

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1930: 17
FINANSDEPARTEMENTET

1928 ÅRS LÖNEKOMMITTÉ

BETÄNKANDE

MED FÖRSLAG TILL

ALLMÄNT AVLÖNINGSREGLEMENTE

FÖR ORDINARIE TJÄNSTEMÄN, TILLHÖRANDE

DEN CIVILA STATSFÖRVALTNINGEN :

S T O C K H O L M

1 9 3 0

Statens offentliga utredningar 1930

Kronologisk förteckning

1. Jordbruksutredningens betänkanden. 1. Betänkande angående åtgärder för vete- och rågmärknadens stödjande. Beckman. 76 s. **Jo.**
2. Jordbruksutredningens betänkanden. 2. Betänkande angående jordbrukets kreditförhållanden. Beckman. viij, 179 s. **Jo.**
3. Skydd för äldre kulturföremål. Idun. 191 s. **H.**
4. Jordbruksutredningens betänkanden. 3. Betänkande angående vissa åtgärder för mejerihanteringen och smör-exportens befrämjande. Beckman. viij, 129 s. 11 pl. **Jo.**
5. Förslag till vissa ändringar i vallagen för skyddande av partibeteckningar. Norstedt. (4), 38 s. **Ju.**
6. Gränsen för Sveriges territorialvatten. Av Torsten Gihl. Norstedt. 312 s. **U.**
7. Betänkande med förslag till lotsförordning samt andra författningar och föreskrifter rörande lotsverket. Marcus. xvj, 365 s. **H.**
8. Domänverkets omfattning, uppgifter och organisation. Tiden. 333 s. 1 karta. **Fi.**
9. Betänkande med förslag angående ordnande av den lägre lantbruksundervisningen. Marcus. 727 s. **Jo.**
10. Utredning och förslag beträffande åtgärder för ökad användning av svenska lantbruksprodukter vid allmänna inrättningar m. m. Marcus. 21 s. 3 tab. **Jo.**
11. Utkast till lagbestämmelser om befraktning. Norstedt. 154 s. **Ju.**
12. Utredning rörande Sveriges försvarspolitiska läge samt behov av försvarskrafter. Beckman. vij, 325 s. **Fö.**
13. Utredning angående kommunalförvaltningens ordnande i städerna efter processreformens genomförande. Marcus. 250 s. **S.**
14. Utredning och förslag rörande praktiska bildningslinjer på realskolans ålderstadium. Norstedt. 327 s. **E.**
15. 1928 års pensionsförsäkringskommitté och organisations-sakkunniga. Statistiska undersökningar samt kostnadsberäkningar. Norstedt. 402 s. **S.**
16. Betänkanden med förslag angående skärpta kontrollföreskrifter rörande landsfiskalens och med dem jämställda befattningshavares medelsförvaltning m. m. Beckman. 199 s. **S.**
17. 1928 års lönekommitté. Betänkande med förslag till allmänt avlösningsreglemente för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen. Norstedt. 346 s. **Fi.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omlag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1930:17
FINANSDEPARTEMENTET

1928 ÅRS LÖNEKOMMITTÉ

B E T Ä N K A N D E

MED FÖRSLAG TILL

ALLMÄNT AVLÖNINGSGREGLIMENTE

FÖR ORDINARIE TJÄNSTEMÄN, TILLHÖRANDE
DEN CIVILA STATSFÖRVALTNINGEN

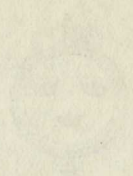
STOCKHOLM 1930

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

302136

STATIONER'S OFFICE, 15, N. BROADWAY, N. Y. C.

THE NATIONAL ASSOCIATION OF

STATIONERS

AND PRINTERS

OF THE UNITED STATES OF AMERICA

INCORPORATED IN THE STATE OF NEW YORK

1884

1884

PRINTED AND PUBLISHED BY THE NATIONAL ASSOCIATION OF STATIONERS AND PRINTERS

1884

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till Konungen</i>	5
 I. Allmän motivering.	
Gemensamt avlöningsreglemente för hela den civila statsförvaltningen	13
Dyrtidstilläggens avveckling	32
Allmän löneplan	45
Tantiem	58
Tjänstemännens bisysslor	68
Sneddning och tillgodoräkning av föregående tjänstetid	75
Norrlandsfrågan	80
Sjukvård	99
Lönenämnd	121
 II. Specialmotivering.	
<i>Allmänna avlöningsreglementet.</i>	
Rubrik och uppställning	127
1 §. Reglementets tillämplighet	128
2 §. Avlönings utbetalande m. m.	128
3 §. Bisysslor	131
4—5 §§. Löneplan	133
6—9 §§. Löneklassplacering m. m.	134
10 §. Förflyttningsskyldighet	140
11 §. Semester	145
12—19 §§. Tjänstledighet	147
20 §. Kallortstillägg	167
21 §. Vikariatsersättning	168
22—23 §§. Reseersättning och tjänstgöringstraktamente	171
24 §. Flyttningersättning	173
25 §. Felräkningspenningar	173
26 §. Övertidsersättning	173
27—28 §§. Särskilda ersättningar	175
29—33 §§. Sjukvård	177
34 §. Begravningshjälp	180
35—38 §§. Tjänstebostad	182
39—41 §§. Tjänstedräkt	186

	Sid.
42 §. Justitieråd, regeringsråd och landshövdingar	187
43 §. Särskilda bestämmelser angående vissa tjänstemän i chefsställning	188
Tjänsteförteckning	190
<i>Tilläggsbestämmelserna.</i>	
Allmänna bestämmelser	192
Specialföreskrifter	195
III. Författningsförslag	211
IV. Ekonomisk innebörd av kommitténs förslag	271
V. Kommitténs hemställan	278
VI. Bilagor.	
1. Levnadskostnadsstatistik som grundval för lönesättning av sekreteraren H. Heyman	281
2. Särskilda yttranden	291

Till KONUNGEN.

Den 29 juni 1928 beslöt Kungl. Maj:t att under finansdepartementet tillsätta en kommitté, benämnd 1928 års lönekommitté, med uppdrag att enligt vissa, i statsrådsprotokollet över finansärenden samma dag angivna riktlinjer

verkställa utredning och avgiva förslag *dels* i avseende å dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta löne- och pensionsbeloppen, *dels* beträffande vissa ännu återstående löneredningsfrågor och *dels* angående revision av gällande avlöningsförfattningar. Till ledamöter i kommittén förordnade Kungl. Maj:t generaldirektören greve H. A. Hamilton, tillika ordförande, direktören E. H. B. Almgren, ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren O. L. Carlström, ledamoten av riksdagens andra kammare förste kontoristen vid statens järnvägar E. G. E. Eriksson i Stockholm, ledamoten av riksdagens första kammare lantbrukaren J. B. Johansson i Fredrikslund, kansliskrivaren Agnes Berta Köörsner, landsfiskalen S. J. R. Lindblad, ledamoten av riksdagens första kammare N. A. Nilsson i Kabbarp, tullkontoristen J. A. Reinwall, rektorn C. A. Sjöwall, borgarrådet G. Söderlund samt ledamoten av riksdagens första kammare folkskolläraren R. Wagnsson. Sedan herr Johansson utnämnts till statsråd, blev den 19 oktober 1928 till ledamot av kommittén i hans ställe förordnad ledamoten av riksdagens första kammare lantbrukaren O. L. Tjällgren, vilken emellertid på grund av sjukdom varit förhindrad att delta i kommitténs arbeten allt sedan den 8 februari 1930 och som, på ansökan, entledigats från ledamotskapet av kommittén den 16 april 1930.

Såsom kommitténs huvudsekreterare förordnade chefen för finansdepartementet förste kanslisekreteraren O. G. Ekeröth. Efter det denne på grund av sjukdom anhållit om entledigande från sitt uppdrag, förordnade departementschefen den 21 december 1928 till huvudsekreterare förste amanuensen R. E. Norberg. Därjämte hava, på sätt nedan sägs, enligt departementschefens förordnanden såsom sekreterare inom särskilda sektioner av kommittén tjänstgjort dels kommitténs ledamot rektorn Sjöwall och dels sekreteraren hos allmänna civilförvaltningens och kommunikationsverkens lönenämnder bokhållaren A. Carlsson.

På därom av kommittén gjorda framställningar har Kungl. Maj:t medgivit, att kommittén finge anlita särskilda sakkunniga för vissa specialutredningar, och har kommittén i anledning härav tillkallat *dels* för utredning angående avlöningsbestämmelser för domänverkets personal byråchefen i domänstyrelsen friherre Th. W. Hermelin, *dels* för utredning angående avlöningsbestämmelser för professorer m. fl. vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet akademiräntmästaren Th. G. E. Fries, *dels* ock för fullgörandet av uppdraget att utarbeta förslag till löneredning för fögderiförvaltningarnas personal landskamreraren C. F. Johanson.

Den 19 oktober 1928 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att på framställning av kommittén för kortare tid förordna representanter för olika personalgrupper såsom tillfälliga ledamöter av kommittén, med rätt för sådan ledamot att delta i kommitténs överläggningar men icke i omröstning till beslut samt med befogenhet att, då han därtill funne anledning, till kommitténs protokoll foga särskilt uttalande i fråga, i vars behandling han haft att taga del, och skulle dessa särskilda meningar på lämpligt sätt intagas i eller närslutas kommitténs betänkande. I anledning härav har departementschefen

vid skilda tillfällen i överensstämmelse med förslag av vederbörande personal-sammanslutningar såsom tillfälliga ledamöter av kommittén förordnat *den 11 december 1929*: expeditionsvakten J. Andersson, ombudsmannen J. H. O. Bent, lokomotivföraren A. Borgstedt, kontrollören Beda Cederborg, postexpeditören Elisabeth Dælander, överdirektören A. O. Gavelin, konduktören J. A. Gundby, förste provinsialläkaren G. E. Hagstrand, fyrmästaren C. G. Hagström, sekreteraren H. I. Heyman, förste maskinisten E. G. M. Iselau, stationskarlen H. Johansson, förste amanuensen E. Johnsson, förste postassistenten A. G. Linnäs, länsassessorn F. A. I. Lundevall, vaktkonstapeln C. Lundkvist, ledamoten av riksdagens andra kammare notarien R. Lundqvist i Rotebro, förbundssekreteraren A. Löfgren, förste byråingenjören L. L. Marcus, förrådsmästaren K. G. K. Mattelin, sysslomannen O. T. Nordsjö, förste reparatören R. Nygren, telegrafdirektören A. W. Persson, byråinspektören C. E. L. Sandquist, överskötaren V. Svensson, kansliskrivaren Maria Waller och vaktföreståndaren Henny Wifstrand; *den 22 maj 1930*: jägmästaren R. Lindahl och kronojägaren O. J. :son Bragée; samt, på sätt i annat sammanhang kommer att närmare omnämnas, *den 6 juni 1930* 26 representanter för personalen vid undervisningsanstalterna.

I enlighet med vad i ovanberörda statsrådsprotokoll den 29 juni 1928 förut-sattes, har kommitténs ledamöter för det förberedande och grundläggande arbetet uppdelat sig på sektioner sålunda, att: å *sektion I*, som handlagt frågor angående revision av gällande avlöningsreglementen samt angående dyrtidstill-läggens inarbetande i de fasta lönerna m. m., tjänstgjort greve Hamilton, ord-förande, herrar Almgren, Carlström, Eriksson, fröken Kôersner, samt herrar Lindblad och Reinwall; sekreterare: kommitténs huvudsekreterare; å *sektion II*, som handlagt frågor angående löneroglering för personalen vid undervisnings-anstalterna, hava tjänstgjort herr Söderlund, ordförande, herr Carlström, fröken Kôersner samt herrar Nilsson, Sjöwall, tillika sekreterare, och Wagnsson; å *sektion III*, som handlagt frågor angående löneroglering m. m. för fögderi-personal, hava tjänstgjort herr Tjällgren, ordförande — såsom sådan sedermera ersatt av landskamreraren Johanson — samt herrar Eriksson, Lindblad och Nilsson; sekreterare: bokhållaren Carlsson.

Rörande innebörden av det åt kommittén lämnade uppdraget samt utred-ningsarbetets gång får kommittén anföra följande.

Enligt statsrådsprotokollet den 29 juni 1928 har det främst varit frågan om avveckling av systemet med dyrtidstillägg inom statsförvaltningen, som för-anlett kommitténs tillsättande. Efter att inledningsvis hava erinrat om att statens befattningshavare allt sedan krigsåren varit i åtnjutande av särskilda lönetill-lägg såsom kompensation för den av krigsförhållandena förorsakade prisstegrin-gen, redogör föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet för de grunder, efter vilka dessa lönetillägg, sedan år 1919 benämnda dyrtidstillägg, utgå samt för hurusom förslag av Kungl. Maj:t framlagts till 1924, 1926 och 1927 års riksdagar om fixering eller viss stabilisering av dyrtidstilläggen i syfte att förbereda återgång till ett system med fasta löner och pensioner, vilka

förslag emellertid då icke vunnit riksdagens bifall. Med hänsyn till att emellertid variationerna i levnadskostnadssiffrorna sedan några år tillbaka knappast varit större, än att de kunde anses falla inom gränserna för normala växlingar, ansåg departementschefen tiden vara inne att till förnyat övervägande upptaga frågan om övergång till den för normala tider naturliga ordningen med fasta löner och pensioner, vadan en utredning borde igångsättas åsyftande dyrtidstilläggens avveckling och deras inarbetande i löne- och pensionsbeloppen. Vidkommande de nya lönebeloppens storlek efter dyrtidstilläggens upphörande ansåg departementschefen de utgående sammanlagda löneförmånerna i allmänhet böra vara vägledande. Att det emellertid därvid ej kunde bliva fråga allenast om en enkel sammanläggning av löner och därpå belöpande dyrtidstillägg, framginge redan därav, att dyrtidstilläggen icke över hela linjen stode i samma proportion till lönebeloppen, utan, å ena sidan, viss maximigräns bestämts, utöver vilken dyrtidstillägg icke finge beräknas, och, å andra sidan, dyrtidstilläggen förbundits med särskilda barntillägg och reducerats för yngre befattningshavare. Uppenbart vore, vidare, att vederbörlig uppmärksamhet borde fästas vid prisnivåns utveckling under utredningsarbetets fortgång och vid en eventuell tendens till sjunkande levnadskostnader.

Departementschefen framhöll därefter önskvärdheten av att en avveckling av dyrtidstilläggen kunde förbindas med ett genomförande av lönerogleringar för de personalgrupper, som ännu icke fått sina löner reglerade, och uttalade, att icke minst statsfinansiella skäl och angelägenheten av att kunna fullt överblicka de ekonomiska konsekvenserna syntes starkt tala för att dessa frågor i huvudsak funne sin lösning samtidigt, varefter han angav vissa direktiv i fråga om utredningen rörande nyreglering av lönerna inom fögderiförvaltningarna samt för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter.

Vidare erinrade departementschefen om de svårigheter, som särskilt inom den egentliga civilförvaltningen mött vid tillämpandet av det ursprungligen för kommunikationsverken utarbetade nya lönesystemet av år 1919, vilket sedermera genomförts för större delen av statsförvaltningen, samt om de utarbetade förslagen till revision, huvudsakligen i formellt men även i vissa sakliga hänseenden, av de för allmänna civilförvaltningen gällande avlöningsbestämmelserna. Orsaken till att dessa förslag icke förelagts riksdagen, fann departementschefen väsentligen hava varit, att man ansett, att med de ifrågasatta ändringarna borde anstå i avvaktan på den omarbetning av avlöningsbestämmelserna, som i varje fall bleve nödvändig, då frågan om dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta lönerna upptoges till behandling. I samband med utredning av sistberörda spörsmål borde, enligt departementschefens mening, den påbörjade revisionen av avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen med tillhörande författningar fullföljas, och revisionen borde utsträckas jämväl till avlöningsreglementet för kommunikationsverken och de övriga löneroglementen, som grundade sig på det nya lönesystemet. Jämväl borde ett antal till Kungl. Maj:t inkomna framställningar, avsende jämkningar i olika hänseenden av bestämmelserna i avlöningsreglementena, komma under omprövning i samband med ifrågasvarande utredning.

Vad sålunda och i övrigt av departementschefen vid ifrågavarande tillfälle anfördes, har kommittén funnit oförtydligt angiva, att kommittén, så vitt angår redan nyreglerade verk, icke erhållit uppdrag att ingå på vad man kallat en realprövning av tjänstemännens löner, d. v. s. en prövning, huruvida en förändring med avseende å lönernas storlek vore påkallad av hänsyn till löneläget på den privata arbetsmarknaden eller inom enskilda företag eller i kommunal tjänst. Ej heller innebära de lämnade direktiven, att kommittén hade att överväga, huruvida någon inbördes förskjutning borde äga rum i avseende å grundlönerna för skilda grupper av befattningshavare, eller att de tjänsteförteckningar, som angiva befattningarnas ställning å löneskalan, skulle av kommittén revideras. Kommitténs uppdrag beträffande lönerna för de redan nyreglerade verkens befattningshavare har, så vitt av förenämnda statsrådsprotokoll kan inhämtas, fast mera avsett allenast, att kommittén skulle, med utgångspunkt från de lönebelopp för skilda lönegrader och befattningar, som angivas i vederbörande avlöningsreglementen, framlägga sådant förslag till nya löner, att de av kristidsförhållandena föranledda dyrtidstilläggen kunde avskaffas.

Riktigheten av denna kommitténs uppfattning av dess uppdrag har genom ett uttalande till statsrådsprotokollet över finansärenden den 30 maj 1930 vitsordats, i det att föredragande departementschefen då uttalade, att avsikten vid kommitténs tillsättande icke var, att utredningen skulle omfatta frågan om en realprövning av grundlönerna för redan lönereglerade befattningshavargrupper.

Emellertid erhöi kommittén snart nog efter dess tillsättande ett icke ringa antal remisser från skilda statsdepartement, berörande — förutom spörsmål, som avsågo revisionen av avlöningsförfattningarna — frågor såväl om uppflyttning i lönegrad av särskilda befattningshavargrupper som ock om höjning av lönen för enstaka befattningar. Då kommittén fann det ogörligt att samtidigt med sina mycket tidsödande huvuduppdrag upptaga till prövning dylika ärenden, vilka med nödvändighet måste påkalla en översyn över samtliga tjänsteförteckningar, och då kommittén sedermera från personalens sammanlutningar tid efter annan emottog ett betydande antal framställningar, vilka åsyftade vittomfattande förändringar i tjänsteförteckningarna, avlät kommittén — från vars beslut en kommittéledamot dock anmälde avvikande mening — den 19 november 1929 anmälan till chefen för finansdepartementet därom, att kommittén, som i de från departementen emottagna remisserna såg en utvidgning av det åt kommittén ursprungligen lämnade uppdraget, icke kunde upptaga nu avsedda remisser och framställningar till behandling, förrän kommittén fullgjort sina genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1928 erhållna uppdrag. Såsom föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet den 30 maj 1930 anført i samband med omnämmandet av ovanberörda remisser, har någon utvidgning av kommitténs uppdrag till att avse en allmän omprövning av befattningshavarnas löneställning icke ägt rum. Vid sistnämnda tillfälle omnämnde departementschefen även, att på senaste tiden från olika personalorganisationer inkommit ett flertal framställningar, som visserligen till en del avsåge en ändrad avvägning av löneställningen olika personalgrupper emellan,

men som dock i första hand toge sikte på frågan om en genomgående förbättring i statstjänstemännens löneförmåner. I samband därmed hade, enligt vad departementschefen vidare förmäde, yrkanden framställt, gående ut på meddelande av nya direktiv till kommittén, varigenom denna skulle åläggas att vid fullgörandet av sitt uppdrag upptaga frågan om en allmän reglering uppåt av tjänstemannalönerna. Med hänsyn emellertid till att kommitténs utredningsarbete i väsentliga delar närmade sig sin avslutning, fann departementschefen den granskning av de gjorda framställningarna om en allmän prövning av lönebeloppen, som borde äga rum, icke böra för det dåvarande uppdragas åt kommittén, utan borde angivna prövning företagas, så snart kommitténs förslag om dyrtidstilläggens inarbetande i lönerna avlämnats. I enlighet med departementschefens hemställan beslöt Kungl. Maj:t, att med åtgärd i anledning av de ifrågavarande framställningarna skulle anstå i avvaktan på kommitténs berörda förslag.

Kommittén, som — efter det Kungl. Maj:t genom beslut den 16 januari 1930 till särskilda sakkunniga överflyttat den del av kommitténs uppdrag, som avsett revision av avlöningsförfattningarna för försvarsväsendets personal och inarbetandet av dyrtidstilläggen i dess löner och pensioner — haft att taga befattning endast med de civila statstjänstemännens avlöningsförhållanden, har funnit övervägande skäl tala för inordnandet av samtliga civila statstjänstemän, i den mån de redan äro eller framdeles bliva underkastade det nya lönesystemet, under ett gemensamt avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän med därtill knutna tilläggsbestämmelser och ett dylikt reglemente för icke-ordinarie tjänstemän. Sedan preliminära förslag till sådana författningar — dock icke avseende domänverkets personal eller statsanställda lärare — utarbetats, anhöll kommittén i skrivelser den 25 november 1929, att verk och myndigheter samt sådana personalsammanslutningar, som voro för kommittén kända, måtte avgiva yttrande över förslagen, och inkallade kommittén de av departementschefen den 11 december 1929 förordnade 27 tillfälliga ledamöterna till överläggningar, vilka pågingo den 16—21 december 1929. I dessa överläggningar deltog på inbjudan av kommittén jämväl ett fyrtiotal av de i huvudstaden förlagda myndigheterna genom av dem utsedda representanter. Med ledning av vad vid dessa överläggningar förekom och av de från myndigheterna och personalens organisationer inkomna yttrandena verkställde kommittén sedermera betydande omarbetningar av förslaget till avlöningsreglemente jämte tilläggsbestämmelser för de ordinarie tjänstemännen, varefter förenämnda tillfälliga ledamöter ånyo inkallades till överläggningar den 22 och 23 maj 1930.

Vidare har kommittén, sedan i samråd med den för sådant ändamål anställda sakkunnige, friherre Hermelin, förslag utarbetats till de bestämmelser, som syntes erforderliga för att kunna inordna domänverkets personal under det gemensamma avlöningsreglementet, den 30 maj 1930 i närvaro av nämnde sakkunnige haft överläggningar med de av chefen för finansdepartementet förordnade tillfälliga ledamöterna, representerande domänverkets personal.

Slutligen hava, på sätt i annat sammanhang kommer att meddelas, under tiden den 25—28 juni 1930 överläggningar ägt rum med de av chefen för finansdepartementet förordnade tillfälliga ledamöterna, representerande befattningshavarna dels vid de statliga och dels vid de icke-statliga undervisningsanstalterna.

Vad vid dessa överläggningar förekommit, har föranlett vissa förnyade beaktningar av författningsförslagen.

Såsom allmänt omdöme om överläggningarna med personalens representanter och ombuden för verksmyndigheterna vill kommittén uttala, att det otvivelaktigt varit av stor betydelse för kommitténs arbetsresultat att på ett mera omedelbart sätt, än enbart genom skriftliga framställningar kunnat ske, erfara personalens och myndigheternas syn på lönespörsmålen i allmänhet och därmed sammanhängande frågor. Genom sammanförandet av dem, som företräda staten såsom arbetsgivare, med de anställda erhöles de förekommande frågorna också en allsidig belysning, till gagn, enligt kommitténs förmenande, jämväl för verks- och personalrepresentanterna själva för deras bedömande av lönefrågorna. Kommittén kan dock icke undertrycka den reflexionen, att större utbyte i vissa hänseenden måhända skulle vunnits, därest det varit möjligt att medhinna separata överläggningar med smärre, sammanhörande grupper av personal- och verksrepresentanter, ett intryck, som kommittén fick förstärkt av överläggningarna med domänverkets representanter.

Till dessa allmänna omdömen har kommitténs ordförande, som ledde ifrågasvarande överläggningar, önskat foga det uttalandet, att de former, under vilka förhandlingarna visade sig förlöpa, samt den saklighet och vederhäftighet, som präglade dem, tjänade att i hög grad förstärka hans mening, att den rätt till förhandling under fastställda former, som med allt större styrka eftersträvas av statstjänstemännen, bör inom en snar framtid bliva personalen beskörd, samt att i samband därmed frågan om avvägbringandet av en tjänstemannalag, däri tjänstemännens allmänna rättigheter och skyldigheter fixeras, bör bringas till sin lösning. Då dessa frågor emellertid icke tillhöra det utredningskomplex, som kommittén fått sig förelagt, hava desamma icke varit föremål för närmare överläggningar inom kommittén, vadan också kommitténs ordförande avstått från att här mera ingående utveckla skälen för sin ovan uttryckta åsikt.

Kommittén får härmed överlämna betänkande med förslag till allmänt avlöningsreglemente med därtill hörande tilläggsbestämmelser för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, avsett att tillämpas över hela linjen, i den mån nyreglering av lönerna för verkens befattningshavare är eller framdeles blir genomförd. Omedelbart skulle dessa båda författningar alltså ersätta samtliga avlöningsbestämmelser för den allmänna civilförvaltningen, kommunikationsverken, justitieråd, regeringsråd, landshövdingar, förste provinsialläkare och provinsialläkare, professorer m. fl. vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet, domänverket samt lots- och fyrstaten.

I samtidigt avgivet betänkande har kommittén framlagt förslag till löne-

reglering för ordinarie och icke-ordinarie personal vid undervisningsväsendet, såväl det statliga som det icke-statliga. Beträffande den statsanställda undervisningspersonalen föreslår kommittén därvid, att det allmänna avlöningsreglementet skall med vissa tilläggsbestämmelser gälla för ordinarie befattningshavare samt att icke-ordinarie befattningshavare skola inordnas under ett, tills vidare endast preliminärt utarbetat avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän vid den civila statsförvaltningen. För kommunalanställda lärare, ordinarie och icke-ordinarie, innebär förslaget ett helt nytt avlöningsreglemente, uppbyggt på grundvalen av det nya lönesystemet.

Förslaget till avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän vid den civila statsförvaltningen, vilket var föremål för behandling vid ovan nämnda överläggningar den 16—21 december 1929, avser kommittén att under de första höstmånaderna innevarande år färdigställa.

Jämsides därmed ämnar kommittén utarbeta betänkande *dels* angående vissa erforderliga övergångsbestämmelser till de nu framlagda avlöningsreglementena samt vissa bestämmelser rörande tjänstemännens bisysslor, *dels* angående avveckling av systemet med dyrtidstillägg för befattningshavare, vilka icke fått sina löner nyreglerade, samt för arvodes- m. fl. anställningshavare, *dels ock* angående huru med dyrtidstillägg å familjepensioner bör förhållas.

Härefter återstår:

dels frågan om löneroglering m. m. för landsfogdar, lappfogdar och landsfiskaler, vartill förslag utarbetats inom kommitténs sektion III men vilken fråga kommittén ännu icke kunnat upptaga till behandling i plenum,

dels ock de i det föregående omnämnda remisserna till kommittén å framställningar, berörande de till avlöningsreglementena hörande tjänsteförteckningarna m. m.

Kommittén får slutligen erinra, att det åt kommittén lämnade uppdraget i fråga om dyrtidstilläggens inarbetande i tjänstepensionerna återkallats genom Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1930.

Vid betänkandet finnas fogade de särskilda yttranden, som avgivits av vissa ordinarie och tillfälliga ledamöter av kommittén.

Stockholm den 21 juli 1930.

Underdånigst

A. HAMILTON.

B. ALMGREN.
BERTA KÔERSNER.
J. A. REINWALL.

OSCAR CARLSTRÖM.
R. LINDBLAD.
CORNELIUS SJÖWALL.
RUBEN WAGNSSON.

ERNST ERIKSSON.
N. AUG. NILSSON.
G. SÖDERLUND.

/ E. Norberg.

I. Allmän motivering.

Gemensamt avlöningsreglemente för hela den civila statsförvaltningen.

Det numera för större delen av statsförvaltningen genomförda lönesystemet är grundat på 1919 års avlöningsreglemente för kommunikationsverken. Efter mönster av detta reglemente hava särskilda avlöningsreglementen utfärdats — förutom för militära beställningshavare — för allmänna civilförvaltningen, domänverket, lots- och fyrstaten m. fl. Vid den översyn och revision av gällande avlöningsförfattningar, som 1928 års lönekommitté haft att verkställa, har då den frågan uppstått, huruvida tillräckliga skäl förefunnas att bibehålla särskilda reglementen för olika förvaltningsområden eller om icke alla avlöningsbestämmelser av generell innebörd och räckvidd kunde sammanföras i ett gemensamt avlöningsreglemente för hela den civila statsförvaltningen, medan i särskilda tilläggsbestämmelser intoges de föreskrifter, som betingades av olikartade förhållanden vid vissa verk och myndigheter. Kommittén har undersökt förutsättningarna för en dylik reform och funnit övertygande skäl tala för dess genomförande.

De skiljaktigheter, som förekomma mellan nuvarande reglementen, hänföra sig huvudsakligen å ena sidan till sådana föreskrifter av speciell natur, vilka, på sätt ovan antytts, lämpligen kunde få sin plats i tilläggsbestämmelserna. Å andra sidan förekomma även vissa betydelsefulla olikheter av principiell innebörd, i vilket avseende exempelvis må erinras om den fria läkarvårdens olika omfattning, de särskilda beräkningsgrunder, som kommit till användning vid uppgörande av löneplan för tjänstemän vid domänverkets lokalförvaltning m. m. Genom de ändrade bestämmelser kommittén i dessa och andra hänseenden funnit sig böra föreslå, försvinna emellertid flertalet sådana olikheter.

Om sålunda större praktiska svårigheter knappast torde möta för en övergång till ett gemensamt avlöningsreglemente för hela den civila statsförvaltningen, återstår likväl att undersöka, huruvida eljest några olägenheter kunna vara förenade därmed. Vid den granskning, som myndigheter och personalsammanslutningar underkastat kommitténs preliminära författningsförslag, hava från vissa håll erinringar gjorts mot den ifrågasatta sammanslagningen av avlöningsreglementena.

Järnvägsstyrelsen har ansett sig böra fästa uppmärksamheten på att personal- och arbetsförhållandena inom olika verk äro så olika, att det vore förenat med avsevärda olägenheter att införa enhetliga avlöningsföreskrifter för dem alla. Det borde vara tillräckligt för undvikande av befogade klagomål över orättvisor, att de grundläggande bestämmelserna om löner, semester och dylikt voro lika, under det detaljföreskrifterna lämpligen borde utformas efter varje verks behov. En — låt vara principiellt oantastlig — föreskrift, som i ett verk med ett fåtal befattningshavare kunde tillämpas utan olägenhet, kunde i ett annat, med befattningshavare i 10,000-tal, vålla högst betydande svårigheter. Och stadganden, passande för verk med till vissa timmar på dagen begränsad tjänstgöringstid, lämpade sig ej för verk, där förhållandena krävde tillgång till tjänstgörande personal dygnet om. Den nuvarande anordningen med ett för de affärsdrivande verken gemensamt avlöningsreglemente borde fördens skull bibehållas.

Vattenfallsstyrelsen har framhållit, att det föreslagna sammanförandet av såväl de affärsdrivande verken som allmänna civilförvaltningen m. m. under ett gemensamt avlöningsreglemente skulle medföra, att åtskilliga av detaljbestämmelserna finge en formulering, som icke lämpade sig för vissa förvaltningsgrenar och minskade möjligheten för de affärsdrivande verkens styrelser att kunna utöva det inflytande på utformningen och tillämpningen av avlöningsbestämmelserna för respektive verk, som rätteligen borde tillkomma dessa styrelser. Ur affärsverkens synpunkt måste avlöningsbestämmelsernas lämpliga anpassande efter förhållandena vid vederbörande verk anses vara av större betydelse än kravet på enhetlighet, som enligt vattenfallsstyrelsens mening drivits för långt. Det hade ju i vissa föregående utredningar (såsom statsbaneekonomikommisionens av år 1921 samt socialiseringsnämndens av år 1924 rörande statens järnvägars organisation) framhållits, att ett sådant affärsdrivande verks styrelse under vissa förutsättningar borde tillerkännas en vidsträcktare handlingsfrihet beträffande lönesättningen för personalen, och det kunde då ej vara lämpligt att genom reglementen binda affärsverken tillsammans med verk av helt annan karaktär. De affärsdrivande verkens natur krävde en viss rörlighet beträffande avlöningsbestämmelserna, så att desamma lätt måtte kunna ändras efter förändrade förhållanden, men denna rörlighet försvårades, ju större tillämpningsområde bestämmelserna hade, då konsekvenserna av ifrågasatta ändringar bleve svårare att överblicka. Vattenfallsstyrelsen ansåge därför, att det fortfarande borde finnas ett särskilt avlöningsreglemente för kommunikationsverken.

Samma eller liknande skäl, som av järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen anförts för bibehållande av ett särskilt avlöningsreglemente för kommunikationsverken, hava även framkommit i vissa andra muntliga eller skriftliga yttranden över kommitténs förslag. Det stora flertalet myndigheter och personalorganisationer hava dock icke haft någon erinran att framställa utan tvärtom i många fall givit uttryck åt sin tillfredsställelse över förslaget i denna del. Kommittén anser sig i detta sammanhang kunna bortse från att vissa befattnings-

havargrupper, å vilka det nya avlöningssystemet icke äger tillämpning, ställt sig avvisande gentemot ifrågasatt inordnande under ett gemensamt avlöningsreglemente. Till dessa helt fristående spörsmål återkommer kommittén längre fram.

Sammanfattar man den kritik, som riktats mot förslaget att låta de olika avlöningsreglementena ersättas av ett gemensamt reglemente, finner man den huvudsakligen grunda sig på följande skäl:

1) enhetliga avlöningsbestämmelser kunna icke givas en sådan formulering, att de i avseende å detaljerna smidigt anpassa sig efter de skiftande personal- och arbetsförhållandena inom olika verk;

2) de affärsdrivande verkens natur kräver en viss rörlighet beträffande avlöningsbestämmelserna, så att desamma lätt må kunna ändras efter ändrade förhållanden.

Vad det första skälet angår, kan det måhända från vederbörande verks synpunkt te sig som en given fördel att erhålla ett avlöningsreglemente, som utslutande tar sikte på de speciella förhållandena vid just detta verk. Skulle hänsyn tagas till alla skiljaktigheter mellan olika verk, bleve konsekvensen strängt taget ett avlöningsreglemente för varje verk. Ur en vidare synpunkt måste emellertid en sådan lösning te sig både opraktisk och orimlig. Man torde alltså vara nödsakad att sammanföra ett stort antal inbördes olika verk och myndigheter under samma avlöningsreglemente. Nu gällande avlöningsreglemente för allmänna civilförvaltningen omspanner ett både stort och heterogent förvaltningsområde, och även kommunikationsverken torde uppvisa betydande olikheter inbördes i fråga om arbets- och personalförhållanden. Att avlöningsbestämmelserna måste förlänas en viss grad av allmängiltighet ligger sålunda i sakens natur. Vid utarbetandet av sitt förslag till reviderade avlöningsbestämmelser har kommittén icke heller eftersträvat att göra föreskrifterna så detaljerade, att de kunde tänkas täcka varje förekommande specialfall. En dylik detaljrikedom skulle nämligen otvivelaktigt medföra, dels att bestämmelserna bleve onödigt invecklade och ohanterliga, dels att de ofta skulle tarva ändringar. Om formuleringen av vissa föreskrifter kan förefalla vag, beror detta alltså ej på någon strävan hos kommittén att härigenom underlätta införandet av ett gemensamt avlöningsreglemente. En alltför snäv avfattning gör nämligen lätt avlöningsreglementet onödigt stelt och minskar myndigheternas rörelsefrihet på områden, där en sådan, med hänsyn såväl till statens som personalens berättigade intressen, kan anses vara önskvärd.

Att de myndigheter, som äro mest angelägna att få bibehålla ett särskilt avlöningsreglemente, äro att finna bland kommunikationsverken, är i viss mån ägnat att förvåna. Såväl nu gällande avlöningsreglementen för nyreglerade verk som det av kommittén föreslagna grunda sig ju på ett avlöningssystem, som utarbetats med hänsyn speciellt tagen till förhållandena vid dessa verk. De största svårigheterna hava, såsom erfarenheten givit vid handen, mött, då det gällt att göra kommunikationsverkens lönesystem tillämpligt även på den övriga civilförvaltningen. Denna omläggning är emellertid nu till största delen

genomförd, och om än olägenheter på vissa håll försports, torde dock resultatet i det stora hela kunna betecknas som gott. I varje fall torde efter den allmänna revision av avlöningsbestämmelserna, som kommittén föreslår, olägenheterna komma att bliva väsentligt minskade.

Jämför man avlöningsreglementena för kommunikationsverken och allmänna civilförvaltningen, skall man även i avseende å detaljföreskrifterna finna en så gott som fullständig överensstämmelse. Olikheterna äro icke flera, än att kommittén kunnat i tilläggsbestämmelserna till det föreslagna allmänna avlöningsreglementet inskränka specialföreskrifterna för kommunikationsverkens vidkommande till ett ringa fåtal. De föreslagna tilläggsbestämmelserna hava av de berörda verken även lämnats utan någon egentlig erinran, men om så erfordras, möter det naturligtvis icke något hinder att få kommunikationsverkens särintressen bättre tillgodosedda genom införande av ytterligare tilläggsbestämmelser. Något behov av dylika tillägg har emellertid icke av kommittén försports.

Vidkommande därefter det andra huvudskälet för bibehållande av ett särskilt avlöningsreglemente för kommunikationsverken, nämligen kravet på större rörlighet beträffande avlöningsbestämmelserna för dessa verk, torde detta skäl icke böra tillmätas alltför stor betydelse. Erfarenheten under de 10 år kommunikationsverkens avlöningsreglemente varit i kraft, visar med all önskvärd tydlighet, att de ändringar, som vid olika tillfällen företagits i reglementet, knappast föranletts av några speciellt vid kommunikationsverken ändrade förhållanden. I huvudsak samma ändringar hava företagits i avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen liksom ock i övriga avlöningsreglementen. I det övertvågande flertalet fall torde ändringarna hava syftat till åstadkommande av enhetliga bestämmelser för hela civilförvaltningen. Kommunikationsverkens egenskap av affärsdrivande verk synes alltså icke — åtminstone hittills — hava krävt större rörlighet på avlöningsområdet än övriga verk. Man torde även med fog kunna fråga, vad denna »rörlighet» egentligen skulle gå ut på. I den viktigaste punkten, själva lönerna, kunna självfallet icke utan vidare ändringar företagas och väl knappast heller i fråga om principerna för semester, tjänstledighet, vikariatsförordnanden etc. Återstår ändringar i själva tjänsteförteckningen, och i detta hänseende torde knappast det förhållandet, att kommunikationsverken tillhöra ett gemensamt avlöningsreglemente, vålla ökade svårigheter för ett genomförande av behövliga omplaceringar av vissa tjänster. Om, såsom kommittén tänkt sig, en särskild tjänsteförteckning upprättas för de affärsdrivande verken, torde i varje fall farhågorna i dylik riktning erhålla en väsentligt minskad betydelse. Att ändring i lönegradsplacering icke heller nu kan ske utan ett visst hänsynstagande till förvaltningen i övrigt, torde utan vidare vara uppenbart. Helt annorlunda skulle det givetvis ställa sig, om affärsverken omorganiserades i stil med de av socialiseringsnämnden framlagda förslagen beträffande statens järnvägar och domänverket. Såvitt kommittén har sig bekant, är emellertid frågan om en dylik radikal omstöpning icke för närvarande aktuell. Dess lösning torde dock knappast påverkas av befintligheten av ett gemensamt avlöningsreglemente.

Emellertid torde farhågorna för att affärsverkens rörelsefrihet på avlöningsområdet skulle genom ett gemensamt avlöningsreglemente bliva alltför mycket kringskuren till stor del vara föranledda av en annan detalj i kommitténs förslag, som i detta sammanhang torde böra närmare beröras.

För närvarande äro de viktigare avlöningsbestämmelserna för ordinarie personal vid nyreglerade verk och myndigheter uppdelade på tre olika slag av författningar: 1) avlöningsreglemente, fastställt av Kungl. Maj:t och riksdagen, 2) tilläggsbestämmelser, fastställda av Kungl. Maj:t ensam, samt 3) tillämpningsbestämmelser, fastställda av Kungl. Maj:t och riksdagen. De båda förstnämnda slagen av författningar innehålla föreskrifter av såväl allmän som speciell natur, medan tillämpningsbestämmelserna innehålla sådana för vissa verk gällande specialföreskrifter, som ansetts böra vara underkastade riksdagens prövning. Kommittén har funnit denna uppdelning av avlöningsbestämmelserna föga rationell. Att avlöningsreglementet innehåller regler om avlöning under sjukdom, medan i tilläggsbestämmelserna stadgas om avlöning under tjänstledighet för hälsans vårdande, måste, för att taga endast ett exempel, te sig synnerligen opraktiskt för dem, som skola tillämpa reglementet. Kommittén har ansett riktigast att sammanföra alla bestämmelser av mera allmängiltig natur i själva avlöningsreglementet, varför nuvarande av Kungl. Maj:t utfärdade tilläggsbestämmelser inarbetats i reglementet, dock med undantag av vissa detaljföreskrifter, som syntes lämpligen kunna utfärdas genom särskilda kungl. brev. De »tilläggsbestämmelser», som kommittén föreslår och som för den egentliga civilförvaltningens del närmast motsvara de nuvarande s. k. tillämpningsbestämmelserna, äro avsedda att fastställas i samma ordning som avlöningsreglementet och innehålla för olika verk och myndigheter erforderliga specialföreskrifter.

Vad som sålunda inarbetats i avlöningsreglementet äro bestämmelser angående tjänstledighetsavdrag, tjänstledighet, läkarvård, tjänstgöringstraktamente, flyttningersättning, övertidsersättning samt några andra stadganden av allmänare intresse och räckvidd. Eftersom avlöningsreglementet skall fastställas av Kungl. Maj:t och riksdagen, skulle alltså genom kommitténs förslag riksdagens inflytande å avlöningsbestämmelserna komma att i viss mån utsträckas. Detta har av några myndigheter och personalorganisationer ansetts mindre lämpligt och torde, såsom förut framhållits, hava ökat affärsverkens obegenhet att medverka till införandet av ett allmänt avlöningsreglemente för civilförvaltningen.

Såvitt kommittén kan finna, behöver emellertid förslaget i denna del knappast vålla några betänkligheter. De av Kungl. Maj:t utfärdade tilläggsbestämmelserna hava icke varit underkastade flera eller större förändringar än själva avlöningsreglementet, och med hänsyn till den erfarenhet man numera vunnit rörande det nya lönesystemet, torde det snarare vara till fördel för alla parter, om åt ifrågavarande avlöningsföreskrifter förlänas den ökade stadga, som ett intagande i reglementet kan sägas innebära.

På grund av vad sålunda anförts kan kommittén för sin del icke finna de skäl, som åberopats mot ett gemensamt avlöningsreglemente, vara hållbara. De på-

stådda olägenheterna torde i allt väsentligt vara överdrivna. Fördelarna av en reform i föreslagen riktning äro däremot betydande. Genom att nedbringa den förvirrande mängden avlöningsförfattningar till minsta möjliga antal vinnes ökad reda och överskådlighet på löneområdet. Därmed underlättas även avlöningsbestämmelsernas tillämpning liksom ock skapandet av en enhetlig praxis i fråga om bestämmelsernas tolkning.

Efter denna allmänna granskning av betingelserna för införande av ett gemensamt avlöningsreglemente för hela den civila statsförvaltningen, därvid kommittén huvudsakligen uppehållit sig vid de stora förvaltningsområden, som i avlöningshänseende regleras av, å ena sidan, avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk och, å andra sidan, avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartementet och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen (av kommittén benämnt avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen), återstår att undersöka, vilka särskilda åtgärder böra vidtagas för inordnande under ett allmänt avlöningsreglemente jämväl av vissa verk och befattningshavare, för vilka nu gälla avlöningsföreskrifter, som avvika från kommunikationsverkens och allmänna civilförvaltningens lönesystem eller i vissa detaljer skilja sig från bestämmelserna för nämnda förvaltningsområden.

1. Provinsialläkarstaten:

Löneplanen i det för förste provinsialläkare och provinsialläkare gällande avlöningsreglementet av den 26 maj 1926 upptager tvenne avdelningar, den ena, A, för förste provinsialläkare, med *ortsgupper* och lönebelopp helt överensstämmande med 30:e lönegraden i avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen; den andra, B, för provinsialläkare, omfattande fyra löneklasser och uppdelad i sju *lönegrupper*, i vilka provinsialläkarna inplacerats med hänsyn tagen å ena sidan till distriktets svårskötthet och å andra sidan till den inkomst av läkarpraktik, som beräknats för varje distrikt. Däremot har orternas dyrhet endast i ringa grad påverkat fördelningen å lönegrupperna i B-planen. Lönegrupp I i sistnämnda plan sammanfaller med 26:e lönegraden, ortsgrupp A, i allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente, under det att för lönegrupperna II—VII beloppen i jämförelse med 26:e lönegraden ökats med respektive 180, 360, 540, 720, 900 och 1 080 kronor. Därjämte utgår till vissa i lönegrupp VII placerade provinsialläkare i Övre Norrland tillfälligt lönetillägg med belopp, växlande från 240 till 840 kronor.

Kommittén har undersökt möjligheten av att även för provinsialläkarna tillämpa den allmänna löneplan, som föreslagits för samtliga övriga tjänstemän med undantag av justitieråd, regeringsråd och landshövdingar samt vissa förordnandetjänstemän, med inplacering av dem efter orternas dyrhet, men denna möjlighet har befunnits utesluten. För att undvika alltför stora rubbnin-

gar i provinsialläkarnas nuvarande löner skulle nämligen krävas en uppdelning av dem å minst fem skilda lönegrader, vilket alltså skulle komma att innebära en så vittomfattande omreglering, att kommittén ansett sig sakna befogenhet att inlåta sig därpå. Däremot har kommittén funnit provinsialläkarnas nuvarande fördelning å de sju lönegrupperna giva en anvisning om att antalet lönegrupper lämpligen bör kunna minskas. Fördelningen har följande utseende:

Lönegrupp	Antal provinsialläkare
I	210
II	40
III	20
IV	12
V	3
VI	4
VII	12
	301

Då således till de fyra högsta lönegrupperna hänförts endast respektive 12, 3, 4 och 12 provinsialläkartjänster, borde dessa fyra grupper kunna minskas till två och hela antalet grupper alltså bliva fem. I enlighet härmed föreslår kommittén, att för provinsialläkarna skall gälla följande särskilda löneplan, i vars olika lönegrupper inplacering bör ske efter samma grunder som nu, d. v. s. huvudsakligen efter svårskötthet och inkomst av taxa.

Löneklass	L ö n e g r u p p				
	I	II	III	IV	V
	Å r s l ö n , k r .				
1	8 400	9 150	9 900	10 650	11 400
2	8 940	9 702	10 464	11 226	11 988
3	9 480	10 254	11 028	11 802	12 576
4	10 020	10 806	11 592	12 378	13 164

Löneplanens 1:a lönegrupp sammanfaller till beloppen med lönegrad 26, ortgrupp I, i den av kommittén föreslagna allmänna löneplanen, varemot lönerna i grupperna II—V äro respektive 210, 420, 630 och 840 kronor högre än lönerna i motsvarande ortsgrupper av 26:e lönegraden. Principerna för löneplanens uppbyggnad ansluta sig sålunda nära till de vid lönesättningen för provinsialläkare i 1926 års avlöningsreglemente tillämpade. Det vill förefalla, som om vid tillämpning av denna nya löneplan det skulle bliva möjligt att helt eller delvis avskaffa de nuvarande provisoriska lönetilläggen för vissa provinsialläkare i de nordligaste distrikten. Däremot skulle provinsialläkarna, i likhet med övriga inom kallortszon placerade befattningshavare, äga åtnjuta särskilda kallortstillägg vid sidan av lönen. Provinsialläkarnas fördelning å skilda lönegrupper skulle även för framtiden ankomma på Kungl. Maj:t efter

medicinalstyrelsens hörande. Innan det nya avlöningsreglementet träder i kraft, torde en undersökning böra av medicinalstyrelsen verkställas, huruvida vissa ändringar i den nu gällande fördelningen böra omedelbart vidtagas.

I övrigt har kommittén icke funnit några hinder av principiell natur föreliggande mot att tillämpa det föreslagna allmänna avlöningsreglementets bestämmelser jämväl å förste provinsialläkare och provinsialläkare. De stadganden av speciell natur, vilka för dessa tjänstemäns vidkommande erfordras utöver vad avlöningsreglementet innehåller, hava införts i tilläggsbestämmelserna till reglementet. Rörande dessa särskilda föreskrifters närmare innehåll hänvisas till specialmotiveringen (sid. 197).

2. Universitetet och karolinska mediko-kirurgiska institutet.

När den för universitetet och karolinska institutet senast verkställda löne-regleringen förbereddes och vid 1925 års riksdag genomfördes, övervägdes även det spörsmålet, huruvida professorer och lärare borde i likhet med övriga befattningshavare vid de nämnda institutionerna inordnas under gällande avlöningsreglemente för allmänna civiltjänstverksamheten. Högskolornas löneredigeringskommitté av år 1920 hade för sin del förordat en sådan åtgärd, därvid professorerna föreslagits till placering i lönegraden B 20 (motsvarande nuvarande B 30) eller samma lönegrad, till vilken tjänstemän i byråchefs- och rådsställning blivit hänfödda.

Löneredigeringskommitténs förslag rönt i sina två viktigaste punkter stark kritik från vederbörande myndigheter. Sålunda underkändes såväl förslaget om inordnande av universitetsprofessorerna under avlöningsreglementet för allmänna civiltjänstverksamheten som ock den föreslagna löneplaceringen, vilken ansågs vara alltför låg. I proposition (nr 115) till 1925 års riksdag angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet förklarade sig även föredragande departementschefen, statsrådet Olsson, hava kommit till den uppfattningen, att beträffande professorer och övriga lärare vid de nämnda institutionerna borde gälla särskilda för dem avpassade lönebestämmelser och en särskild löneplan, men att övrig personal borde kunna inordnas under det civila avlöningsreglementets föreskrifter. Statsmakternas beslut blev i överensstämmelse härmed. Kungörelse angående villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professorer m. fl. vid universitetet i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet utfärdades den 6 juni 1925 (nr 211).

Då alltså frågan om universitetets och karolinska institutets avlöningsförhållanden för icke länge sedan varit föremål för ingående prövning och beslutet blivit det ovan omförmälda, kan det måhända förefalla opåkallat att ånyo undersöka förutsättningarna för en tillämpning å berörda institutioners professorer och lärare av ett för övriga civila tjänstemän gemensamt avlöningsreglemente. Att kommittén det oaktat ansett sig böra föranstalta om en dylik utredning, är att tillskriva å ena sidan den omständigheten, att avlöningsreglementet numera underkastats en genomgripande revision, å andra sidan det

förhållandet, att kommittén funnit de skäl, som vid olika tillfällen anförts rörande svårigheterna för eller olämpligheten av det nya lönesystemets anpassande å universitetsprofessorerna, föga hållbara och delvis bottnande i obeaktskap med hithörande lönespörsmål. Enär motståndet mot gemensamt avlöningsreglemente alltjämt är oförminskat från universitetshåll, torde kommittén emellertid böra lämna en närmare redogörelse för dessa skäl för att där- efter så vitt möjligt söka bemöta dem. Drätselnämnden vid Uppsala universitet, i vars kritik och erinringar karolinska institutets rektor, professor G. Hedrén, förklarar sig till alla delar instämma, har i yttrande den 2 januari 1930 över kommitténs preliminära utkast till allmänt avlöningsreglemente utförligt utvecklat sina synpunkter på den föreliggande frågan. Drätselnämnden anför i sin skrivelse bl. a. följande:

»När statsmakterna på universitetens hemställen beslöto, att universitetslärarna icke skulle inordnas under det allmänna civila avlöningsreglementet, så berodde beslutet härom på universitetens särställning gent emot de statliga förvaltningsområdena och på de särskilda former, i vilka universitetens lärare hava att fylla sina uppgifter. Dessa grunder blevo i propositionen nr 115 till 1925 års riksdag (s. 64 f.) av dåvarande ecklesiastikministern Olof Olsson sammanfattade i följande ord: 'Man bör framför allt uppmärksamma den egenartade beskaffenheten av universitetslärarens verksamhet och icke genom att inpressa professorerna i det för förvaltningen gällande lönesystemet för uniformitetens och enhetlighetens skull offra den hänsyn, som med ofrånkomlighet måste tagas till de särskilda villkor, som reglera universitetsarbetet. Universitetet äro enligt statuterna under Kungl. Maj:ts beskydd stående institutioner för vetenskaplig forskning och undervisning, och deras lärare kunna icke i avseende å tjänsteställning och arbetsuppgifter jämföras med administrationens tjänstemän. Professorn intager gentemot den civile ämbetsmannen en väsentligen olika ställning, i ty att han har en dubbel uppgift att fylla, nämligen att vara dels lärare i sitt ämne, dels forskare och vetenskapsman. I synnerhet i den senare egenskapen framträder skillnaden starkast. Han har att i denna vara en vetenskapens målsman och äger att genom egen forskning bidra till vetenskapens förkovran; i själva verket har han därigenom en uppgift, som oavlåtligt både påkallar hans intresse och tager hans arbetskraft i anspråk.'

På grund av dessa förhållanden fastställdes en särskild löneplan för universitetslärarna.

En utförlig motivering låg till grund för ecklesiastikministerns förslag, att ej heller det civila avlöningsreglementets övriga bestämmelser skulle gälla för de ifrågavarande befattningshavarna. Han yttrade därvid bland annat, att därest de skulle gälla för dessa, komme de att i de allra flesta stycken sakna ett reellt underlag och bära prägel av något för universitetet konstlat och främmande (s. 25). Ecklesiastikministern förklarade vidare (s. 327) att någon erinran mot de tidigare gällande avlöningsvillkoren icke i sak framkommit, och då desamma under en lång följd av år tillämpats utan att därvid några svårigheter uppstått, funne han icke någon anledning att vidtaga några mera väsentliga rubbningar i desammas formulering. Detta förslag blev också av Kungl. Maj:t och riksdagen antaget.

De skäl, som föranledde denna statsmakternas ståndpunkt, äga alltjämt sin giltighet och måste också bli bestämmande vid en granskning av de nu föreliggande förslagen till löneförfattningar.

Den nu för universitetsprofessorerna gällande lönestaten vilar på en begynnelselön å 12 000 kronor, fördelad i lön och tjänstgöringspenningar, med rätt till ett ålderstillägg efter fem år. Ortstillägg eller fördelning i ortsgrupper förekommer icke. Redan härav framgår, att väsentliga delar av 2 avd. 1 kap. i det föreslagna allmänna avlöningsreglementet icke kunna tillämpas å dessa befattningshavare, då de där angivna grunderna för löneplan och löneklassplacering i väsentliga hänseenden avvika från vad som gäller för universitetslärarna. Ej heller bestämmelserna i 10 § om förflyttning till annan befattning kunna användas å dessa, åtminstone om de skulle innebära, att en professor skall kunna i administrativ väg utan iakttagande av gällande tillsättningsregler förflyttas från en professur till en annan.

Vid granskning av bestämmelserna om semester och tjänstledighet framträda i än högre grad universitetslärarnas säregna arbetsförhållanden. Av det akademiska året räknas tiderna från den 1 juni till den 31 augusti och från den 16 december till den 14 januari såsom ferier, men dessa tider äro ingalunda att anse som ferier för professorerna motsvarande andra befattningshavares semester. Dessa tider betyda endast, att de då äro fria från undervisning och examination; från deltagande i administrativa universitetsgöromål äro de däremot icke befriade; och framför allt utgöra dessa ferier den tid, då professorerna alldeles särskilt få tillfälle att ostörda ägna sig åt det vetenskapliga forskningsarbetet och förbereda sina föreläsningar under terminerna. Semester i den vanliga meningen förekommer sålunda här icke.

Men ej heller kunna för andra befattningshavare tillämpliga regler om avlöningsavdrag och dylikt vid tjänstledighet användas å universitetsprofessorerna. De faktiska förhållanden, under vilka professorstjänsten fullgöres, medgiva icke detta. Att för en professor med skyldighet att föreläsa fyra timmar i veckan räkna med löneavdrag efter dag beräknade, när han av sjukdom inställer en dags föreläsning och eventuellt i stället håller denna föreläsning en annan dag, är tydligen meningslöst, liksom att så förfara, om han av förfall nödgas inställa en tentamen och fullgöra denna en annan dag eller om en professor, som är överläkare vid akademiska sjukhuset, på grund av egen opasslighet skjuter upp en operation från en dag till en annan. Och skall en professor, som en dag under termin beger sig från Uppsala till Stockholm för att där bedriva arkivforskningar, anses då bestrida sin tjänst eller icke? Anses han icke bestrida den, skall han hava uppdrag att resa för att icke få vidkännas löneavdrag. Anses han bestrida den, måste arbetet anses som tjänstgöring å annan ort, i vilket fall tjänstgöringstraktamente enligt 22 § skall utgå, något som knappast kan vara avsett.

Den väsentliga olikhet i arbetsförhållanden, som utesluter analogier på förrevarande område med befattningshavare inom den civila administrationen, ligger i själva verket däri, att föreläsningsverksamheten visserligen så till vida är bunden vid vissa bestämda tider, att föreläsningarnas hållande är fastställt till sådana tider, men till sin huvudsakliga del, förberedelsearbetet, icke är sålunda bunden samt att med universitetsprofessorernas forskaruppgift varje beroende av vissa fastställda tjänstgöringstider och i viss mån också tjänstgöringsort är oförenligt.

De föreslagna bestämmelserna om ersättning för vikariat kunna ej heller användas för universitetsprofessorerna. Som vikarier för professorer anlitas med ytterst få undantag docenter, vilka icke äro befattningshavare i lägre lönegrad. Vikariatsersättningen kan sålunda icke grundas på någon vikariens egen lön såsom utgångspunkt. Då professorerna icke äro inordnade i någon viss lönegrad av en allmän löneplan, kan ej heller den normen begagnas, att vikarien får vikariatslön enligt närmast lägre löneklass. Endast genom särskilda regler kunna de här rådande säregna förhållandena behörigen beaktas.

Vid genomförande av 1925 års löne reglering för universiteten anfördes som huvudargument för det civila avlöningsreglementets tillämpning på förevarande område den större enhetlighet och reda i avlöningsförhållandena, som på så sätt skulle vinnas. Denna synpunkt får visserligen ej underskattas, men det bör också framhållas, att om strävandet efter enhetlighet leder till sammanförande och ensartad behandling av företeelser, som till sitt väsen äro olikartade, måste enhetligheten i stället för att åstadkomma reda medföra förvirring och skada.»

Vad först angår de av drätselnämnden citerade uttalandena i 1925 års riksdagsproposition, innehållande synpunkter, som för kommittén även framhållits av den för utredning rörande universitetens avlöningsförhållanden tillkallade särskilde sakkunnigen, akademiräntmästaren Th. Fries, vågar kommittén bestämt påstå, att det nya lönesystemets tillämpande å universitetsprofessorer och med dem jämställda lärare icke skulle komma att för den vetenskapliga forskningen eller lärargärningen betyda en obekväm tvångströja, påtvingad i uniformitetens och enhetlighetens missbrukade namn. Att detta påstående är riktigt, kan redan den av nyssnämnde sakkunnige verkställda utredningen rörande vilka särbestämmelser, som för universitetens och karolinska institutets vidkommande skulle erfordras vid en tillämpning av det föreslagna allmänna avlöningsreglementet, sägas i viss mån bevisa. Härtill återkommer emellertid kommittén i annat sammanhang.

En gängse missuppfattning vid bedömande av det nya lönesystemet är att betrakta detsamma såsom ett *mål* och icke, såsom det avser att vara, ett *medel*, nämligen för att på ett rationellt sätt reda upp det komplex av frågor, vilka sammanhänga med tjänstemännens avlöning. Avlöningsreglementet är en *avlöningskodex*, i vilken finnas samlade bestämmelser för ett stort antal verk och ett stort antal olika fall. Det ligger då i sakens natur att alla bestämmelser icke »passa» varje särskild myndighet, för vilken reglementet är gällande. Föreskrifter rörande exempelvis tjänstedräkt och övertidsersättning sakna sålunda tillämplighet å universitetsprofessorer. Därmed är dock ingalunda någonting bevisat om reglementets *olämplighet* för nämnda befattningshavare. I fråga om varje lagsamling gälla nämligen liknande förhållanden. Talet om att avlöningsreglementet i stora delar skulle sakna »reellt underlag och bära prägel av något för universiteten konstlat och främmande» kan sålunda kommittén icke tillmäta någon betydelse.

Underkastar man därefter de *sakliga* invändningarna en detaljgranskning blir resultatet enahanda. Drätselnämnden påpekar, att den nu för universitetsprofessorerna gällande lönestaten vilar på en begynnelselön av 12 000 kronor, fördelad i lön och tjänstgöringspenningar med rätt till ett ålderstillägg (å 1 000 kronor) efter fem år. Ortstillägg eller fördelning i ortsgrupper förekommer icke. Härav skulle, förmenar drätselnämnden, framgå, att väsentliga delar av avlöningsreglementet icke kunna tillämpas å dessa befattningshavare. Kommittén är av en motsatt uppfattning. Till en början anser kommittén, att några skäl för en uppdelning av avlöningen i lön och tjänstgöringspenningar icke föreligga, alldenstund en dylik uppdelning vid alla övriga nyreglerade verk

funnits böra avskaffas och ersättas av en rationellare anordning. Att utbyta det enda ålderstillägget efter fem år mot två ålderstillägg efter resp. 3 och 6 år torde icke erbjuda vare sig någon löneteknisk svårighet eller någon olägenhet för ifrågavarande befattningshavare. Beträffande lönebeloppen möter numera, därest kommitténs förslag om utbyggande av löneplanen vinner bifall, icke heller något hinder mot att inpassa professorerna uti vederbörlig lönegrad i den allmänna löneplanen. Återstår frågan om dyrortsgruppering bör gälla eller ej. Högskolornas löneregleringskommitté föreslog i detta avseende, att lön till professor skulle utgå med belopp, fastställt för den ortsgrupp, till vilken Stockholm blivit hänförd. Såsom skäl härför anförde löneregleringskommittén, att om ortsgrupperingen utan vidare bleve tillämpad på alla de professorer, som hänförts till lönegraden B 20, skulle professorerna vid en del till Stockholm förlagda fackhögskolor nå en avlöning, ej oväsentligt överstigande universitetsprofessorernas. Kommittén tillade:

»Denna löneskillnad kan på visst sätt sägas vara allenast nominell, alldenstund den är avsedd att uppvägas av de billigare levnadskostnader, som beräknas råda i Lund och Uppsala i jämförelse med Stockholm. Då det emellertid just skulle bli fackhögskolorna, som — förutom förmånen av en placering i huvudstaden — skulle kunna erbjuda sina lärare nominellt högre avlöningsbelopp än universiteten, kan det med skäl befaras, att i de läroämnen, som äro gemensamma för nämnda högskolor och universiteten, de senares förmåga att vid sig fästa de främsta vetenskapliga kapaciteterna på ifrågavarande områden bleve avsevärt försvagad. Ett vidmakthållande av universitetens vetenskapliga nivå är emellertid, som förut framhållits, för det vetenskapliga forskningsarbetets främjande av synnerlig vikt, då universiteten jämte karolinska institutet hos oss av ålder varit det förnämsta sätet för den vetenskapliga odlingen, och fackhögskolorna i stor utsträckning äro hänvisade till att rekrytera sin lärarkår bland dem, som vid universiteten vunnit sin vetenskapliga utbildning.

Det torde böra erinras, att, om hänsyn toges till de i jämförelse med Stockholm billigare levnadskostnaderna i Uppsala och Lund, universitetsprofessorernas effektiva lönenivå för närvarande är högre än fackhögskoleprofessorernas i Stockholm, då ortstillägg ej utgår till de sistnämnda. Universitetsprofessorernas inordnande i ortsgrupperingen skulle alltså betyda en ändring i detta förhållande.

Av anförda skäl har kommittén funnit angeläget att i avseende å det nominella avlöningsbeloppet bibehålla den nuvarande likställigheten mellan professorerna vid universiteten och vid de ifrågavarande fackhögskolorna. Inom den för de centrala verken gällande löneplanens ram torde dock detta icke låta sig tekniskt genomföras på annat sätt, än att professorerna i Uppsala och Lund förklaras utan avseende på den gällande ortsgrupperingen städse skola hänföras till samma ortsgrupp som Stockholm.

Den anordning, som här föreslagits, kan för övrigt väntas gynnsamt återverka jämväl på lärarkrafternas fördelning mellan universiteten och karolinska institutet inbördes. Det utbyte av lärarkrafter dessa högskolor emellan, som i viss omfattning kan vara önskligt, skulle för visso hämmas, därest en förflyttning t. ex. från Uppsala till Lund eller från karolinska institutet till någotdera universitet skulle föranleda en mer avsevärd minskning i vederbörandes kontanta avlöningsförmåner. Speciellt för de båda universitetens medicinska

fakulteter kunde en placering av professorerna efter vanlig ortsguppering befaras vålla svårigheter. Därmed skulle nämligen ökas det försprång i rekryteringshänseende framför universiteten, som karolinska institutet redan nu åtnjuter tack vare sin placering i huvudstaden. Det är ju givet, att alldeles särskilt för en läkare anställningen i Stockholm — med de tillfällen till lönande praktik, som där yppas — skall redan i och för sig verka så frestande, att han trots de högre levnadskostnaderna i huvudstaden lär föredraga en lärostol där framför en vid någotdera universitetet. Något direkt men vid rekryteringen lär lärare därför ej vara att befara för institutets del av den föreslagna anordningen.

Denna kan väntas bereda fördelar även för de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund. Dessa bleve nämligen genom professorernas placering i G-grupp ställda i ett i förhållande till hovrätterna mindre ogynnsamt läge än eljest skulle varit fallet. På så sätt skulle ock utjämnas det försprång i lönehänseende, som hovrätterna eljest skulle äga, tack vare det särskilda arvode å 500 kronor, som tillfaller ordförande å division.»

De av högskolornas löneredgeringskommitté anförda skälen för en avvikelse från en så viktig princip i det nya lönesystemet som den, att lönen skall avvägas med hänsyn till levnadskostnadernas storlek å olika orter, måste betecknas såsom i hög grad konstruerade. Kommittén kan i varje fall icke tillerkänna dem någon beviskraft. Avsikten med den föreslagna åtgärden torde även närmast hava varit att inom löneplanens alltför trånga ram bereda universitetsprofessorerna en högre *faktisk* löneställning än professorerna vid fackhögskolorna. Huruvida en dylik åtskillnad i lönehänseende är berättigad eller ej, därom har kommittén i detta sammanhang icke haft att ingå på någon prövning. Kommittén vill allenast påpeka, hurusom löneredgeringskommitténs syfte till sin huvudsakligaste del blivit förverkligat på annat sätt, i det att universitetsprofessorernas löner numera äro såväl nominellt som reellt betydligt högre än de löner, som utgå till professorerna vid de i Stockholm förlagda fackhögskolor, å vilka avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen äger tillämpning.

Det ur löneteknisk synpunkt oriktiga i att låta andra faktorer än dyrort utöva inverkan vid befattningarnas fördelning å lönegrupper, vilkas särskilda lönebelopp avvägs endast med hänsyn just till dyrortsförhållanden, d. v. s. för att bereda tjänstemännen samma *reallön* oberoende av bostadsorten, är i det följande närmare belyst i samband med behandlingen av domänverkets avlöningsförhållanden (sid. 27). Anses det ur den vetenskapliga forskningens eller någon annan synpunkt lämpligt och befogat, att universitetsprofessorerna beredas en högre löneställning än professorerna vid karolinska institutet, bör den erforderliga differentieringen ske genom universitetsprofessorernas placering i högre lönegrad. Eftersom de för båda dessa kategorier befattningshavare fastställda lönevillkoren grunda sig på äldre löneredgeringsprinciper, vid vilka hänsyn endast i obetydlig mån tagits till dyrortsförhållanden, har emellertid kommittén tillsvidare utgått från att samma löneställning varit avsedd för såväl karolinska institutets professorer och lärare som universitetens. I konsekvens härmed böra vid en inplacering i allmänna löneplanen de förra åtnjuta den högre *nominallön*, som är betingad av Stockholms hänförelse till högre dyrortsgrupp.

Måhända göres den invändningen, att kommittén redan brutit dyrortsgrup- peringsprincipen i fråga om provinsialläkarna. Kommittén vill härtill endast erinra, att en stor del av provinsialläkarens inkomst icke utgöres av lön utan av praktikinkomst enligt fastställd taxa. Lönebeloppen i den för provinsial- läkare föreslagna löneplanen äro fördenskull *icke* utmätta efter dyrortsförhål- landen utan med hänsyn till taxeinkomsternas beräknade storlek i olika di- strikt. En jämförelse med provinsialläkarna måste sålunda för det stora fler- talet professorers del bliva haltande.

Övriga av drätselnämnden gjorda erinringar röra allenast detaljer i det före- slagna allmänna avlöningsreglementet. I den mån hänsyn till erinringarna ta- gits vid utarbetande av de för universiteten och karolinska institutet erforder- liga tilläggsbestämmelserna till reglementet, anser sig kommittén här kunna helt förbigå dem. Kvar står då endast anmärkningen, att de av kommittén fö- reslagna bestämmelserna angående tjänstledighet och vikariat ej skulle kunna användas med hänsyn till universitetslärares säregna arbetsförhållanden. Drätselnämnden synes bygga detta sitt påstående på det felaktiga antagandet, att universitetens arbetsförhållanden skulle så väsentligt skilja sig från eljest inom statsförvaltningen förekommande, att alla analogier på förevarande om- råde med befattningshavare inom den civila administrationen skulle vara ute- slutna. Kommittén behöver endast erinra om professorernas verksamhet vid fackhögskolorna, om hovrättsrådets ingalunda till tjänsterummet bundna ar- betsuppgifter, om jägmästarnas av fastställda tjänstgöringstider obundna tjänstgöring i skogarna; andra exempel att förtiga. På alla dessa olikartade områden har det nya lönesystemet utan någon svårighet kunnat tillämpas, om man bortser från de oundvikliga besvärigheter, som alltid följa med övergån- gen till ett nytt och oprövat system, innan tillräcklig förtrogenhet med detsam- ma vunnits. Ett avlöningsreglemente, som kan tillämpas vid tekniska hög- skolan, torde icke vara omöjligt att tillämpa vid rikets universi- tet. Kommittén är för sin del icke blott övertygad om att det går, utan även att det skall gå utmärkt och till alla intresserade parter fulla belåtenhet. Vid- kommande de av drätselnämnden anförda exemplen på förmenta svårigheter vid tillämpningen, vill kommittén i detta sammanhang endast påpeka, att pro- fessor med skyldighet att föreläsa fyra timmar i veckan givetvis icke behöver vidkännas löneavdrag, om han av någon anledning skulle inställa föreläsningen den ena dagen för att i stället hålla den den nästa eller någon annan dag. Då en professors arbete icke är bundet till tjänsterummet, står det honom även fritt att tillbringa den tid, som icke är upptagen av föreläsningens verksamhet, efter gottfinnande. Att han skulle kunna pretendera att erhålla tjänstgörings- traktamente under tid, som han sålunda tillbragt å annan ort, torde knappast vara allvarligt menat. Till docenternas särställning och huru med deras av- löning bör under vikariat förhållas återkommer kommittén i samband med av- givande av förslag till avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Kommittén, som icke funnit tillräckliga skäl föreligga att för professorer och lärare vid universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet bibe-

hålla särskilda, delvis efter föråldrade och enligt kommitténs mening oriktiga principer uppgjorda avlöningsbestämmelser, anser sig kunna utan tvekan förorda, att det av kommittén föreslagna allmänna avlöningsreglementet måtte vinna tillämpning jämväl å här berörda befattningshavare.

Rörande löneplacering och erforderliga specialföreskrifter hänvisas till vad därom anföres i annat sammanhang (sid. 190 och 201).

3. Domänverket.

Enligt det för tjänstemän vid domänverket provisoriskt gällande avlöningsreglementet av den 22 juni 1920 äro befattningarna vid nämnda verks lokal-förvaltning icke såsom vid andra verk grupperade endast efter dyrortsförhållanden, utan tjänsternas fördelning å löneplanens olika s. k. *lönegrupper* (motsvarande de i avlöningsreglementena för kommunikationsverken och allmänna civilförvaltningen förekommande *ortsgrupperna*) är beroende även av vissa andra faktorer. Dessa faktorer äro: bostadsortens belägenhet dels i kallt klimat i de nordigaste delarna av landet, *kallortsmomentet*, dels i ödslig eller enslig trakt, *ödslighetsmomentet*, och dels, beträffande vissa kategorier av befattningshavare (jägmästare och överjägmästare), den större eller mindre svårighet, som är förenad med tjänstgöringens utövande, *svårskötthetsmomentet*. Å grupperingen inverka dyrorts- och svårskötthetsmomenten lika, under det att kallorts- och ödslighetsmomenten tillsammans hava lika stor betydelse som vart och ett av de förstnämnda momenten. Befattningshavarna vid domänverkets centrala förvaltning, domänstyrelsen, äro däremot alla placerade i samma ortsgrupp som tjänstemän vid andra i huvudstaden förlagda verk.

Så vitt kommittén kunnat finna, föreligga för domänverkets vidkommande knappast skäl för bibehållande av en dylik lönegruppering, som försätter domänpersonalen i en egendomlig särställning i lönehänseende. Rent lönetekniskt synes det även vara riktigt att låta andra faktorer än dyrort utöva inverkan vid befattningarnas fördelning å lönegrupper, vilkas särskilda lönebelopp ursprungligen avvägs endast med hänsyn just till dyrortsförhållanden, d. v. s. för att bereda tjänstemännen samma reallön oberoende av bostadsorten. Det är nämligen att märka, att lönerna enligt domänverkets löneplan till siffran överensstämma med lönerna i motsvarande lönegrader enligt avlöningsreglementet för kommunikationsverken. I en av föreningen Sveriges ordinarie jägmästare till kommittén ingiven framställning har även påvisats, hur ojämnt den tillämpade principen verkat för tjänstemännen, i det att revirförvaltarna på 56 orter erhålla lägre lön än kommunikationsverkens tjänstemän inom motsvarande lönegrad och på 48 orter erhålla högre lön än dessa. Från personalens sida har även framkommit allt starkare krav på att befattningarna inom domänverket skulle fördelas på ortsgrupper enligt samma grunder som vid andra nyreglerade verk, således enligt stationeringsortens belägenhet å plats med dyrare eller billigare levnadskostnader. Härtill borde, enligt de från personalhåll uttalade önskemålen, komma särskilda kallorts- och enslighetstillägg.

Enär det provisoriska avlöningsreglementet för domänverket, fränsett löne-

grupperingen, nära ansluter sig till de för övriga nyreglerade verk gällande avlöningsbestämmelserna, anser kommittén ett inordnande av domänverket under det föreslagna allmänna avlöningsreglementet vara att förorda.

Kommittén har fördensskull föranstaltat om utredning, hur en lönegruppering av personalen vid domänverkets lokalförvaltning efter enbart dyrort skulle komma att gestalta sig. Såsom varit att vänta, visar utredningen, att den ändrade fördelningsgrunden skulle förorsaka en betydande omkastning av de skilda befattningarna. Med nuvarande dyrortsgruppering skulle sålunda av hela antalet jägmästare 43 % uppflyttas i högre ortsgrupp, 36 % nedflyttas i lägre grupp och 21 % kvarstå i samma grupp som för närvarande. Av kronojägarna komme endast 10 % att uppflyttas i högre ortsgrupp, under det att 42 % skulle nedflyttas i lägre grupp och 48 % kvarstå i samma grupp som för närvarande.

I den mån nedflyttningarna i lägre ortsgrupp äro föranledda av kallorts- och ödslighetsmomentens bortfallande, kommer emellertid minskningen i avlöning för alla inom kallortszon stationerade befattningshavare att bliva kompenserad genom de särskilda kallortstillägg, vilka enligt kommitténs förslag skulle utgå vid sidan av lönen. Där åter ödslighetsmomentet föranlett placering i högre lönegrupp för de inom landets mellersta och sydliga delar stationerade befattningshavarna, kunna avlöningsförmånerna enligt kommitténs förslag i vissa fall komma att något understiga nu utgående. Detta är sålunda fallet beträffande åtskilliga kronojägare. I intet fall äro dock förskjutningarna i lönehänseende av nu oförmäld anledning av sådan storleksordning, att kommittén funnit påkallat att föreslå särskilda enslighetstillägg utöver lönen. Kommittén hyser även starka principiella betänkligheter mot ett utsträckande av denna avlöningsform till andra förvaltningsområden, än där den nu förekommer, nämligen vid lots- och fyrstaten; detta icke minst på den grund, att »enslighet» är ett i hög grad relativt begrepp i våra dagar med samfärdsmedlens rekordartat snabba utveckling. Vad särskilt domänpersonalen beträffar, synes det kommittén ligga i sakens natur, att tjänstgöringen i landets stora och vidsträckta skogar mycket ofta måste vara förlagd till mer eller mindre ensligt belägna trakter. Men till dylika faktorer lärer hänsyn böra tagas vid valet av levnadsbana. Kommittén förutsätter också, att tjänsterna inom skogsstaten rekryteras bland personer, som icke känna ensligheten i skogarna alltför tryckande.

Därest rekryteringssvårigheter eller andra särskilda skäl undantagsvis skulle påkalla någon extra ersättning till befattningshavare i revir eller distrikt, vilkas ensliga och avskilda belägenhet medför påtagliga olägenheter utöver de med tjänstgöringen i skogarna vanligen förenade, anser kommittén lämpligast, om till domänstyrelsens förfogande ställdes ett särskilt anslag, som efter av domänstyrelsen föreslagna och av Kungl. Maj:t godkända grunder finge disponeras för dylikt ändamål.

Beträffande *svårskötthetens* betydelse och inverkan på lönesättningen torde en mera utförlig redogörelse vara på sin plats.

När kommunikationsverkens lönekommitté enligt särskilt uppdrag verkställde utredning och år 1919 avgav förslag i fråga om löne- och organisationsförhållanden vid domänverket, ansågs, att i fråga om skogsstatstjänstemännens

arbete det s. k. svårskötthetsmomentet, i motsats till vad fallet vore beträffande kommunikationsverkens befattningshavare, vore av beaktansvärd betydelse. I anledning härav föreslog kommittén, att detta moment skulle i viss grad inverka på de skilda befattningarnas fördelning i lönegrupper. I yttrande till statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 5 mars 1920 vid hemställen om proposition till 1920 års riksdag angående löne reglering för domänverkets personal framhöll departementschefen bland annat, att lönekommitténs förslag att taga hänsyn till, förutom dyrorten och kallorten, även ödslighets- och svårskötthetsmomenten vore synnerligen välbetänkt. Det syntes emellertid, som om svårsköttheten icke hade tillerkänts den betydelse, som den beträffande skogsstatspersonalen förtjänade. Det vore otvivelaktigt till statens egen fördel att genom högre avlöning bereda ökad gottgörelse för det mera kvalificerade arbete revirförvaltaren hade att utföra på ett mera svårskött revir än för det lättare arbete ett annat revir påfordrade. Departementschefen ansåg, att betydelsen av vissa revirs svårskötthet i jämförelse med andra borde vid befattningarnas fördelning i lönegrupper komma till sin rätt i högre grad än enligt lönekommitténs förslag. Vad departementschefen sålunda anfört vann även statsmakternas bifall.

Förevarande fråga har ingående behandlats i det betänkande angående utredning och förslag beträffande definitiv löne reglering m. m. vid domänverket, vilket den 24 november 1921 avgavs av härför utav chefen för jordbruksdepartementet jämlikt bemyndigande den 30 juni 1920 tillkallade sakkunniga, utan att dock föranleda något statsmakternas beslut i den riktning, som av de sakkunniga förordats.

De sakkunniga övervägde skilda möjligheter och förslag angående huru och på vad sätt förvaltare av i högre grad kvalitativt svårskötta revir skulle kunna tillerkännas viss, ej alltför ringa ökning i de revirförvaltare i allmänhet tillkommande avlöningsförmånerna. Reviren kunde indelas i två eller tre klasser (1:a, 2:a och 3:e klass revir), förenade med olika löneförmåner, eller ock kunde reviren, likasom nu, inrangeras inom en och samma lönegrad, men denna lönegrad utvidgas, så att lönedifferensen mellan revir i lägsta och revir i högsta lönegrupp bleve avsevärt större än i nuvarande löneplan. Slutligen kunde reviren fördelas i huvudsak enligt nu gällande bestämmelser, dock att vid fördelningen endast den »kvantitativa», ej den »kvalitativa» svårsköttheten gjorde sig gällande. Den sistnämnda arten av svårskötthet — avseende skötsel av revir, där jägmästarens organisatoriska förmåga, skicklighet och kunskaper i särskilt hög grad gjorde sig gällande — skulle kompenseras med särskilda avlöningstillägg.

Efter övervägande av ovanberörda skilda systems fördelar och nackdelar kommo de sakkunniga till den uppfattningen, att systemet med särskilda löne tillägg vore att föredraga framför de andra. De föreslogo, att ifrågavarande tillägg, för år räknat, skulle bestämmas till följande tal: 144, 288, 468, 720, 1 080 och 1 440 kronor. De sakkunniga beräknade, att av hela det då befintliga antalet revir, eller 133, omkring 10 procent borde tillerkännas avlöningstillägg med något av de båda högsta beloppen, 30 procent med något av de där-efter närmast i storlek varande båda beloppen samt 35 procent med något av

de båda lägsta beloppen. Övriga revir, omkring 25 procent av antalet, syntes icke böra tilldelas avlöningstillägg.

Under den tid, som förflutit, sedan den provisoriska löne regleringen för domänverket genomfördes och här ovan omförmälda sakkunniga avgåvo sitt förslag, torde utvecklingen i ej ringa mån gått därhän, att olikheten reviren emellan i avseende på svårskötthet i *kvantitativt* hänseende numera måste anses vara mindre utpräglad än tidigare. Förvaltningen av revir med stor geografisk omfattning och riklig skogstillgång i de nordligare distrikten har underlättats genom ökade och förbättrade kommunikationer samt därigenom, att till jägmästarens biträde ställts behövt antal assistenter. Tilldelas därjämte jägmästarna särskilt kallortstillägg, synes anledning att taga hänsyn till den kvantitativa svårsköttheten ej längre föreligga.

Behovet av högre löne förmåner för jägmästare i de revir, som i *kvalitativt* hänseende äro särskilt svårskötta, är däremot starkt framträdande. Även i detta avseende har dock under årens lopp viss utjämning ägt rum. Under det att förberörda 1920 års sakkunniga ansågo, att lönetillägg för kvalitativ svårskötthet borde tillkomma 75 procent av samtliga revirförvaltare, torde kunna antagas, att numera endast ett fåtal revir äro av den särskilda beskaffenhet med hänsyn till revirskötseln, att deras innehavare böra tillerkännas högre avlöning.

Ur såväl principiell som löneteknisk synpunkt har kommittén ansett det vara lämpligast, om jägmästartjänsterna med hänsyn till olika grad av svårskötthet fördelades på tre skilda klasser, jägmästare av klass 1, 2 och 3, i respektive 28:e, 27:e och 26:e lönegraden. Då kommittén övervägt ungefärliga antalet befattningshavare, som med hänsyn till tjänstgöringens särskilda beskaffenhet syntes böra uppflyttas i 2:a resp. 1:a klass, har, förutom vad i det föregående anförts såsom skäl till att vissa jägmästare böra erhålla något ökad avlöning utöver den, som betingas enbart av ortsgrupp jämte kallort, särskilt beaktats, att för förvaltningen av vissa revir kräves icke blott framstående skicklighet och erfarenhet i skogliga ting, utan jämväl, i högre grad än beträffande flertalet revir, en ej obetydlig kännedom om och erfarenhet i vissa arbeten och frågor av teknisk-ekonomisk art, förbundna med åtgärder för skogsprodukternas förädling, försäljning, utfrakt m. m. På grund av denna särskilda verksamhet vid sidan av den eljest i huvudsak skogliga blir tjänstgöringen för förvaltare av dylikt revir ofta synnerligen jäktande och nervslitande.

För närvarande synes rimligt, att tillsammans omkring 15 jägmästare befattningar i lönehänseende placeras i högre grad än övriga, varav 9 i lönegrad 27, jägmästare av klass 2, och 6 i lönegrad 28, jägmästare av klass 1.

Om än ovan angivna antal jägmästare å de skilda klasserna kan anses rätt avvägt enligt nuvarande förhållanden, visar dock erfarenheten, att dessa förhållanden rätt hastigt kunna förändras på sådant sätt, att verksamheten inom visst eller vissa revir blir betydligt utvidgad, antingen på grund av inköp av större, särskilt arbetskrävande domäner, som tilläggas reviret, eller ock genom ett för driftens intensifiering nödvändigt ordnande av industriell verksamhet. Det läser emellertid ankomma på domänstyrelsen att i dylika fall göra framställning i vederbörlig ordning om utökning av antalet jägmästare befattningar

av högre klass, varefter frågan får underställas Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning och avgörande.

Den av kommittén nu föreslagna löneregleringen för jägmästarna är i första hand betingad av de ändringar med avseende å befattningarnas gruppering i lönehänseende, vilka äro en direkt följd av domäntjänsternas inordnande under den allmänna löneplanen. I den mån svårskötthetsmomentet icke alls eller endast i obetydlig grad påverkat tidigare lönesättning för dessa tjänster, innebär kommitténs förslag icke någon reell rubbning av hittillsvarande löneläge. Kommittén har alltså icke i förevarande sammanhang — lika litet som i fråga om någon annan kategori tjänstemän — ansett sig böra ingå på en prövning av de framställningar, som gjorts angående ändrad lönegradsplacering. Kommittén har likväl uppmärksammat, att en översyn av tjänsteförteckningen även för domänverkets vidkommande torde vara behöflig.

Vad angår inom kommittén framfört yrkande om kronojägarnas uppdelning i skilda klasser efter ungefär liknande grunder som jägmästarna, har detta yrkande av skäl, som nyss antytts, icke kunnat biträdas av kommittén, alldenstund svårskötthetsfaktorn icke heller för närvarande påverkar dessa tjänstemäns gruppering i lönehänseende.

Rörande vissa andra ändringar, som av kommittén föreslås i samband med domänverkets inordnande under det allmänna avlöningsreglementet, hänvisas till vad därom anföres i specialmotiveringen till tilläggsbestämmelserna (sid. 205).

4. Lots- och fyrstaten.

Det för befattningshavare vid lots- och fyrstaten gällande avlöningsreglementet av den 9 juni 1922 företer endast obetydliga avvikelser från allmänna civilförvaltningens och kommunikationsverkens avlöningsreglementen. Sålunda hava i själva löneplanen blott de lönegrader medtagits, som äga tillämpning vid lots- och fyrstaten, vilket medfört en annan numrering av lönegraderna än den vanliga. Ortsgruppering och lönebelopp äro emellertid identiskt lika med vad som för motsvarande lönegrader gäller vid allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken. Vidare innehåller lots- och fyrstatens avlöningsreglemente icke några bestämmelser rörande kallortstillägg åt den i övre Norrland stationerade personalen, varemot föreskrifter meddelats beträffande enslighetstillägg till tjänstemän, stationerade å orter, där vistelsen till följd av ortens särskilt ensliga belägenhet kan, fränsett ökade levnadskostnader, anses medföra avsevärda olägenheter. I fråga om semester gälla ock delvis andra regler än för flertalet övriga civila tjänstemän fastställda. Härtill komma vissa för lots- och fyrstaten speciella föreskrifter av det slag kommittén ansett lämpligen böra meddelas i tilläggsbestämmelserna till avlöningsreglementet.

Kommittén har för sin del icke funnit hinder eller olägenhet möta för ett inrymmande under det föreslagna allmänna avlöningsreglementet jämväl av lots- och fyrstatens befattningshavare. För vissa av omläggningen eller den verkställda granskningen eljest påkallade ändringar i nu gällande avlöningsbestämmelser för ifrågavarande förvaltningsområde redogöres närmare i specialmotiveringen (sid. 207).

5. Justitieråd, regeringsråd och landshövdingar.

För justitieråd, regeringsråd och landshövdingar gälla för närvarande särskilda avlöningsbestämmelser, vilka beträffande justitieråd och regeringsråd finnas meddelade i ett kungl. brev den 11 juni 1926 samt beträffande landshövdingar i ett kungl. brev den 26 juni 1925. Kommittén har ansett dessa särskilda bestämmelser lämpligen kunna, med i huvudsak oförändrat innehåll, införas såsom en underavdelning av det föreslagna allmänna avlöningsreglementet, varigenom den önskvärda överskådligheten över de för skilda förvaltningsområden gällande avlöningsbestämmelserna även kan i fråga om dessa befattningshavare ernås. Rörande den närmare innebörden av kommitténs förslag i denna punkt hänvisas i övrigt till specialmotiveringen (sid. 187).

Dyrtidstilläggens avveckling.

Historik.

Med anledning av den efter världskrigets utbrott inträffade prisstegringen beviljade 1916 års riksdag krigstidshjälp till vissa statens befattningshavare, som tillika voro familjeförsörjare. Från och med år 1917 infördes vid sidan av krigstidshjälp även ett krigstidstillägg, utgående för nämnda år med ett till viss procent å de kontanta avlöningsförmånerna beräknat, nedåt och uppåt begränsat belopp. För år 1918 utgick krigstidstillägget med dels s. k. grundplåt, dels procentuellt tillägg.

Från och med år 1919 förändrades tilläggens benämning till *dyrtidstillägg*, vilka fastställdes att utgå efter andra grunder än de tidigare tillämpade, i det att systemet med för varje år bestämda, fasta tillägg övergavs och ett system med glidande skala infördes. Detta system åsyftade dyrtidstilläggets reglerande periodvis och automatiskt efter levnadskostnadernas växlingar. Dyrtidstilläggen ställdes nämligen i förhållande till ett levnadskostnaderna följande s. k. grundtal, vilket tillämpades oreducerat för avlöningsbelopp intill en given gräns men för överskjutande avlöningsbelopp nedsattes på visst sätt. Till 1920 års riksdag framlade Kungl. Maj:t nytt förslag till allmänna grunder för dyrtidstillägg, i huvudsak grundat på 1919 års bestämmelser i ämnet men avseende vissa förbättringar i tilläggen. Riksdagens beslut, som sträckte sig längre än Kungl. Maj:ts förslag, gick ut på dels en minskning av skillnaden mellan talet för levnadskostnadsökningen och grundtalet, dels ock en förbättring av familjeförsörjarnas ställning genom utsträckning av rätten att beräkna dyrtidstillägg efter oreducerat grundtal. Samma riksdag antog också framlagt förslag till särskilda grunder för dyrtidstillägg åt kommunikationsverkens befattningshavare. Dessa grunder åsyftade att för nämnda verk, där ny lönereglering var fastställd att träda i kraft den 1 juli 1920, i stort sett neutralisera verkan av att sagda löneroglering normerats efter en högre prisnivå än den, efter vilken lönerna vid oregerade verk — inberäknat tillfällig löneförbättring — voro beräknade. I fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare vid domänverket, som erhållit provisorisk löneroglering från och med år 1921, antog slut-

ligen 1920 års riksdag särskilda bestämmelser, vilande på enahanda grunder som de för kommunikationsverken fastställda. Den reduktion av dyrtidstilläggen för affärsverken, som i ovan angivet syfte vidtogs av 1920 års riksdag, åstadkoms på sådant sätt, att dels grundtalet bestämdes till ett 16 enheter lägre belopp än för övriga verk, dels ock det belopp, på vilket dyrtidstillägg fick beräknas, begränsades till 85 % av avlöningen. 1921 års riksdag bibehöll de vid de två föregående riksdagarna fastslagna huvudprinciperna men genomförde en allmän nedsättning av dyrtidstilläggen dels genom sänkning av grundtalet, dels genom en särskild reduktion för icke-familjeförsörjare. Dessutom vidtog riksdagen ännu en nedsättning, avseende befattningshavare vid de verk, som erhållit ny löneroglering, nämligen förutom de affärsdrivande verken statsdepartementen och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen. I sådant syfte ökades ovanberörda avdrag å grundtalet till 20 och sänktes det procenttal av lönen, varå dyrtidstillägg fick beräknas, till 80. Vid 1922 års riksdag genomfördes en del smärre ändringar i vissa detaljbestämmelser rörande dyrtidstilläggen. Därjämte vidtogs en modifikation i avseende å sättet för fastställande av grundtalet i syfte att underlätta arbetet med dyrtidstilläggens uträknande m. m.

År 1923 framlade Kungl. Maj:t förslag om fullständig omläggning av grunderna för dyrtidstilläggens bestämmande. Rörande den närmare innebörden av detta förslag anförde föredragande departementschefen, statsrådet Thorsson, bland annat följande:

»Dyrtidstilläggen åt statstjänstemännen hava icke under någon period uppgått till sådana belopp, att full kompensation för den inträdda prisstegringen erhållits. Kompensationsgradens utveckling under skilda tider och för olika grupper av befattningshavare har varit beroende av dels de medelsbelopp, som ansetts kunna ställas till förfogande för ändamålet, dels ock dyrtidens olika tryck för större eller mindre inkomsttagare samt för personer med eller utan försörjningsplikt.

Jämväl då det nu gäller att bestämma grunderna för dyrtidstilläggen, måste hänsyn tagas till enahanda förhållanden, vilka tidigare varit i sådant avseende utslagsgivande.

Vid granskningen av de olika krav, som ställts å budgeten för statsregleringsperioden 1923—1924, har det befunnits nödigt att genomföra långt gående inskränkningar och besparingar. Även i fråga om dyrtidstilläggen måste en icke obetydlig nedsättning ske. Att bibehålla de nuvarande grunderna för dyrtidstilläggen skulle nämligen icke kunna låta sig göra utan att pålägga nya skatter eller öka de redan utgående, något som jag ansett mig icke kunna tillstyrka.

Det förslag i fråga om grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, som jag nu ämnar förorda, har sålunda måst bestämmas med hänsyn till den begränsade medelstillgången. Jag har emellertid sökt så avväga förslaget, att reduktionen skulle bliva så litet kännbar som möjligt. En ledande grundtanke har vidare varit, att möjligast enkla bestämmelser för dyrtidstilläggens beräknande skulle kunna erhållas, detta framför allt i syfte att minska arbetet med dyrtidstilläggens bestämmande och utbetalande.

Förslaget innebär först och främst, att dyrtidstilläggen skulle för olika avlöningar utgå efter ett och samma procenttal, dock att det högsta belopp, varå dyrtidstillägg skulle få utgå, nedsatts till inemot hälften av det nuvarande.

Det procenttal, efter vilket dyrtidstilläggen skulle beräknas, bör naturligen såsom hittills stå i visst förhållande till levnadskostnadsindex. Enligt mitt förslag skulle det motsvara hälften av talet för levnadskostnadsstegringen. Vid en indexställning av 175 skulle alltså, med iakttagande av avrundning nedåt, procenttalet vara 37. Å den del av avlöningen, som överskjuter 650 kronor i månaden, skulle något dyrtidstillägg ej utgå.

Då dyrtidstillägget nu måste starkt beskäras, har det syntts mig vara nödvändigt att beträffande rätten till förhöjning på grund av försörjningsplikt vidtaga en begränsning så till vida, att, i anslutning till vad som fastslogs vid 1920 års riksdag, förhöjningen endast tillerkännes dem, vilka hava minderåriga barn att försörja. Nödvändigheten av besparing liksom önskvärdeheten av att efter hand avveckla den högre kompensationen för försörjningspliktiga har ock ansetts böra föranleda, att i fråga om rätten till förhöjning ingen åtskillnad göres för olika antal barn. För befattningshavare, som har barn under 16 år att försörja, skulle enligt förslaget dyrtidstillägget ökas med en tiondel av vad eljest skolat utgå. Däremot skulle dyrtidstillägget nedsättas med en tiondel för befattningshavare under 25 år utan försörjningsplikt, som här avses.

De nu angivna grunderna skulle gälla befattningshavare, för vilka definitiv lönerreglering ännu icke genomförts. Vid nyreglerade verk skulle dyrtidstillägget givetvis utgå efter reducerade grunder. Reduktionen har i förslaget genomförts sålunda, att procenttalet för dyrtidstillägget skall minskas med 18 enheter. Detta avdrag har avvägts med hänsyn till den nuvarande på två vägar åstadkomna reduktionen för befattningshavare vid nyreglerade ämbetsverk. Då alltså avdraget innesluter jämväl den för närvarande gällande begränsningen av underlaget för dyrtidstilläggen till 80 procent av avlöningen, skulle enligt mitt förslag dyrtidstillägg utgå å ett i motsvarande mån högre belopp än vid oreglerade verk, eller 800 kronor i månaden.

För att åskådliggöra verkan av förslaget har jag låtit utarbета tabeller, utvisande för reglerade och oreglerade befattningshavare inom olika kategorier dels grundlönerna år 1914 samt därefter inträffade förändringar däri, dels dyrtidstilläggen och den därigenom åstadkomna procentuella förhöjningen å lönerna enligt nuvarande och enligt föreslagna grunder.

Av de sålunda upprättade tabellerna framgår i huvudsak följande.

Vid *nyreglerade verk* uppgå dyrtidstilläggen enligt nu gällande grunder för befattningshavare utan barn och över 25 år (enligt nuvarande ordning »icke-familjeförsörjare» över 25 år) i regel till 20 å 27 procent av den nuvarande avlöningen. Enligt förslaget skulle dyrtidstilläggen med undantag för vissa högre befattningshavare representera 19 procent av avlöningen. Sänkningen skulle alltså växla mellan 1 och 8 procent av lönen. De större sänkningarna hänföra sig genomgående till befattningshavare å billigaste ort, särskilt vad angår begynnelselönen. På dyraste ort överstiger icke sänkningen annat än undantagsvis 6 procent och beträffande slutavlöningen (för manliga befattningshavare) 4 procent av avlöningen. Den större sänkningen å billigaste ort är ägnad att åstadkomma en viss utjämning i förhållande till befattningshavare å dyrare ort. För de högre befattningshavarna utgöra dyrtidstilläggen enligt nu gällande grunder allenast mellan 10 och 19 procent av avlöningen. Enligt de föreslagna grunderna skulle dyrtidstilläggen utgöra mellan 5 och 18 procent. Sänkningen är inom denna grupp i vissa fall förhållandevis större än för lägre befattningshavare.

För befattningshavare med barn växlar det nu utgående dyrtidstillägget för det stora flertalet mellan 22 och 32 procent av avlöningen. Med de föreslagna grunderna skulle procenttalet nedsättas till 21 och sänkningen alltså utgöra

mellan 1 och 11 procent av avlöningen. Även här hänför sig den större sänkningen till billigaste ort och företrädesvis till begynnelseavlöningen. På dyraste ort överstiger sänkningen i fråga om begynnelseavlöningen allenast undantagsvis 8 procent och beträffande slutavlöningen (för manliga befattningshavare) 6 procent. För de högre befattningshavarna är nedsättningen även inom nu förevarande grupp i regel förhållandevis mer betydande än för lägre befattningshavare.

Det torde förtjäna särskilt framhållas, att för befattningshavare såväl utan barn som med barn sänkningen blir lägst vid slutavlöning å dyraste ort. Förslaget medför större sänkningar för de högsta och de lägsta befattningshavarna men lämnar vissa mellangrupper mera oberörda. Den starkare sänkningen för de lägre befattningshavarna är en följd av borttagandet av den högre kompensationen å de första 85 kronorna av månadsavlöningen. För de högre däremot är sänkningen föranledd av dyrtidstilläggets begränsning till en avlöning av 800 kronor för månad. För grupperna närmast under nyssnämnda gräns blir sänkningen i följd härav mindre.

Inför de sålunda angivna allmänna konsekvenserna av förslaget synes det vara av intresse att verkställa en jämförelse mellan, å ena sidan, lönerna, sådana de utgingo dels år 1914, dels efter de närmast följande tillfälliga regleringarna, samt, å andra sidan, de numera i lön och dyrtidstillägg utgående totala avlöningsförmånerna.

Läggas 1914 års lönebelopp till grund för kalkylen, erhålles den faktiska lönestegringen sedan tiden före den stora prisstegringens inträdande. De löner, som utgingo nämnda år, hade emellertid fastställts redan omkring år 1905 eller anpassats efter den prisnivå, som rådde omkring sistnämnda år. Då hela tidsperioden 1905—1914 karakteriserades av en fortgående prisstegring, som kan uppskattas till omkring 15 procent av 1905 års nivå, såg man sig så småningom nödsakad att genom olika tillägg föra upp lönesatserna till motsvarighet mot den aktuella prisnivån omkring år 1914. Denna provisoriska lönereglering, som icke hann bli genomförd annat än för ett mindretal befattningshavare inom vissa verk, innan den stora prisstegringen inträffade, fortsattes emellertid vid sidan av dyrtidstilläggen. Vid nyreglerade verk hava de provisoriska lönetilläggen sedermera ingått i de fasta grundlönerna.

I jämförelse med de år 1914 faktiskt utgående avlöningarna representerar enligt tabellerna summan av lön och dyrtidstillägg jämlikt föreslagna grunder en procentuell ökning, som ofta nog och för de lägre befattningshavarna i regel mer än täcker levnadskostnadsstegringen. Även om man utgår från att 1914 års löner hänföra sig till 1905 års prisnivå och jämförelsen sålunda skall göras icke med prisstegringen sedan år 1914 (75 procent) utan med prisstegringen sedan år 1905 (omkring 100 procent), visar det sig, att med de föreslagna grunderna för dyrtidstilläggen en stor del av de lägre befattningshavarna erhålla full kompensation för prisstegringen. Läggas åter de genom provisoriska regleringar till 1914 års prisnivå förhöjda lönerna till grund för jämförelsen, blir naturligen den procentuella höjningen av lönerna relativt lägre men dyrtiden dock i allmänhet något så när kompenserad. Endast vissa grupper av högre befattningshavare, såsom sekreterare och byråchefer, framstå vid denna jämförelse såsom mindre väl tillgodosedda.

Vid dessa jämförelser bör särskilt beaktas, att genomförda löner regleringar för åtskilliga av befattningshavarna avsett att innebära icke blott en ersättning för penningvärdets fall utan även en uppflyttning i högre löneställning än den förutvarande. Att utföra några beräkningar, huru — med hänsynstagande härtill — kompensationen för prisstegringen ställer sig, har dock ej låtit sig göra. — — — — —»

De sålunda föreslagna nya principerna för dyrtidstilläggens beräkning vunno riksdagens godkännande, dock med den ändringen, att befattningshavare med barn, i stället för den i propositionen förordade ökningen av dyrtidstillägget med en tiondel, tillerkändes särskilda barntillägg.

Kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst utfärdades den 15 juni 1923 (S. F. S. nr 265). I enlighet med denna kungörelse beräknas sålunda dyrtidstillägget efter ett och samma procenttal för alla avlöningsbelopp, dock med sådan begränsning uppåt, att dyrtidstillägg icke utgår å den del av månadsavlöningen, som överstiger 800 kronor för nyreglerad och 650 kronor för oreglerad avlöning. Beträffande befattningshavare, som på grund av försörjningsplikt underhåller barn under 16 år, ökas dyrtidstillägget med 4 kronor för månad och barn, om lönen utgår efter nyreglerade grunder, samt eljest med 5 kronor för månad och barn. Befattningshavare under 25 år utan försörjningsplikt gentemot barn får slutligen vidkännas en minskning av dyrtidstillägget med en tiondel.

Sedan dessa grunder fastställdes, hava såväl från Kungl. Maj:ts sida som inom riksdagen vid olika tillfällen förslag framlagts om ändringar, utan att dessa förslag lett till något positivt resultat. Frånsett några smärre kompletteringar gäller sålunda 1923 års kungörelse fortfarande oförändrad. De av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna hava främst syftat till ytterligare förenklingar i grunderna för dyrtidstilläggen genom fixerande av det procenttal, efter vilket tilläggen skulle beräknas, för hela det löpande budgetåret med frångående av de förut tillämpade kvartalsvisa växlingarna. Kungl. Maj:ts förslag av år 1924 innebar dessutom en allmän sänkning av dyrtidstilläggen. Vid samtliga riksdagar sedan år 1923 hava dessutom väckts motioner med yrkanden om ändringar i olika hänseenden av gällande dyrtidstilläggsbestämmelser. En del motionärer hava krävt höjning av dyrtidstilläggen genom införande av bottenstillägg och borttagande av beskärningen för icke-familjeförsörjare under 25 år; andra hava velat sänka dyrtidstilläggen; andra åter hava föreslagit borttagande av maximeringen av dyrtidstilläggen för högre avlöningar. Varje gång har emellertid riksdagen motsatt sig sådana ändringar.

Kommittén. Bestämmelserna angående dyrtidstillägg äro en kvarleva av den lagstiftning, som tillkom under trycket av krigs- och efterkrigsårens exceptionella förhållanden, varom en antydan ligger redan i dessa lönetilläggs benämning. Att under tider av krisartad prisutveckling söka med tillhjälp av rörliga tillägg anpassa lönerna efter levnadskostnadernas växlingar må vara försvarligt; under något så när normala förhållanden är systemet i fråga utan tvivel absolut förkastligt.

Enligt kommitténs uppfattning måste det betecknas såsom överdriven respekt för statistiken och övertro i fråga om vad man ur statistiken kan utläsa att långt efter den egentliga kristidens slut fortsätta med att fyra gånger om året officiellt fastställa det tal, vilket skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, och sedan på grundval av detta tal lika ofta justera tjänstemännens löner uppåt eller nedåt. Hur noggrann än den statistik är, som skall tjäna såsom

underlag för en s. k. levnadskostnadsindex, ligger det i öppen dag, att tillfälliga, ja t. o. m. rent lokala faktorer kunna medföra — och verkligen också medfört — rubbningar i indextalets läge, vilka icke alls eller endast i försvinnande liten grad motsvaras av verkliga förändringar i de allmänna levnadskostnaderna, sådana de avspeglar sig i tjänstemännens hushållsböcker. Rörande »levnadskostnadsstatistik som grundval för lönesättning» tillåter sig kommittén i övrigt att hänvisa till den såsom bilaga 1 till betänkandet fogade utredningen av socialstyrelsens expert på området, sekreteraren Hugo Heyman, som i denna fråga liksom ock beträffande dyrortsgrupperingen välvilligt ställt sin sakkunskap till kommitténs förfogande.

Kommittén är för sin del livligt övertygad om att det från såväl statens som tjänstemännens synpunkt sett är synnerligen önskligt, att dyrtidstilläggen nu avvecklas och att en återgång sker till ett system med fasta löner. Levnadskostnadsindex är och kan aldrig bli någon så tillförlitlig värdemätare för bestämmande av lönernas absoluta storlek, att den kan användas under normala förhållanden. På sin höjd kan den lämna upplysning om en allmän *tendens* i den ena eller andra riktningen och sålunda hava viss vägledande betydelse vid lönesättning. De viktigaste skälen i övrigt mot att bibehålla en glidande löneskala kunna i korthet angivas så:

1) statens budgetväsen påverkas ofördelaktigt av osäkerheten med avseende å kostnaderna för bestridandet av tjänstemännens avlöningar;

2) för tjänstemännen innebär det en betydande olägenhet att ständigt sväva i ovisshet om vilka avlöningar de hava att räkna med;

3) varje lönesystem, uppbyggt efter dylika principer, måste, såsom ock erfarenheten tydligt visat, medföra ett skadligt irritationsmoment i förhållandet mellan staten och dess anställda.

Att olägenheten av det nuvarande systemet främst drabbar staten, är otvivelaktigt, och det är därför också från statens sida, icke från tjänstemännens, som kravet på en avveckling förts fram.

Det är emellertid antagligt, att försiktiga röster komma att höjas mot att staten, särskilt i betraktande av den under tiden allt från årsskiftet 1929/1930 inträdda tendensen till nedgång i levnadskostnaderna, nu skulle binda sig för fixa tjänstemannalöner. Kommittén vill därtill erinra, att åtminstone det löneläge, som kommittén inom ramen för givna direktiv ansett sig kunna föreslå, så väsentligt understiger vad som — så vitt den officiella statistiken, i den mån den nu bör vinna beaktande, utvisar — skulle motsvara full kompensation för den sedan förkrigstiden inträdda stegringen i levnadskostnader, att någon betänklighet från statens sida mot att lägga nämnda förslag till grund för en fixering av lönerna, icke behöver möta, även om tilläventyrs den närmaste tidsperioden skulle kännetecknas av någon ytterligare minskning i prisen å livsmedel m. m. Dessutom torde böra framhållas, att man säkerligen betydligt överdriver, om man i den senaste tidens nedgång av levnadskostnadsindex ser ett utslag av någon större förändring uti levnadskostnadernas höjd. Men i våra dagar ägnar man hithörande frågor en opropotionerligt stor uppmärksamhet, i det att varje än så ringa växling i livsmedels- eller levnadskostnaderna göres

till föremål för noggranna statistiska utredningar, som spridas över landet genom press, rundradio och speciallitteratur. Enär hela statens löneväsande och betydande skikt av det enskilda löneväsandet äro baserade på levnads-kostnadsindex, blir följden, att varje dylik växling föranleder avsevärda rubbningar av ekonomisk innebörd för såväl löngivarna som löntagarna. Allt detta medför lätt, att mången tror sig leva under en tid av synnerligen »onormala» förhållanden, vitt skilda från det lyckliga året 1913, då alla »indextal» voro lika med 100. För en dylik uppfattning måste det givetvis förefalla vanskligt att låsa fast lönesatserna för någon längre tidrymd.

Fördens skull har kommittén trots sig böra undersöka, huruvida någon utväg skulle kunna givas, varigenom staten i möjligast största mån skulle befrias från varje risk. Det är nämligen enligt kommitténs mening av så stor vikt, att systemet med dyrtidstillägg får sin avveckling, att en eventuell farhåga från statsmakternas sida beträffande följderna därav icke bör få bliva hindrande för en lösning av frågan. Kommittén har därför undersökt de metoder, som på andra håll prövats i nämnda syfte, särskilt de av Stockholms och Göteborgs städer i lönebestämmelserna för deras tjänstemän intagna förbehållen angående lönerna förändring vid vissa inträdande växlingar i levnads-kostnadsindex, men kommittén har icke ansett sig kunna förorda någotdera såsom lämpligt, då det gäller förhållandet mellan staten och dess tjänstemän. Däremot synes det kommittén icke böra vara alldeles uteslutet att tänka sig en sådan utväg, att statsmakterna vid fastställandet av ett nytt avlöningsreglemente med fixa löner gjorde vissa, för tjänstemännen bindande uttalanden, som utan att ställa tjänstemännen rättslösa beredde statsmakterna möjlighet att skrida till en revision av lönerna, därest så skulle visa sig verkligt påkallat. Kommittén, som dock för egen del icke anser denna utväg erforderlig, menar, att statsmakterna skulle kunna tillförbinda tjänstemännen att, därest den officiella statistiken skulle komma att ådagalägga *en mera avsevärd, varaktig* nedgång av de allmänna levnads-kostnaderna i landet, utan att denna nedgång motväges av andra förhållanden, såsom en allmän stegring av välståndet, de skola kunna bliva underkastade beslut från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida om en däremot svarande reduktion av lönerna, så vitt angår förslagsvis en tiondel av lönebeloppen. Det är emellertid ett naturligt krav från tjänstemännens sida, att ett stadgande av nämnda innebörd rättvisligen bör förknippas med ett uttalande från statsmakterna, att de, i fall av en ådagalagd mera avsevärd och varaktig stegring i levnads-kostnaderna eller inträtt ökat välstånd i landet, vilja taga i övervägande att vidtaga den ökning av lönerna, som därav må kunna anses påkallad. Uppenbart är, att varje uttalande uti ifrågasatt syfte måste, såsom också det här ifrågasatta, bliva av mycket vag avfattning och därför bör göras endast under förutsättning, å ena sidan, att det icke mötes av allmän misstro bland tjänstemännen och, å andra sidan, att statsmakterna känna sig bundna av att giva uttalandet en riktig tillämpning.

Då kommittén alltså hyser den bestämda uppfattningen, att rörliga lönetilllägg i någon av hittills tillämpade former icke nu vidare böra ifrågakomma, återstår frågan, efter vilka grunder ett inarbetande i de fasta lönerna av utgående dyrtidstilllägg bör äga rum. Några mera bestämda riktlinjer i berörda hänseende hava icke lämnats kommittén i det anförande till statsrådsprotokollet, som föredragande departementschefen gjort vid kommitténs tillsättande. I nämnda statsrådsprotokoll yttras i denna fråga allenast följande:

»Vidkommande de nya lönebeloppens storlek efter dyrtidstilläggens upphörande synas nu utgående sammanlagda löneförmåner i allmänhet böra vara vägledande. Att det emellertid härvid ej kan bliva fråga allenast om en enkel sammanläggning av löner och därpå belöpande dyrtidstilllägg, framgår redan därav, att de nuvarande dyrtidstilläggen icke över hela linjen stå i samma proportion till lönebeloppen, utan, å ena sidan, viss maximigräns bestämts, utöver vilken dyrtidstilllägg icke beräknas och, å andra sidan, dyrtidstilläggen förbundits med särskilda barntilllägg och reducerats för yngre befattningshavare. Uppenbart är vidare, att vederbörlig uppmärksamhet bör fästas vid prisnivåns utveckling under utredningsarbetets fortgång och en eventuell tendens till sjunkande levnadskostnader.»

I det föregående hava redan framhållits kommitténs allmänna synpunkter på levnadskostnadernas utveckling under den tidsperiod gällande dyrtidstilläggsbestämmelser varit i kraft. Index talens växlingar avspeglas i nedanstående tabell, som utvisar de procenttal, efter vilka dyrtidstilllägg utgått vid nyreglerade verk under samma tid.

	1:a kvart.	2:a kvart.	3:e kvart.	4:e kvart.	Årsmedeltal
1923	—	—	19	20	—
1924	20	18	17	19	18.5
1925	21	20	20	19	20.0
1926	19	18	18	17	18.0
1927	17	17	16	18	17.0
1928	17	18	18	18	17.8
1929	17	17	16	17	16.8
1930	15	14	14	—	—

Att med ledning av denna tabell ställa någon prognos för framtiden, är helt naturligt icke möjligt. Procentalen stiga och falla tämligen oregelbundet men hålla sig hela tiden inom gränserna för vad som torde kunna betecknas såsom en fullt normal konjunkturutveckling. Det lär icke heller vara möjligt eller lämpligt att angiva något bestämt procenttal, efter vilket dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta lönerna bör äga rum. Såsom arbetshypotes har emellertid kommittén ansett nuvarande löneläge ungefärligen motsvaras av de i gällande avlöningsreglementen fastställda lönebeloppen, inberäknat 17 % dyrtidstilllägg.

Såsom redan påpekats i den skrivelse, med vilken detta betänkande överlämnas, har kommitténs uppgift med avseende å de nyreglerade verken icke varit att ingå på någon prövning av nu utgående löners riktiga avvägning för

olika befattningar. Dyrtidstilläggens avveckling och uppgörandet i samband därmed av förslag till ny löneplan har därför av kommittén betraktats uteslutande såsom en *löneteknisk* angelägenhet. Innan kommittén kunnat fatta ståndpunkt till frågan om den nya löneplanens allmänna struktur och lönebeloppens storlek, har emellertid kommittén haft att bedöma, i vad mån hänsyn vid dyrtidstilläggens avveckling borde tagas till, å ena sidan, de inskränkningar i rätten till dyrtidstillägg, vilka gälla beträffande vissa befattningshavare och lönelägen, samt, å andra sidan, nu utgående s. k. barntillägg.

Vad först angår dyrtidstilläggens maximering, d. v. s. bestämmelsen om att dyrtidstillägg icke utgår å den del av månadsavlöningen, som överstiger 800 kronor för nyreglerad och 650 kronor för oreglerad avlöning, visar en undersökning, att denna inskränkning varit dikterad uteslutande av statsfinansiella skäl. Detta framgår med full tydlighet av statsrådet Thorssons förut citerade uttalande i propositionen angående nya grunder för dyrtidstilläggen till 1923 års riksdag. Med anledning av de yrkanden, som vid olika tillfällen sedermera framkommit om maximeringens borttagande, i form av motioner i riksdagen eller framställningar från personalsammanslutningar, hava olika finansministrar ytterligare vitsordat och understrukt dessa skäl. Sålunda anförde föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, i statsverkspropositionen till 1926 års riksdag angående grunderna för dyrtidstilläggen bland annat följande:

»Beträffande systemets detaljer hava tid efter annan yrkanden framkommit, som förtjäna upptagas till förnyad prövning. Jag syftar härvid närmast på de framställda kraven på upphävande av gällande bestämmelser rörande *dels* begränsning av dyrtidstillägget uppåt, *dels* ock nedsättning av dyrtidstillägget till befattningshavare utan barn och under 25 år. I 1925 års statsverksproposition har också dåvarande chefen för finansdepartementet rörande nämnda krav uttalat, att visst fog kunde förefinnas för kraven på en tillämpning av det proportionella systemet över hela linjen, men samtidigt förklarat, att eventuell ändring av här ifrågavarande detaljbestämmelser borde göras beroende av en pågående, ännu ej avslutad utredning angående avlöningsförhållandena inom statsförvaltningen m. m. I sin skrivelse (nr 80) i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. hänvisar ock riksdagen till departementschefens här ifrågavarande uttalande.

Utredningen rörande statens befattningshavares avlöningsförhållanden föreligger numera avslutad och är av trycket utkommen i serien 'Sveriges officiella statistik'. Såsom huvudresultat av utredningen framgår, att lönenivån för statens befattningshavare under senare år visat avsevärt större genomsnittlig ökning än levnadskostnaderna och särskilt efter genomförandet av löneregleringarna under år 1920 jämväl större ökning än den årliga löneinkomsten för industriarbetare och dylika. Detta sistnämnda har dock till väsentlig del berott på den senare gruppens avlöningsförluster genom driftinskränkningar, arbetsinställelser m. m. När därför förhållandena under år 1924 stabiliserats, visa lönestegringarna för de båda grupperna nära överensstämmelse. Emellertid utgöra ju de statsanställda en föga enhetlig samhällsgrupp, och även löneutvecklingen har haft en väsentligt olika karaktär för de skilda slagen av funktionärer. Av utredningen kan sålunda tydligt utläsas, att medan för statens arbetare och lägst avlönade tjänstemannagrupper de senaste årens löneut-

veckling medfört en väsentlig förhöjning av levnadsstandarden, lönestegringen för de högre avlönade stundom hållit sig under den nivå, som angives av levnadskostnadernas genomsnittliga ökning.

Sist anförda förhållande lämnar givetvis ett visst stöd för kraven på höjandet eller borttagandet av gällande maximibegränsning för dyrtidstilläggen. Andra omständigheter synas mig emellertid tala mot den höjning av statens löneutgifter, som därav skulle uppkomma. Stor återhållsamhet kräves onekligen i fråga om statens utgifter. Det under de senare åren bedrivna besparingsarbetet har närmast avsett att genom personalreduktion vid statsförvaltningen nedbringa statens löneutgifter. Innan man på detta område lyckats genomföra besparingar av mera avsevärd omfattning, torde lönestegringar av allmännare natur ej böra utan nödtvång genomföras.»

För att åstadkomma den utredning, som finansministern år 1925 saknade, och visa, att de farhågor för alltför höga kostnader, som år 1926 av finansministern anfördes som skäl för maximeringens bibehållande, voro tämligen ogrundade, lät Sveriges statstjänstemannanämnd genom förste amanuensen hos socialstyrelsen Carl Öberg verkställa en undersökning av de ekonomiska konsekvenserna för statsverkets del av upphävandet av maximeringen. Utredningen, som framlades för 1928 års riksdag i en motion (nr 256) inom andra kammaren, gav vid handen, att den ifrågasatta ändringen av grunderna för dyrtidstilläggens beräkning skulle medföra en merutgift för statsverket av 717 500 kronor, fördelad på följande sätt på olika befattningshavargrupper inom statsförvaltningen:

A. Statsdepartementen och de centrala ämbetsverken	Kr. 249 100:—
B. Statens affärsdrivande verk	» 89 800:—
C. Lokalförvaltningen	» 111 300:—
D. Statsanstalter för vetenskapligt arbete och undervisning	» 112 500:—
E. Beskickningar och konsulat	» 38 800:—
F. Armén och marinen (oavsett den successiva minskningen)	» 71 700:—
G. Riksdagens ombudsman och verk	» 30 300:—
För diverse befattningshavare och avlöningstillägg omkring	» 14 000:—
	<hr/>
	Summa kronor 717 500:—

Kommittén finner det för sin del vara uppenbart, att man vid fixerandet av det löneläge, som skall gälla efter dyrtidstilläggens försvinnande, icke kan utan *sakliga* skäl rubba den löneavvägning de olika tjänsterna emellan, som fått sitt uttryck i nuvarande löneplaner. Det må vara fullt motiverat att vid utmätandet av *tillfällig dyrtidshjälp* söka inom ramen av starkt begränsade anslagsmedel i första hand tillgodose de i ekonomiskt avseende svagast ställda befattningshavarkategorierna, men att under normala tider låta de högre tjänstemännen alltjämt stanna på ett lägre löneplan, än som följer av tillämpandet av ett procentiskt lika lönetillägg över hela linjen, låter sig icke försvara. Med framhållande därjämte av att enligt av kommittén verkställda beräkningar besparingen genom maximeringens bibehållande skulle för de befattningshavargrupper, som allmänna avlöningsreglementet omfattar, näppeligen överstiga $\frac{1}{2}$ miljon kronor, uttalar sig kommittén alltså för maximeringens borttagande, och

kommittén vill betona, att en motsatt åtgärd måste motiveras såsom syftande till en sänkning av den genom senaste löneregleringen avsedda löneställningen för statens befattningshavare i ledande ställning.

Vidkommande därefter den andra inskränkningen i rätten till dyrtidstillägg, nämligen att dyrtidstillägget beträffande befattningshavare, som icke uppnått 25 års ålder eller på grund av försörjningsplikt underhåller barn under 16 år, skall minskas med en tiondel, måste denna bestämmelse, liksom även föreskriften om särskilda barntillägg, ses ur annan synvinkel än enbart den statsekonomiska. Dessa båda spörsmål sammanhånga nämligen med frågan om familjeförsörjningsprincipens eller, som den vanligen plägar kallas, *behovsprincipens* tillämpning i det statliga lönesystemet. För en närmare kännedom om denna frågas uppkomst och utveckling tillåter sig kommittén att hänvisa till 1921 års lönekommittés den 12 oktober 1923 avgivna betänkande angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden m. m. (sid. 51—68). I korthet torde man kunna angiva behovsprincipens innebörd så, att en tjänsteman, som tillika är familjeförsörjare, bör hava högre avlöning än en tjänsteman i motsvarande befattning utan försörjningsplikt. 1921 års lönekommitté anger de synpunkter, vilka kommittén funnit tala till förmån för familjeprincipens upptagande i statens lönesystem, sålunda:

»Härvid torde i första hand komma i betraktande de sociala synpunkterna. Då statens fortbestånd är grundat på familjen, bör staten ock se till, att dess lönepolitik ej lägger hinder i vägen för familjebildandet. Tvärtom bör staten, därest det kan ske utan att andra viktiga intressen trädas för när, i görligaste mån främja familjebildandet. Visserligen kan ej anordningen med familjetillägg i och för sig förväntas medföra någon mera betydande verkan på detta område — familjetilläggen kunna ju i varje fall ej sättas till sådana belopp, att de uppväga de med familjebildandet vanligen förenade kostnaderna — men det kan dock väntas, att, då genom familjetilläggen ökade utkomstmöjligheter beredas för en tillväxande familj, tjänstemannen skall finna det möjligt att redan vid yngre år, än eljest kunde ske, inträda i äktenskap.

Obestridligen är det ett samhällligt önskemål, att föräldrar sättas i stånd att bereda barnen den bästa möjliga uppfostran. Kan staten härvidlag genom ett ur denna synpunkt smidigare lönesystem än det nuvarande främja föräldrarnas strävan, bör den förvisso icke underlåta att utnyttja de möjligheter, som härutinnan erbjuda sig.

Det bör även beaktas, att ett lönesystem, som icke gör åtskillnad mellan familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare, lätteligen kommer att bereda de senare en löneställning, som icke är motiverad av deras normala levnadsbehov. Även ur befattningshavarnas egen synpunkt kan en dylik anordning icke anses odelat fördelaktig. En förhållandevis riklig tillgång på medel vid yngre år grundlägger gärna hos individen vanor och levnadsbehov, som sedermera kunna ställa sig hindrande för familjebildandet och i fortsättningen ofördelaktigt inverka på vederbörandes ekonomi. Jämväl i detta avseende skulle införandet av familjetilläggssystemet kunna antagas medföra verkningar i gynnsam riktning.

Slutligen böra givetvis de statsfinansiella synpunkterna tilläggas synnerlig betydelse vid frågans bedömande. Kommittén vill härvid erinra om den starka expansion, som statens verksamhet under de senaste årtiondena undergått, var-

med följt en högst betydlig ökning av tjänstemannakåren och därmed jämväl av statens utgifter.

Under sådana omständigheter torde det få anses vara en bjudande plikt att söka nå fram till ett lönesystem, som behörigen tillgodoser tjänstemännens behov, utan att statens ekonomiska förmåga över hövan anstränges.

Om familjetilläggsprincipen icke genomföres, erbjuda sig tre möjligheter för lönefrågans lösning. Lönerna kunna bestämmas antingen med hänsyn till familjeförsörjarens behov eller efter icke-familjeförsörjarens behov eller slutligen till något belopp, som ligger däremellan, d. v. s. som understiger familjeförsörjarens och överstiger icke-familjeförsörjarens behov.

Hittills har staten i sin lönepolitik i stor utsträckning kunnat följa det förstnämnda av ifrågavarande alternativ. Av statsfinansiella skäl lärer dock, som ovan nämnts, stora svårigheter möta för en fortsatt tillämpning av den sålunda förda lönepolitiken.

Vid de krav på löneförhöjningar, som tid efter annan framkommit, hava också i regel såsom motiv åberopats familjeförsörjarnas levnadsbehov. Upptages ej familjetilläggsystemet, torde man sannolikt vara nödsakad att bestämma lönerna till lägre belopp, än som för de familjeförsörjande befattningshavarna äro lämpliga och skäliga. Upptagandet av familjetilläggsystemet skulle däremot öka möjligheten för staten att även framdeles kunna behörigen tillgodose de tjänstemän, som hava familj att försörja.

Då sålunda enligt kommitténs mening såväl sociala som finansiella skäl starkt tala för familjetilläggsprincipen och då de emot denna princip anförda invändningarna synas icke hållbara, tvekar kommittén ej att föreslå familjetilläggsprincipens införande i vårt ordinarie lönesystem.»

Kommittén måste ställa sig ytterst tveksam i fråga om riktigheten av de synpunkter, varåt 1921 års lönekommitté givit uttryck. Vad först angår statens omvårdnad om familjebildandet — en särskilt aktuell fråga i tider av starkt sjunkande nativitet — torde densamma böra ske efter helt andra linjer än de lönepolitiska, som ju endast beröra det relativa fåtal av landets medborgare, som äro anställda i statens tjänst. Häremot kan visserligen invändas, att statens exempel på detta område kan hava stor och vittgående betydelse, men staten har dock i sin hand ett instrument, varigenom frågan omedelbart kan givas en allmängiltig och över hela linjen likartad lösning: *beskattningen*. Genom lättnader i beskattningen för familjeförsörjaren kan enligt kommitténs mening det åsyftade målet nås på ett verkligt effektivt sätt samt på en enklare och rättvisare väg än genom invecklade bestämmelser i ett till sin räckvidd begränsat avlöningsreglemente. Kommittén kan dock med tanke på historiens talrika vittnesbörd icke undertrycka en viss skepsis gent emot alltför långt gående sociala experiment på här ifrågavarande område. Folkens växt och utveckling, liksom även deras undergång, bruka sällan följa de lagar samma folk själva skrivit.

Beträffande därefter synpunkten, att en förhållandevis riklig tillgång på medel vid yngre år gärna hos individen grundlägger vanor och levnadsbehov, som sedermera kunna ställa sig hindrande för familjebildandet och i fortsättningen ofördelaktigt inverka på vederbörandes ekonomi, har kommittén svårt att förstå, hur ett införande av familjetilläggsystemet skulle kunna inverka

gynnsamt i detta avseende. Frånsett tankefelet i den uppfattning, som utgår från att en uppdelning av tjänstemännen i *familjeförsörjare* och *icke-familjeförsörjare* skulle i stort sett sammanfalla med uppdelningen i *äldre* och *yngre* tjänstemän, torde den uppfostrande betydelsen i att en ung tjänsteman erhåller ett par hundra kronor om året mindre än en äldre kamrat vara skäligen minimal. I den mån de unga tjänstemännen äro uteslutande hänvisade till att leva på sin inkomst, torde det med nuvarande ogynnsamma befordringsförhållanden icke behöva befaras, att den lön, till vilken en dylik tjänsteman kan nå upp, skall medgiva grundläggandet av vanor, som icke äro förenliga med en ekonomisk hushållning. Vad som möjligen kan grundlägga sådana vanor torde vara det förhållandet, att åtskilliga manliga och kvinnliga yngre tjänstemän — men visst icke flertalet — vistas i föräldrahemmet och där icke behöva erlagga någon eller endast ringa ersättning för bostad och mat. Härigenom uppstår även på en i och för sig obetydlig avlöning ett betydande överskott, som kan disponeras för nöjen och kläder. Detta problem är emellertid en uppfostringsfråga, som intet avlöningssystem i världen kan komma till rätta med. Härmed har även antytts huvudskälet mot bibehållande av lönereduktion för befattningshavare under 25 år. Såsom förut framhållits, innebär den normala befordringsgången tillräckliga garantier mot för hög avlöning till dessa befattningshavare. Den obetydliga löneminskning, som ligger i dyrtidstilläggets nedsättande med en tiondel, saknar dessutom även vid ett accepterande av behovsprincipen all betydelse, vilket även är fallet, om den ses ur statsfinansiell synpunkt.

Kommittén har för sin del ansett behovsprincipen icke kunna läggas till grund för en rationell lönesättning, om än vissa av de synpunkter, som anförts till förmån för densamma äro teoretiskt försvarbara. Främst grundar kommittén denna sin uppfattning på omöjligheten att giva ett korrekt och allmängiltigt matematiskt uttryck för skilda människors olika behov. En gradering av löneförmånerna efter den av 1921 års lönekommitté förordade formeln: inga barn, ett barn, två barn, tre barn, fyra eller flera barn måste även för en anhängare av själva den bärande idén i behovsprincipen te sig såsom en alltför schablonartad anordning för att kunna vara tillfredsställande. En tjänstemans försörjningsplikter äro icke alltid inskränkta till den egna familjen. Mången har en åldrig moder eller syskon att försörja, och detta är, särskilt vad de ogifta kvinnliga befattningshavarna beträffar, mycket ofta fallet. Icke heller för familjeförsörjare i den av 1921 års lönekommitté angivna bemärkelsen äro utgifterna alltid direkt proportionella mot antalet barn. Kommittén befarar också, att ett förslag, sådant som det av nyssnämnda kommitté framlagda, lätt nog skulle leda till betydande orättvisor i stället för till vad som åsyftats: största möjliga rättvisa. Riktigheten av denna uppfattning finner kommittén bestyrkt av en så gott som enhällig tjänstemannaopinion mot behovsprincipen. Kommittén kan alltså för sin del icke tillstyrka, att denna princip vinner tillämpning i vidare mån, än densamma redan kan sägas hava kommit till uttryck i gällande avlöningsreglementen. I konsekvens med denna uppfattning föreslår kommittén, att särskilda barntillägg vid sidan av lönen icke vidare

skola utgå. Emellertid är kommittén beredd att vid utarbetande av förslag till övergångsbestämmelser till avlöningsreglementet upptaga till prövning frågan om och i vad mån compensation skulle övergångsvis kunna beredas för bortfallna barntillägg, liksom ock i andra fall, där de av kommittén framlagda löneförslagen skulle komma att medföra direkt löneminskning av någon betydelse.

Allmän löneplan.

Den översyn och bearbetning kommittén underkastat själva löneplanerna i gällande avlöningsreglementen för befattningshavare vid nyreglerade verk och myndigheter har varit uteslutande av *löneteknisk* art. Då en ganska allmänt utbredd missuppfattning förefunnits beträffande denna del av kommitténs uppgift, anser sig kommittén än en gång böra understryka, att det för kommittén i *förevarande sammanhang* icke gällt att bedöma, huruvida nu utgående lönebelopp äro riktigt avvägda i förhållande till de arbetsuppgifter, som åvila innehavarna av varje särskild befattning — alltså vad som plägar betecknas såsom en *realprövning* av lönerna. Kommittén har i stället undersökt, om löneplanens allmänna struktur numera kan anses motsvara de krav, som skäligen böra ställas på ett rationellt lönesystem.

Ett av de mest framträdande grunddragen i nuvarande lönesystem är *dyrortsgrupperingen*. Härom anföres i kommunikationsverkens lönekommittés betänkande bl. a. följande:

»Att i vårt land, där varu- och hyresprisen å olika orter äro, särskilt under normala förhållanden så betydligt växlande, behov föreligger att bestämma totalavlönningarna för statens tjänstemän olika för olika orter för att därigenom söka utjämna nämnda växlingar i de allmänna levnadskostnaderna, torde numera vara så allmänt erkänt, att därutinnan nu icke tarvas någon utförlig motivering. Vad post- och telegrafverken samt statens vattenfallsverk beträffar, utgår också numera särskilt ortstillägg till samtliga tjänstemän, som äro stationerade å orter, där de allmänna levnadskostnaderna äro särskilt höga. Vid statens järnvägar regleras skillnaden i levnadskostnader endast i ringa mån genom dylikt ortstillägg — sådant förekommer endast på några få orter och utgår där med ett mycket litet belopp samt allenast till vissa tjänstemän av lägre grad — varemot man sökt att, genom tilldelande av fri bostad eller efter olika orter graderad ersättning därför åt samtliga tjänstemän, utjämna skiljaktigheterna mellan tjänstemännens utgifter å skilda orter för erhållande av husrum och vedbrand. I samma riktning verkar ock det vid telegrafverket och statens vattenfallsverk utgående hyresbidraget, vars storlek skiftar efter orternas dyrhet. Då kommittén bestämt sig för att föreslå borttagande av bostadsförmånen eller däremot svarande ersättning, framträder behovet av *ortstillägg skarpare än hittills och lika för alla de fyra verkens tjänstemän*.

Kommittén har vid bedömning av spörsmålet angående ortstillägg utgått från en av socialstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag år 1917 verkställd utredning rörande levnadskostnadernas storlek för ett 2,000-kronors hushåll dels å samtliga orter, där personal tillhörande de ifrågavarande fyra verken samt tullverket och skogsstaten är stationerad, dels ock för samtliga landskommuner i riket. I berörda utredning, vilken avser viktigare slag av livsförnödenheter,

hyror och skatter, hava orterna och kommunerna fördelats i sju grupper, allt efter levnadskostnadernas storlek. — — —

Vid granskning av det sålunda föreliggande materialet har kommittén funnit en fördelning av samtliga orter, där de nu ifrågavarande verkens tjänstemän äro stationerade, på sju ortsgrupper åtminstone för närvarande tillfredsställande samt väl ägnad att läggas till grund för dyrortstilläggs reglerande. Vissa jämkningar i den av socialstyrelsen föreslagna grupperingen av orterna, vilken för enhetlighetens skull bör fastställas av Kungl. Maj:t, torde dock bli nödvändiga. — — — Härvid bör ock hänsyn tagas till att den utgiftsökning, vilken å orter i Övre Norrland betingas av att förbrukningen beträffande vissa poster å levnadsbudgeten bliver större och som för närvarande vid statens järnvägar beräknas bli tjänstemännen gottgjord genom kallortstillägg, bör ersättas i form av dyrortstillägg.

Efter ingående undersökningar, som det skulle bli för vidlyftigt att här återgiva, angående vilka orter böra anses såsom dyrorter, rörande ortstilläggs storlek för manliga och kvinnliga tjänstemän, rörande den form, under vilken tilläggen böra utgå, m. m., har kommittén kommit till det resultat, att endast de orter, där inga särskilda fördyrande omständigheter kunna påvisas eller vad som plägar betecknas såsom 'rena landsbygden', böra hänföras till den billigaste ortsgruppen, under det att dyrortstillägg bör utgå på alla övriga platser, att ortstilläggen lämpligen böra utgå med fixa i förhållande till lönen stigande belopp, att å den lägsta avlöningen för manliga tjänstemän ortstillägget bör utgöra 90 kronor för den näst billigaste ortsgruppen med tillägg av ytterligare 90 kronor för varje ny ortsgrupp, så att å dyraste ort tillägget kommer att utgå med 540 kronor, att ortstilläggets maximibelopp för manliga tjänstemän bör utgöra 240 kronor för näst billigaste ortsgruppen med tillägg av ytterligare 240 kronor för varje ny ortsgrupp, så att detsamma å dyraste ort kommer att uppgå till 1 440 kronor. — — —

Innan kommittén lämnar frågan angående dyrortstillägg, får kommittén framhålla, att en generell omgruppering av orterna inom de olika ortsgrupperna bör äga rum allenast i samband med reglering av lönerna, vilket kommittén på annat ställe förordat skola ske periodvis. Om nämligen en under en löneperiod verkställd undersökning skulle giva vid handen, att de allmänna levnadskostnaderna å ett större eller mindre antal orter avsevärt stigit eller sjunkit, inverkar detta icke på levnadskostnaderna å övriga orter. Följaktligen skulle det för de å sistnämnda orter placerade tjänstemännen innebära en oförvållad förlust eller oförtjänt vinst, om dessa orter, såsom följd av de av ändringarna i levnadskostnaderna berörda orternas överflyttning från en till annan ortsgrupp, komme att sänkas eller höjas i ortsgrupp. Partiella omgrupperingar, som endast beröra orter, vilkas levnadskostnader undergått mera avsevärd förändring, böra däremot kunna företagas även under löpande löneperiod.»

För att närmare erfara, hur dyrortsgrupperingen kommit till utförande även som hur grupperingen i praktiken visat sig utfalla, anmodade kommittén sekreteraren hos socialstyrelsen H. Heyman att härom för kommittén hålla ett orienterande föredrag. Detta föredrag ägde rum den 18 oktober 1928. Vad i det följande anföres rörande nuvarande dyrortsgruppering grundar sig på de uppgifter, som i berörda föredrag lämnats kommittén.

Enligt de av socialstyrelsen tillämpade, av Kungl. Maj:t godkända beräkningsmetoderna tagas såsom utgångspunkt för grupperingen i beaktande kostnaderna för livsmedel, bränsle, lyse och vissa andra varor, bostad samt skatter å varje ort. På grundval av vissa med stöd av hushållsbokföring fastställda,

såsom typiska ansedda hushållsbudgeter samt från respektive orter insamlade prisuppgifter uträknas så en sammanlagd årskostnad för de nyssnämnda levnadsbehovens täckande å varje ort för sig, varefter jämförelse mellan orterna äger rum. I och för denna jämförelse uträknas först den genomsnittliga kostnaden för samtliga orter, »riksmedeldyrheten», under beaktande av orternas respektive folkmängd. Riksmedeldyrheten sättes = 1 000, och i relation härtill omräknas kostnadssiffrorna till ortsindextal för varje ort.

Först när ortsindextalerna föreligga, fastställer Kungl. Maj:t, på socialstyrelsens förslag, gränserna å indexskalan för de föreskrivna sju ortsgrupperna, varefter inordnandet av orterna i dessa kan ske nästan automatiskt. De undersökta orternas antal uppgick vid 1924—1925 års gruppering till mer än 6 000 (varav städer, köpingar, municipalsamhällen och landskommuner sammanlagt ca 2 700 och särskilt undersökta orter inom kommunerna omkring 3 500), men socialstyrelsen har nu föreslagit åtgärder till vinnande av en ur olika synpunkter önskvärd begränsning av ortsantalet.

Resultatet av gruppindelningen framgår av de bägge följande diagrammen.

I diagram 1 framställs 1924—25 års grupperingsresultat med avseende på städer (inkl. köpingar och municipalsamhällen) för sig och landsbygden för sig.

Av stadssamhällena är det blott ett fåtal — huvudsakligen fisklägen och lantliga municipalsamhällen i övrigt samt ett fåtal småstäder inom Sydsverige — som befunnits ha levnadskostnader under riksmedelstalet. De återstående mindre orterna inom södra och mellersta Sverige tillhöra i huvudsak den grupp, som betecknats med ortsindextalerna 1 000—1 100. De medelstora och större städerna äro till övervägande del att återfinna mellan indextalerna 1 100 och 1 200, till vilken grupp jämväl höra ett betydande antal norrlandsorter. Indexantal mellan 1 200 och 1 300 hava åsatts levnadskostnaderna i Göteborg med en del förorter, ett antal förstadssamhällen omkring Stockholm, några norrlandsstäder, såsom Östersund, Luleå, Boden, Umeå och Sundsvall, samt några enstaka städer längre söderut. Över indextalet 1 300 slutligen nå endast Stockholm med några av de närmast belägna förstäderna samt en del övre norrländska orter (malmfälten m. fl.).

Landsbygdsdiagrammet företer en helt annan bild. Den övervägande mängden av landsbygdsorter ligger klart under riksmedelstalet. Den smala sträng, som skjuter upp däröver, omfattar dels nordsvenska ödemarksbygder med till följd av svåra tillförsel förhållanden höga varupriser (och oftast höga skatter), dels och huvudsakligast industriorter och förortskommuner. De dyraste orterna inom denna grupp räknas visserligen administrativt till landsbygden men äro praktiskt sett helt och hållet jämställda med stadssamhällen.

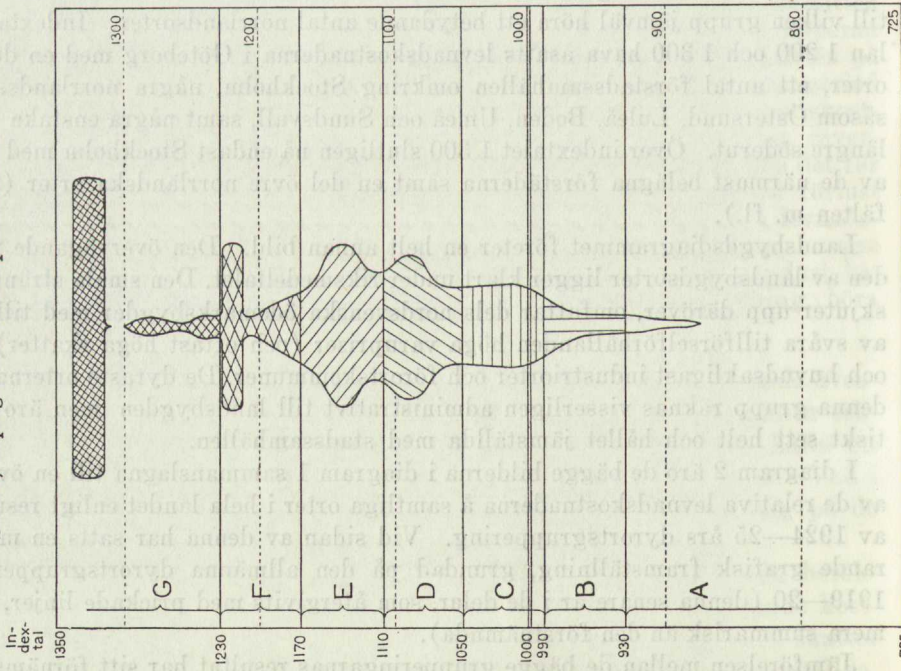
I diagram 2 äro de bägge bilderna i diagram 1 sammanslagna till en översikt av de relativa levnadskostnaderna å samtliga orter i hela landet enligt resultatet av 1924—25 års dyrortsgruppering. Vid sidan av denna har satts en motsvarande grafisk framställning, grundad på den allmänna dyrortsgrupperingen 1919—20 (denna senare är i de delar, som återgivits med prickade linjer, något mera summarisk än den förstnämnda).

Jämförelsen mellan de bägge grupperingarnas resultat har sitt förnämsta in-

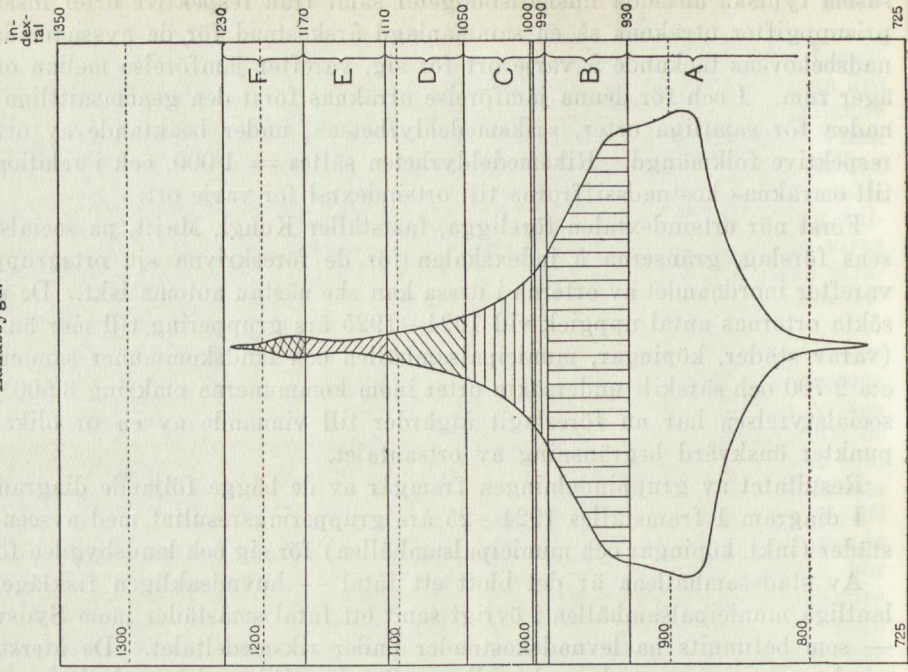
Diagram 1.

FOLKMÄNGDENS UNGEFÄRLIGA FÖRDELNING PÅ OLIKA DYRORTSGRUPPER VID DYRORTSGRUPPERINGEN
ÅR 1924—1925.

Städer, köpingar och municipalsamhällen.

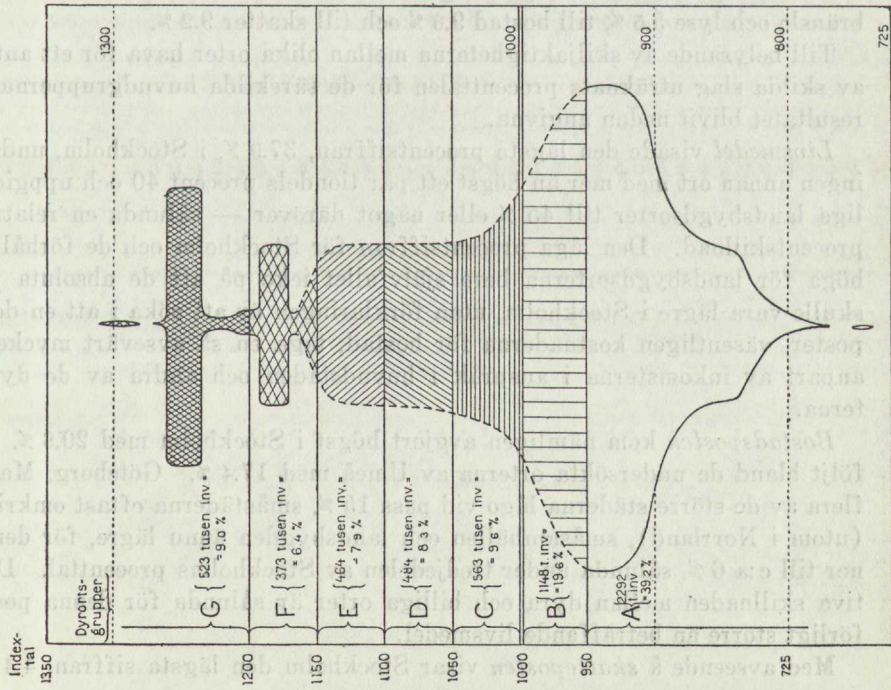
Landsbygd.

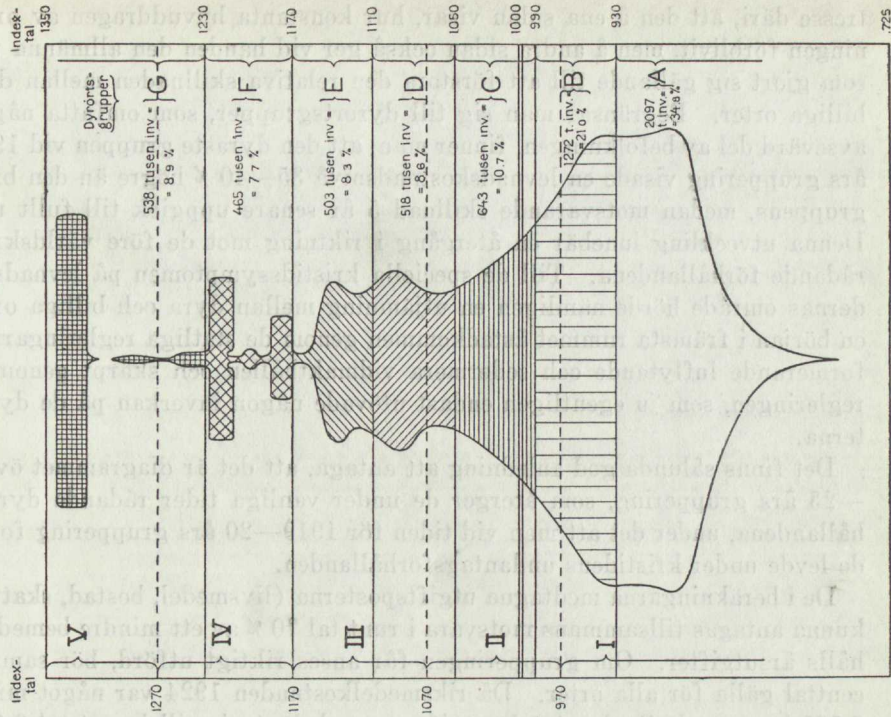
FOLKMÄNGDENS UNGEFÄRLIGA FÖRDELNING PÅ OLIKA DYRORTSGRUPPER VID DYRORTSGRUPPERINGARNA

ÅREN 1919—1920 OCH 1924—1925.

År 1919—1920.

År 1924—1925.

Anm. I diagrammet för år 1924—1925 har jämväl angivits, hur en dyrortsgruppering enligt kommitténs förslag skulle ha gestaltat sig.

tresse däri, att den å ena sidan visar, hur konstanta huvuddragen av ortsindelningen förblivit, men å andra sidan också ger vid handen den allmänna tendens, som gjort sig gällande till att förstora den relativa skillnaden mellan dyra och billiga orter. Begränsar man sig till dyrortsgrupper, som omfatta någon mer avsevärd del av befolkningen, finner man, att den dyraste gruppen vid 1919—20 års gruppering visade en levnadskostnadsnivå 35—40 % högre än den billigaste gruppens, medan motsvarande skillnad 5 år senare uppgick till fullt ut 50 %. Denna utveckling innebär en återgång i riktning mot de före världskrigsåren rådande förhållandena. Till de speciella kristidssymptomen på levnadskostnadernas område hörde nämligen en utjämning mellan dyra och billiga orter, till en början i främsta rummet åstadkommen genom de statliga regleringarnas uniformerande inflytande och sedermera vidmakthållen och skärpt genom hyresregleringen, som ju egentligen endast utövade någon inverkan på de dyrare orterna.

Det finns sålunda god anledning att antaga, att det är diagrammet över 1924—25 års gruppering, som återger de under vanliga tider rådande dyrhetsförhållandena, under det att man vid tiden för 1919—20 års gruppering fortfarande levde under kristidens undantagsförhållanden.

De i beräkningarna medtagna utgiftsposterna (livsmedel, bostad, skatter etc.) kunna antagas tillsammans motsvara i runt tal 70 % av ett mindre bemedlat hushålls årsutgifter. Om grupperingen får anses riktigt utförd, bör samma procenttal gälla för alla orter. Då riksmedelkostnaden 1924 var något mindre än 2 500 kronor, skulle den *totala* utgiftsstaten belöpa sig till i runt tal 3 500 kronor. Av utgiftssumman åtgick i genomsnitt för riket till livsmedel 43.8 %, till bränsle och lyse 5.5 %, till bostad 9.6 % och till skatter 9.2 %.

Till belysande av skiljaktigheterna mellan olika orter hava för ett antal orter av skilda slag uträknats procenttalen för de särskilda huvudgrupperna, varvid resultatet blivit nedan angivna.

Livsmedel visade den lägsta procentsiffran, 37.9 %, i Stockholm, understeg å ingen annan ort med mer än högst ett par tiondels procent 40 och uppgick å billiga landsbygdsorter till 45 % eller något däröver — sålunda en relativt liten procentskillnad. Den låga procentsiffran för Stockholm och de förhållandevis höga för landsbygdsorterna bero självfallet icke på att de absoluta priserna skulle vara lägre i Stockholm, utan förklaringen är att söka i att en del andra poster, väsentligen kostnaderna för bostad, taga en så avsevärt mycket större anpart av inkomsterna i anspråk i huvudstaden och andra av de dyrare orterna.

Bostadsposten kom nämligen avgjort högst i Stockholm med 20.8 %, närmast följt bland de undersökta orterna av Umeå med 17.4 %. Göteborg, Malmö och flera av de större städerna lågo vid pass 15 %, småstäderna oftast omkring 10 % (utom i Norrland), småsamhällen och landsbygden ännu lägre, för den senare ner till c:a 6 %, sålunda under tredjedelen av Stockholms procenttal. Den relativa skillnaden mellan dyra och billiga orter är sålunda för denna post ojämförligt större än beträffande livsmedel.

Med avseende å *skatteposten* visar Stockholm den lägsta siffran, 4.4 %, samt

Torsås municipalsamhälle och Huskvarna den högsta med respektive 12.9 och 12.4 %; för landsbygden voro siffror mellan 10 och 11 % vanliga. Det bör emellertid erinras, att i fråga om skatteberäkningen kalkylerna av vissa tekniska skäl icke kunna göras exakta; Stockholms siffra t. ex. skulle sålunda antagligen vara c:a 5.2 (i stället för 4.4) %. I allmänhet äro procentsiffrorna för dyrorterna något för små men för de billiga orterna något för höga.

Påtagligen är det emellertid bostadsposten, som mest bidrar att ge grupperingen dess relief. En på grundval av 1919 års material utförd undersökning ger vid handen, att om bostadskostnaden (jämte den i detta avseende skäligen betydelselösa bränsle- och lyseposten) borttoges, skulle Stockholms ortsindextal vid denna gruppering sjunka med 130 enheter, de större och dyrare städerna i övrigt skulle i allmänhet sjunka med upp till ett 100-tal enheter, småstäderna skulle förbli ganska oberörda och billiga landskommuner stiga med ett 50-tal enheter. Hela skalan skulle sålunda väsentligt tillplattas. Marginalen mellan dyraste och billigaste orter skulle minskas till c:a hälften och stora omvälvningar komma till stånd mellan orterna inbördes. En motsvarande undersökning, gjord vid en senare tidpunkt, skulle utan tvivel ha visat ännu betydligt större förändringar.

Beträffande dyrortsgrupperingens allmänna tillförlitlighet har pekats på vissa felkällor, som sammanhånga med de använda beräkningsmetoderna. Sålunda gälla siffrorna för alla orter — även de mest lantliga — för hushåll, som leva på stadsvis, åtminstone med avseende å hushållets tillgodoseende med varor, vilka alltså förutsättas uteslutande bliva inköpta till detaljhandelspriser. Då denna förutsättning naturligtvis endast håller streck för ett skäligen blygsamt antal hushåll på den rena landsbygden, även bland därstädes bosatta löntagare, få också ortsindex-talen för sådana orter en starkt begränsad giltighetssfär. Kommunikationsverkens lönekommittés godkända förslag »att endast de orter, där inga särskilda fördyrande omständigheter kunna påvisas eller vad som plägar betecknas såsom 'rena landsbygden', böra hänföras till den billigaste ortgruppen, under det att dyrortstillägg bör utgå på alla övriga platser», har man därför nödgats omsätta i praktiken med föga hänsyn till realiteterna.

Med visst fog kan även den kritiken riktas mot grupperingen, att både landsbygd och storstäder hava sina speciella, i utredningarna icke beaktade svårigheter, varför bägge dessa kategorier av orter blivit för lågt placerade i förhållande till de medelstora och mindre städerna, som hava åtskilligt av såväl storstädernas som landsbygdens företräden men sakna en hel del av deras nackdelar.

Av större allmän betydelse torde däremot en annan erinran vara. Ortsindex-talen medgiva visserligen en hur stor finfördelning av orterna som helst, men det bör ihågkommas, att dessa tal alltid måste vara i rätt hög grad approximativa. Även en uppdelning i sju grupper nödvändiggör en starkare pressning av siffrorna än vad som ur statistisk synpunkt kan försvaras.

Att detta omdöme synes ofrånkomligt sammanhänga förnämligast med tre faktorer:

1) såväl priser som budgeter äro byggda på medeltalsräkningar och kunna sålunda icke tillerkännas annat än approximativ giltighet,

2) en vis felmarginal måste alltid förutsättas för både pris- och budgetmaterialet, hur noggrant man än söker kontrollera detsamma,

3) de vid tiden för en dyrortsgruppering rådande proportionerna mellan levnadskostnaderna å olika orter äro ingalunda så stabila, att den vid en gruppering gjorda Ortsindelningen kan förväntas bestå utan alla förskjutningar ens för någon kortare tid.

Ett minskat antal Ortsgrupper med därav möjliggjort, mera summariskt förfarande vid grupperingarna och förläggandet av gränsen mellan den lägsta och näst lägsta Ortsgruppen åtminstone icke nedanför riksmedeltalet äro sålunda de viktigaste statistiska önskemålen i fråga om dyrortsgrupperingen.

Ytterligare ett problem av rent statistisk art synes nödvändigt att beröra såsom grundval för diskussionen om Ortsgrupperingarnas tillämplighet för lönesättningen.

I den föregående framställningen har utgångspunkten särskilt vid bedömandet av grupperingens tillförlitlighet varit levnadssättet i de samhällsklasser, som närmast representeras av den till grund för grupperingen lagda hushållsbudgeten. Det har nämnts, att denna totalsumma i genomsnitt för hela riket kan beräknas till 3 500 kronor. För Stockholm (dyraste ort) uppgår den till 4 600 kronor, och för billigaste landsbygdsorter understiger den med något hundratal 3 000 kronor. Budgeten, vilken emellertid arbetar med medeltalssiffror för förbrukningen inom hushåll både över och under nämnda standard (industriarbetare och lägre tjänstemän i stadssamhällen och på smärre tätbebyggda orter å landsbygden, lantarbetare samt medelklass), återspeglar närmast levnadssättet inom hushåll bland bättre situerade arbetare och med dem ekonomiskt jämförda tjänstemän. Fråga uppstår då, om den gradering av orternas dyrhet, som beräknas med tillhjälp av en dylik budget, står sig även för hushåll på annan standard. Ett vederhäftigt svar kan endast givas med stöd av verklig kännedom om det levnadssätt, som faktiskt föres inom skilda samhällsklasser, och huru sålunda genomsnittsbudgeten vid olika inkomstlägen blir sammansatt. Material för en dylik undersökning saknas icke helt och hållet, men tid och arbetskraft ha hittills icke räckt till för dess bearbetning, varför här endast kunna göras vissa allmänt hållna antydningar.

Vad först beträffar hushåll på *lägre* standard än »normalbudgeten», har man att räkna med att utgiftsprocenten för livsmedel, för bränsle och lyse samt, åtminstone när man närmar sig existensminimum, även för bostad stiger. Sjuncker gör den däremot för skatt samt för de flesta poster, vilka ingå i de 30 % av »normalbudgeten», som icke undersökas vid Ortsgrupperingarna. Orternas inbördes placering vid användande av en sådan budget torde icke undergå större förändringar.

Betraktar man däremot förhållandena, om man räknar med *högre* budgeter, bliva skiljaktigheterna större. Med stigande inkomster sjunker livsmedelspostens procentiska betydelse från c:a 40 i »normalbudgeten» ned till 20 å 25 inom medelklasshushåll av högre tjänstemannatyp. Bostadsposten bibehåller sitt procenttal i stort sett oförändrat samt likaså bränsle, lyse och kläder. Skatte-

posten stiger som bekant, men det »hål», som uppstått genom födoämnenas sänkta procenttal, fylles i huvudsak genom utgifter, som antingen äro alldeles okända eller helt obetydliga inom familjer av »normalhushållets» typ. En del av dessa utgifter, t. ex. tjänarelöner, torde nog stiga något så när proportionellt till orternas dyrhet, men för vissa andra, såsom resor, böcker och tidskrifter, ökat husgerådskonto o. s. v., blir kostnaden ungefärligen lika på alla orter. Av betydelse bland dessa »nya» utgifter bli på denna inkomstnivå framför allt utbildningskostnaderna. Skola tjänstemannens egna studier betalas, bliva skuldräntan och amorteringskostnaden givetvis oberoende av bostadsorten; skall åter den uppväxande generationen erhålla utbildning, motsvarande familjefaderns, ställer sig denna gemenligen dyrare på ju billigare ort familjen är bosatt. Över huvud ställer det sig för övrigt så, att med ökade anspråk på livet (svarande mot en högre löneställning) måste ett hushåll, som är bosatt på en liten ort med begränsad tillförsel, fylla en större del av sina behov från andra orter, vilket medför ökade kostnader.

Hela detta resonemang håller streck särskilt vid jämförelse mellan landsbygd och städer, varemot skillnaden, när fråga är om större (dyrare) och mindre (billigare) städer, blir vida mindre framträdande.

Slutsatsen måste dock bliva, att för hushåll av medelklassstyp, särskilt sådana, där man i budgeten måste räkna med utbildningskostnader, skillnaden i levnadskostnader mellan dyra och billiga orter bör bliva något mindre i procent av totalutgifterna räknat än vad dyrortsgrupperingen utvisar.

Med avseende på lönesättningens anpassning efter kostnadsskalan, sådan densamma framgår av socialstyrelsens utredningar, har sekreterare Heyman slutligen framhållit, att det vid en jämförelse mellan nuvarande löneplan och diagrammet över 1919—20 års ortsguppering omedelbart framgår, hurusom avsikten med dyrortsgrupperingen, att göra lönens köpkraft oberoende av stationeringsortens dyrhet, blivit ganska illa genomförd beträffande tjänstemän i lägre lönegrader och endast i ringa mån genomförd för löneskalans högre grader, såsom proportionen var mellan levnadskostnaderna å olika orter vid tiden för löneregleringens första praktiska tillämpning. Med hänsyn till den följande utvecklingen av levnadskostnaderna å orter av olika typer syntes det icke vara för mycket sagt, att löneskalan numera äger endast ringa samhörighet med de förhållanden den på här berörda område avser att reglera.

Sekreterare Heyman har även framlagt några skisserade riktlinjer för ett ortstillägssystem, enligt vilket levnadskostnader och lönebelopp skulle komma i närmare överensstämmelse med varandra, samtidigt med att de fordringar, som ställas på de hithörande statistiska utredningarna, kunde begränsas till vad dessa skäligen syntes kunna motsvara. Dessa riktlinjer hava angivits sålunda:

1) Dyrortstillägg utgå till befattningshavare, som äro stationerade å orter, där levnadskostnaderna befunnits överstiga de för riket i genomsnitt rådande (»riksmedeldyrheten»).

2) Dyrortsgrupperingen utföres, och riksmedeldyrheten beräknas efter samma principiella grunder som för närvarande.

3) Samtliga orter i riket indelas i fem ortsgrupper, av vilka den lägsta (grupp I) omfattar alla orter billigare än riksmedeltalet (ortsindextal 1 000), och för de följande grupperna fastslås följande gränser att tills vidare gälla:

grupp II	orter mellan	0	och	10 %	över riksmedeltalet
> III	>	10	>	20	>
> IV	>	20	>	30	>
> V	> mer än	30	>	>	>

4) För befattningshavare å orter inom grupp I utgår den för varje löneklass fastställda grundlönen. Inom de fyra högre ortsgrupperna utgår därjämte dyrortstillägg. För befattningshavare inom lönegraderna 1—20 utgör dyrortstillägget inom ortsgrupperna II—V respektive 10, 20, 30 och 40 % av grundlönen. För befattningshavare inom högre lönegrader minskas dyrortstillägget successivt till lägst 9, 18, 27 och 36 % av grundlönen.

Kommittén. Kommittén finner det vara obestriddigt, att åtskilligt av vad som anförts i kritiken gent emot dyrortsgrupperingen i dess nuvarande gestaltning är befogat och bör föranleda rättelse. Vad först angår kravet på en minskning av antalet ortsgrupper från sju till fem, vill kommittén obetingat giva detsamma sin anslutning. Att med ledning av i hög grad approximativa sifferuppgifter göra en alltför ingående klassificering av samtliga stationeringsorter med avseende å deras relativa dyrhet måste även en icke-statistiker inse vara omöjligt. Ingenting torde heller vara vanskeligare än att till absoluta tal förvandla begrepp sådana som en Orts »dyrhet». Men siffrornas makt över tanken är ofta större än ordens. Det torde därför icke få anses ur vägen att påpeka, att de på medeltalsberäkningar och antaganden byggda siffror, som framkomma såsom resultat av nuvarande undersökningsmetoder, böra användas med synnerlig försiktighet och urskillning. Då dessa siffror torde vara de enda, som kunna läggas till grund för en dyrortsgruppering, ligger det i sakens natur, att ju större antalet ortsgrupper är, på vilka de olika orterna skola fördelas, desto större blir felprocenten. Redan fem ortsgrupper är ur denna synpunkt ett högt antal.

Från personalhåll hava uttalats önskemål om att i avlöningsreglementet måtte införas ett stadgande, som närmare angiver, hur gränserna mellan olika ortsgrupper skola dragas i förhållande till riksmedeldyrheten, som betecknas med talet 1 000 på dyrortsskalan. Sålunda borde gruppgränserna sättas i en viss, en gång för alla bestämd relation till riksmedeltalet och icke, såsom nu förmenades vara fallet, för att bättre tjäna särskilda syften väljas mer eller mindre godtyckligt. Ett dylikt önskemål och uttalande kan förklaras endast av bristande kännedom om hithörande förhållanden. Riksmedeltalet är icke någon fix punkt, kring vilken orterna efter på förhand givna regler kunna grupperas. En stegring av levnadskostnaderna på vissa orter inom landet höjer även riksmedeltalets relativa läge på dyrortsskalan, liksom en nedgång sänker det. För att inom ramen av en löneplan med fixa ortstillägg åstadkomma största möjliga *relativa* rättvisa olika orter emellan och dessutom undvika alldeles opåkallade omflyttningar av orter, där levnadskostnaderna förete inga eller endast obetydliga förändringar, ehuru ortens relation till riksmedeltalet blivit en annan,

måste orternas fördelning på olika ortsgrupper fortfarande liksom hittills ankomma på Kungl. Maj:t att efter lämplighetsprövning verkställa på grundval av socialstyrelsens utredningar rörande de för orterna gällande allmänna levnadskostnaderna. Kommittén vill dock i likhet med kommunikationsverkens lönekommitté betona, att en generell omgruppering av orterna inom de olika ortsgrupperna bör äga rum allenast i samband med reglering av lönerna. Enär lönerna efter dyrtidstilläggens försvinnande komma att förbliva opåverkade av levnadskostnadernas allmänna växlingar, kan det icke vara lämpligt att annat än i fall av påtagligt ändrade förhållanden å en ort (t. ex. en lantkommun blir stor industriort eller vice versa) vidtaga ändringar i dyrortsgrupperingen. Att vart femte år på grundval av ofullständiga medeltalsberäkningar omgruppera tjänstemännen i lönehänseende utan att samtidigt undersöka, huruvida löneplanen i sin helhet motsvarar tidslägets krav, kan icke vara riktigt.

I ett annat avseende finner emellertid kommittén de erinringar, som gjorts mot sättet för gruppgränsernas dragande, förtjäna beaktande. Främst gäller detta anmärkningen rörande det olämpliga uti att även orter, vilka med hänsyn till dyrheten ligga betydligt under riksmedeltalet, uppdelats i skilda dyrortsgrupper. Sålunda omfatta för närvarande ortsgrupp A orter, som ligga under indextalet 930, samt ortsgrupp B orter mellan indextalen 930 och 990. Först i tredje dyrortsgruppen, C, passeras riksmedeltalet, 1 000. En dylik klyvning av landsbygden, som det här närmast är fråga om, måste förefalla åtskilligt godtycklig i betraktande av de upplysningar kommittén erhållit rörande värdet av det statistiska primärmaterial, på vilket uppdelningen grundar sig. Kommittén är däremot icke beredd att föreslå en fullt så vittomfattande omläggning av de nuvarande grunderna för grupperingen som den av sekreterare Heyman förordade, nämligen att gränsen mellan lägsta och näst lägsta ortsgrupp borde sättas vid riksmedeltalet. I det föregående har kommittén redan framhållit skälen, varför dyrortsgrupperingen icke bör på förhand fastslås vid vissa indextal på dyrortsskalan. Ortsgruppernas gränser synas i stället huvudsakligen böra avvägas i förhållande till den procentiska skillnaden i levnadskostnader — så nära man nu kan statistiskt fastställa denna — mellan, å ena sidan, stationeringsorter, som skulle komma att hänföras till lägsta ortsgruppen, och, å andra sidan, dyraste stationeringsorter.

Efter ingående undersökningar, varvid kommittén beretts tillfälle att taga del av det preliminära resultatet av en av socialstyrelsen nyligen avslutad utredning rörande de allmänna levnadskostnaderna å olika orter, skulle det enligt kommitténs mening vara lämpligt, om vid tillämpning av den av kommittén föreslagna löneplanen, som omfattar fem ortsgrupper, för närvarande såsom gruppgränser valdes indextalen 970, 1 070, 1 170 och 1 270. Till ortsgrupp I skulle sålunda hänföras orter med levnadskostnadsindex under 970 och till ortsgrupp IV orter med levnadskostnadsindex över 1 270.

Vidkommande därefter frågan, vad som med hänsyn till levnadskostnadsstatistikens utslag skall anses utgöra en rätt avvägd löneskillnad mellan lägsta och högsta ortsgrupp i löneplanen — vilken löneskillnad kommittén i det följande betecknat såsom *löneplanens spännvidd* — är detta ett spörsmål, som icke

med någon större grad av exakthet lärer kunna besvaras. Statistiken är i detta avseende ett alltför otillfredsställande instrument för att ensamt kunna få tjäna såsom värdemätare. Meningarna rörande vad som vid bedömande av en ort »dyrhet» bör tagas i betraktande gå även helt isär. Kommittén har sökt i görligaste mån väga de olika faktorerna mot varandra och har därvid kommit till den slutsatsen, att löneplanens spännvidd är alltför liten för att kunna sägas på ett tillfredsställande sätt motsvara skillnaden i levnadskostnader mellan billiga och dyra orter. I särskilt hög grad måste detta sägas vara fallet beträffande de högre lönegraderna, där spännvidden successivt sjunker för att stanna så orimligt lågt som under 12 %. Ovan berörda missförhållande har kommittén sökt — åtminstone i någon mån — rätta. Kommittén har då haft att välja mellan två utvägar: *antingen* att sänka lönerna å billigare orter för att därigenom uppnå en ökad spännvidd; *eller* att med bibehållande av nuvarande löneläge öka spännvidden genom höjning av lönerna å dyrare orter. Den senare utvägen har kommittén funnit vara mest i överensstämmelse med vad förhållandena för närvarande kräva. Det torde nämligen vara allmänt känt och erkänt, att nuvarande löneplan i hög grad missgynnat tjänstemännen å de dyrare orterna, medan däremot tjänstemännen å billigare orter blivit i förhållande härtill åtminstone jämförelsevis väl tillgodosedda. Icke minst för tjänstemännen i Stockholm torde, på grund av där rådande abnorma hyresförhållanden, inadvertenserna i löneplanen hava varit särskilt kännbara. Mot denna bakgrund torde även en god del av den oro i lönefrågan, som på senare tid försports bland tjänstemän av alla grader, böra ses.

Om sålunda kommittén finner det vara befogat och riktigt att åt löneplanen giva en ökad spännvidd i förhållandet mellan lönerna å billigaste och dyraste orter, kan dock kommittén icke sträcka sitt förslag härom så långt som till en medelspännvidd av 40 %, på sätt sekreterare Heyman förordat. Redan kostnaderna för en dylik utvidgning av löneplanen te sig avskräckande. Kommittén är heller icke övertygad om vare sig det behövlige eller riktiga i att en så stor skillnad åvägbringas mellan lönerna å billiga och dyra orter, som därav skulle bliva följden. Med beaktande av de kommittén givna direktiven, att nu utgående sammanlagda löneförmåner i allmänhet böra vara vägledande i fråga om de nya lönebeloppens storlek efter dyrtidstilläggens upphörande, har kommittén sökt uppgöra sitt förslag till löneplan på sådant sätt, att tjänstemän å dyrare orter erhålla en skälig förbättring av sina löner, samtidigt som omläggningen av dyrortsgrupperingen kan genomföras utan nämnvärd avlöningsminskning för någon kategori tjänstemän. Att detta icke kan ske utan en viss ökning i statens kostnader för tjänstemännens avlöning är visserligen sant, men å andra sidan skulle ett alltför strängt fasthållande vid nuvarande kostnadsram hava betagit kommittén varje möjlighet att utan betydande rubbningar i avlöningshänseende åstadkomma någon rättelse i de av kommittén uppmärksammade avlöningstekniska missförhållandena på förevarande område.

Innan kommittén framlägger resultatet av sina undersökningar av vad som kan anses utgöra lämpliga lönebelopp, torde först böra något beröras vissa praktiska förändringar, som vidtagits i fråga om löneplanens byggnad.

Den av kommittén föreslagna löneplanen, benämnd *allmänna löneplanen*, upptager 38 lönegrader med tillsammans 40 löneklasser, av vilka 40:e löneklassen närmast motsvarar 3:e lönegraden under avdelning A i den för allmänna civilförvaltningen gällande löneplanen. Nämnade avdelnings 4:e lönegrad, till vilken inga befattningar numera finnas hänfödda, har icke erhållit någon motsvarighet i allmänna löneplanen. Lönegraderna 31—38 omfatta vardera tre löneklasser.

Löneplanens utbyggande har i första hand varit dikterat av en önskan att kunna till vederbörlig lönegrad hänföra dels de befattningshavare, vilka utöver den i nuvarande löneplan för allmänna civilförvaltningen upptagna högsta lönen under avdelning B tillerkänts avlöningsförstärkning av permanent natur, såsom fallet är beträffande landssekreterare och landskamrerare vid länsstyrelserna, dels vissa befattningshavare, som nu åtnjuta lön enligt särskilda avlöningsbestämmelser men vilka av kommittén föreslås till inordnande under allmänna avlöningsreglementet, nämligen professorer vid universiteten samt karolinska mediko-kirurgiska institutet. Emellertid äro de här berörda ändringarna i löneplanens struktur även påkallade av vissa andra skäl.

Det nuvarande avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen upptager under en särskild avdelning A av löneplanen sådana chefsbefattningar, för vilka lönen utgår med ett av tjänstårens antal oberoende belopp. Vidare finnas i nämnda reglemente liksom i de för kommunikationsverken m. fl. verk gällande avlöningsreglementena i annat sammanhang upptagna ett antal befattningar i chefs- eller annan ställning, vilka tillsättas medelst förordnande — på viss tid eller tills vidare — och för vilka avlöning — benämnd arvode — likaledes utgår med fixerat belopp utan hänsyn till anställningstidens längd. Till sistnämnda slag av tjänster komma enligt kommitténs förslag angående de statliga lärarnas löneroglering ett icke oväsentligt antal nya tjänster att hänföras, och för dem skulle dyrörtsgruppering därjämte komma att gälla.

Den brist i överskådlighet, som dessa anordningar medfört, synes kommittén böra undanröjas genom att till allmänna löneplanen hänföra alla nu avsedda befattningar, som kunna rymmas inom dess på föreslaget sätt utvidgade ram. Det har visat sig, att detta är möjligt beträffande alla befattningar utom ett ringa fåtal chefstjänster, vilka tillsättas medelst förordnande och som omhandlas i en särskild avdelning av reglementet. Genom att låta A-planen uppgå i den allmänna löneplanen och till denna löneplan hänföra även den stora mängden förordnande-tjänster har kommittén dessutom vunnit den beaktansvärda fördelen, att den kunnat utan tyngande upprepningar eller omständliga hänvisningar genomföra enhetliga avlöningsbestämmelser över hela linjen.

Då det emellertid icke förelegat anledning till att beträffande nu ifrågavarande befattningar vidtaga någon ändring därutinnan, att lönen — en beteckning, som bör kunna användas jämväl för förordnande-tjänstemäns avlöning — utgår med ett av tjänstårens antal oberoende belopp, har i allmänna avlöningsreglementet 8 § införts stadgande därom, att för vissa tjänster finnes i tjänsteförteckningen angivet, att lönen omedelbart utgår enligt högsta löneklassen inom den lönegrad, till vilken vederbörande tjänst hänförs.

Rörande principerna för de olika tjänsternas inplacering i de nya lönegraderna hänvisas till vad härom anföres under rubriken »Tjänsteförteckningen» (sid. 190).

Efterföljande tablå 1. utvisar de av kommittén föreslagna månadslönerna i ortsgrupp I samt storleken av de ortstillägg, vilka utöver dessa grundlöner skulle utgå i ortsgруппerna II—V. Vid lönebeloppens fixerande har hänsyn även tagits till den ökning i avgifterna för egen pensionering, som kan antagas bliva en följd av dyrtidstilläggens inarbetande i pensionerna. Efter vissa preliminära beräkningar har denna ökning uppskattats till 0.4 à 0.6 % av nu utgående löner. Däremot har kommittén i detta sammanhang icke kunnat taga någon hänsyn till eventuell ökning av avgifterna för familjepensionering.

Tablå 2. anger, huru de av kommittén föreslagna lönebeloppen förhålla sig till nuvarande månadslöner, inklusive dyrtidstillägg, vid nyreglerade verk. Vid denna jämförelse har kommittén ansett lämpligt att i fråga om dyrtidstilläggen räkna med procenttalet 15, som motsvarar medeltalet av de procent-siffror, vilka varit gällande under budgetåret 1929/1930.

Tantiem.

För överdirektören och de fyra kraftverksdirektörerna vid statens vattenfallsverk äro avlöningsförhållandena bestämda efter helt andra grunder, än som gälla för någon annan befattning i statens tjänst. Enligt 5 § i avlöningsreglementet för kommunikationsverken äro dessa fem befattningshavare, vilka tillsättas genom förordnande på viss tid, tillförsäkrade ett fast årligt arvode — 10 500 kronor för överdirektören och 10 000 kronor för en var av kraftverksdirektörerna — och därjämte tantiem, som för överdirektören utgör 0.5 % för år räknat å nettovinsten av rörelsen vid de statens kraftverk, som under året lämnat överskott, samt för kraftverksdirektörerna utgår efter en fallande skala sålunda, att å nettovinsten av rörelsen vid det kraftverk vederbörande direktör förestår, tantiem utgår med 2 500 kronor, därest nämnda vinst icke överstiger 500 000 kronor, samt ytterligare med 0.5 % å den del av vinsten, som överstiger 500 000 men ej 1 000 000 kronor, med 0.4 % å den del av vinsten, som överstiger 1 000 000 men ej 1 500 000 kronor, och med 0.3 % å den del av vinsten, som överstiger 1 500 000 kronor.

För *överdirektören vid statens vattenfallsverk* eller, såsom han före den 1 juli 1920 benämndes, direktören vid statens kraftverksförvaltning undergingo avlöningsförhållandena vid löneregleringen för kommunikationsverken år 1919 ingen annan ändring, än att hans fasta lön, 9 000 kronor, höjdes med 1 500 kronor, motsvarande den honom tidigare tillkommande ersättningen för bostad och bränsle. I proposition till 1918 års lagtima riksdag (nr 384) var frågan om tantiem till denne befattningshavare föremål för en mera ingående behandling. Vattenfallsstyrelsen hade i skrivelse den 6 april 1918 gjort framställning i ämnet och omnämde därvid till en början de tantiembelopp, vilka utgått till chefen för kraftverksförvaltningen under de senare åren och som för år 1917 belöpt sig till 10 560 kronor, samt anförde vidare i huvudsak följande:

1. Föreslagna månadslöner och ortstillägg.

Löneklass nr	Månadslön i ortsgrupp I kr.	Ortstillägg i ortsgrupp				Löneskillingad (spännvidd) mellan ortsgrupp I och V
		II kr.	III kr.	IV kr.	V kr.	
1	150	11	22	33	44	29.3 %
2	162	12	24	36	48	29.6 %
3	174	13	26	39	52	29.9 %
4	186	14	28	42	56	30.1 %
5	198	15	30	45	60	30.3 %
6	210	16	32	48	64	30.5 %
7	222	17	34	51	68	30.6 %
8	234	18	36	54	72	30.8 %
9	246	19	38	57	76	30.9 %
10	258	20	40	60	80	31.0 %
11	270	21	42	63	84	31.1 %
12	285	22	44	66	88	30.9 %
13	300	23	46	69	92	30.7 %
14	320	24	48	72	96	30.0 %
15	340	25	50	75	100	29.4 %
16	360	26	52	78	104	28.9 %
17	390	28	56	84	112	28.7 %
18	420	30	60	90	120	28.6 %
19	450	32	64	96	128	28.4 %
20	480	34	68	102	136	28.3 %
21	510	36	72	108	144	28.2 %
22	540	38	76	114	152	28.1 %
23	575	40	80	120	160	27.8 %
24	615	42	84	126	168	27.3 %
25	655	44	88	132	176	26.9 %
26	700	45	90	135	180	25.7 %
27	745	46	92	138	184	24.7 %
28	790	47	94	141	188	23.8 %
29	835	48	96	144	192	23.0 %
30	880	49	98	147	196	22.3 %
31	925	50	100	150	200	21.6 %
32	975	51	102	153	204	20.9 %
33	1 025	52	104	156	208	20.3 %
34	1 075	53	106	159	212	19.7 %
35	1 125	54	108	162	216	19.2 %
36	1 180	56	112	168	224	19.0 %
37	1 235	58	116	174	232	18.8 %
38	1 290	60	120	180	240	18.6 %
39	1 390	62	124	186	248	17.8 %
40	1 490	65	130	195	260	17.4 %

2. Jämförelse mellan föreslagna månadslöner och nuvarande månadslöner vid

Löne- klass	Orts- grupp I	Ökning resp. minskning		Orts- grupp II	Ökning resp. minskning		
		i A-ortslön	i B-ortslön		i B-ortslön	i C-ortslön	i D-ortslön
1	150	+ 7:—	+ 0:50	161	+ 11:50	+ 5:—	— 1:50
2	162	+ 7:—	± 0	174	+ 12:—	+ 5:—	— 1:—
3	174	+ 8:—	+ 0:50	187	+ 13:50	+ 6:—	— 1:50
4	186	+ 8:—	± 0	200	+ 14:—	+ 6:—	— 2:—
5	198	+ 9:—	+ 0:50	213	+ 15:50	+ 6:—	— 2:50
6	210	+ 9:—	± 0	226	+ 16:—	+ 7:—	— 2:—
7	222	+ 10:—	+ 0:50	239	+ 17:50	+ 7:—	— 2:50
8	234	+ 10:—	± 0	252	+ 18:—	+ 8:—	— 3:—
9	246	+ 11:—	— 0:50	265	+ 18:50	+ 8:—	— 2:50
10	258	+ 11:—	± 0	278	+ 20:—	+ 8:—	— 3:—
11	270	+ 8:50	— 3:—	291	+ 18:—	+ 5:50	— 6:—
12	285	+ 9:—	— 3:—	307	+ 19:—	+ 6:—	— 6:—
13	300	+ 7:—	— 5:50	323	+ 17:50	+ 4:—	— 9:50
14	320	+ 10:—	— 4:—	344	+ 20:—	+ 6:—	— 7:—
15	340	+ 9:50	— 5:—	365	+ 20:—	+ 6:50	— 8:—
16	360	+ 10:—	— 5:—	386	+ 21:—	+ 6:—	— 9:—
17	390	+ 11:—	— 4:50	418	+ 23:50	+ 8:—	— 7:50
18	420	+ 12:—	— 4:50	450	+ 25:50	+ 9:—	— 7:50
19	450	+ 13:—	— 4:50	482	+ 27:50	+ 10:—	— 7:50
20	480	+ 15:—	— 4:50	514	+ 29:50	+ 11:—	— 8:50
21	510	+ 16:—	— 4:50	546	+ 31:50	+ 12:—	— 8:50
22	540	+ 11:—	— 9:—	578	+ 29:—	+ 8:—	— 13:—
23	575	+ 12:—	— 9:50	615	+ 30:50	+ 9:—	— 11:50
24	615	+ 12:—	— 10:—	657	+ 32:—	+ 10:—	— 12:—
25	655	+ 11:—	— 10:50	699	+ 33:50	+ 11:—	— 11:50
26	700	+ 16:—	— 7:—	745	+ 38:—	+ 15:—	— 8:—
27	745	+ 15:—	— 8:—	791	+ 38:—	+ 15:—	— 8:—
28	790	+ 14:—	— 9:—	837	+ 38:—	+ 15:—	— 8:—
29	835	+ 13:—	— 10:—	883	+ 38:—	+ 15:—	— 8:—
30	880	+ 12:—	— 11:—	929	+ 38:—	+ 15:—	— 8:— — 6:—
31	925	+ 11:—	— 12:— — 10:—	975	+ 38:— + 40:—	+ 15:— + 20:—	— 8:— ± 0:—
32	975	+ 15:— + 20:—	— 8:— ± 0	1 026	+ 43:— + 51:—	+ 20:— + 31:—	— 3:— + 11:—
33	1 025	+ 19:— + 30:—	— 4:— + 10:—	1 077	+ 48:— + 62:—	+ 25:— + 42:—	+ 2:— + 22:—
(A 1) 35	1 125	+ 16:— + 40:—	— 7:— + 20:—	1 179	+ 47:— + 74:—	+ 24:— + 54:—	+ 1:— + 34:—
(A 2) 38	1 290	+ 25:— + 70:—	— 3:— + 45:—	1 350	+ 57:— + 105:—	+ 28:— + 80:—	— 1:— + 55:—
(A 3) 40	1 490	+ 30:— + 100:—	+ 1:— + 75:—	1 555	+ 66:— + 140:—	+ 37:— + 115:—	+ 9:— + 90:—

Anm. Kursiverade siffror angiva löneskillnadens storlek, därest dyrtidstilläggen icke varit maximerade.

nyreglerade verk inklusive dyrtidstillägg (indextal 66, procenttal 15).

Orts- grupp III	Ökning		Orts- grupp IV	Ökning resp. minskning		Orts- grupp V	Ökning i G-ortslön	Löne- klass
	i D-ortslön	i E-ortslön		i F-ortslön	i G-ortslön			
172	+ 9: 50	+ 3: —	183	+ 8: 50	+ 2: —	194	+ 13: —	1
186	+ 11: —	+ 4: —	198	+ 9: —	+ 2: —	210	+ 14: —	2
200	+ 11: 50	+ 4: —	213	+ 9: 50	+ 2: —	226	+ 15: —	3
214	+ 12: —	+ 4: —	228	+ 10: —	+ 2: —	242	+ 16: —	4
228	+ 12: 50	+ 4: —	243	+ 10: 50	+ 2: —	258	+ 17: —	5
242	+ 14: —	+ 4: —	258	+ 11: —	+ 2: —	274	+ 18: —	6
256	+ 14: 50	+ 5: —	273	+ 11: 50	+ 2: —	290	+ 19: —	7
270	+ 15: —	+ 5: —	288	+ 12: —	+ 2: —	306	+ 20: —	8
284	+ 16: 50	+ 5: —	303	+ 13: 50	+ 2: —	322	+ 21: —	9
298	+ 17: —	+ 5: —	318	+ 14: —	+ 2: —	338	+ 22: —	10
312	+ 15: —	+ 2: 50	333	+ 11: —	— 0: 50	354	+ 20: 50	11
329	+ 16: —	+ 3: —	351	+ 12: —	± 0	373	+ 22: —	12
346	+ 13: 50	± 0	369	+ 10: 50	— 3: —	392	+ 20: —	13
368	+ 17: —	+ 3: —	392	+ 13: —	— 1: —	416	+ 23: —	14
390	+ 17: —	+ 2: 50	415	+ 13: —	— 1: 50	440	+ 23: 50	15
412	+ 17: —	+ 2: —	438	+ 13: —	— 2: —	464	+ 24: —	16
446	+ 20: 50	+ 5: —	474	+ 17: 50	+ 2: —	502	+ 30: —	17
480	+ 22: 50	+ 6: —	510	+ 18: 50	+ 2: —	540	+ 32: —	18
514	+ 24: 50	+ 6: —	546	+ 20: 50	+ 3: —	578	+ 35: —	19
548	+ 25: 50	+ 7: —	582	+ 21: 50	+ 3: —	616	+ 37: —	20
582	+ 27: 50	+ 7: —	618	+ 23: 50	+ 3: —	654	+ 39: —	21
616	+ 25: —	+ 5: —	654	+ 22: —	+ 1: —	692	+ 39: —	22
655	+ 28: 50	+ 7: —	695	+ 25: 50	+ 4: —	735	+ 44: —	23
699	+ 30: —	+ 8: —	741	+ 28: —	+ 7: —	783	+ 49: —	24
743	+ 32: 50	+ 10: —	787	+ 31: 50	+ 9: —	831	+ 53: —	25
790	+ 37: —	+ 14: —	835	+ 36: —	+ 13: —	880	+ 58: —	26
837	+ 38: —	+ 15: —	883	+ 38: —	+ 15: —	929	+ 61: —	27
884	+ 39: —	+ 16: —	931	+ 40: —	+ 17: —	978	+ 64: —	28
931	+ 40: —	+ 17: —	979	+ 42: —	+ 19: —	1 027	+ 67: —	29
978	+ 41: —	+ 18: —	1 027	+ 44: —	+ 21: —	1 076	+ 70: —	30
1 025	+ 43: —	+ 23: —	1 075	+ 52: —	+ 32: —	1 125	+ 81: —	31
1 077	+ 42: —	+ 19: —	1 128	+ 46: —	+ 23: —	1 179	+ 73: —	32
1 129	+ 50: —	+ 30: —	1 181	+ 60: —	+ 40: —	1 233	+ 81: —	33
1 233	+ 48: —	+ 25: —	1 287	+ 73: —	+ 53: —	1 341	+ 104: —	35
1 410	+ 62: —	+ 42: —	1 470	+ 60: —	+ 37: —	1 530	+ 89: —	38
1 620	+ 54: —	+ 31: —	1 685	+ 86: —	+ 66: —	1 750	+ 118: —	40
	+ 74: —	+ 45: —		+ 63: —	+ 40: —		+ 94: —	
	+ 155: —	+ 130: —		+ 102: —	+ 82: —		+ 136: —	
				+ 62: —	+ 33: —		+ 93: —	
				+ 125: —	+ 100: —		+ 160: —	
				+ 81: —	+ 52: —		+ 117: —	
				+ 170: —	+ 145: —		+ 210: —	

De avlöningsförmåner, tillhoppa 20 060 kronor, som för år 1917 tillkommit chefen för kraftverksförvaltningen, kunde visserligen, jämförda med dittills tillämpade normer för statstjänstemän, anses vara ganska höga. Men i själva verket vore de icke sådana, att de under dåvarande och kommande tider kunde locka personer med framstående kvalifikationer, såsom teknici och affärsledare, att kvarstanna i respektive antaga befattningar, som ställde så stora fordringar på kunskaper, arbetskraft och omdöme som den ifrågavarande. Visserligen borde icke kunna sättas i fråga att för närvarande för sådana statssysslor bestämman avlöningsförmåner, vilka närmade sig dem, som i privat tjänst utan tvekan erbjödes, men å andra sidan bleve det med säkerhet i längden omöjligt att med framgång driva statens affärsverksamhet, om icke för dess högre tekniska befattningar bestämdes avlöningsförmåner, som vore väsentligt högre än de dåvarande. Chefen för kraftverksförvaltningen hade närmaste ledningen av Trollhätte, Porjus och Älvkarleby kraftverk med dess vidlyftiga distributionsnät, vari jämväl inginge ångkraftcentralen i Västerås och torvfabrikationen i Västmanland. Till hans åtgöranden hörde dels omfattande inköp av materialier och maskiner, dels viktiga underhandlingar om stora kraftleveranser, vid vilka ärendens behandling en skicklig man kunde på ett ögonblick för statsverket intjäna mer än hela sin årslön. Befattningen vore av en för statstjänsten sär egen natur, i vad det gällde underhandlingar om kraftleveranser och därmed sammanhängande spörsmål. Det gällde här icke allenast att tillämpa vissa fastställda taxor. Sådana förekomme egentligen endast beträffande strömleveranser för landsbygdens och vissa kommuners behov. De ekonomiskt viktigaste uppgörelserna gällde industrier, för vilka prisen måste göras beroende av många olika faktorer, och vid dessa måste vederbörande underhandlare besitta ingående kunskap om respektive industriens användningssätt för kraften, deras förmåga att bära energiavgiften, deras utvecklingsmöjligheter m. m. Det gällde jämväl att föreslå prisbestämningar, som särskilt lämpade sig för avsättning av sekunda kraft, att begagna möjligheter till att så att säga lagra förbrukningen i syfte att förekomma samtidig maximibelastning på flera håll och i stället uppmuntra förbrukning under sådana tider, då vattentillgången i respektive vattendrag vore stor, att träffa uppgörelser om samdrift med företag, vilka från egna kraftkällor kunde under vissa perioder överföra ström i statens kraftnät, m. m. Dylika underhandlingar krävde alldeles särskilda förutsättningar hos tjänstemannen i fråga, förutsättningar, vilka i regel icke behövde fyllas av vanliga statstjänstemän.

Vattenfallsstyrelsen ansåg det därför oundgängligen nödvändigt att bereda chefen för kraftverksförvaltningen möjlighet till större inkomster än dem han åtnjote. Den ändamålsenligaste utvägen syntes vara att bygga vidare på den konstruktion av avlöningsförmånerna, vilken 1909 års riksdag utan synbar meningsskiljaktighet funnit vara lämplig för dåvarande överingenjören vid Trollhätte kraftverk. Det syntes nämligen vara utsiktslöst att föreslå ett fixt arvode för en souschefs befattning av sådan storlek, som här måste komma i fråga. Däremot borde det rimligtvis icke möta motstånd att fortfarande tillämpa tantiemprincipen för en tjänsteman, vars verksamhet hade en så betydande inverkan på kraftverkens avkastning, i synnerhet som det ju icke kunde bliva fråga om annat än att tantiemen bestämdes till en mycket blygsam del av nettoinkomsten. Eftersom chefen för kraftverksförvaltningen hade ledningen av ej allenast Trollhätte utan även övriga statens kraftverk, måste det anses följdriktigast, om inkomsten av dessa verk även influerade på tantiemen.

Med understrykande av de utav vattenfallsstyrelsen sålunda anförda skälen för bibehållande av avlöningsformen tantiem, tillstyrkte föredragande departementschefen, att direktören vid statens kraftverksförvaltning skulle såsom fast

avlönning uppbära årligt arvode av 9 000 kronor samt i stället för tjänstgöringspenningar tantiem med 0.5 % å nettovinsten av statens kraftverksrörelse för år räknat, och riksdagen fann icke anledning till erinran häremot, men framhöll, att då framdeles nytt förordnande å tjänsten meddelades, riksdagen borde sättas i tillfälle att taga under omprövning, huruvida de beslutade grunderna för beräkning av avlöningen i fråga borde underkastas jämkning.

För *kraftverksdirektörerna vid statens vattenfallsverk* infördes tantiem enligt beslut av 1919 års riksdag. Från vattenfallsstyrelsens sida hade till stöd för införandet av denna avlöningsform för dem inför kommunikationsverkens lönekommitté anförts huvudsakligen följande (sid. 28 o. f. i nämnda kommittébetänkande den 20 februari 1919):

»Naturligtvis borde man kunna påräkna, att de tjänstemän, vilka sålunda föreslagits skola erhålla tantiem, komme att utföra sina arbeten utan anmärkning, även om tantiem icke lämnades. Vad de löpande arbetena beträffade, vore det utan tvivel möjligt att kontrollera, att desamma fullgjordes på tillfredsställande sätt, om också nämnda kraftverkschefers arbete vore av sådan art, att det mindre lätt låte sig kontrollera än det arbete, som verkställdes av t. ex. kamerala tjänstemän samt byråtjänstemän i allmänhet liksom även av driftsbefälet. Men tantiem avsåge att frammana vissa gärningar utöver den löpande verksamheten och utöver den ordinära arbetsprestationen, och erfarenheten från det privata verksamhetsområdet gäve vid handen, att man i längden icke kunde normalt upprätthålla dylikt intensivt intresse utan direkt ekonomisk fördel för vederbörande person, ävensom att en person med livlig verksamhetslust och med sinne för ekonomisk verksamhet icke plägade stanna i eller ägna hela sitt arbete åt ett ämbete, där de ekonomiska fördelarna icke ökades i mån av stegrad verksamhet.

Avlöningen av de kommersiella chefsposterna inom statens vattenfallsverk vore en fråga av utomordentligt stor betydelse. Utan ett rationellt avlöningssystem komme vattenfallsverket lika litet som någon annan institution att kunna bibehålla en affärsmässig prägel. Statens kraftverk hade under de gångna åren visat sig vara en affär, som icke endast berett vårt land stora indirekta fördelar utan därjämte lämnat en väsentlig direkt vinst. Likväl kunde de gångna åren i stort sett anses som en startningstid. Denna vore nu lyckligt överstånden, och statens kraftverk kunde för närvarande sägas hava en ovanligt gynnsam basis för vidare utveckling, vida gynnsammare än något enskilt kraftföretag inom Sverige. Dessa möjligheter finge icke bliva oanvända, men, om de skulle tillvaratagas, fordrades icke blott nödiga anslag för fortsatt utveckling utan lika väl dugliga ledare för denna verksamhet.

Det kunde möjligen invändas, att tantiemavlönade chefer för de särskilda kraftverken icke borde erfordras, sedan chefen för kraftverksförvaltningen erhållit tantiem och sålunda blivit direkt ekonomiskt intresserad av en god avkastning vid kraftverken. Men även om denne senare angäve riktlinjerna för taxor m. m. och toge del av samt i viktigare fall själv ledde underhandlingarna med kraftkonsumenter, erfordrades dock i hög grad initiativ även från övriga nämnda tjänstemäns sida. En person kunde icke hinna taga till vara alla speciella möjligheter vid det stora antal uppgörelser, som för varje år träffades. Under varje år uppgjordes ett hundratal större kraftkontrakt, av vilka vart och ett vanligen vore på sitt sätt speciellt. Enär varje kontrakt representerade en affär av stora dimensioner, använde sig konsumenterna vid underhandlingarna av de dugligaste fackmän, som stode till buds, för att få sig tillförsäkrade bästa möjliga villkor. För tillgodoseende av statens fördel fordrades, att även staten hade i sin tjänst personal med höga kvalifikationer. Den sporre, som låge i tantiem, kunde vid dessa förhandlingar vara staten till fördel.

Det förtjänade jämväl att framhållas, att nämnda tjänstemän icke endast sysslade med kraftavsättningsspörsmål utan jämväl skulle handhava en byggnadsverksamhet, som under nuvarande expansion vore synnerligen betydande, ävensom ansvara för en icke obetydlig administration.

Mot tantiemsystemet hade framställts tvenne mera väsentliga anmärkningar, nämligen att det strede mot likformigheten i statens avlöningssystem samt att statens vattenfallsverks sociala uppgifter kunde genom detta system bliva försummade.

Fördelen av likformigheten kunde emellertid köpas för dyrt. Det vore fördenskull skäl att begränsa likformigheten till befattningar med någorlunda likartat arbete, och man borde icke tveka att vid ett färre antal chefsposter tillämpa specialbestämmelser. Statens vattenfallsverks främsta sociala uppgift, nämligen att inom sina distributionsområden förse särskilt landsbygden med kraft, komme att redan före den nya lönestatens ikraftträdande vara huvudsakligen löst, ty bygdeelektrifieringen fortginge med så stor hastighet, att flertalet socknar bleve försedda med kraft före 1919 års utgång. Den uppgift, som därefter vidtog beträffande landsbygden — nämligen arbetet för ett intensivt utnyttjande av kraften — sammanföll fullständigt med statens vattenfallsverks affärsuppgift, ty åstadkommandet av ökad belastning å bygdelinjerna bleve liktydigt med förbättrad räntabilitet å bygdenätet. Då därtill komme, att vattenfallsstyrelsens chef avlönades utan tantiem, torde de sociala synpunkterna sålunda bedömas absolut opartiskt från dennes sida.»

Kommunikationsverkens lönekommitté anförde för egen del (sid. 30):

»För ett företag, vilket såsom statens vattenfallsverk drives väsentligen efter rena affärsprinciper och icke intager någon monopolställning, är det givetvis av den största betydelse, att sådana befattningar, vilkas innehavare kunna genom sin verksamhet i mera avsevärd grad inverka på företagets ekonomi, besättas med personer av framstående egenskaper, och gäller detta såväl chefen för statens kraftverksförvaltning som ock de föreslagna kraftverksdirektörerna. Vad dessa sistnämnda beträffar, är deras handhavande särskilt av kraftförsäljningsärenden av stor betydelse för vederbörande kraftverks ekonomiska utbyte. Att så måste vara förhållandet torde framgå därav, att kraftverksdirektörerna skulle äga att avsluta för längre tid framåt bindande avtal om kraftleveranser, där dessa icke äro av sådan omfattning, att avgörandet bör förbehållas chefen för kraftverksförvaltningen eller vattenfallsstyrelsen. Men även beträffande de största kraftleveranserna åligger det i regeln kraftverksdirektören att verkställa de erforderliga förberedande utredningarna samt sköta de preliminära underhandlingarna med den blivande abonnenten. Därvid gäller det för kraftverksdirektören icke blott att intressera vederbörande företag för användande av elektrisk kraft, utan även att på ett lämpligt sätt avpassa energiavgiften efter företagets förmåga att bära densamma, samt att i övrigt söka träffa överenskommelse om sådana villkor för strömleveransen, som må bliva för staten så gynnsamma som möjligt. I sådant hänseende må erinras om önskvärdheten att kunna befordra avsättningen av s. k. sekunda kraft, något som är av stor betydelse för vederbörande kraftverks ekonomiska utnyttjande. Förutom kraftförsäljningsärenden finnas emellertid en mängd andra frågor, vilkas lösande på ett för statens vattenfallsverks ekonomiska resultat gynnsamt sätt till stor del är beroende på kraftverksdirektörernas skicklighet och förutseende. Detta gäller sålunda i främsta rummet frågor rörande utvidgningar av vederbörande kraftstation och ledningsnät med understationer, frågor som givetvis äro av den största betydelse särskilt för den framtida utvecklingen.

Med hänsyn till de av kommittén nu anförda synpunkterna torde det ligga i sakens natur att vid tillsättandet av kraftverksdirektörsbefattningarna måste tillses, att sådana personer erhållas, som med teknisk skicklighet förena framstående affärsförmåga. Dylika personer äro emellertid synnerligen eftersökta inom den enskilda industrien och erhålla där avlöningar, som långt överstiga vad som i regeln pläгат erbjudas innehavare av statstjänst. Det har därför syntts kommittén nödigt, att ifrågavarande tjänstemän avlönas efter andra grunder än statstjänstemän i allmänhet, varvid emellertid bör tillses, att avlöningens storlek göres beroende av det ekonomiska resultatet av vederbörande kraftverksdirektörs verksamhet. Detta syftemål skulle vinnas, därest kraftverksdirektörernas avlöning till viss del finge utgå i form av tantiem, varigenom jämväl kraftverksdirektörernas intresse att genom ständig ökning av vederbörande verks inkomster kunna förhöja sin avlöning skulle vidmakthållas under hela tjänstetiden. Vad statens vattenfallsverk beträffar, innebär denna avlöningsform icke heller någon nyhet, utan torde i sådant hänseende kunna erinras, hurusom riksdagen år 1909 för överingenjören vid Trollhätte kraftverk medgav, att den kontanta avlöningen finge utgå dels såsom arvode och dels i form av tantiem å nettoinkomsten av nämnda kraftverk. Därjämte har så sent som vid 1918 års lagtima riksdag bestämts, att avlöningen för direktören vid statens kraftverksförvaltning delvis skulle utgå i form av tantiem å nettoavkastningen av de statens kraftverk, som lämnat överskott.»

Då 1928 års lönekommitté vid en första granskning av nu gällande avlöningsbestämmelser för kommunikationsverken fann betänkligheter mot avlöningsformen tantiem, anhöll kommittén om ett uttalande i frågan från vattenfallsstyrelsen, som i svarsskrivelse den 5 april 1929 förklarade sig anse nämnda avlöningsform allt fortfarande böra förefinnas vid statens vattenfallsverk. Till stöd för denna mening återopade styrelsen de här ovan anförda skäl, som framförts i propositionen till 1918 års riksdag och i kommunikationsverkens lönekommittés betänkande, vilka skäl styrelsen alltjämt fann äga giltighet. Särskilt ville styrelsen betona, att det vid ett sådant affärsdrivande verk som statens vattenfallsverk, vilket ej hade monopolställning utan måste arbeta i konkurrens med andra privata kraftföretag, vore synnerligen viktigt att hålla affärsmässigheten vid liv och att driva fram en verkligt kommersiell ackvisitionsverksamhet. För detta ändamål vore statens vanliga avlöningsformer icke lämpliga beträffande de för denna verksamhet närmast ansvariga, ledande tjänstemännen, utan borde deras avlöning bestämmas på ett sådant sätt, att densamma bleve beroende på resultatet av vederbörandes personliga arbete. För en sådan kommersiell verksamhet jämte därmed förenade tekniska och administrativa arbetsuppgifter av krävande natur erfordrades speciella förutsättningar, vilket gjorde, att de med sådana förutsättningar utrustade vore synnerligen eftersökta i den privata verksamheten och där hölles uppe i en lönestandard, som låge åtskilligt högre än standarden inom den statliga administrationen. För att staten skulle kunna förvärva och bibehålla verkligt kvalificerade personer av detta slag, vore det således behöfligt, att staten kunde erbjuda dem avlöningar, som låge över de normala statslönerna, och det syntes icke vara möjligt att åstadkomma sådana avlöningar på annat sätt än genom bibehållande av tantiemsystemet. Därjämte föreslog vattenfallsstyrelsen viss höjning av den garanterade minimiavlöningen för kraftverksdirektör.

Kommittén utbad sig även att få erfara överrevisorernas vid statens vattenfallsverk syn på förevarande fråga. I skrivelse den 24 maj 1929 hava överrevisorerna förklarat, att de skäl, som på sin tid anfördes för införande av tantiem för överdirektören och kraftverksdirektörerna, syntes fortfarande äga giltighet, helst som vattenfallsverket fortfarande vore stätt i utveckling, och överrevisorerna ansågo avlöningsformen tantiem böra även i fortsättningen bibehållas för nämnda tjänstemän. Överrevisorerna framlade därjämte vissa förslag för åstadkommande av jämkning i tantiemen till ett par av kraftverksdirektörerna samt för nedbringande av överdirektörens tantiem.

Kommittén har icke genom de nu refererade uttalandena från vattenfallsstyrelsen och överrevisorerna fått sina betänkligheter mot den för överdirektören och kraftverksdirektörerna gällande avlöningsformen hävda. Redan den omständigheten, att tantiemen för överdirektören under de allra senaste åren stigit till belopp, vilka ingalunda synas hava varit förutsedda vid denna avlöningsforms införande och för honom medfört en total avlöning, som under år 1929 översteg hans chefs med mer än 7 500 kronor, måste vara ägnad att uppväcka tvekan, huruvida tantiem bör bibehållas. I detta hänseende får kommittén meddela följande tablå över avlöningsförmåner under de sistförflutna nio åren för överdirektören samt kraftverksdirektörerna i Trollhättan och Älvkarleby; de båda andra kraftverksdirektörerna åtnjuta garanterad minimiavlöning, 12 500 kronor, jämte dyrtidstillägg.

Å r	Överdirektören (inkl. arvode, 10 500 kr., men exkl. dyrtids- tillägg)	Kraftverksdirektören vid	
		Trollhätte kraftverk	Älvkarleby kraftverk
		(inkl. arvode, 10 000 kr., men exkl. dyrtidstillägg)	
1921	21 428: 47	16 851: 69	13 613: 86
1922	22 168: 39	16 817: 55	14 396: 43
1923	22 581: 83	15 029: 14	16 607: 52
1924	24 026: 53	17 040: 29	15 767: 50
1925	29 492: 73	19 447: 87	16 930: 36
1926	29 676: 76	19 628: 08	16 837: 31
1927	28 250: 49	17 659: 95	17 990: 34
1928	30 329: 01	18 829: —	18 068: 40
1929	37 586: 16	21 714: 30	19 537: 40

Av tablåns sista rad framgår, att tantiemen från år 1928 till år 1929 stigit med drygt 7 000 kronor för överdirektören samt med omkring 3 000 resp. 1 500 kronor för de båda kraftverksdirektörerna. Dylika ojämnheter kunna näppe- ligen undvikas genom någon jämkning i tantiemberäkningen, enär det, såsom vattenfallsstyrelsen ock framhållit, vore oförenligt med principen om avlöning medelst tantiem att förändra densammas beräkningsgrunder under en tjänstemans löpande förordnandetid.

Vid en granskning av de skäl, som i propositionen till 1918 års riksdag framfördes för bibehållandet av tantiem åt dåvarande chefen för kraftverksförvaltningen, fäster man sig vid att huvudsynpunkten var den, att det vore nödvändigt att bereda denne befattningshavare högre inkomster, än han då åtnjöt, och att det syntes utsiktslöst att ens framkomma med ett förslag om en fixerad avlöning av den storleksgrad, som ansågs lämplig. Först i kommunikationsverkens lönekommittés betänkande, då det gällde att utsträcka nämnda avlöningsform till cheferna för de olika kraftverken, åberopades sådana synpunkter, som att man med tantiem åt kraftverksdirektörerna avsåge »att frammana vissa gärningar utöver den löpande verksamheten och utöver den ordinära arbetsprestationen». I sitt senaste uttalande i ämnet berör vattenfallsstyrelsen endast helt flyktigt denna synpunkt men synes huvudsakligen grunda sitt förord för tantiemens bibehållande därpå, att det förefölle styrelsen icke vara möjligt att åstadkomma avlöningar av erforderlig storlek på annat sätt än genom bibehållande av tantiemsystemet. Huruvida överrevisorernas omnämmande, att »verket fortfarande är stätt i utveckling», är avsett att innebära ett särskilt skäl för att den personliga insatsen borde honoreras genom en därför lämpad avlöningsform, undandraget sig kommitténs bedömning.

Kommittén, som haft att syssla med avlöningsförhållandena för hela den civila statsförvaltningen, kan icke värja sig från den tanken, att det icke är förenligt med ett rättvist handhavande av statens löneväsende att för de ifrågasvarande fem befattningshavarna bibehålla en avlöningsform, som så markant skiljer sig från vad som gäller för alla andra tjänstemän — även dem, som intaga en synnerligen ansvarsfull ställning eller som hava ett särdeles krävande arbete eller på vilkas personliga insatser statens väl, även i ekonomiskt hänseende, måste sägas vara i hög grad beroende. Det torde icke vara svårt att andraga exempel på befattningshavare, vilka i lika eller högre mån än de förevarande tjänstemännen vid statens vattenfallsverk kunde göra anspråk på att se sina avlöningsförmåner stiga med stegringen av inkomsterna från den förvaltningsgren, vid vilken de äro fästade. Det är för kommitténs flertal denna principiella inställning i fråga om det statliga avlöningsväsendet — icke ett kritiklöst förkastande av varje avlöningsform, som ställer befattningshavarens inkomster av tjänsten i relation till hans arbetsprestationer — som framtingat ett ingripande från kommittén i syfte att avråda från bibehållandet av tantiemsystemet. Och då kommittén, i motsats till vattenfallsstyrelsen, anser det möjligt att för såväl överdirektören som kraftverksdirektörerna fixera löner inom ramen för den allmänna löneplanen, som, sedda i jämförelse med vad för andra statens befattningshavare föreslås, böra vara till fyllest, tvekar kommittén icke att ställa förslag därom.

Enligt vad jämväl från riksdagens sida uttalats bör förändring av avlöningsförhållandena för de tantiemberättigade tjänstemännen icke äga rum under tiden för dem meddelat förordnandes giltighet. Då emellertid de båda kraftverksdirektörerna vid Motala kraftverk och vid den norrländska kraftverksförvaltningen med tillämpning av kommitténs förslag skulle erhålla högre avlö-

ning, än de nu åtnjuta, i det att för dem tantiemen nu utgår allenast med det garanterade minimibeloppet, lärar hinder icke komma att möta att redan under nuvarande förordnandens giltighetstid för dem vidtaga den av kommittén föreslagna förändringen. För den förre utlöper förordnandet för övrigt redan med 1931 års utgång, under det att den senare är förordnad för tiden till och med den 30 juni 1935. Beträffande överdirektören, vars förordnande utlöper med 1930 års utgång, torde, för den händelse han då önskar mottaga honom eventuellt erbjudet förnyat förordnande, böra stadgas, att hittillsvarande avlöningsbestämmelser skola oförändrade gälla, till dess det visat sig, huruvida ändrade grunder för hans avlöande komma att fastställas av statsmakterna. Då det emellertid, alltjämt under förutsättning av förnyat förordnande för honom, skulle innebära en till synes alltför stark minskning i löneinkomster, därest hänsynen till överdirektörens nuvarande tantiem helt lämnades å sido, föreslår kommittén, att han såsom personligt lönetillägg må tillerkännas ett belopp, som för första året motsvarar den för närmast föregående år utgående tantiemen, minskad med skillnaden mellan den nya lönen och nuvarande arvode, samt att detta personliga lönetillägg sedermera successivt minskas under förordnandetiden för att vid 1936 års slut helt upphöra att utgå.

Vidkommande slutligen kraftverksdirektörerna vid Trollhätte och Älvkarleby kraftverk, vilkas förordnanden utlöpa den 31 december 1931, lärar motsvarande anordning, som föreslagits beträffande överdirektören, böra komma i tillämpning, därest dessa kraftverksdirektörer emottaga dem eventuellt erbjudna förnyade förordnanden.

Skulle överdirektören eller någon av de sistnämnda kraftverksdirektörerna komma att vid nu löpande förordnandens utgång icke tilldelas förnyade förordnanden, lärar kommitténs löneförslag utan någon övergångsanordning böra träda i tillämpning för deras efterträdare.

Tjänstemännens bisysslor.

Ett av de mera ömtåliga och svårlösta spörsmål kommittén haft att taga ställning till har varit frågan om reglerandet av statstjänstemännens rätt att innehava bisysslor. De inom finansdepartementet särskilt tillkallade utredningsmän, som den 18 juni 1928 avgivit betänkande med utredning och förslag i detta ämne, anföra härom bl. a. följande (sid. 177 i betänkandet):

»Efter noggrant överbäggande av alla de fakta och uppgifter, som stått till förfogande för bedömande av huru det för närvarande förhåller sig med statstjänstemännens bisysslor i vårt land, hava utredningsmännen kommit till den uppfattning, att förhållandena på förevarande område icke äro av den art, att de kunna anses påkalla omedelbara åtgärder av mera genomgripande natur.

Detta uttalande har gjorts med utgångspunkt från förhållandena i allmänhet och utan att förbise, att i särskilda fall missförhållanden sannolikt torde föreligga. I fråga om enstaka tjänstemän och grupper av sådana har sålunda undersökningen ådagalagt en sådan anhopning av befattningar och uppdrag vid

sidan av tjänsten, att det kunnat bliva föremål för tvekan, om vederbörande mäktat i erforderlig utsträckning ägna sin arbetskraft åt den uppgift, för vilken staten betalat honom lön.

I huru stor utsträckning verkligt missbruk förelegat, därom anse sig utredningsmännen ej kunna fälla något bestämt omdöme, då föreliggande uppgifter endast varit av kvantitativ, ej av kvalitativ art. Det kan ju tänkas, att det, åtminstone i somliga fall, varit fråga om undantagsfall ej blott med avseende på belastningen med bisysslor utan även i fråga om vederbörandes duglighet och arbetsförmåga.

Likaså vilja utredningsmännen framhålla, att även om de hålla före, att den nuvarande situationen på förevarande område ej direkt ger anledning till oro, så anse de dock densamma ej vara av den art, att den bör oförändrad bestå jämväl i framtiden. I likhet med vad från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida uttalats vid åtskilliga tillfällen under frågans tidigare långvariga behandling, vilja även utredningsmännen framhålla, att statstjänstemännens sysslor och uppdrag utom tjänsten måste, åtminstone i den mån de ha karaktären av förvärvsarbete, övervägande anses som en olägenhet, vilken man bör söka att i görligaste mån successivt inskränka vid framtida förvaltningsreformer och löne-regleringar under fullföljande av i stort sett samma medel och metoder, som hitintills tillämpats på detta område.»

Nuvarande bestämmelser rörande innehav av bisyssla i 3 § avlöningsreglementet för allmänna civiltjänstverken, vilka bestämmelser i huvudsak överensstämma med motsvarande föreskrifter i avlöningsreglementena för övriga nyreglerade verk, hava utredningsmännen i åtskilliga avseenden funnit vara mindre tillfredsställande. Det heter härom i betänkandet (sid. 181 och följande):

»Dessa bestämmelser, vilka tillkommit för mer än tjugo år sedan, delvis såsom en kompromiss mellan inbördes stridiga uppfattningar, innebära i första hand ett ovillkorligt förbud mot förening av ordinarie statstjänst med annan tjänst å rikets eller riksdagens stat och ett — efter för ej länge sedan vidtagen ändring — villkorligt sådant i fråga om innehav av tjänst på kommuns stat. Öreglerade lämnas sålunda med full avsikt sådana amanuens- o. d. befattningar i allmän tjänst, som icke äro uppförda å stat.

Därefter stadgas fakultativt förbud beträffande — eller kanske riktigare rätt att först efter föregående prövning och medgivande mottaga — vissa befattningar och uppdrag, i första rummet sådana knutna till enskilda banker och aktiebolag. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, huruvida denna inriktning på en viss typ av företag, vilken blivit en naturlig följd av stadgandets tillkomsthistoria, numera kan anses ändamålsenlig. Därest man, såsom lämpligt synes och som även skett flerstädes i utlandet, vill till särskild prövning uttaga en speciellt ekonomiskt betonad grupp av bisysslor, torde bestämmelsens nuvarande formulering få anses såväl för vid som för trång. Den är för vid bl. a. därigenom, att samhällslivets utveckling medfört, att såsom aktiebolag registrerats även ett icke obetydligt antal sammanslutningar med övervägande ideellt syfte. Den är för trång därigenom, att den lämnar å sido de särskilt inom försäkringsväsendet talrika företag, vilka varken äro oktrojerade eller registrerade som aktiebolag, ävensom de under senare år kraftigt uppblomstrande föreningarna för ekonomisk verksamhet. Med anledning härav vilja utredningsmännen föreslå, att punkten i fråga, i enlighet med ordalagen i nu gällande föreskrifter i ämnet för justitie- och regeringsråd, gives en formulering, varigenom den komme att omfatta uppdrag såsom ordförande eller leda-

mot i styrelse för verk, bolag, förening eller inrättning, som driver bank- eller försäkringsrörelse eller eljest har huvudsakligen ekonomiskt syfte.

Enahanda bestämmelser om särskild prövning gälla även i fråga om befattning som tjänsteman hos verk eller bolag eller 'annan tjänstebefattning av vad slag det vara må'. Det synes råda skiljaktiga uppfattningar om huruvida sistnämnda uttryck även skall anses innefatta befattningar i det allmännas tjänst, icke uppförda å stat. Det må då erinras om att gränsen är i hög grad flytande mellan å ena sidan dylika befattningar, å den andra hela skalan av offentliga uppdrag av skiftande art och varaktighet. Dylika ha statstjänstemän i regel ansetts kunna mottaga utan särskild prövning, enär man antagit, att — i den mån det ej rörde sig om ett medborgerligt förtroendeuppdrag, var till efter i vårt land rådande uppfattning alla kunde anses ha lika rätt — uppdragsgivaren jämväl skulle taga hänsyn till att uppdraget i fråga ej kunde antagas skola komma att verka hinderligt för vederbörandes tjänstutövning. Det vill emellertid synas, som om dylika hänsyn i åtskilliga fall ej skulle tagas. I anledning av framställd anmärkning från 1926 års statsrevisorer i fråga om förordnande av vissa taxeringsnämndsordförande har sålunda överståthållarämbetet i sitt yttrande uttalat, att ämbetet vid meddelande av sådant förordnande anser sig uteslutande böra taga hänsyn till vederbörandes förutsättningar att på ett sakkunnigt och i övrigt tillfredsställande sätt kunna fullgöra detsamma. 'Huruvida uppdraget kan vara hinderligt för den förordnades verksamhet i övrigt är en omständighet, som i allmänhet undandrar sig överståthållarämbetets bedömande och för övrigt synes vara ämbetet skäligen ovidkommande i alla de fall, då vederbörande förklarar sig villig mottaga uppdraget.' I anledning av denna praxis, vilken jämväl torde tillämpas på åtskilliga andra håll, synes det böra tagas under övervägande, huruvida icke med avseende på vissa slag av offentliga uppdrag bör tillämpas samma prövningsförfarande som i fråga om befattningar av ovan angiven art.

Samma svårighet att draga en gräns mellan befattningar och uppdrag föreligger även med avseende på verksamhet av enskild natur. Det torde sålunda i sak föreliggande skäligen ringa skillnad mellan om en statstjänsteman är anställd som ombudsman med årsarvode hos ett bolag eller om han tjänstgör som dess stående juridiske rådgivare och honoreras för varje gång han anlitas. Enligt nu gällande bestämmelser torde det i förstnämnda fall vara fråga om en befattning, beträffande vilken anmälningsplikt föreligger, medan i senare fallet så knappast torde vara förhållandet. Det har påpekats, att så länge det enskilda arbetet icke går in på området för verklig anställning i statens eller kommunernas tjänst eller hos bolag o. d., makten att förbjuda enskilt arbete för närvarande icke är synnerligen effektiv. Det torde vara av nu angivna skäl, som det i nyare tjänste- eller lönereglementen för Stockholm, Göteborg och Malmö samt åtskilliga andra städer ansetts böra föreskrivas, att stadgade restriktioner i fråga om tjänstebefattningar även skola gälla därmed jämförliga uppdrag. Utredningsmännen vilja för sin del föreslå, att motsvarande tillägg göres även beträffande här ifrågakvarande bestämmelser för statens tjänstemän. De uppdrag, som sålunda åsyftas, äro sådana, vilka äro av längre varaktighet eller regelbundet återkomma år efter år. Härigenom skulle även kunna i viss mån tillgodoses det i meranämnda skrivelse av 1926 års riksdag uttalade önskemålet om reglering av statstjänstemäns yrkesmässigt bedrivna förvärvsarbete, vilket merendels torde äga rum under nu antydda former. Av naturliga skäl torde det blott mera sällan kunna förekomma, att tjänsteman för dylikt ändamål kan hålla öppen bod eller kontor, och i de fall, där så sker, torde rörelsens bedrivande ofta ankomma på hustrun eller andra familjemedlemmar i så stor utsträckning, att det härvidlag mindre är fråga om en biförtjänst än om en 'dubbelinkomst'.

Man hade tänkt sig, att under regleringen skulle ingå mera varaktiga uppdrag ej blott av enskild natur utan även offentliga sådana, i den mån de ej grunda sig på uppdrag av Kungl. Maj:t eller på medborgares val. Givetvis böra vederbörligen beaktas de hinder för dylik prövning, som i vissa fall kunna föreligga i nu gällande lagstiftning (särskilt skattelagstiftningen).

Utredningsmännen vilja i detta samband framhålla, att den granskning de haft tillfälle verkställa givit vid handen, att anledning icke saknas att underkasta bisysslor en grundlig prövning, även när de äro av offentlig natur. Med hänsyn till den ringa utsträckning, i vilken statstjänstemän varit tjänstlediga för dylikt ändamål, synes det kunna ifrågasättas, om härvidlag alltid iakttagits gällande avlöningsreglementens bestämmelser i fråga om tjänstledighet och löneavdrag. Vidare synes det kunna ifrågasättas, om ej i vissa fall sådana arbetsuppgifter, vilka nu betraktas och ersättas såsom särskilda uppdrag, borde med fördel kunna utan särskild gottgörelse förenas med ordinarie befattning inom resp. förvaltning.

Tillstånd att med statstjänst förena befattningar och uppdrag av här ifrågavarande slag synes framdeles som hittills böra skriftligen ansökas hos vederbörande myndighet. För att underlätta dennas prövning av ärendet förefaller det ändamålsenligt, om i ansökningsskrivelsen angäves ej blott sysslans art utan även det mått av arbete den ungefärligen kan anses kräva, vilket kunde uppgivas antingen i form av uppgift om det beräknade antalet arbetstimmar per år eller, om detta ej vore möjligt, genom meddelande av beloppet av utgående arvode eller ersättning.

Prövande myndighet är nu för de högsta tjänstemännen (i regel fr. o. m. 27 lönegraden uppåt) Kungl. Maj:t men eljest den myndighet, under vilken vederbörande tjänsteman lyder. Enär tillämpningen av ifrågavarande såsom ovan påvisats icke alltid så klara och entydiga bestämmelser för närvarande påvilar över ett hundratal olika myndigheter, har det ej kunnat undvikas, att vissa olikformigheter gjort sig gällande uti dessas beslut, varigenom försvårats tillkomsten av en fast praxis på detta område. Med hänsyn härtill vilja utredningsmännen föreslå, att Kungl. Maj:ts prövningsrätt måtte utsträckas till att avse alla de befattningshavare, vilka utnämnas av Konungen. Detta skulle innebära en utsträckning till den övriga administrationen av samma tillvägagångssätt, som sedan länge tillämpats inom försvarsväsendet och vars bibehållande jämväl uti 1927 års avlöningsreglemente för officerare m. fl. av försvarsväsendets lönenämnd motiverats just med hänsyn till risken för bristande enhetlighet vid en decentraliserad tillämpning av ifrågavarande stadgande. Det kan ju ej undvikas, att ett genomförande av utredningsmännens förslag i förevarande avseende komme att särskilt för vissa statsdepartement medföra en icke oväsentligt ökad arbetsbörda, men denna ökning, vilken av tillgängliga statistiska uppgifter att döma ingalunda kan antagas erhålla några stora proportioner, torde enligt utredningsmännens mening mer än väl uppvägas genom fördelen av en mera effektiv och likformig tillämpning av gällande föreskrifter med avseende på samtliga de befattningshavaregrupper, vilka i någon större utsträckning pläga innehava bisysslor av här ifrågavarande art. — Utredningsmännen förutsätta, att dylikt tillstånd framdeles som hittills kommer att beviljas allenast tills vidare under en begränsad tidrymd (1—3 år), ett tillvägagångssätt, vilket, som nedan närmare utföres, har sin stora betydelse bl. a. ur kontrollsynpunkt.

Såsom en sammanfattning av vad som nu anförts vilja utredningsmännen avgiva följande förslag till förändrad avfattning av den i flertalet avlöningsreglementen ingående allmänna bestämmelsen om förening av tjänster m. m.:

1. Med ordinarie befattning må icke förenas annan tjänst å rikets eller riksdagens stat, ej heller, utan att sådant medgivits genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, å kommuns stat.

2. Med mindre Kungl. Maj:t eller, vad angår tjänsteman, som utnämnes av annan myndighet, ifrågavarande myndighet, uppå skriftlig ansökan och efter prövning, att sådant ej inverkar hinderligt för utövande av statstjänsten, därtill för viss tid beviljar tillstånd, må ej heller med ordinarie befattning förenas: uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk, bolag, förening eller inrättning, som driver bank- eller försäkringsrörelse eller vars verksamhet eljest har huvudsakligen ekonomiskt syfte;

befattning såsom tjänsteman i verk, bolag, förening eller inrättning, som ovan sagts; eller

annan tjänstebefattning av vad slag det vara må eller därmed jämförligt uppdrag.»

Kommittén.

Kommittén delar utredningsmännens uppfattning, att 3 § i nu gällande avlöningsreglementen på åtskilliga punkter behöver underkastas ändring. Dels är myndigheternas befogenhet att pröva och besluta angående bisysslorna begränsad på ett föga rationellt sätt till att avse allenast vissa uppräknade tjänstebefattningar och uppdrag, medan viktiga grupper av bisysslor lämnas helt oreglerade, dels har man vid uppdelningen av bisysslorna utgått från begrepp, vilkas innebörd är oklar, något som i sin mån bidragit till att minska bestämmelsernas effektivitet. Visserligen innebär utredningsmännens förslag till omformulering åtskilliga förbättringar härutinnan, men fullt tillfredsställande anser kommittén dock icke heller detta förslag vara.

De restriktioner, som gälla i fråga om rätt för statstjänstemän att vid sidan av tjänsten åtaga sig bisysslor, åsyfta, å ena sidan, att tjänstemannen i största möjliga utsträckning skall ägna sin arbetskraft åt den uppgift, för vilken staten betalar honom lön, å andra sidan att förebygga, att en statens befattningshavare i sin tjänstutövning låter sig ledas av andra hänsyn än sådana, som betingas av det allmännas bästa. Här föreliggande sålunda två bestämt skilda syftemål, som skola tillgodoses, dels att staten får full valuta för lönen, dels att plikt-kollisionsanledningar undanröjas. Sett ur den förra synpunkten är tydligen huvudsaken, om bisysslan hindrar befattningshavaren i hans tjänstutövning, medan sysslans beskaffenhet är av tämligen underordnad betydelse. Ur den senare synpunkten åter är bisysslans art eller samband med statstjänsten — icke dess omfattning — avgörande.

Med utgångspunkt från denna principiella skillnad har kommittén sökt draga upp klarare gränser i fråga om författningsbestämmelsernas innehåll och räckvidd. Avlöningsreglementet synes endast böra innehålla sådana föreskrifter rörande innehav av bisysslor, som äro att betrakta såsom avlöningsvillkor i egentlig mening, nämligen att bisysslorna icke få inkräkta på det mått av arbete, som kräves för åtnjutande av den med tjänsten förenade lönen. I vederbörande verks instruktioner bör däremot stadgas rörande de inskränkningar i rätten att innehava bisysslor, som gälla endast beträffande vissa befattningar och vilka äro betingade av rättsordningens krav på att förhindra obehörigt inflytande av privatintressen vid statstjänstens utövande.

Förutsättningen för att myndigheterna skola kunna pröva, i vad mån bisysslorna kunna inverka hinderligt på tjänstutövningen, är tydligen att de i största möjliga utsträckning erhålla kännedom om vilka bisysslor tjänstemännen inneha eller ämna åtaga sig. Att stadga anmälningsplikt allenast beträffande några vissa grupper av bisysslor hjälper härvidlag föga, utan anmälningsplikten synes principiellt böra omfatta *alla* slags bisysslor. Emellertid kan det givetvis icke vara nödvändigt eller lämpligt, att varje än så obetydlig sysselsättning utom tjänsten skall föranleda särskild anmälan till vederbörande verksam myndighet, som helt naturligt därigenom skulle förorsakas onödigt besvär utan motsvarande nytta för det allmänna. En viss begränsning är sålunda av praktiska skäl ofrånkomlig, ehuru betydande svårigheter måste möta varje försök att göra en riktig uppdelning av bisysslorna i detta syfte. Med avseende främst fäst vid de bisysslor, som kunna antagas inverka hinderligt för statstjänstens utövande, har kommittén ansett, att anmälan bör förekomma beträffande

- a) befattningar i allmän eller enskild tjänst,
- b) varaktiga uppdrag,
- c) mera tidskrävande tillfälliga uppdrag,
- d) yrkesmässigt bedriven verksamhet.

Även med en dylik specificering kunna givetvis tänkas många tveksamma gränssfall, där den enskilde tjänstemannens omdöme och lojalitet sättas på prov. Om t. ex. ett uppdrag är att betrakta såsom mera eller mindre tidskrävande, måste sålunda bliva beroende på den subjektiva uppfattningen i olika fall. Detta förhållande torde likväl icke böra tillmätas större betydelse. Kommittén har i varje fall icke ansett lämpligt att söka definiera i allmänt språkbruk så vanliga om än något vaga uttryck som varaktig, tillfällig, tidskrävande o. s. v., oaktat kommittén väl känner de krav på mera detaljerat reglementerande, som bruka framställas i liknande fall. Ett alltför långt tillmötesgående av dylika krav skulle emellertid enligt kommitténs förmenande leda till en onödigt skärpt byråkratisering av förvaltningslivet.

För att den utsträckning av anmälningsplikten, som av kommittén föreslås, icke skall medföra någon betungande arbetsökning för de myndigheter, som hava att behandla anmälningarna i fråga, har kommittén sökt i möjligaste mån förenkla prövningsförfarandet. I alla de fall — troligen de flesta — där bisysslan uppenbarligen icke kan inverka hinderligt för tjänstutövningen, skulle myndigheten icke behöva lämna särskilt tillstånd för rätt att förena bisysslan med statstjänsten utan kunna inskränka sig till en mera summarisk registrering av anmälningen. Först där antalet bisysslor, som innehades av samme tjänsteman, tenderade att bliva alltför stort eller en bisyssla befunnits eller kunde antagas på ett olämpligt sätt inkräkta på arbetstiden, borde en mera ingående prövning komma till stånd och förbud mot innehav av viss bisyssla meddelas. Därest tjänstemannen i vederbörlig ordning gjort anmälan om sin verksamhet vid sidan av tjänsten och myndigheten icke inom skälig tid meddelat förbud för honom att fortsätta verksamheten, skulle alltså tillstånd utan vidare anses vara lämnat. De närmare bestämmelser, vilka, i anslutning till vad ovan anförts, skulle reglera anmälan av bisyssla, synas lämpligen böra meddelas av

Kungl. Maj:t. Kommittén har ävenledes för avsikt att senare framlägga förslag till kungörelse i ämnet, därvid kommittén såvitt möjligt vill söka beakta de synpunkter, som kunna framkomma i myndigheternas och personalorganisationernas yttranden över kommitténs betänkande i denna del.

Kungörelsen tänkes även skola innehålla föreskrifter angående till vilken myndighet anmälan skulle ingivas. I detta hänseende har kommittén ansett, att tjänstemän, tillhörande lönegraderna 1—29, borde ingiva anmälan till vederbörande verksstyrelse eller motsvarande myndighet, medan övriga tjänstemän skulle lämna anmälan till Kungl. Maj:t. Det av de särskilda utredningsmännen i bisysslefrågan väckta förslaget, att Kungl. Maj:t skulle pröva alla anmälningar från tjänstemän, som tillsatts av honom, varigenom största möjliga likformighet vid ärendenas handläggning komme att ernås, omfattades till en början även av kommittén men har övergivits med anledning av de starka betänkligheter, som framkommit mot att på detta sätt öka departementens arbetsbörda.

I fråga om myndigheternas rätt att meddela förbud för tjänsteman att med sin befattning förena bisyssla äro att märka vissa viktiga undantag. Tjänsteman kan sålunda helt naturligt icke förvägras att åtaga sig befattning eller uppdrag, som han erhållit av Kungl. Maj:t eller med Kungl. Maj:ts medgivande. Icke heller torde en tjänsteman kunna hindras att mottaga medborgerliga förtroendeuppdrag, som grunda sig på allmänna val. Beträffande det viktigaste bland dessa förtroendeuppdrag, nämligen uppdrag såsom riksdagsman, gäller för övrigt vad härom stadgas i riksdagsordningen § 4. Vad däremot angår andra slag av offentliga uppdrag, synes någon ovillkorlig rätt för tjänstemannen att åtaga sig dylika uppdrag icke böra ifrågakomma. Den omständigheten, att vissa offentliga uppdrag, såsom uppdrag att vara förmyndare eller överförmyndare, icke utan vidare kunna avsägas, torde icke heller för dessa uppdrags vidkommande konstituera någon sådan rätt, enär en statstjänsteman, som av sin tjänst är hindrad att fullgöra uppdraget, äger laga skäl för en avsägelse. Emellertid synes vid prövningen av offentligt uppdrag särskild hänsyn böra tagas till uppdragets beskaffenhet, så att tjänsteintresset och det allmänna intresset bliva så vitt möjligt rättvist avvägda mot varandra. Utan tvingande skäl bör sålunda tjänsteman icke förvägras åtaga sig ett offentligt uppdrag.

Det har från några håll gjorts gällande, att från anmälningsplikt borde undantagas bedrivande av handel eller annat näringsfång, enär gällande näringsfrihetsförordning förmenas ge varje svensk man eller kvinna rätt att idka dylik rörelse utan andra undantag och inskränkningar än de i förordningen angivna. Denna uppfattning kan kommittén icke dela. Statstjänstemännen äga givetvis samma rätt att idka rörelse som andra medborgare, men så länge de kvarstå i statstjänst, böra de utan tvivel vara underkastade de restriktioner, som staten i tjänstens intresse och såsom villkor för åtnjutande av lön kan finna lämpligt att meddela. Något intrång i näringsfriheten kan detta svårligen sägas innebära, då det står tjänsteman fritt att välja mellan att upphöra med sitt näringsfång eller att, om så befinnes nödvändigt, avgå från statstjänsten.

Vidare har framhållits, att från anmälningsplikten borde undantagas medarbetarskap i tidningar, tidskrifter o. d., med hänsyn till tryckfrihetsförordningens bestämmelser till tryggande av författares anonymitet. Kommittén kan icke finna, att dylikt medarbetarskap, i den mån det är att hänföra till befattningsuppdrag eller verksamhet, som enligt förslaget skulle föranleda anmälan till vederbörande myndighet, bör intaga någon särställning eller att författares anonymitet kan beröras av en anmälan om att han ägnar sig åt författarskap jämte uppgift om den ungefärliga tid, som åtgår härför, så länge icke samtidigt ålägges honom att yppa, *vad* han skriver. Något sådant hade emellertid kommittén helt naturligt icke tänkt sig.

Sneddning och tillgodoräkning av föregående tjänstetid.

I varje rationellt lönesystem torde den regeln böra gälla, att befordran alltid skall medföra avlöningsförbättring för den befordrade. En löneplan, vars byggnad är sådan, att löneklasserna inom närliggande lönegrader delvis sammanfalla, förutsätter följaktligen vissa bestämmelser, som förhindra, att en tjänsteman vid befordran till tjänst inom högre lönegrad skall komma i samma eller lägre löneklass än den han förut tillhörde. Denna synpunkt ligger till grund för den s. k. sneddningsprincipen, som återfinnes i 12 § i nuvarande avlöningsreglementen för allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken. »Sneddningen» innebär i stort sett, att en ordinarie tjänsteman, som befordrats till tjänst inom högre lönegrad, i den nya tjänsten hoppar över eller sneddar förbi de löneklasser, vilka han förut tillhört i den lägre befattningen, och omedelbart erhåller lön enligt närmast högre löneklass.

Jämsides med sneddningen komma i betraktande bestämmelserna i nyssnämnda avlöningsreglementens 11 och 12 §§ om rätt för tjänsteman att vid första anställning i ordinarie befattning eller vid befordran från lägre till högre ordinarie tjänst tillgodoräkna viss del av sin föregående tjänstgöring för löneklassplacering i den nya befattningen. I kommunikationsverkens lönekommittés den 20 februari 1919 avgivna betänkande anföres härom bl. a. följande (sid. 110).

»Medan kommittén sålunda funnit de avlöningsförmåner en befattningshavare åtnjutit såsom icke-ordinarie ej böra inverka på hans avlöning vid befordran till ordinarie tjänst, så framt ej Kungl. Maj:t — — — finner sådant undantagsvis böra äga rum, har kommittén däremot ansett ett stadgande om rätt för tjänsteman att vid konstituerandet till ordinarie tjänst under vissa förhållanden få tillgodoräkna sig tjänstetid såsom icke-ordinarie böra införas. Detta skulle vara fallet, då han såsom icke-ordinarie bestritt befattning, som i avseende å tjänstgöringens art och omfattning finnes motsvara eller vara jämförbar med den ordinarie tjänst, till vilken han konstituerats. Ett dylikt stadgande skulle, utan att i någon mån förrycka principerna för det nya lönesystemet, mildra den ofördelaktiga inverkan, som tillfälliga konjunkturen kunna utöva på befordringsförhållandena. Om nämligen en tjänsteman av oförvållad anledning fått kvarstå i extra tjänst under längre tid än normalt sker och om han därunder haft samma eller liknande åligganden, som efter konstituerandet till ordinarie tjänst tillkomma honom, måste det vara rimligt, att någon del av den extra tjäns-

tetiden tillgodoräknas honom vid bestämmandet av hans begynnelselönen såsom ordinarie och även för hans blivande uppflyttning i högre löneklass. Med hänsyn till den tidrymd, som anses erforderlig för förvärvande av nödig utbildning och som normalt förflyter innan en extra befattningshavare utnämnes till ordinarie tjänst, har därför i nämnda syfte synts böra tillgodoräknas den tid utöver tre år, under vilken den till ordinarie tjänst konstituerade i en följd innehaft sådan extra anställning, som är jämförlig med hans ordinarie tjänst. Endast fulla kalenderkvartal torde härvid böra komma i betraktande.»

Såsom framgår av det ovan anförda, voro bestämmelserna om tillgodoräkning ursprungligen avsedda att tillämpas mera i undantagsfall och såsom regulator mot ogynnsamma befodringsförhållanden. Sedan själva tillgodoräkningsprincipen införts i lönesystemet, blev emellertid dess tillämpningsområde snart vidgat. I det nya avlöningsreglementet för statsdepartement m. fl. verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, som trädde i kraft fr. o. m. ingången av år 1922, utsträcktes sålunda tillgodoräkningsrätten att omfatta hela den likvärdiga anställningstiden i icke-ordinarie tjänst, utan förut omförmält avdrag av tre år. Som dessutom de nya avlöningsbestämmelserna för icke-ordinarie befattningshavare i hög grad bidrogo till att utjämna den förut skarpare markerade skillnaden mellan ordinarie och icke-ordinarie anställning, kom tillgodoräkning av icke-ordinarie tjänstetid att medgivas i en utsträckning, som måste anses olämplig och obefogad. Särskilt iögonenfallande blev detta i sådana fall, då en tjänsteman vid befodran från lägre till högre ordinarie tjänst genom snedning nådde mindre förmånlig löneklassplacering än den tjänsteman, som befodrades till motsvarande befattning direkt från icke-ordinarie tjänst och fick tillgodoräkna sig hela den »likvärdiga» tjänstetiden. Denna inkonsekvens ledde till kravet på tillgodoräkningsrättens utsträckande till att omfatta även tjänstetid i ordinarie befattning.

Redan från den 1 juli 1922 genomfördes också den ändringen, att en modifierad tillgodoräkningsrätt tillerkändes ordinarie tjänstemän vid befodran till högre tjänst, men samtidigt infördes för allmänna civilförvaltningens del en liknande begränsning av tillgodoräkningsrätten som vid kommunikationsverken, nämligen att alltid de tre första åren av den tidigare anställningen skulle frånräknas, varjämte anställningen för att kunna tillgodoräknas måste hava innehafts *i en följd* fram till tillträddandet av den ordinarie befattningen.

Detta försök att lösa frågan skapade emellertid nya olägenheter. Så började exempelvis sneddningsregeln och tillgodoräkningsregeln av en del myndigheter att tillämpas utanpå varandra, varigenom vid befodran den högsta löneklassen inom lönegraden ofta kom att uppnås omedelbart eller efter endast kort tid. Detta måste dock anses stridande mot den grundprincip i det nya lönesystemet, som syftar till successivt inträdande avlöningsförbättringar, och medförde dessutom för statsverket dryga och onödiga extra-kostnader. I praktiken visade sig även de nya liksom tidigare de äldre tillgodoräkningsbestämmelserna verka tämligen godtyckligt och ojämnt, vilket svårligen kunde undvikas, så länge bestämmelsernas vaga formulering måste i flertalet fall göra tolkningen till en ren omdömesfråga, och det därjämte ankommer på olika myndigheter att avgöra dylika frågor.

Vad som hittills vållat de största svårigheterna vid tillämpningen av tillgodoräkningsbestämmelserna, torde ha varit att avgöra, huruvida en viss statsanställning i avseende å tjänstgöringens art och omfattning svarar mot, är jämförbar med eller högre än den tjänst, i vilken tillgodoräkning skall äga rum. Ej mindre svårt torde det vara att bedöma, om en befattningshavare utom statens tjänst utfört sådant arbete av direkt allmännyttig beskaffenhet, som i avseende å sin art och omfattning ur det allmännas synpunkt svarar mot, är jämförbart med eller av högre värde än det arbete han i sin ordinarie statstjänst har att utföra. I sistnämnda hänseende har dock större enhetlighet i tillämpningen vunnits därigenom, att avgörandet varit beroende på prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Vidare har tveksamhet yppats beträffande tolkningen av uttrycket »i en följd», där olika meningar gjort sig gällande i fråga om verkan av semester, tjänstledighet för militärtjänstgöring, för offentligt uppdrag, för sjukdom, för olycksfall i tjänsten o. s. v.

Enligt 11 § i gällande avlöningsreglementen, som handlar om övergång från icke-ordinarie till ordinarie befattning, är en vidsträcktare tillgodoräkningsrätt medgiven än enligt 12 §, som endast avser befordran från lägre till högre ordinarie tjänst. Detta har visat sig kunna leda till så uppenbara orättvisor vid löneplaceringen, att man gång efter annan sett sig nödsakad underställa dylika tillgodoräkningsfrågor riksdagens prövning för vinnande av rättelse. Även har det inträffat, att en ordinarie tjänsteman några dagar före väntad utnämning till högre befattning tagit avsked från sin tjänst, för att därigenom tillförsäkra sig rätt att vid löneklassplacering i den högre befattningen få på sig tillämpad 11 i stället för 12 § avlöningsreglementet.

I vilken utsträckning det kan anses motiverat att medgiva tillgodoräkning av föregående tjänstetid för löneklassplacering i den nya befattningen, är givetvis ett spörsmål, varom meningarna kunna vara delade. Att helt borttaga tillgodoräkningsrätten torde, sedan densamma numera vunnit hävd, få anses utslutet. Uppenbart torde emellertid vara, att den nuvarande tillgodoräkningsrätten kommit att sträcka sig långt utöver de gränser lagstiftaren avsett att uppdraga. Detta har givit kommunikationsverkens lönenämnd anledning att vid upprepade tillfällen betona, »att ett överförande av tjänstetid från en befattning eller anställning till en annan kan anses motiverat endast under förutsättning, att det arbete, som tidigare utförts, direkt kvalificerat vederbörande för den senare tjänsten». Kommittén anser det även vara principiellt oriktigt att låta varje efter subjektiv värdesättning såsom »likvärdigt» förklarar arbete tillgodoräknas en tjänsteman i en helt annan befattning, kanske dessutom inom en helt annan gren av statsförvaltningen. Det är givetvis många gånger praktiskt taget omöjligt för en myndighet att bedöma arten av det arbete, som en tjänsteman önskar få sig räknat till godo, och då blir avgörandet i alltför hög grad beroende på den större eller mindre grad av välvilja, med vilken frågan bedömes.

Av ovan anförda skäl synes det lämpligt att på sådant sätt begränsa förmånen i fråga, att som regel endast vikariatsförordnanden i samma eller högre befattning än den, till vilken befordran sedermera sker, få räknas tjänstemannen till godo för uppflyttning i löneklass. Men icke alla förordnanden böra härvidlag

komma i fråga. I det föregående har framhållits, hurusom avsikten med införandet av tillgodoräkningsrätten i avlöningsreglementet var att mildra den ofördelaktiga inverkan, som tillfälliga konjunkturen kunna utöva på befordringsförhållandena. Det kan då icke anses motiverat att för bestämmande av en tjänstemans löneställning efter ordinarie-blivandet helt enkelt summera ihop alla de förordnanden han under rekryt- och utbildningsåren kan hava tilldelats. Annorlunda ligger saken till, då tjänstemannen har att under längre tid på förordnande uppehålla en vakantsatt befattning eller en tjänst, vars innehavare är tjänstledig eller bestrider annat vikariat. Eftersom det kan förutsättas, att den, som tilldelas ett dylikt längre förordnande, har de egentliga utbildningsåren bakom sig och står i tur till erhållande av ordinarie befattning eller till att befordras från lägre till högre sådan tjänst, kan man här, i full anslutning till den principiella ståndpunkt kommunikationsverkens lönekommitté redan från början intagit, anse starka skäl tala för att sådan tjänstetid skall, åtminstone delvis, få räknas tjänstemannen till godo.

Det gäller emellertid att bestämt fixera, i vilka fall tillgodoräkning bör kunna medgivas. I detta hänseende synes Kungl. Maj:t hava anvisat en utväg, som bör kunna leda till en för såväl staten som tjänstemännen tillfredsställande lösning av denna fråga. Kommittén åsyftar de nya riktlinjer för vikariatsersättningens bestämmande, som omförmälas i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 juni 1928 och vilka Kungl. Maj:t genom beslut samma dag godkänt. Genom dessa riktlinjer har man sökt bereda vikarier å vakantsatta tjänster och deras successorer en förbättrad ställning, närmast i syfte att förminska de praktiska olägenheterna av den utav besparingsarbetet föranledda vakantsättningen. Den förmånligare vikariatsersättningen innebär, att vikarie, som här avses, i stället för den vanliga vikariatsersättningen äger uppbära lön enligt löneklass, som är närmast lägre än den, som skulle hava gällt, därest han varit innehavare av ordinarie tjänst inom ifrågavarande lönegrad. För erhållande av den högre vikariatsersättningen torde, framhåller föredragande departementschefen, såsom allmänt krav böra uppställas, att vederbörande vikarie skall äga full kompetens för den ifrågavarande tjänsten. Vikariatsförordnandet läser med hänsyn härtill, säger departementschefen vidare, i allmänhet böra meddelas i enahanda ordning, som gäller för tillsättning av den ordinarie befattningen. Där visst ansökningsförfarande är föreskrivet för den senares återbesättande, bör alltså samma förfarande iakttagas även i avseende å förordnandet.

Ehuru den högre vikariatsersättningen i första hand avsetts att komma vikarier å vakantsatta tjänster och deras successorer till del, förutsättes dock i statsrådsprotokollet, att dylik vikariatsersättning skall kunna utgå även i andra fall av längre tids förordnande. Genom de nya bestämmelserna hava i varje fall skapats två slag av vikariatsförordnanden, skilda åt i fråga om sättet såväl för förordnandets tilldelande som för ersättningens bestämmande. Hinder synes icke heller möta att vid en revision av avlöningsreglementet reformera reglerna för vikariatsersättning i överensstämmelse med ovan angivna principer och sålunda giva undantagsbestämmelserna allmän innebörd och räckvidd. En dylik åtgärd är tvärtom synnerligen lämplig och av behovet påkallad. Det måste

nämigen anses riktigt, att en befattningshavare, som under längre tid — kanske i årtal — har att på förordnande fullgöra alla till en ordinarie tjänst hörande göromål, i avlöningshänseende skall komma i något bättre ställning än t. ex. en tillfälligt inryckande semestervikarie. Förstnämnda slag av förordnanden synas även lämpligen kunna räknas en tjänsteman till godo vid bestämmande av hans löneklassplacering i erhållen ordinarie befattning, varemot beträffande kortare förordnanden någon sådan tillgodoräkningsrätt icke bör komma i fråga.

Samtidigt som kommittén finner sig böra föreslå, att tillgodoräkningsrätten på ovan antytt sätt begränsas, anser kommittén, att sneddningsregeln bör i visst avseende utsträckas. Alldenstund samma lönesystem vunnit tillämpning på såväl extraordinarie som ordinarie personal, synes det naturligt att på det smidiga sätt sneddningsregeln erbjuder förmedla övergången från extraordinarie till ordinarie anställning. På grund av de ogynnsamma verkningar, som senare års personalindragningar och vakantsättning av ordinarie tjänster haft på befordringsmöjligheterna för de icke-ordinarie tjänstemännen, inträffar det nämligen numera i stor utsträckning, att en tjänsteman får kvarstå så länge i extraordinarie befattning, att han kommer att uppbära lön enligt sådan löneklass, som är gällande jämväl för den ordinarie tjänst, till vilken han sedermera befordras. I dylika fall skulle alltså enligt kommitténs förslag de vanliga reglerna för sneddningsregler tillämpas, varigenom för ämbetsverken vunnit den beaktansvärda fördelen, att varje tvekan, rörande till vilken löneklass tjänstemannen bör vid befordran hänföras, vore utesluten. Enligt nu gällande bestämmelser skall i stället en omständlig tillgodoräkningsprocedur äga rum, visserligen i flertalet fall ledande till en för tjänstemannen lika förmånlig eller bättre löneklassplacering men förenad med alla de olägenheter, som äro utmärkande för en huvudsakligen subjektiv värdering av den tidigare tjänstgöringen. Ur ekonomisk synpunkt innebär den föreslagna ändringen icke heller någon merutgift för staten. Snarare torde i stället någon besparing kunna förväntas därigenom uppstå.

Emellertid har det synts kommittén angeläget att lämna en möjlighet öppen för tillgodoräkning även av annan tjänstgöring än förut omförmälda vikariatsförordnanden. Fall kunna nämligen inträffa, då huvudreglerna rörande sneddningsregler och tillgodoräkning icke äro tillräckliga för beredande av en rättvis löneplacering. Kommittén vill med några exempel söka klarlägga, vilka fall den närmast åsyftar.

1) En befattningshavare befordras till ordinarie tjänsteman efter långvarig anställning som »extra» med likartade arbetsuppgifter. Eftersom han icke åtnjutit lön efter ett med allmänna löneplanen analogt lönesystem, är sneddningsreglerna utesluten. Några vikariatsförordnanden har han icke heller haft. På grund av den långa tjänstetiden synes han dock icke böra placeras i lönegradens begynnelseklass, då han därigenom måhända skulle i lönetur komma åtskilligt efter yngre kamrater, som på grund av tjänstgöringsförhållandena kunnat befordras till ordinarie tjänst tidigare. Hur stor del av den extra anställningstiden han bör få räkna sig till godo, måste emellertid bedömas efter omständigheterna i det särskilda fallet.

2) En person har genom förtjänstfullt arbete i det allmännas tjänst (vid stadsdomstol, allmänt sjukhus, såsom stadsläkare o. s. v.) meriterat sig för erhållande av ordinarie statsanställning med arbetsuppgifter, liknande dem, som ålegat honom inom hans förra verksamhetsområde. Starka skäl kunna i ett dylikt fall tala för att medgiva tillgodoräkning, men de vanliga reglerna passa ej.

3) På grund av offentligt uppdrag har en tjänsteman utfört arbete, som direkt kvalificerat honom för en viss befattning, eller ock har han på grund av sådant uppdrag måst frånträda ett vikariatsförordnande, som han eljest varit berättigad att räkna sig till godo vid framtida befordran. Även här bör tillgodoräkning kunna komma i fråga.

För alla de skiftande fall, som kunna tänkas förekomma, finner kommittén icke möjligt eller ens lämpligt att utfärda detaljerade regler. Då det likväl torde vara fråga om undantagsfall, synes det bästa vara, att de få bedömas individuellt efter skälighetsprövning. För att emellertid prövningen skall ske efter enhetliga principer, synes densamma böra ankomma på Kungl. Maj:t, som, där anledning till tveksamhet föreligger, torde inhämta lönenämndens yttrande, innan ärendet avgöres; och lärer sådant ärende alltid böra avgöras efter samråd med chefen för finansdepartementet eller annan ledamot av statsrådet, som är särskilt förtrogen med lönefrågor. Kommittén vill emellertid uttryckligen betona, att denna Kungl. Maj:ts särskilda rätt att medgiva tillgodoräkning är avsedd att tillämpas endast i undantagsfall och med stor försiktighet. Någon mera allmän tillgodoräkning av s. k. likvärdig tjänstgöring bör sålunda icke vidare förekomma. Under sådana förhållanden torde ej heller finnas anledning antaga, att ett genomförande av kommitténs förslag i denna del skulle komma att medföra någon egentlig ökning i departementens arbetsbörda.

Riksräkenskapsverket har ifrågasatt, huruvida icke beslutanderätten rörande tillgodoräkning av föregående tjänstgöring för civilförvaltningen borde förläggas till statskontoret. För affärsverken skulle det dock, enligt riksräkenskapsverkets mening, måhända vara tillräckligt med föreskrift om ovillkorlig skyldighet att inhämta yttrande från statskontoret eller möjligen vederbörande lönenämnd, då verket funne sig benäget att avvika från tidigare följd praxis eller då tvekan om beslutet kunde uppstå. Med hänsyn till den ändrade innebörden av och de väsentliga förenklingarna i de av kommittén föreslagna tillgodoräkningsreglerna torde emellertid, såvitt kommittén kan finna, några särskilda föreskrifter av den art riksräkenskapsverket ifrågasatt icke vidare vara erforderliga. Rörande förslaget detaljer hänvisas för övrigt till specialmotiveringen (sid. 137).

Norrlandsfrågan.

I skrivelse den 16 maj 1920, nr 238, har riksdagen i anledning av en inom andra kammaren väckt motion anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta utreda frå-

gan, huruvida och på vilket sätt ändringar i avlöningsreglementen eller andra gällande bestämmelser borde vidtagas i syfte, att statsanställda, stationerade i norra delarna av landet, måtte tilldelas vissa förmåner, som kunde bidra till en ur statens synpunkt förmånlig rekrytering och bibehålla arbetskraften under någon längre tid vid placering i nämnda landsdel. Berörda skrivelse jämte vissa till Kungl. Maj:t från personalhåll inkomna framställningar i samma ämne hava sedermera överlämnats till kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det kommittén lämnade uppdraget.

I anledning härav har kommittén genom cirkulärskrivelse till de av frågan berörda myndigheterna anhållit, att dessa ville, var för sitt verksamhetsområde, meddela, huruvida det vore ur rekryteringssynpunkt eller av andra hänsyn erforderligt, att över huvud taget några anstalter vidtoges till förbättrande av statstjänstemännens i Övre Norrland förmåner av statstjänsten, samt, därest så skulle vara förhållandet, vilka åtgärder vederbörande myndighet i sådant avseende främst ansåge lämpliga. Kommittén omnämnde härvid även, att de särskilda förmåner, som vare sig i riksdagens ovannämnda skrivelse eller eljest ifrågasatts att kunna beredas statstjänstemännen i de nordliga delarna av landet, avsåge:

- 1) ökade kontanta löneförmåner, såsom kallortstillägg och enslighetstillägg, i den mån dylika lönetillägg icke redan blivit medgivna;
- 2) längre semester eller rätt att sammanslå två års semester;
- 3) minskad daglig tjänstgöringstid;
- 4) förmånligare tjänstårsberäkning i samband med anordnande av s. k. passagesystem;
- 5) tidigare pensionering;
- 6) bidrag till ferieresor för befattningshavare och deras familjer; samt
- 7) inackorderingsbidrag för skolpliktiga barn och underlättande i övrigt av barnens skolgång.

Sedan myndigheternas svar ingått, överlämnade kommittén samtliga handlingar i ärendet till kommunikationsverkens lönenämnd med anhållan, att nämnden ville göra ett uttalande beträffande de särskilda föreskrifter eller de ändringar i gällande avlöningsbestämmelser, som nämnden förmenade kunna anses påkallade. Till svar härpå har lönenämnden avgivit en mycket omfattande utredning — åtföljd av reservationer i vissa delar från tre av nämndens ledamöter — däri först utförligt redogöres såväl för de förmåner, som nu tillkomma vissa grupper av i de norra delarna av landet stationerade tjänstemän, som ock för vad myndigheterna anfört i frågan. Då det skulle bliva för vidlyftigt att här ingå på dessa delar av utredningen, nödgas kommittén inskränka sig till att göra vissa utdrag av vad lönenämnden för egen del anfört.

Vad först angår frågan, huruvida och i vad mån svårigheter visat sig att kunna rekrytera statstjänster i Övre Norrland, framhåller lönenämnden, att flertalet av de ämbetsverk, som härutinnan uttalat sig, tillkännagivit sig icke hava haft att möta några svårigheter vid besättande av de befattningar, varom här är fråga. Beträffande frågan om behovet av ytterligare förmåner för statens befattningshavare i Övre Norrland hade däremot de allra flesta av de hörda

myndigheterna förklarat sig finna åtgärder i sådant hänseende vara — i större eller mindre omfattning — erforderliga med hänsyn till de tyngre och hårdare villkor, varunder tjänstemännen därstädes utföra sitt arbete i statens tjänst, och den betydande påfrestning i fysiskt, psykiskt och ekonomiskt avseende, som därav blivit en följd.

Lönenämnden fortsätter vidare:

»I de avgivna yttrandena har utförligt angivits, vari de svårigheter bestå, varmed tjänstemännen i de norra delarna av landet hava att kämpa. I allmänhet torde dessa svårigheter kunna sägas vara av två olika slag, nämligen dels sådana av rent ekonomisk art, såsom höga levnadskostnader m. m., dels ock sådana av för individens psyke och fysik menligt inverkan (lappsjukan etc.).

Vad de i Övre Norrland rådande dyra levnadskostnaderna beträffar, har från vissa ämbetsverk framhållits, huruom den stegrade dyrheten på förnödenheter av olika slag ställde tjänstemännen därstädes i en mindre gynnsam ställning i jämförelse med övriga befattningshavare i landet. I detta hänseende hava åberopats de höga livsmedelsprisen till följd av de långa frakterna, ökade kostnader för bostad och bränsle på grund av den långa och hårda vintern, större utgifter för beklädnad m. m. Länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län ävensom domkapitlet i Luleå hava därjämte pekat på det i Norrland rådande höga skattetrycket.

I anledning av vad sålunda anförts anser sig lönenämnden böra erinra, huruom det nya lönesystemet förutsätter en differentiering av lönerna alltefter placeringsorternas egenskap av dyrort. Ändamålet med denna anordning är sålunda i huvudsak ett annat än den särskilda förmån av kallortstillägg, som numera såsom regel tillkommer de i Övre Norrland stationerade befattningshavarna vid de nyreglerade verken och som avsetts skola utgöra kompensation för de svårare naturförhållanden och de svårare levnadsförhållanden i allmänhet, fränsett levnadskostnaderna, varunder tjänstemännen därstädes leva och arbeta. Detta synes lönenämnden vara av vikt att framhålla, enär man vid löneregleringen utgått från den uppfattningen, att dessa tillägg — dyrorts- och kallortstilläggen — tjäna väsentligen olika syften.

Vad sålunda angår de av ämbetsverken åberopade dyra levnadsförhållandena i Övre Norrland, synes det lönenämnden, att sedan dyrortsfrågan nu blivit likformigt ordnad för hela landet genom inrättande av särskilda dyrortstillägg, differentierade i förhållande till en på levnadskostnadsundersökning grundad gruppering av orterna, även de befattningshavare i Norrland, som äro bosatta å dyrorter, måste sägas hava erhållit den kompensation för levnadskostnadsökningen, som förhållandena på varje särskild ort betinga. I varje fall torde spörsmålet om dyrortstilläggens tillräcklighet eller otillräcklighet knappast beröra endast tjänstemän i Norrland. Därest ämbetsverkens uttalanden på denna punkt kunna anses förtjäna beaktande, synes emellertid frågan om ett rättvisare avvägande av dyrortstilläggen böra övervägas i samband med den allmänna revision av gällande avlöningsreglementen, vartill 1928 års lönekommitté jämlikt sitt uppdrag har att utarbeta förslag.

För bedömande av det spörsmål, varom i detta ärende är fråga, komma sålunda i betraktande de i övrigt mindre gynnsamma levnadsförhållanden, under vilka ifrågavarande befattningshavare hava att förrätta sitt arbete i statens tjänst. Hit höra vinterkölden och vintermörkret, de stora avstånden från landets större kulturorter samt tjänstgöringsorternas mången gång ensliga belägenhet. Härtill kommer för vissa grupper av statstjänare — icke minst för skogsstatstjänstemännen — tjänstgöringens rent fysiskt ansträngande beskaffenhet.

För att vinna stöd av en på mera direkta upplevelser grundad mening rörande

tjänstgöringsförhållandena i denna del av landet har lönenämnden anmodat vissa befattningshavare, som kunna sägas representera mera betydande grupper personal i Övre Norrland och som en längre tid varit stationerade därstädes, att muntligen inför nämnden redogöra för vunna erfarenheter rörande tjänstgöringen. De personer, med vilka nämnden sålunda haft överläggningar i ämnet, hava varit förste baningenjören L. Hjelm, förste trafikinspektören O. Söderberg, jägmästaren G. Sandberg, extra jägmästaren S. Sjögren samt medicinalrådet L. Edén. Under dessa överläggningar har nämnden funnit bekräftat, vad som också framgår av de avgivna yttrandena, nämligen att, därest förevarande spörsmål närmast ses ur tjänstemännens synpunkt, de särskilda förhållanden, som råda i Norrland, utgöra starka skäl för att söka i någon mån förbättra dessa tjänst innehavares levnadsvillkor.

En annan fråga är, i vad grad statsintresset i övrigt kan anses påkalla en dylik åtgärd.

I detta hänseende förtjänar uppmärksammas, att ett flertal ämbetsverks uttalanden gå ut på att i stort sett några svårigheter icke yppa sig att besätta statstjänsterna i Norrland. Ett undantag härifrån bildar ett yttrande av skolöverstyrelsen, som på grund av vunnit erfarenhet ansett sig kunna avgiva det omdömet, att de norrländska läroanstalterna vore med avseende å rekryteringen sämre ställda än övriga läroanstalter. Att märka är emellertid, att undervisningsväsendets befattningshavare ännu vänta på sin löneroglering, och det synes icke uteslutet, att, om en blivande reglering av deras löneförhållanden kommer till stånd, den på sätt i allmänhet skett vid de nyreglerade verken åtföljes av särskilda förmåner för de i Norrland tjänstgörande, varav en motsvarande förbättring i rekryteringsförhållandena kan förväntas.

Det nu anförda skulle närmast giva vid handen, att ur statsintressets synpunkt i stort sett några mera ingripande åtgärder till förbättrande av löneförmånerna i Norrland knappast vore av behovet påkallade för att få befattningarna där tillsatta. Emellertid hava från ämbetsverkens sida med styrka framhållits, att en förbättring vore erforderlig framför allt i syfte att locka dugande aspiranter till de mera kvalificerade befattningarna, befälsposterna, och att kunna bibehålla dem under någon längre tid vid sina tjänster, till gagn för statsverksamheten i denna del av landet.

Ur denna synpunkt måste även enligt lönenämndens mening åtgärder till förbättrande av förhållandena sägas vara förestavade — förutom av de ovan omförmälda billighetshänsynen mot tjänstemännen — jämväl av ett direkt statsintresse. Det torde kunna med fog sägas, att de nuvarande särskilda förmånerna till de i Norrland statsanställda, de för alla kategorier befattningshavare inom samma kallortszon till beloppet lika stora kallortstilläggen, icke äro av den betydelse ur lönesynpunkt, att en tjänsteman allenast på grund av denna särskilda förmån finner det med sina intressen förenligt att söka och framför allt att kvarstanna å befattning i denna avlägsna del av landet. De förhållandevis täta ombytena av tjänstemän å de mera krävande posterna med därav följande olägenheter i statsarbetets kontinuitet torde ock i viss mån vara beroende på detta förhållande. Att så även för framtiden skall bliva fallet, därest icke något åtgöres för underlättande av tjänstemännens i Norrland levnadsvillkor, synes uppenbart, ty även om en del tjänster kunna besättas med befattningshavare, som äro födda i Norrland och sålunda vana vid där rådande säregna förhållanden, lärer dock staten även framgent bliva hänvisad till att i viss omfattning rekrytera befattningshavarna därstädes med personer från andra delar av landet, för vilka en vistelse i Norrland av naturliga skäl förnimmes mera påfrestande och försakelsefyllt än för de förra.

Det nu anförda har alltså närmast avseende å befattningshavare i högre tjänstegrader. Beträffande de lägre befattningarna i Övre Norrland har av ämbets-

verken framhållits, att rekryteringen till dessa till övervägande del sker med personer, vilka äro födda och uppfostrade i Norrland och i regel väl finna sig till rätta med de norrländska förhållandena. Då nu ifrågavarande personal knappast torde hava någon egentlig åstundan att komma till sydligare trakter, lärer något allmännare behov av åtgärder från statens sida för deras kvarhållande i tjänst knappast förefinnas.

Såsom sammanfattning av det anförda vill alltså lönenämnden som sin mening framhålla, att ur nu angivna synpunkt åtgärder till förbättrande av de statsanställdas i Norrland förmåner av statstjänsten i första hand böra avse de mera kvalificerade tjänsternas innehavare.»

Efter dessa allmänna uttalanden övergår lönenämnden till att yttra sig angående var och en av de utav lönekommittén omförmälda särskilda åtgärderna till förbättrande av befattningshavarnas i Övre Norrland förmåner av statstjänsten och upptager därvid först åtgärden att *bereda ökade kontanta löneförmåner, såsom kallortstillägg och enslighetstillägg, i den mån dylika lönetillägg icke redan blivit medgivna.*

Av de hörda ämbetsverken hade ett flertal ansett en höjning av de kontanta löneförmånerna, antingen genom ökning av kallortstillägget eller på annat sätt, vara den lämpligaste åtgärden till förbättrande av statstjänstemännens i nordligaste Sverige levnadsförhållanden.

Härom anför lönenämnden:

»Lönenämnden är fullt ense med de ämbetsverk, som anse, att en ökning av de nuvarande kontanta löneförmånerna skulle vara mest ägnad att bidraga till en förbättring i levnadsförhållandena för de i Övre Norrland stationerade befattningshavarna. Till denna uppfattning har nämnden kommit i betraktande därav, att en kontant löneförmån äger framför övriga nu ifrågasatta förmåner det företrädet att vara för samtliga befattningshavare av enahanda värde. De särskilda förmåner, som förutom en höjning av avlöningen nu föreslagits, såsom ökad semester, gynnsammare tjänstårsberäkning, tidigare pensionering, bidrag till barns skolgång m. m. äro av den art, att deras nytta för den enskilde tjänstemannen är i mer eller mindre grad betingad av de för handen varande förutsättningarna och möjligheterna att kunna utnyttja dem. Denna synpunkt synes nämnden värd särskild uppmärksamhet med hänsyn till de vitt skilda förhållanden, under vilka de särskilda befattningshavargrupperna i Övre Norrland utföra sitt arbete i statens tjänst.

För genomförande av en förhöjning i de med befattningen förenade kontanta löneinkomsterna hava i de avgivna yttrandena anvisats olika utvägar. Länsstyrelsen i Västerbottens län har sålunda påyrkat slopande av de nuvarande kallorts- och dyrortstilläggen och deras ersättande med ett lönetillägg, ej understigande 20 % av grundlönen. Även länsstyrelsen i Västernorrlands län har uttalat sig för beviljande av lönetillägg. Andra åter, och hit höra länsstyrelsen i Norrbottens län, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domkapitlet i Luleå, skolöverstyrelsen och kommerskollegium, hava ansett, att den avsedda löneökningen bör åstadkommas genom en höjning av de nuvarande kallortstilläggen. De tre förstnämnda myndigheterna — länsstyrelsen i Norrbottens län, telegrafstyrelsen och järnvägsstyrelsen — hava tillika förordnat, att denna löneförmån beräknas procentuellt å lönen.

Vad till en början angår frågan om införande av särskilda lönetillägg i stället för de nuvarande kallorts- och dyrortstilläggen, får lönenämnden erinra om sitt ovan gjorda uttalande, att sedan dyrortsfrågan ordnats likformigt för hela

landet genom införande av särskilda dyrortstillägg, avsedda att täcka ökningen i levnadskostnaderna å dyrorterna i förhållande till levnadskostnaderna å de billigaste orterna, något undantag härifrån icke bör ifrågakomma för Övre Norrlands del. En dylik åtgärd skulle innebära ett frångående från en av de huvudprinciper, på vilka det nya lönesystemet är uppbyggt, Några särskilda fördelar för tjänstemännen i Norrland vore väl ej heller att vinna genom ett utbyte av dyrorts- och kallortsersättningarna mot ett enhetligt lönetillägg, då man, så vitt nämnden kan förstå, även vid utmätandet av det sålunda föreslagna lönetillägget skulle vara hänvisad till att räkna med samma faktorer, som varit grundläggande för de nuvarande kallorts- och dyrortstilläggen.

Utgående från den förutsättningen, att det nuvarande dyrortstillägget bibehålles oförändrat, anser sig lönenämnden böra förorda en höjning av kallortstilläggen såsom det enligt nämndens mening enklaste och mest praktiska sättet att åstadkomma en förbättring i de kontanta löneförmånerna. I betraktande kommer härvid till en början det av vissa ämbetsverk framställda förslaget att beräkna kallortstilläggen procentuellt å den fasta lönen. Nämnden vill ingalunda förneka, att då det nu gäller att söka bereda särskilt innehavarna av de mera kvalificerade tjänsterna ökad kompensation för den större arbetstunga och den allmänna försvåring i livsföringen, som vistelsen och tjänstutövningen i nordliga Sverige pålägger, ett dylikt tillvägagångssätt skulle innebära en rationell lösning av problemet. Å andra sidan kunna givetvis vissa invändningar göras mot ett dylikt tillvägagångssätt. Redan i lönetekniskt hänseende är ett kallortstilläggssystem, där tillägget beräknas efter viss procent å lönen, olika för olika kallortsklasser, ägnat att i praktiken verka tungt och tidsödande. Det synes också kunna starkt sättas i fråga, huruvida det kan vara för det nyss angivna syftet nödvändigt att från de nuvarande, för alla kategorier av befattningshavare inom en och samma kallortszon enhetligt beräknade kallortsbeloppen övergå till ett dylikt, invecklat system.

För sin del har nämnden funnit, att en lämplig gradering av kallortstillägget skulle kunna åstadkommas genom att låta tilläggsbeloppet inom varje kallortsklass successivt stiga från ett för samtliga befattningshavare i de tio lägsta lönegraderna gällande fixt belopp till ett högre belopp, avsett för tjänstemän i de närmast därpå följande tio lönegraderna, samt slutligen till ett högsta belopp för befattningshavare i de tio sista lönegraderna av den för kommunikationsverken gällande löneplanen samt avd. B. av löneplanen för allmänna civilförvaltningen. — — —

Då lönenämnden ansett sig böra avgiva yttrande jämväl i fråga om kallortsersättningsbeloppens storlek inom respektive kallortsklasser, har nämnden givetvis även haft att taga hänsyn till — förutom övriga på spörsmålet inverkan, i det föregående redan angivna omständigheter — den merkostnad för statsverket, som vid en allmän höjning av kallortstilläggen uppkommer och som, även vid en måttlig sådan, måste på grund av det relativt stora antal befattningshavare, varom här är fråga, bliva rätt betydande. Vad angår befattningshavare i de tio lägsta lönegraderna, har nämnden ansett sig böra i stort sett stanna vid de nu gällande beloppen, dock med en genomsnittlig höjning av 20 %, vilken höjning betingats bland annat därav, att de nu utgående dyrtidstilläggen äro avsedda att inarbetas i de fasta lönerna. I enlighet härmed och med successiv höjning av tilläggsbeloppen för befattningshavare i högre lönegrader skulle skalan för kallortstilläggen enligt nämndens förslag få följande utseende:

Befattningshavare tillhörande lönegrad	I	II	III	IV	V	VI
1—10	72	144	240	360	540	720
11—20	96	192	324	450	660	840
21—30	120	240	408	540	780	960

I de avgivna yttrandena har vidare ifrågasatts dels en allmän revision av gällande kallortsgruppering, dels införande — vid sidan av kallortstillägg — av särskilda ödebygds- eller enslighetstillägg, dels ock ombildning av kallortstillägg till fjärrortstillägg m. m.

I anledning härav torde lönenämnden till en början böra erinra om de omständigheter, som varit bestämmande för de nuvarande kallortstilläggen samt vad därmed i övrigt äger sammanhang.

I sitt den 20 februari 1919 avgivna betänkande framhöll kommunikationsverkens lönekommitté rörande kallortstilläggets natur, att detsamma borde hava karaktären av ett ödemarks- eller enslighetstillägg. Kommittén påpekade därjämte, att huru än orternas klassificering utfördes, gränstillfall alltid måste inträffa, så att av två eller flera närbelägna orter någon eller några erhöles, men den eller de övriga icke erhöles kallortstillägg, eller att för den eller de förra bestämdes högre kallortstillägg än för den eller de senare. För att undvika nu antydda olägenheter hade det blivit nödvändigt att låta kallortstilläggen börja med ett lägre belopp på mera sydligt belägna orter, än såsom följd av tilläggens ovan angivna ändamål strängt taget skulle vara nödigt, dock efter vad det syntes icke så långt ned som för det dåvarande, samt att därefter låta dem successivt ökas. Till de lägsta klasserna borde enligt kommitténs mening hänföras de mera sydligt belägna orter, där de för kallortstillägget konstitutiva förhållandena endast i ringa grad gjorde sig kännbara, samt till högsta klassen endast de mest avskilt belägna orterna.

Utgående från att kallortstillägget, såsom lönekommittén angivit, huvudsakligen borde hava karaktären av ett ödemarks- eller enslighetstillägg, ansåg sig kommunikationsverkens lönenämnd vid utarbetande av det förslag, som ligger till grund för det nu vid kommunikationsverken gällande kallortstilläggssystemet, till en början böra söka mera i detalj klargöra de särskilda omständigheter, som borde komma i betraktande vid bedömandet av huruvida förhållandena på en viss ort eller i en viss landsdel vore sådana, att ett lönetillägg med nyssnämnda egenskap kunde anses befogat. Härvid syntes det lönenämnden, att man kunde uppställa vissa huvudfaktorer, vilka tillsammans åstadkomme de olägenheter, grundade på klimatiska och fysiologiska förhållanden, som i avlöningsreglementet angåves såsom förutsättningar för kallortstilläggs utgående, och fann nämnden, att dessa faktorer kunde i huvudsak begränsas till följande: 1) vinterkylans intensitet, 2) längden av vinter och sommar, 3) enslig belägenhet, 4) vintermörkrets omfattning, 5) avståndet från Sveriges huvudorter samt 6) ödemarksnatur. Sedan först en avgränsning skett av kallortsområdet över huvud taget, d. v. s. den sydliga gränsen för detsamma blivit bestämd, beräknade nämnden, efter genomförd poängsättning av de nämnda olika faktorerna, det totala poängtalet för huvudorterna inom kallortsområdet. Grundläggande för poängberäkningen var i fråga om

vinterkylans intensitet: antalet dagar (enligt meteorologiska medeltalsberäkningar för en tioårsperiod), då temperaturen varit — 10° eller lägre;

längden av vinter och sommar: skillnaden mellan antalet vinter- och sommar-månader;

enslig belägenhet: ortens karaktär av större, medelstort, mindre eller stations-samhälle samt dess belägenhet i folkrik bygd (ur synpunkten av norrländska förhållanden), i folkfattig bygd eller i obygd;

vintermörkrets utsträckning: dagarnas längd under vinterhalvåret;

avståndet från Sveriges huvudorter: ortens avlägsenhet från Långsele respektive Östersund (i betraktande av att resan på järnväg från dessa orter till Stockholm kan ske på en natt);

ödemarksnatur: ortens belägenhet inom fjäll- eller björkskogsregionerna, inom översta barrskogsregionen eller inom barrskogsregionen i övrigt, i sistnämnda

fall med hänsyn tagen jämväl till ortens belägenhet i älvdal eller vid eller i närheten av kust, dess höjd över havet m. m.

Med ledning av orternas på poängberäkning sålunda grundade inplacering men utan strikt fasthållande vid ett sådant i detalj gående beräkningssätt, att varje särskild ort ovillkorligen skulle hänföras till den kallortsklass, vartill en genomförd poängberäkning hänvisade densamma, sökte nämnden att vid upprättande av sitt förslag åstadkomma så naturligt avgränsade kallortszoner som möjligt. Att märka är, att det praktiska resultatet av den sålunda verkställda mera teoretiska beräkningen i stort sett visade sig väl överensstämma med den klassindelning, vid vilken nämnden på grund jämväl av en mera allmän uppfattning av förhållandena samt med hänsyn särskilt till önskvärdheten av ett sammanhängande zonsystem ansåg sig böra stanna.

Den indelning av orterna i kallortsklasser, vartill förslag sålunda av nämnden utarbetades, vann Kungl. Maj:ts bifall och är med vissa sedermera vidtagna ändringar fortfarande gällande vid kommunikationsverken. På denna zonindelning grundar sig också den kallortindelning, som är gällande för de till den allmänna civilförvaltningen hörande verken.

Lönenämnden har ansett sig i detta sammanhang böra, på sätt nu skett, erinra om de faktorer, som varit bestämmande för de nuvarande kallortstilläggens tillkomst. Den lämnade redogörelsen ger vid handen, att kallortindelningen föregåtts av grundliga och omfattande undersökningar under hänsynstagande till samtliga de faktorer, som enligt nämndens mening rimligen kunde anses konstitutiva för ett ödemarks- och enslighetstillägg och som överhuvud taget låta sig med någon större sannolikhet beräknas. I betraktande av att dessa faktorer måste anses såsom i stort sett oföränderliga eller åtminstone föga variabla, anser sig nämnden böra såsom sin mening uttala, att någon allmän revision av nuvarande kallortsklassificering, vilken tillkom så sent som år 1920, för närvarande icke är av behovet påkallad. Med hänsyn till att vid poängberäkningen särskild uppmärksamhet ägnats ödebygdsmomentet — denna faktor har tilldelats dubbelt högre poängtal än övriga faktorer — finner lönenämnden ej heller anledning förorda införande av särskilda ödebygds-, enslighets- eller fjärrortstillägg vid sidan av eller i stället för kallortstillägget.

Om sålunda den nuvarande fördelningen av orter å kallortsklasser enligt nämndens mening torde böra bibehållas i stort sett oförändrad, har nämnden därmed ingalunda velat hävda, att densamma icke kan på en eller annan punkt underkastas jämkningar. — — —

I detta sammanhang anser sig nämnden böra upptaga till behandling spörsmålet om vissa ytterligare ändringar i gällande kallortstilläggsbestämmelser. Fråga har nämligen uppstått, huruvida ej kallortstillägg bör medgivas den järnvägspersonal, som är stationerad å de nyligen för trafik öppnade bandelarna till Särna i Dalarna och till Hede i Härjedalen. Vid sitt övervägande av denna fråga har nämnden kommit till den uppfattningen, att skäl för ett sådant medgivande torde få anses förefinnas, och får lönenämnden således förorda, att orterna från Sälen till och med Särna å järnvägslinjen Särna—Limedsforsen samt orterna från Sveg till och med Hede å järnvägslinjen Sveg—Hede hänföras till kallortsklass I.

Beträffande åter den av generaltullstyrelsen omnämnda frågan om höjning i kallortsklass av orter tillhörande Haparanda tulldistrikt finner sig nämnden sakna anledning att förorda en dylik höjning.

Bestämmelser rörande orternas i Norrland fördelning å kallortsklasser hava, så vitt angår kommunikationsverken, ursprungligen meddelats i kungörelsen den 30 juni 1920 (nr 529) med vissa tilläggsbestämmelser till kommunikationsverkens avlöningsreglemente. I sagda bestämmelser sedermera vid-

tagna ändringar och kompletteringar hava däremot kungjorts genom särskilda Kungl. Maj:ts brev. För allmänna civilförvaltningens del hava motsvarande föreskrifter meddelats i sistnämnda ordning. Lönenämnden torde emellertid här få omförmåla, att nämnden tidigare i en till Kungl. Maj:t den 26 juni 1925 ingiven framställning angående tilläggsbestämmelser till kommunikationsverkens avlöningsreglemente ifrågasatt en förändrad ordning för kungörande av orternas indelning i kallortsklasser. Härom anförde lönenämnden i nämnda framställning följande:

'Enligt vad lönenämnden inhämtat, har allmänna civilförvaltningens lönenämnd, som den 13 juni 1925 framlagt förslag till ändring i kungörelsen den 31 december 1921 (nr 753) med tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451), därvid uteslutit bestämmelserna angående kallortstillägg under framhållande, att de nuvarande bestämmelserna rörande dylikt tillägg för civilförvaltningens del vore ofullständiga samt att det knappast syntes lämpligt att vidtaga författningsändring så ofta, som skulle erfordras för att förteckningen å de orter, där kallortstillägg borde utgå, vid varje tillfälle skulle bliva fullständig. Sagda lönenämnd har i stället ifrågasatt, om ej kallorterna och dessas indelning lämpligen kunde angivas i den kungörelse, som komme att utfärdas angående fördelningen av befattningshavarnas stationeringsorter på de olika ortsgrupperna enligt avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen. I annat fall syntes kallortsindelningen böra fastställas genom särskilda brev för varje ämbetsverk.

Vad allmänna civilförvaltningens lönenämnd sålunda ifrågasatt, synes kommunikationsverkens lönenämnd knappast innebära en fullt tillfredsställande lösning av ifrågavarande spörsmål för samtliga de förvaltningsområden, som därav beröras. Denna lönenämnd har i stället låtit undersöka, huruvida icke orternas fördelning å de sex kallortsklasserna lämpligen kunde meddelas på sådant sätt, att gränserna för de olika kallortszonerna angäves å en karta över norra delen av landet. I de särskilda författningarna borde i sådant fall allenast intagas en hänvisning till nämnda karta. Här närslutes ett utkast till dylik zombegränsning,¹ avsedd för såväl kommunikationsverken som övriga verk, varest särskilda kallortstillägg utgå. Därest sagda indelning bleve fastställd att tillvidare tillämpas, skulle självfallet tillkomsten av nya stationeringsorter inom de olika zonerna icke kräva någon komplettering eller ändring av gällande bestämmelser, utan komme varje särskild ort utan vidare att tillhöra den kallortszon, inom vilken densamma vore belägen. Kommunikationsverkens lönenämnd vill för sin del ifrågasätta, om ej de nuvarande detaljbestämmelserna på förevarande område borde ersättas av en dylik, på en gång fastställd indelning av rikets nordligaste delar i olika kallortszoner.'

Lönenämndens framställning i nu berörda del har hittills ej föranlett till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. — — —

Därest, i enlighet med vad nämnden ovan förordat, en revision av nu gällande kallortsbestämmelser befinnes böra genomföras, uppstår frågan, huruvida i samband med en dylik revision jämväl de i Norrland stationerade befattningshavare, som för närvarande icke uppbära särskilda kallortstillägg, böra erhålla någon motsvarande kontant förbättring i sina löneförmåner. Såsom förut är nämnt, rör det sig härvid dels om vissa nyreglerade grupper befattningshavare, lydande under specialreglementen, nämligen provinsialläkarkåren, befattningshavare vid skogsstaten ävensom lots- och fyrstatens tjänstemän, dels ock om en del grupper befattningshavare, som ännu vänta på sin lönereglering, såsom befattningshavare vid fögderiförvaltningen, distriktslantmätare m. fl. — — —

Skulle emellertid vid det inom 1928 års lönekommitté pågående arbetet med

¹ Icke här återgivet.

revision av gällande avlöningsförfattningar det befinnas lämpligt, att ifrågasvarande personalgrupper, med slopande av de för dem nu gällande specialreglementen, inordnades under samma lönebestämmelser som övriga nyreglerade befattningshavare, torde det böra bli föremål för prövning, huruvida icke även de förra skola komma i åtnjutande av kallortstillägg. — — —

Lönenämnden har i förevarande sammanhang även tagit under överbägande, huruvida de i 29 § av kommunikationsverkens avlöningsreglemente meddelade föreskrifterna i fråga om kallortstraktamente böra undergå någon jämkning i anledning av nämndens förslag om höjning av kallortstilläggen. Det har dock icke syntts nämnden förefinnas skäl att i detta sammanhang ändra kallortstraktamentsbestämmelserna, i all synnerhet som dessa äga tillämpning allenast på ett ringa fåtal av de i Övre Norrland tjänstgörande statsanställda.»

I fråga om förslaget att bereda de statsanställda i Övre Norrland *ökad semestertid eller rätt att sammanslå två års semester* yttrar lönenämnden, att den särskilda förmån, varom nu vore fråga, onekligen skulle för en del befattningshavare i Norrland få en viss betydelse. Nämnden syftade därvid närmast på dem, som äro födda i sydligare delar av landet och som där kvarlämnat anhöriga och därför känna behov av att någon gång därstädes kunna få tillbringa sin ledighet. En resa från Övre Norrland till mellersta eller södra Sverige tager en avsevärd del av semestern i anspråk, och den tid, som blir över för den egentliga semestervilan, blir härigenom i motsvarande mån begränsad. Om här ifrågasvarande befattningshavare medgäves rätt att vid semesterresa söderut utöka semestern med det antal dagar, som genomsnittligt motsvarade resetiden, eller, vad som alternativt ifrågasatts, finge det ena året inbespara sin semester eller måhända en del av densamma för att det andra året i motsvarande grad utöka densamma, skulle givetvis ett besök å hemorten eller i annan sydligare del av landet underlättas och mången, som har svårt att finna sig till rätta med förhållandena i Norrland, häri se en åtgärd till lindrande av de olägenheter, som vistelsen där kan förorsaka.

Emellertid skulle förmånen av ökad semester endast komma dem till godo, som verkligen företoge resorna söderut, under det att de, som intet intresse hade för dylika resor eller som av ekonomiska eller andra skäl icke kunde företaga sådana resor, över huvud taget icke hade någon nytta av denna förmån. För åtskilliga grupper av befattningshavare, såsom lärarkåren, vilken är befriad från tjänstgöring under skolfrierna, eller befattningshavarna vid lots- och fyrstaden i Norrland, vilka under den tid, farvattnen äro tillfrusna, antingen äro helt och hållet befriade från tjänstgöring eller också hava en betydligt lindrigare tjänstgöring än eljest, syntes behov av ökad ledighet icke förefinnas. För dem, som äro infödda norrlänningar och sålunda äro vana vid förhållandena i Norrland, torde någon anledning till förlängning av semestern icke föreligga.

Däremot framhåller nämnden, hurusom en ökning av semestertiden säkerligen i många fall skulle vålla olägenheter för vederbörande verk. Den tid av året, då befattningshavaren i regel önskar komma i åtnjutande av sin semester, är sommaren, vilken i Norrland omfattar den korta tiden av två eller två och en halv månad. Men sommaren är också den tid, då arbetet där är intensivast

och brådst. Åtminstone tedde sig tjänstgöringsförhållandena så för de talrika grupper av befattningshavare, som sysselsättas vid trafikverken. Vad en annan betydande grupp befattningshavare anginge, nämligen den förvaltande och bevakande skogsstatspersonalen, påginge under sommaren för revirens skötsel så viktiga arbeten i skogarna som kontrollstämplingar och kulturvård (gallringar o. dyl.), vadan det för närvarande mången gång icke vore möjligt att medgiva tjänstemännen ens den nu stadgade semestertiden i hela dess omfattning.

Till dessa olägenheter ur verkssynpunkt komme också de ökade kostnader för statsverket, som genom en allmänt genomförd förlängning av den stadgade semestertiden givetvis skulle uppkomma på grund av ersättningar till vikarier, utökning av reservpersonal o. dyl. Någon verklig effekt av en sådan åtgärd torde för övrigt icke kunna förväntas, om ej samtidigt staten ginge in för att tilldela befattningshavarna bidrag till ferieresor, något som än ytterligare skulle öka statens personalkostnader.

Med hänsyn till det anförda ansåge sig lönenämnden icke kunna förorda någon åtgärd, som hade till syfte förlängning av den nu i avlöningsförfattningarna eller eljest stadgade semestern.

De olägenheter, som sålunda syntes bliva följden av en till ökning i den årliga semestertiden syftande åtgärd, torde enligt lönenämndens mening icke kunna förväntas eller åtminstone icke i samma grad behöva befaras, därest förslaget om rätt för befattningshavarna i Norrland att sammanslå två års semester komme att åtminstone i viss grad vinna avseende. Om också även här svårigheter kunde uppstå i fråga om vikariers anskaffande m. m., torde dock dessa kunna i viss mån undvikas genom av vederbörande myndighet i förväg vidtagna lämpliga dispositioner.

Starka billighetsskäl syntes ock tala för en åtgärd i nu omhandlade riktning så till vida, att därest en tjänsteman det ena året på grund av tjänstegöromål icke kunnat beredas någon semester, han ett annat år borde kunna erhålla kompensation, om ock ej i full omfattning så dock till någon del, för den semester-tid, han sålunda gått miste om. Uppmärksammas torde, att ett flertal ämbetsverk i sina yttranden förordat förslaget i fråga samt att enligt ämbetsverkens uttalanden någon ökad kostnad för statsverket icke skulle uppkomma, om en dylik kompensation medgaves, låt vara att ej heller någon besparing därav i allmänhet torde vara att förvänta.

En förutsättning för att vederbörande myndigheter skulle vidtaga åtgärder, på det att en tjänsteman måtte kunna komma i åtnjutande av den nu omhandlade förmånen, borde vara, att den sammanlagda semestertiden av denne användes i rekreationssyfte eller för annat för honom eller hans tjänst nyttigt ändamål, exempelvis för studier. Hade han för det ena eller andra ändamålet för avsikt att resa till sydligare trakter av Sverige eller till utrikes ort, borde detta också förtjäna att tagas i beaktande.

Att i författningsväg föreskriva någon *generell* rätt för befattningshavarna i Övre Norrland att helt eller delvis sammanslå två års semester funne dock lönenämnden icke lämpligt, utan borde denna förmåns åtnjutande bliva beroende av prövning från fall till fall. Det kunde ju tänkas, att en fortlöpande från-

varo från tjänsten under så lång tid, som motsvarade två års semester, skulle, särskilt i fråga om mera ansvarsfulla poster, medföra så avsevärda olägenheter ur vederbörande verks synpunkt, att den ifrågasatta anordningen i vissa fall icke kunde tillämpas. Fråga vore ock, om icke verket vore mest betjänt av att innehavarna av mera krävande befattningar i regel varje år erhölle någon ledighet för att med desto friskare krafter kunna fullgöra sitt värv.

Lönenämnden ville därför för sin del ansluta sig till den uppfattningen, att det borde få ankomma på vederbörande verk att i Övre Norrland, där så finnes erforderligt och lämpligt, medgiva befattningshavare rätt till sammanslagning av två års semester.

Bland de förmåner, som ansetts kunna medgivas tjänstemän i Övre Norrland, nämner lönenämnden vidare *minskning i den dagliga tjänstgöringstiden*.

I likhet med det övervägande flertalet myndigheter, som yttrat sig i förvarande punkt, har lönenämnden ansett, att någon avkortning av den dagliga tjänstgöringstiden icke borde ifrågakomma. För ett flertal befattningshavare, exempelvis domänverkets revirförvaltare, skulle en begränsning i arbetstiden knappast få någon betydelse, då de arbetsuppgifter, som åvila dem, under alla förhållanden måste utföras. Där bestämmelser om sådan begränsning kunde förutsättas få någon reell verkan — så skulle givetvis bliva fallet t. ex. vid kommunikationsverken — kunde en dylik åtgärd icke genomföras utan stora kostnader för statsverket på grund av den ökning i personalnumerären, som härigenom nödvändigtvis bleve en följd. För övrigt torde en minskning i den dagliga arbetstiden knappast bliva till gagn ens för tjänstemännen själva, ity att tillräckligt arbete torde få anses vara en den bästa motvikt mot olustkänslor till följd av isolering och brist på kulturella förströelser.

Rörande frågan om *förmånligare tjänstårsberäkning i samband med anordnande av s. k. passagesystem* påpekar lönenämnden, att detta spörsmål avsåge vidtagande av två olika åtgärder. Dels skulle åt de statsanställda i Övre Norrland beredas möjlighet att efter viss tids tjänstgöring därstädes kunna på därom framställd önskan erhålla transport till sydligare tjänstgöringsort, s. k. passagesystem, dels skulle ifrågavarande befattningshavare berättigas att för transport i innehavande befattning eller för befordran till högre tjänst tillgodoräkna sina i Övre Norrland intjänade tjänstår enligt gynnsammare regler, än som normalt tillämpas i fråga om transport- eller befordringssökande.

Vad först anginge frågan om gynnsammare tjänstårsberäkning, hade flertalet av de myndigheter, som härutinnan särskilt uttalat sig, hyst betänkligheter inför tanken att på detta sätt gynna en viss kategori av befattningshavare. Även lönenämnden vore av den uppfattningen, att det icke skulle vara lämpligt att utfärda allmängiltiga stadganden om rätt till nu ifrågavarande förmån, och hade följaktligen icke funnit sig kunna förorda en dylik åtgärd.

Beträffande härefter frågan om beredande åt befattningshavarna i Övre Norrland av rätt att efter viss tids tjänstgöring därstädes erhålla transport söderut hade hos de hörda verksmyndigheterna delade meningar gjort sig gällande rörande behovet eller lämpligheten av en sådan åtgärd. Givet vore också, att personalförhållandena, särskilt rekryteringsförhållandena, kunna vara så

pass olika vid de särskilda verken, att vad som kan befinnas lämpligt och genomförbart vid det ena verket, saknar betydelse vid det andra. Sålunda torde tillämpningen vid skogsstaten av ett passagesystem erbjuda vissa svårigheter redan av den anledningen, att huvuddelen av dess personal är placerad i Norrland. Enligt domänstyrelsens berättelse för år 1927 utgjorde nämligen antalet vid skogsstaten anställda ordinarie och extra ordinarie befattningshavare i revirassistents- och högre grad i sin helhet tillhopa 244. Därav voro icke mindre än 136 eller omkring 56 % stationerade inom de sex nordligaste distrikten, d. v. s. de distrikt, som till området i det allra närmaste sammanfalla med de fyra nordligaste länen. Inom undervisningsväsendet åter borde det, med det stora antalet läroanstalter i riket och den relativt livliga cirkulationen å befattningarna, knappast erbjuda några större hinder att bereda transport till sydligare belägna orter åt befattningshavare, vilka under någon längre tid haft sin tjänstgöring förlagd till Övre Norrland.

Allmänt betraktat kunde det givetvis sägas, att åtgärder, som syfta till att underlätta förflyttning söderut av transportsökande från nordliga Sverige, kunna befaras allenast öka cirkulationen å befattningarna i denna del av landet och därigenom motverka en eljest önskvärd strävan att till gagn för statsarbetets kontinuitet söka kvarhålla befattningshavarna där vid sina tjänster. Å andra sidan kunde dock åtskilliga skäl anföras för förbättrade förhållanden i förevarande avseende.

Hit hörde sålunda hänsyn till de tjänstemän, som i denna del av landet utföra sitt värv i statens tjänst. Av tidigare omförmälda representanter för statstjänstemän hade ock framhållits angelägenheten av att tjänstemän i Norrland i erforderliga fall erhålla förflyttning söderut.

Sålunda hade medicinalrådet Edén, som inför nämnden huvudsakligen anlagt de medicinska synpunkterna på tjänstemännens s. k. Norrlandsfråga, framhållit, att även om han under sin läkarverksamhet i Övre Norrland knappast funnit, att statstjänstemännen därstädes företedde större sjukfrekvens än övriga samhällsmedlemmar, han dock icke kunnat undgå att märka, att tjänstemännen därstädes ofta lede av akuta magsjukdomar. Särskilt vore detta fallet beträffande sådana befattningshavare, som ofta måste vistas på de i Norrland förekommande långa tjänsteresorna och därvid leva på s. k. torrskaffning eller av eljest olämplig föda, såsom fallet exempelvis vore med skogsstatstjänstemännen. Uppenbarligen vore de förekommande digestionsrubbingarna ofta att tillskriva det förhållandet, att till Norrland inflyttade tjänstemän icke vore vana vid särskilt i dess obygdler rådande dietförhållanden.

Det svåraste för tjänstemännen i Övre Norrland vore dock enligt Edéns mening det psykiska momentet. Det gällde olika slag av neurasteni, med symptom av sömnlöshet, eller psykiska rubbingar, yttrande sig i sorgsenhet, inbundenhet m. m. För den, som mera allvarligt angreps av psykiska affekter, vore en semesterresa söderut ej till stor nytta, ty medvetandet om återresan till Norrland låge under tiden tungt på sinnet och motverkade ett tillfrisknande. I svårare fall vore därför en förflyttning söderut enda utvägen att återvinna den psykiska jämvikten. Men även eljest måste det framstå såsom en angelägenhet av vikt,

att de tjänstemän, för vilka en transport söderut framstode såsom ett framtids-mål — och detta vore fallet beträffande ett stort antal befattningshavare, icke minst inom läkarkåren, vilka vore bosatta å långt avlägsna orter — icke behövde stanna i dessa nordliga trakter ända in till ålderdomen, utan kunde efter viss tids tjänstgöring i Övre Norrland erhålla transport söderut. Bestämmelser i nu antydd riktning skulle, oavsett behovet därav för de rena sjukdomsfallen, säkerligen också underlätta rekryteringen av tjänstebefattningarna.

Det kunde enligt lönenämndens mening under de anförda omständigheterna näppeligen betraktas såsom något obilligt krav, om en tjänsteman, efter att i ett flertal år hava fullgjort sin tjänst under de svårare livsvillkor, som faktiskt råda i landets nordligaste trakter, gjorde anspråk på att komma till en trakt med gynnsammare levnadsförhållanden, i all synnerhet som tjänstgöringen i Övre Norrland med tilltagande ålder måste förnimmas alltmera påfrestande. Jämväl ur verkssynpunkt skulle det, såvitt nämnden kunde bedöma, närmast vara till fördel, att en tjänsteman, som hade svårt att finna sig till rätta med förhållandena i Övre Norrland och vilkens arbetsresultat därav i mer eller mindre grad påverkades, erhöle tillfälle till förflyttning till en för hans tjänstutövning lämpligare plats. Mycket skulle också vara vunnet, om, såsom poststyrelsen anført, vetskaper, att tillträdande av en tjänst i Övre Norrland icke med nödvändighet innebure en för all framtid bestående vistelse i denna landsdel, kunde i större omfattning, än för närvarande är fallet, locka dugande aspiranter till de viktigare befattningarna där och dymedelst bidra till en möjligast tillfredsställande rekrytering av dessa tjänster.

Lönenämnden vore sålunda för sin del närmast böjd för att förorda sådana åtgärder, som syfta till ett underlättande för transportsökande från Norrland att erhålla befattningar i andra trakter av landet. För detta ändamål torde det dock med hänsyn till de vid de olika verken rådande särskilda förhållandena icke vara vare sig lämpligt eller erforderligt, att generella stadganden därutinnan, gällande för hela den civila statsförvaltningen, utfärdades. Vid statens järnvägar tillämpades vissa bestämmelser i förevarande hänseende, vilka anses verka i stort sett tillfredsställande, och det syntes nämnden böra av vederbörande verksamheter tagas i övervägande, huruvida och i vad mån motsvarande eller liknande föreskrifter kunde och borde komma i tillämpning även vid andra verk. Lönenämnden ansåge sålunda för sin del, att fråga om underlättande av tjänstemäns i Övre Norrland förflyttning söderut borde ordnas av vederbörande verksamhet på sätt, som i det särskilda fallet kunde befinnas lämpligt.

Det av en myndighet framförda förslaget, att vid ett genomfört passagesystem befattningshavare, som erhåller transport från Övre Norrland, borde äga åtnjuta flyttningssättning även för det fall, att förflyttningen skedde på egen ansökan, ansåge sig lönenämnden icke böra tillstyrka.

Såsom en ytterligare förman för befattningshavare i Norrland hade ifrågasatts *tidigare pensionering*. I likhet med flertalet ämbetsverk, som särskilt yttrat sig i denna fråga, ansåge lönenämnden, att en sådan åtgärd icke vore lämplig. Några tillfyllestgörande skäl torde icke kunna anföras för att medgiva befattningshavare i en viss del av landet en tidigare avgång från tjänsten

än motsvarande tjänstemän inom andra delar av riket. Härtill komme, att rent praktiska svårigheter säkerligen skulle yppa sig vid försöket att genom bestämmelser söka reglera den inverkan tjänstgöringen i Övre Norrland borde öva med avseende å befattningshavarnas pensionsålder. Nämnden ville därför såsom sin mening uttala, att någon sänkning i pensionsåldern speciellt för de i Övre Norrland tjänstgörande icke borde ifrågakomma.

Förmånen av *bidrag till ferieresor* åtnjutes för närvarande av officerare och underofficerare jämte vederlikar på aktiv stat vid vissa i Boden förlagda truppförband på så sätt, att sådan beställningshavare äger vid resa en gång om året till Bollnäs eller söder därom belägen station tillgodoräkna sig en avsevärd nedsättning i biljettpriiset å statens järnvägar för sig jämte hustru och barn.

Lönenämnden framhåller, hurusom behovet av rekreatjonsresor till mellersta och södra Sverige förnämligast torde göra sig gällande hos sådana i Norrland tjänstgörande befattningshavare, vilka äro födda och uppfostrade i sydligare delar av landet. För mången av dem torde ett besök å hemorten framstå såsom det mest eftersträfvansvärda målet för en semesterresa. Det vore företrädesvis de högre befattningarna i Övre Norrland, som rekryteras och måste rekryteras med aspiranter från andra delar av landet, och ett eventuellt statsbidrag till ferieresor kunde sålunda beräknas få sin huvudsakliga betydelse för innehavare av dylika befattningar. Genom den av lönenämnden föreslagna höjningen av kallortstillägget för de högre tjänstemännen ansåge emellertid nämnden, att behovet av bidrag till ferieresor finge anses i väsentlig mån tillgodosett, varför lönenämnden ansåge skäl icke föreligga att förorda särskilda bidrag av statsmedel för ifrågasvarande ändamål.

»Såsom den sista av de särskilda förmåner, vilka ifrågasatts kunna beredas befattningshavare i Övre Norrland, har», fortsätter lönenämnden, »angivits *inackorderingsbidrag för skolpliktiga barn och underlättande i övrigt av barnens skolgång*. Denna speciella förmån skulle alltså tillkomma sådana statens befattningshavare i Övre Norrland, vilka på grund av sin tjänstgöring äro bosatta på längre avstånd från plats, där skolor finnas inrättade, och som på grund härav hava att vidkännas särskilda kostnader för sina barns skolgång.

Från statens sida hava under en följd av år vissa allmänna åtgärder vidtagits för underlättande av skolgången för avlägset från skola boende skolpliktiga barn i Övre Norrland. En av de viktigaste åtgärderna härutinnan har varit att genom inackorderingsbidrag möjliggöra eller underlätta skolgången för dylika barn i det fall, att föräldrarna på grund av svag ekonomisk ställning icke varit i stånd att själva bestrida kostnaderna för barnens inackordering i skolans närhet. — — —

I fråga särskilt om underlättande av skolgången för barn till statsanställda i Övre Norrland må nämnas, att vid statens järnvägar åtgärder i sådan riktning tidigare varit vidtagna. Av Kungl. Maj:t i sådant syfte medgivna åtgärder, vilka berörde personal vid riksgränsbanan, synas i början hava gått ut på att lämna bidrag av trafikmedel till byggande av skolor och tillhandahållande åt dessa skolor av bränsle och lyse från statens järnvägars förråd. Från och med år 1908 övergick man emellertid till att i stället lämna inackorderingsbidrag.

Genom brev den 2 oktober 1908 medgav sålunda Kungl. Maj:t på framställning av järnvägsstyrelsen, att för underlättande av järnvägspersonalens vid statsbanelinjen Linaälv—Kalixfors skolpliktiga barns skolgång finge för sådant barn, som vore inackorderat i Gällivare kyrkby och deltoget i undervisningen

i därvarande folkskola, såsom bidrag till bestridande av kostnaden för dess inackordering, av trafikmedel utgå ett belopp av tio kronor i månaden, under 1908 års hösttermin och 1909 års lästertimer. Enahanda bidrag av tio kronor i månaden torde sedermera hava utgått till år 1917, då bidraget höjdes till 20 kronor i månaden. Villkoret, att inackorderingens skulle ske i Gällivare kyrkby, blev sedermera borttaget. Medgivandet torde i de flesta fall hava gällt personal å linjen Linaälv—Kalixfors samt vid ett par bankvaktsstugor norr och söder om denna linje.

Då framställning i detta ämne senast gjordes av järnvägsstyrelsen, föranledde densamma icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd (kungl. brev den 15 februari 1924), vadan alltså numera några särskilda inackorderingsbidrag för järnvägs-tjänstemäns vid riksgrännsbanan skolpliktiga barn icke utgå.

Ehuru de särskilda åtgärder, som vidtagits för underlättande av undervisning åt barn till befattningshavare, tillhörande vissa andra grupper av statsanställda, än som nu nämnts, icke hava avseende allenast på förhållandena i Norrland, torde dock i detta sammanhang en kort redogörelse även för dem vara på sin plats. Det må sålunda i detta hänseende erinras, att statsmakterna sedan åtskilliga år på olika sätt sört för beredande av undervisning åt barn till personal vid lots- och fyrstaten. Närmare bestämmelser i ämnet meddelades av Kungl. Maj:t ursprungligen genom brev till lotsstyrelsen den 31 december 1914, vilket innefattade föreskrifter dels rörande inrättande av lotsbarnskolor dels ock rörande inackorderingsbidrag för skolpliktiga barn. Genom beslut av 1925 års riksdag godkändes nya grunder för denna undervisning, vilka sedermera intogos i ännu gällande kungörelse av den 20 juli 1925 (nr 351). Enligt dessa grunder må å lots- eller fyrplats, där antalet av den till lotsverket hörande personalens barn eller andra förhållanden sådant påkalla, inrättas särskild skola, i vilken barnen skola åtnjuta särskild undervisning i stället för i vederbörande skoldistrikts allmänna skolor. Där på grund av skolvägarnas längd eller beskaffenhet i övrigt lots- och fyrpersonalens barn icke lämpligen kunna under skoltiden kvarbo i hemmet, utgår bidrag till deras inackordering eller till hållande av skolhushåll. Sådant bidrag utgår efter ortens pris med lägst 20 och högst 40 kronor för barn och månad och bestrides helt av statsmedel. För ändamålet är under innevarande budgetår å riksstatens VIII huvudtitel uppfört ett ordinarie förslagsanslag av 39,000 kronor.

Efter medgivande av 1928 års riksdag har Kungl. Maj:t genom brev till telegrafstyrelsen den 11 maj 1928 förordnat, att de i ovannämnda kungörelse den 20 juli 1925 meddelade bestämmelserna angående bidrag till inackordering och hållande av skolhushåll för skolundervisning åt lots- och fyrpersonalens barn skola äga motsvarande tillämpning beträffande barn till befattningshavare vid telegrafverkets radiopejlstationer samt att kostnaderna för ifrågavarande bidrag skola utgå av telegrafverkets medel. Även de i Kungl. Maj:ts ifrågavarande brev givna bestämmelserna äro sålunda icke enbart tillämpliga å personal i Övre Norrland. — — —

För egen del anser lönenämnden, att förmåner av nu ifrågavarande slag i allmänhet icke böra medgivas statens befattningshavare i större omfattning, än som kommer andra samhällsmedborgare till del. Ytterligare åtgärder för underlättande av undervisningen av barn till statsanställda befattningshavare i de nordligaste länen synas därför nämnden icke böra vidtagas i annan mån än genom utsträckt tillämpning av bestämmelserna angående bidrag från de å riksstatens VIII huvudtitel uppförda anslagen dels till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, dels till folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste orter. Särskilt synes det lönenämnden böra tagas under förnyat övervägande, huruvida icke — på sätt länsstyrelsen i Jämtlands län lik-

som tidigare även skolöverstyrelsen ifrågasatt — det nu gällande villkoret för bidrags erhållande, nämligen föräldrarnas fattigdom, bör kunna bortfalla. Härigenom skulle inackorderingsbidrag kunna i erforderliga fall tilldelas även statsanställda, som, utan att direkt kunna åberopa fattigdom såsom motiv, likväl vore i behov av dylikt bidrag, exempelvis tullverkets befattningshavare vid avsidet belägna gränsposteringar eller skogsstatens bevakande personal i ödebygdsområden i de nordligaste delarna av landet.»

I övrigt säger sig lönenämnden icke hava funnit skäl föreligga att i anledning av gjorda yrkanden ifrågasätta några ytterligare förmåner utöver de av nämnden i det föregående förordade.

Lönenämnden har ock sökt beräkna den direkta kostnad, som för statsverkets del skulle uppstå vid bifall till det av nämnden i det föregående framlagda förslaget om höjning av de nu utgående kallortstilläggen. Beräkningarna, som begränsats att avse de till den nyreglerade civila statsförvaltningen hörande verken med undantag av sådana förvaltningsgrenar, vid vilka kallortstillägg för närvarande icke utgå — provinsialläkarstaten, skogsstaten, lots- och fyrstaten — grunda sig på de av ämbetsverken i deras utlåtanden lämnade siffrorna rörande personalbeståndet inom de fyra nordligaste länen ävensom vissa av lönenämnden under hand införskaffade kompletterande uppgifter. Nämnden har beräknat, att den årliga kostnadsökningen skulle komma att uppgå till omkring 105,000 kronor. Vid beräkningarnas utförande har hänsyn tagits till de för närvarande å kallortstilläggen utgående dyrtidstilläggen enligt de grunder, som gällde under 3:e kvartalet 1929 (16 %).

Kommitten. Det problemkomplex, som kommittén sammanfattningsvis benämnt norrlandsfrågan, kan svårigen sägas hava samma räckvidd och betydelse i dag som år 1920, då riksdagen begärde utredning i ämnet. Förbättrade kommunikationer — främst inrättandet av talrika omnibuslinjer — hava förkortat avstånden mellan Övre Norrlands obygder och gästvänligare trakter; telefonens utbredning och rundradions tillkomst hava bidragit till brytande av den kulturella isoleeringen. Kvar stå — det är sant — kölden och vintermörkret, som av mången torde kännas nog så tryckande, men kommitténs allmänna intryck är dock, att norrlandsfrågan icke längre är den stora fråga man velat göra densamma till. Därmed har kommittén ingalunda velat säga, att icke skäl kunna föreligga till beredande åt tjänstemännen i Övre Norrland av särskilda förmåner av statstjänsten i syfte att lämna skäligt vederlag för en del påtagliga olägenheter, som tjänstgöring i dessa trakter av landet kan sägas medföra, men kommittén har från början velat reducera spörsmålet härom till dess rätta proportioner. För detta ändamål torde det vara av vikt att söka avlägsna den nimbus av förvisningsort — ett andra Sibirien — som kommit att omgiva Norrland på grund av allt, som skrivits och yttrats i nu föreliggande fråga.

Det gäller att skilja mellan, å ena sidan, olägenheter, som drabba *alla* i Övre Norrland stationerade tjänstemän, och å andra sidan, olägenheter, som äro helt och hållet individuella och sammanhänga med vederbörandes psykiska läggning. Att en till Norrland inflyttad sörlänning i vissa fall kan hava svårt att finna sig till rätta i de nya förhållandena och därför angripes av »lappsjuka», är be-

klagligt men kan enligt kommitténs mening omöjligen få tagas till intäkt för åtgärder, syftande till att på ekonomiskt eller annat sätt lämna alla befattningshavare, således även infödda norrlänningar, vederlag för psykiska lidanden, som kunna drabba enstaka tjänstemän. I den mån det låter sig göra att giva avlöningsreglementets regler individuell anpassning, t. ex. i fråga om rätten att sammanslå två års semester, har kommittén däremot sökt taga hänsyn även till dylika faktorer.

För ett rätt bedömande av vilka särskilda förmåner det må anses lämpligt och skäligen att bereda tjänstemännen i Övre Norrland, torde det böra hållas i minnet, hurusom det av myndigheternas yttranden framgår, att några svårigheter i rekryteringshänseende icke längre göra sig märkbara. Skolöverstyrelsen har visserligen på denna punkt en annan uppfattning, men man torde våga räkna med att även inom undervisningsväsendet förhållandena i detta avseende skola ändra sig till det bättre, sedan väl den föreslagna löneordningen blivit genomförd. Enär de olika åtgärder riksdagen år 1920 ifrågasatte just hade till huvudsakligt syfte att främja en ur statens synpunkt förmånlig rekrytering, lär av det förut sagda följa, att statens intressen kunna bliva i stort sett tillgodosedda utan införande av andra slag utav speciella förmåner, än nuvarande föreskrifter i ämnet innebära. Återstår då att undersöka, om eventuellt andra hänsyn kunna tala för en utvidgning eller ändring av dessa särskilda förmåner.

Beträffande *kallortstilläggen* har kommunikationsverkens lönenämnd, i likhet med ett flertal myndigheter och personalsammanslutningar, ansett, att en gradering av dessa tillägg borde komma till stånd i syfte att bättre tillgodose tjänstemän i mellan- och högre lönegrader. Även inom kommittén hava röster höjts för en dylik anordning. Kommittén inser visserligen till fullo, att nuvarande, inom en och samma kallortsklass lika för alla utgående kallortstillägg icke kunna sägas hava samma värde ur ekonomisk synpunkt för en högre som för en lägre avlönad tjänsteman, men kommittén har å andra sidan funnit en viss rättvisa ligga i en dylik anordning, i betraktande av kallortstilläggens egentliga syfte: att bereda ersättning för de särskilda olägenheter, som kunna följa av en orts *klimatiska* och *fysiologiska* förhållanden. Det torde nämligen i allmänhet förhålla sig så, att de, vilka i särskilt hög grad äro utsatta för det hårda klimatets påfrestningar, äro de talrika tjänstemän i de lägre lönegraderna, som hava sin huvudsakliga tjänstgöring förlagd utomhus. Att dessa erhålla en relativt taget större ersättning än övrig personal, synes fördenskull ganska rimligt. I fråga om skogsstatstjänstemännen förete visserligen tjänstgöringsförhållandena mellan högre och lägre avlönad personal mindre olikheter, än vad som gäller beträffande övriga kategorier av befattningshavare, men det är dock att märka, att förenämnda personal för närvarande icke åtnjuta några kallortstillägg alls, ehuru viss mindre hänsyn tagits till kallortsfaktorn vid lönegrupperingen.

Skulle återigen avsikten med kallortstilläggen vara att tillgodose även andra syftsmål, t. ex. att underlätta rekryteringen söderifrån eller att bereda i Norrland stationerade befattningshavare större möjligheter till rekreationsresor för sig och sina familjer, finge utmätandet av ersättningsbeloppen givetvis ske

efter helt andra grunder. De blygsamma förhöjningar, som av kommunikationsverkens lönenämnd föreslås för befattningshavare, tillhörande 11:e och högre lönegrader, torde vara alltför obetydliga för dylika ändamål, och det är fara värt, att, om kallortstilläggen gjordes så höga, att de verkligen innebure en lockelse för personer i landets sydliga delar till bosättning i Norrland, kallortstilläggen skulle bliva till direkt skada genom att till Norrland draga och där kvarhålla tjänstemän, som icke äro lämpliga för norrlandsförhållandena. Enär kommittén anser, att kallortstilläggens uppgift bör begränsas till den i avlöningsreglementena nu angivna, har kommittén icke funnit anledning att föreslå ändringar i grunderna för dessa tilläggs bestämmande. Däremot föreslår kommittén, att beloppen, i samband med dyrtidstilläggens inarbetande, avrundas med någon höjning uppåt, samt att rätten till kallortstillägg utsträcker till alla verks befattningshavare, med undantag dock, av skäl, som i annat sammanhang angivas, för lots- och fyrapersonal.

I fråga om Norrlands uppdelning i kallortsklasser uttalar sig kommunikationsverkens lönenämnd till förmån för en på kartan angiven zonindelning, uppdragande sex olika kallortszoner. Kommittén vill tillstyrka en sådan anordning på i huvudsak samma skäl, som av lönenämnden anförts. Beträffande själva metoderna för zonindelningens verkställande är emellertid kommittén delvis av annan mening än lönenämnden. I det föregående har redogjorts för nuvarande grunder för bestämmande av till vilken av de sex kallortsklasserna en viss ort skall hänföras. Teoretiskt gäller härvidlag en ingående individuell prövning av orterna, med poängsättning för icke mindre än sex skilda faktorer, nämligen 1) vinterkylans intensitet, 2) längden av vinter och sommar, 3) enlig belägenhet, 4) vintermörkrets omfattning, 5) avståndet från Sveriges huvudorter samt 6) ödemarksnatur. I praktiken har man emellertid gått till väga betydligt mera summariskt. Enligt tilläggsbestämmelserna till avlöningsreglementet för kommunikationsverken gäller sålunda redan ett slags zonindelning, därvid såsom zongränser valts vissa orter, belägna utmed de norrländska järnvägslinjerna. Den av kommunikationsverkens lönenämnd nu föreslagna zonindelningen bygger på samma teoretiska grund som hittills och har erhållit en praktisk utformning, som likaledes nära ansluter sig till vad som nu gäller. Att emellertid alltför stor hänsyn icke kunnat tagas till sådana, ovan angivna faktorer som enlig belägenhet, avståndet från Sveriges huvudorter (varvid väl måste beaktas befinthliga kommunikationsmedel och färdtidens längd) samt ödemarksnatur, visar en blick på den av lönenämnden upprättade zonkartan, vilken exempelvis upp-tager Luleå och Tärna kapellförsamling i samma kallortsklass. Kommittén har härmed icke velat göra sig till förespråkare för en mera ingående prövning av kallortsförhållandena å varje särskild ort, något som av praktiska skäl måste betraktas såsom uteslutet, men anser det vara olämpligt att bibehålla blotta fiktionen av att en dylik prövning verkligen äger rum. Avlöningsreglementet talar om klimatiska och fysiologiska förhållanden såsom konstituerande för kallortsbegreppet. Då måste det enligt kommitténs mening anses riktigare att grunda kallortsindelningen på vetenskapliga beräkningar rörande medeltemperaturen, varigenom kallortszonernas gränslinjer skulle komma att förete bilden

av isotermer och det — särskilt med hänsyn till kommitténs förslag om kallortstilläggens utsträckande även till de stora personalgrupperna inom undervisningsväsendet — sakligt omotiverade sambandet med järnvägsstationer och järnvägslinjer kunde upphöra. Några revolutionerande förändringar av kallortszonernas nuvarande omfattning behöver emellertid detta kommitténs förslag icke innebära. Ej heller torde kraven på särskilda enslighetstillägg därigenom vinna ökad styrka. Kommittén föreslår alltså, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning i nyss nämnda hänseende och på grundval därav fastställa en zonkarta. Emellertid förutsätter kommittén, att vederbörande myndigheter medgivas rätt att vidtaga de smärre jämkningar, som kunna erfordras, för att icke zongränserna på ett olämpligt sätt skola genomskära administrativa enheter.

Någon utökning av antalet kallortsklasser från sex till nio, på sätt yrkats av bl. a. svenska järnvägsmannaförbundet och statstjänarnas centralorganisation, har icke syntts kommittén vara av behovet påkallad.

Vidkommande eljest ifrågasatta förmåner är från kommitténs sida icke mycket att tillägga utöver vad av kommunikationsverkens lönenämnd därom anförts. Lönenämndens förslag om medgivande i erforderliga fall av *rätt att sammanslå två års semester* har sålunda kommittén funnit sig böra tillstyrka. Till lönenämndens förslag, att norrlandstjänstemännen borde genom vederbörande myndighets försorg beredas *möjlighet att vinna överflyttning till sydligare delar av landet*, vill kommittén endast foga det uttalandet, att tjänstgöring i Övre Norrland enligt kommitténs mening icke bör få räknas såsom särskild tjänstemerit, men att däremot viss tids dylik tjänstgöring må kunna bereda sökande till en befattning företräde framför eljest *likvärdig* medsökande. Slutligen har kommittén funnit det inom lönenämnden reservationsvis framförda förslaget om *bidrag av statsmedel till semesterresor* förtjäna ett visst beaktande. Då emellertid bestämmelser härom icke hava sin plats i avlöningsreglementet, lärer något detaljutformat förslag till föreskrifter icke från kommittén förväntas.

I övrigt har kommittén ansett den s. k. norrlandsfrågan icke påkalla vidare åtgärder.

Sjukvård.

Genom beslut den 13 juni 1924 anbefalldes Kungl. Maj:t allmänna civilförvaltningens lönenämnd att i samråd med medicinalstyrelsen och kommunikationsverkens lönenämnd verkställa en av 1924 års riksdag begärd utredning rörande spörsmålet om kostnadsfri läkarvård för personal inom den civila statsförvaltningen samt avgiva det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I skrivelse den 3 november 1928 har lönenämnden sedermera redogjort för resultatet av den verkställda utredningen, varpå Kungl. Maj:t i enlighet med lönenämndens hemställan överlämnat samtliga handlingar i ämnet till 1928 års

lönekommitté för att tagas i övervägande vid fullgörandet av kommitténs uppdrag.

Av lönenämndens redogörelse inhämtas bl. a. följande.

Sedan långt tillbaka har förmånen av fri läkarvård samt fria läkemedel på statsverkets bekostnad varit medgiven befattningshavare inom vissa grenar av den civila statsförvaltningen. I detta hänseende må här exempelvis nämnas, hurusom redan år 1848 föreskrifter rörande sådan förmån meddelades i fråga om viss vaktbetjäning vid fångvårdsanstalterna samt år 1850 beträffande vissa underbetjante vid tullverket. Vid statens järnvägar utfärdades år 1859 föreskrifter om sjukvård åt därstädes anställd personal, vilka bestämmelser emellertid år 1866 ersattes med mera definitiva föreskrifter rörande fri läkarvård och fria läkemedel för tjänstemän och betjante samt viss arbetarpersonal ävensom i viss omfattning för familjemedlemmar.

I samtliga de avlöningsreglementen för ordinarie befattningshavare, som vid tidpunkten för införandet av kommunikationsverkens lönesystem voro i tillämpning vid dessa verk, funnos föreskrifter meddelade om fri läkarvård och fria medikamenter. Dylika förmåner lämnades sålunda åt all personal, såväl högre som lägre, vid statens järnvägars linjeförvaltningar, åt den lägre personalen vid de tre övriga kommunikationsverken, åt all till följd av olycksfall i tjänsten sjuk personal vid statens vattenfallsverk samt slutligen åt den vid statens järnvägars linjeförvaltningar anställda lägre personalens familjer.

Med den nya löneregleringens genomförande vid kommunikationsverken från och med den 1 juli 1920 blev förmånen av fri läkarvård enhetligt reglerad för samtliga dessa verk och samtidigt utsträckt till vissa grupper av befattningshavare, vilka dittills icke varit i åtnjutande av densamma. Däremot bortogs den vid statens järnvägar för viss personal gällande rätten till fri läkarvård jämväl för familjemedlemmar.

Inom den övriga civila statsförvaltningen var före det nya lönesystemets införande förmånen av fri läkarvård begränsad till några få grenar av densamma. I detta avseende är att nämna, hurusom vid fångvårdsstaten, på sätt redan är antytt, kostnadsfri läkarvård jämte medikamenter lämnades åt tjänstemän av lägre grad men ej åt deras familjer, enligt av Kungl. Maj:t närmare meddelade bestämmelser. Vid statens hospital och asyler ägde enligt 24 § i stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901 inom anstalten boende tjänstemän och betjäning rätt att, i händelse av sjukdom, därstädes kostnadsfritt åtnjuta den vård, varav de vore i behov och som lämpligen kunde beredas dem vid anstalten. Enligt det före den nya löneregleringens genomförande vid hospitalstaten gällande avlöningsreglementet för sjukvårds- och ekonomipersonal tillkom sådan vård jämväl befattningshavares hustru och hemmavarande oförsörjda barn, därest befattningshavaren hade bostad i anstaltens hus. I avlöningsreglementet för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning stadgades, att vid sjukdom eller kroppsskada lämnades, enligt de närmare föreskrifter Kungl. Maj:t meddelade, kostnadsfri läkarvård samt, efter läkares skriftliga ordination, jämväl medikamenter åt ordinarie tjänstemän av lägre grad, varvid tillika var uttryckligen föreskrivet, att sådan förmån icke i något fall finge tillkomma tjänstemans familj. Liknande rätt tillkom även vaktbetjäningen hos generaltullstyrelsen. Nämnas må ock, hurusom i de vid lotsverket gällande avlöningsbestämmelserna fanns föreskrivet, att till den, som vore anställd vid lots- eller fyrplats eller å fryskepp eller å lotsverkets ångfartyg och under tjänstgöring ådragit sig kroppsskada, ävensom till person tillhörande besättning å fryskepp eller å lotsverkets ångfartyg, vilken sjuknade och icke kunde vårdas ombord, ersättning finge utgå för sjukvårdskostnader enligt lotsstyrelsens bestämmande; och gäll-

de detta sålunda jämväl, då sjukdomen icke föränletts av olycksfall i tjänsten. Därför var stadgat, att därest lotsstyrelsen funne sådan ersättning i andra fall än nu nämnts böra beredas, frågan härom skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I övrigt funnos bestämmelser om fri läkarvård utfärdade beträffande den lägre personalen vid statens tvångsarbetsanstalter och vid uppfostringsanstalten å Bona, i fråga om befattningshavare vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister samt för viss personal vid stuteristaten.

Vid utarbetande av sitt förslag till löneroglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala ämbetsverk upptog 1902 års lönerogleringskommitté till behandling även frågan om fri läkarvård för den personal, som av förslaget berördes. Efter att hava erinrat, hurusom den för kommunikationsverkens personal sedan lång tid tillbaka i viss utsträckning förekommande förmånen av läkarvård och medikamenter på vederbörande verks bekostnad blivt i kommunikationsverkens avlöningsreglemente bibehållen och jämväl utsträckt till nya grupper befattningshavare, anförde kommittén.

»Då kommittén haft att taga ståndpunkt till frågan, i vad mån och i vilken utsträckning förmånen av fri läkarvård jämte läkemedel bör beredas samtliga tjänstemän inom hela den civila statsförvaltningen, har kommittén vid övervägande av de på spörsmålet inverkan omständigheter ansett sig icke kunna tillstyrka en dylik anordning i vidare mån, än att förmånen i fråga torde böra förekomma vid skada till följd av olycksfall i tjänsten. Det må nämligen erinras, hurusom, då för kommunikationsverkens lokalförvaltningar ifrågavarande förmån ansetts böra bibehållas, densamma med hänsyn till dessa förvaltningars samband med vederbörande centralförvaltningar kommit att gälla även för kommunikationsverkens styrelser. Härav torde dock ej få anses följa, att förmånen i fråga bör utsträckas till den övriga centralförvaltningen. Inom de förvaltningsgrenar emellertid, där för närvarande ifrågavarande förmån är medgiven i större omfattning, saknar kommittén nu anledning att påyrka densammans upphävande, utan förutsätter kommittén att, i den mån en utvidgad rätt i avseende å beredande av kostnadsfri läkarvård m. m. anses böra ifrågakomma, därom bör gälla vad som kan bliva av Kungl. Maj:t och riksdagen i detta hänseende beslutat.»

I överensstämmelse härmed sammanfattade kommittén i sitt förslag till avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement m. fl. verk bestämmelserna angående läkarvård sålunda (§ 25 av avlöningsreglementet):

»Tjänsteman erhåller vid skada till följd av olycksfall i tjänsten på vederbörande myndighets bekostnad erforderlig *läkarvård* jämte läkemedel samt, där olycksfallet medfört förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, jämväl andra till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel, allt enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t meddelar.

I den mån vid vissa verk en utvidgad rätt i förenämnda hänseenden anses böra ifrågakomma, skall lända till efterrättelse vad Kungl. Maj:t och riksdagen därutinnan besluta.»

1902 års lönerogleringskommittés förslag i denna del vann även riksdagens godkännande. Utöver de generellt gällande bestämmelserna på förevarande område hava, i anslutning till föreskriften i andra stycket av förenämnda 25 §, beträffande vissa av de verk, som falla under tillämplighetsområdet för det vid den allmänna civilförvaltningen gällande nya avlöningsreglementet, efter beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen meddelats särskilda föreskrifter rörande den fria läkarvården, genom vilka föreskrifter ifrågavarande befattningshavare i huvudsak bibehållits vid de dem före det nya lönesystemets genomförande i sådant avseende tillkommande förmånerna.

Vad först angår fångvårdsstatens befattningshavare samt befattningshavare

vid statens uppfostringsanstalt å Bona, gäller sålunda enligt nyssnämnda kungörelse, att tjänsteman, tillhörande någon av 1—10 lönegraderna, enligt avningsreglementets 9 §, avdelning B, må även i andra fall än vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, erhålla erforderlig läkarvård jämte läkemedel på fångvårdens respektive uppfostringsanstaltens bekostnad, dock att vård å sjukhus, sanatorium eller annan dylik vårdanstalt icke må vid sådant sjukdomsfall bestridas av fångvårdens eller uppfostringsanstaltens medel under tid, då tjänstemannen åtnjuter oavkortad lön. Motsvarande bestämmelser äro meddelade i fråga om tjänstemän vid statens tvångsarbetsanstalter, tillhörande 1—12 lönegraderna, samt tjänstemän vid hospital och asyl, tillhörande 1—14 lönegraderna, varjämte även andra inom hospital och asyl boende befattningshavare, i händelse av sjukdom, därstädes äga kostnadsfritt åtnjuta den vård, som lämpligen kan vid anstalten beredas dem.

I olikhet mot nu nämnda grupper befattningshavare har tullverkets lägre personal genom dess inordnande under avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen fått vidkännas en avsevärd begränsning i den tidigare förekommande fria läkarvården, i det att förmånen i fråga vid tullverket numera endast är av den omfattning, som stadgas i 25 §, första stycket, av avlöningsreglementet. Emellertid äger tjänsteman, vilken omedelbart före avlöningsreglementets ikraftträdande för tullverket därstädes innehade sådan befattning å ordinarie eller extra stat, som i den nya staten är upptagen i lönegrad lägre än den för kammarskrivare avsedda, och i sådan egenskap ägde åtnjuta läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad, så länge han kvarstår i ordinarie tjänst inom tullverket och icke tilldelas tullkontorists befattning eller befattning i samma grad som eller högre grad än kammarskrivare, såsom personlig förmån tillgodonjuta, enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser, erforderlig läkarvård jämte läkemedel på tullverkets bekostnad jämväl i andra fall än vid skada till följd av olycksfall i tjänsten.

Inskränkning i tidigare åtnjuten läkarvårdsförmån har ock i sammanhang med lönereglering vederfarits befattningshavare i 11:e och högre lönegrad vid vårdanstalten å Venngarn för alkoholister. Före den nya löneregleringens genomförande vid vårdanstalten den 1 juli 1927 ägde ifrågavarande tjänst innehavare — i likhet med övrig personal vid vårdanstalten — rätt till kostnadsfri läkarvård av anstaltens läkare. Vid anstaltspersonalens överförande till det nya lönesystemet infördes den begränsningen, att kostnadsfri läkarvård förbehölls allenast personal, tillhörande 1—10 lönegraderna.

Till de grupper av befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, som — fränsett kommunikationsverkens personal — för närvarande äro i åtnjutande av en vidgad rätt i fråga om läkarvård, höra även lots- och fyrstatens tjänstemän. Enligt 23 § i avlöningsreglementet den 9 juni 1922 (nr 379) för befattningshavare vid lots- och fyrstaten gäller, att tjänsteman erhåller vid skada till följd av olycksfall i tjänsten på lotsverkets bekostnad erforderlig läkarvård jämte läkemedel samt, där olycksfallet medfört förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, jämväl andra till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel, allt enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t meddelar. Insjuknar tjänsteman, som är anställd å fyrskepp eller å lotsverkets ångfartyg, under tjänstgöring ombord, och kan han ej därstädes vårdas, må han även i andra fall än vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, av verkets medel kunna erhålla ersättning för sjukvårdskostnad; dock att vård å sjukhus, sanatorium eller annan dylik vårdanstalt icke må vid sådant sjukdomsfall bestridas av lotsverkets medel under tid, då tjänstemannen åtnjuter oavkortad lön. Har tjänsteman i andra fall än nu är sagt ådragit sig sjukdom, som kan anses hava uppkommit genom ut-

förande av arbete i lotsverkets tjänst, ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma, om eller i vad mån ersättning för sjukvårdskostnad må utgå av verkets medel. Genom brev den 30 november 1922 och den 20 juli 1925 äro av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser angående läkarvård jämte läkemedel m. m. för befattningshavare vid lots- och fyrstaten.

Det torde dessutom böra påpekas, att befattningshavarna vid domänverket åtnjuta samma förmåner i fråga om fri läkarvård m. m., som för närvarande tillkomma personalen vid statens övriga affärsdrivande verk.

Efter denna översikt över tidigare förefintliga och de efter det nya lönesystemets införande numera gällande föreskrifterna i fråga om läkarvård åt den civila statsförvaltningens befattningshavare erinrar lönenämnden om de närmare omständigheter, som föranlett den av riksdagen begärda utredningen. Såsom förut är nämnt, inträdde vid tullverket i och med inordnandet av detta verk under allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente en avsevärd inskränkning i den personalen förut tillkommande fria läkarvården. I anledning härav hemställdes i en vid 1924 års riksdag väckt motion, att bestämmelserna borde ändras i så måtto, att befattningshavare i dåvarande 1—8 lönegraderna (nu 1—15 lönegraderna) komme i åtnjutande av fri läkarvård. Vid behandlingen inom riksdagens statsutskott av denna motion fann utskottet erforderligt inhämta utlåtande från allmänna civilförvaltningens lönenämnd. Lönenämnden påpekade, att det av de inom skilda förvaltningsområden gällande föreskrifterna beträffande läkarvården framginge, att sådan enhetlighet och likformighet icke vore rådande, som ansetts böra eftersträvas vid det nya lönesystemets anpassande å förhållandena inom olika verk. Enligt lönenämndens mening föreläge ur såväl förvaltningsintressets som de olika personalgruppernas synpunkt ett bestämt önskemål, att en förnyad, allmän utredning av hit hörande spörsmål snarast möjligt komme till stånd. Intill dess en sådan allmän utredning verkställdes, syntes det emellertid lönenämnden knappast lämpligt att för ett enstaka verks del utsträcka förmånen av fri läkarvård till nya personalgrupper eller medgiva den personal, som redan i viss omfattning vore berättigad till läkarvård på verkets bekostnad, en utvidgad rätt i sådant hänseende.

Ut i sin skrivelse i anledning av Kungl. Maj:ts i 1924 års statsverksproposition under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tullverket (nr 186) anförde därefter riksdagen beträffande frågan om fri läkarvård till tullverkets personal:

»På av nämnden anført skäl och med hänsyn till riksdagens tidigare intagna ståndpunkt till förevarande spörsmål har riksdagen icke kunnat undgå att hysa betänkligheter mot en utsträckning, på sätt föreslagits, av förmånen av fri läkarvård, och detta så mycket mera som, enligt vad förut vid upprepade tillfällen inom riksdagen framhållits, det icke läter kunna förnekas, att den redan nu medgivna förmånen i vissa fall utnyttjas på ett sätt och i en utsträckning, som icke torde varit avsett. Riksdagen vill emellertid å andra sidan icke bestrida, att skäl kunna anföras för en utsträckt rätt i förevarande hänseende. Med hänsyn härtill och till önskvärldheten av att så vitt möjligt enhetliga bestämmelser i ämnet varda meddelade, har riksdagen, som visserligen icke kan nu bifalla motionen, likväl ansett sig böra hos Eders Kungl. Maj:t anhålla, att den av lönenämnden ifrågasatta allmänna utredningen i förevarande fråga snarast möjligt varder verkställd samt att det förslag till reviderade bestämmelser, som av denna utredning må föranledas, varder för riksdagen framlagt.»

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 13 juni 1924 av riksdagens ifrågavarande skrivelse anförde föredragande departementschefen bland annat följande:

»Den allmänna utredning av spörsmålet om kostnadsfri läkarvård m. m. för

personal inom den civila statsförvaltningen, som sålunda av riksdagen begärts, avser två olika frågor.

Till en början skall undersökas, vilka personalgrupper över huvud taget böra vara berättigade till förmånen av fri läkarvård. Vid denna undersökning kommer givetvis främst i betraktande beskaffenheten av vederbörandes tjänstgöring. Närmast torde utredningen böra avse de personalgrupper, varå 1921 års avlöningsreglemente för statsdepartement m. fl. verk äger tillämpning, men självfallet måste i detta sammanhang komma under övervägande frågan om den lämpliga utsträckningen av förmånen i fråga jämväl vid kommunikationsverken och domänverket.

Vidare bör utredningen — — — — — avse den närmare innebörden av ifrågavarande förmån, d. v. s. omfattningen av tjänstemännens rätt att under olika förhållanden på statens bekostnad erhålla läkarbehandling, läkemedel, sjukhusvård, specialistvård m. m. Härvid torde särskilt böra undersökas möjligheterna att förebygga missbruk av rätten till fri läkarvård och fri medicin m. m., i vilket avseende torde böra övervägas, bland annat, den anordningen, att någon andel av kostnaden under alla förhållanden får stanna på tjänstemännen själva. Ett annat angeläget syfte med utredningen bör vara att åt bestämmelserna om fri läkarvård m. m. giva största möjliga enkelhet och klarhet, varjämte enhetlighet och likformighet givetvis böra eftersträvas. Det säger sig självt, att frågan om statsverkets kostnader för förmånen i fråga måste noga undersökas och att sådana anordningar övervägas, som kunna leda till sparsamhet vid utnyttjandet av här ifrågavarande förmån.

Utredningen i såväl ena som andra avseendet torde lämpligen böra anföras åt allmänna civilförvaltningens lönenämnd. När det gäller frågan om innebörden av den förmån, som här avses, torde emellertid lönenämnden böra verkställa utredningen och uppgöra sitt förslag i samråd med medicinalstyrelsen, som i detta avseende bör ställa sin sakkunskap till förfogande. Med hänsyn därtill, att utredningen jämväl torde komma att beröra frågan om såväl utsträckningen av ifrågavarande förmån som innebörden av densamma inom affärsverken, torde samråd jämväl böra äga rum med kommunikationsverkens lönenämnd.»

De gemensamma överläggningar, som ägt rum mellan å ena sidan allmänna civilförvaltningens lönenämnd och å andra sidan dels representant för medicinalstyrelsen, dels ock kommunikationsverkens lönenämnd, hava givit vid handen, att principiellt skiljaktiga meningar i själva sakfrågan föreläge. Från medicinalstyrelsens sida uttalades sålunda, att såsom allmän princip för läkarvårdsfrågans ordnande borde gälla, att befattningshavare i statens tjänst icke vidare medgäves fri läkarvård, sjukhusvård, medicin m. m. på statsverkets bekostnad. Såsom ersättning härför borde ordinarie personal, tillhörande 12:e (nu 20:e) eller lägre lönegrad, och samtliga extra ordinarie befattningshavare erhålla ett lönetillskott, lika för alla befattningshavare, under villkor att vederbörande tillhörde sjukförsäkring, som blivit av staten godkänd för detta ändamål. Inom kommunikationsverkens lönenämnd däremot gjorde sig den meningen gällande, att någon förändring i den kommunikationsverkens personal för närvarande tillkommande rätten till fri läkarvård över huvud taget icke borde ifrågakomma.

Då allmänna civilförvaltningens lönenämnd knappast ansåg möjligt att utarbeta ett förslag i ämnet så beskaffat, att det kunde beräknas vinna odelat gillande jämväl av medicinalstyrelsen och lönenämnden för kommunikationsverken, fortsattes vidarebehandlingen av ärendet enbart inom allmänna civilförvaltningens lönenämnd. Med hänsyn särskilt till den av chefen för finansdepartementet antydda möjligheten av den fria läkarvårdens begränsande till vissa grupper av befattningshavare fann härvid nämnden erforderligt att närmare

undersöka, huruvida vid vissa verk, tillhörande den allmänna civilförvaltningen, funnes befattningar, vilkas innehavare på grund av tjänstgöringens art vore i högre grad än befattningshavare i allmänhet vid de administrativa verken utsatta för risken att drabbas av sjukdom, ävensom huruvida vid något av verken förekomme särskilda befattningar, som kunde anses förenade med avsevärt större risk i berörda hänseende än övriga tjänster vid samma verk. I båda fallen borde enligt nämndens mening bortses från eventuellt föreliggande fara för olycksfall i tjänsten, enär vid dylikt olycksfall samtliga tjänstemän, om vilka här vore fråga, redan nu vore tillförsäkrade fri läkarvård m. m. Utredningen i denna del borde sålunda avse allenast annan sjukdomsrisk än den, som hänförde sig till berörda fara.

I detta syfte avlät lönenämnden den 9 december 1925 cirkulärskrivelse till ett antal verk och myndigheter inom den allmänna civilförvaltningen med anhållan om meddelande till lönenämnden av deras uppfattning beträffande nu berörda förhållanden, så vitt anginge de vid respektive verk förefintliga befattningarna. Efter mottagandet av de från ämbetsverken erhållna svaren har frågan om den fria läkarvårdens begränsande till allenast sådana grupper inom den allmänna civilförvaltningen, som kunde anses vara i särskilt behov av dylik förmån, varit föremål för ingående prövning från lönenämndens sida.

Rörande resultatet av den verkställda undersökningen anför lönenämnden följande:

»På grund av det upplysningsmaterial, som stått lönenämnden till buds genom de från ämbetsverken inkomna, ovan omhandlade skrivelserna, har nämnden kommit till den uppfattningen, att, även om förmånen av fri läkarvård kan beträffande vissa befattningshavare eller grupper av befattningshavare inom allmänna civilförvaltningen befinnas i lika hög grad befogad som i fråga om kommunikationsverkens personal, det dock enligt nämndens mening näppe-ligen låter sig göra att härutinnan uppdraga någon rationell gräns mellan olika verk eller olika personalgrupper. Att genom en dylik differentiering i förmånen av fri läkarvård m. m. bryta den strävan efter enhetlighet i löneförmåner för statens befattningshavare, som fått sitt uttryck i det nya lönesystemet, synes ock lönenämnden böra i möjligaste mån undvikas.

Det slutliga utkast till författning i ämnet, som sålunda utarbetats, har, i likhet med tidigare utkast, uppgjorts under den förutsättningen, att de ifrågasatta bestämmelserna skulle komma att tillämpas icke blott vid allmänna civilförvaltningen utan även vid kommunikationsverken. Detsamma innebär i huvudsak, att tjänsteman erhåller erforderlig läkarvård jämte läkemedel eller bidrag till kostnad därför samt vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, som medfört förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, jämväl andra till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel, allt enligt vissa närmare bestämmelser.

De för läkarvården i allmänhet uppkommande kostnaderna skulle i likhet med vad fallet för närvarande är vid kommunikationsverken såsom regel gäldas helt av statsmedel.

Beträffande kostnaderna för läkemedel skulle enligt det föreliggande förslaget dylika kostnader vid olycksfall i tjänsten utgå i sin helhet av statsmedel men eljest — med avvikelse från vad som i sådant hänseende gäller vid kommunikationsverken — allenast till hälften gäldas av statsverket.

Vad härefter angår kostnad för specialistvård, bestrides såväl vid kommunikationsverken som vid allmänna civiltjänstverken sådan kostnad redan för närvarande av statsmedel, då fråga är om olycksfall i tjänsten. Beträffande annan sjukdom, som kräver specialistbehandling, förfäres vid kommunikationsverken — efter överenskommelse mellan de olika verksstyrelserna — i allmänhet enligt den regeln, att av verket bestrides hela kostnaden för specialistbehandlingen, då kostnaden icke överstiger 100 kronor, 100 kronor, då kostnaden överstiger 100 men ej 150 kronor, samt två tredjedelar av kostnaden, då densamma överstiger 150 kronor. I ömmande fall kan dock verkets bidrag till kostnad, vilken överstiger 100 kronor, bestämmas till högre belopp än enligt nyss angivna grunder.

Enligt nämndens författningsutkast skulle specialistvård vid olycksfall i tjänsten i sin helhet gäldas av statsmedel. I övriga sjukdomsfall skulle däremot statens bidrag till kostnad för vård av specialist icke överstiga hälften av nämnda kostnad.

Med avseende å kostnaderna för massagebehandling skulle enligt nämndens förslag sådan kostnad kunna bestridas av statsverket icke blott, såsom nu är fallet vid kommunikationsverken, för den händelse dylik behandling ordineras för botande av kroppsskada, ådragen under tjänstutövning, eller vid sjukdom, om vilken verksläkaren finner sannolikt, att den åsamkats befattningshavaren genom tjänstgöring. Även vid annan sjukdom än nyss nämnts skulle statsverket svara för sådan kostnad, dock med högst hälften av kostnaden. Detsamma skulle gälla jämväl i fråga om behandling med elektricitet, hetluft m. m.»

Sedermera har allmänna civiltjänstverken lönenämnd hemställt, att kommunikationsverkens lönenämnd ville yttra sig över det uppgjorda författningsutkastet.

I sin svarsskrivelse erinrar kommunikationsverkens lönenämnd till en början om de synpunkter, som legat till grund för den vid dessa verk sedan länge tillämpade anordningen, att vederbörande verk såsom regel ombesörjer och bekostar erforderlig läkarvård, med vad därtill hörer, åt de vid verket anställda tjänstemännen.

I sådant avseende anföres, att betydelsen och nödvändigheten av att kommunikationsverkens befattningshavare vid utövandet av sina viktiga och ansvarsfulla arbetsuppgifter besitta full tjänsteduglighet i andligt och kroppsligt avseende allt ifrån dessa verks tillkomst varit noga insedda. Sålunda tillämpades vid kommunikationsverken sedan länge obligatorisk läkarundersökning av de anställningssökande, och måste för anställnings vinnande kunna företes intyg av undersökningsläkaren därom, att vederbörande icke lede av sjukdom, sjukdomsanlag eller lyte, som kunde anses menligt inverka på den tjänstgöring, varom i varje särskilt fall vore fråga. Upprätthållandet av denna fordran på allmän och höggradig tjänsteduglighet hos personalen måste helt visst anses såsom en huvudförutsättning för att vederbörande trafikintågningar under påfrestande förhållanden skulle kunna fungera på ett jämnt och ostört sätt. Om den enskilde tjänstemannen i skiftande och stundom svåra situationer rådde över en handlingskraft och ett omdöme, som icke nedsatts eller fördunklats av sjukdom och ohälsa, därpå kunde ock i många fall människors säkerhet till liv och lem samt bevarandet av stora materiella värden vara beroende.

Obestridligt vore också, att tjänstgöringen vid kommunikationsverken, åtminstone inom vissa tjänstegrenar, vore i hög grad påfrestande för hälsan. Det vore härvid i allmänhet fråga om sådant arbete, som under alla förhållanden omedelbart måste bringas till utförande och alltså icke kunde vid inträffande sjukdomsfall läggas å sido eller uppskjutas, till dess vederbörande befattningshavare tillfrisknat. Självfallet vore det för statsverket av stor ekonomisk betydelse att icke behöva för dylikt arbete underhålla en större reservpersonal, än som oundgängligen krävdes.

Det hade i betraktande av nu anförda förhållanden ansetts såsom ett direkt statsintresse att bereda den vid kommunikationsverken anställda personalen tillfälle att vid inträffande sjukdomsfall erhålla läkarvård på statens bekostnad. Redan före det gemensamma lönesystemets genomförande hade ock anordningen med kostnadsfri läkarvård i viss utsträckning förekommit vid samtliga de fyra kommunikationsverken. Vid utarbetandet av det nu gällande avlöningsreglementet för dessa verk hade kommunikationsverkens lönekommitté haft under övervägande, huruvida sagda förmån med fördel skulle kunna avlösas genom en mot värdet av densamma svarande höjning av avlöningarna. Kommittén hade emellertid funnit åtskilliga skäl tala emot en sådan avlöning. Genom att kostnadsfritt bestå personalen läkarvård kunde vederbörande verk såsom villkor för åtnjutande av sjukledighet, varunder avlöningen helt eller delvis finge behållas, kräva företeende av intyg om sjukdomen från den av verket anställde läkaren och således förskaffa sig nödig kontroll över att missbruk av tjänstemännens rätt till dylik sjukledighet icke förekomme. Vidare låge det i statens intresse, att tjänstemännen redan på ett tidigt stadium av inträffande sjuklighet anlita läkare till förebyggande eller snabbare hävande av sjukdom, vilken ju alltid medförde särskilda utgifter för staten i form av sjukavlöning och vikariatsersättning. Skulle tjänstemännen själva bekosta sin läkarvård, komme dessa enligt lönekommitténs mening säkerligen att av kostnadshänsyn ofta uppskjuta läkares tillfrågande.

Den efter genomförandet av det nuvarande avlöningssystemet för kommunikationsverken vunna erfarenheten rörande verkningarna av de i 26 § av avlöningsreglementet meddelade bestämmelserna rörande läkarvård och därtill anknutna tilläggsbestämmelser syntes till fullo hava bestyrkt riktigheten av ovanberörda uppfattning. Anordningen med av staten kostnadsfritt tillhandahållen läkarvård och fria läkemedel syntes sålunda böra vid dessa verk bibehållas med hänsyn främst till det dubbla statsintresset att hava tillgång till frisk och fullt tjänsteduglig personal och att kunna utöva tillbörlig kontroll över att bestämmelserna rörande sjukledighet icke missbrukades. Härtill komme, såsom redan av kommunikationsverkens lönekommitté i ovan angivna sammanhang påvisats, att den kostnadsfria läkarvården även ur personalens synpunkt måste betraktas såsom en icke oväsentlig förmån. Särskilt för den, vilken drabbades av svårare sjukdomsfall eller nödgades för sitt botande anlita specialist, skulle givetvis en höjning av avlöningen med ett belopp, som motsvarade verkets medelkostnad per befattningshavare för läkarvård och medikamenter, ingalunda utgöra en tillnärmelsevis tillräcklig kompensation för en eventuell förlust av sagda förmåner.

Att kostnadsfri läkarvård ansetts böra beredas tjänstemännen vid kommunikationsverken icke allenast vid skada till följd av olycksfall i tjänsten utan även vid andra inträffande sjukdomsfall berodde huvudsakligen därpå, att tjänstgöringen vid ifrågakvarande verk i stort sett ansetts vara av sådan natur, att densamma i relativt hög grad utsatte befattningshavarna för risken att drabbas av sjukdom. Härvid hade det av administrativa och kamerala skäl icke ansetts nödigt eller lämpligt att göra någon åtskillnad mellan olika grupper av befattningshavare. Sålunda hade även de, i förhållande till personalupp-

sättningen i dess helhet, fåtaliga grupper av tjänstemän, vilka uteslutande vore sysselsatta med kontorsarbete eller eljest bestrede tjänstgöring, som närmast motsvarade arbetet inom de centrala ämbetsverken i allmänhet, blivit delaktiga av samma rätt till läkarvård på statens bekostnad, som tillkomme den stora mängden av befattningshavare, för vilka anordningen med fri läkarvård av nyssnämnda anledning befunnits erforderlig. En uppdelning i berörda hänseende av tjänstegrupperna inom ett och samma verk — som tidigare i viss utsträckning förekommit — medförde nämligen alltid åtskilliga olägenheter, särskilt framträdande vid kommunikationsverken, varest tjänstgöringsförhållandena kännetecknades av stor rörlighet med ofta förekommande förflyttningar av befattningshavare såväl mellan vederbörande styrelse och verkets linjeförvaltningar som eljest mellan olika arbetsråden.

På ovan anförda skäl har kommunikationsverkens lönenämnd funnit sig icke kunna förorda, att några väsentliga inskränkningar nu vidtagas i den förmån att på vederbörande verks bekostnad erhålla erforderlig läkarvård jämte läkemedel, som för närvarande tillkommer befattningshavarna vid kommunikationsverken. I varje fall har det syntts kommunikationsverkens lönenämnd, som om frågan om en rubbning av de nuvarande grunderna för sagda förmåns utgående vid kommunikationsverken icke lämpligen kan upptagas till avgörande annat än i samband med en allmän revision av det vid dessa verk gällande avlöningsreglementet, varvid även personalen bleve satt i tillfälle att bevaka sina intressen i förevarande hänseende.

Utöver de sålunda framhållna allmänna synpunkterna på spørsmålet om den kostnadsfria läkarvården har kommunikationsverkens lönenämnd vid sin granskning av det översända författningsutkastet framställt vissa detaljerinringar mot de däri upptagna särskilda bestämmelserna.

I fråga om läkemedelskostnadernas gäldande har sålunda nämnden anført, att det icke syntes föreligga grundad anledning att i besparingssyfte och för att möjliggöra den kostnadsfria läkarvårdens utsträckning till andra förvaltningsområden beröva kommunikationsverkens befattningshavare den rätt att fritt erhålla erforderliga läkemedel, som nu vore dem tillerkänd. Det kunde icke utan skäl befaras, att om befattningshavarna vid vanliga sjukdomsfall skulle bestrida hälften av läkemedelskostnaderna, de av vederbörande läkare meddelade föreskrifterna på grund av de med medikamentsanskaffningen förbundna utgifterna icke alltid komme att efterföljas så noga, som erfordrades för ett snabbt och säkert botande av sjukdomen. Ett överflyttande av en del av läkemedelskostnaden på befattningshavarna själva skulle ock göra det svårare att med tillbörlig auktoritet uppehålla kravet på ett strängt efterlevande av läkarens föreskrifter. Härtill komme ock, att ett dylikt system skulle bli va besvärligt ur bokförings- och redovisningssynpunkt. Oavsett huru denna fråga komme att lösas vid allmänna civilförvaltningen, borde därför läkemedel fritt tillhandahållas kommunikationsverkens befattningshavare i samma utsträckning som hittills.

Kommunikationsverkens lönenämnd har vidare framhållit, att de vid kommunikationsverken tillämpade reglerna för bestämmande av verkens bidrag till kostnad för specialistvård innebure en lämpligare och smidigare avvägning av sagda bidrag än den i utkastet ifrågasatta fördelningsgrunden. Den praxis, som härutinnan utbildat sig vid dessa verk, vore väl ägnad att hålla verkens kostnader för specialistvård inom skäligen gränser; och saknade nämnden därför anledning att ifrågasätta någon ändring härutinnan.

Vad sålunda anförts gällde ock förslaget till fördelning av kostnaderna för bad- och massagebehandling. Även i fråga härom borde de nuvarande bestämmelserna vid kommunikationsverken i huvudsak bibehållas oförändrade.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd anför med anledning av detta uttalande följande:

»När allmänna civilförvaltningens lönenämnd nu anser sig böra upptaga till närmare skärskådande de av kommunikationsverkens lönenämnd framförda allmänna synpunkterna beträffande läkarvården vid kommunikationsverken, vill lönenämnden gärna erkänna de stora krav på andlig och fysisk hälsa, som ur tjänstesynpunkt måste ställas på en stor del av trafikverkens personal. Ingen lär sålunda vilja förneka, att tjänstgöringen vid dessa verk för den där anställda personalen mången gång är i hög grad påfrestande därigenom, att trafikarbetet ofta måste utföras utomhus under svåra klimatiska förhållanden. Att därför personalen vid kommunikationsverken av nämnda orsak genom sitt yrke är särskilt utsatt för risken att drabbas av sjukdom, synes uppenbart. Ej heller torde någon vilja bestrida betydelsen och nödvändigheten av att en ur hälsosynpunkt fullgod tjänstepersonal står till förfogande för fullgörande av de viktiga samhällsfunktioner, som åligga dessa verk. Förvisso är en personalstam, som i krävande situationer besitter förmåga av handlingskraft och omdöme, att anse såsom en betydelsefull grundval för en prompt och säkert arbetande trafikapparat. Ur dessa synpunkter torde de åtgärder, som av statsmakterna vidtagits i syfte att bibehålla befattningshavarna vid ifrågavarande verk vid bästa möjliga andliga och kroppsliga vigör, kunna sägas vara förestavade av ett direkt och påtagligt statsintresse.

Det har emellertid stått klart för allmänna civilförvaltningens lönenämnd, att de anförda skälen för den nuvarande anordningen vid kommunikationsverken med avseende å befattningshavarnas läkarvård även kunna framföras såsom motiv för en motsvarande anordning i fråga om ett flertal grupper befattningshavare inom allmänna civilförvaltningen. Nämnden tillåter sig härvid erinra, hurusom även vid vissa av de till allmänna civilförvaltningen hörande verken betydelsen och nödvändigheten av att befattningshavarna äro fullt tjänstedugliga i andligt och kroppsligt avseende beaktats, i det att krav på frihet från sjukdom är ett obetingat villkor för anställning. I sådant hänseende må nämnas, att föreskrifter om frihet från sjukdom och sjukdomsanlag eller liknande bestämmelser finnas i fråga om nyrekrytering meddelade vid ett flertal verk med relativt stora lokalstater, såsom fångvårdsstaten, statens hospital och asyler, tullverket samt lots- och fyrstaten. Det läres icke kunna förnekas, att personalen vid åtminstone vissa av dessa verk just utgöres av befattningshavare, vilkas tjänstgöringsförhållanden äro ganska jämförliga med flertalet befattningshavares vid kommunikationsverken och som ur synpunkten av sjukdomsrisk därför kunna sägas vara med dessa tämligen jämställda. Hit torde böra räknas kategorier sådana som tullbehandlingspersonalen vid tullverket, vilken ofta har att oberoende av väderleksförhållanden förrätta sitt arbete å hamnkajer, i öppna skjul o. s. v. En stor del av tullverkets befattningshavare har till åliggande att utföra bevakningsförrättningar bestående i sjöpatrulleringar, prejningar, inquisitioner och bevakningsresor, åligganden, som särskilt under höst- och vintermånaderna måste sägas vara i hög grad påfrestande för hälsan. Och för befattningshavarna vid tullverkets

gränsbevakning måste arbetet ur nu berörda risksynpunkt anses vara mera påkostande än till exempel för den bevakande personalen vid domänverket, vilken sistnämnda personal åtnjuter samma förmåner i fråga om läkarvård som kommunikationsverkens befattningshavare. Särskilt riskfylld i förevarande hänseende är den tjänstgöring, som åligger lotspersonalen, vilken har att oberoende av rådande väderleksförhållanden städe stå till de sjöfarande förfogande. Av de yttranden, som av lönenämnden inhämtats i ärendet och för vilka nämnden i det föregående närmare redogjort, torde framgå, att även andra grupper tjänst innehavare inom den allmänna civilförvaltningen kunna anses på grund av sin tjänstgöring i mer eller mindre grad löpa risk att ådraga sig ohälsa.

Det särskilda ansvar med hänsyn till omsorgen om allmänhetens säkerhet till liv och lem, som påvilar vissa befattningshavare vid kommunikationsverken och som hos den tjänstutövande förutsätter en andlig och kroppslig spänstighet, som icke nedsatts genom sjukdom eller ohälsa, är ej heller inskränkt endast till kommunikationsverkens arbetsområde. I sådant hänseende må erinras om de arbetsuppgifter, som tillkomma befattningshavare i lotstjänst och vid fyrinrättningar. Och även om den erinran skulle kunna göras, att ett dylikt tjänsteansvar inom den övriga civila statsförvaltningen är en mera sporadiskt förekommande företeelse, må därvid ej förbises, att ansvaret för trafiksäkerheten ej heller utgör något generellt tjänsteåliggande inom trafikverken, utan att stora kategorier befattningshavare därstädes över huvud taget icke sysselsättas i sådana tjänstegrenar, som på den anställde ställa särskilda krav i berörda hänseenden. I stort sett måste det sistnämnda sägas vara fallet med postverkets och telegrafverkets personal.

Det lärer visserligen med visst fog kunna göras gällande, att vid de till den allmänna civilförvaltningen hörande verken tjänstgöringen merendels är bunden vid tjänsterummet och att de särskilda sjukdomsrisker, som härleda sig ur rent yttre omständigheter, såsom exempelvis ogynnsamma klimatiska förhållanden, icke alls eller åtminstone icke i samma grad som inom kommunikationsverken kunna anses föreligga. Genom chefens för rikets allmänna kartverk — — — — — yttrande belyses emellertid, hurusom även byråarbetet kan genom sin enformighet och ensidighet utgöra en bidragande orsak till en förefintlig utbredd sjuklighet bland personalen. Visst är ock, att ett träget och ansträngande arbete vid skrivbordet kan med tiden för den enskilde tjänstemannen i lika hög grad föranleda till ohälsa som en än så maktpåliggande och strapatsfylld tjänstutövning i det fria.

I fråga om vissa centrala ämbetsverk kommer härvid också i betraktande den särskilda risk för personalen att ådraga sig sjukdom, som följer av mindre tillfredsställande lokalförhållanden. Särskilt hos verk, som alltjämt äro förlagda i äldre byggnader, äro tjänstelokalerna ofta trånga och mörka och därigenom ägnade att i längden menligt inverka på det allmänna hälsotillståndet bland personalen, så mycket mera som ofta befattningshavarna måste av brist på utrymme sammanföras i alltför små lokaler.

Det torde i övrigt böra framhållas, att andlig och fysisk vigör och förmåga

av fullgod arbetsprestation äro egenskaper, som ur statsintressets synpunkt måste krävas av varje i statens tjänst anställd person, oberoende av vilket verk han tillhör. Även om det kan sägas, att arbetsuppgifterna inom de civila verken — fränsett kommunikationsverken — i allmänhet icke tarva samma till tidpunkten bestämda utförande som vid ett statens trafikverk, är dock på många håll inom civilförvaltningen förhållandet, att föreliggande arbeten över huvud taget icke kunna uppskjutas eller åtminstone icke utan de största olägenheter fördröjas. Nödvändigheten och betydelsen av full tjänstduglighet i kroppsligt och andligt avseende torde numera också få anses vara allmänt insedd även för den allmänna civilförvaltningens vidkommande. Erinras må sålunda, att 1926 års pensionsutredning i sitt den 29 mars 1927 avgivna betänkande med förslag till ny civil pensionslag föreslagit generella bestämmelser, avsedda att förhindra anställande inom den allmänna civilförvaltningen av personer, som lida av sådan sjukdom eller sådant kroppsslyte, som kan anses menligt inverka på tjänstutövningen.

Olägenheterna för statsverkets del därav, att åtgärder icke vidtagas till förebyggande av sjuklighet bland personalen, framträda i öppen dag även i betraktande av de kostnader, som vid befattningshavares ledighet på grund av sjukdom åsamkas statsverket. Då statens befattningshavare enligt gällande avlöningsbestämmelser under sjukdom äga åtnjuta antingen oavkortad lön eller ock större delen av densamma, uppkommer vid inträffande sjukledigheter en direkt merkostnad för statsverket, som ytterligare ökas genom ersättningar till vikarier. Det lärer vid sådant förhållande vara ett direkt ekonomiskt intresse för staten icke blott beträffande kommunikationsverken utan även i fråga om övriga civila ämbetsverk, att befattningshavarna vid inträffande sjukdom icke av ekonomiska orsaker förhindras att vidtaga de åtgärder, som kunna leda till ett snabbt tillfrisknande.

De fördelar ur statsverkets egen synpunkt, som nämnden sålunda funnit vara förenade med den kostnadsfria läkarvårdens utsträckande till den allmänna civilförvaltningen, samt övriga nu anförda omständigheter synas nämnden tala för att den allmänna civilförvaltningens befattningshavare generellt göras delaktiga av ifrågavarande förmån. Vad härvid angår de utgifter, som genom denna förmåns tilldelande åt nya kategorier statsanställda skulle åsamkas statsverket, må nämnas, att vid kommunikationsverken den årliga kostnaden per befattningshavare, enligt en av kommunikationsverkens lönenämnd verkställd utredning, avseende förhållandena under ett år, uppgått till lägst 23 kronor 73 öre (statens vattenfallsverk år 1926) och högst 31 kronor 98 öre (postverket år 1925). Skulle det förhålla sig så, som kommunikationsverkens lönenämnd synes föreställa sig, nämligen att sjukdomsrisker vid kommunikationsverken är avsevärt större än inom den övriga civila statsförvaltningen, lärer man kunna utgå ifrån, att kostnaden för läkarvård per år och befattningshavare inom den allmänna civilförvaltningen skall stanna vid lägre belopp än de nyss angivna. En mindre kostnad för allmänna civilförvaltningens vidkommande är för övrigt redan att förvänta därigenom, att enligt det föreliggande författningsutkastet förmånen av kostnadsfri läkarvård skulle i samband

med dess utsträckande till nya grupper befattningshavare undergå viss begränsning i jämförelse med vad som för närvarande tillämpas vid kommunikationsverken.

För den allmänna civilförvaltningens befattningshavare själva torde det förhållandet, att dessa äro i avsaknad av den kostnadsfria läkarvården, medan kommunikationsverkens personal åtnjuta nämnda förmån, framstå såsom en uppenbar orättvisa. Denna uppfattning torde vara särskilt företrädd bland de grupper statsanställda inom den allmänna civilförvaltningen, vilkas tjänstgöringsförhållanden i förevarande hänseende icke väsentligt skilja sig från de vid trafikverken förefintliga.

Med den allmänna uppfattning rörande ordnandet av läkarvården inom den civila statsförvaltningen, åt vilken lönenämnden sålunda i det föregående givit uttryck, har nämnden icke ansett sig böra yttra sig i anledning av de särskilda detaljerinringar, som i kommunikationsverkens lönenämnds skrivelse riktats mot det utarbetade författningsutkastet. Allmänna civilförvaltningens lönenämnd anser sig allenast böra framhålla, att då det icke varit för nämnden möjligt att med hänsyn till olika behov av läkarvård föreslå en rationell uppdelning av den vid de särskilda verken anställda personalen, lönenämnden, i betraktande av de vid uppdragets meddelande givna direktiven beträffande kostnaderna, icke funnit någon annan utväg att ordna denna angelägenhet för hela den civila statsförvaltningen än att inskränka de vid kommunikationsverken nu gällande förmånerna.

Emellertid har kommunikationsverkens lönenämnd, såsom redan framhållits, uttalat, att det i varje fall syntes nämnden, som om frågan om en rubbning av de nuvarande grunderna för här ifrågavarande förmåns utgående vid kommunikationsverken icke lämpligen kunde upptagas till avgörande annat än i samband med en allmän revision av det vid dessa verk gällande avlöningsreglementet. Sedan numera denna revision genom tillsättande av 1928 års lönekommitté blivit igångsatt, anser sig allmänna civilförvaltningens lönenämnd kunna ansluta sig till det av kommunikationsverkens lönenämnd sålunda gjorda uttalandet och vill därför förorda, att förevarande ärende för vidare behandling överlämnas till nämnda kommitté. Vid sådant förhållande har, efter mottagandet av kommunikationsverkens lönenämnds yttrande i ämnet, någon ytterligare bearbetning av det uppgjorda författningsutkastet icke vidtagits inom allmänna civilförvaltningens lönenämnd.»

Kommittén. Vid övertvägande av frågan, i vilken omfattning sjukvård (allmän läkarvård, sjukhusvård, specialist-, bad- och massagebehandling, medicin m. m.) bör beredas tjänstemännen på statens bekostnad, har kommittén på skäl, som av allmänna civilförvaltningens lönenämnd anförts, funnit det vara praktiskt taget ogenomförbart att rättvist gradera förmånen efter den större eller mindre sjukdomsrisk, för vilken olika kategorier av befattningshavare äro utsatta, eller i förhållande till det beträffande skilda grupper av befattningshavare mer eller mindre starkt framträdande kravet på god kroppslig vigör, eller dylikt. En lösning efter sådana linjer kan kommittén alltså icke förorda utan anser, att

samma bestämmelser rörande sjukvård böra i huvudsak gälla för alla ordinarie statstjänstemän. Det har emellertid syntts kommittén vara av vikt att, för ett rätt bedömande av sjukvårdsfrågan inom statsförvaltningen, utröna, huruvida den fria sjukvården huvudsakligen bör betraktas såsom en förmån för befattningshavarna eller om den möjligen kan sägas vara i övervägande grad ett statsintresse, betingat av statsekonomiska hänsyn. Statsekonomiskt betingad kan den fria sjukvården givetvis anses vara, endast om den utgör ett verksamt och ur kostnadssynpunkt skäligt medel att hålla de av befattningshavarnas sjukdomar föranledda utgifterna nere, dels genom att kontroll erhålles å sjukledigheterna, dels genom att befattningshavarna medelst rättidigt och effektivt ingripande vid sjukdomsfall bliva snabbare och mera varaktigt återställda till arbetsduglighet, varigenom större arbetsprestation erhålles och förtidspensionering förebygges.

För att erfara, hur styrelserna för sådana verk, vid vilka samtliga eller vissa grupper av tjänstemän för närvarande äro berättigade till fri sjukvård i mera vidsträckt omfattning, ställa sig till detta spørsmål, har kommittén hos åtskilliga myndigheter anhållit om ett uttalande rörande den fria sjukvården, sedd ur statsekonomisk synpunkt, samt huruvida det ur denna synpunkt kunde anses försvarligt att, för ernående av full likställighet mellan alla statens befattningshavare, utbyta en mera omfattande rätt till fri sjukvård mot en mindre rätt i detta hänseende, exempelvis på det sätt, som ifrågasatts av allmänna civilförvaltningens lönenämnd.

En sammanfattande redogörelse för myndigheternas uttalanden i frågan torde här böra lämnas.

Generalpoststyrelsen framhåller, att den fria läkarvården visserligen vore att betrakta som en betydande fördel för personalen — av större värde än en därmed ersatt kontant avlöningsförmån — men därjämte måste anses hava den allra största betydelse för vederbörande verk. Särskilt torde detta gälla kommunikationsverken med där ofta förekommande starka forcering av arbetet och, i jämförelse med den övriga statsförvaltningen, i allmänhet olikartade svåra arbetsförhållanden. Det vore av synnerlig vikt för postverket, att allt, som kan göras för personalens bibehållande vid bästa möjliga hälsa och därmed största möjliga tjänsteduglighet, även bleve gjort. I motsatt fall skulle tvevelsutan sjukledighetsfrekvensen och antalet förtidspensioneringar kraftigt stiga. Även ur kontrollsynpunkt vore det otvivelaktigt av betydelse, att tjänstemännen för erhållande av sjukledighet hade att förete intyg från av vederbörande verk antagna läkare.

Styrelsen ansåge sig böra avstyrka de föreslagna inskränkningarna av rätt till specialistvård, bad- och massagebehandling samt medicin, samt erinrade, att redan nu väsentliga inskränkningar beträffande dylik specialistvård gälla vid kommunikationsverken. Vad bad- och massagebehandling beträffade, utginge vid nämnda verk ersättning för sådan endast i fall av kroppsskada, ådragen under tjänstutövning, samt vid sjukdom, beträffande vilken verkets läkare finner sannolikt, att den åsamkats befattningshavare genom tjänstgöring. Inskränkningar, innebärande ökade kostnader för tjänstemännen, skulle säkerligen medföra risk för uppskov av eljest nödvändig vård eller behandling.

Frågan om inskränkning av rätt till fri medicin vore visserligen av mindre betydelse, men då med nuvarande bestämmelser missbruk endast i undantags-

fall torde ha ägt rum, avstyrktes förändring för postverkets vidkommande även i detta hänseende.

Telegrafstyrelsen har funnit den kostnadsfria sjukvården vid telegrafverket vara väl så mycket ett statsintresse som en förmån för befattningshavarna. En stor del av personalen — och närmast linjepersonalen — hade ett arbete av så kroppsligt krävande natur, att den kostnadsfria sjukvård, som kommit den till del långt innan det nuvarande avlöningsreglementet fastställdes, icke utan allvarligt men för telegrafverket kunde borttagas. Även för andra personalgrupper, närmast den stora driftpersonalen å landets telegraf- och telefonstationer, vore det likaledes ett statsintresse, att kostnadsfri sjukvård stode till buds. Här vore det icke enbart arbetets rent fysiskt pressande art, som motiverade denna förmån, utan även den oundvikliga starka anhopningen av befattningshavare i gemensamt arbetsrum.

Vidare finge man icke bortse från de stora fördelar, som måste anses komma verket till del genom tillgång till med dess speciella arbetsförhållanden förtrogna verksläkare. Det vore givetvis en betydande skillnad mellan vad en patient själv trodde om sitt tillstånd och sitt behov av ledighet samt vad en dylik verksläkare ansåge. Sålunda vore det inte alltid nödvändigt, att ledighet åtnjöttes under just den tid patienten önskade, utan därmed kunde kanske ej så sällan utan fara för patienten anstå till en ur arbetets synpunkt lämpligare tidpunkt. Anhopningen av sjukledigheterna till sommaren hade efter tillkomsten av särskilda verksläkare i icke ringa mån minskat. Ej heller finge man bortse från den kontroll på sjukledigheternas längd, som en verksläkare kunde utöva. Sjukavlöningarna vid telegrafverket uppginge dock till närmare 1 500 000 kronor årligen och sjukvårdskostnaderna i övrigt till c:a 450 000 kronor. Det vore icke omöjligt, att borttagandet av verksläkarna skulle komma sjukavlöningarna att stiga, så att den beräknade förtjänsten byttes i förlust.

Beträffande förslaget, att tjänstemännen skulle bidra med minst hälften av kostnaden för specialistvård, bad och massage samt medicin, påpekades, att en tillämpning av denna bestickande enkla regel ibland skulle giva oskäligt högt bidrag, ibland omotiverat litet. Vidkommande särskilt kostnaden för medicin hölle styrelsen före, att av alla medel, som stode en verksläkare till buds, då det gällde att lugna en befattningshavare, som känner sig sjuk, torde medicin vara både lämpligast och billigast. En åtstramning i fråga om medicin kunde befaras leda till ökad användning av dyrare kurativ.

Järnvägstyrelsen har anfört, att järnvägspersonalens fria sjukvård enligt styrelsens bestämda mening vore ett statsintresse av största vikt, även om den givetvis för personalen innebure fördelar. I olikhet med flertalet andra statens befattningshavare hade nämnda personal till övervägande del sådan tjänstgöring, där största kroppsliga och andliga vigör vore nödvändig icke blott för tjänstens behöriga skötande utan även för undvikande av olyckor av oöverskådlig räckvidd. Allt vad inom rimliga kostnader göras kunde för att hålla järnvägspersonalen på fysiskt så väl som psykiskt högsta möjliga nivå, måste därför enligt styrelsens mening vara till statens fördel. Likformighetssynpunkten borde därför icke i och för sig betinga någon inskränkning i rätten till fri sjukvård, och detta gällde även de särskilda förmånerna av fri medicin, fria bad och specialistbehandling på verkets bekostnad. Vad särskilt anginge den fria medicinen, kunde emellertid icke förnekas, att denna förmån i många fall föranleder till missbruk. Detta gällde även i viss mån beträffande baden och specialistvården. Då emellertid rätten till fri medicin hade långvarig hävd för sig vid statens järnvägar samt, vad anginge specialistvården, hänsyn måste tagas till den utveckling mot specialisering, som under senare tider ägt rum på läkarvetenskapens område, hade styrelsen ansett sig icke böra biträda det av allmänna civila lönenämnden framställda förslaget.

Vattenfallsstyrelsen har framhållit, hurusom ifrågavarande sjukvårdskostnader vore av ganska liten betydelse för statens vattenfallsverks ekonomi till följd av det relativt ringa personalantalet vid nämnda verk. Det vore uppenbart, att den kostnadsfria sjukvården är en förmån för befattningshavarna, vilken verkar på samma sätt som en sjukförsäkring. I vilken grad den fria sjukvården jämväl är att anse som ett statsintresse, utgjorde en fråga, som ställer sig olika för olika grenar av statlig verksamhet. Generellt torde dock kunna sägas, att det icke skulle vara någon ekonomisk fördel för statens vattenfallsverk att avlösa sagda förmån genom en däremot svarande höjning av avlöningarna. På de av kommunikationsverkens lönenämnd anförda skälen avstyrkte styrelsen, att de föreslagna inskränkningarna i rätten till ersättning för specialistvård, bad- och massagebehandling samt läkemedel vidtages för vattenfallsverkets vidkommande.

Fångvårdsstyrelsen anför, efter att ha redogjort för vad som hittills förekommit beträffande frågan om kostnadsfri sjukvård för befattningshavare vid fångvården, att dessa befattningshavare icke mer än andra inom statsförvaltningen på grund av sitt arbete vore utsatta för sjukdomsrisk, dock med undantag i fråga om sådan personal, som har bevakningstjänst utomhus och som redan nu är tillförsäkrad fri läkarvård. Ur statsekonomisk synpunkt syntes sålunda, vad fångvården beträffade, icke förefinnas någon direkt anledning att utsträcka den fria läkarvården till andra kategorier befattningshavare, än som nu medgivits dylik förmån.

Vidkommande frågan, huruvida över huvud taget fri sjukvård åt befattningshavare vid fångvården kunde anses statsekonomiskt betingad, framhålles, att en viss kontroll å sjukledigheterna erhöles därigenom, att ansökning om sjukledighet grundas på intyg av tjänsteläkare. Det syntes medföra en fördel för staten, om befattningshavare i allmänhet — sålunda även de, som nu sakna dylik förmån — tillförsäkrades rätt att för ansökning om sjukledighet erhålla kostnadsfritt läkarintyg, varigenom en tillfredsställande kontroll kunde vinnas.

Huruvida de kostnader, som den fria sjukvården för befattningshavare vid fångvården betingade, uppvägdes av därmed förenade fördelar, vore styrelsen icke i tillfälle att bedöma.

Vidkommande frågan, huruvida den mera omfattande rätt till sjukvård på statens bekostnad, som nu tillkommer vissa tjänstemän vid fångvårdsstaten, skulle för ernående av full likställighet mellan alla statens befattningshavare lämpligen kunna utbytas mot en mindre rätt i sådant hänseende, erinrade styrelsen om ett tidigare gjort uttalande från styrelsens sida, att befattningshavarna i andra fall än vid olycksfall i tjänsten själva borde delvis bestrida vissa kostnader för läkarvården för att avhålla dem från att i onödan bruka förmånen. Redan nu hade styrelsen vid högre kostnader för specialistvård medgivit ersättning av statsmedel allenast med viss del av kostnaden.

Medicinalstyrelsen har såsom en allmän synpunkt på föreliggande spörsmål framhållit, att det ovedersägligen vore ett viktigt allmänneligt intresse, att en samhällsmedlems genom sjukdom nedsatta eller upphävda arbetsförmåga bleve snarast och i möjligaste mån återställd. Att en i rätt tid inledd och av det sjukliga tillståndets art betingad sjukvård härför i regel vore av väsentlig betydelse, torde icke kunna vederläggas. Från denna synpunkt torde ingen principiell skillnad kunna göras mellan specialistvård och annan sjukvård.

Under förutsättning att den fria sjukvården åtnjöte befattningshavarnas tillit och förtroende, bidroge den otvivelaktigt till att sjukvård söktes i rätt tid. Att en på så sätt anordnad kostnadsfri sjukvård är en förmån för befattningshavarna, vore ställt utom diskussion. Om densamma, bortsett från sociala och dylika skäl, vore att anse i främsta rummet som ett statsintresse, betingat av statsekonomiska hänsyn, torde åter meningarna vara mycket delade. Ut-

ginge man från att avlöningsbestämmelserna allt fortfarande komma att tillerkänna en befattningshavare, som genom sjukdom är oförmögen att förrätta sin tjänst, en avsevärd del av hans avlöning, hade staten såsom arbetsgivare ett ekonomiskt intresse av att vederbörande befattningshavare snarast möjligt kan återinträda i tjänstgöring. Under alla förhållanden vore det för staten som arbetsgivare angeläget att häröver hålla erforderlig kontroll. Otvivelaktigt kunde kontroll utövas utan samband med fri sjukvård för befattningshavarna, men det torde vara avsevärt lättare att åvägabringa en effektiv kontroll i samband med fri sjukvård, åtminstone om läkarvalet gäves en viss begränsning.

Då lönekommittén utbett sig att få del av styrelsens uppfattning om den kostnadsfria sjukvården statsekonomiskt sett, vore styrelsen nödsakad inskränka sig till nu angivna mera allmänna synpunkter. Uppgifter, som för ett tillmötesgående av lönekommitténs anhållan i detta avseende vore erforderliga, stode nämligen icke till styrelsens förfogande.

Ehuru styrelsen icke hade tillgång till något statistiskt material, som kunde klart belysa frågan, hade emellertid styrelsen ett bestämt intryck av att den omständigheten, att styrelsens egna befattningshavare icke äga rätt till fri sjukvård, icke föranlett, att sjukledigheter för dem förekomma oftare eller äro av längre varaktighet än för befattningshavare vid statens hospital, som äga dylik rätt. Då emellertid dels antalet befattningshavare i styrelsen vore ringa i jämförelse med hospitalens personal och dels personalens löne- och arbetsförhållanden väsentligt olika, vore det oriktigt att härav draga några slutsatser.

Den form av fri sjukvård, beträffande vilken meningarna vore mest delade, utgjorde den s. k. specialistvården, meddelad i öppen sjukvård. Uppenbart vore emellertid, att, därest staten skall genom meddelande av fri sjukvård i möjligaste mån undanröja följderna av bland befattningshavarna inträffade sjukdomsfall, borde den av verksläkarna meddelade läkarvården kompletteras med specialbehandling i de fall, då sjukdomens art så fordrar. Den utsträckning, i vilken dylik specialistvård för närvarande syntes tillämplig, och de betydande kostnader, den medförde, torde emellertid vara ägnade att ingiva vissa betänkligheter ur statsekonomisk synpunkt.

För medicinalstyrelsens verksamhetsområde skulle det av allmänna civilförvaltningens lönenämnd föreslagna bidraget från befattningshavarnas sida mer än väl täcka de utgifter, som skulle bli en följd av att såväl samtlig hospitalpersonal som även medicinalstyrelsens egen personal finge åtnjuta de sjukvårdsförmåner lönenämnden ifrågasatt, och även medföra en till synes betydande besparing. Emellertid vore det endast ett fåtal av ifrågavarande personal, som är i avsaknad av fri sjukvård (omkring 250 av 4 400).

Ur den principiella synpunkt, som ovan antytts, vore styrelsen emellertid tveksam, om den av lönenämnden föreslagna förändringen beträffande kostnaden för specialistvården borde vidtagas. Skulle emellertid missbruk av ifrågavarande förmån i större utsträckning förefinnas eller en allmän erfarenhet visa, att kostnaderna för specialistvården äro från statsfinansiell synpunkt alltför höga, syntes ovannämnda principiella synpunkt böra få vika för den ekonomiska.

I fråga om rätten till fri medicin syntes däremot motsvarande begränsning möta mindre betänkligheter. Det torde nämligen vara en allmän erfarenhet, att obegränsad rätt till fri medicin är ägnad att medföra medicinförbrukning i större utsträckning, än vad som är behövt och fördelaktigt. Dock ville styrelsen framhålla, att i fråga om de befattningshavare, som tjänstgöra på statens hospital och andra sjukvårdsinrättningar och som i sin tjänstgöring hava tillgång till sjukhusets läkemedelsförråd, måste det anses vara mindre lämpligt att på dylikt sätt inskränka ifrågavarande rätt.

Lotsstyrelsen har framhållit, att de bestämmelser rörande kostnadsfri sjukvård, som äro givna för viss personal inom lotsverket, hava en tämligen begränsad räckvidd och syntes kunna betraktas såsom huvudsakligen meddelade i vederbörandes intresse.

Emellertid syntes det statsekonomiska intresset kunna sägas i viss mån tala för ett utsträckande av rätten till kostnadsfri sjukvård för all lotsverkets personal enligt de grunder, som av allmänna civilförvaltningens lönenämnd föreslagits.

Men även personalens intressen syntes bjuda, att sådan förmån bereddes i större utsträckning, än nu vore fallet, varvid närmast avsåges de befattningshavare, vilka äro stationerade å orter på stort avstånd från läkare eller sjukhus och på grund därav hava att vidkännas särskilt höga kostnader för erhållande av erforderlig vård vid inträffade sjukdomsfall. Härtill komme, att lots- och fyrpersonal i många fall är stationerad på samma ort som tullpersonal. Då tullverkets personal redan åtnjuter fri sjukvård, funnes även häri ett skäl för att lotsverkets personal, som arbetar under rätt likartade förhållanden, tillerkännes samma förmån.

Styrelsen anslöte sig till allmänna civilförvaltningens lönenämnds förslag, att rätt till sjukvård på statens bekostnad, men av mindre omfattning, än som nu tillkommer befattningshavare vid kommunikationsverken, bör beredas åt statens samtliga befattningshavare på sådant sätt, att dessa skulle hava att med minst hälften bidra till kostnaderna för specialistvård, bad- och massagebehandling samt med hälften till kostnaderna för medicin, med den jämkning likväl beträffande lotsverkets personal, att befattningshavare å fryskepp och lotsverkets ångfartyg borde i samma utsträckning som hittills åtnjuta ersättning för sjukvårdskostnad.

Generaltullstyrelsen har ansett, att frågan om kostnadsfri sjukvård åt statens befattningshavare borde anses i avsevärd, om ej huvudsaklig grad beröra ett statsintresse, betingat av statsekonomiska hänsyn. Icke minst torde detta vara fallet, vad anginge sjukvården åt tullverkets befattningshavare. De förhållanden, under vilka en övertvägande del av tullverkets personal — inom såväl högre som lägre tjänstegrader — hade att fullgöra sina åligganden, predisponerade för en del åkommor, i synnerhet av reumatisk art. Sistnämnda slag av åkommor voro också, jämte förkylningar av mera övergående natur, de bland tulltjänstemännen allmännast förekommande. Det vore tvivelsutan ett statsintresse av icke ringa betydelse, att sjukdomsfall av mera allvarlig beskaffenhet på ett så tidigt stadium som möjligt komme under läkares behandling.

Huruvida sjukvården bör vara helt kostnadsfri eller delvis gäldas av befattningshavaren själv, vore styrelsen icke beredd att uttala sig om. Emellertid torde en bestämmelse, varigenom sjuk befattningshavare ålades att själv i någon mån bidra till de kostnader, som avsåge specialistbehandling, bad- och massagebehandling samt medicin, ej få anses obillig. Att framhållas förtjänade även den effektiva kontroll över sjukledigheterna, som borde kunna vinnas i samband med den tilltänkta reformen. Såsom villkor för tillgodonjutandet av fri sjukvård borde nämligen föreskrivas bl. a., att intyg, som företeddes för erhållande av sjukledighet, skulle vara utfärdade av vederbörande verksläkare.

Med ledning av de utav verksstyrelserna lämnade uppgifterna kan den kostnadsbesparing, som en tillämpning av civila lönenämndens förslag om halvering av vissa sjukvårdskostnader skulle medföra, överslagsvis uppskattas till c:a 175 000 kronor för postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars, statens vattenfallsverks, fångvårdsstatens och tullstatens del.

Av ämbetsverkens yttranden torde framgå, att den fria sjukvården i allmänhet anses vara av stor betydelse för vederbörande verk. Huruvida förmånen i fråga är övervägande ett statsintresse eller ett personalintresse, är däremot ett spörsmål, varom flertalet av de hörda myndigheterna icke fälla något bestämt omdöme. Kommittén har emellertid bibragts den uppfattningen, att det även ur statsekonomisk synpunkt måste anses både försvarligt och lämpligt att åtminstone i viss utsträckning bereda samtliga ordinarie statstjänstemän möjlighet till sjukvård på statens bekostnad. Rörande åter omfattningen av denna förmån vill kommittén för sin del i princip ansluta sig till allmänna civilförvaltningens lönenämnds förslag, med instämmande i allt väsentligt i vad nämnden anfört till motivering av sin ståndpunkt. Beträffande den kritik, som från kommunikationsverkens och dess lönenämnds sida riktats mot detta förslag, har kommittén icke kunnat frigöra sig från det intrycket, att betydelsen av ett bibehållande i obeskuret skick av de sjukvårdsförmåner, som nu tillkomma kommunikationsverkens befattningshavare, icke oväsentligt överdrivits. Att det ur personalsynpunkt kan te sig angeläget, att någon inskränkning icke sker i den rätt till fri sjukvård personalen hittills ägt åtnjuta, må vara förklarligt, men svårare är det att förstå, att något statsintresse skulle äventyras, även om befattningshavarna vid kommunikationsverken finge bestrida halva kostnaden för medicin och specialistbehandling. Vad särskilt angår medicinen, vill kommittén erinra, hurusom medicinalstyrelsen redan år 1923, i utlåtande över en av telegrafstyrelsen gjord framställning rörande ändring av bestämmelserna angående fri läkarvård åt kommunikationsverkens tjänstemän, framhållit, att rätten till fri medicin borde inskränkas, så att patienten finge deltaga i utgifterna härför. De närmare skälen för denna medicinalstyrelsens uppfattning hava även berörts i styrelsens här omförmälda skrivelse till kommittén rörande läkarvårdens betydelse ur statsekonomisk synpunkt.

I fråga om specialistbehandlingen ligger saken något annorlunda till, såsom ock av medicinalstyrelsen påpekats. Då kommittén även här anser sig böra följa civila lönenämndens förslag, att befattningshavaren skall bidra med halva kostnaden, är det framför allt på den grund, att kommittén anser statens kostnader för sjukvården böra hållas inom skäliga gränser. Med en alltför vidsträckt rätt till specialistbehandling på statens bekostnad torde det nämligen kunna befaras, att befattningshavarna skola kräva dylik behandling i långt flera fall, än då sådant kan anses vara av förhållandena direkt påkallat. Låt vara att remitterandet till specialist skall föregås av verksläkarens undersökning och tillstyrkan; verksläkarens och patienten-tjänstemannens uppfattning om vad som är nödvändigt för sjukdomens effektiva behandling gå dock ofta isär, icke minst därför att bundenheten vid valet av läkare bidrager till att minska personalens tillit och förtroende till den vård, som verksläkaren kan erbjuda. Göres däremot tjänstemannen ekonomiskt intresserad av läkarvalet, torde detta komma att avhålla honom från att i onödan söka utverka behandling av annan läkare än verksläkaren. Då torde likaledes den förmån, som möjligheten att erhålla fri läkarvård innebär, bliva bättre uppskattad än hittills.

Redan nu gälla viktiga inskränkningar i den rätt till kostnadsfri läkarvård,

som tjänstemännen vid kommunikationsverken m. fl. verk äga åtnjuta. Sålunda har i det föregående framhållits, hurusom vid kommunikationsverken — efter överenskommelse mellan de olika verksstyrelserna — beträffande sjukdom, som kräver specialistbehandling, i allmänhet förfares enligt den regeln, att verket bestrider hela kostnaden, då densamma icke överstiger 100 kronor, 100 kronor, då kostnaden överstiger 100 men ej 150 kronor, samt två tredjedelar, då kostnaden överstiger 150 kronor. Någon annan grund för denna begränsning än hänsyn till kostnaderna torde näppeligen kunna påvisas.

Vidare må erinras, hurusom beträffande tjänsteman, som åtnjuter sjukhusvård på statens bekostnad, tillämpas andra och strängare avdragsregler än i andra fall av sjukledighet. Under det antal dagar tjänstemannen eljest varit berättigad åtnjuta oavkortad lön skall han sålunda vidkännas A-avdrag och för tid därutöver B-avdrag, i stället för det vanliga sjukavdraget. Alltför litet torde hava beaktats, i vilken grad tjänstemännen på grund av dessa bestämmelser själva få bidra till kostnaderna för sjukhusvården. I tablån å sid. 120 belyses närmare fördelningen av nämnda kostnader mellan befattningshavaren och staten. Befattningshavarens andel har därvid satts lika med skillnaden mellan nuvarande A- och B-avdraget i resp. löneklasser, inberäknat 17 % dyrtidstillägg. Statens andel anges dels i kronor, dels i % av hela kostnaden, varvid procentsiffrorna avrundats till hela tal. De i tabellens huvud upptagna beloppen angiva de vanligast förekommande legosängsavgifterna, för dag räknat, vid rikets allmänna sjukhus.

Det torde av tabellen framgå, att nuvarande metod för bestämmande av statens bidrag till kostnaderna för sjukhusvård är i högsta grad irrationell. För åtskilliga befattningshavare i de lägre lönegraderna är den s. k. fria sjukhusvården dessutom helt illusorisk, enär det större tjänstledighetsavdrag befattningshavaren under sjukhusvistelsen har att vidkännas i vissa fall icke blott täcker kostnaderna för sjukhusvården utan även lämnar ett överskott, som kommer staten till godo. Häremot kan visserligen invändas, att det står befattningshavaren fritt att själv bekosta sjukhusvården och i stället vidkännas det mindre tjänstledighetsavdraget, men det irrationella i själva beräkningsgrunden häves fördenskull icke. Ett bibehållande av en dylik anordning har kommittén heller icke kunnat tillstyrka. Då kommittén i stället funnit sig böra föreslå, att staten skall bidra med hälften av kostnaderna för sjukhusvård, utom vid olycksfall i tjänsten, där hela kostnaden skulle bestridas av statsmedel, innebär sålunda detta för flertalet av de befattningshavare, vilka åtnjuta läkarvård enligt de grunder, som gälla för kommunikationsverkens tjänstemän, icke någon försämring utan tvärtom en påtaglig och avsevärd förbättring i nu rådande förhållanden.

Vad slutligen angår bad- och massagebehandling, gälla för närvarande vissa inskränkningar även för åtnjutande av dessa vårdformer på statens bekostnad. Sålunda stadgas i fråga om bad, som av verksläkaren ordineras såsom nödvändiga för botande av viss angiven sjukdom, att de må bekostas helt eller delvis av verkets medel, endast om de erhållas under det befattningshavaren är i tjänst eller ock åtnjuter tjänstledighet för sjukdom. Badbehandling, som er-

Löne- klass	Befatt- nings- havares andel kr.	S t a t e n s a n d e l ¹							
		A l l m ä n s a l							
		1:—		1:50		2:—		2:50	
		kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
1	1:05	0:05	—	0:45	30	0:95	47	1:45	58
2	1:11	0:11	—	0:39	26	0:89	44	1:39	56
3	1:17	0:17	—	0:33	22	0:83	41	1:33	53
4	1:23	0:23	—	0:27	18	0:77	38	1:27	51
5	1:29	0:29	—	0:21	14	0:71	35	1:21	48
6	1:34	0:34	—	0:16	11	0:66	33	1:16	46
7	1:41	0:41	—	0:09	6	0:59	29	1:09	44
8	1:46	0:46	—	0:04	3	0:54	27	1:04	42
9	1:52	0:52	—	0:02	—	0:48	24	0:98	39
10	1:64	0:64	—	0:14	—	0:36	18	0:86	34
11	1:70	0:70	—	0:20	—	0:30	15	0:80	32
12	1:75	0:75	—	0:25	—	0:25	12	0:75	30
		H a l v e n s k i l t r u m							
		4:—		4:50		5:—		6:—	
		kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
9	1:52	2:48	62	2:98	66	3:48	70	4:48	75
10	1:64	2:36	59	2:86	63	3:36	67	4:36	73
11	1:70	2:30	57	2:80	62	3:30	66	4:30	72
12	1:75	2:25	56	2:75	61	3:25	65	4:25	71
13	1:87	2:13	53	2:63	58	3:13	63	4:13	69
14	1:99	2:01	50	2:51	56	3:01	60	4:01	67
15	2:05	1:95	49	2:45	54	2:95	59	3:95	66
16	2:17	1:83	46	2:33	52	2:83	57	3:83	64
17	2:28	1:72	43	2:22	49	2:72	54	3:72	62
18	2:46	1:54	38	2:04	45	2:54	51	3:54	59
19	2:63	1:37	34	1:87	41	2:37	47	3:37	56
20	2:81	1:19	30	1:69	37	2:19	44	3:19	53
21	2:98	1:02	25	1:52	34	2:02	40	3:02	50
22	3:28	0:72	18	1:22	27	1:72	34	2:72	45
23	3:40	0:60	15	1:10	24	1:60	32	2:60	43
24	3:51	0:49	12	0:99	22	1:49	30	2:49	41
25	3:75	0:25	6	0:75	17	1:25	25	2:25	37
26	3:98	0:02	—	0:52	11	1:02	20	2:02	34
		E n s k i l t r u m							
		7:—		8:—		10:—		12:50	
		kr.	%	kr.	%	kr.	%	kr.	%
24	3:51	3:49	50	4:49	56	6:49	65	8:99	72
25	3:75	3:25	46	4:25	53	6:25	62	8:75	70
26	3:98	3:02	43	4:02	50	6:02	60	8:52	68
27	4:22	2:78	40	3:78	47	5:78	58	8:28	66
28	4:45	2:55	36	3:55	44	5:55	55	8:05	64
29	4:68	2:32	33	3:32	41	5:32	53	7:82	62
30	4:91	2:09	30	3:09	39	5:09	51	7:59	61
31	5:15	1:85	26	2:85	36	4:85	48	7:35	59
32	5:38	1:62	23	2:62	33	4:62	46	7:12	57
33	5:62	1:38	20	2:38	30	4:38	44	6:88	55

¹ Kursiverade siffror angiva behållen inkomst i stället för utgift.

hålles under semester eller tjänstledighet för svag hälsas vårdande, bekostas alltså icke till någon del av statsmedel. Massagebehandling åter må kunna bekostas av statsmedel endast i fall av kroppsskada, ådragen under tjänstutövning, samt vid sjukdom, om vilken verksläkaren finner sannolikt, att den åsamkats befattningshavaren genom tjänstgöring.

Kommittén har ansett skäligt att i huvudsak likställa ifrågavarande vårdformer (liksom även behandling med elektricitet, hetluft m. m.) med övrig specialistvård. Dock föreslås i jämförelse med specialistvården den begränsningen, att statens bidrag må kunna bestämmas till lägre belopp, än som motsvarar halva kostnaden för behandlingen. Ifrågavarande behandlingsformers särskilda natur och svårigheten att öva önskvärd kontroll över deras utnyttjande torde nämligen göra det nödvändigt att låta vederbörande myndighet bestämma, hur stor del av kostnaderna staten i varje särskilt fall lämpligen bör bestrida. Även med denna inskränkning är likväl kommitténs förslag för befattningshavarna avsevärt förmånligare än nu gällande bestämmelser.

Därest den av statsmedel bekostade sjukvården utsträcker, på sätt kommittén föreslår, till att gälla hela den civila statsförvaltningen, förutsätter kommittén, att för antagande i mera stadigvarande anställning alltid skall krävas bevis om att vederbörande efer undergången läkarundersökning av verksläkaren godkänts till anställning vid verket. Bestämmelser härom finnas, såsom i det föregående framhållits, redan utfärdade för stora förvaltningsområden.

Rörande förslagets detaljer i övrigt hänvisas till specialmotiveringen (sid. 177 o. f.).

Lönenämnd.

I betänkande den 20 februari 1919 angående gemensamt lönesystem och löne reglering för kommunikationsverken föreslog kommunikationsverkens lönekommitté inrättandet av en lönenämnd, vilken skulle hava att avgiva yttranden rörande sådana allmänna föreskrifter, som enligt avlöningsreglementet för nämnda verk utfärdas av Kungl. Maj:t, samt att i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd instruktion bereda andra ärenden av huvudsakligen löneteknisk natur. Syftet med lönenämnden var främst att ernå den enhetliga behandling av lönespörsmålen, som måste förutsättas, därest ändamålet med gemensamma avlöningsbestämmelser för de fyra kommunikationsverken skulle vinnas. Det ansågs nämligen knappast kunna förutsättas, att de talrika och vidlyftiga samt speciella detaljer berörande frågor, som enligt det nya avlöningsreglementet för kommunikationsverken ankomme på Kungl. Maj:ts prövning, skulle kunna, med tillbörligt beaktande av enhetlighetstanken, av Kungl. Maj:t avgöras, utan att särskilda sakkunniga tillkallades för avgivande av yttrande. För undvikande av omgång och trygghand av en önskvärd följdriktighet vid frågornas bedömande borde därför en särskild, på lämpligt sätt sammansatt institution finnas för sådant ändamål.

Enligt kommunikationsverkens lönekommittés tanke skulle emellertid åt lönenämnden anförtros även andra uppgifter, i det att den skulle i allmänhet följa

kommunikationsverkens utveckling, såvitt densamma kunde öva inverkan på löneförhållandena, samt hos Kungl. Maj:t föreslå därav påkallade ändringar i gällande bestämmelser ävensom bereda kommande löne regleringar för tjänstemännen. I sistnämnda hänseende uttalades förväntan om ett fruktbringande arbete av nämnden, enär nämnden kunde bliva i tillfälle att successivt bereda lönefrågorna, och följaktligen omreglering av löneförhållandena kunde, när så påkallades, utan tidsutdräkt försiggå. Om därjämte från statsmakternas sida anvisning lämnades om att kommunikationsverkens avlöningsförhållanden å vissa regelbundet återkommande tidpunkter, exempelvis vart femte år, skulle av nämnden göras till föremål för en allmän granskning i syfte att undersöka, huruvida en nyreglering vore av behovet påkallad, komme dessa stora verks hela lönepolitik att utvecklas på ett mera smidigt och ur såväl verkens som personalens synpunkter tillfredsställande sätt. Man skulle under tiden mellan löne regleringarna i viss mån undgå lönerörelserna bland personalen, vilka vållade oro i arbetet och toge tjänstemännens intresse allt för mycket i anspråk. Förhållandet mellan verkens ledande och underlydande personal skulle förbättras genom att motsatsförhållandet dem emellan med avseende å lönefrågorna skulle bortfalla. Verkens styrelser bleve därmed också befriade från en del arbete, som toge en högst betydlig del av dess tid i anspråk.

Slutligen förmenade kommunikationsverkens lönekommitté, att den vidare utredningen av frågan om förhandlingsordning mellan kommunikationsverkens ledning och dess personal, vilken fråga syntes snarast böra komma till sin lösning, kunde anförtros åt den tilltänkta lönenämnden, som, måhända med viss ändring av den avsedda sammansättningen, kunde bliva det organ, som tillkomsten av en förhandlingsordning måste förutsätta.

Sättet för lönenämndens sammansättning ansåg kommunikationsverkens lönekommitté vara av mycket stor betydelse, för att den skulle kunna rätt fylla sina uppgifter. Å ena sidan borde befattningshavarna vara representerade inom nämnden, på det att denna skulle vinna förtroende från tjänstemännens sida och dessa äga visshet, att deras önskemål och synpunkter beträffande lönespörsmålen bleve framförda inom nämnden. Av lika vikt syntes vara, att även förvaltningssynpunkterna bleve företrädde inom nämnden. Visserligen antog kommunikationsverkens lönekommitté, att nämnden skulle finna lämpligt att till förhandling inkalla speciella representanter för de olika verken, liksom ock för personalen, för att sakkunskapen skulle komma till sin rätt. Men då dessa inkallade personer icke syntes böra tillkomma att öva något direkt inflytande på nämndens yttranden och förslag, borde bland nämndens ordinarie ledamöter även finnas personer, som bevakade förvaltningarnas intressen. Slutligen syntes även vissa allmänna intressen böra få tillfälle att göra sig gällande inom nämnden, förslagsvis genom att i nämnden inginge utom verken stående, opartiska, med statens synpunkter och övriga hit hörande förhållanden förtrogna personer.

I enlighet med kommunikationsverkens lönekommittés förslag infördes i avlöningsreglementet för kommunikationsverken den 19 juni 1919 under 44 § ett stadgande om en för de fyra verken gemensam lönenämnd, i vilken löntagar-

förvaltnings- och de allmänna intressena böra vara representerade och som skall bestå av sju medlemmar, vilka jämte lika antal suppleanter för dem tillsätts av Kungl. Maj:t. Lönenämndens yttrande bör av Kungl. Maj:t inhämtas, innan till avgörande företages fråga om utfärdande av allmänna föreskrifter i ämnen, som enligt reglementet ankomma på Kungl. Maj:t, varjämte nämnden har att bereda andra ärenden av huvudsakligen löneteknisk natur, vilka Kungl. Maj:t kan finna lämpligt hänskjuta till nämnden.

Utöver denna kommunikationsverkens lönenämnd finnas, enligt motsvarande stadganden i avlöningsreglementena för allmänna civilförvaltningen och för försvarsväsendets personal, särskilda lönenämnder för dessa förvaltningsgrenar, liksom ock en lönenämnd för riksdagens verk är inrättad.

Frågan om lönenämndernas organisation och verksamhet har under de senare åren upprepade gånger varit under diskussion. Vid anmälan i 1927 års statsverksproposition av frågan om anslag till allmänna civilförvaltningens lönenämnd anförde dåvarande chefen för finansdepartementet, att han vore av den åsikten, att en utredning borde åvägbringas, huruvida icke en koncentring av lönenämndernas verksamhet på ett eller annat sätt kunde genomföras. Denna utredning syntes honom dock böra företagas först i samband med en blivande allmän revision av avlöningsreglementena. I statsråd den 13 september 1928 upptog departementschefen ånyo spörsmålet om utredning rörande lönenämndernas verksamhet. Att lönenämndernas antal borde inskränkas och deras arbetsformer i möjligaste mån förenklas syntes honom alltjämt synnerligen önskligt. Undersökning härom syntes böra verkställas av 1928 års lönekommitté, som anmodades inkomma med yttrande rörande koncentration av lönenämndernas verksamhet samt angående de förenklingar och besparingar med avseende därå, som kunde vara möjliga att genomföra från och med ingången av budgetåret 1929/1930. Lönekommittén ansåg sig dock icke på det stadium, vari kommitténs arbete då befann sig, kunna avgiva ett slutgiltigt omdöme rörande lönenämndsinstitutionen. Så mycket syntes emellertid kommittén vara klart, att en institution av ifrågavarande art och med ungefärligen de uppgifter, som åligga de nuvarande lönenämnderna, måste bliva även för framtiden behöfvlig. Kommittén uttalade såsom sin mening, att någon åtgärd för det dåvarande icke borde vidtagas för lönenämndernas avskaffande eller sammanslagning, men att utvägar syntes stå till buds att även med nuvarande organisationsformer uppnå någon minskning i statsverkets omkostnader för nämnderna. I statsverkspropositionen till 1929 års riksdag framhöll chefen för finansdepartementet i anslutning till tidigare gjorda uttalanden, att det vore önskvärt, att antalet lönenämnder inskränktes och deras arbetsformer i möjligaste mån förenklades. På grund av vad 1928 års lönekommitté anför, syntes honom emellertid åtgärd i avseende å lönenämndernas sammanslagning icke då böra vidtagas, varemot vissa åtgärder för nedbringande av kostnaderna för nämnderna föreslogos. Riksdagen beslöt i enlighet med departementschefens hemställan.

De ytterligare överväganden 1928 års lönekommitté ägnat förevarande fråga hava icke kunnat rubba kommitténs uppfattning, att lönenämndsinstitutionen

bör bibehållas. Då staten har i sin tjänst anställda åtskilliga tiotusental befattningshavare, för vilka, vid godtagandet av kommitténs förslag om ett hela den civila statsförvaltningen omfattande avlöningsreglemente, de väsentliga avlöningsföreskrifterna komma att bli exakt lika, synes det vara en bjudande nödvändighet att tillse, att dessa föreskrifter, som skola tillämpas och tolkas av flera hundra myndigheter landet runt, också i praktiken bli *enhetligt* tillämpade och tolkade. Det kan icke med skäl förväntas, att vare sig inom något av statsdepartementen eller hos någon annan statlig myndighet sådan förtrogenhet med avlöningsförfattningarnas tillämpning inom de vitt skilda verksamhetsområden, som statens olika myndigheter företräda, skall kunna förefinnas, att någon av dem skulle kunna utöva en enande löneteknisk funktion. Det må ej heller vara ägnat att förvåna, om staten för att ernå en likformig tillämpning av avlöningsförfattningarna beträffande den väldiga skaran av statsanställda — och detta lär vara nödvändigt såväl i statens eget intresse som för att undgå befogade klagomål från personalen — skulle nödgas vidkännas kostnader av relativt blygsam storlek för en särskild institution, som har sig förelagt att tolka avlöningsförfattningarna i tveksamma fall och att även i övrigt inrikta sig på att verka för en enhetlig tillämpning av dem. Det är nämligen uteslutet, att avlöningsbestämmelserna skulle kunna avfattas med sådan fullständighet, att varje tänkbart fall skall vara i dem förutsett. Livets växlingar och utvecklingens lagar göra detta omöjligt. I vetskap härom har kommittén tvärtom undvikit allt för stor detaljrikedom och i stället sökt att giva stadgandena en mera allmänlig innebörd, som kan göra dem möjliga att tillämpa under de mycket skiftande förhållanden, som statsförvaltningens olika verksamhetsgrenar representera.

Liksom det skulle komma att bli endast *ett* avlöningsreglemente för hela den civila statsförvaltningen, bör också endast *en* lönenämnd förefinnas. Med flera lönenämnder för den del av statsförvaltningen, som reglementet omfattar, skulle det enande syftet lätt förfelas. Allmänna civilförvaltningens och kommunikationsverkens båda lönenämnder böra därför avskaffas och en ny lönenämnd inrättas, förslagsvis benämnd »civilförvaltningens lönenämnd». Skulle det visa sig, att även försvarsväsendet kommer att inordnas under ett med allmänna avlöningsreglementet i huvudsak sammanfallande reglemente, torde det böra tagas i övervägande, om icke lönenämnden bör bli gemensam för både den civila och militära statsförvaltningen, då under ändrad benämning. Huruvida för riksdagens verk kräves särskild lönenämnd, torde icke tillkomma kommittén att yttra sig om.

Lönenämndens uppgift bör i första hand bli att gå statsdepartementen och kammarrätten till handa med utredningar och yttranden i ärenden av löneteknisk natur. Givetvis böra icke alla till departementen eller kammarrätten inkommande lönefrågor utställas till nämndens yttrande, men nämnden skulle dock i förevarande hänseende kunna träda i stället för statskontoret, som hittills plägat i stor utsträckning erhålla remiss från departementen i löneärenden men som hädanefter skulle endast i undantagsfall behöva höras i sådana ärenden. Sedan väl det nya avlöningsreglementet under någon tid varit i tillämpning, kan det förväntas, att lönenämndens verksamhet i nu angivet syfte kom-

mer att minskas. Myndigheterna torde böra äga att i tveksamma fall hänvända sig till nämnden i tolknings- eller tillämpningsfrågor, nämnden dock förbehållet att, då den finner framställd fråga vara av mera omfattande natur eller eljest av beskaffenhet att icke böra föranleda uttalande från nämndens sida, visa ärendet ifrån sig.

Kommittén anser det icke uteslutet, att åt lönenämnden borde kunna anförtros även vissa andra uppgifter, på sätt kommunikationsverkens lönekommitté föreslog, nämligen att taga initiativ till ändringar i gällande lönebestämmelser samt att vid framtida behov av löneroglering på särskild anmodan verkställa förarbetet för sådan. Det kunde jämväl förtjäna att tagas i överbägande, huruvida icke lönenämnden skulle kunna tillhandahålla myndigheterna en förlöpande serie redogörelser för Kungl. Maj:ts och kammarrättens beslut av principiell natur i lönefrågor, vilka frågor alltså icke vidare borde inflyta i kammarrättens årsbok. Likaså torde vissa sammanställningar och publikationer, som kunna underlätta myndigheternas arbete med löneärendena eller eljest äro av allmänt intresse, såsom lönetabeller, sammanställningar över antalet befattningshavare vid skilda verk och myndigheter (nu mera svårtillgängliga i statsliggaren) m. m. böra åligga nämnden att utgiva.

Lönenämndens här ovan angivna huvuduppgifter visa uppenbarligen hän på att inom densamma bör förefinnas verklig löneexpertis, vare sig den skall hämtas inom eller utom förvaltningen. Men det är också av vikt att tillse, att nämnden gestaltas på sådant sätt, att den icke får benägenhet att stelna i former utan att den beredes möjlighet att hålla sig väl underrättad om förvaltningslivets skiftande krav och om uppfattningarna bland statens tjänstemän. För detta ändamål skulle det givetvis ligga nära till hands att föreslå en sådan sammansättning av nämnden, att den komme att omfatta representanter för de skilda förvaltningsgrenarna och de skilda personalsammanslutningarna. Det ligger dock i öppen dag, att en på sådant sätt sammansatt nämnd icke skulle bliva funktionsduglig, enär den skulle komma att innesluta ett allt för stort antal medlemmar. En mycket stark begränsning bleve nödvändig, men därmed skulle riskeras, att förtroendet till nämnden minskades hos de förvaltningsgrenar och personalkategorier, som icke bleve företrädade inom nämnden.

För att lösa den onekligen mycket svåra frågan, huru en lönenämnd lämpligast bör sammansättas, har kommittén funnit sig böra förorda, att nämnden skall utgöras av ett ringa antal, förslagsvis högst fem, av Kungl. Maj:t utsedda, med lönespörsål i allmänhet förtrogna personer jämte suppleanter för dem, men att till deras förfogande såsom sakkunniga skola finnas att tillgå personer, företrädande såväl förvaltningarna som personalsammanslutningarna, på förhand utsedda av Kungl. Maj:t enligt därom avgivna förslag. Det är naturligen icke kommitténs avsikt, att dessa förvaltnings- och personalrepresentanter skola tillkallas av nämnden allenast för att meddela upplysningar, som måhända lika väl skulle kunna framföras skriftligen, utan meningen vore, att nämndens ledamöter skulle bedriva sakliga överläggningar med dem, därvid den föreliggande frågan kunde bliva verkligt och allsidigt belyst, och att representanterna skulle äga att få sina meningar antecknade till nämndens protokoll och omförmälda i nämndens utlåtanden.

Till de fem ordinarie ledamöterna i nämnden synes det önskligt, om man, utan att eftersätta kravet på ingående kännedom om lönefrågor och vad därmed sammanhänger, kunde förvärva dels en utanför förvaltningen stående person, som alltså borde vara förtrogen med statens och det allmännas synpunkter, dels en förvaltningsman samt dels tjänstemän av olika skikt, förslagsvis en inom de högre lönegraderna, en från mellangraderna och en från de lägre lönegraderna.

Kommittén finner det angeläget, att vid utseendet av sakkunniga från förvaltningens och personalens sida icke allt för snäv begränsning iakttages. Förutom representanter för några av de till den egentliga civilförvaltningen hörande verken samt för statens undervisningsväsende böra de affärsdrivande verken bliva företrädade, men av praktiska skäl torde därvid företrädesvis böra utses personer från myndigheterna i Stockholm. Personalsammanslutningarna torde böra beredas tillfälle att inkomma med förslag till företrädare — även de huvudsakligen bland i huvudstaden vistande — och, även om det icke lär bli möjligt att tillmötesgå alla de mångskiftande föreningarnas önskan om egen representant, så torde dock ett förhållandevis stort antal av dem kunna erhålla sådan. Det är nämligen önskligt, att lönenämnden skall kunna komma i kontakt med alla särintressens företrädare, ehuru det givetvis bör ankomma på nämnden att med urskillning begagna sig av sin befogenhet att inkalla sakkunniga, på det att kostnaderna för nämndens verksamhet må i möjligaste mån begränsas, utan att likväl kostnadsfrågan får spela allt för stor roll vid beslutet om sakkunnigas inkallande.

Därest åt lönenämnden gives en uppgift och sammansättning sådan som den ovan föreslagna, torde det, såvitt kommittén kunnat finna, vara onödigt, om icke rent av olämpligt, att i avlöningsreglementet införa något stadgande rörande en dylik löneteknisk institution. Det torde nämligen ligga varken i statsmakternas eller i personalens intresse, att, innan någon erfarenhet vunnits angående resultatet av en förändrad lönenämndsorganisation, bestämmelser om nämnden inryckas såsom en särskild paragraf i det löneavtal mellan staten och tjänstemännen, som avlöningsreglementet kan sägas utgöra.

II. Specialmotivering.

Allmänna avlöningsreglementet.

Det har för kommittén framstått såsom ett önskemål, att avlöningsreglementet gives en kort, officiell benämning, som bekvämt låter sig användas i alla de synnerligen talrika fall, då reglementet behöver åberopas eller hänvisning till detsamma eljest kan ifrågakomma. För detta ändamål har kommittén ansett »*allmänna avlöningsreglementet*» vara en lämplig och fullt tydlig beteckning, enär reglementet är avsett att omspanna så gott som hela den civila statsförvaltningen.

Rubriken.

Beträffande uppställningen av reglementet har kommittén gjort betydande avvikelser från den i gällande avlöningsreglementen nu använda, huvudsakligen en följd av kommitténs förut berörda beslut att i själva avlöningsreglementet inarbeta flertalet av nuvarande »tilläggsbestämmelser», nämligen dem, vilka äro av allmän innebörd och räckvidd. I stället för att i skilda kapitel meddela bestämmelser för, å ena sidan, tjänstemän, som tillsättas genom förordnande, och, å andra sidan, tjänstemän, som tillsättas genom fullmakt eller konstitutorial, har kommittén — vilken ansett tillsättningsformen vara en mindre rationell indelningsgrund och i förevarande sammanhang av underordnad betydelse, alldenstund i huvudsak enahanda bestämmelser i fråga om avlöning, semester, tjänstledighet m. m. kunna och böra gälla för båda slagen av befattningshavare — i stället sökt i särskilda underavdelningar sammanföra de bestämmelser, som äro inbördes likartade eller logiskt höra tillhopa. Genom denna anordning har kommittén lyckats förläna avlöningsreglementet större överskådlighet, vilket givetvis i hög grad bidrager till att underlätta dess användande för alla de myndigheter och befattningshavare, som hava att tillämpa detsamma.

Uppställning.

Reglementet har sålunda givits följande uppställning:

1 avd. *Allmänna bestämmelser*, 1—3 §§.

2 avd. *Tjänstemän, som åtnjuta lön enligt den allmänna löneplanen.*

1 kap. Löneplan och löneklassplacering, 4—10 §§.

2 kap. Semester och tjänstledighet, 11—19 §§.

3 kap. Lönetillägg och särskilda ersättningar, 20—28 §§.

4 kap. Sjukvård och begravningshjälp, 29—34 §§.

5 kap. Tjänstebostad m. m., 35—38 §§.

6 kap. Tjänstedräkt, 39—41 §§.

3 avd. Tjänstemän, som åtnjuta lön enligt särskilda bestämmelser, 42—43 §§.

De allmänna bestämmelserna i 1:a avdelningen äro avsedda att äga tillämpning å samtliga i reglementet omhandlade befattningshavare; 2:a avdelningen innehåller reglementets huvudstadganden, medan i 3:e avdelningen slutligen meddelas bestämmelser rörande vissa kategorier högre tjänstemän, vilka i avlöningshänseende intaga en särställning. Till avlöningsreglementet äro vidare, såsom i annat sammanhang tidigare påpekats, knutna tilläggsbestämmelser, avsedda att utfärdas i samma ordning som och samtidigt med avlöningsreglementet och innehållande vissa för skilda verk gällande specialföreskrifter m. m.

1 §. Den föreslagna formuleringen av 1 § allmänna avlöningsreglementet ger uttryck åt den av kommittén intagna ståndpunkten, att reglementet skall äga tillämpning å samtliga ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, med de undantag, som i tilläggsbestämmelserna angivas. Någon särskild »tillämpningskungörelse», vari uppräknas de verk och myndigheter, beträffande vilka reglementet gäller, skulle följaktligen icke vidare erfordras. Undantagen från reglementet äro nämligen så fåtaliga, att det synts kommittén mest praktiskt att giva föreskriften om reglementets tillämplighet en dylik allmän avfattning. I den mån nya befattningshavargrupper införas under reglementet, erfordras endast, bortsett från eventuella specialföreskrifter, en strykning bland de i tilläggsbestämmelserna uppräknade undantagen.

De nu uti avlöningsreglementenas 1 § förekommande bestämmelserna angående tjänsters tillsättande genom förordnande, fullmakt eller konstitutorial samt om den ordning, enligt vilken antalet ordinarie befattningar fastställas, har kommittén ansett icke hava sin rätta plats i avlöningsreglementet utan i vederbörande verks instruktioner. I regel återfinnas också dylika stadganden i instruktionerna. Där de saknas, böra de införas, för vilket ändamål Kungl. Maj:t synes böra i proposition till riksdagen anmäla sin avsikt att utfärda kompletterande instruktionsföreskrifter av ovan angivet slag.

2 § 1 mom. Enär tilläggsbestämmelserna innehålla särskilda för avlöningen normerande föreskrifter, som beträffande tjänstemän vid vissa verk och myndigheter skola gälla i stället för eller utöver vad i avlöningsreglementet stadgas, äro de tydligen att anse såsom en integrerande del i löneavtalet mellan staten och tjänstemännen. Tjänstemännen böra alltså icke vara underkastade nya eller ändrade tilläggsbestämmelser i annan eller vidare mån, än de äro underkastade ändringar i själva avlöningsreglementet. Fördenskull har kommittén givit momentet en formulering, som uttryckligen angiver, att tilläggsbestämmelserna skola meddelas av Kungl. Maj:t och riksdagen i samband med beslut om reglementets tillämpning inom den del av statsförvaltningen tjänstemännen tillhör.

Från vissa håll hava yrkanden framkommit om införande i reglementet av 2 § 2 mom. närmare bestämmelser rörande dagen för tillträde av tjänst, enär momentet i sin nuvarande lydelse ansetts lämna rum för olika tolkningar. Sålunda har föreslagits ett tillägg av innehåll, att med den dag tjänsten tillträdes förstås, därest icke annorlunda föreskrivits, dagen efter utnämningen, konstituerandet eller förordnandet å tjänsten. Kommittén har icke funnit lämpligt att i avlöningsreglementet införa en dylik föreskrift. Om särskilda bestämmelser rörande vilken dag tjänst skall anses vara tillträdd, över huvud taget äro erforderliga, böra de enligt kommitténs förmenande inflyta i vederbörande verks instruktioner eller i en allmän författning. Emellertid vill det synas, som om frågan enklast löstes genom att tillträdesdagen alltid angäves i utnämningshandlingen.

I detta sammanhang vill kommittén även framhålla, hurusom av praktiska skäl måste anses önskligt, att tjänst i regel tillträdes vid kalendermånads början. Denna ordning, som redan är genomförd inom stora delar av statsförvaltningen, innebär ur förvaltningssynpunkt en förenkling och underlättar bl. a. redogörarnas arbete med avlöningarnas uträknande. Av samma anledning bör vid revision av pensionsförfattningarna vidtagas den ändringen, att avsked med pension skall meddelas vid månadsskiftet.

Rörande avfattningen av tredje momentet har från personhåll uttalats önskemål, att möjlighet måtte beredas tjänstemännen att utfå någon del av lönen före månadens utgång. Det längst gående kravet i detta hänseende har framställts av statstjänarnas centralorganisation, som påyrkar rätt för tjänsteman att den 15 i månaden utbekomma 40 % av honom tillkommande månadsavlöning. De myndigheter, som yttrat sig i frågan, hava antingen ställt sig helt avvisande mot förskottsutbetalning av lön eller också ansett, att dylik utbetalning bör förekomma allenast i ömmande fall. 2 § 3 mom.

Ett bifall till det av statstjänarnas centralorganisation gjorda yrkandet skulle i realiteten betyda införandet av två avlöningsdagar i månaden i stället för en. Arbetet med avlöningsutbetalningen skulle med andra ord fördubblas, vilket på många håll komme att nödvändiggöra förstärkning av arbetskrafterna. De olägenheter och den ökade kostnad, som sålunda skulle bliva en följd av avlöningens utbetalande två gånger i månaden, motsvaras icke heller, så vitt kommittén kan finna, av några egentliga fördelar för tjänstemännen. Svårigheterna för vissa löntagare att anpassa utgifterna efter inkomsten kanske genom en dylik anordning skulle bliva något minskade, men så långt gående hänsyn till de enskilda tjänstemännens olika förmåga att ordna sina ekonomiska angelägenheter torde knappast kunna tagas i ett avlöningsreglemente.

Om kommittén sålunda anser, att förskottsutbetalning av avlöning i allmänhet icke bör tillåtas, synas dock undantag från denna regel kunna efter myndighetens beprövande medgivas i ömmande fall. Praxis är i detta hänseende för närvarande ganska växlande. Medan vissa verk icke under några förhållanden utlämna löneförskott, förekomma dylika förskott vid andra verk i stor omfattning. Kommittén vill uttryckligen betona, att det vid de sistnäm-

da verken tillämpade systemet måste anses stå i direkt strid mot avlöningsreglementets föreskrift, att utbetalning av avlöning skall ske månadsvis i efterskott. En avveckling av detta system bör därför äga rum, varvid dock må tillses, att övergången för de berörda tjänstemännen göres så mjuk och litet kännsbar som möjligt.

Inom kommittén framställt yrkande om införande av en föreskrift i 3 mom., att utbetalning av avlöning skall ske sista helgfria dag i månaden, har kommittén icke ansett förtjäna beaktande, enär behov av en dylik föreskrift knappast torde föreligga.

Enär vidare icke alla under begreppet avlöning ingående ersättningar lämna sig för utbetalning månadsvis, har kommittén i författningsförslaget infört en kompletterande bestämmelse till detta moment, vilken medger utbetalning av särskild ersättning i annan ordning, än den för avlöning eljest stadgade. Med uttrycket »särskild ersättning» åsyftar kommittén härvidlag sådan ersättning, som omförmäles i 3 kap. allmänna avlöningsreglementet.

2 § 4 mom. En mindre, formell ändring i 4 mom., där skyldigheten att avgå från tjänsten omnämnes före rätten till pension, är föranledd av liknande ändring i pensionslagen för kommunikationsverkens befattningshavare.

I detta sammanhang torde något böra beröras ett spörsmål, som järnvägsstyrelsen i sitt yttrande över kommitténs preliminära författningsförslag fäst uppmärksamheten på. Järnvägsstyrelsen anför: »I 11 § olycksfallsförsäkringslagen stadgas, att om arbetsgivaren enligt annan lag eller särskild författning eller på grund av egen utfästelse är skyldig att vid skada till följd av olycksfall i arbete utgiva understöd, såsom avlöning, pension eller annat underhåll, skall från sjukpenning, livränta, begravningshjälp eller annan ersättning, som utgives enligt olycksfallsförsäkringslagen, avdragas vad i anledning av olycksfallet för motsvarande ändamål utgives av arbetsgivaren. Detta stadgande har tidigare av riks-försäkringsanstalten så tolkats, att livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen finge innehållas, därest vederbörande i en eller annan form tillförsäkrats och erhöle minst livräntans belopp såsom 'avlöning, pension eller annat underhåll', oavsett om ersättningen helt eller delvis utgjorde gottgörelse för utfört arbete eller ej. Styrelsen har i följd härav i sina avlöningsbestämmelser för arbetarpersonal — tjänstemännens ställning regleras ju genom gällande avlöningsreglementen — infört stadganden, tillförsäkrande densamma berörda förmån. Numera föreligga emellertid prejudikat från försäkringsrådet, enligt vilka det förhållandet, att den skadade uppbär full avlöning, icke medför rätt till innehållande av livräntan. För statens järnvägar, som själva svara för livräntorna åt sina arbetstagare, är denna rättstillämpning givetvis icke utan ekonomisk betydelse. Försäkringsrådets hittills i saken givna utslag avse visserligen endast personer av arbetarekategori, men det förefaller icke omöjligt, att den logiska konsekvensen av försäkringsrådets ställningstagande blir, att enahanda rättstillämpning kommer även tjänstemännen till del. I så fall måste det uppenbart vara oriktigt, att en genom

olycksfall i arbete skadad tjänsteman i avlöningsreglementet tillförsäkras full avlöning under alla förhållanden, utan synes stadgande böra införas därom, att, därest tjänstemannen uppbär livränta för skada i följd av olycksfall i arbete i statens tjänst, avlöningen skall nedsättas med livräntan motsvarande belopp. Föreskrift i denna riktning finnes redan nu beträffande extra ordinarie tjänstemän och aspiranter vid statens järnvägar — — — — —.»

Med anledning härav har kommittén anhållit, att försäkringsrådet ville meddela kommittén sin uppfattning i denna fråga. Försäkringsrådets chef har sedermera i en promemoria uttalat, att det syntes lämpligt att i avlöningsreglementena (jämväl för ordinarie tjänstemän) intaga en bestämmelse, innebärande, att livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen såsom regel skulle utgå men att arbetsgivaren (i detta fall staten) ägde att å utgående avlöning avdraga ett skäligt belopp, högst livräntans storlek. Till promemorian har emellertid fogats avskrift av trenne utslag i besvärsmål rörande innehållen livränta, avseende i två fall ordinarie statstjänstemän och i det tredje fallet en lärarinna vid Stockholms stads folkskolor. I samtliga dessa mål gällde det, huruvida riks-försäkringsanstalten ägt rätt förklara, att livräntan, med hänsyn till de löneförmåner, som utginge till klagandena, icke skulle utbetalas. Enär försäkringsrådet icke funnit skäl göra ändring i de överklagade besluten, torde den tolkning riks-försäkringsanstalten givit bestämmelserna i 11 § olycksfalls-försäkringslagen få anses vara den riktiga.

Det är alltså icke av betänkligheter, liknande dem, som föranlett järnvägsstyrelsens påpekande, som försäkringsrådets chef ansett det vara lämpligt att komplettera avlöningsreglementena i nu förevarande hänseende. Såsom skäl härför anföres i stället, att det i många fall kan vara obilligt, att livräntans hela belopp avdrages, då vederbörande på ett tillfredsställande sätt fullgör sitt arbete men måste nedlägga mera ansträngning och tid därpå, än om han icke fått sin arbetsförmåga nedsatt genom olycksfall i tjänsten.

Även om denna uppfattning måhända kan hava visst fog för sig, förefaller det dock kommittén något oegentligt, att den av olycksfallet drabbade skulle kunna direkt premieras genom erhållande av både oavkortad lön och livränta, trots att hans arbetsförmåga blivit — åtminstone teoretiskt — nedsatt. De rent humanitära synpunkterna torde i varje fall här komma i kollision med vad som ur saklig synpunkt kan anses befogat eller rättvist. Kommittén har icke heller funnit sig böra föreslå ändring av eller tillägg till avlöningsreglementet av ifrågasatt slag.

I det föregående (sid. 68 o. f.) har lämnats en redogörelse för kommitténs allmänna ställning till frågan om statstjänstemännens bisysslor. Kommittén vill nu dröja något vid själva författningstexten i dess föreslagna lydelse.

3 §.

1 mom. stadgar förbud mot att med ordinarie befattning förena annan ordinarie tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, så framt icke Kungl. Maj:t och riksdagen beträffande viss befattning annorlunda beslutat. Enligt nuvarande lydelse gäller förbudet ovillkorligt beträffande förening av tjänster å rikets eller riksdagens stat men villkorligt i fråga om förening av stats-

3 § 1 mom.

tjänst och tjänst å kommuns stat. Enär Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt utfärda reglementet och följaktligen äga besluta om ändring av eller undantag från reglementets föreskrifter, synes den av kommittén föreslagna lydelsen vara att föredraga. Ett ytterligare skäl härför har varit den statliga lärarpersonalens tänkta inordnande under det allmänna avlöningsreglementet, vilket förhållande kommer att nödvändiggöra vissa undantag från det generella förbudet mot att förena tvenne ordinarie statstjänster. Kommittén hänvisar härom till sitt betänkande angående löneroglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet, i vad det handlar om lönesättning för vissa övningslärare. Även i ett annat avseende innebär förslaget en mindre ändring mot vad som nu gäller. Uttrycket »annan tjänst å rikets etc. stat» har kommittén ersatt med »annan *ordinarie* tjänst å rikets etc. stat», detta för att undanröja varje tveksamhet rörande vilka tjänster »å stat» som åsyftas. Den omständigheten, att ersättningen för en befattning av utpräglad bisysslekaraktär finnes till siffran angiven i den för vederbörande myndighet fastställda staten, torde icke rimligtvis böra föranleda strängare prövningsförfarande, än om myndigheten ägt själv fastställa arvodets storlek, vilket ju är regel i fråga om extra befattningar.

3 § 2 mom. Förut har framhållits, hurusom kommittén anser, att i vederbörande verks instruktioner bör stadgas rörande de inskränkningar i rätten att innehava bisysslor, som gälla endast beträffande vissa befattningar och vilka äro betingade av rättsordningens krav på att förhindra obehörigt inflytande av privatintressen vid statstjänstens utövande. De bestämmelser i berörda hänseende, som nu återfinnas i de s. k. tillämpningsföreskrifterna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen, har kommittén fördenskuil tänkt ersatta av stadganden i vederbörande verks instruktioner eller eventuellt av en särskild kungl. kungörelse. Någon ändring *i sak*, i fråga om vad som nu gäller, har kommittén däremot icke åsyftat med bestämmelserna i 2 mom. Momentet vill endast antyda, att det beträffande vissa befattningar existerar särskilda bestämmelser angående förenande av tjänster. En uttömmande redogörelse för, vilka dessa särskilda bestämmelser äro, lämnas i betänkandet angående statstjänstemännens bisysslor (statens offentliga utredningar 1928:14) å sid. 50 o. f., och tillåter sig kommittén för undvikande av onödig återupprepning hänvisa till detta.

3 § 3 mom. Kommittén har funnit det allmänt vedertagna uttrycket »bisyssla» även kunna med fördel användas i författningstexten, dels för att tjäna såsom en sammanfattande term, dels för att understryka arten av den verksamhet, som i paragrafen åsyftas. Det skall vara fråga om en verklig »syssla», någonting som kräver ett visst mått av arbete och tid att utföra, vilket bör hållas i minne vid tolkningen av momentets andra stycke, som innehåller en förklaring av vad som är att förstå med bisyssla. Det är sålunda icke kommitténs mening, att t. ex. varje föreningsuppdrag, som kan sägas vara varaktigt, skulle behöva anmälas blott på denna grund. Förutsättningen för att anmälningsplikt skall inträda är givetvis, att uppdraget kräver ett visst mått av arbete och icke bara

är en honnörspost, som tar tjänstemannens tid i anspråk en eller annan kväll om året. I sistnämnda fall kan det nämligen icke gärna bliva tal om innehav av bisyssla i ordets egentliga bemärkelse.

Å andra sidan har kommittén icke funnit det kravet kunna rimligen tillmötesgå, att från anmälningsplikt skulle *generellt* undantagas föreningsuppdrag av ideell, facklig eller politisk art.

Prövningen av bisysslornas hinderlighet för statstjänstens behöriga utövande 3 § 4 mom. kräver stor takt och urskillning. Några närmare regler för denna prövning kunna helt naturligt icke uppdragas, men kommittén förutsätter såsom uteslutet, att möjligheten att meddela förbud mot innehav av viss bisyssla begagnas för undertryckande av meningsriktningar, som icke sammanfalla med verksstyrelsens, eller att hinder skulle läggas i vägen för tjänsteman att innehava uppdrag, även mera krävande sådana, inom personalens fackorganisationer. Å andra sidan har åt stadgandet givits en avfattning, som icke blott ger möjlighet utan även skyldighet för vederbörande myndighet att ingripa, då tjänstens intressen uppenbart åsidosätts eller försummas på grund av bisysslorna.

De offentliga uppdragen intaga i viss mån en särställning. I det föregående (sid. 74) har närmare berörts, vad som bör iakttagas vid prövningen av dylika uppdrag.

De särskilda utredningsmännen i bisyssefrågan hava framhållit, att det 3 § 5 mom. med hänsyn till den ringa utsträckning, i vilken statstjänstemän varit tjänstlediga för offentligt uppdrag, syntes kunna ifrågasättas, om härvidlag alltid iakttagits gällande avlöningsreglementens bestämmelser i fråga om tjänstledighet och löneavdrag. Lönekommittén har även uppmärksammat beträffande en viss grupp av offentliga uppdrag, nämligen riksdagsmannaupdrag, att åtskilliga tjänstemän, som innehaft dylikt uppdrag, varken åtnjutit tjänstledighet eller behövt vidkännas löneavdrag, medan andra däremot varit lediga från sin statstjänst under hela riksdagsperioden och därvid haft att avstå det i avlöningsreglementet stadgade tjänstledighetsavdraget. Då ledamotskap av riksdagen, åtminstone under vissa perioder, är ett så tidskrävande uppdrag, att det måste anses uteslutet att kunna fullgöra detsamma helt vid sidan av statstjänsten och utan inskränkning av tjänstgöringstiden, önskar kommittén betona, att den praxis, som i det föregående påtalats, icke synes lämplig, desto mindre som flertalet tjänstemän, vilka förenat riksdagsmannaupdrag med sin statstjänst utan att begära någon ledighet, varit tjänstemän i betrodd ställning. Kommittén har med detta uttalande ingalunda velat lägga hinder i vägen för statstjänstemännen att åtaga sig medborgerliga förtroendeuppdrag av den art, som ledamotskap av riksdagen utgör, utan endast önskat inskräpa vikten av att ledighet begäres under tid, då tjänsteman av bisyssla — evad det är riksdagsmannaupdrag eller ej — helt eller delvis hindras att bestrida sin tjänst. För att ytterligare understryka detta har kommittén intagit en bestämmelse härom i den paragraf, som speciellt behandlar tjänstemännens bisysslor.

Se härom den allmänna motiveringen, sid. 45 o. f.

5 §. 5 § ersätter 8 § i nu gällande avlöningsreglemente för allmänna civilförvaltningen. De ändringar, som vidtagits, äro huvudsakligen av formell natur och tillkomna i förenklingssyfte. Framhållas må emellertid, att löneplanens tillämplighet icke vidare är inskränkt till befattningar, vilka tillsättas genom fullmakt eller konstitutorial, varför nuvarande stadgande härom uteslutits. I stället hänvisas till tjänsteförteckningen för upplysning rörande de befattningar, för vilka lön utgår enligt allmänna löneplanen.

Vattenfallsstyrelsen har uttalat önskan om införande av en bestämmelse, att för tjänsteman, vilken för långvarig vikariatstjänstgöring eller uppehållande av ledig tjänst å annan ort än den egna stationeringsorten nödgats flytta till den nya tjänstgöringsorten, denna ort skall anses såsom tillfällig stationeringsort.

Kommittén vill erinra om att nuvarande avlöningsreglementen icke innehålla några närmare bestämmelser rörande vad som är att förstå med uttrycket »tjänstemannens stationeringsort» eller vilken myndighet som äger fastställa stationeringsorten. Icke heller kommittén har funnit erforderligt införa ett särskilt stadgande i reglementet härom, då stationeringsorten i allmänhet utan vidare torde framgå av den för vederbörande verk gällande avlöningsstaten eller av andra omständigheter. Beträffande det av vattenfallsstyrelsen uttalade önskemålet torde emellertid hinder icke föreligga för verksstyrelse att själv bestämma ny stationeringsort för vikarie, som bestrider långvarigt förordnande å annan ort. Avgörande synes därvidlag vara, om vikarien avflyttat till den nya orten och ersättning för flyttningen utbetalats till honom. Är detta fallet, torde otvivelaktigt den ort, till vilken avflyttning skett, vara att anse som tjänstemannens stationeringsort och lönen följaktligen böra utgå enligt den ortsgrupp, till vilken den nya stationeringsorten är att hänföra. Verksstyrelsen bör dock givetvis, innan beslut fattas om förändring av stationeringsorten eller om utbetalning av flyttningsersättning, pröva, vilket förfaringssätt kan i det särskilda fallet anses för statsverket lämpligast. Hänsyn bör därvid tagas till vikariatets beräknade längd, kostnaderna för en flyttning och andra på frågan inverkan faktorer.

För befattningshavare, vilkas tjänstgöringsområde icke är begränsat till viss ort utan omfattar ett distrikt eller revir, såsom fallet är vid skogsstaten, lär verksstyrelsen likaledes böra bestämma, vilken ort inom distriktet eller reviret som är att anse såsom stationeringsort.

6 §. De nuvarande allmänna föreskrifterna rörande löneklassplacering och uppflyttning till högre löneklass hava i sina huvuddrag införts i denna paragraf. Ur förslaget har emellertid uteslutits nu gällande bestämmelse därom, att kvinnlig befattningshavare icke skall äga rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad.

Då de kvinnliga befattningshavarnas avlönings- och pensionsförhållanden år 1925 ordnades, skedde detta i fråga om avlöningen på det sätt, att den särskilda löneplanen C för kvinnor slopades, och de förutvarande kvinnliga befattningarna — samtidigt med att de öppnades för manliga sökande — inrangeras-

des i en för manliga och kvinnliga tjänstemän gemensam löneplan. Någon inskränkning för kvinnorna med avseende å rätt till lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad förutsattes icke i Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen i frågan. Denna inskränkning tillkom på förslag av statsutskottet, som i sitt utlåtande över propositionen yttrade bl. a. följande:

»Som av propositionen framgår, har departementschefen förklarat sig visserligen böra giva ett visst erkännande åt de synpunkter, som åberopats till stöd för behovsprincipen, men finner han på grund av vissa angivna skäl denna fråga ej behöva i detta sammanhang upptagas till närmare prövning utan lämpligen kunna uppskjutas, till dess andra omständigheter — exempelvis då dyrtidstilläggen en gång skola inarbetas i lönerna — nödvändiggöra en omreglering av löner och löneplaner. Departementschefen förordar därför, att frågan om de kvinnliga befattningshavarnas avlönings- och pensionsförhållanden löses, utan att rubbning sker i de manliga befattningshavarnas löner.

Utskottet har visserligen icke känt sig övertygat om vare sig det formellt eller reellt riktiga i detta betraktelsesätt. Enligt utskottets mening kunna tvärtom goda skäl anföras för att just i detta skede behovsprincipens tillämplighet underkastas slutgiltig prövning. Då emellertid frågan om kvinnornas löneställning måste, med hänsyn till att hela budgetbehandlingen vid årets riksdag (1925) är beroende av detta spörsmåls skyndsamma handläggning, erhålla ett snabbt avgörande, och då givetvis behovsprincipen kan, åtminstone under här nedan angiven förutsättning, jämväl senare — och särskilt i det av departementschefen antydda sambandet — utan större olägenhet upptagas till slutlig prövning, har utskottet funnit sig med avseende på tidpunkten därför kunna biträda departementschefens mening.

En förutsättning är därvid dock, att den lönekonstruktion, som nu godkännes för de kvinnliga befattningshavarna, icke föregriper den senare prövningen av behovsprincipen och därigenom försvårar eller omöjliggör en framtida utveckling av denna löneform. Så skulle dock enligt utskottets mening bli va fallet, därest den av Kungl. Maj:t nu föreslagna nya löneplanen undantagslöst bleve gällande för såväl kvinnliga som manliga befattningshavare. I syfte att förebygga en sådan möjlighet har utskottet därför vidtagit viss begränsning i den enligt löneplanen kvinnorna tillkommande lönerätten. Enär samma åtgärd — indragning för kvinnliga befattningshavare av sista löneklassen i samtliga lönegrader — tillika främjar en ur utskottets synpunkt önskvärd jämkning med avseende på likalönskravet, har däri legat ett ytterligare motiv för nämnda ändring. Genom godkännandet av utskottets förslag synas också vägarna till en senare, obunden prövning av behovsprincipen komma att på det sätt hållas öppna, att ett uppskov därmed synes kunna vinna anslutning från såväl vänner som motståndare till principen i fråga. Ur denna utgångspunkt biträder alltså utskottet tanken på att det definitiva ställningstagandet till behovsprincipen tillsvidare uppskjutes.»

Den av utskottet sålunda intagna ståndpunkten vann sedermera riksdagens godkännande.

Under erinran om vad kommittén i annat sammanhang (sid. 43) anført till stöd för sin åsikt, att behovsprincipen icke kan läggas till grund för en ratio-

nell lönesättning och att huvudskälet för bibehållande av nuvarande begränsning i den kvinnorna tillkommande lönerätten sålunda bortfallit, har kommittén även i övrigt ansett starka skäl tala för att kvinnornas undantagsställning borde upphöra. Vid överförandet av de kvinnliga befattningarna till den manliga löneplanen togs nämligen till utgångspunkt icke löneläget för närmast motsvarande manliga befattningar, i den mån sådana funnos, utan löneläget enligt den kvinnliga löneplanen. Att så varit fallet visar redan den omständigheten, att löneplanen för att möjliggöra ett överflyttande av de lägsta kvinnliga befattningarna måst utbyggas nedåt med icke mindre än fyra lönegrader. De blygsamma avlöningsförbättringar, som det oaktat kommo de kvinnliga tjänstemännen till del vid inplaceringen i den utbyggda löneplanen, äro att tillskriva en delvis ändrad värdesättning av de kvinnliga tjänsterna, och 1925 års omläggning av statsanställda kvinnors avlöningsförhållanden kan sålunda svårigen sägas innebära något steg i riktning mot genomförande av den s. k. likalönsprincipen. I realiteten bibehöllo de kvinnliga tjänstemännen i avlöningshänseende samma ställning som förut, och erfarenheten har visat, att tjänsternas relativt låga placering å löneskalan medfört, att likvärdig manlig sökande endast i undantagsfall och under trycket av exceptionellt ogynnsamma befodringsförhållanden uppträtt som konkurrent till kvinnorna om dessa platser. Att under sådana förhållanden bibehålla en anordning, varigenom den i allt fall markerade och genom rekryterings- och befodringsordningen bibehållna skillnaden i lönehänseende mellan manliga och kvinnliga tjänstemän än ytterligare skärpes, kan kommittén icke finna befogat. Kommittén har fördenskull i sitt förslag uteslutit ifrågavarande inskränkning beträffande kvinnliga tjänstemän. Kostnaderna för genomförande av denna ändring skulle, enligt av kommittén verkställda beräkningar, vid de nyreglerade verken uppgå till c:a 0.83 miljoner kronor. Emellertid är att märka, att några stora kvinnliga befattningshavargrupper vid postverket och telegrafverket, nämligen flertalet postexpeditörer och förste postexpeditörer resp. telegrafexpeditörer och förste telegrafexpeditörer, jämlikt kungl. brev den 4 juni 1926, redan tillförsäkrats de ökade löneförmåner, som sålunda enligt kommitténs förslag skulle komma även övriga kvinnliga befattningshavare till godo, genom att de *i lönehänseende* placerats en lönegrad högre än den för vederbörande befattning eljest fastställda. Dessa ökade löneförmåner representera för närvarande en årlig kostnad av omkring 250 000 kronor.

6 § 3 mom. Rörande 3 mom. hava bl. a. socialstyrelsen och lantmäteristyrelsen uttalat, att uppflyttning till högre löneklass borde ske vid ingången av kalender*månaden* näst efter den, under vilken den för uppflyttning stadgade tiden i den lägre löneklassen tilländagått, i stället för, som nu gäller, vid ingången av nästföljande kalender*kvartal*. En dylik ändring, påfordrad jämväl från personalhåll, måste kommittén av praktiska skäl avstyrka. Varje löneuppflyttning skall föregås av myndighetens prövning, och det kan icke vara lämpligt — åtminstone icke för verk med stor personal — att dessa prövningsärenden, som nu samlas och behandlas kvartalsvis, skulle behöva förekomma varje månad. En sådan omläggning skulle säkerligen vålla ökning i myndigheternas

redan nu ganska dryga arbete med löneklassplaceringar, utan att detta kan sägas vara motiverat för tillgodoseende av ett berättigat personalintresse av någon betydendet.

Den ändrade formuleringen av 3 mom. a) avser att tydligare uttrycka, vad som får räknas såsom tjänstetid för erhållande av löneuppflyttning. I sak betyder ändringen endast, att hela den tid tjänstemannen på grund av olycksfall i tjänsten eller därmed jämställd tjänstledighetsorsak varit hindrad att tjänstgöra är att betrakta såsom tjänstetid, vilken berättigar till löneuppflyttning. För närvarande gäller i sådant hänseende, att blott den tid, varunder oavkortad lön åtnjutes, får tillgodoräknas. Som emellertid detta vid olycksfall i tjänsten skulle komma att i fortsättningen liksom hittills bliva en regel med endast få undantag, saknar ändringen ekonomisk betydelse för statsverket.

Rörande villkoret, att tjänsteman under minst fyra femtedelar av den tid, som erfordras för vinnande av löneuppflyttning, skall hava bestritt sin egen eller på grund av förordnande annan statens tjänst, däri inberäknat semester och vissa slag av tjänstledighet, hava framställts olika ändringsyrkanden, inebärande såväl skärpning som lindring av tidsbestämningen fyra femtedelar av tjänstgöringsperioden. Föreslagits har sålunda både »elva tolvtedelar», »fem sjättedelar» (= $\frac{1}{2}$ år av de tre år, som erfordras för uppflyttning), »tre fjärdedelar» och »tre femtedelar». Kommittén har emellertid icke funnit tillräckliga skäl att på denna punkt frångå, vad som nu gäller, allra helst något egentligt behov av ändring icke torde föreligga vare sig ur personal- eller verkssynpunkt.

I 3 mom. b) har företagits en omkastning av orden »icke prövats» till »prövats icke» för att starkare betona, att uppflyttning till högre löneklass kräver väl vitsordad tjänstgöring, varför prövning av tjänstgöringens beskaffenhet bör föregå varje löneuppflyttning.

Bestämmelserna i 11 och 12 §§ av gällande avlöningsreglementen för allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken hava omarbetats och sammanförts i en paragraf, den nya 7 §. (Jfr sid. 75 o. f.) Sneddningsregeln har därvid i egenskap av grundläggande föreskrift intagits som första moment och utvidgats att gälla även vid övergång från extra ordinarie befattning till ordinarie tjänst i samma eller högre lönegrad. Det torde böra påpekas, att endast tjänsteman, som i sin extra ordinarie anställning haft full tjänstgöring, skulle komma i åtnjutande av den förmån sneddnigen inebär. Däremot torde hinder icke få anses föreligga mot att en amanuens, som bestrider halvtids-tjänstgöring i tvenne verk, vid befordran till ordinarie tjänst i det ena verket får föreskrifterna i nu omförmälda moment på sig tillämpade, under iakttagande likväl av att, därest amanuensbefattningarna varit placerade i olika lönegrader, såsom utgångspunkt vid sneddnigen skall tagas den lägsta av de båda befattningarna. 7 § 1 mom.

7 § 2 och 3 mom. innehålla föreskrifter rörande tillgodoräkning av föregående tjänstetid för löneklassplacering i den nya befattningen. För undanröjande av varje missförstånd har i 2 mom. uttryckligen föreskrivits, att detta stadgande endast gäller tjänsteman, å vilken bestämmelserna i 1 mom. icke vunnit tillämpning. Både sneddnig och tillgodoräkning skulle alltså icke vidare få 7 § 2 mom.

äga rum samtidigt, utan bestämmelserna härom stå vid sidan av varandra såsom alternativa föreskrifter. Vad som enligt 2 mom. skulle få tillgodoräknas, är förordnandetid, under vilken s. k. vikariatslön (jfr 20 §) uppburits, givetvis under förutsättning, att förordnandet hänför sig till befattning i samma eller högre lönegrad. Emellertid skulle vid sådan tillgodoräkning endast den effektiva tjänstgöringstiden komma i fråga, med undantag dock för semester, ferier och tjänstfrihet — sistnämnda ord taget i den lönetekniska betydelse det erhållit i 19 § 1 mom. Om sålunda vikarien åtnjutit tjänstledighet, skall detta visserligen icke, på sätt nu ofta är fallet, påverka själva tillgodoräkningsrätten, men däremot skall tiden för ledigheten frändragas vid bestämmande av den del av förordnandetiden, som må räknas vikarien till godo.

Något stadgande därom, att vid tillgodoräknande hänsyn icke skall tagas till del av kalenderkvartal, har icke ansetts erforderligt, enär de allmänna bestämmelserna i 6 § 3 mom. rörande tiden för uppflyttning till högre löneklass torde lämna fullt tydliga anvisningar härutinnan.

7 § 3 mom. I 3 mom. innefattas stadganden om den tillgodoräkning, som kan komma i fråga beträffande eljest i statens eller det allmännas tjänst utfört arbete eller fullgjort uppdrag. Rätt att pröva och besluta härom skulle ankomma på Kungl. Maj:t.

I fråga om vissa befattningshavargrupper, för vilka någon extra ordinarie tjänst icke finnes inrättad, gäller som regel, att övergång till ordinarie tjänst i förekommande fall sker direkt från befattning som extra eller annan icke-ordinarie anställning. Detta är exempelvis fallet beträffande extra rikstelefonister, vilka befordras till ordinarie rikstelefonister, linjearbetare vid telegrafverket, vilka befordras till ordinarie reparatörer eller linjeförmän, samt banarbetare vid statens järnvägar, vilka befordras till ordinarie banvakter. Då kommittén icke avser att göra någon ändring i tillgodoräkandet av tidigare tjänstgöring vid dessa anställningshavares utnämning till ordinarie tjänst men ansett det icke vara erforderligt att för dylika specialfall meddela utförliga stadganden i avlöningsreglementet eller dess tilläggsbestämmelser, vill kommittén förorda, att Kungl. Maj:t, på därom av vederbörande verksstyrelse gjord hemställan, överlåter sin prövningsrätt i dylika fall på verksstyrelsen, som därvid må kunna medgiva tillgodoräkning i samma omfattning, som hittills varit gällande. Genom en dylik anordning besparas även Kungl. Maj:t besväret att behöva träffa avgöranden i ett stort antal likartade fall, och onödigt skriftväxling undviks.

7 § 4 mom. Det har som en brist i nu gällande avlöningsreglementen framstått, att bestämmelser saknats, som reglera tjänstemans löneplacering vid övergång på egen begäran från en ordinarie tjänst till annan inom samma lönegrad. Konsekvensen synes bjuda, att tjänsteman härvid icke skall komma i sämre ställning, än om flyttning skett till tjänst inom lägre lönegrad, och detta även om övergången ägt rum från ett verk till annat. För att emellertid undanröja varje tveksamhet härutinnan har kommittén i sitt förslag intagit ett stadgande, att tjänsteman, som efter egen ansökning flyttas till annan tjänst inom samma

lönegrad, äger bibehålla den placering i löneklass han före tillträddandet av den nya tjänsten innehade. I övrigt är att märka den ändringen, att tjänsteman, som efter egen ansökning flyttas till tjänst inom lägre lönegrad, skall åtnjuta lön enligt den lägre lönegraden, med rätt dock att inom ramen för denna lönegrad bibehålla den placering i löneklass han innehade i den högre tjänsten. För närvarande gäller, att tjänstemannen äger åtnjuta lön enligt den lönegrad han vid förflyttningen tillhörde; dock må lönen därvid icke i något fall utgå enligt högre löneklass än den högsta för den lägre tjänsten gällande. Det har emellertid synts kommittén riktigast, att tjänsteman, som på egen begäran nedflyttas till lägre tjänst, icke bör tillerkännas särskilda förmåner, exempelvis i fråga om semestertidens längd o. d., utöver dem, som äro med den lägre tjänsten eljest förenade. Själva löneklassplaceringen blir däremot densamma både enligt gällande bestämmelser och kommitténs förslag.

Kommittén har haft under överbägande att utsträcka bestämmelserna i 4 mom. att omfatta även extra ordinarie tjänsteman, vilken vinner ordinarie anställning i lägre lönegrad än den han innehåft såsom extra ordinarie. Ehuru en sådan föreskrift torde komma att få en ganska begränsad räckvidd, kan dock med nuvarande dåliga befodringsförhållanden befaras, att extra ordinarie tjänstemän för säkrande av ordinarie anställning skulle på ett olämpligt sätt konkurrera om lägre ordinarie tjänster och på grund av exempelvis högre examensmeriter eventuellt uttränga de aspiranter, som utbildat sig speciellt för tjänsterna i fråga. Även om farhågor i denna riktning kanske kunna betecknas som överdrivna, har dock kommittén funnit lämpligast att avstå från den ifrågasatta utvidgningen av momentets räckvidd. I de fall, då skäligheten bjuder, att vid bestämmandet av löneklass i den ordinarie tjänsten viss hänsyn tages till löneställningen i förut innehavd högre extra ordinarie befattning, synes frågan enligt bestämmelserna i 7 § 3 mom. böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Se härom den allmänna motiveringen, sid. 57.

8 §.

Kommittén har funnit behövt att i allmänna avlöningsreglementet införa ett stadgande, närmast motsvarande det, som nu förekommer i 13 § avlöningsreglementet för kommunikationsverken. Enligt detta stadgande skulle det vara medgivet för Kungl. Maj:t att, för förvärvande av särskilt kvalificerad person till viss befattning eller för sådan persons bibehållande i tjänst, kunna tilldela honom högre lön, än han med tillämpning av eljest gällande regler skolat erhålla. Farhågor hava visserligen från några håll uttalats, att en dylik bestämmelse kan leda till missbruk samt öppna vägen för partibelöningar. Kommittén anser dock, att erfarenheten under de år motsvarande bestämmelser i kommunikationsverkens avlöningsreglemente varit gällande på intet sätt bestyrka riktigheten av dessa farhågor. Paragrafen åsyftar mer än något annat stadgande i reglementet endast sällsynta undantagsfall. Det kan emellertid icke vara lyckligt att göra lönesystemet så stelt, att statens intressen måste eftersättas, för att icke enhetligheten på någon punkt skall brytas. Sär-

9 §.

skilt på det tekniska området förekommer det, att enskilda företagare konkurrera hårt med staten om de mera kvalificerade arbetskrafterna. En tjänsteman, som är specialist inom sitt fack, kan vara så gott som oundgänglig för verket, och lagen om tillgång och efterfrågan kan i dylika fall göra det nödvändigt att höja lönen utöver den normalt utgående, om staten skall kunna påräkna att få behålla tjänstemannen i fråga. Nu invändes måhända, att staten ändå aldrig kan betala sådana löner, som t. ex. den enskilda industrien erbjuder. Detta är sant men behöver därför icke betyda, att staten saknar möjligheter att även med en måttlig avlöningsförhöjning möta konkurrensen. Statstjänsten har nämligen vissa fördelar vid sidan av lönen, vilka skattas högt, främst tryggheten i fråga om framtiden, pensionen för egen och för familjens del samt i någon mån även den sociala ställningen. Dessutom torde arbetsförhållandena ofta vara angenämare i statens än i enskild tjänst.

Kommitténs förslag innebär, att lönen i de fall, som här avses, må kunna höjas till ett belopp, liggande högst 20 % över det, som utgår enligt den högsta för tjänsten fastställda löneklassen. För närvarande gäller däremot, att lönen i intet fall må överstiga sistnämnda belopp. Anledningen till att kommittén funnit sig böra föreslå en utvidgning av denna bestämmelse är den, att möjlighet eljest saknas att erbjuda någon avlöningsförhöjning åt en tjänsteman, som redan uppnått slutlön.

Kommittén vill till sist framhålla, att den förutsätter, att Kungl. Maj:t lämnar riksdagen underrättelse rörande varje fall, då 9 § vunnit tillämpning, ävensom meddelar de särskilda skälen härför.

10 §.

I 1921 års avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, stadgas under 13 § som följer:

»1. Tjänsteman vid statsdepartement eller centralt ämbetsverk skall icke blott vara underkastad föreskrifterna i den för verket gällande instruktion utan ock, därest vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden vid en möjligen inträdande förändrad organisation av verket eller eljest kan varda stadgad, ävensom, därest vissa till verket hörande göromål överflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande av den lönegrad, han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål, eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande tjänstgöra i det verk, till vilket göromålen överlämnas. Tjänsteman vid statsdepartement eller centralt ämbetsverk är skyldig att tjänstgöra å den särskilda befattning inom verket uti innehavande lönegrad, tjänsteman vid statsdepartement efter Kungl. Maj:ts förordnande jämväl inom annat statsdepartement, där han, till befordrande av arbetets oavbrutna gång, befinnes vara lämplig och behöflig.

Tjänsteman vid statsdepartement eller centralt ämbetsverk skall, likaledes med bibehållande av den lönegrad han innehar, vara pliktig att, när helst så av Kungl. Maj:t prövas lämpligt, låta sig förflyttas till annan befattning vare sig inom statsdepartement eller annat till den centrala statsförvaltningen hörande verk.

2. Därest till centralt ämbetsverk hör underlydande distrikts- eller lokalförvaltning, skall tjänsteman vid sådant centralt ämbetsverk, utövar vad i 1 mom. är föreskrivet, vara underkastad att låta sig förflyttas till befattning, tillhö-

rande distrikts- eller lokalförvaltningen, jämväl med förändring av tjänstgöringsorten, dock utan ändring beträffande innehavande lönegrad.

3. Tjänsteman, som ej tillhör den centrala statsförvaltningen, skall vara underkastad såväl föreskrifterna i den för verket gällande instruktion som ock den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden samt den förflyttning till annan tjänstgöringsort eller till annan befattning vid det verk, han tillhör eller varunder han lyder, som kan bliva honom i behörig ordning ålagd. Varder tjänsteman utan något sitt förvållande sålunda förflyttad till tjänst inom lägre lönegrad, skall han likväl åtnjuta lön enligt den lönegrad, han vid förflyttning tillhörde. Har förflyttning till tjänst inom lägre lönegrad däremot föranletts av något tjänstemannens förfarande i tjänsten, skall lön till honom utgå enligt de för den lägre tjänsten stadgade grunder, dock med iakttagande att, om tjänstemannen i den högre befattningen åtnjöt lön enligt högre löneklass, än som finnes fastställd för den lägre tjänsten, han skall bibehållas vid den löneklass han förut tillhörde.

Därjämte skall tjänsteman, om vilken i detta mom. är fråga, därest vissa honom åliggande göromål överflyttas från det verk han tillhör till annat, vara pliktig att, med bibehållande av innehavande lönegrad, efter Kungl. Maj:ts förordnande tjänstgöra i det verk, till vilket göromålen överflyttas.

4. Nedflyttas befattning till lägre lönegrad, äger den, som då innehar tjänsten, uppbära lön i den lönegrad, befattningen förut tillhörde, intill dess han avgår från befattningen i fråga.»

I 14 § avlöningsreglementet för kommunikationsverken hava meddelats bestämmelser av i huvudsak enahanda innehåll som de, vilka enligt ovan citerade stadganden föreskrivits att gälla beträffande tjänstemän, som ej tillhöra den centrala statsförvaltningen.

Det har emellertid ifrågasatts, huruvida avlöningsreglementenas bestämmelser rörande tjänstemännens förflyttningsskyldighet vore förenliga med § 36 regeringsformen, vilket stadgande har följande lydelse:

»De, som bekläda domareämbeten, så högre som lägre, samt alla andra ämbets- och tjänstemän, än de i föregående § nämnda (d. v. s. innehavare av s. k. förtroendesysslor), kunna icke, utan medelst rannsaking och dom, ifrån sina innehavande sysslor av Konungen avsättas, ej heller, utan efter egna ansökningar, till andra tjänster befordras eller flyttas.»

Den sålunda väckta frågan har även dragits under domstols prövning, i det att en tjänsteman, som förflyttats från kanslisekreterarbefattning i ecklesiastikdepartementet till notarietjänst i kammarrätten, såsom stöd för sin åsikt, att förflyttningen vore olaglig och därför borde upphävas, åberopat § 36 regeringsformen. Av Högsta domstolens dom i målet¹ lär emellertid endast kunna dragas den slutsatsen, att de svenska domstolarna sakna befogenhet att pröva, huruvida en vanlig lag eller administrativ stadga står i strid mot gällande grundlag. Härav skulle även följa, att en eventuellt grundlagsstridig lag icke genom domstolsbeslut kan förklaras ogiltig. Emellertid synes det kommittén i rättsordningens intresse vara av största vikt, att icke grundlagens bud i administrativ väg åsidosättas eller kringgås. I den mån ett grundlagsstadgande icke längre står i överensstämmelse med utvecklingens krav, bör detsamma ändras under iakttagande av härför föreskrivna former, men så länge stad-

¹ Kungl. Maj:ts dom den 28 februari 1928 (fallet Neuendorf).

gandet fortfarande gäller, torde det böra omgivas med all den helgd, som sedan gammalt och med rätta ansetts böra tillkomma rikets grundlagar, och följaktligen noga respekteras.

Innan man kan bedöma, huruvida avlöningsreglementets bestämmelser rörande förflyttningsskyldigheten i allo överensstämma med gällande grundlag, torde det vara nödvändigt att undersöka, om det i § 36 R. F. omförmälda begreppet ämbets- eller tjänsteman förblivit till sin innebörd oförändrat efter grundlagsstadgandets tillkomst. Kommittén finner det för sin del vara uppenbart, att så icke kan sägas vara fallet. År 1809, då grundlagen skrevs, torde med uttrycket ämbets- och tjänstemän närmast hava avsetts befattningshavare, motsvarande dem, vilka i våra dagar pläga benämnas fullmaktstjänstemän. Emellertid äro numera, såsom bekant, övertvägande antalet tjänstebefattningar icke tillsatta medelst fullmakt utan medelst konstitutorial, en för grundlagsstiftarna säkerligen okänd tillsättningsform, som enligt 1 § avlöningsreglementet för kommunikationsverken skall anses innebära, att tjänsteman kan i administrativ väg avsättas från sin befattning på grund av fel eller försumelse i tjänsten.

Vidare har tjänstemannabegreppet utvidgats även på andra sätt. Så har exempelvis den tidigare existerande skillnaden mellan »tjänstemän» å ena sidan och »betjante» å den andra för åtskilliga år sedan avskaffats, så att för båda dessa kategorier av befattningshavare användes beteckningen »tjänstemän». Likaledes betecknas numera flertalet icke-ordinarie befattningshavare såsom tjänstemän (»extra ordinarie tjänstemän»).

Då sålunda tjänstemannabegreppet undergått högst väsentliga förändringar, är det enligt kommitténs mening fullt berättigat att — trots stadgandet i § 84 R. F. därom, att grundlagarna skola i varje särskilt fall tillämpas efter deras ordalydelse — låta uttrycket ämbets- och tjänstemän i § 36 R. F. syfta endast på de kategorier tjänstemän, vilkas rättsliga ställning avsikten ursprungligen varit att reglera. Är denna uppfattning riktig, något, som kommittén efter samråd med en expert på det statsrättsliga området tror sig hava grundad anledning att förmoda, bör tydligen en bestämd gräns dragas mellan tjänstemän, vilka innehava fullmakt å sina befattningar, och övriga tjänstemän. De senare lära knappast vara tillförsäkrade det vidsträckta skydd mot eventuell avsättning eller förflyttning, som § 36 R. F. avser att skänka.

Då kommittén från denna utgångspunkt undersökt bestämmelserna rörande förflyttning i avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen, har kommittén icke kunnat undgå att finna den i 13 § gjorda uppdelningen av statsförvaltningen i, å ena sidan, centralförvaltning, för vars tjänstemän gäller en mera inskränkt — ehuru vad fullmaktstjänstemännen beträffar till synes alltför vittomfattande — förflyttningsskyldighet, och, å andra sidan, distrikts- eller lokalförvaltning, där en vidsträcktare förflyttningsskyldighet är föreskriven, ur rättslig synpunkt svagt grundad.

Kommittén har i stället ansett sig böra av skäl, som i det föregående antytts, göra uppdelningen efter helt andra linjer. Beträffande tjänstemän, som tillsättas genom fullmakt, bör sålunda enligt kommitténs mening icke gälla vid-

sträcktare skyldighet i fråga om förflyttning, än som kan anses förenligt med bestämmelserna i § 36 R. F.; detta så mycket mindre som de ytterst sällsynta fall, då nuvarande mot grundlagen stridande föreskrift kommit till användning, på ett icke lyckligt sätt åstadkommit irritation, just därför att det varit fråga om kränkning av ett grundlagsstadgande, som icke blott tjänstemän utan även andra anse välbetänkt. Kommittén anser väl en ändring av grundlagen framför ett fortsatt åsidosättande av densamma vara att föredraga men finner det nödigt, att frågan underkastas ett sorgfälligt överbäggande, innan man eventuellt skrider till åtgärder i dylik riktning. Vad återigen angår tjänstemän, som tillsättas genom konstitutorial, torde statsmakterna hava betydligt friare händer.

I detta sammanhang uppställer sig frågan, efter vilka grunder tillsättning i olika fall sker genom fullmakt och genom konstitutorial. Praxis är i detta avseende alltför växlande för att kunna tjäna som ledning för ett svar på frågan. Det torde sannolikt snarast förhålla sig så, att tillfälliga omständigheter eller enbart tradition oftast varit avgörande, då det gällt att bestämma tillsättningsformen för skilda befattningar inom olika områden av statsförvaltningen. Härtill torde även hava bidragit, att gränsen mellan fullmakt och konstitutorial hittills varit i hög grad flytande. Vinner kommitténs förslag godkännande, skulle emellertid för framtiden vinnas full klarhet i detta avseende.

Det måste emellertid enligt kommitténs mening framstå såsom ett lika viktigt önskemål att erhålla enhetliga regler i fråga om tjänstebefattningars tillsättande. För detta ändamål torde likväl en ganska omfattande utredning bliva erforderlig, i första hand avseende att klarlägga, vilka kategorier av tjänstemän regeringsformen § 36 avser, varefter konsekvenserna av denna undersökning böra dragas i form av en rationell uppdelning av tjänstemännen i, å ena sidan, fullmaktstjänstemän och, å andra sidan, konstitutorielltjänstemän. Samtidigt härmed synes böra undersökas, i vilka fall tjänstefullmakt bör utfärdas av Kungl. Maj:t och i vilka fall utnämning lämpligen kan företagas av vederbörande verksstyrelse. Även i detta hänseende råda för närvarande betydande och till synes sakligt omotiverade skiljaktigheter mellan olika förvaltningsområden. Kommittén har förfrågat sig hos ett antal experter på det statsrättsliga området, huruvida någon av dem vore villig att biträda kommittén med en dylik utredning. Samtliga de tillfrågade hava emellertid på grund av för tillfället bristande tid sett sig nödsakade att lämna avböjande svar. På grund härav, och då utredningen torde böra omfatta jämväl frågan om tjänstemäns tvångspensionering, har kommittén funnit sig böra föreslå, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om densammans verkställande vid lämplig tidpunkt. I avvaktan härpå torde nuvarande ordning för de olika befattningarnas tillsättande kunna utan olägenhet tjäna såsom grundval för den av kommittén föreslagna reformens genomförande.

Såsom ovan framhållits, har kommittén ansett, att reglerna om fullmakts- 10 § 1 mom. tjänstemäns förflyttningsskyldighet böra givas ett innehåll, som står i full överensstämmelse med grundlagsbudet i § 36 R. F. För undvikande av varje missförstånd torde fördenskill böra klargöras kommitténs uppfattning

rörande detta stadgandes allmänna innebörd, i vad detsamma avser flyttning från en tjänst till annan. Kommittén vill då erinra, hurusom ifrågavarande grundlagsföreskrift tillkommit såsom ett värn om förvaltningens självständighet gentemot mer eller mindre godtyckliga ingripanden uppifrån men däremot helt naturligt *icke* för att hindra de organisatoriska förändringar inom förvaltningen, som utvecklingens krav kunna påfordra. En tjänsteman, som tillsatts genom fullmakt, bör alltså i enlighet med denna uppfattning *icke* vara pliktig att underkasta sig förflyttning av skäl, som sammanhånga med hans *person* och som äro grundade på subjektivt bedömande. Gör här avsedd tjänsteman sig skyldig till fel eller försummelse i tjänsten, bör fördenskull ingripande ske i annan ordning än genom tvångsförflyttning. I detta avseende torde någon som helst tvekan om grundlagens mening *icke* kunna råda. Om däremot *organisatoriska* skäl sådant påkalla, synes tjänsteman böra vara pliktig att låta sig förflyttas till annan befattning inom samma lönegrad vid det verk han tillhör, med bibehållen eller förändrad stationeringsort. Det kan nämligen enligt kommitténs mening *icke* anses rimligt eller vara av grundlagsstiftarna avsett, att en tjänsteman, som erhållit fullmakt på en viss befattning, skall vara under alla förhållanden tillförsäkrad rätt att med oförändrade göromål kvarstå i denna tjänst, oavsett om tjänsten på grund av arbetets rationalisering, nya tekniska hjälpmedel el. dyl. blivit överflödig, under det att tjänstemannens arbetskraft behöves på annat håll inom verket. Kommittén förutsätter emellertid, att förflyttning *icke* vidtages, utan att tjänstemannen först beretts tillfälle att yttra sig därom.

Därest de med befattningen förenade göromålen överflyttas från det verk tjänstemannen tillhör till annat, torde det ävenledes utan vidare få anses klart, att tjänstemannen skall vara skyldig att med bibehållande av innehavande lönegrad tjänstgöra i det verk, till vilket göromålen överlämnats. Det är ju här endast fråga om flyttning av en tjänst — även om densamma tilläventyrs skulle erhålla en annan benämning — medan tjänstemannen bibehåller sin befattning ehuru med placering i annat verk. Dylik överflyttning till annat verk skulle dock, i likhet med vad som nu gäller, endast kunna ske efter Kungl. Maj:ts förordnande.

10 § 2 mom. Enär § 36 R. F. enligt kommitténs i det föregående uttalade uppfattning *icke* får anses äga tillämpning å tjänstemän, vilka tillsättas genom konstitutorial, har ett bibehållande i huvudsak av nuvarande föreskrifter rörande dessa tjänstemäns skyldighet att underkasta sig förflyttning *icke* ansetts vålla några betänkligheter av den art, som framkommit beträffande fullmaktstjänstemännen. De konstituerade tjänstemännen skulle med andra ord vara pliktiga att, när helst så av verkets styrelse prövades lämpligt, låta sig förflyttas till annan stationeringsort ävensom till annan befattning — i samma eller lägre lönegrad — vid det verk de tillhörde. Beträffande förflyttningsskyldighetens omfattning gäller sålunda för konstituerade tjänstemän i två hänseenden en viktig olikhet mot vad som föreslås i fråga om fullmaktstjänstemän: dels uppställes *icke* såsom villkor för flyttning till annan tjänst, att flyttningen skall vara föranledd av organisatoriska skäl, dels kan förflyttning ske till tjänst

inom lägre lönegrad än den av tjänstemannen förut innehavda. Dessa olikheter äro betingade av de krav på större rörlighet med avseende å anställnings- och avlöningsförhållanden, vilka särskilt de affärsdrivande verken plägat uppställa och som torde hava varit en av huvudorsakerna till införandet av den speciella tillsättningsform, som förordnande medelst konstitutiorial utgör. I övrigt ansluta sig bestämmelserna i detta moment helt till vad som stadgas beträffande tjänstemän, vilka tillsättas genom fullmakt.

Frånsett en mindre, formell ändring överensstämmer detta moment med vad 10 § 3 mom. som nu gäller.

Innan kommittén lämnar 10 §, torde böra tilläggas, att det icke synts nödigt att meddela särskilda bestämmelser i de ämnen, som denna paragraf omhandlar, för de genom förordnande — vare sig på viss tid eller tills vidare — tillsätta tjänstemännens vidkommande. Rörande innehavare av s. k. förtroendesysslor, är stadgat i § 35 R. F. Vilken rättslig ställning övriga genom förordnande tillsatta tjänstemän intaga — exempelvis det stora antal rektorer, som kommittén i annat betänkande denna dag föreslår skola tillsättas i sådan ordning — har kommittén icke ansett sig hava anledning att närmare beröra i detta sammanhang.

Slutligen torde ock böra fästas uppmärksamheten vid att kommittén i de föreslagna tilläggsbestämmelserna till allmänna avlöningsreglementet upptagit vissa redan nu stadgade undantag från vad i 10 § föreslagits.

För olika förvaltningsområden nu gällande bestämmelser angående semester hava av kommittén underkastats omarbetning. Visserligen föreslår icke kommittén någon ändring i avseende å semestertidernas längd — med undantag för vissa, i redogörelsen för tilläggsbestämmelserna till allmänna avlöningsreglementet närmare omförmälda befattningshavargrupper, beträffande vilka hittills gällt särskilda forskrifter i fråga om rätten till semester — men den skiftande praxis, som utbildat sig vid tolkningen av nuvarande knapphändiga bestämmelser, hava nödvändiggjort åtskilliga förtydliganden. 11 §.

Ingressens nuvarande lydelse, »Tjänsteman äger årligen, när det kan ske 11 § 1 mom. utan hinder för göromålen behöriga gång, åtnjuta semester etc.», har givit anledning till olika tolkningar, i det att uttrycket »när det kan ske» ansetts betyda både »om det kan ske» och »å tid, när det kan ske». Sistnämnda tolkning anser kommittén var den principiellt riktiga, varför första stycket i 11 § 1 mom. i kommitténs förslag erhållit en däremot svarande lydelse. Förslaget innebär med andra ord, att verksstyrelse hädanefter skulle äga bestämma allenast över själva tidpunkten, när semester må kunna åtnjutas, men däremot icke kunna helt förvägra en tjänsteman semester endast under åberopande av att göromålen behöriga gång icke medgäve semesters uttagande.

Enligt beslut av 1928 års riksdag äger Kungl. Maj:t förordna, att tjänsteman, som med hänsyn till göromålen behöriga gång icke kunnat före utgången av ett kalenderår komma i åtnjutande av hela den på sagda år belöpande semes- 11 § 2 mom.

tern, må kunna medgivas att före utgången av januari månad nästpåföljande kalenderår utfå de semesterdagar, som sålunda återstå. Genom särskilda kungl. brev har sedermera tillstånd lämnats vissa verksstyrelser att för personalen vid vederbörande verk lämna dylikt medgivande.

Kommittén har — icke minst med hänsyn till de ändringar i fråga om semesterrettens natur, som föreslagits i 1 mom. — funnit skäligt och lämpligt att bestämmelser av ovan antytt slag utfärdas att gälla för samtliga de tjänstemän, å vilka allmänna avlöningsreglementet skulle vinna tillämpning. Emellertid har kommittén, på grund av den mångfald framställningar i sådan riktning, som gjorts av myndigheter och personalorganisationer, ansett sig böra föreslå, att tiden för uttagande av föregående års semester måtte utsträckas att omfatta icke blott januari månad utan hela första kvartalet av påföljande år. Tjänstgöringsförhållandena äro nämligen vid åtskilliga verk sådana, att det ur arbetssynpunkt vore synnerligen olägligt, om semester i någon större utsträckning komme att uttagas under januari. Kommittén vill dock betona, att dess förslag ingalunda får anses innebära något medgivande för verken att vid uppgörande av sina semesterlistor normalt kalkylera med semesterns fördelning på fem kalenderkvartal, varigenom personalens berättigade önskemål att erhålla en med hänsyn till årstiden så lämplig semester som möjligt i viss mån skulle kunna äventyras.

Vidkommande framställda krav om rätt att sammanslå två års semester, har kommittén funnit desamma förtjäna beaktande endast som ett led i lösandet av den s. k. norrlandsfrågan, varom utförlig redogörelse lämnas i annat sammanhang (sid. 80 o. f.). Kommittén har fördenskull under 11 § 2 mom. intagit ett stadgande, att tjänsteman, som är stationerad å ort, där kallortstillägg utgår, må, om särskilda skäl sådant föranleda, kunna medgivas att i följd åtnjuta icke blott honom för löpande år tillkommande semester utan jämväl semester för det näst föregående året, i den mån sådan icke redan av honom tillgodonjutits. Med »särskilda skäl» förstår kommittén i främsta rummet rekreationsresa till sydligare belägna trakter, inom eller utom landet.

11 § 3 mom. Enär semester beräknas för kalenderår, har det syntts kommittén naturligt, att semestern för en tjänsteman, som innehar sin tjänst endast under en del av året, skall reduceras i motsvarande mån. Kommittén har sig emellertid bekant åtskilliga fall, då nuvarande bestämmelser rörande semester icke givits en sådan tillämpning. Det torde sålunda vara ganska vanligt, att en tjänsteman, som står i begrepp att avgå med pension i början eller mitten av kalenderåret, avslutar sin verksamhet i statens tjänst med semester, enligt kommitténs mening vittnande om en alltför långt driven benägenhet att utnyttja de förmåner statstjänster har att erbjuda. Vidare har tveksamhet i många fall uppstått rörande semestertidens beräkning vid tjänstemans övergång under året från en med semesterrett förenad befattnings till annan dylik tjänst.

Kommittén har därför kompletterat semesterbestämmelserna med ett stadgande, som avser att giva regler även för de fall, vilka i det föregående berörts. Till förekommande av varje missförstånd vill kommittén dessutom påpeka, att kommittén givetvis icke avsett, att, om en tjänsteman, vilken kommit i åt-

njutande av full semester, oförmodat skulle avgå från sin tjänst under året, något återkrävande av för mycket erhållen semester i form av löneavdrag för motsvarande antal dagar skulle komma i fråga.

I syfte att förekomma ett icke alldeles ovanligt missbruk, nämligen att en tjänsteman, som åtnjuter längre tids tjänstledighet, formellt träder i tjänst endast för att komma i åtnjutande av semester, har kommittén föreslagit ett stadgande, enligt vilket semester icke må tillgodonjutas, utan att tjänstemannen under sammanlagt minst hälften av närmast förflutna period av tolv månader bestritt sin egen eller annan statens tjänst eller fullgjort uppdrag för statens räkning. Härigenom har även starkare än nu betonats, att semestern avser att bereda rekreation efter fullgjort arbete, och alltså *icke* är någon med tjänsten förenad ovillkorlig rätt till visst antal avdragsfria ledighetsdagar varje år.

Fall kunna emellertid inträffa, då ett strikt tillämpande av huvudregeln skulle leda till mindre lämpliga eller måhända obilliga resultat. Så t. ex. bör verksledning äga möjlighet att företaga de jämkningar, som kunna påkallas för ernående av en ändamålsenlig semesterfördelning. Likaså bör den omständigheten, att en tjänsteman varit sjuk under något längre tid än ett halvår, icke i och för sig utgöra hinder för honom att i form av semester komma i åtnjutande av en för hans fulla återställande kanske synnerligen välbehövlig vila. Åt 4 mom. har därför givits en formulering, som, jämte det den ger myndighet rätt att förvägra en långvarigt tjänstledig befattningshavare semester, bereder möjlighet att på särskilda skäl medgiva undantag från villkoret, att tjänsteman för erhållande av semester skall hava varit i tjänst minst sex av de närmast förflutna tolv månaderna.

I fråga om 5 mom. föreslår kommittén icke någon ändring i vad som nu gäller.

Nuvarande bestämmelser angående tjänstemans avlöningsförmåner under tjänstledighet av olika slag återfinnas dels i själva avlöningsreglementet, dels i de av Kungl. Maj:t utfärdade tilläggsbestämmelserna till reglementet. Avlöningsreglementet innehåller sålunda föreskrifter angående de fall, då tjänstledighet må åtnjutas med oavkortad lön, samt angående de s. k. tjänstledighetsavdrag, som skola tillämpas i vissa fall vid sjukdom, olycksfall i tjänsten och avstängning på grund av smittfara. Tilläggsbestämmelserna åter innehålla föreskrifter rörande tjänstledighet i andra fall än ovan nämnts.

En dylik uppdelning av föreskrifterna på tvenne olika författningar har vid tillämpningen visat sig vara synnerligen opraktisk. Till den bristande överskådligheten har även bidragit bestämmelsernas formella uppställning, i det att såsom indelningsgrund tjänat icke orsaken till tjänstledigheten utan tjänstledighetsavdragets storlek. För bestämmande av det avdrag, som vid visst slag av tjänstledighet skulle tillämpas, hava myndigheterna fördenskull ofta måst forska icke blott i två skilda författningar utan även i de olika bestämmelserna under varje särskild avdragstyp, innan åsyftat slag av ledighet kunnat återfinnas. Det har vidare länge framstått som ett allmänt önskemål, att

antalet avdragstyper måste begränsas och i samband därmed hithörande bestämmelser göras tydligare och mindre vidlyftiga.

På grund härav har kommittén i avlöningsreglementet sammanfört alla bestämmelser angående löneförmåner vid tjänstledighet, systematiskt ordnade efter tjänstledighetens orsak, samt vidare inskränkt antalet avdragstyper genom att utesluta det nuvarande C-avdraget och i dess ställe föreslå B-avdrag, varjämte kommittén i övrigt sökt giva reglerna en klar och tydlig avfattning, så att hittillsvarande tolkningsvårigheter vid tillämpningen må kunna undvikas. Vad särskilt angår borttagandet av C-avdraget, torde en dylik åtgärd så mycket hellre kunna förordas, som den har ringa ekonomisk betydelse för staten. C-avdrag tillämpas för närvarande vid värnpliktstjänstgöring i fredstid, vid ledighet för uppdrag inom vissa personalsammanslutningar, vid ledighet för studier för vinnande av kompetens till högre befattning, dock högst för tre månader, vid ledighet under begränsad, kort tid för uppgiven enskild angelägenhet av vikt samt vid kvinnlig befattningshavares ledighet för havandeskap under högst tre månader. Beträffande ledighet för värnpliktstjänstgöring är att märka, att ordinarie anställning nästan undantagslöst uppnås först efter det värnplikten fullgjorts, varför det kan sägas vara ganska betydelselöst, vilket tjänstledighetsavdrag i reglementet fastställes för ledighet av denna orsak. Vad angår de övriga slagen av ledighet, där C-avdrag nu förekommer, gäller, att de antingen äro av så kort varaktighet eller så sällan förekommande, att någon anledning att enbart för dessa bibehålla C-avdraget knappast föreligger. I fråga om ledighet för studier finnas dessutom särskilda skäl, som tala för att jämte en viss utvidgning av stadgandets tillämpningsområde medgiva något lindrigare avdrag. För dessa skäl redogöres närmare i samband med behandlingen av 16 §, som innehåller bestämmelser om dylik ledighet. I varje fall anser kommittén de fördelar ur administrativ synpunkt, vilka stå att vinna genom minskande av antalet avdragstyper uppväga den obetydliga utgiftsökning, som därav i några fall kan bliva en följd.

Kommittén föreslår sålunda tre olika avdragstyper, liksom nu benämnda A-, B- och C-avdrag, varvid dock bör uppmärksammas, att det föreslagna C-avdraget närmast motsvarar nuvarande D-avdrag.

I fråga om tjänstledighetsavdragens storlek gäller för närvarande, att avdragen utgå efter en progressiv skala med belopp, vilka beträffande A-avdraget utgöra lägst 14 % (1:a löneklassen) och högst 33 % (33 löneklassen) av lönen å A-ort, exklusive dyrtidstillägg. Det nuvarande B-avdraget utgör efter samma beräkningsgrunder lägst 36 % och högst 49 % av lönen, nuvarande C-avdraget lägst 58 % och högst 65 % av lönen samt D-avdraget slutligen hela lönen jämte förekommande personligt lönetillägg, personlig lönefyllnad och kallortstillägg. Anledningen till denna progressivitet är att söka i tjänstledighetsavdragens tillkomsthistoria, i det att de leda sitt ursprung från de tidigare utgående tjänstgöringspenningarna, vilka avskaffades vid det nya lönesystemets genomförande. Tjänstgöringspenningarna, vilka utgjorde den del av avlöningen, som vid tjänstledighet frånträdde, utgingo nämligen med en i förhållande till lönen högst växlande procentsiffra, företeende olikheter såväl mellan skilda

befattningar inbördes som även mellan i övrigt jämställda befattningar vid olika verk. För samtliga verk gällde dock den regeln, att en lägre avlönad tjänsteman hade att vid tjänstledighet avstå en icke blott absolut utan även procentiskt sett mindre del av sin avlöning än en högre befattningshavare. Sistnämnda princip bibehölls av kommunikationsverkens lönekommitté i dess förslag till nytt avlöningsreglemente för kommunikationsverkens tjänstemän. Sålunda föreslog nämnda kommitté, att tjänstledighetsavdraget vid ledighet för sjukdom, varom det då närmast var fråga, skulle utgå med lägst 18 % och högst 33 % av lönen å A-ort men i övrigt med lika belopp för samma löneklass, oberoende av tjänsternas gruppering i dyrortshänseende. Att sedermera minimsiffran 18 % kom att sänkas till 14 %, sammanhänger med löneplanens utbyggande nedåt i samband med de kvinnliga tjänstemännens inordnande under den manliga löneplanen år 1925. Vid detta tillfälle sattes tjänstledighetsavdragen för de nyskapade lönegraderna i relation till de förut utgående beloppen i högre lönegrader utan hänsyn till den procentiska minskning, som härav blev följden.

Gentemot ifrågavarande principer för tjänstledighetsavdragens beräkning hava framställts åtskilliga erinringar. Bl. a. har gjorts gällande, att om avlöningsbeloppen över hela linjen äro tillmätta likformigt och efter samma grundsatser, borde vid samtliga befattningar gälla enahanda villkor med avseende å rätt till bibehållna avlöningsförmåner vid tjänstledighet av olika slag, varför avdragen syntes böra bestämmas till en och samma procent för alla lönegrader. Även om ett dylikt betraktelsesätt kan, teoretiskt sett, hava visst fog för sig, har kommittén icke ansett sig böra föreslå en så genomgripande förändring i vad som nu gäller, men kommittén har dock funnit anledning att något mildra den enligt kommitténs mening alltför starka progressionen i avdragsskalan. Av nedanstående tabell framgår, hur de av kommittén föreslagna A-avdragen förhålla sig till lönen. Procentsiffrorna hava avrundats till hela tal.

Löneklass	Månadslön å I-ort kronor	A-avdrag för dag		Löneklass	Månadslön å I-ort kronor	A-avdrag för dag	
		kronor	i % av lönen			kronor	i % av lönen
1	150: --	0: 80	16	21	510: --	3: 50	21
2	162: --	0: 90	17	22	540: --	3: 70	21
3	174: --	1: --	17	23	575: --	4: --	21
4	186: --	1: 10	18	24	615: --	4: 30	21
5	198: --	1: 20	18	25	655: --	4: 60	21
6	210: --	1: 30	19	26	700: --	5: --	21
7	222: --	1: 40	19	27	745: --	5: 40	22
8	234: --	1: 50	19	28	790: --	5: 80	22
9	246: --	1: 60	19	29	835: --	6: 20	22
10	258: --	1: 70	20	30	880: --	6: 60	22
11	270: --	1: 80	20	31	925: --	7: --	23
12	285: --	1: 90	20	32	975: --	7: 50	23
13	300: --	2: --	20	33	1 025: --	8: --	23
14	320: --	2: 10	20	34	1 075: --	8: 50	24
15	340: --	2: 30	20	35	1 125: --	9: --	24
16	360: --	2: 50	20	36	1 180: --	9: 50	24
17	390: --	2: 70	20	37	1 235: --	10: --	24
18	420: --	2: 90	20	38	1 290: --	10: 50	24
19	450: --	3: 10	20	39	1 390: --	11: 50	25
20	480: --	3: 30	20	40	1 490: --	12: 50	25

Det har mot nuvarande avdragssystem även riktats den anmärkningen, att det icke kunde vara riktigt att avdragen fastställts till lika stort belopp för samtliga ortsgupper, oberoende av lörens olika storlek. Härigenom komme exempelvis tjänstemän å de billiga orterna att vid tjänstledighet avstå en förhållandevis större del av sin lön än de å de dyrare orterna bosatta, vilket ansetts innebära en orättvisa. Kommittén erkänner anmärkningens principiella riktighet men har av praktiska skäl funnit sig böra avstå från att framlägga förslag till ändring på denna punkt. Det skulle nämligen knappast bidraga till att göra avlöningsreglementet överskådligt, om för varje ortsgrupp fastställdes särskilda avdragsskalor, vilket skulle kräva att de i förslaget till nytt avlöningsreglemente förekommande 80 olika avdragsbeloppen ökades till 400. Då det vidare här rör sig om ganska obetydliga differenser, torde några egentliga olägenheter av att bibehålla för samtliga ortsgupper gemensamma avdrag icke heller förefinnas.

B-avdraget har kommittén ansett lämpligen kunna sättas lika med dubbla A-avdraget. Procentiskt kommer det att tämligen nära ansluta sig till nuvarande B-avdrag. C-avdraget utgör enligt förslaget för dag $\frac{1}{30}$ av månadslönen och för hel månad hela lönen, varjämte på vederbörande myndighet skulle ankomma att besluta, huruvida tjänsteman, som har att vidkännas C-avdrag, skall avstå jämväl övriga med tjänsten förenade förmåner. För närvarande gäller i detta avseende, att tjänsteman, som har att vidkännas D-avdrag, skall avstå samtliga *kontanta* avlöningsförmåner. Om än kommittén förutsätter, att detta även för framtiden bör vara regel, synes det dock vara önskligt att bereda myndigheterna möjlighet att t. ex. vid några dagars ledighet mot C-avdrag förklara, att särskilt avdrag å kallortstillägg eller liknande förmån utöver lönen icke skall ifrågakomma. Å andra sidan bör vid längre ledighet mot C-avdrag myndigheten kunna vidtaga inskränkning i de förmåner, som eljest följa med tjänsten.

I fråga om samtliga tjänstledighetsavdrag är dessutom att märka den principiella nyheten, att kommittén vid avdragsbeloppens bestämmande räknat månad = 30 dagar. Härigenom underlättas högst betydligt redogörarens arbete med avlöningslistornas upprättande. Om t. ex. en tjänsteman begärt ledighet under tiden 10 januari—31 maj för fullgörande av riksdagsmannauppdrag, utgår för närvarande hans avlöning med månad för månad växlande belopp, beroende på antalet dagar i månaden, enär tjänstledighetsavdraget beräknas per dag och icke per månad. Enligt kommitténs förslag däremot skall tjänstemannen under tiden februari—maj avstå lika stort belopp varje månad, varför redogöraren, sedan väl avlöningens storlek för februari månad uträknats, icke behöver verkställa några nya räkneoperationer beträffande samme befattningshavare vid upprättandet av de följande månadernas avlöningslistor. Det har även syntts kommittén vara naturligt, att när den oavkortade lönen utgår med lika belopp, oavsett antal dagar i månaden, samma regel bör gälla, även då lönen under tjänstledighet skall utgå med visst avkortat belopp.

Slutligen har kommittén, i samband med att alla föreskrifter om tjänstledighet införts i avlöningsreglementet, funnit nödigt och även lämpligt, att åt

Kungl. Maj:t fortfarande inrymmer möjlighet att besluta om avvikelser från de allmänna stadgandena, när anledning därtill kan föreligga.

I denna paragraf hava sammanförts bestämmelser rörande tjänstemans löneförmåner vid ledighet från den ordinarie tjänsten för fullgörande av uppdrag i statens eller det allmännas tjänst, d. v. s. särskilda tjänsteuppdrag, andra offentliga uppdrag eller militär tjänstgöring.

13 §.

Rörande uppdrag för statens räkning läres såsom allmän regel böra gälla, att tjänsteman av sådan anledning icke skall avstå något av den med hans ordinarie tjänst förenade lönen, så framt icke i annan ordning beredes honom ersättning för mistade löneförmåner. Det är emellertid icke avlöningsreglementets sak att angiva regler för huru i de särskilda fallen bör i sådant hänseende lämpligen förfaras. Därför föreslår kommittén en avfattning av stadgandet angående tjänstledighet för statliga uppdrag, som innebär, att, därest icke för särskilt fall annorlunda förordnas, tjänstemannen skall under ledigheten äga uppbära oavkortad lön. Är det fråga om uppdrag, som meddelas av Kungl. Maj:t, synes i samband därmed böra — såsom redan nu merendels torde ske — lämnas föreskrifter angående ersättningen samt, därest denna är beräknad med hänsyn till att tjänsteman skall avstå lönen helt eller delvis, angående vad som sålunda eventuellt skall avstås av lönen. För ett ofta förekommande slag av statliga uppdrag, nämligen ledamotskap av kommitté, är i nuvarande tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementena föreskrivet, att tjänsteman skall vid ledighet för sådant ändamål avstå all avlöning. Kommittén anser icke nödigt att för detta specialfall meddelas föreskrift i avlöningsreglementet utan finner det mera naturligt, att i kungörelsen med bestämmelser angående kommittéer införes erforderlig bestämmelse i ämnet, liksom där redan nu är stadgat, att tjänsteman skall av kommittén beredas ersättning för vad han avstått av sin avlöning under ledighet för kommittéuppdragets fullgörande. I detta sammanhang torde även böra erinras om de rätt ofta inträffande uppdragen för tjänsteman att såsom statens representant deltaga i in- eller utländska konferenser eller andra sammankomster, som beröra hans verksamhetsfält. Därest tjänsteman för sådant uppdrag icke tillerkännes särskild ersättning, avsedd att utöver resekostnader m. m. täcka även avstådd avlöning, i vilket fall föreskrift bör lämnas om vad av lönen skall avstås, läres han böra bibehålla oavkortad lön. Likaså läres exempelvis verkschef, som har att å tjänstens vägnar — alltså utan särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t — deltaga i dylika konferenser eller närvara vid offentliga tillfällen, krävande ledighet från hans vanliga tjänstegöromål, böra uppbära oavkortad avlöning.

Då det gäller statliga uppdrag, som meddelas av den myndighet, under vilken tjänstemannen lyder, bör givetvis denna i samband med uppdragets lämnande meddela föreskrift om huruvida tjänstemannen skall uppbära särskild ersättning för uppdraget och om han på grund därav skall vid behov av tjänstledighet avstå något av avlöningen. Huru härvid skall förfaras, beror uppenbarligen på huruvida och i vilken utsträckning myndigheten äger befogenhet att disponera särskilda medel för uppdragets i fråga utförande. Att ersättning

utöver avlöningen icke må utbetalas för utförande av uppdrag, som faller inom tjänstemannens vanliga tjänstutövning, framgår av vad under 28 § stadgas. I övrigt lär missbruk icke vara att befara, så framt blott tillfyllestgörande regler fastställas för medelsdispositionen. Beträffande särskilt frågan om disposition av medel för vikariatsersättning vid fall av tjänstledighet, som myndighet meddelar hos densamma anställd ordinarie tjänsteman, har kommittén för avsikt att i sammanhang med avgivande av förslag till avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän föreslå ändrade regler. Härigenom torde även rättelse komma att vinnas i det av statsrevisorerna vid flera tillfällen påtalade förhållandet, att tjänstemän vid länsstyrelserna i anmärkningsvärt stor utsträckning varit helt eller delvis befriade från tjänstgöring för fullgörande av uppdrag i samband med inkomsttaxeringen utan att därvid behöva avstå någon del av sin avlöning, ehuru vederbörande ägt uppbära särskild ersättning för uppdraget med icke så obetydliga belopp. Den ordinarie stats-tjänsten har i dylika fall oftast uppehållits med tillhjälp av vikarie, som erhållit ersättning härför från det ordinarie anslaget till vikariatsersättningar, vilket är av förslagsanslags natur och alltså kan överskridas. Sistnämnda omständighet möjliggör en dubblering av tjänsterna i en omfattning, som icke är avsedd.

Vidkommande slutligen sådana statliga uppdrag, som meddelas tjänsteman av annan myndighet än den, under vilken han lyder, ankommer det på denna sistnämnda myndighet att i samband med beviljande av erforderlig tjänstledighet besluta, huruvida och i vad mån avdrag å avlöningen skall äga rum. Härom bör förhandlas mellan de båda myndigheterna och avgörandet träffas under beaktande av uppdragets beskaffenhet och den särskilda ersättning, som må utgå för uppdragets fullgörande. Tages tjänsteman i anspråk för något det egna verket ovidkommande ändamål, ligger det i sakens natur, att hans avlöning under tjänstledigheten skall helt bekostas av det verk, som anlitar hans arbetskraft. Några svårigheter att ordna dessa angelägenheter utan närmare bestämmelser i avlöningsreglementet torde icke behöva uppkomma.

Av kommitténs allmänna inställning till förevarande spörsmål lär följande, att några särskilda förskrifter icke vidare skulle erfordras därom, att tjänsteman äger uppbära oavkortad lön för den tid han tjänstgjort å annan befattning inom verket eller såsom lärare vid utbildningskurs därstädes.

Nuvarande stadgande att lönen må bibehållas oavkortad under tid, vilken tjänsteman med vererbörligt medgivande använt för att utom sin tjänstgöringsort göra iakttagelser eller idka studier, som kunna tjäna verkets intressen, har i kommitténs förslag ändrats därhän, att orden »med vederbörligt medgivande» ersatts med »enligt uppdrag». Denna ändring behöver givetvis icke i och för sig innebära, att varje initiativ från tjänstemannens egen sida för erhållande av ledighet för ifrågavarande ändamål skulle vara uteslutet, men kommittén har ansett det böra vara ett minimivillkor för beviljande av oavkortad lön under studier, att statsintresset är så pass påtagligt, att vederbörande myndighet finner sig kunna lämna sitt medgivande till studiernas bedrivande i form av ett uppdrag.

Beträffande punkten 1) d) må allenast påpekas, att med i stadgandet omförd revider i pensionsanstalt givetvis icke åsyftas i anstaltens tjänst anställd tjänsteman.

I fråga om punkten 2) är att märka, hurusom kommittén föreslår en mindre utvidgning av vad som för närvarande gäller i så måtto, att A-avdrag skulle tillämpas även vid sådant offentligt, icke-statligt uppdrag, för vilket ersättning utgår, i stället för såsom dagarvode, i form av ett mindre arvode för år eller annan förekommande tidsperiod. Det har nämligen av åtskilliga myndigheter framhållits vara sakligt omotiverat att för i stort sett likartade uppdrag stadga i det ena fallet A-avdrag och i det andra mistning av hela lönen.

Med hänsyn till storleken av den ersättning, som utgår vid fullgörande av riksdagsmannaupdrag samt uppdrag såsom ledamot av kyrkomöte och av statsrevisionen, har kommittén funnit skäligt föreslå ett något större tjänstledighetsavdrag vid ledighet för dylikt uppdrag än det i nu gällande avlöningsreglementen stadgade A-avdraget och därvid, såsom av bestämmelsen i punkten 3) a) framgår, ansett B-avdrag vara det lämpliga.

Rörande den ändring, som innefattas under punkten 3) b), hänvisas till vad som i samband med redogörelsen för minskandet av antalet avdragstyper anförts i fråga om tjänstledighet för värnpliktstjänstgöring i fredstid (12 § sid. 148).

Punkten 4) innehåller i sakligt hänseende icke någon annan förändring än den ovannämnda angående kommittéuppdrag.

Har tjänsteman skadats till följd av olycksfall i tjänsten och därigenom 14 § 1 mom. blivit hindrad att tjänstgöra, är han enligt nu gällande bestämmelser berättigad att, om olycksfallet medfört sjukdom, åtnjuta oavkortad lön så länge sjukdomen varar, samt om olycksfallet, efter upphörande av därav förorsakad sjukdom, medfört under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan, att likaledes åtnjuta oavkortad lön, intill dess sex månader förflutit från dagen för olycksfallet. Därefter skall han vidkännas A-avdrag, såvida icke verkstyrelsen finner skäl föreskriva, att sådant avdrag icke skall äga rum eller skall ske med lägre belopp.

Med hänsyn främst till svårigheten att avgöra, när den av olycksfallet förorsakade sjukdomen skall anses hava upphört, ehuru hindret att tjänstgöra kvarstår, har kommittén funnit sig böra föreslå en mindre ändring i ovanberörda bestämmelser i syfte att underlätta deras tillämpning. Innebörden av ändringen är endast, att i den av kommittén föreslagna bestämmelsen intet nämnes angående av olycksfallet föranledd sjukdom och dess upphörande. Regeln skulle fördenskull erhålla den förenklade lydelse, att vid ledighet på grund av olycksfall i tjänsten oavkortad lön utgår, intill dess sex månader förflutit från dagen för olycksfallet, varefter A-avdrag tillämpas, såvida icke särskilda skäl föranleda, att sådant avdrag icke skall äga rum. Den försämring detta förslag möjligen kan synas innebära för tjänstemännen är endast skenbar. I de sällsynta fall, då en av olycksfallet förorsakad, klart påvisad sjukdom varar längre tid än sex månader, torde nämligen vederbörande myndighet med säkerhet begagna

sig av möjligheten att medgiva utsträckt ledighet utan löneavdrag. I alla övriga fall äro de ekonomiska villkoren vid ledighet av förevarande slag i det stora hela oförändrade, och kommittén har icke funnit anledning biträda yrkande om utvidgning av förmånerna.

14 § 2 mom. Riksdagen har år 1926 genom skrivelse nr 107 p. 4 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa sådan omarbetning av gällande bestämmelser om ersättning åt befattningshavare i statens tjänst vid olycksfall i tjänsten, att därunder kunde innefattas jämväl sådana fall, då befattningshavare genom förbrytelse åsamkats skada under tjänstutövning, samt för riksdagen framlägga förslag i berörda hänseende.

Ifrågavarande skrivelse var föranledd av riksdagens år 1925 församlade revisorers berättelse, däri redogjordes för ett fall, då en tulltjänsteman under tjänstutövning tillskyndats skada.

Revisorerna hade till denna redogörelse anknutit följande uttalande:

»Revisorerna hava genom den redogörelse, de här ovan lämnat för ifrågavarande ärende, velat fästa uppmärksamheten på att de nu i ämnet gällande författningsbestämmelserna icke synas lämna tulltjänstemännen det rättsskydd, som enligt revisorernas mening borde tillkomma dem med hänsyn till den många gånger farliga bevakningstjänst, de ha att utföra. Visserligen har nu ifrågavarande tulltjänsteman av billighetsskäl tillerkänts en viss ersättning ur anslaget till hemliga utgifter, men då skada, som här är fråga, icke torde kunna hänföras till olycksfall i tjänsten, lärer tulltjänsteman likväl icke vara berättigad att av tullverket erhålla ersättning för dylik skada. Revisorerna vilja särskilt framhålla den betydelse i kampen mot smugglingen det enligt revisorernas mening måste hava, att de med bevakningen sysselsatta känna sig tryggade mot den skada i ekonomiskt och andra hänseenden, som genom överfall i tjänstutövning kan drabba dem. Revisorerna ifrågasätta därför sådan ändring av nu gällande författningsbestämmelser, att tullverket i första hand blir ersättningsskyldigt till vederbörande tjänsteman för skada, som ovan sagts.»

Förklaring hade avgivits av generaltullstyrelsen, som ej hade något att erinra mot revisorernas förslag men framhöll, att motsvarande önskemål torde göra sig gällande även å andra förvaltningsområden.

I likhet med revisorerna fann riksdagen av omständigheterna påkallat, att sådan ändring vidtoges i vederbörande avlöningsbestämmelser, att därav otvetydigt framginge, att sjukdom på grund av skada, som genom förbrytelse tillskyndats befattningshavare vid tullverket under tjänstutövning, skall anses som olycksfall i tjänsten. Visserligen måste en dylik föreskrift äga särskild betydelse för tjänstemän vid tullverket, men då liknande fall syntes kunna inträffa även inom andra grenar av förvaltningen, ansåge riksdagen, att en blivande bestämmelse i ämnet borde omfatta samtliga befattningshavare i statens tjänst.

Över detta ärende har sedermera allmänna civilförvaltningens lönenämnd avgivit infortrat utlåtande, varefter Kungl. Maj:t överlämnat handlingarna till 1928 års lönekommitté för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt kommittén lämnade uppdraget.

Ehuru det av lönenämndens utredning synes framgå, att skada, åsamkad

genom brottslig handling av annan person, måste anses vara att hänföra till olycksfall i den mening, som avses i gällande olycksfallsförsäkringslag, samt att en liknande, vidsträckt tolkning kan och bör givas åt det i avlöningsbestämmelserna förekommande uttrycket »olycksfall i tjänsten», har kommittén likväl funnit sig böra i det reviderade avlöningsreglementet giva ett tydligt uttryck åt den principen, att våld eller misshandel, varför befattningshavaren blivit utsatt på grund av sin tjänst, är att jämställa med olycksfall i tjänsten. I tveksamma fall torde analogivis böra åt den föreslagna föreskriften härom givas samma innebörd och räckvidd som stadgandet i strafflagen 10 kap. 1 §, vilket lyder: »Gör någon våld eller annan misshandel å ämbetsman, i ämbetsärende, eller för att honom till någon ämbetsåtgärd tvinga eller därifrån hindra, eller att å honom för sådan åtgärd hämnas; dömes o. s. v.»

Kommittén har därjämte ansett att med olycksfall i tjänsten bör likställas svårare smittsam sjukdom, som tjänstemannen ådragit sig under tjänstutövning. De smittsamma sjukdomar, som härvidlag åsyftas, äro sådana, beträffande vilka är stadgad särskild anmälningsplikt enligt 2 § epidemilagen. Dessa sjukdomar äro för närvarande pest, kolera, smittkoppor, fläckfeber, nervfeber, paratyfus, scharlakansfeber, difteri, akut barnförlamning, smittsam hjärnfeber samt rödsot.

Medicinalstyrelsen har ifrågasatt, huruvida icke med ovan omförmälda sjukdomar borde jämnas även sådan yrkessjukdom, som omnämnes i 1 § av lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Kommittén har emellertid icke funnit behöfligt att för det ringa fåtal av statens befattningshavare, som kunna vara utsatta för dylik sjukdomsrisk, införa ett särskilt stadgande i avlöningsreglementet. Ej heller har kommittén funnit sig böra föreslå någon föreskrift i reglementet eller dess tilläggsbestämmelser, motsvarande vad som gäller enligt 1926 års avlöningsreglemente för förste provinsialläkare och provinsialläkare i fråga om tjänsteman, vilken ådragit sig smittsam sjukdom (utan närmare angiven begränsning), som kan anses hava uppkommit genom tjänstutövning. I den mån ovan angivna sjukdomar icke utan vidare kunna betraktas såsom »olycksfall i tjänsten», läser frågan om tjänstemans avlöningsförmåner vid ledighet av detta slag jämlikt föreskrifterna i 12 § avlöningsreglementet böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Bestämmelsen om lön under avstängning för smittsam sjukdom har oförändrad överförts från nuvarande reglementen.

Enligt 17 § 1 mom. avlöningsreglementet för kommunikationsverken äger tjänsteman, om han av behörigen styrkt sjukdom hindras att tjänstgöra, åtnjuta oavkortad lön jämte, i förekommande fall, kallortstillägg under högst så lång tid av ett och samma kalenderår, att ledigheten för sjukdom tillika med semester icke överstiger 45 dagar. I kommunikationsverkens lönekommittés betänkande den 20 februari 1919 anföres rörande denna förmån bl. a. följande:

15 §.

»Tjänsteman vid postverket, vilken av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbära själva lönen samt sådant ortstillägg och arvode, som hänföres till lön. Tjänstemännen vid telegraf- och vattenfallsverken åter äro

tillförsäkrade rätt att vid sjukdom uppbära oavkortad avlöning under högst så lång tid av ett och samma kalenderår, att ledigheten för sjukdom tillika med semester icke överstiger 45 dagar, men för tid därutöver skall tjänsteman vid telegrafverket avstå tjänstgöringspenningar respektive uppbördsprovision samt tjänsteman vid vattenfallsverken allenast åtnjuta de till lön hörande förmåner. Tjänsteman vid statens järnvägar åtnjuter fullt arvode vid ledighet för sjukdom under en tid av högst 45 dagar, däri inbegripen den tid han åtnjuter semester eller ledighet för enskilda angelägenheter, men för tid därutöver äger han uppbära hela lönen. Formellt sett äro således telegrafverkets, statens järnvägars och vattenfallsverkets tjänstemän likställda, under det att postverkets tjänstemän intaga den ofördelaktigare ställningen att icke ens under kortvarigare sjukdom få behålla full avlöning. Någon anledning att i förevarande hänseende ställa postverkets tjänstemän ogynnsammare än de övriga tre verkens tjänstemän synes emellertid icke föreligga.»

Allt efter som kommunikationsverkens lönesystem vunnit tillämpning inom civilförvaltningen i övrigt, har även förmånen av viss tids kostnadsfri sjukledighet utsträckts till de verk och myndigheter, för vilka lönereglering enligt detta system genomförts.

Tillämpningen av gällande bestämmelser om tjänstledighet och semester har varit föremål för uppmärksamhet av riksdagens år 1928 församlade revisorer, vilka härom verkställt en omfattande utredning. Som en sammanfattning av berörda utredning i avseende å samtliga de ledigheter, som under år 1927 förekommit i medeltal på varje i utredningen upptagen befattningshavare, hava revisorerna i sin berättelse intagit följande tablå.

I medeltal på varje tjänsteman	Tjänstledighet		Semester	Summa dagar
	på grund av sjukdom	av annan anledning än sjukdom		
Manliga, samtliga	12.1	8.6	29.8	50.5
Ordinarie	12.3	7.7	32.2	52.2
Extra ordinarie	11.2	12.9	18.4	42.5
Kvinnliga, samtliga	24.6	10.5	25.8	60.9
Ordinarie	26.8	9.6	29.5	65.9
Giftna	25.2	31.5	27.7	84.4
Ogiftna	27.3	3.3	29.9	60.5
Extra ordinarie	18.0	13.2	15.4	46.6
Giftna	25.0	43.4	15.1	83.5
Ogiftna	16.4	6.0	15.5	37.9

Utredningen har givit revisorerna anledning göra följande uttalande.

»Vad först beträffar av befattningshavarna på grund av sjukdom åtnjuten tjänstledighet har den av revisorerna verkställda utredningen ådagalagt, att dylik ledighet under år 1927 förekommit i synnerligen olika utsträckning för olika befattningshavargrupper. Väsentliga skiljaktigheter göra sig sålunda gällande — såväl vad angår sjukdomsfrekvensen eller antalet sjukdomsfall per befattningshavare som sjukledigheternas varaktighet — mellan ordinarie

och extra ordinarie befattningshavare, mellan manliga och kvinnliga befattningshavare samt mellan gifta och ogifta kvinnliga befattningshavare, i det att en större sjukledighet förekommit för ordinarie än för extra ordinarie och för kvinnliga än för manliga befattningshavare ävensom för gifta än för ogifta kvinnor. Den höga sjukledighet, som framträtt i fråga om kvinnliga i förhållande till manliga befattningshavare, är ett faktum, som tidigare konstaterats i officiella utredningar, bland annat av 1921 års lönekommitté i dess år 1923 avgivna betänkande angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden m. m. Den av revisorerna nu verkställda utredningen, som likväl endast avsett ett år och därtill omfattat ett jämförelsevis ringa observationsmaterial, utvisar dock en väsentligt mindre sjukledighet för de manliga befattningshavarnas del än den av berörda kommitté verkställda utredningen, vilken avsåg åren 1919, 1920 och 1921. Nu berörda skillnad mellan manliga och kvinnliga tjänstemän i fråga om sjukledigheternas längd torde i viss mån hava sin förklaring i olika hög fysisk och psykisk motståndskraft och måhända även i vederbörandes större eller mindre lämplighet för tjänstgöring av ifrågavarande slag. Någon liknande förklaring till att, oavsett kön, ordinarie befattningshavare, på sätt utredningen utvisat, måst åtnjuta längre sjukledighet än extra ordinarie synes däremot icke kunna givas. Likaså måste man ställa sig spörjande angående anledningen till att gifta kvinnor varit mer sjuklediga än ogifta. Fråga är emellertid, om icke de ordinaries mera fasta anställningsform ävensom de gifta kvinnornas ställning beträffande hemmet och vad därmed sammanhänger medverkat till att skapa en mindre uthållighet i tjänsten och en större benägenhet att giva efter för sjukdomssymptom. Därtill kommer, att, såvitt kan bedömas av utredningen, de gifta kvinnorna i särskilt stor utsträckning kommit i åtnjutande av tjänstledighet för enskilda angelägenheter. Den stora omfattning, i vilken sådana ledigheter förekommit för berörda kategori befattningshavare, måste givetvis i regel anses innebära vissa olägenheter med hänsyn till tjänstgöringsförhållandena inom statsförvaltningen, vilka olägenheter säkerligen komma att stegras i samma mån som ökningen av antalet gifta kvinnliga befattningshavare fortgår. För telegrafverkets del torde dock i detta fall föreligga särskilda förhållanden, i det att i detta verk anställda gifta kvinnliga befattningshavare i viss utsträckning beviljats tjänstledighet för enskilda angelägenheter för att bereda plats för under kristiden anställd extra ordinarie personal, vilken eljest under numera ändrade förhållanden måst avskedas.

Utan att vilja närmare ingå på de synnerligen ömtåliga och svåra spörsmål, varom här är fråga, vilja revisorerna framhålla, att resultatet av den verkställda utredningen synes vara värt beaktande vid den allmänna revision av nu gällande avlöningsreglementen, som enligt beslut av Kungl. Maj:t den 20 juni 1928 skall verkställas.

Revisorerna hava ansett sig böra ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om utnyttjandet av den kostnadsfria sjukledighet, som enligt avlöningsreglementet tillkommer befattningshavare, vars semester understiger 45 dagar. Utredningen i denna del ger vid handen, att den kostnadsfria sjukledigheten i stor utsträckning utnyttjats särskilt av de kvinnliga befattningshavarna och främst av de gifta kvinnorna. De lägre siffrorna för de manliga tjänstemännen torde endast i viss mån kunna förklaras därav att dessa tjänstemän i regel komma i åtnjutande av en längre semester än de kvinnliga och därför äga större möjlighet till erforderlig fysisk omvårdnad utan anlitande av sjukledighet. Tillämpningen av nu gällande bestämmelser om ifrågavarande sjuksemester synes revisorerna giva anledning till att berörda bestämmelser underkastas omprövning vid den blivande revisionen av avlöningsreglemen-

tena i syfte att förhindra, att missbruk av den angivna förmånen kunna göra sig gällande.

Den verkställda utredningen utvisar, att mer än en tredjedel av samtliga sjukdomsfall varit av kortare varaktighet än högst tre dagar. Det är sålunda ett ganska stort antal sjukledigheter av kortare varaktighet, som förekommit inom statsförvaltningen. Den omfattning, i vilken dylika ledigheter förekommit, är ingalunda av underordnad betydelse. Att av dylika förfall förorsakade avbrott i tjänstgöringen äro till men för arbetets behöriga gång, säger sig självt. Otvivelaktigt är, att frekvensen av de korta ledigheterna ökats därigenom, att sjukdom, som ej sträcker sig utöver tre dagar, i regel ej behöves styrkas genom läkarintyg, vartill kommer, att, såsom ovan nämnts, befattningshavarna i allmänhet äga rätt att inom vissa gränser erhålla sjukledighet utan att därför avstå någon avlöning. Revisorerna vilja för sin del icke yttra sig om huruvida någon ändring i gällande praxis beträffande styrkandet av sjukdom vid kortare sjukdomsfall bör vidtagas men vilja under alla förhållanden framhålla, att en skärpning av kontrollen av dylika ledigheter inom de olika verken bör ske till förhindrande av missbruk.

Revisorerna hava vidare funnit, att vissa befattningshavare vid telegrafverket och postverket, som varit sjuklediga under hela år 1927, kommit i åtnjutande av full avlöning under 45 dagar, varvid den kostnadsfria ledigheten i vissa fall uttagits såsom semester, i andra fall såsom sjukledighet och i ytterligare andra fall dels såsom semester och dels såsom sjukledighet. Det torde enligt revisorernas mening kunna ifrågasättas, huruvida i dylika fall en sådan förmån skäligen bör få åtnjutas, även om ledigheten, såsom i dessa fall synes hava förekommit, beviljats efter hand under året genom särskilda beslut.»

Med anledning av detta uttalande från statsrevisorernas sida avlät de kvinnliga kårsammanslutningarnas centralråd en skrivelse till statsutskottet vid 1929 års riksdag, vari gjordes gällande:

1. att den av 1928 års statsrevisorer gjorda utredningen angående förhållandet mellan manliga och kvinnliga befattningshavares sjukledighet bygger på ett ej jämförbart, oriktigt använt och felaktigt bearbetat material och därför saknar all beviskraft;

2. att en av centralrådet verkställd utredning i samma fråga, omfattande en grupp manliga och kvinnliga befattningshavare med samma lönevillkor och arbetsförhållanden (postexpeditörer), visar ett överskott i sjukledighet för kvinnorna av endast 0.4 dagar per år;

3. att varje gruppindelning av tjänst innehavare såsom underlag för en på olikhet i sjuklighet grundad löneskillnad är ohållbar.

Utskottet, som icke ansåg sig kunna taga någon ståndpunkt till de av centralrådet i ovan berörda skrivelse gjorda erinringarna rörande den av revisorerna verkställda utredningen, förklarade sig vara av den uppfattningen, att de av revisorerna omförmälda förhållandena voro av den betydelse, att de borde tagas under närmare övervägande, vilket lämpligen ansågs kunna ske i samband med den utredning, som anförtratts åt 1928 års lönekommitté.

Vad sålunda förekommit har givit kommittén anledning att verkställa en undersökning rörande den omfattning, i vilken ordinarie tjänstemän åtnjutit tjänstledighet med bibehållen oavkortad lön på grund av sjukdom, som ej varit

att hänföra till olycksfall i tjänsten. Undersökningen, som icke berört hela den civila statsförvaltningen och beträffande statens järnvägar endast avsett förhållandena vid styrelsen och tvenne distrikt, har givit det resultat, som framgår av nedanstående tablå:

Myndighet	Manliga			Kvinnliga			Manliga		Kvinnliga	
	antal redo- visade	som åtnjtit kostnadsfri sjukledighet	i % av hela antalet	antal redo- visade	som åtnjtit kostnadsfri sjukledighet	i % av hela antalet	antal kostnadsfria sjukdagar	i medeltal pr befattn.-havare	antal kostnadsfria sjukdagar	i medeltal pr befattn.-havare
De centrala ämbetsverken	241	115	47.7	335	247	73.7	850	3.5	2 190	6.5
Postverket	4 505	2 019	44.8	625	336	53.8	23 836	5.3	4 084	6.5
Telegrafverket	1 459	514	35.2	2 776	1 592	57.3	5 518	3.8	19 352	7.0
Statens järnvägar	6 995	3 590	51.3	246	209	85.0	38 143	5.5	1 835	7.5
Vattenfallsverket	286	135	47.2	32	27	84.4	1 063	3.7	241	7.5
Tullverket	2 652	844	31.8	90	58	64.4	10 098	3.8	737	8.2
Domänverket	766	92	12.0	28	16	57.1	1 590	2.1	159	5.7
Lotsverket	886	60	6.8	3	—	—	1 380	1.6	—	—
Summa	17 549	7 254	41.3	3 800	2 238	58.9	81 628	4.7	26 408	6.9
Säger för de centrala ämbetsverken och övriga verk	17 790	7 369	41.4	4 135	2 485	60.1	82 478	4.6	28 598	6.9

Att draga några bestämda slutsatser med ledning av föreliggande siffermaterial är givetvis synnerligen vanskligt. Alltför många oberäknliga faktorer kunna påverka resultatet i den ena eller andra riktningen. Kommittén anser sig dock, utan att begå någon orättvisa mot kvinnorna, kunna fastslå, att sjukfrekvensen bland kvinnliga tjänstemän är betydligt större än bland manliga. Man bör emellertid enligt kommitténs mening icke överdriva betydelsen av kvinnornas större sjuklighet i jämförelse med männens. De fysiologiska faktorer, som därvidlag spela in, torde vara alltför välbekanta för att behöva närmare beröras. Icke heller torde på sjuksiffrorna kunna grundas något allmännare omdöme rörande kvinnliga befattningshavares större eller mindre lämplighet för statstjänsten, lika litet som det med fog lär kunna påstås, att kvinnorna visa mindre uthållighet i det dagliga arbetet än sina manliga kamrater. Vad speciellt de gifta kvinnorna beträffar, kunna visserligen dessa kvinnors dubbla verksamhetsfält, ämbetsverket och hemmet, medföra för staten såsom arbetsgivare icke önskvärda konsekvenser i form av ökat behov av tjänstledighet, men då statsmakterna redan gått in för principen att medgiva gifta kvinnor samma rätt att innehava statstjänst, som tillkommer de ogifta, lär anledning icke förefinnas att gentemot gifta kvinnor tillämpa andra och strängare avdragsbestämmelser vid inträffande behov av

tjänstledighet än för övriga kvinnliga befattningshavare. Att såsom riksräkenskapsverket ifrågasätter, generellt begränsa tjänstgöringstiden för gifta kvinnor till hälften av den normala, anser kommittén likaledes vara att gå för långt. Kommittén har för sin del kommit till den uppfattningen, att några särskilda bestämmelser för kvinnliga tjänstemän — vare sig gifta eller ogifta — utöver dem, som redan finnas i gällande avlöningsreglementen, icke äro av behovet påkallade.

Sammanlagda antalet kostnadsfria sjukdagar för de 21 925 manliga och kvinnliga befattningshavare undersökningen omfattat uppgår till 111 076, utgörande i medeltal per befattningshavare 5.1 dagar. Även om denna siffra icke kan sägas vara anmärkningsvärt hög, har kommittén dock funnit andra skäl tala för vissa skärpningar i nu gällande föreskrifter.

Av statsrevisorernas i det föregående omförmälda utredning framgår, att mer än en tredjedel av samtliga sjukdomsfall varat högst tre dagar. Revisorererna finna det otvivelaktigt, att frekvensen av de korta ledigheterna ökas *dels* därigenom, att sjukdom, som ej sträcker sig utöver tre dagar, i regel ej behöver styrkas genom läkarintyg, *dels* på den grund att befattningshavarna vid dylik kortare sjukledighet i allmänhet ej behöva avstå någon del av sin avlöning. En liknande uppfattning har kommit till uttryck i riksräkenskapsverkets framställning till Kungl. Maj:t den 5 oktober 1926 angående styrkandet av tjänstemans sjukledighet, vilken framställning överlämnats till lönekommittén för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det kommittén lämnade uppdraget. Riksräkenskapsverket yttrar i denna skrivelse bl. a. följande:

»Frågan, när sjukdom skall anses behörigen styrkt, har för riksräkenskapsverket ofta ställt sig synnerligen tveksam, liksom förhållandet torde hava varit för ämbetsverken i allmänhet. Efterhand har emellertid utbildat sig en inom ämbetsverken tämligen allmänt följd praxis, enligt vilken vid sjukdomsfall, som ej sträcker sig utöver 3 dagar, såsom behörigt intyg godkänts en av den sjuke befattningshavaren själv — givetvis under tjänstemannaansvar — avgiven försäkran, att frånvaron förorsakats av angiven sjukdom. I vissa verk lärers hava fastställts den begränsning, att dylikt intyg icke godkänts för mer än en ledighet under viss tidsperiod. För längre sjukledigheter torde allmänt fordras intyg av legitimerad läkare.

Det torde vara uppenbart, att den tolkning av 16 § avlöningsreglementet, som sålunda framkommit, i varje fall lider av en viss godtycklighet. Fråga är, om tillämpningen strängt taget kan anses förenlig med ordalydelsen av sagda paragraf. Med hänsyn till den jämförelsevis stora kostnaden för anskaffande av läkarbetyg vid sjukdomsfall av kort varaktighet har riksräkenskapsverket likväl ansett sig böra följa samma praxis, som nyss angivits, vid vilket förhållande ämbetsverket självfallet ej kunnat ingripa mot andra myndigheter, som förfarit på samma sätt. Riksräkenskapsverket har emellertid på grund av den ställning ämbetsverket intager i förvaltningen funnit olägenheterna av frånvaron av tydliga bestämmelser på förevarande område alltmåra kännbara.

Ett särskilt skäl att tillämpa en ganska restriktiv tolkning av ifrågavarande bestämmelse är, att genom det nya avlöningsreglementet medgivits rätt för befattningshavare att — inom vissa gränser — kunna erhålla sjukledighet utan att därför avstå ens någon avlöning. Godkännes en av tjänstemannen

själv gjord anmälan om sjukdom såsom behörigen bestyrkt, blir under sådana förhållanden frestelsen stor att vid även mindre opasslighet avhålla sig från tjänstgöring. Och någon kontroll från ämbetsverkens sida är endast rent undantagsvis möjlig att åstadkomma.»

Riksräkenskapsverket föreslår, att sådan ändring måtte vidtagas i avlöningsreglementet, att vid ledighet under högst 3 dagar i följd på grund av sjukdom, som ej är behörigen styrkt men som av befattningshavaren försäkras hava utgjort hinder för tjänstgöring, B-avdrag skulle tillämpas.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd, som tidigare haft detta ärende på remiss, har genom cirkulärskrivelse den 25 april 1927 anhållit hos ett flertal ämbetsverk, att dessa ville meddela nämnden, huruvida behov föreläge av bestämmelser i den riktning, som av riksräkenskapsverket angivits. Av ämbetsverkens yttranden framgår, att praxis med avseende å styrkandet av sjukdom för erhållande av tjänstledighet är synnerligen växlande, i det att en del ämbetsverk pläga fordra läkarintyg även för en dags ledighet. I allmänhet synas dock tre dagar hava varit den gräns, utöver vilken sjukledighet icke beviljats utan läkarintyg. Riksräkenskapsverkets förslag, att B-avdrag skulle tillämpas vid ledighet för sjukdom, som ej styrkts av läkarintyg, har tillstyrkts endast av ett fåtal myndigheter. Rörande behovet i övrigt av särskilda bestämmelser angående styrkandet av sjukledighet äro däremot meningarna mycket delade.

Genom kommitténs förslag att utsträcka den fria läkarvården till civilförvaltningen i dess helhet, varom redogörelse lämnas i annat sammanhang (sid. 99 o. f.), kan hela frågan sägas i viss mån hava kommit i ett annat läge. Om kostnaden för anskaffande av läkarintyg vid sjukdomsfall bortfaller, äga icke heller de billighetsskäl, som anförts till stöd för nuvarande praxis i fråga om styrkandet av kortare sjukledighet, längre någon giltighet. Å andra sidan måste kommittén emellertid av rent praktiska skäl avstyrka, att myndigheternas fria prövningsrätt kringskäres genom alltför rigorösa bestämmelser på ifrågavarande område. Att t. ex. avkräva en tjänsteman, som är bosatt å ort, där läkare ej finnes, läkarintyg även för en eller ett par dagars sjukledighet, kan vålla statsverket mera kostnader och besvär, än frågan kan anses vara värd. Härvidlag måste myndigheterna handla efter lämplighet. Av vikt är emellertid, att myndighet äger rätt att begära läkarintyg, när helst den finner sådant ur kontrollsynpunkt eller av annan anledning påkallat. Den känedom vederbörande verksstyrelse eller myndighet, som har att pröva sjukanmälan, måste antagas besitta rörande densamma underlydande tjänstemän, torde utgöra tillräcklig garanti mot att möjligheten att genom egen anmälan styrka några dagars sjukdom missbrukas av mindre nogräknade tjänstemän.

Om alltså kommittén icke finner åtgärder i den riktning riksräkenskapsverket föreslagit numera vara påkallade, kan det dock enligt kommitténs mening icke vara ägnat att befordra en god tjänstemannaanda, om tjänstemännen beredas förmåner, som direkt inbjuda till missbruk. En sådan förmån anser kommittén den kostnadsfria sjukledigheten vara. Den mänskliga naturen är nu en gång sådan, att bara tanken på att behöva avstå någon del av lönen

vid ledighet för sjukdom kan avhålla en tjänsteman från eventuell benägenhet att giva efter för mindre krämpor och sjukdomssymptom, medan vetenskapen om att ledigheten icke kostar något lätt nog innebär en frestelse att »känna efter, hur man mår», mera än vad som strängt taget kan anses nödvändigt eller lämpligt. Då kommittén i sitt förslag utgår från att den kostnadsfria sjukledigheten bör försvinna, är det sålunda icke statsfinansiella betänkligheter, som dikterat dess ståndpunkt, utan främst önskan att skapa en god ordning och hindra ett försvagande av tjänstemännens ansvarskänsla. Att förhållandena icke heller för närvarande överallt kunna betecknas som fullt tillfredsställande, torde man indirekt kunna sluta därav, att endast ett ringa fåtal av de myndigheter, som avgivit yttrande över kommitténs preliminära förslag, funnit anledning till erinran mot den kostnadsfria sjukledighetens borttagande. I ett par fall har man tvärtom givit uttryck åt sin synnerliga tillfredsställelse med förslaget i denna del.

Från tjänstemannahåll har däremot ivrigt yrkats på förmånens bibehållande. Hur önskvärt kommittén kan finna det vara, att verkningarna — i ekonomiskt och annat avseende — av inträffade sjukdomsfall på allt sätt mildras, anser dock kommittén, bortsett från vad som eljest kan vara att ur lämplighetssynpunkt erinra mot den kostnadsfria sjukledigheten, att det är principiellt oriktigt, att kortare sjukledigheter bedömas efter andra och förmånligare grunder än längre (ur rent humanitär synpunkt borde det snarare vara tvärtom) eller att löneförmånerna under sjukdom göras beroende av en så ovidkommande faktor som semestertidens längd. De ekonomiska konsekvenserna för tjänstemännen av kommitténs förslag torde, med hänsyn till tjänstledighetsavdragens avvägning, icke heller kunna sägas bliva alltför kännbara. Möjlighet lärer väl dessutom numera finnas för nästan alla tjänstemän, som så önska, att för en relativt ringa avgift hålla sig skadeslösa vid sjukdom genom inträde i sjukkassa eller tecknande av sjukförsäkring till ett mot tjänstledighetsavdraget svarande belopp.

15 § 1 mom. Av skäl, som i det föregående framhållits, har nuvarande bestämmelse därom, att tjänsteman vid ledighet för sjukdom äger åtnjuta oavkortad lön under högst så lång tid av ett och samma kalenderår, att ledigheten för sjukdom tillika med semester icke överstiger 45 dagar, i kommitténs förslag uteslutits. Kommittén har vidare ansett, att tjänstledighet för sjukdom, som står i samband med havandeskap eller barnsbörd, bör i avdragshänseende likställas med annan sjukledighet och icke som nu föranleda strängare avdrag. Det lärer nämligen knappast kunna anses befogat eller ens logiskt försvarbart att göra tjänstledighetsavdraget beroende av sjukdomens art i ett fall men icke taga någon hänsyn därtill i alla andra. Enligt kommitténs förslag skall tjänsteman sålunda vid tjänstledighet på grund av behörigen styrkt sjukdom vidkännas A-avdrag å lönen, oavsett ledighetens längd eller sjukdomens orsak.

15 § 2 mom. I fråga om ledighet för svag hälsas vårdande gäller för närvarande, att tjänsteman vid dylik ledighet, som äger rum i omedelbart sammanhang med föregående tjänstledighet på grund av sjukdom och av vederbörande läkare

förklaras erforderlig för återvinnande av full tjänsteduglighet efter samma sjukdom, skall vidkännas A-avdrag, dock högst för en månad. I alla övriga fall av ledighet för svag hälsas vårdande tillämpas däremot B-avdrag.

Vill man uppnå den enkelhet och överskådlighet, som eftersträvas på avlöningsområdet, torde det vara av vikt att tillse, att avlöningsreglementet icke tynges med flera undantag från huvudreglerna, än som kunna anses nödvändiga eller av behovet påkallade. Kommittén har fördenskull föreslagit, att B-avdrag alltid skall tillämpas vid ledighet för svag hälsas vårdande, därest behovet av sådan ledighet är behörigen styrkt.

På grund av förslaget att minska antalet avdragstyper från fyra till tre, 15 § 3 mom. varom redogöres närmare i annat sammanhang (sid. 148), skulle vid kvinnlig tjänstemans ledighet för havandeskap eller barnsbörd tillämpas B-avdrag, i stället för nu C-avdrag, under en tid av högst tre månader. I avdrags hänseende blir denna form av ledighet sålunda närmast jämställd med ledighet för svag hälsas vårdande. Att såsom i tidigare förslag till revision av gällande avlöningsbestämmelser varit ifrågasatt samtidigt med avdragslindringen förkorta tiden för ledigheten mot B-avdrag till två månader har kommittén icke funnit tillrädligt, enär tre månaders tjänstledighet vid havandeskap och barnsbörd torde vara ett absolut minimibehov av ledighet för flertalet kvinnor. Det torde icke heller vara något verksintresse, att denna ledighet genom skärpta bestämmelser förkortas. För ledighet utöver tre månader skulle emellertid den kvinnliga befattningshavaren liksom hittills avstå hela lönen.

Principiellt bör i fråga om ledighet, som tjänsteman beviljats för vårdande av enskilda angelägenheter, enligt kommitténs mening gälla, att tjänsteman under dylik ledighet skall avstå hela sin lön. I detta avseende överensstämmer även kommitténs förslag med vad som nu gäller. Däremot har kommittén funnit nuvarande undantag från denna huvudregel böra i väsentliga delar omarbetas och — delvis såsom en följd av avdragstypernas minskande — till antalet inskränkas. 16 §.

Kommittén föreslår sålunda endast två undantag. Det första medgiver kortare ledighet för uppgiven enskild angelägenhet av vikt mot allenast B-avdrag. Det måste nämligen anses skäligt, att tjänstemännen beredas möjlighet att utan alltför stor ekonomisk uppoffring erhålla ledighet för exempelvis viktigare familjeangelägenheter, såsom bröllop, begravning, bouppteckning, arvskitte m. m. dylikt, ävensom för andra angelägenheter, som prövas vara utav större betydelse för tjänstemännen, exempelvis vårdandet av angelägenheter inom sådan personalsammanslutning, som avser att tillvarataga befattningshavarnas intressen i tjänsten, för vilket slag av ledighet för närvarande är stadgat C-avdrag. Att söka uppdraga några bestämda gränser mellan vad som skall anses vara »av vikt» och icke av vikt har kommittén ej ansett lämpligt. Uppenbart lär emellertid vara, att ledighet mot allenast B-avdrag icke bör beviljas enbart för förlängning av tjänsteman tillkommande semester, om icke i undantagsfall särskilda skäl tala för ett dylikt medgivande. Till förekommande av missbruk har rätten att bevilja ledighet i här avsedda fall begränsats till 15 dagar för

är räknat, varigenom nu förekommande vaga uttryck »begränsad, kort tid» och »kortare ledighet» kunnat undvikas.

Det andra undantag, som av kommittén föreslås, innebär, att tjänsteman skall kunna mot B-avdrag medgivas ledighet under högst tre månader för idkande av studier eller bedrivande av arbete, som prövas vara av betydelse för verket eller för tjänstemannens kompetens för viss uppgift eller befattning inom verket. Sin närmaste motsvarighet har detta stadgande i en föreskrift i tilläggsbestämmelserna till nu gällande avlöningsreglementen, vari medgives ledighet mot C-avdrag under högst tre månader i och för studier för vinnande av kompetens till viss uppgiven högre befattning inom verket. Från så gott som samtliga de s. k. lärda verkens sida har emellertid starkt understrukits behovet av en bestämmelse, som medgiver rätt till ledighet under viss tid mot A- eller B-avdrag för utförande av sådant vetenskapligt arbete, som, utan att direkt kunna sägas tjäna verkets intressen, likväl indirekt prövas vara av väsentlig betydelse för verket eller för tjänstemannens kompetens för vissa uppgifter. Den formulering kommittén givit bestämmelsen i 16 § 2) avser att tillmötesgå dessa yrkanden, vilka kommittén funnit väl värda beaktande, samtidigt som stadgandet genom sin mera allmänt hållna avfattning skulle täcka även de fall, som avses enligt bestämmelsens nuvarande lydelse. Vidkommande den föreslagna tidsperioden, högst tre månader, torde böra framhållas, att här tydligen icke kan vara fråga om någon rätt till tre månaders årligen återkommande ledighet. Den omständigheten, att tjänsteman redan en gång åtnjutit ledighet av ifrågavarande slag, lärer däremot icke få anses utgöra hinder för att han efter ett antal år ånyo medgives dylik ledighet. Det synes böra ankomma på vederbörande verkmyndighet att härvidlag pröva efter lämplighet.

17 § 1 mom. Riksdagens år 1929 församlade revisorer hava företagit en undersökning beträffande tillämpningen av bestämmelserna i gällande avlöningsreglementen angående befattningshavares befrielse från viss del av sin tjänstgöring samt ersättning till vikarie under sådan ledighet (Del I, 85—94).

Efter att hava med stöd av en uppgjord tablå påvisat, i vilken omfattning sådan befrielse medgivits befattningshavare, tillhörande civila statsförvaltningen, samt grunderna för vikariatsersättningen, hava revisorerna gjort följande uttalande.

»Av den verkställda utredningen framgår, att här avsedda ledigheter förekomma i betydande omfattning. Detta gäller dock icke i så hög grad de centrala verken som länsstyrelserna, där anordningen med partiella ledigheter tillämpats i synnerligen stor utsträckning. Sammanlagda dagantalet för sådan ledighet uppgår för samtliga undersökta myndigheter till 12 479 under budgetåret 1928/1929, varav på länsstyrelserna komma 8 097 dagar. Av förstnämnda siffra, 12 479 dagar, hänföra sig 9 886 dagar till sådana fall, där vikariatsersättning utgått till den, som uppehållit tjänsten under ledigheten, under det att beträffande återstående antal dagar dylik ersättning icke förekommit. Såsom regel är det befattningshavare i de högre lönegraderna, som åtnjutit ledighet, varom här är fråga. I samtliga fall, utom vad angår vissa befattningshavare vid hovrätterna, har den ledige tjänstemannen fått åtnjuta oavkortad lön.

Ersättning till vikarie under ifrågavarande ledigheter utgår från i staten för

vederbörande verk upptagna anslag till avlöningar till ordinarie tjänstemän eller till vikariatsersättningar, vilka anslag hava förslagsanslags natur.

Med hänsyn till den stora omfattning, vari ledigheter av detta slag förekomma, synes det revisorerna kunna ifrågasättas, huruvida icke en viss inskränkning i ämbetsverkens befogenhet att medgiva befattningshavare befrielse från viss del av tjänstgöringen borde vidtagas. Genom att vikarie för dylik befattningshavare erhåller ersättning från ett i vederbörande verks stat upptaget förslagsanslag, hava verken i allmänhet möjlighet att på detta sätt förstärka sina arbetskrafter, utan att deras åtgärder härutinnan underkastas prövning av Kungl. Maj:t eller riksdagen. Det är på sätt ovan nämnts endast hovrätterna, som i detta hänseende intaga en särställning. Beträffande dem gäller, att om ledigheten omfattar mer än 8 dagar för år räknat eller befattningshavaren anses böra under ledigheten åtnjuta oavkortad lön, frågan skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. En liknande föreskrift synes revisorerna påkallad i fråga om statsförvaltningen i övrigt. Möjligen kan det dock därvid för undvikande av allt för stark anhopning av ärenden hos Kungl. Maj:t befinnas rimligt att göra bestämmelserna något mindre restriktiva än de nyss anförda.

Utredningen ger vidare vid handen, att i fråga om ersättning till vikarie för befattningshavare, som erhållit befrielse från viss del av sin tjänstgöring, mycket växlande grunder tillämpats. Så har vid vissa verk alltid eller i flertalet fall full vikariatsersättning utgått, under det vid andra verk städse ersättningen underkastats reducering till exempelvis $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{3}{5}$ och $\frac{4}{5}$ av full vikariatsersättning. Enligt revisorernas mening måste det anses önskvärt, att bestämmelser meddelas i syfte att för framtiden större enhetlighet i berörda avseende vinnes.

Revisorerna vilja framhålla angelägenheten av att här berörda spörsmål beaktas vid den blivande allmänna revisionen av nu gällande avlöningsreglemente.»

Med instämmande i revisorernas uttalande har 1930 års riksdag anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, som kunde finnas påkallade, och har sedermera Kungl. Maj:t överlämnat ärendet till 1928 års lönekommitté för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt kommittén lämnade uppdraget.

Kommittén har undersökt, vilka ändringar i nuvarande bestämmelser kunde anses behövliga med anledning av vad sålunda och i övrigt förekommit, och därvid ansett sig böra framhålla följande.

Vad först angår avfattningen av det stadgande, som rör befrielse från tjänstgöring, lärer densamma i vissa fall hava framkallat tveksamhet, huruvida med bestämmelsen avsåges befrielse från löpande göromål, t. ex. för viss större frågas beredning, eller om närmast åsyftades inskränkning i tjänstgöringstiden, d. v. s. vad som brukar benämnas partiell tjänstledighet. I förstnämnda fall är befattningshavaren fortfarande i tjänst och bör alltså bibehålla oavkortade avlöningsförmåner; i det senare fallet är han däremot tjänstledig i vanlig bemärkelse och bör i avlöningshänseende vara underkastad de vanliga reglerna för olika slag av tjänstledighet, givetvis med vederbörlig hänsyn tagen till ledighetens större eller mindre omfattning. Kommittén har givit stadgandet en formulering, som tydligare än hittills täcker båda dessa fall. Genom att dessutom i paragrafen direkt hänvisa till föreskrifterna i 12—16 §§ har kommittén sökt skapa erforderliga garantier för att ensartade regler i fråga om tjänstledighetsavdragens storlek för framtiden komma att följas.

Då riksdagens revisorer ifrågasätta, huruvida icke en viss inskränkning i ämbetsverkens befogenhet att medgiva befattningshavare befrielse från viss del av tjänstgöringen borde vidtagas, vill kommittén allenast framhålla, att detta spörsmål enligt kommitténs mening icke bör erhålla sin lösning genom bestämmelser i ett allmänt avlöningsreglemente. Om särskilda föreskrifter i ovan angivet syfte finnas för vissa verk vara erforderliga, torde de, i likhet med vad som skett beträffande hovrätterna, böra intagas i vederbörande verks instruktion eller arbetsordning.

Vidkommande därefter frågan om vikariatsersättningarnas storlek vill kommittén i detta sammanhang inskränka sig till att påpeka, att den omständigheten, att ersättningen underkastats reducering till exempelvis $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{5}$, $\frac{3}{5}$ och $\frac{4}{5}$ av full vikariatsersättning, icke i och för sig är så anmärkningsvärd, nämligen under förutsättning, att tjänstgöringen för den befattningshavare, vars tjänst uppehållits medelst vikarie, varit reducerad i motsvarande mån. Några regler för ernående av skenbart större enhetlighet i berörda avseende lära icke lämpligen kunna eller böra meddelas i avlöningsreglementet. I övrigt hänvisas till vad om vikariatsersättning i nu avsedda fall föreslagits under 21 § 3 mom.

17 § 2 mom. Det i gällande avlöningsreglementen bland de allmänna bestämmelserna intagna stadgandet angående kvinnlig tjänsteman, som har vårdnad om barn under 15 år, har kommittén ansett böra med oförändrat sakinnehåll överföras till de bestämmelser, som avse tjänstemän, vilka åtnjuta lön enligt den allmänna löneplanen, och bland dessa bestämmelser lämpligen kunna intagas såsom ett särskilt moment under den paragraf, som reglerar övriga fall av partiell tjänstledighet.

18 § 1 mom. Detta moment innehåller föreskrifter, huru med tjänstemans lön skall förfaras, därest han avstängts från tjänstgöring eller tagits i häkte. Till vad i sådant hänseende nu finnes föreskrivet har kommittén i förtydligande syfte fogat en bestämmelse, innebärande, att vad av lönen innehållits skall till tjänstemannen utbetalas, för den händelse avstängningsåtgärden prövats hava varit obefogad eller för brott häktad blivit frikänd.

18 § 2 mom. Momentet är överensstämmande med vad som nu gäller.

19 § 1 mom. Från personalen vid de verk, där arbetets behöriga gång kräver tjänstgöring jämväl under sön- och helgdagar, har till kommittén framställts enträgen önskan om sådan ändring av de nuvarande bestämmelserna i 22 § 2 mom. avlöningsreglementet för kommunikationsverken, att personalen, såsom uppenbarligen vore i avlöningsreglementet avsett, verkligen måtte komma i åtnjutande av tjänstfrihet minst varannan sön- och helgdag. Kommittén, som funnit dessa önskemål rimliga och behjärtansvärda, vidtog även i sitt preliminära förslag till allmänt avlöningsreglemente den ändringen i stadgandets nuvarande lydelse, att tjänstfrihet skulle beredas tjänsteman minst varannan sön- och helgdag, så framt icke *oförutsedda* omständigheter lade hinder i vägen därför.

Denna ändring (införd såsom 5 mom. under 11 § i det preliminära förslaget till avlöningsreglemente) har emellertid av de närmast berörda ämbetsverken blivit på det bestämdaste avstyrkt. Sålunda anför exempelvis järnvägsstyrelsen här- om följande.

»5 mom. av 11 § är i nu av eder föreslagna lydelse fullkomligt oantagligt för statens järnvägars vidkommande. Enligt nuvarande föreskrifter skall tjänsteman, därest så utan särskilda svårigheter kan ske, beredas tjänstfrihet minst varannan sön- och helgdag. För ett verk med statens järnvägars tjänstgöringsförhållanden är det av i dagen liggande skäl omöjligt att sträcka sig längre. Att, såsom förslaget avser, statens järnvägar under sön- och helgdagar ej skulle få disponera mer än halva sin personal av varje kategori låter sig nämligen, särskilt vad maskin- och trafikavdelningarna angår, icke göra. Frånsett de oerhörda ekonomiska konsekvenserna av en sådan anordning torde den bliva hart när omöjlig att praktiskt genomföra, särskilt beträffande kvalificerad personal, som icke kan anskaffas enbart för söndagstjänstgöring. Reservationer för oförutsedda omständigheter är utan nämnvärt värde för statens järnvägar, då de omständigheter, som lägga hinder i vägen för tjänstfrihet varannan sön- och helgdag, i regel mycket väl kunna förutses, ehuru ej ändras.»

Liknande synpunkter hava vid sammanträde med kommittén muntligen framförts av postverkets representant. Även vattenfallsstyrelsen har ställt sig helt avvisande.

Under sådana förhållanden har kommittén sett sig nödsakad att — ehuru ogärna — frånträda sitt ursprungliga förslag och bibehålla stadgandet i fråga vid dess nuvarande lydelse. Kommittén vågar likväl uttala den förhoppningen, att vederbörande verksstyrelser skola söka ordna arbetsfördelningen på sådant sätt, att personalens berättigade önskemål i fråga om sabbatsvila kunna i möjligaste mån bliva tillgodosedda.

Beträffande tillämpningen vid de särskilda verken av bestämmelserna om 19 § 2 mom. sjukledighet och semester säga sig 1928 års riksdagsrevisorerna hava iakttagit, att åtskilliga befattningshavare vid rikets allmänna kartverk vid sjukledighet — även om densamma varit av relativt lång varaktighet — samt under semester icke behövt inräkna förekommande sön- och helgdagar i sjukledigheten eller semestern och i följd därav fått åtnjuta kostnadsfri sjukledighet och semester under längre tid, än som författningen enligt bort tillkomma dem. Revisorerna hava funnit en dylik tolkning av avlöningsreglementet synnerligen anmärkningsvärd.

Till förekommande av liknande uppenbara missbruk för framtiden har kommittén infört ett särskilt stadgande i 19 § 2 mom. avlöningsreglementet därom, att om semester eller tjänstledighet beviljats tjänsteman i olika perioder, åtskilda allenast av sön- eller helgdag, dylik mellanliggande dag skall inräknas i semestern eller ledigheten.

Såsom motivering till de föreslagna bestämmelserna i denna paragraf hänvisas till vad i det föregående anförts rörande den s. k. norrlandsfrågan (sid. 80 o. f.).

21 §. Ur bestämmelserna rörande vikariatsersättning har uteslutits nuvarande föreskrift om tjänstemans skyldighet att mottaga förordnande under högst tre månader av ett och samma kalenderår, enär detta stadgande ansetts vara av instruktions natur och icke oförändrat passar för alla förvaltningsgrenar. Ej heller har kommittén funnit den nu i tillämpningsföreskrifterna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen i fråga om vissa befattningshvargrupper stadgade skyldigheten att vid behov tjänstgöra såsom vikarie å befattning i samma eller lägre lönegrad böra hava sin plats i allmänna avlöningsreglementet eller dess tilläggsbestämmelser. I den mån särskilda föreskrifter av nu nämnd art befinnas erforderliga, torde de fördensskull lämpligen böra meddelas i annat sammanhang.

21 § 1 mom. I stället för nuvarande anordning, enligt vilken vikariatsersättningen satts lika med skillnaden mellan A-avdraget i lägsta löneklassen för, å ena sidan, den högre befattningen och, å andra sidan, den vikarierandes egen tjänst, har kommittén ansett riktigare att beräkna ersättningen i förhållande till den lönegrad, i vilken förordnande bestrides, oberoende av vikariens egen löneställning. Vid bestämmande av ersättningsbeloppens storlek har kommittén, så vitt angår lönegraderna 2—30, följt den grundsatsen, att vikariatsersättningen för månad bör något understiga — i varje fall icke överstiga — skillnaden i begynnelselön å billigaste ort mellan, å ena sidan, den högre befattningen och, å andra sidan, en två lönegrader lägre placerad tjänst. Kommittén har därvid förutsatt, att förordnanden endast undantagsvis ifrågakomma mellan två närliggande lönegrader. Beträffande lönegraderna 31—38 grunda sig de föreslagna vikariatsersättningarna på vad som enligt en mera allmänt hållen uppskattning kan anses utgöra lämpliga belopp.

Beträffande 1 mom. är ytterligare att märka en viktig förändring, i det att den nuvarande föreskriften därom, att vikariat för att berättiga till särskild vikariatsersättning skall hava omfattat längre tid i oavbruten följd än sju dagar, uteslutits. Såsom skäl för nu gällande inskränkning i rätten till vikariatsersättning anför kommunikationsverkens lönekommitté i sitt den 20 februari 1919 avgivna betänkande, att »ett dylikt tillfälligt inryckande på en annan plats merendels torde vara av mindre värde för verket och för honom själv (d. v. s. vikarien) icke lärer medföra nämnvärt ökat arbete eller ansvar». Detta antagande har emellertid i praktiken knappast visat sig vara med verkliga förhållandet överensstämmande. Ofta torde de korta vikariaten vara förenade med väl så mycket arbete och ansvar som de längre, och alldenstund vikarie, jämlikt kungörelsen den 20 oktober 1922 (nr 499), icke må förordnas i annat fall, än då sådant oundgängligen erfordras för arbetets jämna gång, torde det få anses fullt motiverat, att vikarien, även om förordnandet skulle understiga åtta dagar, tillerkännes det mindre lönetillägg, som den särskilda vikariatsersättningen utgör. Såsom ett ytterligare skäl härför må nämnas, att det av den ovanligt enstämmiga kritiken mot inskränningen i rätten till vikariatsersättning framgår, hurusom bestämmelsen i fråga verkat synnerligen ojämnt och många gånger uppenbart orättvist, och detta såväl vad angår lägre som högre avlönade tjänstemän.

I samband med redogörelsen för de av kommittén föreslagna bestämmelserna rörande sneddnung och tillgodoräkning av föregående tjänstgöring har kommittén närmare berört även frågan om förmånligare grunder för vikariatsersättningens beräkning vid längre förordnanden och de riktlinjer härom, som omförmålas i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 juni 1928 (jfr sid. 78). Den av kommittén föreslagna nya formen för vikariatsersättning innebär, att vikarie, som under längre tid, minst sex månader, bestrider högre befattning, i stället för lön och vikariatsersättning äger uppbära *vikariatslön* enligt löneklass närmast lägre än den, som skulle hava gällt, därest han varit ordinarie innehavare av den högre tjänsten. Vikariatslönen skall dock alltid med minst en löneklass överstiga vikariatsens lön å egen befattning. Dessutom skall såsom allmänt villkor för åtnjutande av vikariatslön gälla, att förordnandet meddelats i den ordning, som finnes föreskriven för tjänstens tillsättande med ordinarie innehavare.

Med hänsyn till ofta förekommande svårigheter att på förhand beräkna vikariatets längd föreslår dock kommittén det undantaget från huvudregeln, att myndigheten, i händelse vikariatet fortgår utöver sex månader, och oavsett om detsamma avser en och samma eller olika befattningar i den högre lönegraden, skall äga besluta, att vikariatslön må utgå, även om förordnandet icke meddelats i nyss angiven ordning. Ett dylikt undantag torde även vara erforderligt för de fall, då ett ansöknings- och prövningsförfarande skulle innebära en alltför vidlyftig och tidskrävande procedur för att lämpligen kunna ifrågakomma vid meddelande av ett — låt vara längre — förordnande. Närmast åsyftar kommittén härvidlag vikariat å professorsbefattningar vid universiteten och andra liknande tjänster. Vissa farhågor hava uttalats, att undantagsbestämmelsen skulle kunna av en verksstyrelse utnyttjas för att bereda vikariatslön åt en tjänsteman, som i fri tävlan med sina kamrater icke skulle hava några utsikter att erhålla förordnandet. Om en verksstyrelse mot förmodan skulle göra sig skyldig till ett dylikt förfaringsätt, finnes emellertid enligt kommitténs mening ett verksamt korrektiv häremot i den tjänstemännen tillkommande besvärsrätten.

Enligt det förut omförmälda statsrådsprotokollet av den 14 juni 1928 har finansministern instämt i 1926 års besparingssakkunnigas därom uttalade åsikt, att prövningen av frågan, huruvida den högre vikariatsersättningen må utgå, bör ankomma på Kungl. Maj:t efter framställning i varje särskilt fall. Det torde emellertid få antagas, att denna inskränkning av myndigheternas fria prövningsrätt ansetts motiverad med hänsyn till de nya vikariatsreglernas karaktär av provisorium och undantagslagstiftning. Skulle däremot nämnda regler befinnas lämpliga att utsträckas, på sätt kommittén här föreslår, torde någon tvekan icke behöva råda därom, att myndigheterna, som under normala förhållanden själva äga tillsätta flertalet befattningar med ordinarie innehavare, även må kunna anförtros värvet att besluta angående vikariatslön i motsvarande omfattning.

Det torde böra framhållas, att vikarie, som äger uppbära vikariatslön, i fråga om semesterrätt, tjänstledighet, tillfälligt förordnande i än högre lönegrad

o. s. v. enligt förslaget skall betraktas såsom ordinarie innehavare av den befattning, i vilken vikariatslönen uppbäres, i full analogi med vad som nu gäller beträffande befattningshavare å extra stat. I tredje stycket har fördenskull ett stadgande i sådant avseende införts. En dylik utvidgning av de med vikariatet följande förmånerna är betingad i lika hög grad av praktiska hänsyn som av billighetsskäl. Eljest skulle en tjänsteman, som åtnjöte vikariatslön, vid någon dags sjukdom falla tillbaka på sin egen tjänst och kanske få vidkännas ett oproportionerligt stort löneavdrag. Likaså skulle en dylik vikarie, om han tillfälligtvis förordnades att uppehålla än högre befattning, kunna komma i sämre löneställning, än då han bestrede den lägre tjänsten, vilket knappast kan anses vara rimligt. Huruvida tjänstledighet, som sträcker sig över en något längre tidsperiod, skall föranleda vikariatslönens frånträdande, torde böra ankomma på vederbörande myndighets prövning i varje särskilt fall. Härvid bör tagas i betraktande, förutom ledighetens omfattning, den tid, under vilken förordnandet å den högre tjänsten innehafts, samt orsaken till ledigheten.

Emellertid har det på grund av löneplanens struktur icke kunnat undvikas, att vikariatslönen efter förut angivna beräkningsgrunder i vissa fall kan komma att understiga, vad vikarien med tillämpning av bestämmelserna i 1 mom. äger uppbära. I dylika fall skulle det måhända kunna ifrågasättas, om icke vikariatslönen borde få beräknas efter de för vikarien förmånligaste grunderna. Kommittén har dock icke funnit skäl föreslå en dylik anordning, enär kommittén ansett de fördelar utöver själva den kontanta ersättningen, vilka följa med vikariatslönen — främst rätten att tillgodoräkna förordnandetider för uppflyttning till högre löneklass — mer än väl uppväga nämnda skillnad i kontant gottgörelse.

21 § 3 mom. Moment 3 avser att reglera ersättningen i det fall, då en tjänsteman, utan att vara förordnad såsom vikarie å viss befattning, likväl erhållit uppdrag att bestrida göromål, vilka eljest ankomma på tjänsteman inom högre lönegrad. Orsakerna till ett dylikt uppdrag kunna vara av olika slag. Antingen kan den tjänsteman, vilken göromålen i fråga vanligen åligga, hava erhållit befrielse från dem för handläggning av något speciellt ärende; eller saknas tillfälligtvis erforderligt antal tjänstemän för utförande av arbetsuppgifter, som enligt instruktion eller arbetsordning skola ombesörjas av befattningshavare i en viss lönegrad eller tjänsteställning, för att här nämna ett par exempel. I dylika fall synes det böra ankomma på vederbörande myndighet att med hänsyn till arbetsuppgifternas omfattning pröva, vilket ersättningsbelopp med utgångspunkt från vikariatsersättningstabellen i 1 mom. kan anses skäligt. Har tjänsteman erhållit i uppdrag att bestrida alla eller huvudsakligaste delen av de med en högre befattning förenade göromålen, bör givetvis full vikariatserättning utgå.

Kommittén vill i detta sammanhang påpeka, att den icke funnit erforderligt meddela något särskilt stadgande rörande ersättning åt tjänsteman, som uppehåller ledig tjänst, enär det här uppenbarligen är fråga om vikariatstjänstgöring i vanlig bemärkelse.

Det har ansetts lämpligt att i allmänna avlöningsreglementet även intaga en 21 § 4 mom. bestämmelse angående vikariatsersättning åt ordinarie tjänsteman, som erhållit förordnande att uppehålla högre extra ordinarie befattning. Föreskrifter här- om hava hittills meddelats i avlöningsbestämmelserna för icke-ordinarie be- fattningshavare.

Svenska järnvägsmannaförbundet har föreslagit ett tillägg till 21 § av föl- jande lydelse: »För varje tjänstgöringsområde och tjänstgöringsplats skall fast- ställas det antal befattningshavare i olika lönegrader, som skola finnas, och skall samtidigt genom särskild arbetsordning angivas de arbetsuppgifter, som åligga en var av dem.» Detta yrkande, som enligt uppgift föranletts av de säregna vikariatsförhållandena vid statens järnvägar, åsyftar föreskrifter, som kunna tänkas hava sin plats i en instruktion eller arbetsordning men icke i ett avlöningsreglemente, varför kommittén icke funnit anledning ägna förslaget någon uppmärksamhet i förevarande sammanhang.

Bestämmelserna i allmänna avlöningsreglementet angående ersättning vid resa för förrättning i statens ärenden har kommittén ansett kunna inskränkas till en hänvisning till allmänna resereglementet och övriga av Kungl. Maj:t ut- färdade eller fastställda särskilda föreskrifter (besparingsreglementen m. m.). 22 §.

Nuvarande avfattning av bestämmelserna angående tjänstgöringstraktamen- te har kommittén i åtskilliga hänseenden funnit mindre tillfredsställande, lik- som även vissa omotiverade skiljaktigheter förefinnas mellan vad som föreskri- vits för, å ena sidan, kommunikationsverken och, å andra sidan, den egentliga civilförvaltningen. Den omarbetning, som av kommittén verkställts, har främst åsyftat att göra föreskrifterna i ämnet klarare och mera koncisa. De *sakliga* nyheterna i kommitténs förslag äro eljest mindre betydande, liksom även änd- ringarna i den under 1 mom. införda tabellen, upptagande de belopp, varmed tjänstgöringstraktamente i normala fall ansetts böra utgå under tiden från och med sextonde dygnet t. o. m. sjätte månadens utgång, äro av uteslutande tek- nisk art. Någon närmare prövning av dessa belopps storlek lärer icke vara kommitténs uppgift att verkställa. 23 §.

Innebörden av kommitténs förslag är för övrigt följande.

* Under tjänstgöring å annan ort än stationeringsorten eller — beträffande per- 23 § 1 mom. sonal, vars tjänstgöring icke är bunden till viss ort utan till ett distrikt, revir eller dylikt — utom tjänstgöringsområdet äger tjänsteman under de första femton dagarna, restiden oberäknad, åtnjuta tjänstgöringstraktamente med belopp, motsvarande den enligt allmänna resereglementet, särskilt för verket gällande besparingsreglemente eller annan Kungl. Maj:ts föreskrift bestämda traktamentsersättningen i den klass tjänstemannen tillhör. För tid därutöver intill sjätte månadens utgång skall tjänstgöringstraktamentet bestämmas till det lägre belopp, som i varje särskilt fall må prövas skäligt, men får dock icke över- stiga de belopp, som i tabellen upptagits såsom högsta medgivna.

Framställt yrkande därom, att det i tabellens huvud förekommande uttrycket »tjänsteman, som är familjeförsörjare» måtte utbytas mot »tjänsteman med eget hushåll» el. dyl. har kommittén icke funnit sig böra tillmötesgå, enär ett dylikt uttryck kan och, där det förekommer — t. ex. i tilläggsbestämmelserna till avlöningsreglementena för försvarsväsendet — även visat sig leda till missbruk liksom ock till tveksamhet i tolkningshänseende.

23 § 2 mom. Efter sexmånadersperiodens utgång kan tjänstgöringstraktamentet ytterligare nedsättas eller helt upphöra att utgå, varvid hänsyn givetvis bör tagas till de förhållanden, under vilka tjänstemannen kunnat etablera sig å den nya orten. I detta sammanhang torde även böra erinras om vad kommittén i motiveringen till 5 § anfört därom, att det i vissa fall kan befinnas lämpligare för statsverket att lämna tjänstemannen ersättning för flyttning till den nya tjänstgöringsorten och låta denna ort bliva tjänstemannens stationeringsort, så länge han där kvarbliver. I sådant fall skall givetvis tjänstgöringstraktamente icke längre utgå.

23 § 3 mom. För närvarande innehålla bestämmelserna angående tjänstgöringstraktamente icke någon föreskrift om huru med denna ersättning skall förfaras, därest tjänsteman drabbas av sjukdom under vistelsen å den tillfälliga tjänstgöringsorten. Efter mönster av vad i liknande hänseende stadgas i allmänna resereglementet föreslår kommittén en bestämmelse, innebärande, att tjänstgöringstraktamente må under sjukledigheten bibehållas, så länge tjänstemannen kvarbliver å orten, dock icke, utan att särskilda skäl föranleda undantag, för längre tid än fjorton dygn. Då kommittén föreslagit, att tjänstgöringstraktamente i undantagsfall skall kunna utgå även under längre sjukledighet än 14 dygn, är det med tanke på sådana fall, där det ur verkets synpunkt kan vara ekonomiskt fördelaktigare att utbetala tjänstgöringstraktamente för en eller annan överskjutande dag än att först medgiva tjänstemannen fri resa hem och sedan efter några dagar beordra vederbörande att fortsätta den avbrutna tjänstgöringen å den andra orten med därav följande eventuell förhöjning i traktamentsersättningen och extra utgifter för resan.

23 § 4 mom. Kommunikationsverkens lönenämnd har i ett den 29 juni 1929 avgivet utlåtande över en av svenska järnvägsmannaförbundet gjord framställning föreslagit viss ändring i fråga om vad som enligt bestämmelserna angående tjänstgöringstraktamente skall vara att anse såsom tjänstgöring i sammanhängande tidsföljd å viss ort. Nu gäller härom, att semester och tjänstledighet under högst sju dygn i följd icke verka avbrott i dylik tjänstgöring. Lönenämnden föreslår emellertid, att detta för undvikande av tvekan vid tillämpningen bör stadgas även i fråga om tjänsteförrättning å stationeringsorten eller å annan ort under högst sju dygn i följd.

Kommittén har, i anslutning till lönenämndens förslag, infört en dylik föreskrift i 4 mom. men har ansett det förbehållet böra göras, att tjänstemannen skall kunna på förhand beräkna tiden för avbrottet i tjänstgöringen på grund av den tillfälliga tjänsteförrättningen. Endast under denna förutsättning torde stadgandet vara sakligt motiverat.

Bestämmelserna i dessa moment, som i väsentliga delar överensstämma med vad som nu gäller, torde icke erfordra särskilda kommentarer. 23 § 5 och 6 mom.

Den av kommittén verkställda omarbetningen av bestämmelserna angående ersättning för flyttningsskostnad är av övervägande formell natur. Emellertid äro att märka några smärre ändringar även i sakligt hänseende. Kommittén har sålunda ansett övergång från icke-ordinarie till ordinarie tjänst böra likställas med befordran, även om båda befattningarna äro placerade i samma lönegrad, vadan tjänsteman, som till följd härav nödgats flytta till annan stationeringsort eller fått sig ålagt att byta bostad, skulle vara berättigad att komma i åtnjutande av flyttningssersättning. 24 §.

Avfattningen av 2 mom. d) avser att undanröja den oegentligheten i nuvarande bestämmelser, att ersättning för utgift, som tjänsteman i anledning av förflyttningen nödgats vidkännas för tvenne bostäder, endast må lämnas, om förflyttningen skett till annan stationeringsort. Dessutom har kommittén ansett, att av statsmedel bör bestridas även den kostnad för magasinering av möbler, som föranletts av förflyttningen.

Reglerna för bestämmande av resekostnadsersättning (3 mom.) samt av ersättning för transport av flyttsaker (4 mom.) hava givits en mindre detaljerad och vidlyftig avfattning, än de för närvarande hava.

Nuvarande särbestämelse om rätt för tjänarinna, som medföljer å resa för vård av spätt barn, att färdas i samma klass som tjänstemannens familj, har i kommittéförslaget uteslutits. Kommittén har nämligen icke ansett lämpligt att i ett allmänt avlöningsreglemente stadga om dylika petitesser.

Frånsett ett par smärre formella ändringar i förtydligande syfte hava nuvarande bestämmelser angående felräkningspenningar icke synts påkalla omarbetning från kommitténs sida. Ej heller har kommittén ansett tillräckliga skäl anförda för en höjning av gällande maximibelopp, 600 kronor, på sätt yrkats av bl. a. trafiktjänstemännens riksförbund och vissa kvinnliga tjänstemannaföreningar. 25 §.

I nu gällande grunder och villkor rörande övertidsersättning föreslår kommittén icke några vittgående förändringar. Dylik ersättning skulle alltså fortfarande liksom hittills kunna utgå endast till tjänstemän i de 20 lägsta lönegraderna och detta blott under vissa bestämda förutsättningar, som i paragrafen närmare angivas. 26 § 1 mom.

Beträffande övertidsersättningens storlek hava från personalhåll framställts krav på höjningar av nuvarande ersättningsbelopp. Sålunda föreslår statstjänarnas centralorganisation, att ersättningsbeloppen skola avvägas på sådant sätt, att timersättningen motsvarar en tvåhundredel av månadslönen, förhöjd med 50 % för övertidsarbete under vardag och med 100 % för övertidsarbete under natt eller sön- och helgdag, varvid såsom natt skall räknas tiden mellan kl. 10 e. m. och 7 f. m. 26 § 2 mom.

Kommittén anser det för sin del ur ingen synpunkt lämpligt att på före-

varande område kopiera ett system, som torde vara hämtat närmast från den privata industrien med dess i många avseenden från statsverksamheten vitt skilda arbets- och avlöningsförhållanden. Med hänsyn till de stora grupper av befattningshavare — även inom lönegraderna 1—20 — som icke komma i åtnjutande av den förmån övertidsersättningen innebär, kan det icke heller anses försvarligt att genom betydande höjning av ersättningsbeloppen försätta de till övertidsersättning berättigade tjänstemännen i än mera gynnad särställning. En alltför kraftig höjning av övertidsersättningen kan dessutom befaras hava till följd, att tjänstemännen bliva på ett alldeles icke önskvärt sätt intresserade av att få utföra sitt arbete å övertid, varigenom kontrollen över att den normala arbetstiden verkligen blir effektivt utnyttjad skulle ytterligare försvåras. Enligt kommitténs mening måste det för såväl statens som tjänstemännens eget vidkommande anses önskvärt, att övertidsarbetet i görligaste mån inskränkes. Där emellertid tjänstgöring utöver fastställd arbetstid undantagsvis måste äga rum, torde samma kategorier tjänstemän som hittills böra beredas en skälig, ehuru måttlig ersättning härför, antingen i kontant form eller genom motsvarande ledighet en annan dag. Med skälig kontant ersättning förstår kommittén härvid ett belopp för timme, som ungefärligen motsvarar tjänstemannens vanliga timlön, räknad efter 8 timmars normalarbetsdag. Dock har denna ersättning synts kommittén böra höjas med 50 % för arbete å övertid under sön- och helgdag eller mellan klockan 10 e. m. och 6 f. m. I sistnämnda avseende innebär kommitténs förslag den olikheten mot vad som nu gäller, att begreppet natt utsträckts med två timmar. Det torde måhända böra påpekas, att kommittén gärna önskat föreslå jämväl sådan ändring i grunderna för övertidsersättningens beräkning, att ersättningen närmare än vad nu är fallet kunde anslutas till den lön, som av tjänstemannen uppbäres. Detta skulle emellertid förutsätta en differentiering av ersättningsbeloppen efter såväl löneklass som ortsgrupp, en anordning, som kommittén av praktiska skäl icke ansett sig kunna förorda. De av kommittén föreslagna ersättningsbeloppen äro därför liksom hittills endast beräknade efter lönegrad, men avrundade — med någon höjning — till med tio jämnt delbara tal.

26 § 3 mom. Såsom allmänt villkor för utbetalande av övertidsersättning skall enligt kommitténs förslag gälla, att överordnad i varje särskilt fall beordrat eller godkänt arbetets utförande å övertid, d. v. s. å tid, som faller utom den för tjänsten fastställda arbetstiden. Tjänstemän, för vilka särskild arbetstid icke finnes fastställd, t. ex. lots- och fyrpersonal, befattningshavare vid skogsstaten m. fl., kunna sålunda icke göra anspråk på eller tillerkännas övertidsersättning. Vidare gäller, att kontant ersättning icke må ifrågakomma, såvida mot övertidsarbetet svarande ledighet kan beredas vederbörande. Härvidlag har viss tvekan uppstått rörande vad som vore att förstå med uttrycket »mot övertidsarbetet svarande ledighet», för den händelse övertidsarbetet utförts å tid, då kontant ersättning utgår med 50 % förhöjt belopp, men ledigheten icke lämpligen kan beredas under sådan tid. Enligt kommitténs mening bör i dylika fall icke någon förlängning av kompensationsledigheten äga rum, ty om så skedde, skulle

helt säkert krav uppkomma, att även ordinarie tjänstgöring, förlagd till natt eller sön- och helgdag, skall taxeras med 50 % förhöjning.

Momentets andra och tredje stycken innehålla icke några nyheter i sakligt hänseende.

De nuvarande tillägsbestämmelserna till kommunikationsverkens avlöningsreglemente innehålla, i vad de avse ersättning för övertidsarbete, en uppräknig 26 § 4 mom. av de befattningshavare, vilka icke må komma i åtnjutande av övertidser-sättning. Kommittén har i stället efter mönster från allmänna civilför-valtningens avlöningsreglemente föreslagit, att övertidser-sättning icke må tillkomma tjänstemän, vilkas arbete är av den art, att kontroll över tjänstgöringstidens längd i allmänhet icke kan ifrågakomma. Härmed åsyftar kommittén i främsta rummet tjänstemän, som utöva självständigt befäl eller eljest i tjänstgöringshänseende intaga en mera självständig ställning. I den mån en tjänsteman i befälsställning med avseende å ar-betets planläggning och utförande är underkastad samma kontroll som öv-riga befattningshavare, bör däremot enligt kommitténs mening några hinder icke möta för utbetalande av övertidser-sättning även till dylik tjänsteman. Vi-dare skulle enligt kommitténs förslag övertidser-sättning icke annat än i sär-skilda undantagsfall utgå till tjänstemän, vilkas tjänstgöringstid på grund av göromålen beskaffenhet måste vara underkastad vissa växlingar, såsom expe-ditionsvakter m. fl.

Enär tjänstgöringsförhållandena förete alltför stora olikheter inom skilda 26 § 5 mom. verk, för att i ett allmänt avlöningsreglemente skulle kunna meddelas de mera detaljerade regler i fråga om ersättning för övertidsarbete, vilka från de skilda verkens synpunkt kunna befinnas erforderliga, har kommittén ansett sig böra i reglementet intaga ett stadgande därom, att närmare bestämmelser rörande till-lämpningen av föreskrifterna i 26 § utfärdas av vederbörande myndighet. My-n-digheten läser sålunda böra pröva, om arbetet varit av den omfattning, att sär-skild ersättning därför skäligen bör utbetalas; vidare vilka tjänstemän inom verket som med hänsyn till bestämmelserna i 3 och 4 momenten må kunna till-erkännas övertidser-sättning m. m. dylikt. Ävenledes torde myndigheten utan särskild föreskrift härom i avlöningsreglementet kunna bestämma storleken av den övertidser-sättning, som i förekommande fall finnes böra utgå för övertids-arbete, omfattande del av timme.

Från avlöningsreglementet för kommunikationsverken har hämtats bestäm-melsen angående ersättning efter ackord eller beting, vilken bestämmelse kom-mittén ansett böra med en mindre formell ändring intagas i allmänna avlönings-reglementet.

27 §.

Däremot har kommittén icke funnit erforderligt bibehålla den likaledes i kommunikationsverkens avlöningsreglemente förekommande bestämmelsen an-gående *premier* (32 §). På förfrågan hava nämligen de fyra kommunikations-verkens styrelser upplyst, att några premier icke utbetalats under de år nuva-rande avlöningsreglemente varit i kraft, samt — med undantag av vattenfalls-

styrelsen — förklarar sig icke hava något att erinra mot att bestämmelsen utginge ur ett blivande nytt avlöningsreglemente.

- 28 § 1 mom. För vissa uppdrag utgår för närvarande ersättning i form av särskilt arvode utöver den tjänstemannen eljest tillkommande lönen. Detta är sålunda fallet i fråga om uppdrag att bestrida befattning såsom generaldirektörs ställföreträdare, att förestå växeltelefonstation, att bestrida göromål såsom tågdirigent, att tjänstgöra å s. k. fast avdelning å sinnessjukhus o. s. v. Med hänsyn till dessa ersättningsars speciella natur har kommittén i själva avlöningsreglementet endast antytt deras förekomst, medan närmare föreskrifter skulle inflyta i tilläggsbestämmelserna till avlöningsreglementet eller — i fråga om ersättningar av mera tillfällig art — i vederbörande verks stater. Däremot har kommittén ansett, att allmängiltighet bör förlänas en nu i vissa avlöningsreglementen införd bestämmelse angående särskild ersättning till tjänsteman, som bestrider göromål såsom stenograf. Någon begränsning av stadgandet att gälla allenast tjänstemän, tillhörande 1—11 lönegraderna, på sätt nu stadgas, har icke synts kommittén erforderlig, enär det torde ligga i sakens natur, att stenografgöromål inom ämbetsverken i allmänhet icke åligga tjänstemän i högre lönegrader.
- 28 § 2 mom. Kommittén har ansett det böra ankomma på vederbörande myndighet att bestämma, i vad mån ersättning, som omförmäles i 1 mom., må kunna tillgodonjutas under tjänstledighet, varvid hänsyn helt naturligt bör tagas till ledighetens art och omfattning samt huruvida särskild vikarie under ledigheten erfordras, i vilket fall denne synes kunna göra anspråk på att få uppbara ersättningen i fråga. Under semester bör tjänsteman dock icke avstå någon del av honom eljest tillkommande ersättning utav ifrågavarande slag.
- 28 § 3 mom. Förutsättning för att annan myndighet än Kungl. Maj:t skall kunna besluta om utbetalning av gratifikation eller belöning skulle enligt kommitténs förslag liksom hittills vara, att särskilda medel för sådant ändamål finnas i verkets stat anvisade.
- 28 § 4 mom. En viktig princip i hela lönesystemet är givetvis, att tjänsteman icke skall kunna vid sidan av avlöningsreglementet eller dess tilläggsbestämmelser beredas annan eller högre ersättning för honom åliggande *tjänstegöromål*, än som av statsmakterna avsetts och beslutats. Däremot bör — efter frivilligt åtagande — kunna åt en tjänsteman uppdragas att mot särskild ersättning av medel, som myndighet för dylikt ändamål fått sig anvisade, utföra vissa bestyr, som falla utom hans vanliga tjänstutövning, t. ex. ifråga om expeditionsvakt att ombesörja eldning och skötsel av värmepanna, portvaktgöromål och dylikt. Den nu i tilläggsbestämmelserna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen intagna föreskriften därom, att expeditionsvakt och förste expeditionsvakt, som anvisats bostad i samband med ämbetslokalen, må kunna tillerkännas särskild ersättning av högst 300 kronor för tillsyn över lokalen m. m., har kommittén däremot icke ansett sig böra införa såsom en allmän bestämmelse i avlöningsreglementet, enär ersättningen i fråga icke har avlönings natur utan

avser sådana ovan omförmälda bestyr, som icke äro tjänsteåligganden i vanlig bemärkelse.

Till läkarvård, som åsyftas i kommitténs förslag, är icke att hänföra tandvård i egentlig mening annat än vid olycksfall i tjänsten. Med uttrycket »tandvård i egentlig mening» avser kommittén konserverande tandbehandling och åtgärder för botande av sjukdomar eller abnormiteter i tänderna. 29 § 1 mom.

En nödvändig förutsättning för att staten skall ikläda sig kostnader för läkarvård åt sina befattningshavare anser kommittén vara, att läkarvården ombesörjes av särskilda, för sådant ändamål anställda verksläkare. Vid ett genomförande av förslaget om den fria läkarvårdens utsträckande att omfatta hela den civila statsförvaltningen torde det även vara lämpligt att närmare reglera verksläkarnas åligganden genom instruktion, som fastställas av Kungl. Maj:t och vartill förslag torde böra uppgöras av medicinalstyrelsen. Kommittén förutsätter, att det icke skall vara nödvändigt att för varje verk anställa en särskild verksläkare. De med avseende å personalantalet mindre verken finner kommittén sålunda lämpligen kunna sammanföras till grupper med en eller flera verksläkare för varje grupp. Det torde även vara mest praktiskt att överlåta anställandet av verksläkare för dessa grupper åt en enda myndighet, exempelvis medicinalstyrelsen, varigenom enhetliga anställningsvillkor lättare kunna åvägabringas. De större verken med särskild lokalförvaltning böra däremot enligt kommitténs mening själva ombesörja anställandet av erforderligt antal verksläkare enligt i huvudsak samma grunder, som hittills tillämpats vid de verk, där verksläkare finnas anställda. Närmare bestämmelser i ovanberörda hänseenden skulle enligt förslaget utfärdas av Kungl. Maj:t. 29 § 2 mom.

Liksom kommittén i fråga om villkor för åtnjutande av tjänstledighet intagit den ståndpunkten, att med olycksfall i tjänsten bör jämsättas våld eller misshandel på grund av tjänsten ävensom svårare smittsam sjukdom, som ådragits under tjänstutövning, har kommittén ansett en motsvarande likställdhet böra gälla även med avseende å villkoren för åtnjutande av sjukvård på statens bekostnad. Därmed har kommittén icke funnit sig kunna tillmötesgå en från personalhåll uttalad önskan därom, att vårdkostnaden för sådan sjukdom, om vilken verksläkaren finner sannolikt, att den åsamkats befattningshavaren genom tjänstgöring, ävenledes måtte helt bestridas av statsmedel. Det lär nämligen, såsom av bl. a. medicinalstyrelsen framhållits, ofta vara förenat med mycket stora svårigheter att avgöra, huruvida sjukdom sannolikt åsamkats genom tjänstgöring. Ett stadgande av föreslagen innebörd kan därför vara ägnat att vålla slitningar mellan verksläkaren och personalen. 29 § 3 mom.

Momentet ansluter sig i sak nära till vad som i fråga om skyldighet att anlita verksläkare nu finnes stadgat. Ett tillmötesgående av framställda yrkanden om större frihet i fråga om läkarvalet skulle enligt kommitténs mening kunna lända till ett betänkligt eftersättande av den kontroll över sjukledigheterna, som ur statens synpunkt måste te sig som en av den fria sjukvårdens viktigare upp- 30 § 1 mom.

gifter. Däremot synes hinder icke föreligga mot att å orter, där personal i större antal finnes stationerad, två eller flera verksläkare anställas, mellan vilka befattningshavarna lämnas tillfälle till val, utan att dock medgivas rätt att vända sig till än den ene än den andre läkaren.

Enär röntgen- eller annan undersökning, som erfordras för ställande av diagnos, synes böra ingå i den läkarvård, som må bekostas av statsmedel, har kommittén infört ett särskilt stadgande härom i 30 § 1 mom.

30 § 2 mom. För att rätten till fri läkarvård icke skall bliva av ringa eller intet värde för befattningshavare, som är stationerad å ort, där ingen läkare finnes bosatt, har det synts kommittén nödvändigt att för dessa befattningshavares vidkommande föreskriva, att skäligen kostnad för den sjukens resa eller forslande till och från läkare eller sjukvårdsinrättning skall bestridas av statsmedel, liksom ock att staten bör ersätta den resekostnad läkaren nödgats vidkännas för besök hos den sjuke, om denne icke utan våda kan flyttas. Detta innebär så till vida en utvidgning av vad som nu gäller, att icke blott kostnad för den sjukens forslande utan även för resa, som han själv kan företaga, skulle få bestridas av statsmedel. Det har nämligen synts kommittén oegentligt att göra ersättningen beroende av sjukdomens art, så att t. ex. ett benbrott, som gör den sjuke oförmögen att gå, berättigar till fritt forslande men däremot icke ett armbrott, som medgiver den sjuke att själv uppsöka läkare. Fri resa eller forsling skulle emellertid enligt kommitténs förslag endast komma i fråga, om verksläkaren förklarar resan eller förflyttningen nödvändig för sjukdomens behöriga behandling. En efterhandsförklaring bör i detta hänseende vara fullt tillräcklig.

Med kostnad för resa förstår kommittén endast biljettkostnad eller annan kostnad för färdmedel, alltså icke utgifter för mat och logi m. m. Det torde i detta sammanhang även böra framhållas, att resa för uppsökande av specialist icke är att hänföra till sådan resa, som enligt bestämmelserna i 30 § 2 mom. må bekostas av statsmedel. Ett dylikt utsträckande av rätten till ersättning har kommittén av ekonomiska skäl icke ansett sig kunna förorda.

30 § 3 mom. Såsom tidigare framhållits, innebär kommitténs förslag i fråga om läkemedel, att kostnaderna härför skola bestridas vid olycksfall i tjänsten helt och eljest till hälften av statsmedel. Mot detta förslag har från några håll gjorts gällande, att en fördelning av kostnaderna för läkemedel mellan staten och befattningshavaren vore mindre lämplig med hänsyn till det betydliga arbete, som utlagda ersättningsars bokföring, indrivning och redovisning förmenats skola medföra. Farhågor i denna riktning torde emellertid vara helt ogrundade. Såvitt kommittén kan finna — och denna uppfattning har bestyrkts av de upplysningar, som lämnats av innehavaren av ett större Stockholmsapotek — skulle det för apoteken icke innebära någon olägenhet att uttaga halva kostnaden av kunden och debitera andra hälften på vederbörande verk. Ur kontrollsynpunkt torde det emellertid vara lämpligt, att räkningen upptager hela priset för medicinen med tydligt angivande av verkställt avdrag med 50 %. Till förhindrande av alla misstag vid expedieringen torde även verksläkarens receptblanketter

böra förses med en tryckt erinran, att halva kostnaden för rekvirerade medicamenter skall betalas av kunden och andra hälften av vederbörande verk.

Från den allmänna regeln synes emellertid böra medgivas undantag beträffande myndigheter, vilka innehava egna förråd av läkemedel. Det torde nämligen för undvikande av svårigheter i bokförings- och kontrollhänseende vara nödvändigt, att dessa myndigheter fortfarande liksom hittills erhålla rätt att kostnadsfritt tillhandahålla befattningshavarna läkemedel — dock endast sådana av mindre värde. För dyrare läkemedel böra däremot befattningshavarna på vanligt sätt erlægga sin andel i kostnaden.

I motsats till vad nu är fallet, får enligt kommitténs förslag kostnad för transport av läkemedel icke inräknas i kostnaderna för läkarvård. Kommittén hade visserligen ursprungligen avsett, att ifrågavarande transportkostnad borde ingå bland övriga kostnader för läkemedel och bestridas i den ordning, som för dem finnes stadgad, men har av praktiska skäl nödgats avstå från denna tanke. Det har nämligen för kommittén påpekats, att en halvering av kostnaden för transport av läkemedel kan stöta på vissa svårigheter, enär kostnaden icke alltid kan på förhand beräknas.

De kontrollföreskrifter, som detta moment innehåller, torde efter den utför- 30 § 4 mom.
liga redogörelse för kommitténs allmänna ståndpunkt till de olika sjukvårdsfrågorna, vilken lämnats i det föregående, icke tarva närmare motivering. Kommittén vill dock särskilt understryka betydelsen ur statsekonomisk synpunkt av tillräckliga garantier mot missbruk av de förmåner, som vid sjukdom beredas statens befattningshavare.

Utöver vad i det föregående (sid. 119) anförts rörande kommitténs förslag med avseende å gäldande av kostnaderna för vård å allmänt sjukhus, torde allenast erfordras några smärre påpekanden.

31 §.

Vid vård å enskilt eller halvskilt rum betalas i regel till läkaren en »frivillig» ersättning, för vilken medicinalstyrelsen fastställt s. k. rådgivande taxor, upptagande minimi- och maximibelopp för olika grupper av läkarvård. Ifrågavarande ersättningar har bl. a. medicinalstyrelsen ansett böra inräknas i de sjukvårdsavgifter, som helt eller delvis få gäldas av statsmedel. I betraktande av den halvt obligatoriska karaktär dessa läkarhonorar hava i de fall, då de utgå enligt nämnda, av medicinalstyrelsen fastställda taxor, finner kommittén skäl tala för att de böra få inräknas i de kostnader, som avses i 31 § 1 mom. Något särskilt stadgande härom har emellertid icke synts lämpligen böra intagas i avlöningsreglementet, särskilt med hänsyn därtill, att taxorna i fråga angiva växlande belopp allt efter patientens betalningsförmåga. Det må bliva en omdömessak att i varje fall avgöra, i vad mån gottgörelse av statsmedel för erlagt honorar skall ifrågakomma.

De kvinnliga tjänstemannaföreningarna ha yrkat, att rikstelefonist, med hänsyn till dylik befattningshavares särskilt enerverande arbete, vilket ansetts nödvändiggöra, att vid sjukdom största möjliga ro beredes henne, måtte tillerkännas särskild rätt till vård å halvskilt rum. Kommittén har emellertid icke funnit

den anförda motiveringen böra föranleda en dylik undantagsbestämmelse för en viss kategori befattningshavare.

32 §. Bortsett från ändringen av grunderna för ersättningens bestämmande, varom närmare redogöres i annat sammanhang (sid. 121), har kommittén underkastat nuvarande bestämmelser rörande specialistvård en grundlig bearbetning i syfte att göra föreskrifterna enkla och lätta att tillämpa. Nu gäller, att tjänsteman före anlitaandet av specialist, som icke är av verket antagen, skall hos vederbörande verksmyndighet göra skriftlig ansökan om rätt att på verkets bekostnad begagna sig av dylik vård. Ansökningen skall vara åtföljd av vederbörande verksläkares utlåtande, angivande jämväl, i händelse av tillstyrkan, vilken specialist som företrädesvis bör anlitas. I trängande sjukdomsfall må dock ansökan kunna ingivas till verket i efterhand. Bestämmelserna innehålla vidare detaljerade föreskrifter rörande prövning av dylik ansökan, beslut angående bidrag till kostnaden för specialistvården m. m.

Kommitténs förslag, att kostnaderna för specialistvården i regel skola delas lika mellan staten och befattningshavaren, torde göra nuvarande, något omständliga ansökningsförfarande överflödigt. Förutsättningen för bidrag av statsmedel är nämligen, att verksläkare eller annan läkare, som tjänstemannen ägt anlita, förklarar specialistvård nödvändig samt att verksläkaren antingen själv lämnat anvisning på eller ock godkänt valet av den läkare, till vilken hänvändelse skett. Det lär icke heller få anses vare sig lämpligt eller möjligt att i avlöningsreglementet förutsätta, att verksstyrelsen i fråga om behovet av specialistvård skulle kunna komma till annat resultat än verksläkaren.

33 §. Rörande behandling med bad, massage, elektricitet, hetluft m. m. hänvisas till vad som anförts å sid. 121. Kommittén vill här endast framhålla, hurusom det i fråga om dylika behandlingsformer kan vara mera befogat, att myndighetens tillstånd på förhand inhämtas. Erforderliga föreskrifter härom synas emellertid lämpligen kunna utfärdas av vederbörande verksstyrelse.

34 §. I sitt betänkande den 20 februari 1919 anför kommunikationsverkens lönekommitté rörande begravningshjälp åt avliden tjänstemans dödsbo bl. a. följande.

»Ett från tjänstemännens egen synpunkt tungt vägande skäl för införande av efterskotts betalning av avlöningen bör det vara, om därigenom möjliggöres beredande av rättvist avvägd begravningshjälp åt avliden tjänstemans dödsbo. Enligt sammanfallande bestämmelser i samtliga de fyra verkens avlöningsreglementen utbetalas nu, då tjänsteman avlider till följd av olyckshändelse under tjänstutövning vid verket, en månads avlöning såsom begravningshjälp. I övrigt utgår icke enligt avlöningsreglementena någon begravningshjälp i vidare mån än så, att återbetalning av förskottsvis uppburen lön icke skall äga rum vid tjänstemans dödsfall. Inträffar dödsfallet tidigt i månaden, har dödsboet ju till sitt förfogande vad som kan vara oanvänt av det förskottsvis uppburna lönebeloppet samt de inestående tjänstgöringspenningarna för den gångna delen av månaden. Sker åter dödsfallet mot slutet av månaden, lär väl lönen för samma månad i flertalet fall redan vara disponerad och dödsboet

således ej hava till godo annat än månadens tjänstgöringspenningar till och med dagen för dödsfallet. — — —

Det måste således medgivas, att nuvarande system medför synnerliga ojämnheter i nu förevarande hänseende. Genom införandet av efterskottsutbetalning av avlöningen i dess helhet får tjänstemans dödsbo till godo, att omedelbart efter dödsfallet från vederbörande verk utfås — oavsett vid vilken tidpunkt i månaden dödsfallet inträffat — så mycket mera än med nuvarande anordning, som avlöningen i dess helhet för den tilländagångna delen av månaden överstiger tjänstgöringspenningarnas belopp för samma tid. Men därutöver *anser kommittén skäligt att, delvis såsom kompensatio*n för avskaffandet av förskottsutbetalning av lönen, särskild begravningshjälp bör av staten utbetalas till dödsboet efter varje under tjänstetiden avlidne tjänsteman, vare sig dödsfallet härrör av olycksfall i tjänsten eller icke. — — —

Enligt gällande (år 1919) lag om försäkring för olycksfall i arbete utbetalas till dödsbo efter sådan till följd av olycksfall i arbetet avlidne person, för vilken lagen gäller, en tiondel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst, dock minst 60 (nu 100) och högst 180 (nu 300) kronor. Kommittén har ansett samma grund, en tiondel av årsavlöningen, böra tillämpas i avseende å begravningshjälp till statens tjänstemän, vare sig dödsfallet är en följd av olycksfall i tjänsten eller ej. Då den lägsta av kommittén föreslagna årsavlöningen utgör för manlig tjänsteman 1 980 och för kvinnlig tjänsteman 1 800 kronor, skulle alltså begravningshjälpen komma att utgå med ett minimibelopp av 198 resp. 180 kronor, vilka belopp synas vara de lägsta, som kunna ifrågasättas för att någon verklig hjälp skall bliva lämnad. Av samma skäl bör jämväl fastställas ett väsentligt högre maximibelopp än enligt olycksfallsförsäkringslagen. Efter sorgfälligt övervägande av vad härutinnan kan anses såsom skäligt och med hänsyn tagen till att verkens utgifter för begravningshjälp icke må över hövan ökas, har kommittén funnit sig böra föreslå nämnda maximibelopp till 500 kronor, motsvarande en tiondel av den högsta årsavlöning, som enligt olycksfallsförsäkringslagen medför rätt till åtnjutande av däri stadgade förmåner.»¹

Kommittén, som icke funnit anledning biträda framställt yrkande om sådan ändring i själva grunderna för ersättningsbestämmande, att begravningshjälp skulle utgå med lika stort belopp, förslagsvis 500 kronor, till alla befattningshavare, har dock ansett skäligt att i någon mån höja såväl minimi- som maximibeloppet för begravningshjälpen. Minimibeloppet har sålunda satts till 300 kronor samt maximibeloppet till 800 kronor. Ur statsekonomisk synpunkt torde den föreslagna höjningen bliva av jämförelsevis ringa betydelse. För bedömande av den storleksordning, varom kostnaderna för begravningshjälp för närvarande röra sig, meddelas här nedan uppgift beträffande utbetalad begravningshjälp till ordinarie befattningshavare vid statens tre största affärsdrivande verk under femårsperioden 1924—1928:

	1924	1925	1926	1927	1928
Postverket	9 661: 80	10 335: 20	5 647: 60	7 444: 40	9 790: 40
Telegrafverket	5 487: 20	3 644: 10	5 809: 80	9 788: 60	9 087: 60
Statens järnvägar	36 822: 90	33 566: 73	34 937: 58	40 818: 14	41 948: 91
Summa	51 971: 90	47 546: 03	46 394: 98	58 051: 14	60 826: 91

¹ Sistnämnda begränsning numera borttagen.

5 kap. Då kommunikationsverkens lönekommitté i sitt år 1919 avgivna betänkande
Tjänstebostad m. m. förordade naturaförmånernas avskaffande, anfördes angående förmånen av fri
35—38 §§. bostad bland annat följande:

»Den största olägenheten av nuvarande bestämmelser i ämnet ligger givetvis däri, att förmånen i fråga tillgodokommer allenast vissa tjänstemän samt att bland dessa en del erhålla förmånen in natura och de övriga i form av kontant ersättning. Härigenom måste uppenbarligen orättvisa och ojämnheter uppkomma. Under den förutsättningen, att verkens alla tjänstemän kunde erhålla bostad in natura och att alla bostäder för befattningshavare inom en och samma kategori vore fullt likvärdiga, torde emot den ifrågavarande avlöningsformen vara mindre att erinra. Men detta är tydligen icke möjligt att genomföra. Att åter, på sätt år 1912 skedde beträffande flertalet då till fri bostad berättigade tjänstemän vid telegrafverket, borttaga naturaförmånen men bibehålla bestämmelsen om rätt för tjänstemännen till viss ersättning för bostad och bränsle, är ju i realiteten detsamma som att bestämma grundavlöningen till ett motsvarande högre belopp, vilket just av 1914 års kommitté föreslagits. Härigenom vinnas ock den större överskådlighet och reda beträffande avlöningarna för tjänstemännen, som böra eftersträvas.»

Rörande bostädernas värdering anförde samma kommitté vidare:

»Den ersättning tjänsteman skall erlägga för bostaden jämte i förekommande fall centraluppvärmning bör alltså enligt kommitténs mening bestämmas med hänsyn till det hyrespris, som å varje särskild ort i allmänhet gäller för liknande lägenhet. Därvid torde de av socialstyrelsen verkställda utredningar angående de allmänna hyresprisen kunna, såvitt angår lägenheter av de storlekar, som nämnda utredningar avse, i viss mån tjäna till ledning, om ock även kompletterande undersökningar äro av nöden. Kommittén förutsätter emellertid icke en allt för långt i detalj gående individuell värdering av bostäderna, vilken skulle nödvändiggöra besiktning av varje lägenhet, utan tänker sig, att lägenheter av en och samma storlek på en och samma ort och med i huvudsak lika bekvämligheter kunna lika värdesättas, därest icke särskilda omständigheter påkalla avvikelse. Den omständigheten, att en tjänsteman anvisas bostad i en dyrare stadsdel än han skulle välja, därest han själv skulle söka sig bostad, får dock icke inverka på bestämmandet av ersättnings storlek liksom ej heller den omständigheten, att verket exempelvis uppfört ett bostadshus under exceptionellt dyra tider, bör föranleda att för däri upplätta bostäder skall betalas högre ersättning än liknande lägenheter å orten i allmänhet betinga. Vid bestämmandet av ersättnings storlek måste man nämligen hålla för ögonen, att det icke är fråga om ingående av ett fullt frivilligt avtal, utan att tjänstemannen är pliktig att, där ej giltiga hinder föreligga, bebo lägenheten.»

Från att tidigare ha haft karaktären av *löneförmån* är alltså upplåtelse av tjänstebostad numera att anse såsom uteslutande eller till övervägande del betingad av tjänstens — eller åtminstone statens — intressen. Denna förvandling har icke kunnat försiggå alldeles friktionsfritt. I och med det att tjänstemannen fått sig ålagt att betala ersättning för tjänstebostaden efter i huvudsak samma grunder som för hyra av en lägenhet i fria marknaden, har skyldigheten att bebo tjänstebostaden för honom ofta kommit att te sig såsom ett besvärande tvång i stället för såsom en förmån. Kanske kan han eller tror han sig kunna för samma eller mindre kostnad hyra en trevligare belägen bostad

å annat håll, eller önskar han bygga sig ett eget hem. Den psykologiska förklaringen till de yrkanden, som framkommit från personalhåll om upphävande eller mildrande av tvånget att bebo anvisad tjänstebostad, är sålunda lätt given. Å andra sidan komma personalens krav i detta avseende i konflikt med ett statsintresse, nämligen att bostäder, som staten varit nödsakad eller funnit av någon anledning lämpligt att uppföra, måste kunna disponeras, även om bostadsförhållandena å orten numera skulle medgiva friare bostadsval.

Bland de utav staten anvisade bostäderna kommer det övervägande flertalet eller c:a 9 000 på statens järnvägars del. Samtliga dessa bostäder lära för närvarande betraktas såsom »tjänstebostäder», oavsett om något tjänsteintresse kan sägas vara förknippat med att de bebos av verkets befattningshavare. Svenska järnvägsmannaförbundet har i framställning till kommittén anfört härom, »att allmänt utbrett missnöje förefinnes hos personalen mot nu gällande skyldighet att bebo anvisad tjänstebostad, som man icke önskar inneha, men också mot den hyressättning statens järnvägar under senare år tillämpat».

Kommittén finner det angeläget, att irritationsmoment mellan personal och verksledning av den art, som av järnvägsmannaförbundet påpekats, i möjligaste mån undvikas. Detta borde enligt kommitténs mening kunna ske, om vederbörande myndigheter i fråga om sådana i statens hus befintliga bostäder, vilkas anvisande åt viss befattningshavare *icke* kan sägas vara betingat av något tjänsteintresse, sökte, i den mån så låter sig göra, tillämpa samma regler för uthyrningen, som gälla å den allmänna bostadsmarknaden, varvid hyrespriset på vanligt sätt finge bestämmas av lagen om tillgång och efterfrågan. Att härigenom statens avkastning på det i fastigheten nedlagda kapitalet möjligen kan komma att något minskas, är en omständighet, vilken i sista hand måste betraktas som en konsekvens av naturaförmånernas utbytande mot nu gällande föreskrifter. Givetvis kan icke staten tvångsvis avkräva en tjänsteman större hyresersättning, än som skulle kunnat utvinnas i fria marknaden.

I viss mån gäller det sist sagda även om bostäder, som anvisas i tjänstens intresse, alltså *tjänstebostäder* i egentlig mening. Några eftergifter i fråga om tjänstemans skyldighet att bebo dylik bostad kunna och bära dock icke göras, men ersättningen får under inga förhållanden givas karaktär av tvångsbeskattning. Skälig hänsyn bör tagas icke blott till hyrespriset å orten för liknande lägenhet utan även till den omständigheten, att tjänstemannen är pliktig att bebo just ifrågavarande bostad. Att en expeditionsvakt med en årslön av c:a 3 500 kronor, åt vilken såsom tjänstebostad anvisas en fullt modern tvårumslägenhet i en statens fastighet, belägen inom någon av Stockholms centrala delar, icke kan åläggas — eller åläggas — att betala i ersättning, vad en dylik bostad i den fria marknaden skulle betinga i hyra (1 800—2 000 kronor), finner kommittén sålunda vara självfallet. Det bör även observeras, att då det i kommittéförslaget 36 § — liksom även i gällande avlöningsreglementen — säges, att ersättning för tjänstebostad skall bestämmas *med hänsyn till* det hyrespris, som å orten i allmänhet gäller för liknande lägenhet, detta icke innebär, att ersättningen nödvändigtvis skall sättas *lika med* nyssnämnda hyrespris. Principen, som ligger till grund för bestämmelsen i fråga, är endast, att

ersättningen skall avvägas på sådant sätt, att innehavare av tjänstebostad icke beredes en maskerad löneförmån, utöver vad som tillkommer övriga tjänstemän i samma löneställning.

Av det förut sagda lärer följa, att det måste erbjuda betydande svårigheter att för bostadsersättningens bestämmande uppställa generella regler, vilka kunna lämna tydliga anvisningar för alla de olika och skiftande omständigheter och förhållanden, till vilka hänsyn i de särskilda fallen måste tagas. I sista hand torde det enligt kommitténs mening ofta bliva en omdömesfråga, vilket belopp som kan anses utgöra skäligen ersättning för en viss tjänstebostad. Emellertid har statens bostadsnämnd sökt i någon mån avhjälpa svårigheterna genom att utarbeta ett förslag till riktlinjer för bestämmandet av ersättning för tjänstebostad. Över detta förslag, som hittills icke föranlett något Kungl. Maj:ts beslut, har kommittén den 31 januari 1929 avgivit infortrat utlåtande, med bifogande av eget förslag till dylika riktlinjer. Enär vissa av de spörsmål, som i utlåtandet beröras, torde vara av allmänare intresse, har kommittén ansett sig böra i detta sammanhang ånyo bringa dem i erinran.

Vad först angår frågan, huruvida det belopp, som tjänsteman har att erlägga för åt honom upplåten tjänstebostad, bör betecknas såsom »hyra» eller »ersättning», har kommittén funnit det sistnämnda uttrycket vara att föredraga. Uttrycket »ersättning för tjänstebostad» användes som bekant redan i avlöningsreglementena för nyreglerade verk, och detta torde hava föranletts av att man velat förebygga varje sammanblandning av de bestämmelser, som reglera förhållandet mellan staten och innehavare av tjänstebostad, med de föreskrifter, som gälla beträffande ett vanligt hyresavtal.

Rörande värderingen av tjänstebostäder å orter *med* hyresmarknad har kommittén ånsett, att man skulle komma det avsedda syftet, enhetliga värderingsgrunder, närmast, därest föreskrifter meddelades om att samråd bör äga rum mellan de verk och myndigheter, som tillhandahålla tjänstebostäder å samma ort. I fråga om tjänstebostad, belägen inom fastighet, som står under byggnadsstyrelsens vård och förvaltning, borde byggnadsstyrelsens yttrande inhämtas. I sistnämnda hänseende erinrar kommittén därom, att Kungl. Maj:t genom beslut den 31 mars 1922 förklarat, att vederbörande ämbetsverk vid bestämmandet av hyresersättning för de åt verkens expeditionsvakter upplåtna bostadslägenheterna i Stockholm lämpligen böra påkalla biträde av byggnadsstyrelsen. En utsträckning av detta beslut till att omfatta samtliga tjänstebostäder, som stå under byggnadsstyrelsens vård och förvaltning, står icke blott i god samklang med Kungl. Maj:ts förenämnda beslut utan synes även naturligt ansluta sig till de övriga åligganden, som sammanhänga med byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltande verksamhet. Byggnadsstyrelsen torde även i de fall, varom här är fråga, vara mest kompetent att fixera ersättningsbeloppets storlek, varför dess yttrande ur den synpunkten torde få anses särskilt värdefullt.

I fråga om hyresersättning å orter *utan* hyresmarknad föreslår kommittén, att skäligen hänsyn bör tagas till den hyresindex, som för orten beräknats i sam-

band med dyrortsgrupperingen. Vid denna skälighetsprövning bör emellertid beaktas, att de hyror, som ligga till grund för beräkning av ifrågavarande hyresindex, ofta avse lägenheter av helt annan och enklare beskaffenhet än tjänstebostäderna. Därest bostaden är belägen å fyrplats eller annan plats med särskilt ensligt läge, bör detta å andra sidan verka till nedsättande av ersättningens storlek.

I bostadsnämndens riktlinjer har intagits en tabell rörande det antal rum, som skall anses motsvara vederbörandes tjänsteställning. Då en dylik tabell lär kunna tjäna som en viss vägledning, har kommittén funnit sig här böra införa den, försedd med de formella ändringar, som äro betingade av kommitténs uppställning av den allmänna löneplanen, varjämte tabellen begränsats till att avse allenast den civila statsförvaltningen.

Tjänstemän, tillhörande lönegraderna	Rumsantal
1—14	2 rum och kök eller 1 » » »
15—19	3 » » »
20—23	4 » » »
24—27	5 » » »
28—35	6 » » »
36—38	7 » » »

Härvidlag är att märka, att tjänsteman icke utan särskilda skäl bör anvisas bostad med större rumsantal, än som kan anses motsvara hans tjänsteställning, ej heller lägenhet, som i ersättning skulle betinga större belopp, än tjänstemannen kan anses vara i stånd att erlægga. Med hänsyn härtill bör i de fall, då tjänsteman utan egen begäran eller därom uttryckt önskan tilldelats dylik lägenhet, skäligen jämkning av ersättningsbeloppet vidtagas. Erinras må därjämte, att för åtskilliga verk och myndigheter redan finnas fastställda särskilda boställsordningar, vilka, i den mån de icke innehålla något mot de i avlöningsreglementet meddelade grundprinciperna direkt stridande, även framdeles torde få anses tillämpliga.

Efter denna allmänna redogörelse för kommitténs ståndpunkt till frågan om tjänstebostad och bestämmandet av ersättning för densamma torde allenast en detalj i de av kommittén föreslagna bestämmelserna i 35—38 §§ behöva påpekas. För närvarande gäller, att ersättning för tjänstebostad skall erläggas månadsvis i förskott genom avdrag å tjänstemannens avlöning. Gentemot förskottsbetalningen har av bl. a. riksräkenskapsverket erinrats, att alldenstund samtliga övriga i avlöningsreglementet förekommande ersättningar skola betalas i efterskott, det syntes vara ur bokförings- och redovisningssynpunkt lämpligast, om även bostadsersättningen erlades i efterskott. Kommittén, som ansett riksräkenskapsverkets anmärkning hava visst fog för sig, ändrade bestämmelserna i överensstämmelse därmed i sitt preliminära utkast till avlönings-

reglemente. Av ämbetsverkens och personalorganisationernas yttranden över utkastet i fråga framgick emellertid, att starkt delade meningar rådde på denna punkt. För båda åsiktsriktningarna hava anförts beaktansvärda skäl och synpunkter. Vid sådant förhållande har kommittén funnit det vara lämpligast att överlåta åt ämbetsverkens eget avgörande, i vilken ordning ersättning för tjänstebostad skall erläggas. Detta kan så mycket hellre låta sig göra, som denna fråga icke torde ur statens synpunkt vara av större betydelse. Huvudsaken synes vara, att ersättningen fortsättningsvis liksom hittills erlägges genom månatliga avdrag å lönen.

6 kap.
Tjänstedrækt.
39—41 §§.

Vad i det föregående framhållits rörande orsakerna till och verkningarna av den fria bostadens avskaffande såsom löneförmån in natura, gäller i allt väsentligt även i fråga om den fria beklädnadens utbytande mot höjd kontant avlöning. Bärandet av särskild tjänstedrækt uppfattas icke längre av personalen såsom en förmån utan såsom ett besvärande och för den enskildes ekonomi kännbart tvång. Man inser väl, att för vissa slag av befattningar måste krävas uniformsplikt samt att allmänheten kan hava berättigad fordran på att en uniformsklädd tjänsteman skall göra ett prydligt och vårdat intryck, men det har muntligen och skriftligen för kommittén framhållits av representanter för ifrågavarande personalgrupper, att detta med nuvarande bestämmelser rörande den ersättning, som skall erläggas för utbekomna uniformspersedlar, svårligen låter sig göra utan ekonomiska uppoffringar från tjänstemännens sida.

Kommittén har även funnit ett visst berättigande ligga i de framkomna önskemålen om lättnader i grunderna för persedlars tillhandahållande och ersättningens bestämmande. Först och främst anser kommittén det vara en ganska rimlig begäran, att ett verk, som ålägger en tjänsteman att vara iförd tjänstedrækt eller bära tjänstetecken, även skall tillhandahålla erforderliga persedlar och materialier, varigenom anskaffningskostnaderna helt naturligt kunna hållas lägre, än om tjänstemännen nödgas själva inköpa persedlar och tillbehör hos en detaljhandlare. Kommittén har fördenskull givit 39 § en häremot svarande avfattning och finner det ådagalagt, att genom ett praktiskt handhavande av anskaffningen kostnaderna kunna hållas nere vid skäligt belopp.

Tjänstemän, vilka äro pliktiga att under tjänstgöring bära fullständig uniform — alltså icke tjänstemän, vilka själva äga bestämma, om och när uniform skall anläggas — böra enligt kommitténs mening utan undantag vara berättigade till viss rabatt å priset för bekomna persedlar eller materialier. Det lär nämligen icke kunna bestridas, att anskaffandet av såväl tjänstedrækt som kläder för privatbruk för tjänstemannen innebär en av tjänsten direkt föranledd merutgift, som bör på något sätt kompenseras. Kommittén förbiser härvid icke, att bärandet av uniform under tjänstgöring kan avsevärt förlänga de »civila» klädernas brukningstid, men någon fullständig kostnadsutjämnning torde därigenom knappast uppkomma. Rörande rabattens storlek har kommittén ansett 30 % vara det för normalfallen lämpliga. Emellertid torde brukningstidens längd för samma slags persedlar vara åtskilligt växlande för olika kategorier av befattningshavare, beroende på tjänstgöringens art och de krav på

uniformens oklanderliga utseende, som för skilda tjänstgöringsområden i större eller mindre grad göra sig gällande. På det att tjänstemän, för vilkas beklädnad i tjänsten funnits nödigt att fastställa kortare brukningstid än eljest normalt gällande, icke därigenom skola komma i ogynnsammare ställning än övriga tjänstemän, har kommittén föreslagit, att rabattförmånen skulle kunna utsträckas intill 50 % av verkets självkostnadspris. Avdragets storlek bör följaktligen enligt kommitténs mening göras direkt beroende av brukningstidens längd och fastställas i samband med övriga för vederbörande verk erforderliga bestämmelser angående tjänstedräkt.

Övriga ändringar under förevarande kapitel äro av formell art. Vid omarbetningen har kommittén därvid sökt undvika att göra föreskrifterna onödigt detaljerade.

Då kommittén ansett sig böra föreslå, att justitieråd, regeringsråd och landshövdingar skola inordnas under det allmänna avlöningsreglementet, har detta varit motiverat av rent praktiska skäl och icke av några uniformitetssträvanden. Det sakliga innehållet i de bestämmelser i reglementet, som skulle bli tillämpliga på ifrågavarande tjänstemän, överensstämmer sålunda i allt väsentligt med de avlöningsföreskrifter, vilka enligt särskilda kungl. brev nu gälla för ifrågavarande tjänstemän. Kommittén har dessutom ansett skäligt göra justitieråden, regeringsråden och landshövdingarna delaktiga av vissa förmåner, som de nu icke äga åtnjuta.

42 §.

Det har i den framkomna kritiken erinrats, att justitieråd och regeringsråd jämlikt § 34 regeringsformen ej må »tillika annat ämbete innehava eller utöva», vadan alltså den i 3 § 1 mom. allmänna avlöningsreglementet stadgade rätten för Kungl. Maj:t och riksdagen att medgiva undantag från förbudet att förena tvenne ordinarie tjänster icke kan vara tillämpligt å justitieråd eller regeringsråd. Häri instämmer kommittén till fullo. Den omständigheten, att Kungl. Maj:t och riksdagen i 3 § 1 mom. sägas *beträffande viss befattning* kunna meddela tillstånd åt tjänsteman att förena två ordinarie tjänster, torde icke innebära något mot grundlagen stridande. Kommittén förutsätter nämligen såsom självklart, att Kungl. Maj:t och riksdagen vid bedömande av för vilka tjänster ett dylikt medgivande må kunna komma i fråga ställa sig grundlagens bud till efter rättelse. Icke heller torde det behöva vålla betänkligheter att göra bestämmelserna i 3 §:ns övriga moment tillämpliga å justitieråd och regeringsråd.

Vidkommande därefter den omständigheten, att riksdagen, såsom av en länsstyrelse framhållits, vid genomförande av 1925 års lönerreglering för länsstyrelsernas personal ansåg, att avlöningsreglementets bestämmelser icke borde tillämpas å landshövdingarna, vill kommittén allenast påpeka, att de skäl, som föranledde den av riksdagen år 1925 intagna ståndpunkten, icke med fog lära kunna åberopas mot den form för landshövdingarnas inordnande under allmänna avlöningsreglementet, som av kommittén föreslås.

Bestämmande för de föreslagna lönebeloppen har varit nuvarande relation 42 § 1 mom. mellan, å ena sidan, lön å G-ort, exklusive dyrtidstillägg, för tjänstemän i

chefs- eller därmed jämförlig ställning enligt 3:e lönegraden, avdelning A, av löneplanen för allmänna civilförvaltningen och, å andra sidan, lönerna för justitieråd och regeringsråd enligt kungl. brev den 11 juni 1926 samt för landshövdingar enligt kungl. brev den 26 juni 1925.

Någon dyrortsgruppering i vanlig bemärkelse för landshövdingarnas vidkommande har kommittén icke ansett påkallad, alldenstund dessa befattningshavare åtnjuta fri bostad i kronans hus, ett förhållande, som är ägnat att avsevärt utjämna skillnaden i levnadskostnader dem emellan.

42 § 2 mom. Förutom de allmänna bestämmelserna i 1—3 §§ skulle enligt kommitténs förslag föreskrifterna i reglementet angående ersättning för tjänsteresa och för flyttningskostnad samt angående begravningshjälp äga tillämpning jämväl å här ifrågakarande tjänstemän.

42 § 3 mom. Kommittén har ansett riktigt och lämpligt, att landshövding vid tjänstledighet från sin befattning skall vara underkastad i huvudsak samma bestämmelser och villkor, som enligt 43 § 2 mom. kunna bliva av Kungl. Maj:t tillämpade beträffande de i nämnda paragraf uppräknade tjänstemännen i förtroendeställning.

I ovan omförmälda kungl. brev den 26 juni 1925, angående fastställande av ny lönestat för landshövdingarna, hava meddelats detaljerade bestämmelser rörande landshövdingens rätt till fri bostad i kronans hus m. m. Dessa bestämmelser böra enligt kommitténs mening icke intagas i avlöningsreglementet utan fortfarande meddelas genom särskilt kungl. brev.

Ehuru kommittén icke funnit sig hava anledning ingå på någon närmare granskning av ifrågakarande bestämmelsers innehåll, har dock kommitténs uppmärksamhet blivit fäst å en detalj i formuleringen, som torde kunna leda till oegentligheter i tillämpningen. Kommittén syftar härvid på sista stycket av punkt 3 a), som är av följande lydelse: »Vid landshövdingens tillträde till sin tjänst skall för honom avsedd bostad genom statens försorg vara försedd med möblering för högst fyra till representation avsedda rum. — — — — —» För att landshövding, som *efter* sitt tillträde av tjänsten anvisas bostad, icke skall bliva förvägrad att erhålla omförmälda möblering på statens bekostnad, vilket näppeligen synes vara med billighet och rättvisa överensstämmande, torde stadgandet i fråga böra givas följande ändrade lydelse: »Bostad, som anvisas landshövding, skall genom statens försorg vara försedd med möblering för högst fyra till representation avsedda rum. — — — — —»

43 § 1 mom. I sin redogörelse för den allmänna löneplanens utbyggande till att omfatta 38 lönegrader har kommittén framhållit, hurusom till nämnda löneplan hänförs alla de medelst förordnande tillsatta befattningar, vilka kunna rymmas inom löneplanens ram. En högre eller eljest särpräglad ställning i avlöningshänseende intaga dock vissa chefstjänster, för vilka kommittén ansett särskilda bestämmelser fortfarande liksom hittills lämpligen böra gälla. Ifrågakarande befattningar äro uppräknade i 43 § 1 mom.

Vad först angår befattningen såsom chef för stuteriöverstyrelsen, skulle det för denna tjänst föreslagna avlöningsbeloppets storlek icke lägga hinder i vägen för tjänstens inplacering i vederbörlig lönegrad under allmänna löneplanen. Genom en dylik anordning skulle emellertid den egendomligheten inträffa, att stuteriöverstyrelsens chef, vars avlönning torde vara avvägd med hänsyn till att befattningen icke ansetts kräva full tjänstgöring, komme att hänföras till lägre lönegrad än den för byrådirektör och ledamot i styrelsen gällande. Kommittén har därför ansett lämpligare att å chefen för stuteriöverstyrelsen tillämpa bestämmelserna i 43 §. Nuvarande lön, 8 000 kronor, har vid dyrtidstilläggets inarbetande avrundats till 10 000 kronor. Vid beloppets fixerande har beaktats den löneökning, som kommit en i Stockholm placerad tjänsteman i närmast motsvarande löneställning till del genom löneplanens ökade spännvidd.

Beträffande generaldirektörs- och chefsbefattningarna vid socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen, byggnadsstyrelsen, tullverket och kommerskollegium har vid bestämmandet av de nya lönebeloppen relationen mellan nu utgående arvode, 19 000 kronor, och lönen till tjänsteman å G-ort enligt 3:e lönegraden, avdelning A, i löneplanen för allmänna civilförvaltningen, 17 040 kronor, bibehållits i huvudsak oförändrad. Kommittén föreslår, att lönen för ifrågavarande befattningar skall utgå med ett 2 000 kronor högre belopp än det i allmänna löneplanen för 40:e löneklassen å V-ort upptagna, d. v. s. med 23 000 kronor. Det torde i detta sammanhang böra påpekas, att kommittén anser titeln generaltulldirektör lämpligen kunna — i likhet med vad som tidigare ägt rum i fråga om titeln generalpostdirektör — utbytas mot den för övriga motsvarande befattningar vedertagna, nämligen generaldirektör.

Efter liknande grunder, som nyss angivits, har kommittén föreslagit lönen för befattningen såsom generaldirektör och chef för postverket till 25,000 kronor. Under iakttagande av dyrtidstilläggets inverkan i förskjutande riktning och med hänsyn till önskvärdheten att erhålla avrundade belopp i fråga om de högsta chefslönerna hava övriga lönebelopp fixerats. Sålunda föreslår kommittén åt chefen för telegrafverket 30 000 kronor,¹ åt chefen för statens vattenfallsverk och domänverket vardera 35 000 kronor samt åt chefen för statens järnvägar 40 000 kronor.

Momentet innehåller icke någon saklig ändring i vad som nu gäller. I fråga 43 § 2 mom. om avdrag å lönen vid tjänstledighet förutsätter kommittén, att härom av Kungl. Maj:t tillämpas bestämmelser, vilka ansluta sig till de föreskrifter, som komma att för övriga tjänstemän i sådant hänseende bliva i avlöningsreglementet fastställda.

Kommittén har ansett skäligt, att här ifrågavarande chefstjänstemän böra, 43 § 3 mom. i motsats till vad nu är fallet, åtnjuta samma rätt till ersättning för flyttningskostnad som övriga befattningshavare, å vilka avlöningsreglementet äger tillämpning. Dessutom har ansetts lämpligt att i avlöningsreglementet in-

¹ Kommitténs ordförande, som tillika är chef för telegrafverket, har icke deltagit i detta beslut.

föra ett stadgande om ersättning för tjänsteresa. Likaså skulle liksom hittills begravningshjälp tillkomma här berörda tjänstemäns dödsbo.

43 § 4 mom. Momentet är i sak oförändrat. Emellertid vill det synas kommittén, som om lämpligast vore, att för de i 1 mom. omförmälda cheferna förordnades särskilda ställföreträdare, vilka för bestridande av sådan befattning ägde uppbära ersättning med ett årligt, en gång för alla bestämt belopp. En dylik anordning är redan vidtagen och i kommitténs förslag till tilläggsbestämmelser angiven beträffande pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen, postverket och telegrafverket. Därest vad kommittén sålunda föreslår vinner bifall, skulle i tilläggsbestämmelserna erforderligt stadgande införas för socialstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, byggnadsstyrelsen, tullstyrelsen och kommerskollegium. Undantagna från bestämmelse i antydd riktning skulle dock vara järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och domänstyrelsen, vid vilka verk finnes förordnad särskild överdirektör.

Tjänsteförteckningen.

Kommitténs befattning med gällande tjänsteförteckningar har varit inkränt till en formell och löneteknisk bearbetning och har sålunda icke syftat till åstadkommande av andra förändringar i nuvarande löneplacering än sådana, som varit betingade av löneplanens ändrade struktur eller för vissa förvaltningsområden föreslagna omläggningar i själva lönesystemet.

I *formellt* avseende har kommittén icke kunnat undgå att uppmärksamma den bristande enhetlighet i uppställning och titulatur, som är utmärkande i all synnerhet för den till allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente hörande tjänsteförteckningen. Ehuru det stått klart för kommittén, att en begränsning av den förvirrande mångfald av olika tjänstetitlar, som kommit till användning, med fördel skulle kunna företagas, har kommittén dock ansett sig i förevarande sammanhang böra avstå från att föreslå mera genomgripande förändringar härutinnan. Endast i de fall, där kommittén funnit den använda beteckningen påfallande vidlyftigt avfattad, har ändring vidtagits. Därest en allmän revision av tjänsteförteckningen ur andra synpunkter, än de kommittén haft att anlägga, framdeles kommer till stånd, synes emellertid även frågan om en förenklad och mera konsekvent genomförd titulatur böra upptagas till övervägande.

Beträffande de av kommittén företagna ändringarna i själva uppställningen torde måhända, för undvikande av missförstånd från de berörda myndigheternas sida, böra påpekas, att tjänsteförteckning och avlöningsstat icke tjäna samma syfte och därför icke heller nödvändigtvis kräva samma uppställning. Förefinnes behov av en mera detaljerad specifikation av olika befattningar, än den tjänsteförteckningen är avsedd att skänka, bör en dylik specifikation ske i staten; detta dels för att icke tjänsteförteckningen onödigtvis skall tyngas med uppgifter, som minska dess överskådlighet, dels för att icke varje obetydlig organisationsändring, som endast berör exempelvis befattningshavarens

indelning till tjänstgöring men icke själva befattningens karaktär eller dess placering i lönegrad, skall behöva föranleda ändring även i tjänsteförteckningen, vars ändamål är att lämna upplysning rörande till vilken lönegrad varje särskild *slag* av befattningar — icke varje särskild befattning — är att hänföra. Typiska exempel på onödigt vidlyftig och obekvämt uppställning av tjänsteförteckningen erbjuda för närvarande universiteten och karolinska institutet. I dessa och andra fall har kommittén föreslagit en annan ordning. Någon ändring *i sak* har därmed självfallet icke åsyftats.

Till grund för inplacering av olika befattningar i de nytillkomna lönegraderna 31—38 hava lagts nuvarande slutlöner i respektive tjänster, exklusive dyrtidstillägg. Dessa slutlöner hava sedan jämförts med närmast motsvarande lönebelopp i vederbörlig ortsgrupp av gällande löneplan för allmänna civilförvaltningen, varpå befattningen, med bibehållande av hittillsvarande relation i avlöningshänseende de olika tjänsterna emellan, hänförts till den lönegrad i den nya löneplanen, vilken av den verkställda jämförelsen varit direkt be-tingad. Genom denna metod för inplaceringen har hänsyn kunnat tagas även till de förändringar i nuvarande löneläge, vilka äro en följd av löneplanens ändrade spännvidd. Emellertid har på grund av löneplanens struktur icke kunnat undvikas, att i vissa fall inträffat förskjutningar med avseende å begyn-nelselöneläget, antingen uppåt eller nedåt. Då flertalet innehavare av de tjänster, varom nu är fråga, torde åtnjuta slutlön, hava ovan påtalade ojämnheter av kommittén ansetts vara av mindre betydelse såväl ur stats- som privat-ekonomisk synpunkt.

I fråga om landskamrerare och landssekreterare är att märka, att antalet ålderstillägg för dessa befattningshavare minskas från tre till två, detta emedan kommittén av lönetekniska skäl funnit de åtta högsta lönegraderna böra omfatta allenast tre löneklasser vardera. I motsatt riktning verkar omläggningen för universitetsprofessorer m. fl., som få sitt nuvarande enda ålders-tillägg å 1 000 kronor ersatt av rätt till tvenne löneklassuppflyttningar inom vederbörande lönegrad.

En förändring i lönereglerande riktning har kommittén föreslagit beträffande överläkarna vid statens sinnessjukhus, vilka för närvarande utöver sin lön äga åtnjuta fri bostad i statens hus. Kommittén har nämligen icke funnit anledning att för en enda befattningshavargrupp (frånsett landshövdingarna, vilka intaga en särställning i avlöningshänseende) bibehålla avlöning in natura, enär detta system av skäl, som tidigare berörts, inom statsförvaltningen i övrigt ansetts böra övergivas såsom mindre lämpligt. För-dens skull har kommittén till nuvarande lön åt överläkarna lagt det uppskat-tade värdet av en bostad om 6 à 7 rum — för ortsgrupp V av kommittén beräknat till c:a 3 000 kronor — varefter det sålunda erhållna beloppet fått tjäna som utgångspunkt vid överläkarnas inplacering i den utbyggda löneplanen. Det förhållandet, att överläkarna genom denna anordning erhålla en högre lönegradsplacering än exempelvis medicinalråden, kan förefalla i viss mån olämpligt med hänsyn till sistnämnda tjänsters rekrytering men rubbar på intet vis den *faktiska* löneskillnad, som redan nu existerar mellan ifråga-

varande befattningshavare. Överläkarna skulle sålunda i likhet med alla övriga tjänstemän åtnjuta lön enligt bruttolönesystemet och, i den mån särskild tjänstebostad anvisas dem, vara pliktiga att av sin lön vidkännas avdrag för bostadsförmånen enligt i avlöningsreglementet fastställda grunder.

Vad därefter angår de tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning, vilka nu åtnjuta lön med samma belopp, oberoende av antalet tjänstår, har i motiveringen till den föreslagna löneplanen tidigare redogjorts för de principer, enligt vilka dessa tjänstemäns lönegradsplacering ägt rum (sid. 57).

Till sist må framhållas, att i tjänsteförteckningen antytts platsen för de befattningshavare, tillhörande undervisningsväsendet, å vilka allmänna avlöningsreglementet, enligt av kommittén i särskilt betänkande framlagt förslag, skulle äga tillämpning.

Tilläggsbestämmelserna.

De av kommittén föreslagna tilläggsbestämmelserna till allmänna avlöningsreglementet skulle liksom reglementet fastställas av Kungl. Maj:t och riksdagen samt äro avsedda att innehålla erforderliga kompletterande avlöningsföreskrifter av allmän eller speciell natur, vilka icke lämpligen synts böra intagas i själva avlöningsreglementet. Närmast skulle dessa bestämmelser motsvara de föreskrifter angående tillämpning av allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente, som i olika kungörelser utfärdats i samband med nämnda reglementes införande å skilda förvaltningsområden. Emellertid skilja sig i vissa avseenden de av kommittén föreslagna tilläggsbestämmelserna från nyssnämnda tillämpningsföreskrifter. Vad sålunda i tillämpningsföreskrifterna nu finnes stadgat angående förbud för vissa tjänstemän att åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet av beskaffenhet att icke lämpligen böra förenas med den ordinarie statstjänsten, har uteslutits ur tilläggsbestämmelserna. Enligt 3 § 2 mom. i allmänna avlöningsreglementet skulle enligt kommitténs förslag Kungl. Maj:t meddela erforderliga föreskrifter härom i annan ordning (jfr sid. 72). Vidare hava ur tilläggsbestämmelserna uteslutits alla stadganden angående skyldighet för viss tjänsteman att såsom vikarie bestrida befattning i samma eller lägre lönegrad eller att jämte egen tjänst utan särskild ersättning fullgöra till annan befattning hörande göromål under semester för den ordinarie innehavaren av tjänsten. Kommittén har nämligen ansett, att i de fall, där dylik skyldighet för närvarande är stadgad eller behov därav framdeles kan komma att yppa sig, bestämmelse härom bör givas karaktär av instruktionsföreskrift och utformas såsom ett åliggande bland andra för befattningen i fråga; enligt 10 § allmänna avlöningsreglementet är nämligen såsom avlöningsvillkor stadgat, att tjänsteman skall vara underkastad instruktionens föreskrifter. I analogi härmed hava ur tilläggsbestämmelserna uteslutits även andra föreskrifter, som röra tjänstgöringsskyldighetens omfattning. Kommittén vill emellertid uttryckligen betona, att avsikten med utgällningen av ovan omförmälda före-

skrifter icke varit att åstadkomma någon ändring i sakligt hänseende av vad som nu gäller, varför kommittén förutsätter, att, därest förslaget vinner bifall, erforderliga kompletteringar i instruktioner och arbetsordningar vidtagas samtidigt med det nya avlöningsreglementets ikraftträdande.

Förekommande stadganden rörande personliga lönetillägg eller annan förman, som övergångsvis tillerkänts vissa befattningshavare eller grupper av befattningshavare, avser kommittén att intaga i de särskilda övergångsbestämmelser, vartill förslag senare kommer att avgivas.

Slutligen har kommittén till tilläggsbestämmelserna hänfört flertalet sådana avlöningsföreskrifter, vilkas giltighetsområde är begränsat endast till ett visst verk eller till ett fåtal dylika, liksom ock de undantag från allmänna avlöningsreglementet, vilka erfordras för reglementets smidiga anpassande efter de skiftande förhållandena vid olika verk. Genom en dylik anordning vill det synas kommittén, som om tillbörlig hänsyn blivit tagen till myndigheternas berättigade särintressen, utan att man fördenskull behövt uppgiva de fördelar i fråga om överskådlighet och reda, som ett gemensamt avlöningsreglemente för hela den civila statsförvaltningen obestriddigen erbjuder. I den mån förhållanden, som icke varit för kommittén kända, kräva ytterligare undantag från eller tillägg till reglementets stadganden, möter det givetvis ingen svårighet att komplettera tilläggsbestämmelserna i önskad riktning.

Kommittén har i 1 § sökt att sammanfatta alla de ordinarie civila stats-tjänstemän, å vilka allmänna avlöningsreglementet *icke* skulle äga tillämpning; alltså ett motsatt förfaringsätt mot det eljest brukliga. Enär ifrågasvarande avlöningsreglemente skulle komma att omspanna hela den civila statsförvaltningen med undantag allenast av ett mindre antal befattningshavar-grupper, har det nämligen syntts kommittén lämpligast att giva paragrafen en dylik uppställning. Härigenom vinnes även den fördelen, att reglementets utsträckning till något av återstående områden av civilförvaltningen kan äga rum med minsta möjliga ändringar av författningstexten.

1 §.

I samband med utarbetande av förslag till övergångsbestämmelser till avlöningsreglementet har kommittén för avsikt att från vederbörande verk och myndigheter införskaffa möjligast fullständiga uppgifter rörande alla de tjänstemän, vilka av någon anledning kvarstå å äldre löne- eller övergångsstat eller åtnjuta lön enligt indragningsstat; detta för att kunna taga ställning till frågan, huru med dyrtidstillägg till dessa befattningshavare bör efter det nya avlöningsreglementets ikraftträdande förfaras. Kommittén är medveten om att resultatet av denna utredning kan giva vid handen, att den föreslagna formuleringen av 1 § tilläggsbestämmelserna icke täcker alla fall eller i vissa avseenden ger stadgandet en alltför snäv begränsning. Därför har kommittén redan nu velat fästa uppmärksamheten därå, att stadgandet i fråga kan vara i behov av tillägg eller ändring.

Vad angår de i paragrafens andra stycke uppräknade tjänstemännen, för-tjänar särskilt påpekas, att kommittén utgått från att prästerskapet icke är att

räkna till de ordinarie civila statstjänstemännen. Därest tillfölje någon ofullständighet i det för kommittén tillgängliga utredningsmaterialet komplettering erfordras av den i andra stycket gjorda uppräknigen, lära vederbörande myndigheter — bl. a. statskontoret — vid avgivande av yttrande över betänkandet komma att lämna upplysning härom.

2 §. Under en särskild avdelning i gällande avlöningsreglementen för nyreglerade verk (betecknad »Reglementets tillämplighet m. m.») finnas bestämmelser meddelade bl. a. rörande tjänstemans skyldighet att underkasta sig minskning i eller upphörande av vissa i reglementet omförmälda förmåner och ersättningar. Sin närmaste motsvarighet hava dessa bestämmelser erhållit i 2 § av de föreslagna tilläggsbestämmelserna till allmänna avlöningsreglementet. Emellertid föreslår kommittén en smärre utvidgning av tjänstemännens nuvarande skyldighet att underkasta sig ändringar i reglementet, i det att denna skyldighet skulle omfatta även bestämmelserna angående kallortstilllägg, vikariatsersättning samt begravningshjälp. Å andra sidan har kommittén icke ansett erforderligt att bibehålla nuvarande stadgande därom, att tjänsteman skall vara pliktig underkasta sig ändring av bestämmelserna rörande avlöning under avstängning till följd av smittofara eller, på sätt i kommunikationsverkens avlöningsreglemente finnes föreskrivet, de i 10 § 3 och 4 mom. av nämnda reglemente stadgade villkoren för uppflyttning till högre löneklass.

Kommittén, som i särskilda kapitel av allmänna avlöningsreglementet intagit föreskrifter rörande tjänstemännen tillkommande lönetillägg och särskilda ersättningar ävensom angående sjukvård och begravningshjälp, har funnit det vara ändamålsenligt och riktigt att låta nu omhandlade skyldighet för befattningshavarna att underkasta sig ändringar i reglementet avse just de förmåner, som må åtnjutas vid sidan av eller utöver själva lönen, varigenom skyldigheten i fråga även erhåller en fullt naturlig begränsning. De särskilda ersättningar, om vilka närmare stadgas i tilläggsbestämmelserna, böra därvid givetvis inbegripas.

3 §. Medan kommittén ansett, att allmänna avlöningsreglementet bör innehålla bestämmelser endast rörande ordinarie tjänstemän, och fördenskull ur reglementet uteslutit de paragrafer i gällande avlöningsreglementen, som beröra icke-ordinarie befattningshavare, har kommittén däremot funnit lämpligt att i tilläggsbestämmelsernas allmänna avdelning införa stadganden rörande sådana från extra anslag avlönade befattningshavare, vilka enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen skola motsvara i avlöningsreglementet avsedda ordinarie tjänstemän. Föreskrifter angående dessa s. k. *tjänstemän å extra stat* finnas för närvarande meddelade i de av Kungl. Maj:t utfärdade avlöningsbestämmelserna för icke-ordinarie befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen liksom även i motsvarande bestämmelser för domänverket. Enär reglerna för extra-statstjänstemännens avlöning i allt väsentligt ansluta sig till de för ordinarie tjänstemän gällande och ej till avlöningsbestämmelserna för icke-ordi-

narie befattningshavare, har det synts kommittén naturligare att meddela dem i det sammanhang, dit de organiskt om än icke formellt höra.

På grund av avlöningsreglementets ändrade uppställning och förslaget om inordnande under den allmänna löneplanen av såväl de tjänstemän, vilka tilläggas genom fullmakt eller konstitutorial, som ock det övervägande flertalet förordnandetjänstemän har det varit möjligt för kommittén att förenkla bestämmelserna rörande tjänstemännen å extra stat i så måtto, att nuvarande uppdelning av extra-statstjänsterna i två skilda kategorier, av vilka lön för det ena slaget utgår enligt bestämmelserna för fullmakts- eller konstitutorialtjänster och för det andra slaget enligt bestämmelserna för förordnandetjänster, kunnat ersättas med enhetliga regler för samtliga tjänstemän å extra stat. Dessa regler överensstämma i huvudsak med vad som nu gäller beträffande det förstnämnda slaget av extra-statstjänster, ehuru bestämmelserna givits en mindre vidlyftig detaljutformning.

Nuvarande föreskrift därom, att ordinarie eller extra ordinarie tjänsteman, som förordnas att uppehålla befattning å extra stat, ej må lida minskning i de förmåner, som tillkomma honom i hans egenskap av ordinarie eller extra ordinarie tjänsteman, är, så vitt kommittén kunnat finna, helt överflödig. I de sällsynta undantagsfall, där en dylik minskning i förmåner kan förekomma, ordnas frågan lätt genom särskilt beslut av Kungl. Maj:t, som enligt 3 § 2 mom. tilläggsbestämmelserna jämväl äger besluta om till vilken löneklass i vederbörlig lönegrad tjänstemannen å extra stat bör hänföras, för den händelse de vanliga reglerna härom skulle giva en för låg löneklassplacering.

Behov har synts kommittén föreligga av ett klarläggande stadgande rörande beslutanderätten i frågor, som i avlöningsreglementet eller tilläggsbestämmelserna avses.

4 §.

Nedre justitierevisionen.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 10 § 1 mom. överensstämmer med vad som nu gäller.

Rikets hovrätter.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 10 § 1 mom. överensstämmer med vad som nu gäller.

Nuvarande stadgande, att president och ledamöter i stället för semester äga åtnjuta sommarferier 45 dagar, har av kommittén ansetts kunna utgå och ersättas med de allmänna semesterbestämmelserna i 11 §. Den omständigheten, att tiden för semestern i enlighet med för hovrätterna av Kungl. Maj:t fastställda arbetsordningar är bunden till *sommarferierna* — vilken beteckning avser tiden för uppehållet i hovrätternas sammanträden och icke befattningshavarna tillkommande ledighet — påkallar icke i och för sig något särstadgande för hovrätternas del. I fråga om fiskaler och notarier gälla däremot särskilda semesterregler, varför för deras vidkommande en tilläggsbestämmelse till 11 § införts.

Statens uppfostringsanstalt å Bona.

Enligt kommitténs mening kan det numera icke anses påkallat att bibehålla den mera vidsträckt förflyttningsskyldighet, som för närvarande gäller för tjänstemän vid uppfostringsanstalten.

Utrikesförvaltningen.

För tjänstemän, hänförliga till diplomatisk eller konsulär personal, hava bestämmelser angående tillämpningen av gällande avlöningsreglemente för allmänna civilförvaltningen meddelats i en särskild kungörelse den 18 juli 1921 (nr 518), med däri senare gjorda ändringar. Enär dessa bestämmelser tillkommit under riksdagens medverkan, har kommittén ansett lämpligt att med i huvudsak oförändrat sakligt innehåll införa dem bland övriga av kommittén föreslagna tilläggsbestämmelser till allmänna avlöningsreglementet. På skäl, som av utrikesdepartementets representant framhållits vid överläggningarna angående de av kommittén utarbetade preliminära författningsförslagen, ha dock vidtagits några mindre ändringar. Sålunda har föreslagits, att bidrag till kostnad för hemresa under semester må tillkomma tjänstemän vid generalkonsulaten i Batavia och Calcutta efter enahanda grunder, som nu gälla i fråga om tjänstemän vid beskickningen i Rio de Janeiro samt vid generalkonsulatet i Shanghai. Den omständigheten, att de båda förstnämnda generalkonsulaten äro uppförda å extra stat, har icke ansetts böra utgöra hinder för att där placerade tjänstemän tillerkännas en dylik, såsom berättigad allmänt erkänd förmån, alldenstund de i egenskap av tjänstemän å extra stat intaga huvudsakligen samma ställning som ordinarie tjänstemän.

Vidare hava föreskrifterna angående ortstillägg samt begravningshjälp på förekommen anledning givits en något ändrad formulering, som medgiver för Kungl. Maj:t en friare prövningsrätt rörande, å ena sidan, tidpunkten, från vilken ortstillägg skall utgå, samt, å andra sidan, begravningshjälpens storlek, för den händelse dödsfall timar under resa från eller till det främmande landet.

Lantförsvarets kommandoexpedition.

Föreslagen tilläggsbestämmelse angående den chefen för kommandoexpeditionen tillkommande rätten till gottgörelse för tjänstehästar överensstämmer med vad som nu gäller.

Sjökarteverket.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 10 § överensstämmer med vad som nu gäller.

Yrkesinspektionen.

Beträffande yrkesinspektörsassistent, yrkesinspektorisassistent och underinspektör gäller för närvarande, att de i stället för semester må, i den mån sådant kan ske utan hinder för göromålets behöriga gång och utan kostnad för statsverket, kunna medgivas tjänstfrihet under högst 35 dagar inom ett och samma kalenderår. Någon olägenhet för yrkesinspektionens vidkommande att

låta de vanliga semesterreglerna gälla även för här ifrågavarande befattningshavare skulle emellertid, enligt vad socialstyrelsen i skrivelse till kommittén meddelat, icke uppkomma; tvärtom vore en sådan reform ur olika synpunkter i hög grad önskvärd. Enär de kostnader, som därav skulle uppkomma, dessutom äro synnerligen obetydliga, har kommittén icke ansett skäl föreligga för ett bibehållande av nu berörda särbestämmelse.

Pensionsstyrelsen.

Den till generaldirektörens ställföreträdare nu utgående särskilda ersättningen har upptagits med oförändrat belopp, 1 000 kronor.

Statens tvångsarbetsanstalter.

Enligt kommitténs mening kan det numera icke anses påkallat att bibehålla den mera vidsträckta förflyttningsskyldighet, som för närvarande gäller för tjänstemän vid tvångsarbetsanstalterna.

Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 3 § överensstämmer med vad som nu gäller.

Vad ovan anförts angående förflyttningsskyldigheten för tjänstemän vid tvångsarbetsanstalterna har motsvarande tillämpning å tjänstemän vid vårdanstalten å Venngarn.

Medicinalstyrelsen.

Den till generaldirektörens ställföreträdare nu utgående särskilda ersättningen har upptagits med oförändrat belopp, 1 000 kronor.

Provinsialläkarstaten.

Utöver vad i det föregående anförts angående bibehållande av en för provinsialläkare gällande särskild löneplan torde beträffande de föreslagna tilläggsbestämmelserna för provinsialläkarstaten någon särskild motivering knappast vara erforderlig i vidare mån, än bestämmelserna avvika från vad som gäller enligt avlöningsreglementet för förste provinsialläkare och provinsialläkare av den 21 maj 1926 (nr 177).

Den under punkt 2 införda tilläggsbestämmelsen till 3 § har på hemställen av medicinalstyrelsen givits en mera allmänt hållen formulering än motsvarande stadgande i nyssberörda avlöningsreglemente.

I överensstämmelse med vad som nu finnes stadgat i pensionshänseende har kommittén föreslagit, att vid allmänna avlöningsreglementets tillämpning å provinsialläkare skall — fränsett själva avlöningsbeloppen — så anses, som om dessa tjänstemän tillhörde 27:e lönegraden.

Nu stadgad förflyttningsskyldighet för förste provinsialläkare och provinsialläkare är bibehållen i oförändrad omfattning, ehuru bestämmelserna härom givits en annan formulering än den nuvarande.

I enlighet med av medicinalstyrelsen framställt yrkande har kommittén föreslagit, att ersättning till provinsialläkare, vilken förordnas att såsom vikarie bestrida förste provinsialläkarbefattning må kunna utgå med högst 15 kronor för dag, i stället för nu föreskrivna 10 kronor. Det har nämligen ansetts rimligt, att en provinsialläkare, som för uppehållande av ovan omförmäلت vikariatsförordnande nödgas vidkännas minskad praktikinkomst i sin egen befattning, beredes något högre ersättning, än den som eljest utgår. På samma sätt har en differentiering föreslagits i fråga om vikariatsersättning åt provinsialläkare, som jämte egen tjänst förordnas att bestrida provinsialläkartjänst i angränsande distrikt, i det att maximibeloppet för ersättningen höjts från 8 till 10 kronor. För båda de ovan omförmälda slagen av förordnanden skulle det ankomma på medicinalstyrelsen att bestämma ersättningens storlek i de särskilda fallen.

Statens sinnessjukhus.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 11 § överensstämmer med vad som nu gäller.

I motiveringen rörande tjänsteförteckningen har närmare redogjorts för kommitténs förslag att utbyta den överläkarna vid sinnessjukhusen nu tillkommande förmånen av fri bostad mot höjd kontant avlöning.

De nu i tillämpningsföreskrifterna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen intagna stadgandena angående skyldighet för vissa tjänstemän att mottaga kost in natura ävensom angående gottgörelse för mottagen kost eller för tvätt, som vid sjukhuset verkställts för befattningshavares enskilda räkning, hava enligt kommitténs förmenande icke sin rätta plats i avlöningsreglementet eller dess tilläggsbestämmelser utan böra, i likhet med vad som ägt rum beträffande åtskilliga andra myndigheter, meddelas i annan ordning.

I fråga om utgående ersättning till vissa befattningshavare, som ombetrots att särskilt ansvara för handhavandet av sjukvård, förråd m. m. vid förfall eller tjänstfrihet för överskötare eller översköterska, har medicinalstyrelsen framhållit, att dylik ersättning kan med fördel beredas vederbörande enligt de vanliga reglerna angående vikariatsersättning, varför ett bibehållande av nuvarande särskilda föreskrift härom icke vidare synes vara erforderligt.

Ersättningsbeloppet för tjänstgöring å s. k. fast avdelning har efter inräknande av dyrtidstillägg höjts från 180 till 210 kronor för år.

Läroanstalterna för barnmorskor.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 3 § överensstämmer med vad som nu gäller.

Överståthållarämbetets kansli.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 3 och 10 §§ överensstämma med vad som nu gäller.

Länsstyrelserna.

I annat sammanhang har redogjorts för kommitténs förslag till inarbetande i själva lönerna av landskamrerare och landssekreterare nu tillkommande avlöningsförstärkningar.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 3 och 10 §§ överensstämma med vad som nu gäller.

Postverket.

Med hänsyn till önskvärdheten att underlätta övergången från befattning inom lägre lönegrad till vissa i avlöningshänseende högre placerade befattningar har kommittén ansett sig böra bibehålla de särskilda bestämmelser rörande tillgodoräkning av föregående tjänstetid, vilka i sådant syfte meddelats i avlöningsreglementet för kommunikationsverken ävensom, beträffande tullverket, i tillämpningsföreskrifterna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen. För postverkets vidkommande har dock på grund av ändrade organisationsförhållanden befunnits lämpligt vidtaga den ändringen, att ifrågavarande tillgodoräkningsrätt skulle tillkomma tjänsteman, som från tjänst inom lägre lönegrad befordras till postexpeditör — icke såsom nu gäller till postassistent.

Den till generaldirektörens ställföreträdare nu utgående särskilda ersättningen har upptagits med oförändrat belopp, 2 000 kronor.

Telegrafverket.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 2 §, 7 § 2 mom. (se vidare under »Postverket») samt 10 § överensstämma med vad som nu gäller.

Den till generaldirektörens ställföreträdare nu utgående särskilda ersättningen har upptagits med oförändrat belopp, 2 000 kronor.

Rikstelefonist tillkommande ersättning vid förordnande i vissa fall såsom föreståndare för växeltelefonstation har, efter inräknande av dyrtidstillägg, höjts från 360 till 420 kronor.

Statens järnvägar.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 2 §, 7 § 1 mom., 7 § 2 mom. (se vidare under »Postverket») 10 och 19 §§ överensstämma med vad som nu gäller.

Utgående kallortstraktamente har efter inräknande av dyrtidstillägg höjts från 50 till 60 öre för tjänstgöringsdag.

Lokomotivförare, som på grund av förordnande bestrider tjänst såsom lokomotivmästare, äger för närvarande utöver vikariatsersättning enligt vanliga regler uppbära särskild gottgörelse med 1 krona för dag, jämte därå belöpande dyrtidstillägg. Emellertid har det från personalhåll framhållits, att ifrågavarande ersättning är alltför låg för att tjäna det därmed avsedda syftet: att utgöra vederlag för vissa kontanta förmåner (»lokomotivtjänstpenningar»), som lokomotivföraren eljest äger uppbära men under förordnandet å den högre

befattningen nödgas avstå. Yrkande har fördenskull framställts om att den särskilda ersättningen måtte höjas till 2 kronor för dag. Enligt vad kommittén hos järnvägsstyrelsen inhämtat, torde kravet på en revidering av nuvarande bestämmelser i denna punkt icke sakna fog. En ändring har dock syntes lämpligen böra ske på det sätt, att vederbörande erhåller ersättning för mistade lokomotivtjänstpenningar i stället för fix ersättning. Ersättningen synes kunna beräknas med ledning av ett för vikarien uträknat årligt medeltal för hans inkomst av lokomotivtjänstpenningar. Kommittén har givit tillägget till 21 § en i överensstämmelse härmed ändrad avfattning, därvid kommittén förutsatt, att grunderna för beräkning av ersättningens storlek skola fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av järnvägsstyrelsen.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 22 § ansluter sig *i sak* till vad som nu gäller. Den ändrade formuleringen avser att innesluta även de i nuvarande tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet för kommunikationsverken meddelade särskilda föreskrifterna angående fri kost ombord eller kostpenningar åt tjänsteman å statens järnvägars färjor eller fartyg.

Enär överdirektör och souschef vid statens järnvägar icke kunnat inom ramen av den föreslagna löneplanen beredas de löneförmåner, vartill han med hänsyn till nu innehavande löneställning bör vara berättigad, har kommittén för att likväl kunna inordna nämnde befattningshavare i vederbörlig lönegrad av löneplanen — på sätt ägt rum beträffande övriga överdirektörer vid de affärsdrivande verken — funnit sig böra föreslå, att erforderlig lönefyllnad beredes honom i form av en särskild ersättning å 1 000 kronor vid sidan av själva lönen.

För bestridande av göromål såsom tågdirigent utgår för närvarande särskild ersättning med högst 360 kronor för år, vartill kommer dyrtidstillägg i vanlig ordning. Med hänsyn å ena sidan till detta arbetes i vissa fall synnerligen krävande beskaffenhet samt å andra sidan till de betydande olikheter, som förekomma i fråga om göromålens omfattning liksom även beträffande det med dem förknippade ansvaret, har kommittén ansett skäligt att i samband med dyrtidstilläggets inarbetande företaga en måttlig höjning av *maximibeloppet* för ersättningen, nämligen till 600 kronor. Härigenom beredes möjlighet för en mera rättvis differentiering av ersättningsbeloppen efter skiftande förhållanden.

Utgående ersättning för bestridande av beredskapstjänst har vid dyrtidstilläggens inarbetande höjts från 50 till 60 öre för dygn.

Vidkommande av svenska järnvägsmannaförbundet framställt yrkande om särskild ersättning till personal i växlingstjänst är detta en fråga av löne-reglerings natur, med vilken kommittén i förevarande sammanhang icke haft att taga befattning. Emellertid hava, enligt vad som meddelats kommittén, förhandlingar om dylika s. k. växlingspenningar numera inletts mellan järnvägsstyrelsen och ovanberörda personalförbund.

Statens vattenfallsverk.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 2 §, 7 § 2 mom. (se vidare under »Postverket») och 28 § överensstämma med vad som nu gäller.

Till 10 § har kommittén ansett sig böra föreslå motsvarande tilläggsbestämelse beträffande kraftverksdirektör som den, vilken gäller i fråga om telefondirektör i Stockholm resp. distriktschef vid statens järnvägar.

Angående borttagande av avlöningsformen tantiem till överdirektören och kraftverksdirektörerna har förut redogörelse lämnats i den allmänna motiveringen (sid. 58).

Enär kallortstraktamente hittills icke utbetalats vid vattenfallsverket, har denna avlöningsförmån uteslutits, på sätt även skett för postverkets och telegrafverkets del.

Kammarrätten.

Nuvarande stadgande, att president och kammarrättsråd i stället för semester äga åtnjuta ferier 45 dagar, har kommittén av skäl, som tidigare anförts vid behandlingen av tilläggsbestämmelserna för rikets hovrätter, ansett icke böra bibehållas.

Tullverket.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 3 §, 7 § 2 mom. (se vidare under »Postverket») samt 20 § överensstämma med vad som nu gäller, dock att kallorts-traktamentet efter inräknande av dyrtidstillägg höjts från 50 till 60 öre för tjänstgöringsdag.

I tillämpningsföreskrifterna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen införda bestämmelser angående anslag till lega för fortskaffningsmateriel äro enligt kommitténs förmenande icke av beskaffenhet att böra meddelas i avlöningsreglementet eller dess tilläggsbestämmelser.

Domkapitlens expeditioner.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 10 § överensstämmer med vad som nu gäller.

Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 3 och 11 §§ samt angående ersättning för begagnande av åt vissa befattningshavare anvisade bostäder i akademiens hus överensstämma med vad som nu gäller.

Musikaliska akademien med musikkonservatoriet.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 3, 6 och 11 §§ överensstämma med vad som nu gäller.

Universitetet och karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Några av universitetens och karolinska institutets lärare äga för närvarande 2 § 1 mom. åtnjuta vissa förmåner från donationer, antingen i form av fri bostad eller i penningar. Därest vid en donation av enskild fästs det villkoret, att dylik förmån skall tilldelas viss befattningshavare utöver honom eljest tillkommande

avlönning, bör givetvis donators vilja respekteras. Med bestämmelse i en donationsurkund är i här förevarande avseende att jämställa avtal beträffande avlöningsvillkor, som träffats mellan patronus för den Skytteanska stiftelsen och innehavaren av den Skytteanska professuren i vältalighet och statskunskap.

Den föreslagna särbestämmelsen är i sak lika med vad som nu gäller enligt kungörelsen den 6 juni 1925 angående villkor och bestämmelser beträffande avlöningsförhållandena för professorer m. fl. vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet.

3 §. Särbestämmelserna rörande förening av tjänster i vissa fall överensstämma med vad som nu i samma hänseenden är föreskrivet.

Vad angår föreskriften, att det skall ankomma på kanslern för rikets universitet att meddela tillstånd till förening av tjänster, betingas densamma av den ställning kanslern intager gentemot de ifrågavarande högskolorna.

10 §. 1920 års löneregleringskommitté för högskolorna utgick ifrån att civila avlöningsreglementets bestämmelser rörande förflyttning till annan tjänst skulle göras tillämpliga jämväl på universitetslärare. Vidkommande universitetsprofessorerna yttrade dock kommittén: »Vad beträffar förflyttning av en professor från en till annan lärostol vid samma universitet, faller av sig självt, att, därest sådan förflyttning i något enstaka undantagsfall skulle sättas i fråga, det måste krävas, att han äger fullständig och styrkt kompetens i de med den nya befattningen förenade läroämnena. Den ställning av samtidigt lärare och vetenskapsidkare, som en universitetsprofessor intager, kan givetvis föranleda, att genom förflyttning från en högskola till en annan eller övertagande av annat läroämne vid samma högskola för honom skulle vållas ett allvarsamt avbräck i hans vetenskapliga forskningsarbete. Kommittén förutsätter, att uti ifrågavarande fall all rimlig hänsyn tages jämväl till nu anmärkta förhållande.»

Vid föredragning i statsrådet den 13 mars 1925 av Kungl. Maj:ts proposition nr 115 till 1925 års riksdag angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet anförde statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rörande lönekommitténs förslag i denna punkt:

»Förslaget angående bestämmelser rörande förflyttning har ock mött bestämde gensagor från akademiskt håll. Jag finner ej heller föreskrifter i detta hänseende för universitetsprofessorers eller -laboratorers del vara erforderliga. Skulle behov yppas att äga frihet i avseende å bibehållande av någon lärostol, äger Kungl. Maj:t att genom förbehåll i vederbörandes fullmakt tillförsäkra sig befogenhet i förevarande hänseende. Så är t. ex. i fullmakten för den ene av de båda professorerna i pediatrik vid karolinska institutet införd skyldighet för fullmaktsinnehavaren att, om och när så prövas lämpligt, efter Kungl. Maj:ts bestämmande övertaga professur i motsvarande ämne vid någotdera av rikets universitet.»

I anslutning till den ståndpunkt, som sålunda hävdades, föreslog statsrådet

bestämmelser, som sedermera gillades av riksdagen och vilka återfinnas i 8 § av ovannämnda kungörelse angående professorers m. fl. avlöningsvillkor.

Vissa skäl tala enligt kommitténs mening för bibehållande av dessa bestämmelser. Någon olägenhet av desamma för det allmänna har icke hittills förspotts och torde ej heller behöva för framtiden befaras uppkomma. Kommittén föreslår alltså, att desamma fortfarande må för ordinarie universitetslärare gälla i stället för allmänna avlöningsreglementets 10 §.

Det föreslagna stadgandet överensstämmer med vad som nu gäller för övriga nyreglerade högsolor och institut, i vilkas stadgar föreskrifter angående ferier finnas meddelade. 11 §.

Universitetsstatuternas 1 § 1 mom. lyder: »Universitetens uppgift är vetenskaplig forskning och undervisning.» 17 § 1 mom.

Stadgandet återspeglar det förhållandet, att det vetenskapliga forskningsarbetet här i landet, för så vitt fråga är om statliga anstalter, i det huvudsakligaste är knutet vid universiteten och det med dem i allt väsentligt likställda karolinska institutet. Vetenskaplig forskning bedrivs visserligen på åtskilliga andra håll i större eller mindre utsträckning, t. ex. vid de olika fackhögskolorna, men i här förevarande hänseende intaga universiteten och karolinska institutet en särställning.

I universitetslärarens ämbetsåligganden ingår skyldigheten att inom sitt ämnesområde föra den vetenskapliga forskningen framåt. Och det är uppenbarligen av högsta vikt, att denna sida av hans ämbetsutövning så långt sig göra låter underlättas för att vårt lands insats i det internationella forskningsarbetet må bliva så stor och värdefull som möjligt och på bästa sätt motsvara de betydande summor, som årligen av statsmakterna anvisas för den högre andliga odlingens främjande. När en professor för vetenskapligt arbete beviljas ledighet från undervisning, examination och administrativa göromål, är detta i själva verket närmast att jämställa med det fall, att en ämbetsman erhåller tillstånd eller uppdrag att koncentrera sin arbetskraft på en viss del av sina tjänsteåligganden, t. ex. på ett utredningsarbete eller dylikt. En sådan koncentring av arbetskraften å visst särskilt ämbetsåliggande räknas inom den egentliga civilförvaltningen icke såsom tjänstledighet och medför ej heller något avdrag å vederbörandes lön. Det kunde därför ifrågasättas, att en akademisk lärare skulle under ledighet för vetenskapligt arbete få behålla sina avlöningsförmåner oavkortade. Så sker för övrigt enligt vad för kommittén uppgivits i vårt grannland Danmark och även annorstädes. Av praktiska skäl har kommittén emellertid ej ansett sig böra föreslå en dylik anordning utan anser tjänstledighet för vetenskapligt arbete böra närmast jämställas med den i avlöningsreglementets 17 § 1 mom. angivna befrielsen från viss del av tjänstegöromålen. Det synes lämpligen böra anförtros åt kanslern för rikets universitet att i förevarande hänseende utöva den kontroll och den diskretionära prövning, som i varje särskilt fall erfordras.

Tilläggas må, att fall kunna tänkas någon gång förekomma, då vederbörande akademiska lärare skäligen bör vid ledighet för vetenskapligt arbete

få behålla sina löneförmåner oavkortade. Avlöningsreglementets 12 § lämnar möjlighet för Kungl. Maj:t att härom besluta.

Såsom av det ovan omförmälda framgår äro de för universiteten och karolinska institutet erforderliga avvikelserna från allmänna avlöningsreglementet varken många eller av särskilt genomgripande betydelse, ehuru de på grund av lönesystemets omläggning ansetts böra i motiveringen behandlas mera utförligt än övriga förekommande särstadganden.

Kommittén har icke ansett behöfligt att, på sätt varit ifrågasatt, i tilläggbestämmelserna införa något stadgande angående rätt för lärare, som på grund av universitetsstatuterna, stadgarna för karolinska institutet eller särskilda av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser har att bestrida tjänstgöring utöver den honom normalt åliggande, att härför uppbära särskild ersättning enligt av kanslern för rikets universitet meddelade föreskrifter. Avlöningsreglementets 28 § innehåller nämligen icke något häremot stridande.

Ej heller har det syntts kommittén nödigt att i tilläggbestämmelserna särskilt nämna någonting angående skyldighet för professorerna i kirurgi samt i obstetrik och gynekologi vid universitetet i Uppsala att bebo vissa tjänstebostäder (kungl. brev den 28 maj 1926) eller rörande professors i meteorologi vid Uppsala universitet rätt att på vissa villkor bebo för honom uppförd bostad (kanslersbrev den 2 juni 1909). En mindre avvikelse från bestämmelserna i 36 § 2 mom. innebära nu gällande regler angående erläggande av ersättning för vissa bostäder, som anvisats fyra professorer vid Uppsala universitet ävensom director musicæ darsammastädes. Denna detalj kräver dock icke något stadgande i förevarande sammanhang.

Slutligen må erinras därom, att beträffande tvenne professorer, nämligen professorerna i praktisk teologi vid universiteten i Uppsala och Lund, övergångsvis gäller, att så länge de såsom prebende innehava Uppsala stads resp. Lunds stads- och landsförsamlingars pastorat, de äga uppbära avlöning lika med ordinarie professor, därvid emellertid lönen med c:a halva beloppet utgår i form av domprostlön. Med hänsyn till att prebendeinstitutionen befinner sig under avveckling samt att ändring av lagen om reglering av prästerskapets avlöning, vilken lag är av kyrkolags natur, ej kan genomföras utan kyrkomötets hörande, har kommittén funnit sig böra avstå från framläggande av något ändringsförslag härutinnan, oaktat vissa ojämnheter med den nuvarande ordningens bibehållande kunna befaras uppkomma bland annat vid tjänstledighet, under vilken hela lönen skall avstås.

Den i tillämpningsföreskrifterna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen med avseende å universiteten intagna bestämmelsen rörande tjänstemans rätt att åtnjuta åklagarandel eller beslagsprovision har av kommittén icke ansetts vara av natur att böra meddelas i samband med avlöningsreglementet. I berörda hänseende gäller utan vidare vad i allmän lag eller författning finnes stadgat.

Enär kommittén av flera skäl anser det oriktigt och olämpligt, att befattningar, som närmast ha karaktär av bisysslor, göras till ordinarie, med pensionsrätt förenade tjänster, har kommittén vid uppgörande av sitt förslag till

tjänsteförteckning förutsatt, att befattningen såsom lärare i öron-, näs- och halssjukdomar vid universitetet i Lund icke skall återbesättas med ordinarie innehavare vid den nuvarande innehavarens avgång från sin tjänst.

Tandläkarinstitutet, farmaceutiska institutet, tekniska högskolan, Chalmers tekniska institut.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 11 § överensstämma med vad som nu gäller.

Gymnastiska centralinstitutet.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 10 och 11 §§ överensstämma med vad som nu gäller.

Domänverket.

De i gällande provisoriska avlöningsreglemente för domänverket meddelade föreskrifterna angående semestertidens längd för olika grupper av befattningshavare, tillhörande domänverkets förvaltande personal, förete åtskilliga avvikelser från vad som normalt gäller för den övriga civilförvaltningen. Semestertiderna äro sålunda genomgående kortare för skogsstatspersonalen än för andra ordinarie tjänstemän. Anledningen härtill torde vara att söka däri, att skogsstatspersonalens tjänstgöring i allmänhet ansetts vara av sådan art, att den icke på samma sätt som i fråga om den året om vid arbetsrummet bundne tjänstemannens arbete framkallar behov av längre sammanhängande ledighet. Ehuru ett dylikt resonemang kan hava visst fog för sig, motiverar det dock icke tillämpande av olika principer vid bestämmande för skilda befattningshavargrupper, hur mycket kortare semestern bör vara i förhållande till eljest gällande. Så har emellertid av allt att döma skett, då semesterderna för skogsstatspersonalen blivit utmätta. En jägmästare har sålunda 15 dagar kortare semester än annan befattningshavare i motsvarande lönegrad, medan skillnaden i semesterhänseende för exempelvis skogstaxatorer inskränker sig till endast fem dagar. Flera dylika inadvartenser kunna påvisas.

Kommittén har visserligen ansett skäl tala för bibehållande av något kortare semester för de befattningshavargrupper bland domänverkets förvaltande personal, vilka hava sin huvudsakliga tjänstgöring förlagd till skogarna, men är samtidigt av den bestämda uppfattningen, att enhetliga grunder böra tillämpas vid utmätande av den sålunda avkortade semestern. Efter övervägande av vad som kan anses lämpligt och riktigt, har kommittén ansett sig böra föreslå, att beträffande kronojägare, skogsrättare, skogstaxatorer, skogsskol-föreståndare, jägmästare, flottledsingenjörer och överjägmästare i fråga om semestertidens längd skall gälla, att denna med 5 dagar understiger för tjänstemän i motsvarande lönegrader eljest föreskrivet antal semesterdagar.

Statens lantbruksingenjörer.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 10 och 12 §§ överensstämma med vad som nu gäller. I fråga om tillägget till 11 § är att märka, att kommittén ansett beteckningen »semester» vara att föredraga framför det nu förekommande uttrycket »tjänstfrihet», som enligt kommitténs mening endast bör gi-

vas den lönetekniska betydelse, i vilken det användes i 19 § 1 mom. Den omständigheten, att semester för här berörda tjänstemän icke må föranleda utgift för statsverket i form av ersättning åt vikarie eller dylikt, förändrar på intet vis ledighetens karaktär. I fråga om *all* ledighet gäller nämligen, att vikarie, jämlikt kungörelsen den 20 oktober 1922 (nr 499), icke må förordnas i andra fall, än då sådant oundgängligen erfordras för arbetets jämna gång. De vanliga semesterreglerna förutsätta sålunda heller icke, att vikarie under alla förhållanden skall förordnas under ledigheten. Beträffande semestertidens längd har kommittén ansett den för tjänstemän i motsvarande lönegrad vanligen gällande tiden böra vara normgivande.

Statskonsulenterna.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 10 § överensstämmer med vad som nu gäller.

Flyinge hingstdepå och stuteri samt Strömsholms hingstdepå.

Beträffande föreslagen tilläggsbestämmelse till 11 § hänvisar kommittén till vad i liknande hänseende ovan anförts under rubriken »Statens lantbruksingenjörer». Tillägget angående förflyttning överensstämmer med vad som nu gäller.

Veterinärhögskolan.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 11 och 28 §§ överensstämma med vad som nu gäller.

Veterinärstaten.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 3, 10, 11 och 12 §§ överensstämma med vad som nu gäller.

Statens lokala fiskeradministration.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 10 § överensstämmer med vad som nu gäller.

Skogshögskolan.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 11 § överensstämmer med vad som nu gäller.

Rikets allmänna kartverk.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 10 § överensstämmer med vad som nu gäller.

Lantmäterikontoren i länen.

De stadganden, som i tillämpningsföreskrifterna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen finnas meddelade angående rätt för överlantmätaren i Kopparbergs län att i denna egenskap tillsvidare åtnjuta viss avlöningsförstärkning, har kommittén för avsikt att införa bland de övergångsbestämmelser, vartill förslag senare kommer att avgivas.

Fartygsinspektionen.

Beträffande föreslagen tilläggsbestämmelse till 11 § hänvisar kommittén till vad i liknande hänseende anförts under rubriken »Statens lantbruksingenjörer».

Lots- och fyrstaten.

11 §.

Enligt nuvarande avlöningsreglemente för befattningshavare vid lots- och fyrstaten gäller, att semester utgår efter samma grunder som vid övriga nyreglerade verk för följande grupper av befattningshavare, nämligen personal å fyr och gasstation, distriktsfyrmästare, maskinister, expeditionsbiträden och kontorsbiträden. Vad åter beträffar personalen å fyrskepp gälla särskilda bestämmelser på grund av denna personals egenartade tjänstgöringsförhållanden. Slutligen är i fråga om lotskapten, lotslöjtnant, befälhavaren å lotsverkets ångfartyg Vega, överlots, lotsförman och lots föreskrivet, att dessa i stället för semester äga åtnjuta »tjänstfrihet» visst antal dagar.

Vid övervägande av frågan, huruvida avvikelser från de vanliga semesterreglerna vore för befattningshavare vid lots- och fyrstaten allttjämt av behovet påkallade, har kommittén ansett detta vara fallet endast beträffande fyrskepps-personalen. Övriga personalgrupper torde sålunda böra falla under de föreslagna bestämmelserna i 11 § av allmänna avlöningsreglementet. Lotsstyrelsen har visserligen i skrivelse till kommittén uttalat sig för ett bibehållande för lotspersonalens del av den form av kostnadsfri ledighet, som benämnes tjänstfrihet. Några bärande skäl för denna sin uppfattning har dock styrelsen knappast anført, liksom ock motiven till nuvarande stadganden i ämnet äro ytterst knapphändiga och vaga. Antagligen har man hyst den uppfattningen, att lotslivet icke påkallade semester i vanlig mening, varvid man likväl synes ha förbisett, att även för lotspersonalen behov kan förefinnas att komma bort någon tid årligen från det vanliga arbetet och den vanliga miljön. Framst torde emellertid kostnadssynpunkten hava varit den avgörande vid tillkomsten av nuvarande bestämmelser i ämnet. Kommittén vill häremot framhålla, att ett utbytande av tjänstfrihet mot semester icke i och för sig innebär, att vikarie under sistnämnda slag av ledighet alltid måste förordnas. Såsom tidigare framhållits gäller nämligen, att vikarie icke må förordnas i andra fall, än då sådant oundgängligen erfordras för arbetets jämna gång. Har hittills tjänstfrihet utan kostnad för statsverket kunnat i någon mera betydande utsträckning beredas lotspersonalen, lärers även för framtiden semesterfrågan kunna på ett tillfredsställande sätt ordnas utan större kostnader för statsverket. Å andra sidan kan kommittén icke finna det vara riktigt att tillmäta vikariatskostnaderna större betydelse vid bestämmande av semesterförmånens omfattning för här berörda tjänstemän, än man ansett sig böra göra i fråga om flertalet övriga tjänstemän. Inom förvaltningsområden, där ingen lämplig ersättare finnes att förordna, kan det vara befogat att föreskriva särskilt villkor för åtnjutande av semester. Så vitt kommittén har sig bekant är emellertid detta icke förhållandet beträffande lotspersonalen. Kommittén föreslår fördenskull, att semester i vanlig ordning beredes densamma.

Inom kommittén har även dryftats frågan, huruvida bestämmelserna angående kallortstillägg borde göras tillämpliga jämväl å befattningshavare, tillhörande lots- och fyrstaten. För att erfara lotsstyrelsens ställning till detta spörsmål har kommittén anhållit om ett uttalande från dess sida härom. I svarsskrivelsen framhålles, att lotsstyrelsen och de särskilt tillkallade lönesakkunniga, vilka den 25 februari 1922 avgåvo betänkande rörande löneroglering för befattningshavare vid lots- och fyrstaten, avvisade tanken på kallortstillägg enligt de i avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen meddelade grunderna. Att kallortstillägg skulle vara motiverat av ökade svårigheter vintertid vid arbetets utförande ansågs uteslutet. Det förhölle sig i stället så, att de av befattningshavarna vid lots- och fyrstaten, vilka vore stationerade å sådana orter inom de norra delarna av landet, där eljest kallortstillägg skulle kunna ifrågakomma, under vintermånaderna i regeln hade lindrigare tjänstgöring än annorstädes. Icke heller av andra skäl syntes kallortstillägg påfordrat för befattningshavare vid lots- och fyrstaten. Däremot ansåg styrelsen och de sakkunniga, att den synnerligen ensliga belägenhet, som utmärker några lotsplatser och ett flertal fyrplatser inom olika delar av landet, väl motiverade, att den personal, som nödgas av sin tjänstgöring vara bosatt å dylik plats, beredes någon särskild gottgörelse för de betydande olägenheter i skilda hänseenden, som, fränsett ökade levnadskostnader, medfölja en sådan bostadsort. På grund härav upptog det av lotsstyrelsen och de sakkunniga framlagda förslaget till avlöningsreglemente för befattningshavare vid lots- och fyrstaten icke förmånen av särskilt kallortstillägg men väl enslighetstillägg. Det av lotsstyrelsen och de sakkunniga föreslagna fyrskeppstillägget, som utgår till personalen å fyrskepp under tjänstgöring ombord, vore jämväl avsett att i viss mån motsvara enslighetstillägget. Lotsstyrelsen tillägger: »Enär de förhållanden, som på förevarande punkt lågo till grund för den år 1922 beslutade lönerogleringen för befattningshavarna vid lots- och fyrstaten, alltjämt oförändrade äga bestånd, och då tjänstgöringsförhållandena även på vissa andra delar av kusten vintertid äro fullt jämförbara med samma förhållanden i övre Norrland, finner lotsstyrelsen sig sakna anledning att tillstyrka beredandet av kallortstillägg till verkets därstädes stationerade personal, så mycket mindre fyrplatserna tagits till den omständigheten, att, vad lotsverket beträffar, verk som vid nyssnämnda löneroglering hänsyn icke vid klassificeringen av lots- och samheten på de flesta håll i övre Norrland ligger nere under åtskilliga månader årligen.»

Med hänsyn till vad lotsstyrelsen sålunda anfört finner sig kommittén böra föreslå, att nuvarande bestämmelser i ämnet bibehållas i huvudsak oförändrade. Rörande enslighetstilläggens storlek efter dyrtidstilläggens inarbetande må framhållas, att kommittén ansett enslighetstillägget i klass I böra, i likhet med vad nu är fallet, utgå med samma belopp som kallortstillägget i motsvarande klass, varefter tilläggen föreslås stiga med 60 kronor för varje ny klass, likaledes överensstämmande med nuvarande ordning. Något utökande av antalet enslighetsklasser, varom yrkande framkommit från personalhåll, har kommittén icke ansett sig böra mot lotsstyrelsens avstyrkande föreslå.

Föreslaget tillägg beträffande rätt för vissa tjänstemän till fri kost eller kostpenningar överensstämmer med vad som nu gäller.

Fri kost.

En avlöningsform av för lotsstaten speciell natur utgör den s. k. lotslotten, d. v. s. lotspersonalens andel i inflytande lotspenningar. Jämlikt Kungl. Maj:ts bestämmande äger sålunda den vid varje särskild lotsplats tjänstgörande lotspersonalen åtnjuta *högst* fyrtio procent av platsen tillfallande lotspenningar. Lotslotten, vilken hittills utgått med fastställt maximum, fördelas med lika belopp till överlots eller lotsförman samt envar sådan ordinarie eller icke-ordinarie lots, som på eget ansvar efter uppgjord tur lotsar. Därest emellertid under månaden förändring beträffande den vid platsen tjänstgörande, till lotslott berättigade personalen inträffar, beräknas lotslotten för månaden i förhållande till beloppet av de lotspenningar, som genom lotsning tillfallit lotsplatsen under varje särskild dygn, för vilket vederbörande varit berättigad till åtnjutande av lotslott. Där ersättning för mistad lotslott skall utgå, beräknas sådan ersättning såsom om vederbörande under den tid han icke ägt uppbära lotslott själv tjänstgjort vid platsen.

Lotslott.

I dessa allmänna grunder för lotslottens bestämmande föreslår kommittén icke någon annan ändring, än att lotslotten synes i tilläggsbestämmelserna bära fixeras till fyrtio procent av lotspenningarna, eller nu gällande procenttal. Utom i samband med reglering av övriga med tjänsten förenade löneförmåner bör nämligen enligt kommitténs mening den till lotslott berättigade personalen icke vara underkastad förändringar med avseende å lotslottens storlek. Denna kommitténs uppfattning av lotslotten såsom en del av den lotspersonalen tillförsäkrade avlöningen har även givit kommittén anledning att föreslå vissa ändrade regler i fråga om samma personals rätt till lotslott eller ersättning för mistad lotslott vid ledighet från tjänsten. Kommittén har sålunda ansett, att lotslott bör utgå endast för tid, varunder tjänstgöring bestrides samt under semester. Under tjänstledighet med helt eller delvis bibehållen avlöning skulle till lotslott eljest berättigad tjänsteman erhålla ersättning för mistad lotslott, dock under högst sex månader i följd. Ersättningen skulle utgå med belopp motsvarande *hela lotslotten*, därest tjänstemannen under ledigheten åtnjöte oavkortad lön, *åttio procent* av lotslotten, därest ledigheten vore förbunden med A-avdrag, och *sextio procent* av lotslotten, om ledigheten vore förbunden med B-avdrag. Procenttalen äro valda med hänsyn till A- och B-avdragens storlek i förhållande till själva lönen.

Det kunde ifrågasättas, om icke vid tillämpning av dessa principer ersättning för mistad lotslott borde beredas lotspersonalen jämväl under semester. Emellertid hyser kommittén den uppfattningen, att detta vore en mindre lämplig anordning, när den skulle kunna föranleda, att semester begärdes under tider av året, då sjöfarten vore livligast och följaktligen behovet av lotspersonal störst. Om lotslott i stället utgår enligt vanliga grunder under semester, kommer det att ligga i personalens eget intresse att icke söka utfå semester under tider, då särskild semestervikarie skulle bli erforderlig, när eljest vikarien skulle komma att inträda såsom likaberättigad till andel i lotspenningarna,

varigenom lotslotsandelen bleve minskad. Med hänsyn jämväl till kostnaderna för beredande av ersättning för mistad lotslott under semester, vilka av lotsstyrelsen uppskattats till inemot 100 000 kronor, har kommittén icke ansett sig böra framlägga förslag i ovan antydd riktning, något som icke heller torde vara av förhållandena påkallat.

Fyrskpeppst
tillägg.

Fyrskpeppstilläggen hava i kommitténs förslag upptagits med de förhöjda belopp, som varit betingade av dyrtidstilläggens inarbetande och av önskvärdheten att erhålla en jämn och lätthanterlig sifferserie. I anslutning till av lotsstyrelsen härom framlagt förslag har kommittén dessutom företagit vissa jämkningar i nu gällande grunder för åtnjutande av fyrskpeppstillägg. Enligt förslaget skulle sålunda fyrskpeppstillägg utgå med 50 % förhöjda belopp under tiden fr. o. m. den 16 oktober t. o. m. den 31 mars å sådana fyrskpepp, som äro stationerade norr om 60:e breddgraden — Väddö —, samt fr. o. m. den 16 november t. o. m. den 15 mars å andra fyrskpepp. Vidare skulle fyrskpeppstillägg med hälften av eljest gällande belopp tillkomma här avsedda befattningshavare under tjänstgöring å påmönstrat fyrskpepp under andra tider än de ovan omförmälda. I ena som andra fallet innebär förslaget en utsträckning av nuvarande förmåner, vilken emellertid torde vara fullt motiverad med hänsyn till de egenartade och ofta krävande förhållanden, under vilka fyrskpeppspersonalen har att fullgöra sitt arbete.

Föreslagna tilläggsbestämmelser till 28 § samt angående avdrag för vissa naturaförmåner överensstämmer med vad som nu gäller.

I övrigt har kommittén icke ansett särskilda tillägg till allmänna avlöningsreglementet vara för lots- och fyrstatens del påkallade.

Statens pensionsanstalt.

Föreslagen tilläggsbestämmelse till 10 § överensstämmer med vad som nu gäller. Övriga i tillämpningsföreskrifterna till avlöningsreglementet för allmänna civilförvaltningen införda särskilda stadganden angående tjänstgöringskyldighetens omfattning med avseende å pensionsanstaltens tjänstemän täckas helt av de i 10 § införda huvudbestämmelserna.

III. Författningsförslag.

KUNGL. MAJ:TS AVLÖNINGSREGLEMENTE

för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Kungl. Maj:t har, med riksdagen, funnit gott fastställa följande

Avlöningsreglemente.

(Allmänna avlöningsreglementet.)

1 avd. Allmänna bestämmelser.

1 §.

Detta reglemente äger tillämpning å samtliga ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, med de undantag, som angivas i särskilda av Kungl. Maj:t och riksdagen meddelade tilläggsbestämmelser till reglementet.

2 §.

1. Tjänsteman äger åtnjuta *avlöning* enligt de föreskrifter och under de villkor, som reglementet innehåller, samt i enlighet med de tilläggsbestämmelser, som meddelats av Kungl. Maj:t och riksdagen i samband med beslut om reglementets tillämpning inom den del av statsförvaltningen tjänstemannen tillhör.

2. Avlöning utgår, där ej annorlunda i reglementet eller tilläggsbestämmelserna stadgas, från och med den dag tjänsten tillträdes till och med den dag tjänstemannen avgår på grund av avsked, entledigande eller dödsfall.

3. Utbetalning av avlöning sker månadsvis i efterskott, så framt icke bekräftande särskild ersättning utbetalning i annan ordning finnes lämpligen böra ske.

4. Angående tjänstemans skyldighet att avgå från tjänsten och om rätt till pension är särskilt stadgat.

3 §.

1. Med befattning, som avses i detta reglemente, må icke förenas annan ordinarie tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, så framt icke Kungl. Maj:t och riksdagen beträffande viss befattning annorlunda beslutat.

2. Erforderliga föreskrifter därom, att tjänsteman vid visst verk eller innehavare av viss befattning icke må åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet av beskaffenhet att icke böra förenas med hans ordinarie tjänst, meddelas av Kungl. Maj:t.

3. Tjänsteman, som utom sin ordinarie tjänst eljest innehar eller avser att

åtaga sig bisyssla, skall, i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver, göra skriftlig anmälan därom till vederbörande myndighet.

Med bisyssla förstås härvid befattning i allmän eller enskild tjänst, varaktigt eller mera tidskrävande tillfälligt uppdrag samt yrkesmässigt bedriven verksamhet.

4. Prövas bisysslan inverka hinderligt för statstjänstens utövande, och är icke frågas om befattning eller uppdrag, som tjänstemannen erhållit av Kungl. Maj:t eller med Kungl. Maj:ts medgivande, eller om ledamotskap av riksdagen, skall förbud för honom meddelas att med den ordinarie tjänsten förena ifrågasvarande bisyssla. Tjänsteman må dock icke utan tvingande skäl förvägras att åtaga sig offentligt uppdrag.

5. För tid, varunder tjänsteman av bisysslan helt eller delvis hindras att bestrida sin tjänst, skall han göra framställning om tjänstledighet i motsvarande omfattning.

2 avd. Tjänstemän, som åtnjuta lön enligt den allmänna löneplanen.

1 kap. Löneplan och löneklassplacering.

4 §.

Allmän löneplan.

Lönegrad		Löne- klass- nr	O r t s g r u p p				
nr	omfattar löneklasserna nr		I	II	III	IV	V
Å r s l ö n , k r o n o r							
1	1—5	1	1 800	1 932	2 064	2 196	2 328
2	2—6	2	1 944	2 088	2 232	2 376	2 520
3	3—7	3	2 088	2 244	2 400	2 556	2 712
4	4—8	4	2 232	2 400	2 568	2 736	2 904
5	5—9	5	2 376	2 556	2 736	2 916	3 096
6	6—10	6	2 520	2 712	2 904	3 096	3 288
7	7—11	7	2 664	2 868	3 072	3 276	3 480
8	8—12	8	2 808	3 024	3 240	3 456	3 672
9	9—13	9	2 952	3 180	3 408	3 636	3 864
10	10—14	10	3 096	3 336	3 576	3 816	4 056
11	11—15	11	3 240	3 492	3 744	3 996	4 248
12	12—16	12	3 420	3 684	3 948	4 212	4 476
13	13—17	13	3 600	3 876	4 152	4 428	4 704
14	14—18	14	3 840	4 128	4 416	4 704	4 992
15	15—19	15	4 080	4 380	4 680	4 980	5 280
16	16—20	16	4 320	4 632	4 944	5 256	5 568
17	17—21	17	4 680	5 016	5 352	5 688	6 024
18	18—22	18	5 040	5 400	5 760	6 120	6 480

Lönegrad		Löne- klass nr	O r t s g r u p p				
nr	omfattar löneklasserna nr		I	II	III	IV	V
Å r s l ö n , k r o n o r							
19	19—23	19	5 400	5 784	6 168	6 552	6 936
20	20—23	20	5 760	6 168	6 576	6 984	7 392
21	21—24	21	6 120	6 552	6 984	7 416	7 848
22	22—25	22	6 480	6 936	7 392	7 848	8 304
23	23—26	23	6 900	7 380	7 860	8 340	8 820
24	24—27	24	7 380	7 884	8 388	8 892	9 396
25	25—28	25	7 860	8 388	8 916	9 444	9 972
26	26—29	26	8 400	8 940	9 480	10 020	10 560
27	27—30	27	8 940	9 492	10 044	10 596	11 148
28	28—31	28	9 480	10 044	10 608	11 172	11 736
29	29—32	29	10 020	10 596	11 172	11 748	12 324
30	30—33	30	10 560	11 148	11 736	12 324	12 912
31	31—33	31	11 100	11 700	12 300	12 900	13 500
32	32—34	32	11 700	12 312	12 924	13 536	14 148
33	33—35	33	12 300	12 924	13 548	14 172	14 796
34	34—36	34	12 900	13 536	14 172	14 808	15 444
35	35—37	35	13 500	14 148	14 796	15 444	16 092
36	36—38	36	14 160	14 832	15 504	16 176	16 848
37	37—39	37	14 820	15 516	16 212	16 908	17 604
38	38—40	38	15 480	16 200	16 920	17 640	18 360
		39	16 680	17 424	18 168	18 912	19 656
		40	17 880	18 660	19 440	20 220	21 000

5 §.

De befattningar, för vilka lön utgår enligt den allmänna löneplanen, angivas i den vid detta reglemente fogade, av Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens beslut fastställda *tjänsteförteckningen*, som jämväl utvisar den *lönegrad*, till vilken varje särskild befattning är att hänföra. Den *löneklass*, enligt vilken lönen skall beräknas, fastställs i enlighet med föreskrifterna i 6—9 §§. Inom löneklass bestämmes lönebeloppet efter den *ortsgrupp*, till vilken tjänstemannens stationeringsort blivit hänförd.

Fördelningen av stationeringsorter å de olika ortsgrupperna fastställs av Kungl. Maj:t på grundval av de för orterna gällande allmänna levnadskostnaderna.

6 §.

1. Vid tillträdandet av ordinarie befattning erhåller tjänsteman, vare sig han förut innehade sådan tjänst eller ej, lön enligt den för lönegraden fastställda lägsta löneklassen, där ej föreskrifterna i 7—9 §§ giva anledning till avvikelse härutinnan.

2. Efter att hava tillhört en och samma löneklass under tre år uppflyttas tjänstemannen till närmast högre löneklass samt efter ytterligare tre år till den därpå följande högre löneklassen och så vidare, intill dess högsta löneklassen inom lönegraden uppnåtts, allt så framt ej annat följer av föreskrifterna i 7 och 9 §§.

3. Uppflyttning till högre löneklass sker vid ingången av kalenderkvartalet näst efter det, under vilket den för sådan uppflyttning stadgade tiden i den lägre löneklassen tilländagått.

I övrigt gäller såsom villkor för tjänstemans uppflyttning till högre löneklass:

a) att han under minst fyra femtedelar av den tid, som erfordras för vinnande av uppflyttning, skall hava bestritt sin egen eller på grund av förordnande annan statens tjänst; dock att härvid såsom tjänstetid skall räknas jämväl tid, under vilken han åtnjutit semester (ferier) eller tjänstledighet av anledning, som omförmäles i 13 eller 14 §;

b) att uppskov med uppflyttning prövats icke böra äga rum med hänsyn till mindre väl vitsordad tjänstgöring under den tid tjänstemannen tillhört den lägre löneklassen; dock att härvid viss i tjänsten begången förseelse, för vilken tjänstemannen särskilt bestraffats, icke i och för sig må föras honom till last, utan hänsyn därtill tagas, endast då förseelsen kan sägas karakterisera arten av tjänstgöringen i dess helhet; samt

c) att tjänstemannen icke redan uppnått den levnadsålder, vid vilken han, enligt vad därom är särskilt stadgat, skall vara skyldig att avgå från tjänsten.

Beslut om uppskov av anledning, som i punkten b) sägs, må icke fattas, utan att tjänstemannen erhållit tillfälle att förklara sig, och skall sådant beslut avse viss tid, minst ett halvt och högst tre år. Vid uppskovstidens utgång skall uppflyttning ske, om ej tjänstgöringen under nämnda tid givit anledning till förnyat uppskov därmed.

4. Har tjänsteman, med tillämpning av föreskrifterna i 3 mom. punkten b), först efter viss tids uppskov blivit uppflyttad till högre löneklass, må sedermera, om hans fortsatta tjänstgöring anses böra föranleda därtill, kunna förordnas, att han för uppflyttning till än högre löneklass skall äga tillgodoräkna sig jämväl den tid uppskovet varat.

7 §.

1. Ordinarie tjänsteman, som befordras till tjänst inom högre lönegrad, ävensom tjänsteman, vilken från extra ordinarie befattning med full tjänstgöring vinner befordran till ordinarie tjänst inom samma eller högre lönegrad, skall i den nya tjänsten placeras lägst i löneklass närmast högre än den han före befordringen tillhörde. Dessutom skall, för omedelbar eller framtida uppflyttning till högre löneklass, tillgodoräknas honom den tid, intill tre år, varunder han i den föregående tjänsten tillhört eller beräknas hava tillhört löneklass, som är närmast lägre än den, till vilken han på grund av vad sålunda föreskrivits bör vid befordran hänföras.

2. Därest tjänsteman före sin befordran på förordnande uppehållit befatt-

ning inom samma eller högre lönegrad, må, i stället för vad i 1 mom. stadgas, vid bestämmandet av hans begynnelselönen i den nya tjänsten och sedermera för hans uppflyttning till högre löneklass tillgodoräknas honom den del av förordnandetiden, under vilken han uppburit vikariatslönen. Vid dylikt tillgodoräknande skall hänsyn tagas allenast till den effektiva tjänstgöringstiden; dock att häri må inräknas jämväl den tid, under vilken tjänstemannen åtnjutit semester (ferier) eller tjänstfrihet.

3. Har tjänsteman eljest i statens eller det allmännas tjänst utfört arbete eller fullgjort uppdrag, som finnes vara av beskaffenhet att skäligen böra tillgodoräknas honom vid bestämmandet av hans placering i löneklass i den erhållna ordinarie befattningen, beror på Kungl. Maj:ts prövning, om och i vad mån dylikt tillgodoräknande må äga rum.

4. Tjänsteman, som efter egen ansökning flyttas till annan tjänst inom samma lönegrad eller från tjänst inom högre till tjänst inom lägre lönegrad, äger bibehålla den placering i löneklass han före tillträdet av den nya tjänsten innehade; dock må lönen icke i något fall utgå enligt högre löneklass än den högsta för den nya tjänsten fastställda.

8 §.

För vissa i tjänsteförteckningen närmare angivna befattningar utgår lönen omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

9 §.

Undantagsvis och så framt för främjande av statens intressen sådant kräves, må Kungl. Maj:t, för förvärvande av särskilt kvalificerad person till viss befattning eller för sådan persons bibehållande i tjänst, kunna tilldela honom högre lön, än han med tillämpning av de i 6—8 §§ angivna grunderna skolat uppbära; dock må lönen icke i något fall bestämmas till belopp, som med mer än tjugo procent överstiger lönen enligt den högsta för tjänsten fastställda löneklassen.

10 §.

1. Tjänsteman, som tillsättes genom *fullmakt*, är underkastad såväl föreskrifterna i den för verket gällande instruktionen som ock den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan bliva i behörig ordning beslutad. Dessutom är han, om organisatoriska skäl sådant påkalla, pliktig att, inom det verk han tillhör, låta sig förflyttas till annan stationeringsort ävensom till annan befattning i samma lönegrad.

Därest de med befattningen förenade göromålen överflyttas från det verk tjänstemannen tillhör till annat, åligger det honom även att efter Kungl. Maj:ts förordnande och med bibehållande av innehavande lönegrad tjänstgöra i det verk, till vilket göromålen överlämnats.

2. Tjänsteman, som tillsättes genom *konstitutorial*, är underkastad såväl föreskrifterna i den för verket gällande instruktionen som ock den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som kan bliva i behö-

rig ordning beslutad. Dessutom är han pliktig att, inom det verk han tillhör, låta sig förflyttas till annan stationeringsort ävensom till annan befattning.

Varder tjänsteman utan något sitt förvällande sålunda förflyttad till tjänst inom lägre lönegrad, skall han likväl åtnjuta lön enligt den lönegrad han vid förflyttningen tillhörde.

Har förflyttning till tjänst inom lägre lönegrad däremot föranletts av något tjänstemannens förfarande i tjänsten, utgår lön enligt de för den lägre lönegraden stadgade grunderna, dock med iakttagande att lönen i intet fall skall utgå enligt lägre löneklass än den tjänstemannen före förflyttningen tillhörde.

Slutligen åligger det tjänsteman, om vilken i detta moment är fråga, att, därest de med befattningen förenade göromålen överflyttas från det verk han tillhör till annat, efter Kungl. Maj:ts förordnande och med bibehållande av innehavande lönegrad tjänstgöra i det verk, till vilket göromålen överlämnats.

3. Nedflyttas befattning till lägre lönegrad, äger den, som då innehar tjänsten, uppbära lön i den lönegrad befattningen förut tillhörde.

2 kap. Semester och tjänstledighet.

11 §.

1. Tjänsteman äger årligen å tid, som provas lämplig med hänsyn till göromålen behöriga gång, åtnjuta *semester* under nedan angivna antal dagar:

	Intill det år, under vilket tjänstemannen fyller 40 år,	Från och med det år, under vilket tjänstemannen fyller 40 år
Tjänstemän, tillhörande lönegraderna 1—10	20 dagar	30 dagar
„ „ „ 11—23	25 „	35 „
„ „ „ 24—28	35 „	45 „
„ „ „ 29—38	45 „	45 „

2. Semester beräknas för kalenderår. Har på grund av tjänstgöringsförhållandena full semester icke kunnat beredas tjänsteman före kalenderårets utgång, må felande antal semesterdagar tilldelas honom under första kvartalet påföljande år.

Tjänsteman, som är stationerad å ort, där kallortstillägg utgår, må, om särskilda skäl sådant föranleda, åtnjuta i följd icke blott honom för löpande år tillkommande semester utan jämväl semester för det näst föregående året, i den mån sådan icke redan av honom tillgodonjutits.

3. Därest tjänsteman tillträder eller skall avgå från befattning vid annan tidpunkt än kalenderårs början eller slut, beräknas hans semester i förhållande till den del av året, under vilken befattningen innehaves. Övergår tjänsteman under året från en med semesterrätt förenad befattning till annan dylik tjänst, tillämpas enahanda beräkningsgrund för bestämmande av hans sammanlagda semester för sådant år.

Uppstår vid beräkning, som här sagts, brutet tal, avrundas semestern till närmaste högre dagantal.

4. Så framt icke av särskilda skäl annorlunda beslutas, må semester icke tillgodonjutas, utan att tjänstemannen under sammanlagt minst hälften av närmast förflutna period av tolv månader bestritt sin egen eller annan statens tjänst eller fullgjort uppdrag för statens räkning.

5. Tjänsteman, som har sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, är pliktig att årligen begagna sig av semester å tid, som bestämmes av överordnad myndighet.

12 §.

För tid, under vilken tjänsteman åtnjuter *tjänstledighet* från sin befattning, skall med hans lön förhållas på sätt i 13—18 §§ stadgas, så framt icke Kungl. Maj:t finner skäl att för visst fall annorlunda bestämma.

Vid tjänstledighet förekommande avdrag å avlöningen, *tjänstledighetsavdrag*, äro av tre slag, A-, B- och C-avdrag. A- och B-avdragens storlek framgår av nedanstående tabell. C-avdraget utgör för dag $\frac{1}{30}$ av och för kalendermånad hela månadslönen. På vederbörande myndighet ankommer att besluta, huruvida tjänsteman, som har att vidkännas C-avdrag, skall avstå jämväl övriga med tjänsten förenade förmåner.

Löneklass nr	A-avdrag		B-avdrag		Löneklass nr	A-avdrag		B-avdrag	
	för dag kr.	för månad kr.	för dag kr.	för månad kr.		för dag kr.	för månad kr.	för dag kr.	för månad kr.
1	—: 80	24: —	1: 60	48: —	21	3: 50	105: —	7: —	210: —
2	—: 90	27: —	1: 80	54: —	22	3: 70	111: —	7: 40	222: —
3	1: —	30: —	2: —	60: —	23	4: —	120: —	8: —	240: —
4	1: 10	33: —	2: 20	66: —	24	4: 30	129: —	8: 60	258: —
5	1: 20	36: —	2: 40	72: —	25	4: 60	138: —	9: 20	276: —
6	1: 30	39: —	2: 60	78: —	26	5: —	150: —	10: —	300: —
7	1: 40	42: —	2: 80	84: —	27	5: 40	162: —	10: 80	324: —
8	1: 50	45: —	3: —	90: —	28	5: 80	174: —	11: 60	348: —
9	1: 60	48: —	3: 20	96: —	29	6: 20	186: —	12: 40	372: —
10	1: 70	51: —	3: 40	102: —	30	6: 60	198: —	13: 20	396: —
11	1: 80	54: —	3: 60	108: —	31	7: —	210: —	14: —	420: —
12	1: 90	57: —	3: 80	114: —	32	7: 50	225: —	15: —	450: —
13	2: —	60: —	4: —	120: —	33	8: —	240: —	16: —	480: —
14	2: 10	63: —	4: 20	126: —	34	8: 50	255: —	17: —	510: —
15	2: 30	69: —	4: 60	138: —	35	9: —	270: —	18: —	540: —
16	2: 50	75: —	5: —	150: —	36	9: 50	285: —	19: —	570: —
17	2: 70	81: —	5: 40	162: —	37	10: —	300: —	20: —	600: —
18	2: 90	87: —	5: 80	174: —	38	10: 50	315: —	21: —	630: —
19	3: 10	93: —	6: 20	186: —	39	11: 50	345: —	23: —	690: —
20	3: 30	99: —	6: 60	198: —	40	12: 50	375: —	25: —	750: —

13 §.

Tjänsteman, som av särskilt *tjänsteuppdrag* eller annat *offentligt uppdrag* eller *militär tjänstgöring* är hindrad att bestrida sin tjänst, skall

- 1) uppbära oavkortad lön för tid,
 - a) under vilken han fullgjort statligt uppdrag, så framt icke annat följer av vad i denna paragraf nedan stadgas, eller ock Kungl. Maj:t eller den myndighet, som har att besluta angående tjänstledigheten, annorlunda bestämmer,
 - b) under vilken han deltagit såsom elev i utbildningskurs vid verket,
 - c) vilken han enligt uppdrag använt för att göra iakttagelser eller idka studier, som kunna tjäna verkets intressen,
 - d) vilken åtgått för fullgörande av de skyldigheter, som ålegat honom såsom styrelsemedlem, fullmäktig eller revisor i pensionsanstalt, som tjänstemannen uti denna sin egenskap är pliktig att tillhöra;
- 2) vidkännas A-avdrag för tid, under vilken han med vederbörligt medgivande fullgjort offentligt, icke-statligt uppdrag, där ersättning icke utgår eller utgår allenast med visst belopp för sammanträdes- eller förrättningsdag eller med däremot svarande arvode;
- 3) vidkännas B-avdrag för tid,
 - a) under vilken han fullgjort uppdrag såsom ledamot av riksdagen eller kyrkomötet eller såsom riksdagens revisor,
 - b) under vilken han fullgjort honom åliggande militär tjänstgöring såsom beställningshavare i reserven, å reserv- eller övergångsstat eller såsom värnpliktig;
- 4) vidkännas C-avdrag för tid,
 - a) under vilken han innehaft anställning hos riksdagen eller dess revisorer eller hos kyrkomötet,
 - b) under vilken han i andra fall, än här ovan omförmäls, åtnjutit ledighet av anledning, som i denna paragraf avses.

14 §.

1. Har tjänsteman skadats till följd av *olycksfall i tjänsten* och därigenom blivit hindrad att tjänstgöra å egen eller annan befattning, skall han under tiden

- 1) åtnjuta oavkortad lön, intill dess sex månader förflutit från dagen för olycksfallet;
- 2) vidkännas A-avdrag för tid därutöver, så framt ej särskilda skäl föranleda, att sådant avdrag icke skall äga rum.

2. Vad i 1 mom. stadgas äger motsvarande tillämpning, därest tjänsteman på grund av sin tjänst blivit utsatt för *våld* eller annan *misshandel* eller i tjänsten ådragit sig svårare *smittsam sjukdom* och av sådan anledning hindrats att uppehålla sin befattning, så ock därest han förbjudits att tjänstgöra till förekommande av *smittofara*.

Med svårare smittsam sjukdom förstås härvid sådan smittsam sjukdom, vilken enligt bestämmelserna i gällande epidemilag skall föranleda anmälan till vederbörande myndighet.

15 §.

1. Därest tjänsteman av behörigen styrkt *sjukdom* i andra fall, än som avses i 14 §, hindras att tjänstgöra, skall han för den tiden *vidkännas A-avdrag*.

2. Har tjänsteman beviljats ledighet för *svag hälsas vårdande*, och är behovet av sådan ledighet behörigen styrkt, skall han *vidkännas B-avdrag*.

3. Vid ledighet för *havandeskap* eller *barnsbörd* skall kvinnlig tjänsteman

1) *vidkännas B-avdrag* under en tid av högst tre månader,

2) *vidkännas C-avdrag* för tid därutöver.

16 §.

Har tjänsteman erhållit ledighet för *enskild angelägenhet*, skall han för den tid ledigheten omfattar *vidkännas C-avdrag*. Såsom undantag härifrån gäller:

1) att tjänsteman må kunna under högst 15 dagar av ett och samma kalenderår medgivas ledighet för uppgiven enskild angelägenhet av vikt mot allenast *B-avdrag*,

2) att tjänsteman må kunna, likaledes mot *B-avdrag*, medgivas ledighet under högst tre månader för idkande av studier eller bedrivande av arbete, som prövas vara av betydelse för verket eller för tjänstemannens kompetens för viss uppgift eller befattning inom verket.

17 §.

1. Vid fall av befrielse från viss del av tjänstgöringstiden eller nedsättning av tjänstgöringstiden bestämmes efter omständigheterna och under iakttagande i tillämpliga delar av föreskrifterna i 12—16 §§, huruvida och i vad mån avdrag å tjänstemans avlöning skall för sådan tid äga rum.

2. Kvinnlig tjänsteman, som har vårdnad om barn under 15 år, är skyldig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter i fråga om fullständig eller partiell tjänstledighet, som kunna befinnas erforderliga med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande.

18 §.

1. Tjänsteman, som avstängts från tjänstgöring eller tagits i häkte, skall under tiden *vidkännas C-avdrag*, så framt ej finnes skäligt att låta honom uppbära någon del av avlöningen. Prövas avstängningsåtgärden hava varit obefogad, eller blir för brott häktad frikänd, skall vad av hans avlöning innehållits till honom utbetalas.

2. Avhåller sig tjänsteman från tjänstgöring utan att hava i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall, må han för den tiden icke åtnjuta avlöning.

19 §.

1. Där arbetets behöriga gång kräver tjänstgöring jämväl under sön- och helgdagar, skall tjänsteman, i den mån så utan avsevärda svårigheter kan ske, beredas *tjänstfrihet* minst varannan sådan dag.

2. Har semester eller tjänstledighet beviljats tjänsteman i olika perioder, åtskilda allenast av sön- eller helgdag, skall dylik mellanliggande dag inräknas i semestern eller ledigheten.

3 kap. Lönetillägg och särskilda ersättningar.

20 §.

Till tjänsteman, som är stationerad å sådan ort inom de norra delarna av landet, där vistelsen på grund av klimatiska och fysiologiska förhållanden kan, fränsett ökade levnadskostnader, anses medföra avsevärda olägenheter, utgår *kallortstillägg* med nedanstående för olika *kallortsklasser* bestämda belopp för år räknat, nämligen:

för kallortsklass I . . .	90 kronor	för kallortsklass IV . . .	360 kronor
» » II . . .	150 »	» » V . . .	540 »
» » III . . .	240 »	» » VI . . .	720 »

Närmare bestämmelser för orternas fördelning å skilda kallortsklasser meddelas av Kungl. Maj:t.

21 §.

1. Tjänsteman, vilken förordnas att såsom vikarie bestrida befattning inom högre lönegrad, äger uppbära särskild *vikariatsersättning* med belopp, som framgår av nedanstående tabell:

Vid vikariat å befattning inom lönegraderna nr	Vikariatsersättning		Vid vikariat å befattning inom lönegrad nr	Vikariatsersättning	
	för dag kr.	för månad kr.		för dag kr.	för månad kr.
2—11	0:70	21:—	31	3:50	105:—
12—13	0:80	24:—	32	4:—	120:—
14—16	1:—	30:—	33	5:—	150:—
17—21	1:50	45:—	34	6:—	180:—
22—23	1:80	54:—	35	7:—	210:—
24—25	2:—	60:—	36	8:—	240:—
26—28	2:50	75:—	37	9:—	270:—
29—30	3:—	90:—	38	10:—	300:—

2. Kan vikariat å högre befattning beräknas bliva av längre varaktighet, minst sex månader, och har förordnandet meddelats i den ordning, som gäller för tjänstens tillsättande med ordinarie innehavare, äger vikarien, i stället för lön och vikariatsersättning, uppbära *vikariatslön* enligt löneklass närmast lägre än den, som skulle hava gällt, därest han varit ordinarie innehavare av den högre tjänsten. Vikariatslönen skall dock alltid med minst en löneklass överstiga vikariatslönen å egen befattning.

Fortgår vikariat eljest längre tid än sex månader i följd, ankommer på vederbörande myndighet att pröva, huruvida vikarien må kunna för tid därutöver åtnjuta vikariatslön, ändock att förordnandet icke meddelats i den ordning, som i föregående stycke sägs.

För vikarie, som uppbär vikariatslön, gälla i övrigt i tillämpliga delar de stadganden, som i detta reglemente jämte tilläggsbestämmelser meddelats beträffande ordinarie tjänsteman i den lönegrad vikariatet avser.

3. Ersättning till tjänsteman, som erhållit uppdrag att bestrida göromål, vilka eljest ankomma på tjänsteman inom högre lönegrad, må, där ej ersättningen med hänsyn till göromålets omfattning finnes böra utgå enligt de i 1 mom. angivna grunderna, bestämmas till det lägre belopp, som provas skäligt. Vad sålunda stadgats gäller även i fråga om ersättning till vikarie i fall, som avses i 17 §.

4. Tjänsteman, som förordnas att bestrida extra ordinarie befattning inom högre lönegrad, äger uppbära vikariatsersättning, på sätt i 1 mom. stadgas, och må i övrigt ej lida minskning i de förmåner, som tillkomma honom i hans ordinarie tjänst.

22 §.

Angående *ersättning vid resa* för förrättning i statens ärenden gäller vad därom är stadgat i allmänna resereglementet och i särskilda av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter.

23 §.

1. Under tjänstgöring å annan ort inom riket än stationeringsorten (tjänstgöringsområdet) äger tjänsteman åtnjuta *tjänstgöringstraktamente*, vilket från och med första till och med femtonde dygnet utgår med belopp, motsvarande den för tjänstemannen enligt allmänna resereglementet eller särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter bestämda traktamentsersättningen. Fortgår tjänstgöringen å samma ort under mer än femton dygn i följd, skall tjänstgöringstraktamentet från och med sextonde dygnet till och med sjätte månadens utgång bestämmas till det lägre belopp, som med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall provas skäligt, dock högst till belopp, som nedan sägs:

Vid tjänstgöring å befattning inom lönegraderna nr	Till tjänsteman, som är familjeförsörjare			Till annan tjänsteman		
	för dag kr.	för natt kr.	tillhoppa för dygn kr.	för dag kr.	för natt kr.	tillhoppa för dygn kr.
1—6	3:50	2:—	5:50	2:—	1:50	3:50
7—16	4:—	2:50	6:50	2:75	1:75	4:50
17—23	5:—	3:—	8:—	3:50	2:—	5:50
24—28	6:—	3:50	9:50	4:—	2:50	6:50
29—37	7:—	4:—	11:—	4:75	2:75	7:50
38	8:—	4:50	12:50	5:50	3:—	8:50

2. Fortgår tjänstgöringen å samma ort under längre tid än sex månader i följd, må tjänstgöringstraktamentet kunna ytterligare nedsättas eller helt upphöra att utgå.

3. Därest tjänsteman, som för tjänstgöring vistas å annan ort än stationeringsorten, av sjukdom hindras att tjänstgöra, utgår det oaktat tjänstgöringstraktamente, så länge han kvarbliver å orten, dock icke, utan att särskilda skäl föranleda undantag, för längre tid än fjorton dygn.

4. Tjänstgöring å viss ort anses fortgå i sammanhängande tidsföljd, även om avbrott sker till följd av:

- a) semester,
- b) tjänstledighet under högst sju dygn i följd,
- c) tjänsteförättning å stationeringsorten eller å annan ort, därest avbrottet icke överstiger sju dygn och detta kan av tjänstemannen på förhand beräknas.

Avbrottstiden medräknas dock icke vid bestämmandet av den tidsperiod, efter vilkens utgång nedsättning i tjänstgöringstraktamentet skall äga rum.

5. Traktamente för natt utgår icke i de fall, då tjänsteman enligt gällande bestämmelser erhåller kostnadsfri inkvartering, eller då tjänstgöringsorten är så belägen, att tjänstemannen finnes lämpligen kunna tillbringa nätterna i sitt hem.

6. För tid, under vilken tjänsteman på grund av tjänsteresa äger åtnjuta särskild traktamentsersättning, må han av tjänstgöringstraktamentet uppbära allenast så mycket, att den sammanlagda gottgörelsen icke överstiger traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet.

24 §.

1. Tjänsteman är berättigad att erhålla skälig *ersättning för flyttningkostnad*, om han utan egen ansökan eller därom uttryckt önskan förflyttats från en stationeringsort till annan eller om han vid övergång från icke-ordinarie till ordinarie tjänst eller till följd av befordran eller förordnande att uppehålla högre tjänst nödgats flytta till annan ort, så ock om han eljest fått sig ålagt att byta bostad.

2. Till flyttningkostnad, för vilken tjänsteman sålunda äger uppbära särskild ersättning, må hänföras:

- a) resekostnad för den flyttande själv samt dennes hustru, barn och tjänare ävensom, beträffande tjänsteman, som icke är gift, för husföreståndarinna;
- b) genom verifikationer styrkt kostnad för transport av flyttsaker;
- c) skäliga och genom verifikationer styrkta kostnader för flyttsakers in- och uppackning samt för emballage;
- d) den merutgift, som uppstått därigenom, att tjänsteman, trots styrkta försök att undvika dylik utgift, nödgats vidkännas kostnad för såväl den gamla som den nya bostaden eller för magasinering av möbler, dock högst för tid uppgående till ett år.

Därjämte må tjänsteman, som utan egen ansökan eller därom uttryckt önskan förflyttats till annan ort eller fått sig ålagt att byta bostad, kunna tilldelas ersättning även för andra genom verifikationer styrkta utgifter, som äro direkt beroende av flyttningen, dock högst med följande belopp, nämligen:

för tjänstemän, tillhörande lönegraderna	1—14	150 kronor
» » » »	15—23	225 »
» » » »	24—38	300 »

3. Vid bestämmande av det belopp, varmed resekostnadsersättning i varje särskilt fall må utgå, skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse, vad allmänna resereglementet stadgar rörande tjänsteresa samt sådan resas planläggning och anordnande. Härvid skall iakttagas, att resekostnaden för varje särskild person beräknas efter den klass i allmänna resereglementet, till vilken den flyttande tjänstemannen är att hänföra. Vid resa å järnväg må dock ersättning i fråga om tjänstemannens hustru, barn eller husföreståndarinna beräknas högst för biljett till andra klass samt i fråga om tjänare för biljett till tredje klass. Vid resa å fartyg må för tjänare allenast beräknas avgift för salongsplats. I intet fall ersättes vid resa å järnväg eller fartyg kostnad för mer än en plats åt varje person.

4. Beträffande transport av flyttsaker, för vilken ersättning må ifrågakomma, skall tillses, att ej större transportutrymme tages i anspråk eller kostsammare transportsätt kommer till användning, än som kan anses nödvändigt. Vid transport å järnväg må av statsmedel bestridas fraktkostnad för högst tre järnvägsvagnar.

25 §.

Tjänsteman, som å tjänstens vägnar handhar kontant uppbörd eller verkställer kontant utbetalning av medel, må kunna enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder erhålla *felräkningspenningar* till belopp, som bestämmes med hänsyn till de omständigheter, under vilka uppbörd eller utbetalning sker, och i förhållande till den större eller mindre omfattningen därav. Felräkningspenningar må icke vid en och samma tjänst utgå med högre belopp än 600 kronor för år räknat.

För tid, under vilken här avsedd tjänsteman icke bestrider sin tjänst, uppårlas felräkningspenningarna av den, som upprätthåller tjänsten.

26 §.

1. Där tjänstgöring utöver fastställd arbetstid undantagsvis måste äga rum, må för dylik tjänstgöring å befattning, tillhörande någon av lönegraderna 1—20, kunna utbetalas *overtidsersättning* enligt de grunder och under de villkor, som i 2—5 mom. stadgas.

2. Övertidsersättning utgår med nedanstående belopp för timme:

Vid övertidsarbete & befattning inom lönegrad nr	Kr.	Vid övertidsarbete & befattning inom lönegrad nr	Kr.
1	1:—	11	2:—
2	1:10	12	2:10
3	1:20	13	2:20
4	1:30	14	2:30
5	1:40	15	2:40
6	1:50	16	2:50
7	1:60	17	2:60
8	1:70	18	2:70
9	1:80	19	2:80
10	1:90	20	3:—

För arbete å övertid under sön- eller helgdag eller mellan klockan 10 e. m. och 6 f. m. förhöjes timersättningen med femtio procent.

3. Såsom allmänt villkor för utbetalande av övertidsersättning gäller, att överordnad i varje särskilt fall beordrat eller godkänt arbetets utförande å tid utöver fastställd arbetstid samt att mot övertidsarbetet svarande ledighet icke lämpligen kan beredas.

Med fastställd arbetstid förstås den för vederbörande tjänst normalt gällande tjänstgöringstiden, utan hänsyn tagen till under vissa förhållanden medgiven inskränkning i nämnda tid.

Övertidsarbete av den art, att detsamma, utfört under fastställd arbetstid, skulle enligt gällande bestämmelser beräknas motsvara viss kortare tjänstgöring, skall efter enahanda grund anses motsvara viss kortare övertidstjänstgöring.

4. Övertidsersättning må icke tillkomma tjänsteman, vars arbete är av den art, att kontroll över tjänstgöringstidens längd i allmänhet icke kan ifrågakomma. Ej heller må övertidsersättning annat än i särskilda undantagsfall utgå till tjänsteman, vars tjänstgöringstid på grund av göromålens beskaffenhet måste vara underkastad vissa växlingar.

5. Närmare bestämmelser rörande tillämpningen av föreskrifterna i denna paragraf utfärdas av vederbörande myndighet.

27 §.

Tjänsteman, tillhörande någon av lönegraderna 1—20, må för utförande av visst arbete kunna, efter därom träffad överenskommelse, i stället för fastställd avlöning uppbära ersättning efter ackord eller beting, där så provas lämpligt för tillgodoseende av statens intressen.

28 §.

1. För vissa *särskilda uppdrag* utgår ersättning i enlighet med vad i tilläggsbestämmelserna till detta reglemente stadgas eller eljest angives i vederbörande stat.

Tjänsteman, som bestrider göromål såsom *stenograf*, må kunna tillerkännas särskild ersättning härför med högst 240 kronor för år räknat.

2. Har tjänsteman, som åtnjuter i 1 mom. omförmäld ersättning, erhållit annan ledighet än semester (ferier), beror på prövning av vederbörande myndighet, i vad mån ersättningen må för den tiden tillgodonjutas.

3. Därest anslag för sådant ändamål finnes anvisat, må tjänsteman kunna tilldelas särskild *gratifikation* eller *belöning*.

4. Ersättning till tjänsteman för tjänstgöring vid vederbörande verk må eljest icke utbetalas utöver vad i detta reglemente jämte tilläggsbestämmelser förutsättes eller enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen må utgå, så framt ej Kungl. Maj:t för uppdrag eller arbete, som kan anses falla utom tjänstemannens vanliga tjänstutövning, anvisat särskilda medel eller eljest finner skäl medgiva särskild gottgörelse.

4 kap. Sjukvård och begravningshjälp.

29 §.

1. Vid sjukdom erhåller tjänsteman på statens bekostnad *läkarvård* jämte *läkemedel* eller bidrag till kostnad därför samt vid skada till följd av olycksfall i tjänsten, som medfört förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, jämväl andra till arbetsförmågans höjande eller eljest till lindrande av menliga följder av olycksfallet nödiga hjälpmedel, allt i den omfattning och under de villkor, som i detta kapitel stadgas.

Till läkarvård hänföres icke tandvård i egentlig mening annat än vid olycksfall i tjänsten.

2. Den tjänstemännen tillkommande läkarvården ombesörjes i regel av särskilda, för sådant ändamål anställda *verksläkare*. Instruktion för verksläkare utfärdas av Kungl. Maj:t, som även meddelar närmare bestämmelser angående verksläkares anställande.

3. Vad i detta kapitel stadgas i fråga om olycksfall i tjänsten gäller även i fall, som avses i 14 § 2 mom.

30 §.

1. Tjänsteman är berättigad att kostnadsfritt anlita verksläkaren för erhållande av läkarvård och intyg, som i tjänsten erfordras rörande tjänstemannens hälsotillstånd. Röntgen- eller annan undersökning, som verksläkaren finner erforderlig för ställande av diagnos, må tjänsteman jämväl erhålla på statens bekostnad.

Kostnaderna för erforderlig läkarvård må bestridas av statsmedel även i de fall, då tjänsteman uppehåller sig å sådan ort, att han icke lämpligen kan anlita verksläkaren, eller då av särskild anledning, såsom vid trängande behov av

läkarvård, verksläkarens bortovaro eller dylikt, nämnde läkare icke hinner anlitas. I dylika fall bör tjänstemannen i första rummet hänvända sig till annan av staten eller kommun anställd läkare.

2. Finnes ej läkare å platsen, må av statsmedel kunna bestridas skälig kostnad för den sjukes resa eller förslande till och från läkare eller sjukvårdsinrättning, under förutsättning att verksläkaren förklarar resan eller förflyttningen nödvändig för sjukdomens behöriga behandling. Likaledes må av statsmedel ersättas den resekostnad läkaren nödgats vidkännas för besök hos den sjuke i de fall, då denne ej utan våda kan flyttas.

3. Kostnaderna för läkemedel gäldas vid olycksfall i tjänsten helt och eljest till hälften av statsmedel; dock att myndighet, som innehar förråd av läkemedel, må kunna utan kostnad för tjänstemannen tillhandahålla honom sådana av mindre värde.

4. Läkarintyg, som i tjänsten åberopas för erhållande av tjänstledighet m. m., skall vara utfärdat av verksläkaren eller försett med dennes attest. Likaså skall räkning å kostnad för rådfrågning eller behandling av annan läkare ävensom räkning för medicin eller dylikt, innan utbetalning av statsmedel på grund av räkningen äger rum, vara attesterad av verksläkaren.

31 §.

1. Vård å allmänt sjukhus bekostas vid olycksfall i tjänsten helt och eljest till hälften av statsmedel, under förutsättning att verksläkaren eller annan läkare, som tjänstemannen enligt bestämmelserna i 30 § 1 mom. ägt anlita, förklarar sådan vård nödvändig samt under de villkor i övrigt, som nedan angivas.

Vid bestämmande av den tjänsteman sålunda tillkommande ersättnings storlek skola kostnaderna för sjukhusvistelsen beräknas:

a) i fråga om egentlig sjukhusvård enligt den för sjukhuset fastställda legosängsavgiften för plats

å *allmän sal* beträffande tjänstemän, tillhörande lönegraderna 1—8;

i *halvenskilt rum* eller, om sådant ej finnes tillgängligt, *enskilt rum*, beträffande tjänstemän, tillhörande lönegraderna 9—23; samt

i *enskilt rum* beträffande tjänstemän, tillhörande lönegraderna 24—38;

b) i fråga om vård å sinnessjukhus enligt den för sjukhuset fastställda avgiften för vård

i *allmän avdelning* beträffande tjänstemän, tillhörande lönegraderna 1—23; samt

i *avdelning för rumspatienter* beträffande tjänstemän, tillhörande lönegraderna 24—38.

Ersättning för vård å allmänt sjukhus må i intet fall beräknas efter dyrare plats än den, som kommit till användning.

Med allmänt sjukhus förstås i detta reglemente sjukhus eller sinnessjukhus, som tillhör eller åtnjuter bidrag av staten, landsting eller kommun, ävensom Konung Oscar II:s jubileumsfond tillhörigt lungotsissanatorium.

2. Om plats å allmänt sjukhus icke lämpligen kunnat beredas tjänsteman,

som varit i trängande behov av sjukhusvård, och tjänstemannen på grund därav vårdats å enskild sjukvårdsanstalt, må kostnaderna härför bestridas av statsmedel intill det belopp, som skulle hava utgått i ersättning vid vård å allmänt sjukhus.

32 §.

Kostnad för hänvändelse till läkare, som specialiserat sig på behandling av vissa sjukdomsformer, bestrides vid olycksfall i tjänsten helt och eljest till hälften av statsmedel, under förutsättning att verksläkaren eller annan läkare, som tjänstemannen enligt bestämmelserna i 30 § 1 mom. ägt anlita, förklarat sådan specialistvård nödvändig samt verksläkaren antingen själv lämnat anvisning på eller ock godkänt valet av den läkare, till vilken hänvändelse skett.

33 §.

1. Behandling med bad, massage, elektricitet, hetluft m. m., som av verksläkaren ordineras såsom nödvändig för botande av viss angiven sjukdom, må vid olycksfall i tjänsten bekostas helt och eljest högst till hälften av statsmedel.
2. Konstgjorda lemmar, kirurgiskt bandage och andra dylika hjälpmedel, som tjänsteman nödgas begagna till följd av olycksfall i tjänsten, bekostas av statsmedel.
3. I de fall, då vederbörande myndighet finner skäl anordna vaccination mot epidemisk sjukdom, gäldas kostnaden härför av statsmedel.

34 §.

Avlider tjänsteman, skall till hans dödsbo såsom *begravningshjälp* utbetalas ett belopp, motsvarande en tiondel av hans oavkortade årslön vid tiden för dödsfallet, dock lägst 300 kronor och högst 800 kronor. I nämnda belopp skall den vid dödsfall till följd av olycksfall i arbete enligt lag och särskild författning utgående begravningshjälpen anses inbegripen.

5 kap. Tjänstebostad m. m.

35 §.

Därest åt tjänsteman såsom *tjänstebostad* anvisas lägenhet, som disponeras av statsverket, är han skyldig att bebo densamma. I fråga om lägenhetens begagnande och bestämmandet av ersättningen härför gälla de närmare föreskrifter, som i detta kapitel stadgas eller eljest i vederbörlig ordning meddelats.

36 §.

1. För tjänstebostads begagnande skall tjänsteman månadsvis erlägga ersättning genom avdrag å avlöningen. Är bostadsinnehavaren på grund av tjänstledighet icke berättigad att uppbära någon avlöning för månaden, eller förslår ej utgående avlöningsbelopp, skall nämnda ersättning eller vad däri brister i stället kontant inbetalas.

2. Ersättning för tjänstebostad, däri inbegripen, i förekommande fall, gottgörelse för centraluppvärmning eller för tillhandahållande av möbler, så ock för ladugård, planteringsland eller dylikt, som följer med bostaden, bestämes med hänsyn till det pris, som å orten i allmänhet gäller för lägenhet, vilken beträffande storlek och bekvämlighet samt beskaffenhet i övrigt kan anses likvärdig med tjänstebostaden i fråga. Är tjänstebostad belägen å ort, där hyresmarknad, som kan tjäna till ledning vid ersättnings bestämmande, saknas, må i stället skäligen hänsyn tagas till den hyresindex, som för orten beräknats i samband med dyrortsgrupperingen.

3. Kan överenskommelse rörande ersättnings storlek icke träffas mellan vederbörande myndighet och tjänsteman, som skall bebo lägenheten, skall frågan hänskjutas till *statens bostadsnämnd*, vilken består av en opartisk ordförande samt representanter för förvaltnings- och personalintressena. Över nämndens beslut i ärende, som hänskjutits till dess avgörande, må klagan icke föras.

Intill dess ersättnings storlek blivit bestämd, skall densamma utgå med det av myndigheten fordrade beloppet, med rätt för bostadsinnehavaren att, därest beloppet av bostadsnämnden nedsättes, återbekomma vad han erlagt för mycket.

Jämkning av fastställd ersättning för tjänstebostad må icke påkallas, förrän minst ett år förflutit från det ersättningen senast fastställdes.

37 §.

1. Innehavare av tjänstebostad eller, om han avlidit, hans dödsbo skall, såvida annat icke avtalats, avträda bostaden å fardag, som infaller näst efter tre månader från det uppsägning skett eller dödsfall timat; dock skall, om icke annorlunda överenskommes, avflyttning ske,

därest bostadsinnehavaren befordras eller i annan ordning förflyttas och ny tjänstebostad anvisas honom, inom skäligen tid därefter, men då sådan bostad ej anvisas honom, å den fardag, som inträffar näst efter tre månader från det han erhöill kännedom om beslutet rörande befordringen eller förflyttningen,

därest bostadsinnehavaren avgår ur tjänst med pension, nästa fardag därefter, samt

därest han av annan anledning avgår ur tjänst eller entledigas, vid den löpande månadens utgång.

2. Innehavare av tjänstebostad eller, om han avlidit, hans dödsbo skall i den omfattning, som kan finnas lämplig, mot skäligen gottgörelse upplåta nödigt utrymme i bostaden för tjänstemannens vikarie eller efterträdare.

38 §.

Då på grund av särskilda omständigheter prövas skäligen att tillhandahålla tjänsteman *bränsle* eller *belysning* för hans bostad, skall han erlægga ersättning därför, beräknad efter myndighetens självkostnadspris.

6 kap. Tjänstedrökt.

39 §.

Tjänsteman, som är pliktig att under tjänstgöring vara iförd *tjänstedrökt* (uniform) eller bära tjänstetecken eller vars tjänstgöring påkallar nyttjandet av särskild skyddsbeklädnad, äger genom vederbörande myndighets försorg bekomma för ändamålet erforderliga persedlar och materialier, antingen med äganderätt, mot särskild ersättning enligt i 40 § angivna grunder, eller, där så prövas lämpligt, såsom lån.

40 §.

1. Ersättning för utbekomna klädespersedlar eller materialier skall motsvara myndighetens självkostnadspris; dock att i fråga om tjänsteman, som är pliktig att under tjänstgöring bära fullständig uniform, vid ersättningens bestämmande skall avdragas ett belopp, motsvarande lägst trettio och högst femtio procent av självkostnadspriset.

2. Ersättning skall i regel erläggas kontant vid persedlarnas eller materialiernas utbekommande. Efter lämnat medgivande må ersättningen dock kunna erläggas genom avdrag å tjänstemannens avlöning under viss tid.

3. Smärre tjänstetecken samt tillbehör till uniform, såsom gradbeteckningar, mössmärken och knappar, vilka utlämnats mot ersättning, må, efter skälig brukningstid, av myndigheten återinlösas med ett belopp, motsvarande hälften av den erlagda ersättningen.

41 §.

Till tjänsteman må icke utlämnas persedlar eller materialier i större omfattning eller av annat slag, än som erfordras för hans personliga bruk i tjänsten. Till ledning vid utlämnandet skall fastställas, vad som för olika persedlar under skilda tjänstgöringsförhållanden skall anses motsvara normal brukningstid. Därest persedlarna på grund av olyckshändelse, stöld eller dylikt förstörts, skadats eller fränhänts tjänstemannen, må utlämning av ersättningspersedlar kunna äga rum utan hinder därav, att den fastställda brukningstiden ej tilländalupit.

Vad sålunda stadgas gäller även i fråga om persedlar och materialier, vilka utlämnats såsom lån.

3 avd. Tjänstemän, som åtnjuta lön enligt särskilda bestämmelser.

42 §.

1. För justitieråd, regeringsråd och landshövding utgår lön, för år räknat, med 25 000 kronor; dock att för vardera av landshövdingarna i Malmöhus län samt Göteborgs och Bohus län lönen skall utgöra 27 500 kronor.

2. I fråga om *ersättning för tjänsteresa* och för *flyttningkostnad* ävensom

angående *begravningshjälp* gäller vad härom i 2 avd. av detta reglemente stadgas beträffande tjänstemän i närmast motsvarande löneställning.

3. För tid, under vilken landshövding åtnjuter *tjänstledighet* från sin befattning, skall med hans lön förhållas på sätt Kungl. Maj:t bestämmer.

Angående landshövdingens rätt till *fri bostadslägenhet* eller *hyresersättning* och om bidrag av statsmedel till bestridande av kostnaderna för *uppvärmning* av bostadslägenheten samt för *bränsle*, som i lägenheten använts för hushållsändamål, gäller vad därom är särskilt stadgat.

43 §.

1. För följande befattningar utgår *lön*, för år räknat, med nedan angivna belopp:

	Kronor
chef för stuteriöverstyrelsen	10 000
generaldirektör och chef för socialstyrelsen	} 23 000
» » » » riksförsäkringsanstalten	
» » » » pensionsstyrelsen	
» » » » medicinalstyrelsen	
» » » » byggnadsstyrelsen	
» » » » tullverket	
» » » » kommerskollegium	25 000
» » » » postverket	30 000
» » » » telegrafverket	} 35 000
» » » » statens vattenfallsverk	
» » » » domänverket	
» » » » statens järnvägar	40 000

2. I 1 mom. avsedd tjänsteman äger årligen å tid, då det kan ske utan hinder för göromålets behöriga gång, åtnjuta *semester* under 45 dagar.

För tid, under vilken sådan tjänsteman åtnjuter *tjänstledighet* från sin befattning, skall med hans lön förhållas på sätt Kungl. Maj:t bestämmer.

3. I fråga om *ersättning för tjänsteresa* och för *flyttningkostnad* ävensom angående *begravningshjälp* gäller vad härom i 2 avd. av detta reglemente stadgas beträffande tjänstemän i närmast motsvarande löneställning.

4. Angående ersättning till vikarie för här avsedd tjänsteman bestämmer Kungl. Maj:t.

Bilaga till allmänna avlöningsreglementet.

Tjänsteförteckning.

1. Allmänna civilförvaltningen.

Verk och befattningar	Löne-grad	Verk och befattningar	Löne-grad
Andra huvudtiteln.		Förste expeditionsvakt	7
Justitiedepartementet.		Expeditionsvakt	5
Statssekreterare	38*	Nedre justitierevisionen.	
Expeditionschef	36*	Revisionssekreterare	30
Ledamot för lagärenden	31*	Protokollssekreterare	22
Kansliråd	30	Registrator	22
Förste kanslisekreterare	26	Kanslist	21
Andre kanslisekreterare	21	Förste expeditionsvakt	7
Registrator	15	Expeditionsvakt	5
Förste expeditionsvakt	7	Kontorsbiträde	4
Kanslibitråde	7		
Expeditionsvakt	5	Svea hovrätt.	
Kontorsbiträde	4	President	38*
<i>För tjänstgöring i statsrådsbered-</i>		Hovrättsråd	30
<i>ningen:</i>		Krigshovrättsråd	30
Förste expeditionsvakt	7	Sekreterare	27
Expeditionsvakt	5	Advokatfiskal	24
<i>Övergångsstat.</i>		Överkrigsfiskal	24
Registrator	22	Aktuarie	22
Justitiekanslersexpeditionen.		Arkivarie	22
Justitiekansler	38*	Fiskal	22
Byråchef	30	Notarie	22
Registrator	21	Förste expeditionsvakt	7
Expeditionsvakt	5	Expeditionsvakt	5
Högsta domstolen.		Kontorsbiträde	4
Justitieråd, lön enligt 42 § avlöningsregle-	—	Skrivbiträde	2
mentet	—		
Förste expeditionsvakt	7	Göta hovrätt.	
Expeditionsvakt	5	President	38*
Regeringsrätten.		Hovrättsråd	30
Regeringsråd, lön enligt 42 § avlönings-	—	Sekreterare	27
reglementet	—	Advokatfiskal	24
		Aktuarie	22
		Fiskal	22
		Notarie	22
		Förste expeditionsvakt	7

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

Verk och befattningar	Löne-grad	Verk och befattningar	Löne-grad
Göta hovrätt (forts.).		Kronohäktesföreståndare av 1:a klass	16
Expeditionsvakt	5	Kronohäktesföreståndare av 2:a klass	15
Kontorsbiträde	4	Assistent av 4:e klass	12
<i>Övergångsstat.</i>		Uppsyningsman	10
Arkivarie	22	Yrkesmästare av 1:a klass	10
Hovrätten över Skåne och Blekinge.		Yrkesmästare av 2:a klass	8
President	38*	Överkonstapel	8
Hovrättsråd	30	Första vaktfru	6
Sekreterare	26	Vaktkonstapel	6
Advokatfiskal	24	Vaktfru	1
Fiskal	22	Statens uppfostringsanstalt å Bona.	
Notarie	22	Direktör	27
Förste expeditionsvakt	7	Pastor och förste lärare	24
Expeditionsvakt	5	Lantbruksinspektör	18
Kontorsbiträde	4	Lärare	17
Fångvårdsstyrelsen och fångvårds- staten.		Redogörare	17
<i>Fångvårdsstyrelsen.</i>		Verkmästare	17
Överdirektör	36*	Uppsyningsman	10
Byråchef	30	Förste förman	8
Byrådirektör	28	Maskinist	8
Kamrerare	24	Förman	6
Sekreterare	24	Husmoder	6
Aktuarie	21	Eldare	5
Notarie	21	Tredje huvudtiteln.	
Revisor	21	Utrikesförvaltningen.	
Assistent av 3:e klass	16	<i>Utrikesdepartementet.</i>	
Kansliskrivare	11	Kabinettssekreterare	38*
Förste expeditionsvakt	7	Utrikesråd	36*
Kanslibitråde	7	Byråchef	30
Expeditionsvakt	5	Förste sekreterare	26
Kontorsbiträde	4	Kamrerare	26
Skrivbiträde	2	Förste arkivarie	24
<i>Fångvårdsstaten.</i>		Andre sekreterare	21
Direktör av 1:a klass	27	Andre arkivarie	21
Direktör av 2:a klass	26	Förste kanslist	16
Förste pastor och överlärare	26	Kanslist	12
Direktör av 3:e klass	24	Kansliskrivare	11
Pastor och förste lärare	24	Förste expeditionsvakt	7
Kamrerare	22	Kanslibitråde	7
Assistent av 1:a klass	20	Expeditionsvakt	5
Assistent av 2:a klass	18	<i>Övergångsstat.</i>	
Assistent av 3:e klass	16	Legationsråd	30
		Kansliråd	30

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

Verk och befattningar	Löne-grad	Verk och befattningar	Löne-grad
Förste legationssekreterare	26	Ombudsman	26
Förste arkivarie	24	Revisionskommissarie	26
Andre arkivarie	21	Sekreterare	26
Byråsekreterare	21	Kamrerare	24
Portvakt	5	Krigskassör	24
<i>Beskickningar och konsulat.</i>		Revisionskommissarie	24
Sändebud	38*	Sekreterare	24
Sändebud	36*	Bokhållare	21
Generalkonsul	36*	Notarie	21
Legationsråd	30	Registrator	21
Konsul	30	Revisor	21
Förste legationssekreterare	26	Kansliskrivare	11
Vice konsul	26	Förste expeditionsvakt	7
Andre legationssekreterare	21	Kanslibitråde	7
Andre vice konsul	21	Expeditionsvakt	5
Förste kanslist	16	Kontorsbiträde	4
Kanslist	12		
Fjärde huvudtiteln.		Generalstaben.	
Försvarsdepartementet.		Professor	30
<i>Kansliavdelningen.</i>		Krigsarkivarie	26
Statssekreterare	38*	Förste expeditionsvakt	7
Expeditionschef	36*	Expeditionsvakt	5
Kansliråd	30		
Förste kanslisekreterare	26	Artilleristaben.	
Registrator	22	Expeditionsvakt	5
Andre kanslisekreterare	21		
Kansliskrivare	11	Krigshögskolan.	
Förste expeditionsvakt	7	Förste expeditionsvakt	7
Kanslibitråde	7	Expeditionsvakt	5
Expeditionsvakt	5		
Kontorsbiträde	4	Artilleri- och ingenjörhögskolan.	
		Förste expeditionsvakt	7
Kommandoexpeditionerna.		Expeditionsvakt	5
Chef för lantförsvarets kommandoexpedi- tion	36*		
Chef för sjöförsvarets kommandoexpedi- tion	36*	Fortifikationsstaben.	
Expeditionsvakt	5	Expeditionsvakt	5
Arméförvaltningen.		Intendenturstaben.	
<i>Civilpersonalen.</i>		Expeditionsvakt	5
Generalkrigskommissarie	38*		
Krigsråd	30	Marinförvaltningen.	
		<i>Civilavdelningen.</i>	
		Marinöverkommissarie	33*
		Amiralitetsråd	30

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

Verk och befattningar	Löne- grad	Verk och befattningar	Löne- grad
Marinförvaltningen (forts.).		Femte huvudtiteln.	
Förste revisor	26	Socialdepartementet.	
Kamrerare	24	Statssekreterare	38*
Sekreterare	24	Expeditionschef	36*
Aktuarie och registrator	21	Byråchef för lagärenden	31*
Marinkassör	21	Kansliråd	30
Notarie	21	Förste kanslisekreterare	26
Revisor	21	Andre kanslisekreterare	21
Revisor och bokhållare	21	Registrator	15
Förste expeditionsvakt	7	Kansliskrivare	11
Expeditionsvakt	5	Förste expeditionsvakt	7
Kontorsbiträde	4	Kanslibitråde	7
Marinstaben.		Expeditionsvakt	5
Expeditionsvakt	5	Kontorsbiträde	4
Sjökrigshögskolan.		<i>Övergångsstat.</i>	
Expeditionsvakt	5	Registrator	22
Sjökrigsskolan.		Socialstyrelsen.	
Expeditionsvakt	5	Generaldirektör, lön enligt 43 § avlönings- reglementet	—
Flottans stationer.		Byråchef	30
Expeditionsvakt vid Karlskrona station	5	Byråassistent	26
Expeditionsvakt vid Stockholms station	5	Förste aktuarie	24
Skeppsgosseskolorna.¹		Förste byråingenjör	24
.		Sekreterare	24
.		Aktuarie	21
.		Bibliotekarie och arkivarie	21
Sjökartverket.		Byråingenjör	21
Förste aktuarie ²	26	Kansliskrivare	11
Aktuarie	22	Förste expeditionsvakt	7
Kartograf	21	Kanslibitråde	7
Redogörare	18	Expeditionsvakt	5
Ritare och gravör	15	Kontorsbiträde	4
Ritbiträde	7	Skrivbiträde	2
Expeditionsvakt	5	Yrkesinspektionen.	
Kontorsbiträde	4	Yrkesinspektör	28
Flygvapnet.		Skogs- och flottledsinspektör	27
Sekreterare och kamrerare	24	Yrkesinspektris	26
Expeditionsvakt	5	Yrkesinspektörsassistent	21

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

¹ Se kommitténs betänkande angående lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet.

² Därest till förste aktuarie å sjökartverkets avdelning för sjömätningväsendet förordnas militär i flottans stam eller reserv (med pension) eller å reservstat, äger han endast uppbära arvode till belopp som av Kungl. Maj:t kan varda medgivet, allt efter som han är militär i flottans stam eller reserv (med pension) eller å reservstat.

Verk och befattningar	Löne-grad	Verk och befattningar	Löne-grad
Yrkesinspektorisassistent	18	Pastor och förste lärare	24
Underinspektör	16	Kamrerare	22
Försäkringsrådet.		Assistent av 1:a klass	20
President	38*	Assistent av 2:a klass	18
Försäkringsråd	30	Assistent av 3:e klass	16
Sekreterare	24	Assistent av 4:e klass	12
Notarie	21	Trädgårdsmästare	12
Kansliskrivare	11	Uppsyningsman	10
Expeditionsvakt	5	Förste förman	8
Kontorsbiträde	4	Förman	6
Riksförsäkringsanstalten.		Första vaktfru	6
Generaldirektör, lön enligt 43 § avlönings- reglementet	—	Vaktfru	1
Byråchef	30	Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.	
Förste aktuarie	24	Direktör	26
Sekreterare	24	Assistent	18
Aktuarie	21	Lantbruksinspektör	17
Byråingenjör	21	Redogörare	17
Notarie	21	Husfader	15
Registrator	21	Förste förman	8
Kansliskrivare	11	Maskinist	8
Förste expeditionsvakt	7	Förman	6
Kanslibiträde	7	Husmoder	6
Expeditionsvakt	5	Medicinalstyrelsen.	
Kontorsbiträde	4	Generaldirektör, lön enligt 43 § avlönings- reglementet	—
Pensionsstyrelsen.		Överinspektör för sinnessjukvården i riket	33*
Generaldirektör, lön enligt 43 § avlönings- reglementet	—	Byråchef	30
Byråchef	30	Medicinalråd	30
Förste aktuarie	24	Statsinspektör över köttkontrollen i riket	29
Sekreterare	24	Kontrollant av hospitalens ekonomiska förvaltning	26
Aktuarie	21	Sekreterare (å medicinalbyrån)	26
Kansliskrivare	11	Kamrerare	24
Förste expeditionsvakt	7	Sekreterare	24
Kanslibiträde	7	Kassör	21
Expeditionsvakt	5	Notarie	21
Kontorsbiträde	4	Inspektris över sjuksköterskeväsendet	20
Skrivbiträde	2	Kansliskrivare	11
Statens tvångsarbetsanstalter.		Förste expeditionsvakt	7
Direktör	27	Kanslibiträde	7
Direktör	24	Expeditionsvakt	5
		Kontorsbiträde	4
		Skrivbiträde	2

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

Verk och befattningar	Löne- grad	Verk och befattningar	Löne- grad
Medicinalstyrelsen (forts.).		Överskötare	8
<i>Övergångsstat.</i>		Förestånderska av 2:a klass	7
Byråveterinär	26	Skötare	6
Ombudsman	24	Översköterska	6
		Sköterska	3
Statsmedicinska anstalten.		<i>IV. Ekonomipersonal.</i>	
<i>Statens bakteriologiska laborato- rium.</i>		Maskinmästare av 1:a klass	14
Föreståndare	30	Maskinmästare av 2:a klass	12
Laborator	26	Befallningsman	10
Vaktmästare och preparator	8	Hantverksföreståndare av 1:a klass	10
Stallförman	7	Maskinist av 1:a klass	10
Vaktmästare	7	Trädgårdsmästare	10
<i>Statens rättskemiska laborato- rium.</i>		Hantverksföreståndare av 2:a klass	8
Föreståndare	30	Maskinist av 2:a klass	8
Vaktmästare	7	Köksförestånderska av 1:a klass	7
		Magasinsföreståndare	7
Provinsialläkarstaten.		Arbetsförestånderska	6
Förste provinsialläkare	30	Bageriförestånderska	6
Provinsialläkare, lön enligt särskild löne- plan	—	Chaufför	6
		Eldare av 1:a klass	6
Statens sinnessjukhus.		Förman i trädgård och jordbruk	6
<i>I. Läkarpersonal.</i>		Hantverkare	6
Överläkare av 1:a klass	34	Köksförestånderska av 2:a klass	6
Överläkare av 2:a klass	33	Post- och stadsbud	6
Överläkare av 3:e klass	32	Tvättförestånderska av 1:a klass	6
Förste läkare	28	Eldare av 2:a klass	5
Andre läkare	26	Föreståndare i stall, ladugård och svinstall	5
Läkare vid sinnessjukhuset i Visby	26	Biträdande köksförestånderska	5
<i>II. Kontorspersonal.</i>		Nattvakt	5
Syssloman av 1:a klass	24	Biträdande bageriförestånderska	3
Syssloman av 2:a klass	22	Tvättförestånderska av 2:a klass	3
Syssloman av 3:e klass	21	Biträdande tvättförestånderska	3
Bokhållare	15	Sömmerska eller väverska	3
Kassör	11		
Kameraltbiträde	8	Barnmorskeläroanstalterna.	
Kanslibitråde	7	Överlärare	28
Kontorsbiträde	4	Barnmorskelärare	21
<i>III. Sjukvårdspersonal.</i>			
Uppsyningsman av 1:a klass	14	Överståthållarämbetets kansli.	
Förestånderska av 1:a klass	12	Sekreterare	30
Uppsyningsman av 2:a klass	10	Notarie	24
		Kanslist	15
		Förste expeditionsvakt	7
		Kanslibitråde	7
		Expeditionsvakt	5
		Kontorsbiträde	4

Verk och befattningar	Löne-grad	Verk och befattningar	Löne-grad
Landsstaten.		Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.	
<i>Länsstyrelserna.</i>		Överdirektör	36*
Landshövding, lön enligt 42 § avlönings- reglementet	—	Byråchef	30
Landskamrerare (i Stockholms, Göteborgs och Bohus samt Malmöhus län)	36	Byrådirektör	28
Landssekreterare (i Stockholms, Göte- borgs och Bohus samt Malmöhus län)	36	Förste byråingenjör	26
Landskamrerare (i andra län utom Got- lands)	35	Byråingenjör	21
Landssekreterare (i andra län utom Got- lands)	35	Notarie	21
Landskamrerare i Gotlands län	34	Registrator och aktuarie	21
Landssekreterare i Gotlands län	34	Revisor och bokhållare	21
Länsassessor	27	Förste expeditionsvakt	7
Länsbokhållare av 1:a klass	24	Kanslibitråde	7
Länsnotarie av 1:a klass	24	Expeditionsvakt	5
Länsbokhållare av 2:a klass	21	Kontorsbitråde	4
Länsnotarie av 2:a klass	21	Byggnadsstyrelsen.	
Landskanslist	15	Generaldirektör, lön enligt 43 § avlönings- reglementet	—
Landskontorist	15	Byggnadschef	36*
Förste expeditionsvakt	7	Byggnadsråd	30
Kanslibitråde	7	Byråchef	30
Expeditionsvakt	5	Intendent	26
Kontorsbitråde	4	Kamrerare	24
Skrivbitråde	2	Sekreterare	24
Sjätte huvudtiteln.		Kansliskrivare	11
Kommunikationsdepartementet.		Förste expeditionsvakt	7
Statssekreterare	38*	Kanslibitråde	7
Expeditionschef	36*	Expeditionsvakt	5
Kansliråd	30	Kontorsbitråde	4
Förste kanslisekreterare	26	Sjunde huvudtiteln.	
Andre kanslisekreterare	21	Finansdepartementet.	
Registrator	15	Statssekreterare	38*
Förste expeditionsvakt	7	Expeditionschef	36*
Kanslibitråde	7	Byråchef för lagärenden	31*
Expeditionsvakt	5	Kansliråd	30
Kontorsbitråde	4	Förste kanslisekreterare	26
<i>Övergångsstat.</i>		Andre kanslisekreterare	21
Registrator	22	Registrator	15
		Kansliskrivare	11
		Förste expeditionsvakt	7
		Kanslibitråde	7
		Expeditionsvakt	5
		Kontorsbitråde	4

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

Verk och befattningar	Löne-grad	Verk och befattningar	Löne-grad
Kammarkollegium.		Kammarrätten.	
Generaldirektör	38*	President	38*
Kammarråd	30	Kammarrättsråd	30
Förste advokatfiskal	28	Sekreterare	24
Andre advokatfiskal	27	Aktuarie	21
Förste arkivarie	26	Notarie	21
Sekreterare	26	Kansliskrivare	11
Fiskal	21	Förste expeditionsvakt	7
Notarie	21	Kanslibitråde	7
Registrator	14	Expeditionsvakt	5
Förste expeditionsvakt	7	Kontorsbiträde	4
Kanslibitråde	7	Skrivbiträde	2
Expeditionsvakt	5		
Kontorsbiträde	4	<i>Överflyttningsstat.</i>	
		Byråchef	30
Statskontoret.		Förste kanslisekreterare	26
Generaldirektör	38*	Andre kanslisekreterare	21
Statskommissarie	30		
Byrådirektör och ombudsman	28	Statistiska centralbyrån.	
Kamrerare	26	Överdirektör	36*
Sekreterare	26	Byråchef	30
Räntmästare	22	Förste aktuarie	26
Notarie	21	Bibliotekarie	24
Revisor och bokhållare	21	Förste aktuarie	24
Registrator	14	Aktuarie	21
Kansliskrivare	11	Registrator	14
Förste expeditionsvakt	7	Biblioteksassistent	11
Kanslibitråde	7	Kansliskrivare	11
Expeditionsvakt	5	Förste expeditionsvakt	7
Kontorsbiträde	4	Kanslibitråde	7
Skrivbiträde	2	Expeditionsvakt	5
		Kontorsbiträde	4
<i>Övergångsstat.</i>		Skrivbiträde	2
Räntmästare	24		
Sekreterare	24	<i>Övergångsstat.</i>	
		Byråchef	30
Mynt- och justeringsverket.			
Myntdirektör	33*	Riksräkenskapsverket.	
Förste ingenjör	26	Generaldirektör	38*
Förste ingenjör	24	Byråchef	30
Kamrerare	24	Revisionskommissarie	26
Ingenjör	21	Förste revisor	24
Kassör	21	Revisor	22
Förste expeditionsvakt	7	Kansliskrivare	11
		Kameralbiträde	8
		Förste expeditionsvakt	7

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

Verk och befattningar	Löne- grad	Verk och befattningar	Löne- grad
Ecklesiastikdepartementet (forts.).		Förste expeditionsvakt	7
Andre kanslisekreterare	21	Tekniskt biträde	7
Registrator	15	Expeditionsvakt	5
Kansliskrivare	11		
Förste expeditionsvakt	7	Livrustkammaren.	
Kanslibitråde	7	Föreståndare för livrustkammaren	27
Expeditionsvakt	5		
Kontorsbiträde	4	Naturhistoriska riksmuseet.	
<i>Övergångsstat.</i>		Professor	30
Registrator	22	Museiassistent	21
Riksarkivet.		Förste konservator	17
Riksarkivarie	36*	Konservator	15
Arkivråd	30	Maskinist	10
Förste arkivarie	26	Preparator	10
Andre arkivarie	21	Uppsyningsman	10
Förste expeditionsvakt	7	Museibitråde	7
Kanslibitråde	7	Vaktmästare och trädgårdsskötare	7
Eldare	5	Vaktmästare	5
Expeditionsvakt	5		
Landsarkiven.		Domkapitlens expeditioner.	
Landsarkivarie	26	Stiftssekreterare vid domkapitlen i Upp- sala, Lund och Luleå	28
Länsarkivarie	22	Stiftssekreterare vid domkapitlen i Lin- köping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Göteborg, Karlstad och Här- nösand	27
Andre arkivarie	21	Stiftssekreterare vid domkapitlet i Visby	24
Expeditionsvakt	5	Stiftsnotarie	21
Kungl. biblioteket.		Kanslibitråde	7
Riksbibliotekarie	33*	Expeditionsvakt	5
Förste bibliotekarie	26		
Andre bibliotekarie	21	Vitterhets-, historie- och antikvi- tetsakademien.	
Förste expeditionsvakt	7	Riksantikvarie	33*
Kanslibitråde	7	Antikvarie	26
Expeditionsvakt	5	Förste expeditionsvakt	7
Kontorsbiträde	4	Kontorsbiträde	4
Stifts- och landsbiblioteket i Lin- köping.			
Bibliotekarie	24	Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan.	
Vaktmästare	5	Professor i arkitektur	30
Nationalmuseum.		Professor i svensk arkitekturhistoria	26
Överintendent	33*	Professor	24
Intendent	26	Lärare i etsning	17
Kansliskrivare	11		

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

Verk och befattningar	Löne- grad	Verk och befattningar	Löne- grad
Eldare	7	Underträdgårdsmästare	7
Förste vaktmästare	7	Vaktmästare	7
Kanslibitråde	7	Portvakt	5
Portvakt	5	Trädgårdsmedhjälpare.	5
Vaktmästare	5	Vaktmästare vid geografiska institutionen	5
		Kontorsbiträde	4
Musikaliska akademien med musik- konservatoriet.		Universitetet i Lund.	
Sekreterare	26	Professor	34
Bibliotekarie	22	Överbibliotekarie	30
Lärare	21	Räntmästare	29
Förste vaktmästare	7	Föreståndare för den zoologiska institu- tionens entomologiska avdelning . .	28
Vaktmästare	5	Lärare i medicinsk radiologi	28
Kontorsbiträde	4	Observator	28
Portvakt	1	Sekreterare och ombudsman	28
Universitetskanslersexpeditionen.		Förste bibliotekarie	26
Kanslerssekreterare	30	Kamrerare	24
Kanslibitråde	7	Andre bibliotekarie	21
Universitetet i Uppsala.		Konservator	21
Professor	34	Kapellmästare	18
Räntmästare	30	Lärare i ortopedi	17
Överbibliotekarie	30	Trädgårdsmästare	16
Laborator	28	Gymnastiklärare	10
Lärare i medicinsk radiologi	28	Preparator	10
Prosektor	28	Kanslibitråde	7
Observator	28	Tekniskt biträde	7
Sekreterare	28	Underträdgårdsmästare.	7
Fogde	27	Vaktmästare	7
Skogsförvaltare	27	Eldare	5
Förste bibliotekarie	26	Trädgårdsmedhjälpare	5
Notarie och ombudsman	26	Kontorsbiträde	4
Kamrerare	24		
Andre bibliotekarie	21	<i>Övergångsstat.</i>	
Andre kamrerare	21	Lärare i öron-, näs- och halssjukdomar	8
Konservator	21	Karolinska mediko-kirurgiska institutet.	
Assistent	20	Professor	34
Director musices	18	Laborator	28
Trädgårdsmästare	18	Prosektor	28
Gymnastiklärare	13	Kamrerare	24
Instrumentmakare	10	Kansliskrivare	11
Preparator	10	Preparator	10
Maskinist	8	Maskinist	8
Skogsvaktare	8	Kanslibitråde	7
Kanslibitråde	7	Tekniskt biträde	7
Tekniskt biträde	7	Vaktmästare	7
		Kontorsbiträde	4

Verk och befattningar	Löne- grad	Verk och befattningar	Löne- grad
Tandläkarinstitutet.		Förste bibliotekskonsulent	26
Lärare	24	Förste aktuarie	24
Kanslibitråde	7	Sekreterare	24
Kassörska	7	Aktuarie	21
Laboratoriebiträde	7	Andre bibliotekskonsulent	21
Sjuksköterska	7	Notarie	21
Vaktmästare	7	Registrator och aktuarie	21
Farmaceutiska institutet.		Kansliskrivare	11
Professor	28	Förste expeditionsvakt	7
Laborator	22	Kanslibitråde	7
Förste vaktmästare	7	Expeditionsvakt	5
Maskinist	7	Kontorsbiträde	4
Vaktmästare	7	De allmänna läroverken.¹	
Tekniska högskolan.		-----	
Professor	30	Högre lärarinneseminariet.¹	
Sekreterare	26	-----	
Kamrerare	24	Folkskoleseminarierna.¹	
Bibliotekarie	22	-----	
Verkmästare	10	De tekniska läroverken.¹	
Maskinist	8	-----	
Förste vaktmästare	7	Blindundervisningsanstalterna.¹	
Kanslibitråde	7	-----	
Laboratorievaktmästare	7	Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.¹	
Reparatör	7	-----	
Vaktmästare och preparator	7	Småskoleseminarierna.¹	
Vaktmästare	5	-----	
Kontorsbiträde	4	Folkskolinspektionen.¹	
Chalmers tekniska institut.		-----	
Professor	28	Dövstumskolorna.¹	
Andre lärare	22	-----	
Maskinist	8		
Förste vaktmästare	7		
Laboratorievaktmästare	7		
Eldare och gårdskar	5		
Vaktmästare	5		
Skolöverstyrelsen.			
Generaldirektör	38*		
Chef för statistiska avdelningen	30		
Ledamot	30		

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

¹ Se kommitténs betänkande angående lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet.

Verk och befattningar	Löne-grad	Verk och befattningar	Löne-grad
Statens biografbyrå.		Expeditionsvakt	5
Chef och granskningsman	28	Kontorsbiträde	4
Maskinist	10	Skrivbiträde	2
Kontorist	9	Lantbruksingenjörer.	
Maskinist	8	Lantbruksingenjör	21
Kassör	8	Statskonsulenter.	
Maskinist och vaktmästare	7	Statskonsulent	24
Gymnastiska centralinstitutet.		Lantbruksakademien.	
Överlärare	28	Sekreterare	30
Lärare	21	Kamrerare och notarie	22
Lärrinna	18	Centralanstalten för försöksväsen- det på jordbruksområdet.	
Vaktmästare	5	Avdelningsföreståndare	30
Kontorsbiträde	4	Laborator	26
Nionde huvudtiteln.		Överassistent	26
Jordbruksdepartementet.		Vaktmästare	7
Statssekreterare	38*	Stuteriöverstyrelsen.	
Expeditionschef	36*	Chef, lön enligt 43 § avlöningsreglementet	—
Kansliråd	30	Byrådirektör och ledamot	26
Förste kanslisekreterare	26	Notarie	21
Andre kanslisekreterare	21	Kontorsbiträde	4
Registrator	15	Flyinge hingstdepå och stuteri.	
Kansliskrivare	11	Depåchef	28*
Förste expeditionsvakt	7	Beridare	17
Kanslibitråde	7	Veterinär	17
Expeditionsvakt	5	Bokhållare	16
Kontorsbiträde	4	Strömsholms hingstdepå.	
Övergångsstat.		Depåchef	26*
Registrator	22	Beridare	16
Lantbruksstyrelsen.		Bokhållare	15
Generaldirektör	38*	Veterinärhögskolan.	
Byråchef	30	Professor	30
Byrådirektör å fiskeribyran	28	Lärare i hovbeslag och läran om hovens sjukdomar	26
Byrådirektör å lantbruksbyran	26	Maskinist	8
Förste byråingenjör	26	Vaktmästare och preparator	8
Sekreterare	24		
Kassör och bokhållare	21		
Notarie	21		
Kansliskrivare	11		
Förste expeditionsvakt	7		
Kanslibitråde	7		

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

Verk och befattningar	Löne-grad	Verk och befattningar	Löne-grad
Veterinärhögskolan (forts.).		Skogshögskolan.	
Verkmästare	8	Professor	30
Fodermarsk	7	Lektor	26
Kanslibitråde	7	Trädgårdsmästare och preparator	10
Ladugårdsförman	7	Kanslibitråde	7
Sjukvårdare	7	Vaktmästare och maskinist	7
Vaktmästare	7	Portvakt	5
Portvakt	5		
Veterinärinrättningen i Skara.¹		Statens skogsförsöksanstalt.	
-----		Avdelningsföreståndare	30
		Första skogsbiträde	15
Statens veterinärbakteriologiska anstalt.		Laboratoriebiträde	11
Föreståndare	30	Kanslibitråde	7
Laborator	26	Vaktmästare och maskinist	7
Vaktmästare och preparator	8		
Kanslibitråde	7	Lantmäteristyrelsen.	
Stallförman	7	Generaldirektör.	38*
Tekniskt biträde	7	Byråchef	30
Vaktmästare	7	Byrådirektör	26
Kontorsbiträde	4	Arkivarie	24
		Byråingenjör	21
		Registrator	21
		Arkivbiträde	10
Veterinärstaten.		Förste expeditionsvakt	7
Länsveterinär (i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	21	Kanslibitråde	7
Länsveterinär (i övriga län)	20	Expeditionsvakt	5
		Kontorsbiträde	4
Statens centrala frökontrollanstalt.		Lantmäterikontoren i länen.	
Föreståndare	30	Överlantmätare (i Stockholms, Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	30
Frökontrollant	24	Överlantmätare (i övriga län utom Gotlands län)	29
Fältkontrollant	24	Kanslibitråde	7
Laboratoriebiträde	11	Kontorsbiträde	4
Kansliskrivare	11		
Frökontrollbiträde	7	Rikets allmänna kartverk.	
Vaktmästare	5	Arbetschef ²	28
Frökontrollbiträde	4	Observator.	26
Statens lokala fiskeriadministration.			
Fiskeriintendent	26		

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

¹ Se kommitténs betänkande angående löne reglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet.

² Därest till arbetschef förordnas militär på aktiv stat eller på reservstat, eller i reserven (med pension), äger arbetschefen allenast uppbära arvode till belopp, som kan varda medgivet av Kungl. Maj:t, allt efter som arbetschefen är militär på aktiv stat eller på reservstat eller i reserven (med pension).

Verk och befattningar	Löne-grad	Verk och befattningar	Löne-grad
Statsgeodet	21	Kommerskollegium.	
Statskartograf	21	Generaldirektör, lön enligt 43 § avlönings- reglementet	—
Gravör	15	Byråchef	30
Ritare	11	Byrådirektör och överinspektör	29
Ritbiträde	7	Navigationsskoleinspektör	29
Expeditionsvakt	5	Skeppsmättningsöverkontrollör och över- inspektör	29
Sveriges geologiska undersökning.		Byrådirektör	28
Överdirektör	33*	Förste aktuarie	24
Kemist	26	Förste byråingenjör	24
Museiföreståndare	26	Förste byråinspektör	24
Sekreterare	26	Kamrerare	24
Statsgeolog	26	Redaktör	24
Förste expeditionsvakt	7	Sekreterare	24
Expeditionsvakt	5	Sjöteknisk konsulent	24
Statens meteorologisk-hydrogra- fiska anstalt.		Byråinspektör	22
Överdirektör	33*	Aktuarie	21
Byrådirektör	28	Notarie	21
Förste statshydrograf	24	Registrator	21
Förste statsmeteorolog	24	Kansliskrivare	11
Statshydrograf	21	Förste expeditionsvakt	7
Statsmeteorolog	21	Kanslibiträde	7
Kansliskrivare	11	Expeditionsvakt	5
Förste expeditionsvakt	7	Kontorsbiträde	4
Kanslibiträde	7	Skrivbiträde	2
Kontorsbiträde	4	Övergångsstat.	
Tionde huvudtiteln.		Förste byråingenjör	24
Handelsdepartementet.		Teknisk konsulent	24
Statssekreterare och expeditionschef	38*	Aktuarie	21
Kansliråd	30	Kansliskrivare	11
Förste kanslisekreterare	26	Bergsstaten.	
Andre kanslisekreterare	21	Bergmästare	29
Registrator	15	Gruvingenjör	22
Kansliskrivare	11	Kontorsbiträde	4
Förste expeditionsvakt	7	Sprängämnesinspektionen.	
Kanslibiträde	7	Sprängämnesinspektör	28
Expeditionsvakt	5	Statens elektriska inspektion.	
Kontorsbiträde	4	Statsinspektör över elektriska stark- strömsanläggningar	27
Övergångsstat.			
Registrator	22		

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

Verk och befattningar	Löne- grad	Verk och befattningar	Löne- grad
Fartygsinspektionen.		Lotsförman av 3:e klass	7
Förste fartygsinspektör	27	Lots av 3:e klass	6
Andre fartygsinspektör (ingenjörutbil- dad)	20	Fyrmästare av 1:a klass	12
Andre fartygsinspektör	18	Distriktsfyrmästare	12
Kontorsbiträde	4	Fyrmästare av 2:a klass	10
		Fyrmästare av 3:e klass	8
Navigationsskolorna.¹		Fyrvaktare av 1:a klass	7
		Fyrvaktare av 2:a klass	6
		Fyrbiträde	5
Lots- och fyrväsendet.		Befälhavare å lotsverkets ångfartyg . .	20
<i>Lotsstyrelsen.</i>		Maskinist å lotsverkets ångfartyg . . .	10
Generaldirektör	38*	Patent- och registreringsverket.	
Byråchef	30	Generaldirektör	38*
Överfyringenjör	30	Byråchef	30
Fyringenjör	26	Byrådirektör	28
Sekreterare	26	Bibliotekarie	24
Byråingenjör	24	Förste byråingenjör	24
Kamrerare	22	Sekreterare	24
Byggmästare	21	Byråingenjör	21
Materialförvaltare	21	Kassör	21
Registrator	21	Notarie	21
Revisor och bokhållare	21	Kansliskrivare	11
Verkmästare	21	Maskinist	7
Förste expeditionsvakt	7	Förste expeditionsvakt	7
Kanslibitråde	7	Kanslibitråde	7
Expeditionsvakt	5	Expeditionsvakt	5
Kontorsbiträde	4	Kontorsbiträde	4
		Skrivbiträde	2
<i>Övergångsstat.</i>		Försäkringsinspektionen.	
Kassör och bokhållare	21	Chef	38*
<i>Lots- och fyrstaten.</i>		Byrådirektör	28
Lotskapten	27	Förste aktuarie	26
Lotskapten	26	Förste revisor	26
Lotslöjtnant	20	Kansliskrivare	11
Expeditionsbiträde	8	Kanslibitråde	7
Kontorsbiträde	4	Expeditionsvakt	5
		Statens provningsanstalt.	
Överlots	12	Överdirektör	36*
Lotsförman av 1:a klass	11	Avdelningschef	29
Lotsförman av 2:a klass	9		
Lots av 1:a klass	8		
Lots av 2:a klass	7		

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

¹ Se kommitténs betänkande angående lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet.

2. Statens affärsdrivande verk.

Löne- grad	Befattningar vid				
	Postverket	Telegrafverket	Statens järnvägar	Statens vattenfallsverk	Domänverket
38	—	—	Överdirektör och souschef* Överingenjör*	Överdirektör* Överingenjör*	Överdirektör*
37	—	—	Distriktschef*	—	—
36	—	Verkstadsdirek- tör*	Verkstadsdirek- tör*	—	—
35	—	—	—	—	—
34	—	Telefondirektör i Stockholm*	—	Kraftverksdirek- törerna i Troll- hättan och Älvkarleby*	—
33	—	—	—	—	—
32	—	—	—	Kraftverksdirek- törerna i Mo- tala och vid norrländska kraftverken*	—
31	—	—	—	—	—
30	Byråchef	Byråchef Linjedirektör Telefondirektör i Göteborg Telegrafdirektör	Byråchef Maskindirektör	Byråchef Förste byrådi- rektör	Byråchef
29	Postdirektör	Trafikdirektör	—	Kanaldirektör	Överjägmästare
28	Byrådirektör Byrådirektör och ombudsman	Byrådirektör	Arkitekt Byrådirektör Ombudsman Överkontrollör	Byrådirektör Driftchef	Domänfiskal Flottledsingenjör Jägmästare av klass 1

* Lönen utgår omedelbart enligt den högsta för lönegraden fastställda löneklassen.

B e f a t t n i n g a r v i d

Löne- grad	B e f a t t n i n g a r v i d				
	Postverket	Telegrafverket	Statens järnvägar	Statens vattenfallsverk	Domänverket
27	Förste intendent	Förste byrå- ingenjör Förste linje- ingenjör Förste sekre- rare Verkstadsingen- jör	Distriktssekrete- rare Förrådsinten- dent Förste baningen- jör Förste byrå- ingenjör Förste maskin- ingenjör Förste sekre- rare Förste trafikin- spektör Lantmätare Överinspektör	Direktörsassi- stent vid kraft- verk Distriktsingenjör Förste byrå- ingenjör Förste sekre- rare	Jägmästare av klass 2
26	Förste aktuarie Intendent Kamrer Sekreterare Överpostmästare	Byråingenjör Kameralinten- dent Linjeingenjör Sekreterare Telegrafkommis- sarie av klass 1 A Trafikinspektör	Baningenjör Befälhavare av klass 1 å ång- färja Byråingenjör Chef för statis- tiska kontoret Förste revisor Intendent Kamrer Maskiningenjör Sekreterare Signalingenjör Telegrafingenjör Trafikinspektör Överinspektör	Byråingenjör Direktörsassi- stent vid kanal- verk	Jägmästare av klass 3
25	Postmästare av klass 1 A	—	Stationsinspek- tor av klass 1 A	—	Skogsskolföre- ståndare
24	Postmästare av klass 1 B Sekreterare Överkontrollör	Förrådskamrer Sekreterare Telegrafkommis- sarie av klass 1 B Överkontrollör	Befälhavare av klass 2 å ång- färja Förrådskontrol- lör Förste kontrollör Milkontrollör Sekreterare Stationsinspek- tor av klass 1 B	Kamrer Sekreterare	Byråjägmästare Intendent
23	—	—	—	—	—
22	Förste kontrollör Postmästare av klass 2	Avdelningsingen- jör Förste kontrollör Inköpschef Konstruktör Kontorschef Radiokommis- sarie Telegrafkommis- sarie av klass 2	Baninspektör Distriktskamrer Elektroingenjör Förrådsförval- tare Konstruktör Maskinspektör Stationsinspek- tor av klass 2 Verkstadskamrer	—	—

Löne-grad	Befattningar vid				
	Postverket	Telegrafverket	Statens järnvägar	Statens vattenfallsverk	Domänverket
21	Aktuarie Huvudkassör Notarie Revisor Revisor och bokhållare	Aktuarie Förrådsförvaltare Huvudkassör Notarie Revisor	Aktuarie Byråassistent Distriktskassör Expeditionsföreståndare Förste styrman av klass 1 Huvudkassör Kontrollör Notarie Revisor	Förste kassör Kanalinspektor av klass 1 Kontrollör Notarie Revisor	Bokhållare Notarie Registrator Revisor Skogstaxator
20	Kontrollör Postmästare av klass 3	Ingenjörsassistent Kontrollör Telegrafkommisarie av klass 3	Förste styrman av klass 2 Stationsinspektor av klass 3 Uderingenjör Underinspektor Övermaskinist av klass 1	—	Överjägmästarassistent
19	—	—	—	—	—
18	Postmästare av klass 4	Förste bokhållare Telegrafkommisarie av klass 4	Förste bokhållare Förste telegrafist Stationsinspektor av klass 4 A Övermaskinist av klass 2	Kanalinspektor av klass 2	—
17	Förste postassistent	Bokhållare Förste telegrafassistent Telegrafkommisarie av klass 5	Bokhållare Förste stations-skrivare	Bokhållare Driftverkmästare	—
16	Stationsmästare av klass 5	Linjemästare Verkmästare	Andre maskinist å ångfärja Andre styrman Lokomotivmästare Stationsinspektor av klass 4 B Stationsmästare av klass 5 Överbanmästare	Instrumentmakare	—
15	Garagemästare Materialförvaltare Postassistent	Kontorsskrivare Materialförvaltare Ritare Telegrafassistent Telegrafkommisarie av klass 6 Verkstadsmästare	Kontorsskrivare Ledningsmästare Ritare Stationsskrivare Vagnmästare Verkstadsmästare	Kontorsskrivare Maskinmästare Mätaretekniker Ritare Stationsmästare Övermontör	—

Löne- grad	B e f a t t n i n g a r v i d				
	Postverket	Telegrafverket	Statens järnvägar	Statens vattenfallsverk	Domänverket
14	Faktor	—	—	Byggmästare Förste maskinist Reparationsmäs- tare Verkstadsmä- tare	—
13	—	—	—	—	—
12	Förrådsmästare Förste postexpe- ditör Stationsmästare av klass 6 Transportmä- stare	Förrådsmästare Förste kassör Förste telegraf- expeditör Förste vaktföre- ståndare Linjeförman Radiotelegrafist	Förrådsmästare Förste banmä- stare Förste kansli- skrivare Lokomotivförare Maskinist Stationsmästare av klass 6 Tredje maskinist å ångfärja Tredje styrman Trädgårdsmäs- tare Vagngårdsmäs- tare	Befälhavare å bogserbåt Förrådsmästare Förste kansli- skrivare Förste montör Kassör Trädgårdsmäs- tare	Skogsrättare
11	Kansliskrivare Postexpeditör	Kansliskrivare Kopist Telegrafexpe- ditör Vaktförestån- dare	Kansliskrivare Kopist	Kansliskrivare Kopist	Kansliskrivare Kassör
10	Bokbinderiför- man Tryckeriförman Överpostiljon	Förste reparatör Kassör	Bangårdsmäs- tare Banmästare Förste kontorist Förste reparatör Ledningsförman Tägmästare Verkstadsförman	Fyrmästare Förste kontorist Muddermästare Slussmästare	—
9	—	—	—	—	Kronojägare
8	Förste postiljon	Kassör Kontorist Stationsförman	Konduktör Kontorist Maskinskötare å ångfärja Stallförman Stationsförman Stationsmästare av klass 7 Vagnförman	Kontorist Maskinist Montör	—

Löne- grad	B e f a t t n i n g a r v i d				
	Postverket	Telegrafverket	Statens järnvägar	Statens vattenfallsverk	Domänverket
7	Brevbärför- man Förste expedi- tionsvakt Kanslibitråde Reparatör Stationsmästare av klass 7 Värdebrevbärare	Förrådsförman Förste expedi- tionsvakt Inkasserare Kanslibitråde Reparatör	Banförman Förrådsförman Förste expedi- tionsvakt Förste portvakt Kanslibitråde Lokomotiveldare Reparatör Trädgårdsför- man	Förrådsförman Förste expedi- tionsvakt Kanalförman Kanslibitråde Skogvaktare	Förste expedi- tionsvakt Kanslibitråde
6	Postiljon	Förste stations- biträde Rikstelefonist	Maskin- och pannskötare Maskinvakt å ångfärja Portvakt Rorgångare Timmerman å ångfärja Trafikbiträde Vagnskötare	—	—
5	Brevbärare Expeditionsvakt Stationsmästare av klass 8	Expeditionsvakt Stationsbiträde	Banvakt Eldare å ång- färja Expeditionsvakt Förrådsvakt Ledningsvakt Matros Stationskarl Vagn- och stall- karl	Expeditionsvakt Vakt	Expeditionsvakt
4	Kontorsbiträde	Kontorsbiträde	Kontorsbiträde	Kontorsbiträde	Kontorsbiträde
3	—	—	—	—	—
2	Skrivbiträde	Skrivbiträde	Skrivbiträde	Skrivbiträde	Skrivbiträde
1	—	—	—	—	—

KUNGL. MAJ:TS KUNGÖRELSE

med tilläggsbestämmelser till allmänna avlöningsreglementet.

Kungl. Maj:t har, i överensstämmelse med riksdagens beslut, funnit gott meddela följande tilläggsbestämmelser till avlöningsreglementet för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen (allmänna avlöningsreglementet).

1 avd. Allmänna bestämmelser.

1 §.

Allmänna avlöningsreglementet äger icke tillämpning å tjänstemän, vilka på grund av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse den med föreskrifter angående reglementets ikraftträdande kvarstå å äldre löne- eller övergångsstat, samt ej heller, såvida icke annorlunda i särskilda fall beslutas, å tjänstemän, vilka åtnjuta lön enligt indragningsstat.

Från avlöningsreglementets tillämpning äro tills vidare undantagna jämväl följande tjänstemän, vilka åtnjuta avlöning enligt särskilda för dem gällande avlöningsbestämmelser, nämligen:

häradshövdingar,
 överståthållare och underståthållare i Stockholm,
 landsfogdar,
 häradsskrivare,
 landsfiskaler,
 tjänstemän vid Ultuna lantbruksinstitut,
 tjänstemän vid lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp,
 distriktslantmätare,
 tjänstemän vid flottans pensionskassa.

2 §.

Tjänstemän, å vilken allmänna avlöningsreglementet äger tillämpning, är pliktig att underkasta sig beslut, som av Kungl. Maj:t och riksdagen kunna komma att meddelas angående minskning i eller upphörande av förmån eller ersättning, som oförmåles vare sig i avlöningsreglementet 2 avd. 3 och 4 kapitlen eller i dessa tilläggsbestämmelser.

Vad sålunda stadgas gäller dock icke beträffande i tilläggsbestämmelserna oförmäld lön till provinsialläkare.

3 §.

1. Den, som förordnas att innehava sådan från extra anslag avlönad befattning, vilken enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen i samband med anslagets anvisande skall motsvara i avlöningsreglementet avsedd ordinarie tjänst, benämnes *tjänsteman å extra stat*.

2. För tjänsteman å extra stat fastställer Kungl. Maj:t den lönegrad han skall tillhöra. Den löneklass, enligt vilken lönen skall utgå, bestämmes, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, i enlighet med vad i avlöningsreglementet 21 § 2 mom. stadgas. I övrigt gälla för nu nämnd tjänsteman de stadganden, som för ordinarie tjänsteman i motsvarande lönegrad meddelats i avlöningsreglementet och i dessa tilläggsbestämmelser.

3. Har tjänsteman förordnats att såsom vikarie bestrida befattning, som i denna paragraf avses, skall för bestämmande av ersättningens storlek så anses, som om befattningen i fråga varit uppförd å ordinarie stat.

4 §.

Där ej annorlunda i avlöningsreglementet eller dessa tilläggsbestämmelser stadgas, tillkommer beslutanderätten i frågor, som där avses, vederbörande verksstyrelse eller ock den myndighet eller tjänsteman, som i enlighet med vad därom må vara särskilt bestämt, eljest i ärenden av ifrågavarande beskaffenhet innehar verksstyrelsens befogenhet.

2 avd. Särskilda bestämmelser.

Utöver vad i avlöningsreglementet stadgas gälla beträffande nedannämnda verk och myndigheter följande särskilda bestämmelser.

II huvudtiteln.

Nedre justitierevisionen.

10 § 1 mom. Revisionssekreterare skall vara pliktig att utan minskning i honom tillförsäkrade avlöningsförmåner övertaga ledamotsbefattning i överrätt, enligt vad därom vid framtida indragning av revisionssekreterartjänster i samband med en allmän omorganisation av domstolsväsendet kan varda i laga ordning stadgat, dock med iakttagande därav, att skyldigheten att låta sig förflyttas till annan befattning åligger de i tjänsten yngre framför de äldre.

Rikets hovrätter.

10 § 1 mom. Tjänsteman är underkastad den förflyttning till annan ort, varom vid möjligen inträdande förändringar i avseende å hovrätternas organisation eller förläggningssorter eller eljest i allmänhet kan varda stadgat. Härvid skall iakttagas, att inom vederbörande lönegrad skyldigheten uti ifrågavarande hänseende åligger de i graden yngre framför de äldre, i vilket avseende hovrättsråd, som före utnämningen till nämnda befattning varit ordinarie revisionssekreterare men icke tidigare innehaft hovrättsrådsämbete, äger för bestämmande

av den ordning, i vilken skyldighet i berörda hänseende skall för honom inträda, tillgodoräkna sig den tid, varunder han innehaft revisionssekreterarbefattning.

Fiskal och notarie äga efter vederbörande hovrätts bestämmande under sommarferierna åtnjuta semester, fiskal högst 45 dagar och notarie 30 dagar. Semestern må emellertid för notarie kunna av hovrätten utsträckas över 30 dagar under tid, då division, på vilken notarien är indelad, har sommarferier, under förutsättning likväl att han avslutat sitt arbete för divisionen samt att han icke heller behöver under nämnda tid tagas i anspråk vare sig såsom biträde vid notariegöromål å annan division eller för bestridande av högre eller med hans egen likställd befattning. 11 §.

III huvudtiteln.

Utrikesförvaltningen.

Utrikesdepartementet.

Kabinettssekreteraren äger att såsom *bidrag till representationskostnader* åtnjuta ett årligt belopp av 6 000 kronor, att utbetalas i den ordning, som beträffande lön är i avlöningsreglementet stadgad. 28 §.

Beskickningar och konsulat.

Förutom lön enligt avlöningsreglementet äger tjänsteman åtnjuta *ortstillägg* vid tjänst, med vilken sådant enligt särskild stat är förenat. 2 §.

Kungl. Maj:t äger förordna, från vilken dag lön skall utgå. Ortstillägg utgår, där ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, från och med den dag, då tjänsteman tillträder tjänst, varmed sådant är förenat, till och med den dag, då han upphör att utöva samma tjänst.

Ort utom riket skall anses tillhöra ortsgrupp V. 5 §.

Tjänsteman, som av hänsyn till förhållandet till främmande makt hemkallas från tjänst, som han innehar utomlands, må, där Kungl. Maj:t prövar det för tjänsten erforderligt, med bibehållna avlöningsförmåner förordnas att tjänstgöra i utrikesdepartementet för handläggning av ärenden, som beröra hans verksamhetsområde. Vad nu nämnts skall gälla även med avseende å tjänsteman i fall, då med hänsyn till kännedom om vissa förhållanden i det land, varest tjänstemannen är anställd, eller särskild sakkunskap, som han må äga, eller på grund av annan ovan avsedd omständighet hans tjänstgöring i utrikesdepartementet prövas vara för departementets verksamhet av synnerligt värde. 10 §.

1. Tjänsteman äger årligen, där sådant utan olägenhet kan ske, åtnjuta semester: 11 §.

Sändebud, generalkonsul, legationsråd, konsul, förste legationssekreterare, vicekonsul 60 dagar
 Andre legationssekreterare, andre vicekonsul, förste kanslist, kanslist 45 dagar.

2. Tjänsteman, som är stationerad i Nord-Amerika eller i Nord-Afrika, må för besök i hemlandet åtnjuta i följd icke blott honom för löpande år tillkommande semester utan jämväl semester för det näst föregående året, i den mån sådan icke redan av honom åtnjutits.

Tjänsteman, som är stationerad i Asien, i Syd-Amerika eller i Syd-Afrika, må under samma förutsättningar åtnjuta i följd semester för löpande och näst föregående två år.

Tjänsteman, som är stationerad i Australien, må under enahanda förutsättningar åtnjuta i följd semester för löpande och näst föregående tre år.

Därjämte må i detta moment avsedd tjänsteman ävensom tjänsteman å avlägset belägna orter inom Europa, därest Kungl. Maj:t prövar skäligt sådant medgiva, utöver dem tillkommande semester åtnjuta ledighet på samma villkor, som för semester äro stadgade, under den tid, som åtgår för resa till och från hemlandet, eller del därav.

3. Har tjänsteman för att efter åtnjutande av semester åter inställa sig till tjänstgöring försäkrat sig om lägenhet för avresa på sådan tid, att han enligt fastställd tidtabell och turlista skolat inträffa å tjänstgöringsorten före ledighetens utgång, skall det, där han prövas hava planlagt sin resa med nödig omsorg, icke föras honom till last, om han till följd av försening av järnvägståg eller ångfartyg eller annan därmed jämförlig omständighet senare framkommer till tjänstgöringsorten.

4. Kungl. Maj:t äger på därom gjord framställning, dock ej oftare än en gång vart tredje år, bevilja bidrag till kostnaden för hemresa under semester för tjänsteman vid beskickning eller konsulat i land utom Europa; dock må, där särskilda skäl därför tala, tjänsteman vid beskickningen i Rio de Janeiro samt vid generalkonsulaten i Batavia, Calcutta och Shanghai tilldelas sådant bidrag en gång vart annat år. Bidrag till resa må endast undantagsvis tilldelas förste kanslist och kanslist oftare än en gång vart fjärde år.

Sådant bidrag, som i detta moment avses, må icke beviljas till ett högre belopp, än som motsvarar kostnaden för biljett utan kosthåll för tjänstemannen till Stockholm och åter till tjänstgöringsorten.

Kungl. Maj:t äger föreskriva de villkor för åtnjutande av resebidrag, som må finnas lämpliga.

5. Det skall åligga sändebud, generalkonsul och konsul, som tjänstgöra inom Europa, att minst en gång vart annat år, i anslutning till semester, som beviljas honom, under högst 14 dagar, mot åtnjutande av ersättning för biljett från och till tjänstgöringsorten och i övrigt på de villkor, som för semester äro stadgade, ställa sig till ministerns för utrikes ärendena förfogande för tjänstgöring i utrikesdepartementet eller annorledes, på sätt ministern må föreskriva.

12 §. Försättes tjänsteman i disponibilitet, må Kungl. Maj:t tillerkänna honom *exspektansarvode*, vilket dock ej må sättas till högre belopp än lönen för den befattning han innehåft, minskad med A-avdrag.

- Tjänsteman äger, efter Kungl. Maj:ts prövning, åtnjuta oavkortad lön jämväl för den tid eller viss del av den tid, varunder han i anledning av utnämning eller förordnande att bestrida tjänst å annan ort befinner sig på resa mellan den förutvarande och den nya tjänstgöringsorten. 13 §.
- Vad i avlöningsreglementet 14 § 1 mom. stadgas äger motsvarande tillämpning med avseende dels å tjänsteman, som är anställd i land med tropiskt eller halvtropiskt klimat och vilken angripits av svårare klimatsjukdom i akut form, dels ock å tjänsteman, som å utländsk tjänstgöringsort angripits av där epidemiskt uppträdande svårare sjukdom, som icke alls eller allenast i sällsynta fall förekommer inom Sverige. 14 §.
- Huruvida eller i vilken mån ortstillägg skall utgå i fall, som här ovan eller i avlöningsreglementet 14 § avses, bestämmes av Kungl. Maj:t.
- Beträffande åtnjutande av ortstillägg vid vikariat skall, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda förordnar, gälla, att vikarien äger, mot avstående i förekommande fall av eget ortstillägg, åtnjuta, där vikariat avser befattning såsom chef för beskickning, generalkonsulat eller konsulat, hälften av med denna befattning förenat ortstillägg eller motsvarande belopp, men eljest hela ortstillägget för den andra befattningen eller däremot svarande belopp; dock att tjänsteman, som förordnas att under semester bestrida annan befattning å den ort, där han är anställd, ej härför må åtnjuta förhöjt ortstillägg. 21 §.
- Angående ersättning för flyttningskostnad äger Kungl. Maj:t meddela särskilda bestämmelser. 24 §.
- Tjänsteman i någon av lönegraderna 36—38, som första gången förordnas att innehava befattning såsom chef för beskickning, äger uppbära *ekiperingspenningar*: med 10 000 kronor, om med befattningen följer förmånen av fri bostad i staten tillhörigt hus, och i annat fall med 20 000 kronor. 28 §.
- Beskickningschef, som åtnjuter fri bostad i staten tillhörigt hus och förflyttas till enahanda befattning vid annan beskickning, där sådan förmån ej åtnjutes, äger, därest han ej tidigare varit chef för dylik beskickning, uppbära ekiperingspenningar med 10 000 kronor.
- Kostnaderna för vård å enskild sjukvårdsanstalt kunna, efter prövning av ministern för utrikes ärendena, helt eller delvis bestridas av statsmedel även i andra fall, än i avlöningsreglementet 31 § 2 mom. stadgas. 31 §.
- Avlider tjänsteman å ort utom riket, må, oavsett vad i avlöningsreglementet 34 § stadgas, utgå begravningshjälp med belopp, som Kungl. Maj:t prövar skäligt. 34 §.
- Om åtnjutande i visst fall av fri bostad i staten tillhörigt hus jämte bidrag till kostnad för uppvärmning och belysning av sådan skall lända till efterrättelse vad i staten för ortstillägg stadgas. 35—38 §§.

IV huvudtiteln.

Lantförsvarets kommandoexpedition.

Tjänstehästar. Beträffande den chefen för lantförsvarets kommandoexpedition tillkommande rätten till gottgörelse för tjänstehästar gäller vad därom är särskilt stadgat.

Skeppsgosseskolorna.

(Se lönekommitténs betänkande angående lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet.)

Sjökarteverket.

- 10 §. Civil tjänsteman skall, med bibehållande av den lönegrad han innehar, vara pliktig att, när helst så av Kungl. Maj:t prövas lämpligt, låta sig förflyttas till befattning med motsvarande eller liknande uppgifter inom annat verk.

V huvudtiteln.

Pensionsstyrelsen.

- 28 §. Till tjänsteman, som förordnats att bestrida befattning såsom *generaldirektörs ställföreträdare*, utgår ersättning med 1 000 kronor för år.

Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.

- 3 §. Med befattning såsom direktör vid vårdanstalten må kunna förenas anställning som läkare eller predikant därstädes.

Medicinalstyrelsen.

- 28 §. Till tjänsteman, som förordnats att bestrida befattning såsom *generaldirektörs ställföreträdare*, utgår ersättning med 1 000 kronor för år.

Provinsiälläkarstaten.

- 3 §. 1. Förste provinsiälläkare i Gotlands län skall utan särskild ersättning tillika bestrida provinsiälläkartjänsten i Visby distrikt.
2. Provisiälläkare skall, om han därtill med medicinalstyrelsens medgivande förordnas, vara skyldig att mot särskild ersättning, som, där ej överenskommelse kan träffas, bestämmas av medicinalstyrelsen, bestrida jämväl läkarbefattning vid sjukvårdsanstalt inom distriktet, vilken tillhör eller åtnjuter bidrag av staten, landsting eller kommun.
- 4 och 5 §§. För befattning såsom provinsiälläkare utgår lön enligt nedanstående *löneplan*, vilken upptager fyra *löneklasser* med särskilda för olika *lönegrupper* bestämda lönebelopp.
Provisiälläkarbefattningarnas fördelning å de särskilda lönegrupperna fastställs av Kungl. Maj:t. För bestämmande av provinsiälläkarnas placering i löneklass skola de i avlöningsreglementet 6, 7 och 9 §§ meddelade bestämmelserna äga motsvarande tillämpning.

Där ej annorlunda här nedan stadgas, skall vid avlöningsreglementets tillämpning å provinsialläkare i övrigt så anses, som om dessa tjänstemän tillhörde 27:e lönegraden.

Löneplan.

Löneklass	L ö n e g r u p p				
	I	II	III	IV	V
	Å r s l ö n , k r o n o r				
1	8 400	9 150	9 900	10 650	11 400
2	8 940	9 702	10 464	11 226	11 988
3	9 480	10 254	11 028	11 802	12 576
4	10 020	10 806	11 592	12 378	13 164

1. Därest provinsialläkare befordras till förste provinsialläkare och före tillträdet av sistnämnda tjänst åtnjuter lön enligt högsta löneklassen i den förra befattningen, äger han att, för omedelbar eller framtida uppflyttning till högre löneklass i den nya tjänsten, räkna sig till godo den tid intill tre år, varunder han tillhört förberörda löneklass i den förra befattningen. 7 § 1 mom.

2. Därest tjänsteman befordras eller eljest efter egen ansökning förflyttas från ordinarie befattning vid sådant statens verk, för vilket allmänna avlöningsreglementet är gällande, till provinsialläkartjänst, ankommer det på Kungl. Maj:t att, i anslutning till de i avlöningsreglementet fastställda grunderna, bestämman, efter vilken löneklass i den nya tjänsten lönen må utgå.

Förflyttas förste provinsialläkare efter egen ansökan till provinsialläkartjänst, äger han åtnjuta lön enligt högsta löneklassen i sistnämnda tjänst. 7 § 4 mom.

Tjänsteman skall vara pliktig underkasta sig dels, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, förändring av tjänstgöringsområdes omfattning, dels ock föreskrifterna i gällande provinsialläkartaxa. 10 § 1 mom.

Med uttrycket »det verk han tillhör» förstås medicinalstyrelsen och provinsialläkarstaten i allmänhet.

Tjänsteman, som åtnjuter semester eller tjänstledighet, skall till vikarien avstå det arvode enligt provinsialläkartaxan, vilket belöper å de av vikarien verkställda tjänstegöromålen. 11 och 12 §§.

Med de i punkt 1) b) omförmälda kurserna likställas medicinska fortsättningskurser samt för provinsialläkare och förste provinsialläkare avsedda utbildnings- och repetitionskurser. 13 §.

1. Förste provinsialläkare, vilken förordnas att bestrida befattning såsom medicinalråd, äger uppbära vikariatsersättning med belopp, som av Kungl. Maj:t bestämmes. 21 §.

2. Till provinsialläkare, vilken förordnas att såsom vikarie bestrida förste provinsialläkarbefattning, utgår vikariatsersättning enligt medicinalstyrelsens bestämmande med högst 15 kronor för dag.

3. Till provinsialläkare, vilken förordnas att jämte egen tjänst bestrida provinsialläkartjänst i angränsande distrikt, utgår vikariatsersättning enligt medicinalstyrelsens bestämmande med högst 10 kronor för dag.

28 §. Förste provinsialläkare äger åtnjuta ersättning med av Kungl. Maj:t fastställt årligt belopp för bestridande av kostnader för expeditionslokal samt skrivhjälp och andra expenser. Sådan ersättning utgår, där ej för särskilt fall annorlunda bestämmes, till befattningens ordinarie innehavare jämväl för tid, varunder han åtnjuter semester eller tjänstledighet, dock med skyldighet för honom att utan kostnad för vikarien tillhandahålla denne ej mindre expeditionslokal än även inom det för ändamålet anvisade beloppet skrivhjälp, skrivmaterialier och telefon.

Under vakans å förste provinsialläkartjänst uppbäres beloppet av vikarien å tjänsten.

Bostad m. m. Provinsialläkare i distrikt, där särskild bostad är av distriktet för läkaren anordnad och av länsstyrelsen, efter förste provinsialläkarens hörande, godkänd, är skyldig att förhyra densamma till av länsstyrelsen fastställt belopp, icke överstigande 1 800 kronor om året.

Innehavare av dylik bostad eller, om han avlidit, hans dödsbo åligger att till vikarie å provinsialläkartjänsten eller ny innehavare därav kostnadsfritt upplåta till bostaden hörande mottagningslokal ävensom, i den omfattning, som kan finnas lämplig, mot skälig gottgörelse tillhandahålla erforderligt bostadsutrymme.

Det åligger provinsialläkare att jämväl i fall, då bostad för honom icke finnes anordnad, där så påkallas och omständigheterna sådant medgiva, mot skälig gottgörelse tillhandahålla vikarie nödigt bostadsutrymme samt, i förekommande fall, mottagningsrum.

Statens sinnessjukhus.

11 § 1 mom. I stället för vad i 11 § 1 mom. stadgas gäller, att för tjänsteman, tillhörande den kvinnliga sjukvårdspersonalen, den årliga semestertidens längd utgör 25 dagar intill det år, under vilket hon fyller 40 år, samt därefter 35 dagar.

28 §. För tjänstgöring å s. k. fast avdelning utgår till tjänsteman bland sjukvårdspersonalen särskild ersättning, beräknad efter 210 kronor för år.

Läroanstalterna för barnmorskor.

3 §. Med befattning såsom överlärare eller barnmorskelärare vid läroanstalt för barnmorskor må kunna förenas befattning vid det barnbördshus, dit läroanstalten är förlagd.

Överståthållarämbetets kansli.

3 §. Med annan befattning i överståthållarämbetets kansli än sekreterarbefattningen må kunna förenas tjänst å kommuns stat.

Tjänsteman i överståthållarämbetets kansli skall vara skyldig att låta sig förflyttas till annan befattning i samma lönegrad inom statsförvaltningen i Stockholm. 10 §.

Länsstyrelserna.

Med annan befattning än landssekreterar-, landskamrerar- eller länsassessorsbefattning må kunna förenas tjänst å kommuns stat. 3 §.

Med uttrycket »det verk han tillhör» förstås landsstaten i allmänhet, utan begränsning till det egna länet. 10 §.

VI huvudtiteln.

Postverket.

Befordras tjänsteman från tjänst inom lägre lönegrad till postexpeditör, må, i den mån så provas skäligt, för bestämmandet av hans begynnelselönen i den nya tjänsten och sedermera för hans uppflyttning till högre löneklass kunna tillgodoföras honom intill hälften av den tjänstetid han innehaft ordinarie anställning vid verket; dock må härvid icke samtidigt tillämpas avlöningsreglementet 7 § 1 mom. samt ej heller i något fall tillgodoräknas honom mera än sex år. 7 § 2 mom.

Till tjänsteman, som förordnats att bestrida befattning såsom *generaldirektörs ställföreträdare*, utgår ersättning med 2 000 kronor för år. 28 §.

Telegrafverket.

Förmånen av *nedsatt avgift för abonnemang å rikstelefon* anses icke såsom avlöningsförmån och föranleder icke avdrag å avlöningen. 2 §.

Befordras tjänsteman från tjänst inom lägre lönegrad till kontorsskrivare eller telegrafassistent, må, i den mån så provas skäligt, för bestämmandet av hans begynnelselönen i den nya tjänsten och sedermera för hans uppflyttning till högre löneklass kunna tillgodoföras honom intill hälften av den tjänstetid han innehaft ordinarie anställning vid verket; dock må härvid icke samtidigt tillämpas avlöningsreglementet 7 § 1 mom. samt ej heller i något fall tillgodoräknas honom mera än sex år. 7 § 2 mom.

Tjänsteman, som förordnats såsom *telefondirektör i Stockholm* men vilkens förordnande upphör, återgår till ordinarie befattning vid verket i den lönegrad han tillhörde vid tillträdande av förordnandet; och skall för bestämmandet av hans placering i löneklass så anses, som om han även under den tid förordnandet varat innehaft ordinarie befattning i nämnda lönegrad. 10 §.

Där så erfordras för beredande av ordinarie tjänst åt dylik tjänsteman, äger Kungl. Maj:t besluta därav betingad tillfällig ökning av antalet ordinarie befattningar.

- 28 §. 1. Till tjänsteman, som förordnats att bestrida befattning såsom *general-direktörs ställföreträdare*, utgår ersättning med 2 000 kronor för år.
2. Till rikstelefonist, vilken förordnats såsom *föreståndare för växeltelefonstation*, kan utgå särskild ersättning med högst 420 kronor för år.

Statens järnvägar.

- 2 §. Förmånen av *fria resor och fria varutransporter å järnväg* anses icke såsom avlöningsförmån och föranleder icke avdrag å avlöningen.
- 7 § 1 mom. Lokomotivförare, som vid befordran till lokomotivmästare åtnjöt eller från tiden för lokomotivmästartjänstens tillträdande skulle såsom lokomotivförare hava kommit i åtnjutande av lön enligt den näst högsta eller den högsta för lokomotivförare gällande löneklassen, äger tillträda lön enligt den löneklass, som är närmast högre än den, till vilken han eljest skolat hänföras.
- Lokomotivförare, som vid befordran till lokomotivmästare åtnjöt lön enligt 14:e löneklassen, skall i fråga om begynnelselönen i den nya tjänsten tillgodoräknas den tid, intill tre år, han åtnjutit lön enligt berörda löneklass.
- 7 § 2 mom. Befordras tjänsteman från tjänst inom lägre lönegrad till kontors- eller stationsskrivare, må, i den mån så prövas skäligt, för bestämmandet av hans begynnelselönen i den nya tjänsten och sedermera för hans uppflyttning till högre löneklass kunna tillgodoföras honom intill hälften av den tjänstetid han innehaft ordinarie anställning vid verket; dock må härvid icke samtidigt tillämpas avlöningsreglementet 7 § 1 mom. samt ej heller i något fall tillgodoräknas honom mera än sex år.
- 10 §. Tjänsteman, som förordnats såsom *distriktschef vid statens järnvägar* men vilkens förordnande upphör, återgår till ordinarie befattning vid verket i den lönegrad han tillhörde vid tillträdande av förordnandet; och skall för bestämmandet av hans placering i löneklass så anses, som om han även under den tid förordnandet varat innehaft ordinarie befattning i nämnda lönegrad.
- Där så erfordras för beredande av ordinarie tjänst åt dylik tjänsteman, äger Kungl. Maj:t besluta därav betingad tillfällig ökning av antalet ordinarie befattningar.
- 19 §. Rörande s. k. frisdag eller i stället för sådan tilldelad fridag gäller vad därom må vara särskilt stadgat.
- 20 §. Den, som bestrider tjänst å ort, tillhörande kallortsklass VI, må, därest tjänstgöringen är av beskaffenhet att i särskilt hög grad utsätta honom för inverkan av ortens klimatiska förhållanden, kunna enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser tilldelas *kallortstraktamente* med 60 öre för varje tjänstgöringsdag.
- 21 §. Lokomotivförare, som på grund av förordnande bestrider tjänst såsom lokomotivmästare, äger utöver vikariatsersättning enligt avlöningsreglementet 21 § 1 mom. uppbära ersättning för mistade lokomotivtjänstpenningar enligt de närmare grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas.

Angående de särskilda ersättningar eller andra förmåner, som må utgå för tjänstgöring å lokomotiv eller vid statens järnvägars färjor och fartyg, förordnar Kungl. Maj:t. 22 §.

1. Överdirektör och souschef äger utöver lönen uppbära särskild ersättning med 1 000 kronor för år. 28 §.

2. Tjänsteman, som på grund av förordnande bestrider göromål såsom *tågdirigent*, erhåller särskild ersättning, beräknad efter högst 600 kronor för år.

3. Tjänsteman, som bestrider *beredskapstjänst*, kan tilldelas särskild ersättning med högst 60 öre för helt dygn.

Statens vattenfallsverk.

Förmånen av *fri elektrisk belysning* eller nedsatt avgift för elektrisk strömförbrukning anses icke såsom avlöningsförmån och föranleder icke avdrag å avlöningen. 2 § (38 §).

Befordras tjänsteman från tjänst inom lägre lönegrad till kontorsskrivare, må, i den mån så prövas skäligt, för bestämmandet av hans begynnelselön i den nya tjänsten och sedermera för hans uppflyttning till högre löneklass kunna tillgodoföras honom intill hälften av den tjänstetid han innehaft ordinarie anställning vid verket; dock må härvid icke samtidigt tillämpas avlöningsreglementet 7 § 1 mom. samt ej heller i något fall tillgodoräknas honom mera än sex år. 7 § 2 mom.

Tjänsteman, som förordnats såsom *kraftverksdirektör* men vilkens förordnande upphör, återgår till ordinarie befattning vid verket i den lönegrad han tillhörde vid tillträdande av förordnandet; och skall för bestämmandet av hans placering i löneklass så anses, som om han även under den tid förordnandet varat innehaft ordinarie befattning i nämnda lönegrad. 10 §.

Där så erfordras för beredande av ordinarie tjänst åt dylik tjänsteman, äger Kungl. Maj:t besluta därav betingad tillfällig ökning av antalet ordinarie befattningar.

1. *Driftchef vid Porjus kraftverk* äger åtnjuta särskild ersättning med 1 000 kronor för år. 28 §.

2. Till personal, som tjänstgör å bogserbåt, må utgå *provision* å den för bogseringen inflytande bruttoinkomsten enligt av Kungl. Maj:t godkända grunder.

VII huvudtiteln.

Tullverket.

Med ordinarie befattning må kunna förenas uppdrag såsom tullverkets ombudsman. 3 §.

Befordras tjänsteman från tjänst inom lägre lönegrad till kammarskrivare, må, i den mån så prövas skäligt, för bestämmandet av hans begynnelselön i den nya tjänsten och sedermera för hans uppflyttning till högre löneklass kunna

na tillgodoföras honom intill hälften av den tjänstetid han innehaft ordinarie anställning vid verket; dock att härvid icke må samtidigt tillämpas avlöningsreglementet 7 § 1 mom. samt ej heller i något fall tillgodoräknas honom mera än sex år.

- 20 §. Den, som bestrider tjänst å ort, tillhörande kallortsklass VI, må, därest tjänstgöringen är av beskaffenhet att i särskilt hög grad utsätta honom för inverkan av ortens klimatiska förhållanden, kunna enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser tilldelas *kallortstraktamente* med 60 öre för varje tjänstgöringsdag.

VIII huvudtiteln.

Domkapitlens expeditioner.

- 10 §. Med uttrycket »det verk han tillhör» förstås samtliga domkapitel och Stockholms stads konsistorium.

Akademien för de fria konsterna med konsthögskolan.

- 3 §. Med befattning såsom professor vid konsthögskolan, utom beträffande professuren i arkitektur samt professuren i svensk arkitekturhistoria, må kunna förenas annan tjänst å rikets eller kommuns stat.

- 11 §. Lärare vid konsthögskolan äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas.

Bostad m. m. Förste vaktmästaren, vaktmästaren, portvakten och eldaren skola, i ersättning för begagnande av dem i akademiens hus anvisade bostäder jämte förmån av bränsle och lyse, till akademien erlægga hyra med belopp, som fastställles enligt de i avlöningsreglementet 36 och 38 §§ stadgade grunderna.

Musikaliska akademien med musikkonservatoriet.

- 3 §. Med befattning såsom ordinarie lärare vid musikkonservatoriet må kunna förenas annan tjänst å rikets eller kommuns stat.

- 6 §. Den, som innehar mer än en befattning vid musikaliska akademien eller vid musikkonservatoriet, må åtnjuta avlöningsförhöjning allenast å en av dessa befattningar.

- 11 §. Lärare vid musikkonservatoriet äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas. Akademiens sekreterare äger efter akademiens bestämmande åtnjuta ferier under den tid av året, då hans verksamhet i akademiens tjänst icke påfordras.

Universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet.

- 2 § 1 mom. Vad genom donation av enskild tillförsäkrats innehavare av viss tjänst i uttryckligt syfte att bereda denne särskild förmån utöver honom eljest tillkommande avlöning skall oavkortat komma samme tjänstinnehavare till godo.

Har i avseende å professur, vars avlöning bestrides helt eller delvis av donationsmedel, av donator uppställts villkor eller beträffande den genom riksrådet Skyttes donation vid Uppsala universitet upprättade professuren i vältalighet och statskunskap mellan patronus för den Skytteanska stiftelsen och professurens innehavare överenskommelse träffats av innehåll, som strider mot någon av avlöningsreglementets bestämmelser, skall vad i särskild ordning sålunda bestämts lända till efterrättelse.

Med professorsbefattning inom medicinsk fakultet eller vid karolinska institutet må vara förenad annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, när dylik förening är i vederbörande av Kungl. Maj:t fastställda stadgar föreskriven eller medgiven eller Kungl. Maj:t i särskilda fall annars finner skäl därtill giva lov. 3 § 1 mom.

Befattning såsom musikdirektör, kapellmästare eller gymnastiklärare vid något av universiteten må kunna förenas med annan tjänst av motsvarande slag å rikets eller kommuns stat.

Med uttrycket »vederbörande myndighet» förstås kanslern för rikets universitet. 3 § 3 mom.

I stället för vad i 10 § stadgas gäller, att akademisk lärare skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändring i vederbörande universitets eller institutions organisation eller verksamhet eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende vara pliktig att, med bibehållande av den tjänsteställning och lönegrad han innehar, i enlighet med nya eller förändrade föreskrifter sköta de med befattningen förenade göromålen. 10 §.

Lärare äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande statuter eller stadgar föreskrivas. 11 §.

Kanslern för rikets universitet äger, då han finner skäl därtill föreligga, att akademisk lärare, som för bedrivande av vetenskapligt arbete åtnjuter befrielse från övriga med tjänsten förenade göromål, skall för sådan tid vidkännas allenast A-avdrag å lönen. 17 § 1 mom.

Tandläkarinstitutet.

Lärare äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas. 11 §.

Farmaceutiska institutet.

Lärare äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas. 11 §.

Tekniska högskolan.

Lärare äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas. 11 §.

Chalmers tekniska institut.

- 11 §. Lärare äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas.

De allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, småskoleseminarierna, de tekniska läroverken, blindundervisningsanstalterna, vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, dövstumskolorna samt folkskolinspektörerna.

(Se lönekommitténs betänkande angående lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet.)

Gymnastiska centralinstitutet.

- 10 §. Lärare skall, med bibehållande av den lönegrad han innehar, vara pliktig att, när helst så av Kungl. Maj:ts prövas lämpligt, låta sig förflyttas till annan befattning inom statsförvaltningen med motsvarande eller liknande arbetsuppgifter.

- 11 §. Lärare äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas.

IX huvudtiteln.*Domänverket.*

- 11 § 1 mom. Beträffande kronojägare, skogsrättare, skogstaxator, skogsskolföreståndare, jägmästare, flottledsingenjör och överjägmästare gäller i fråga om semester tidens längd, att denna med 5 dagar understiger för tjänstemän i motsvarande lönegrader eljest föreskrivet antal semesterdagar.

Statens lantbruksingenjörer.

- 10 §. Lantbruksingenjör är pliktig att, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underkasta sig såväl förändring av tjänstgöringsområdes omfattning som ock omreglering av extra inkomster, som kunna åtfölja lantbruksingenjörsbefattning eller utgå för bestyr i samband därmed.

- 11 §. I fråga om lantbruksingenjör gäller, att semester må åtnjutas endast i den mån sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång och utan kostnad för statsverket.

- 12 §. Det åligger lantbruksingenjör, som åtnjuter tjänstledighet, ej mindre att, där sådant påkallas och där så enligt lantbruksstyrelsens beprövande utan större svårigheter kan ske, mot skälighets ersättning tillhandahålla vikarie nödig expeditionlokal, än även att till vikarie avstå det arvode enligt taxa, vilket belöper å de av denne verkställda tjänstegöromålen.

Statskonsulenterna.

Statskonsulent skall, med bibehållande av den lönegrad han innehar, vara pliktig att, när helst så av Kungl. Maj:t prövas lämpligt, låta sig förflyttas till annan befattning inom statsförvaltningen med motsvarande eller liknande arbetsuppgifter. 10 §.

Flyinge hingstdepå och stuteri samt Strömsholms hingstdepå.

I fråga om depåchef vid stuteristaten samt veterinären vid Flyinge hingstdepå och stuteri gäller, att semester må åtnjutas, endast i den mån sådant kan ske utan hinder för göromålets behöriga gång och utan kostnad för statsverket. 11 §.

Depåchef skall vara skyldig att underkasta sig den förflyttning till annan depåchefsbefattning vid stuteristaten, som kan bliva honom av Kungl. Maj:t ålagd. Varder depåchef sålunda förflyttad från befattning med högre lön till befattning med lägre sådan, skall han, intill utgången av den period förordnandet avser, bibehållas vid den högre lönen. Förflyttning.

Veterinärhögskolan.

Lärare äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas. 11 §.

Till verkmästare vid veterinärhögskolans hovbeslagssmedja må utgå *provision* av tio procent å den vid smedjan inflytande inkomsten, efter avdrag av kostnaderna för smedjans drift. 28 §.

Veterinärinrättningen i Skara.

(Se lönekommitténs betänkande angående löne reglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet.)

Veterinärstaten.

Med länsveterinärbefattning må kunna förenas tjänst å kommuns stat. 3 §.

Länsveterinär är pliktig att, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underkasta sig såväl förändring av tjänstgöringsområdes omfattning som ock omreglering av extra inkomster, som kunna åtfölja länsveterinärbefattning eller utgå för bestyr i samband därmed. 10 §.

Det åligger länsveterinär, som åtnjuter semester eller tjänstledighet, såväl att, 11 och 12 §§. där ej för särskilt fall annorlunda bestämmes, utan ersättning tillhandahålla vikarie nödig expeditionslokal och sovplats som ock att till vikarie avstå det arvode enligt taxa, vilket belöper å de av denne verkställda tjänstegöromålen.

Statens lokala fiskeridministration.

Tjänsteman skall, med bibehållande av den lönegrad han innehar, vara pliktig att, när helst så av Kungl. Maj:t prövas lämpligt, låta sig förflyttas till 10 §.

annan befattning inom statsförvaltningen med motsvarande eller liknande arbetsuppgifter.

Skogshögskolan.

- 11 §. Lärare äga årligen i stället för semester åtnjuta *ferier* å tider, som i vederbörande stadgar föreskrivas.

Rikets allmänna kartverk.

- 10 §. Civil tjänsteman skall, med bibehållande av den lönegrad han innehar, vara pliktig att, när helst så av Kungl. Maj:t prövas lämpligt, låta sig förflyttas till annan befattning inom statsförvaltningen med motsvarande eller liknande arbetsuppgifter.

X huvudtiteln.

Fartygsinspektionen.

- 11 §. I fråga om andre fartygsinspektör gäller, att semester må åtnjutas endast i den mån sådant kan ske utan hinder för göromålets behöriga gång och utan kostnad för statsverket.

Navigationsskolorna.

(Se lönekommitténs betänkande angående lönereglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet.)

Lots- och fyrstaten.

- 11 §. Nedannämnda tjänstemän må, när det kan ske utan hinder för göromålets behöriga gång, åtnjuta *semester* under ett och samma kalenderår:

Befattningshavare å fyrskepp, vars besättning beräknas för kalenderår på-mönstrad:

mindre än 6 månader	15 dagar
6 men ej 7 »	25 »
7 » » 8 »	35 »
8 » » 9 »	45 »
9 » » 10 »	55 »
10 » » 11 »	65 »
11 » » 12 »	75 »
12 månader	90 »

- 20 §. 1. Vad i avlöningsreglementet 20 § stadgas angående kallortstillägg gäller icke beträffande lots- och fyrpersonalen.

2. Till tjänsteman, som är stationerad å sådan ort, där vistelsen till följd av ortens särskilt ensliga belägenhet kan, fränsett ökade levnadskostnader, anses medföra avsevärda olägenheter, utgår *enslighetstillägg* med nedanstående för olika klasser bestämda belopp för år räknat, nämligen:

för enslighetsklass I	90 kronor
» » II	150 »
» » III	210 »
» » IV	270 »

Det ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma de orter, där enslighetstillägg må utgå, samt dessa orters fördelning å de olika klasserna.

Under tjänstgöring ombord å fyrskepp eller å lotsverkets tjänstefartyg må där anställd tjänsteman enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder åtnjuta fri kost eller kostpenningar. Fri kost.

1. Av de enligt särskilda stadganden vederbörande lotsplats tillfallande lotspenningarna skall den vid platsen tjänstgörande lotspersonalen äga åtnjuta fyrtyo procent. Enligt av Kungl. Maj:t meddelade grunder utgår av den personalen sålunda tillkommande andelen i lotspenningar *lotslott* till överlots, lotsförman och lots. Lotslott.

Lotslott utgår endast för tid, varunder tjänstgöring bestrides, samt under semester. Under tjänstledighet med helt eller delvis bibehållen avlöning äger dock till lotslott eljest berättigad tjänsteman under högst sex månader i följd uppbära ersättning för mistad lotslott med belopp motsvarande

a) hela lotslotten, därest tjänstemannen under ledigheten åtnjuter oavkortad lön,

b) åttio procent av lotslotten, därest tjänstemannen under ledigheten skall vidkännas A-avdrag,

c) sextio procent av lotslotten, därest tjänstemannen under ledigheten skall vidkännas B-avdrag.

Ersättning för hela den mistade lotslotten skall jämväl utbetalas, därest här avsedd tjänsteman förordnats att såsom vikarie uppehålla befattning, som icke är förenad med rätt till lotslott.

Under tjänstgöring å fyrskepp, som är liggande å sin station eller är under Fyrskeppstillgång till eller från stationen, äga nedanstående tjänstemän åtnjuta *fyrskeppstillägg* med följande för särskilda stationsgrupper bestämda belopp för dag räknat, nämligen: lägg.

	Stations- grupp A kr.	Stations- grupp B kr.	Stations- grupp C kr.
Fyrbiträde	1:--	1:50	2:—
Fyrvaktare å 2:a och 3:e klass fyrskepp	1:20	1:70	2:20
» å 1:a klass fyrskepp	1:50	2:—	2:50
Fyrmästare å 3:e klass fyrskepp	1:70	2:20	2:70
» å 2:a » »	2:10	2:60	3:10
Distriktsfyrmästare	2:80	3:30	3:80
Fyrmästare å 1:a klass fyrskepp }			

Fyrskeppstilläggen utgå med femtio procent förhöjda belopp under tiden från och med den 16 oktober till och med den 31 mars å sådana fyrskepp, som äro stationerade norr om 60:e breddgraden, samt från och med den 16 november till och med den 15 mars å andra fyrskepp.

Under tjänstgöring å påmönstrat fyrskepp under annan tid, än i första stycket avses, äga där nämnda tjänstemän åtnjuta fyrskeppstillägg med hälften av eljest gällande belopp.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma stationsorternas fördelning å förenämnda tre grupper.

28 §. 1. För å fyr eller fyrskepp verkställd *mistsignalering* utgår ersättning till varje person, som måste anlitas i anledning av signaleringen, med 50 öre för hel timme och 25 öre för halv timme eller del därav.

2. Tjänsteman, tillhörande lotspersonalen, äger enligt närmare av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser åtnjuta de i gällande förordning angående lotsverket medgivna, från sjöfarten utgående ersättningarna och förmånerna.

Avdrag för
vissa natura-
förmåner.

Där tjänsteman åtnjuter annan naturaförmån, än i avlöningsreglementet 2 avd. 5 och 6 kap. omförmåles, eller ersättning i penningar för sådan förmån, skall i förra fallet ersättning för förmånens värde erläggas av förmånstagaren genom avdrag å avlöningen och i senare fallet avräkning ske å avlöningen med det belopp, varmed ersättning för den avlösta förmånen utgår, allt i den ordning lotsstyrelsen bestämmer.

XI huvudtiteln.

Statens pensionsanstalt.

10 §. Tjänsteman skall, med bibehållande av den lönegrad han innehar, vara pliktig att, när helst så av Kungl. Maj:t prövas lämpligt, låta sig förflyttas till annan befattning inom statsförvaltningen med motsvarande eller liknande arbetsuppgifter.

IV. Ekonomisk innebörd av kommitténs förslag.

Kommittén har verkställt ingående undersökningar för att klarlägga, vilka kostnader ett genomförande av det framlagda förslaget skulle, bortsett från undervisningsväsendets befattningshavare, innebära för statsverket. I detta syfte hava till en början införskaffats uppgifter rörande fördelningen å olika lönegrader och ortsgupper av samtliga de nyreglerade verkens ordinarie tjänstemän, varefter uträknats kostnaderna för deras avlönande enligt nu gällande grunder. Resultatet framgår av bifogade tablå 1.

För att kunna bedöma verkningarna av löneplanens omläggning från sju till fem ortsgupper har beträffande vissa stora verk, som hava befattningshavare fördelade å många lönegrader och spridda över hela landet, nämligen postverket, telegrafverket, statens järnvägar, tullverket och domänverket, specifikt för varje ort inom landet, där tjänstemän vid något av dessa verk finnas stationerade, uträknats dels antalet ordinarie tjänstemän inom olika lönegrader, dels ock till vilken ortsgrupp i 5-ortsplanen orten skulle komma att enligt kommitténs förslag hänföras. Med ledning härav hava sedan lönekostnaderna beräknats. Utfallet av den gjorda undersökningen framgår, vad de fyra förstnämnda verken beträffar, av tablåerna 2 a och 2 b, därav 2 a visar situationen för närvarande och 2 b, hur den skulle te sig efter omläggningen. Domänverket har redovisats i särskilda tablåer, 3 a och 3 b, enär det i fråga om detta verk gällt icke blott en omläggning från sju till fem ortsgupper utan övergång till ett helt nytt lönesystem.

Även beträffande övriga verk och befattningshavargrupper har kommittén verkställt så noggranna beräkningar det varit möjligt utan att företaga lika långt gående detaljundersökningar rörande tjänsternas gruppering å dyrorter, som ägt rum i fråga om de förut omförmälda fem största verken.

I nedanstående översikt har kommittén sammanfattat resultatet av sina undersökningar rörande lönekostnaderna enligt nuvarande och föreslagna grunder:

Myndighet och befattningshavare	Antal tjänstemän	Nuvarande löner inkl. 15 % maximalt dyrtidstillägg	Föreslagna löner	Ökning + minskning —
<i>Befattningshavare i lönegraderna 1—30</i>				
Postverket, telegrafverket, statens järnvägar och tullverket	32 449	122 339 000	127 230 000	+ 4 891 000
Domänverket	808	4 009 000	4 118 000	+ 109 000
Provinsialläkarstaten	325	3 204 000	3 312 000	+ 108 000
Övriga verk	9 706	39 750 000	41 333 000	+ 1 583 000
<i>Befattningshavare i lönegraderna 31—38</i>				
Övriga befattningshavare	270	3 928 000	4 418 000	+ 490 000
Barntillägg	72	1 604 000	1 816 000	+ 212 000
	—	1 990 000	—	— 1 990 000
Summa	43 630	176 824 000	182 227 000	+ 5 403 000

Såsom synes av sammanställningen, innebär kommitténs förslag i jämförelse med vad som nu gäller en kostnadsökning av c:a 5.4 miljoner kronor eller ungefär 3 % av nuvarande lönesumma; en till synes mycket måttlig ökning i betraktande av den utökning av löneplanens spännvidd, som kommittén ansett sig böra föreslå för åstadkommande av en rättvisare dyrortsgruppering.

Av ekonomisk betydelse äro emellertid icke blott ändringarna i själva löneplanen utan även åtskilliga andra bestämmelser i det föreliggande förslaget. I *fördyrande* riktning verka sålunda särskilt:

- 1) borttagandet av nu gällande begränsning i fråga om kvinnlig tjänstemans rätt till uppflyttning i högre löneklass;
- 2) de ändrade grunderna i fråga om vikariatsersättnings bestämmande;
- 3) införandet av utsträckta sjukvårdsförmåner beträffande den egentliga civilförvaltningen;
- 4) höjningen av begravningshjälpen;
- 5) medgivandet av förmånligare rabattvillkor vid inköp av uniformspersedlar.

I *besparande* riktning åter verka bl. a.:

- 1) begränsningen i rätten att tillgodoräkna föregående tjänstgöring för uppflyttning i löneklass;
- 2) borttagandet av de kostnadsfria sjukdagarna;
- 3) inskränkningarna i den rätt till läkarvård på statens bekostnad, som nu tillkommer bl. a. de affärsdrivande verkens tjänstemän.

Merutgifterna resp. besparingarna för statsverket av ovan omförmälda ändringar i nu gällande avlöningsvillkor kunna i flertalet fall knappast med någon större grad av exakthet på förhand beräknas. Vad emellertid angår borttagandet av begränsningen i fråga om kvinnliga tjänstemäns rätt till uppflyttning i högre löneklass, har kommittén, på sätt tidigare i annat sammanhang meddelats, efter verkställd utredning ansett den härav föranledda kostnadsökningen kunna under viss förutsättning uppskattas till c:a 0.83 miljoner kronor. I övriga fall nödgas kommittén inskränka sig till mera allmänt hållna antydningar.

Största intresset torde då den frågan tilldraga sig, vilken ekonomisk betydelse förslaget om den fria sjukvårdens utsträckande att omfatta hela civilförvaltningen kan antagas hava. Kommittén vill då erinra därom, att flertalet statsanställda, nämligen de affärsdrivande verkens tjänstemän m. fl. befattningshavargrupper, för närvarande åtnjuta en vidsträcktare rätt till fri läkarvård på statens bekostnad än den av kommittén föreslagna. Tages samtidigt i betraktande den besparing, som uppstår genom de kostnadsfria sjukdagarnas bortfallande, en besparing som enbart för statens järnvägars del beräknats uppgå till omkring 210,000 kronor, torde man våga förutsätta, att de med föreslagna ändringar i fråga om sjukvård och sjukledighet förknippade merutgifterna resp. besparingarna i det stora hela komma att taga ut varandra.

Övriga här omförmälda ändringsförslag torde i jämförelse med andra förekommande kostnadssiffror röra sig om mindre betydande belopp. Med hänsyn härtill ävensom till svårigheten att erhålla en fast grund för beräkningarna har kommittén ansett inga siffror vara bättre än mindre tillförlitliga siffror.

Fördelning & ortsg grupper av ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och tullverket enligt *Förslagen* löneplan.

Tabl 2 b.

Lönegrad	I-ort		II-ort		III-ort		IV-ort		V-ort		Summa	
	antal tjänstemän	löne-kostnad	antal tjänstemän	löne-kostnad	antal tjänstemän	löne-kostnad	antal tjänstemän	löne-kostnad	antal tjänstemän	löne-kostnad	tjänstemän	löne-kostnad
1	—	—	—	—	4	10 272	8	21 888	16	46 464	28	78 624
2	—	—	—	—	30	87 120	62	191 952	253	831 864	364	1 161 696
3	—	—	15	40 680	2 585	7 941 120	2 462	8 065 512	1 832	6 375 860	11 714	35 868 516
4	—	10 080	2 971	8 520 828	911	2 951 640	1 187	4 102 272	936	3 436 992	4 174	13 863 744
5	1 864	4 965 696	795	2 404 080	704	2 399 232	828	3 010 608	683	2 639 112	2 963	10 888 604
6	345	968 760	577	1 834 860	861	3 078 936	1 009	3 850 344	1 018	4 129 008	3 949	14 519 544
7	171	504 792	735	2 451 960	—	—	—	—	—	—	—	—
8	326	1 009 296	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	—	—	204	751 536	354	1 397 592	480	2 021 760	338	1 512 888	1 406	5 786 376
10	—	102 600	21	604 656	187	776 424	245	1 084 860	591	2 780 064	1 200	5 321 604
11	—	75 600	156	1 692 480	590	2 605 440	717	3 372 768	313	1 562 496	2 252	10 055 664
12	—	852 480	410	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	—	—	287	1 439 592	299	1 600 248	467	2 656 296	547	3 295 128	1 670	9 318 864
16	—	327 600	86	464 400	155	892 800	197	1 205 640	174	1 127 520	710	4 184 280
17	—	493 920	82	474 288	86	530 448	143	936 936	185	1 283 160	507	3 284 232
18	—	59 400	57	351 576	19	124 944	46	321 264	45	332 640	218	1 424 184
19	—	293 760	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	—	—	73	506 328	63	465 696	110	863 280	126	1 046 304	400	3 063 048
21	—	181 440	10	73 800	38	298 680	80	667 200	118	1 040 760	247	2 087 340
22	—	6 900	48	378 432	41	343 908	55	489 060	49	460 404	199	1 716 084
23	—	44 280	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	—	—	20	178 800	40	379 200	35	350 700	50	528 000	145	1 436 700
25	—	—	2	18 984	4	40 176	4	42 384	3	33 444	13	134 988
26	—	—	5	50 220	22	233 376	33	368 676	47	551 592	107	1 208 864
27	—	—	5	52 980	11	122 892	23	270 204	55	677 820	94	1 123 896
28	—	—	—	—	—	—	—	—	17	219 504	17	219 504
29	—	—	—	—	1	12 300	16	206 400	2	27 000	19	245 700
30	—	—	2	—	2	25 848	14	189 504	34	481 032	50	696 384
S:a	3 248	9 896 604	6 538	22 290 480	7 007	26 318 292	8 221	34 289 508	7 485	34 485 260	32 449	127 230 144

Ann. Enligt kommitténs förslag skulle ortsg grupperna omfattas: ortsg grupp I: A- och B-orter, med undantag av B-orter mellan indextalen 971—990; ortsg grupp II: övriga B-orter, C-orter samt D-orter mellan indextalen 1 051—1 070; ortsg grupp III: D-orter, med undantag av förut under II nämnda, samt E-orter; ortsg grupp IV: F-orter samt G-orter mellan indextalen 1 231—1 270; ortsg grupp V: G-orter, med undantag av förut under IV nämnda.

Tablå 2 a.

Fördelning å ortogrupper av ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och tullverket jämte kostnaderna för deras avlöande enligt *nuvarande* löneplan, inberäknat 15 % dyrtidstillägg (exkl. barnstillägg).

Löne- grad	O r t s g r u p p												Summa									
	A			B			C			D			E			F			G			
	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad		
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
5	888	2 119 152	1 836	3 551 088	12	31 536	14	38 304	38	108 528	1 916	5 552 568	2 047	6 165 564	1 569	4 923 522	2 325	7 560 900	11 714	34 572 186	364	1 094 100
6	134	360 192	260	730 080	524	1 534 272	641	1 961 460	848	2 636 640	429	1 377 090	655	2 192 940	713	2 361 456	1 054	3 617 328	4 174	13 261 428	4 174	13 261 428
7	50	141 000	135	399 830	369	1 137 996	429	1 377 090	655	2 192 940	429	1 377 090	655	2 192 940	468	1 625 832	857	3 095 484	2 963	9 969 672	2 963	9 969 672
8	137	406 068	242	749 232	481	1 396 440	614	2 070 408	721	2 535 036	614	2 070 408	721	2 535 036	627	2 287 296	1 177	4 463 184	3 949	13 907 664	3 949	13 907 664
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	7	23 184	35	120 960	114	411 768	173	649 788	367	1 435 704	173	649 788	367	1 435 704	281	1 143 108	429	1 806 948	1 406	5 591 460	1 406	5 591 460
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	99	368 280	159	618 192	263	1 066 738	308	1 297 296	523	2 290 740	308	1 297 296	523	2 290 740	347	1 578 156	553	2 607 948	2 252	9 827 840	2 252	9 827 840
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	18	59 124	58	274 572	192	944 640	210	1 072 260	365	1 931 580	210	1 072 260	365	1 931 580	225	1 232 550	607	3 438 048	1 670	8 952 774	1 670	8 952 774
16	48	235 008	54	275 076	65	343 980	93	510 570	129	783 752	93	510 570	129	783 752	129	760 842	192	1 170 432	710	4 029 660	710	4 029 660
17	1	5 244	17	92 718	49	277 536	53	311 322	112	682 752	53	311 322	112	682 752	64	403 584	211	1 374 876	507	3 148 032	507	3 148 032
18	19	106 020	30	174 420	47	283 632	19	119 130	27	175 284	19	119 130	27	175 284	20	134 520	56	389 088	218	1 382 154	218	1 382 154
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	5	31 740	23	151 524	43	294 120	51	361 692	79	579 228	51	361 692	79	579 228	56	424 704	143	1 120 548	400	2 963 556	400	2 963 556
21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
S:a	1 346	3 865 012	2 385	7 304 082	3 974	13 384 740	4 733	16 584 564	6 253	23 818 824	4 866	19 167 186	8 892	38 224 776	8 892	38 224 776	32 449	122 339 184	32 449	122 339 184	32 449	122 339 184

Fördelning & ortsggrupper av ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och tullverket enligt *förslagen* löneplan.

Tabl 2 b.

Lönegrad	I-ort		II-ort		III-ort		IV-ort		V-ort		Summa	
	antal tjänstemän	löne-kostnad	antal tjänstemän	löne-kostnad	antal tjänstemän	löne-kostnad	antal tjänstemän	löne-kostnad	antal tjänstemän	löne-kostnad	tjänstemän	löne-kostnad
1	—	—	—	—	4	10 272	8	21 888	16	46 464	28	78 624
2	—	—	—	—	30	87 120	62	191 952	253	831 864	364	1 161 696
3	—	10 080	15	40 680	2 585	7 941 120	2 462	8 065 512	1 832	6 375 860	11 714	35 868 516
4	1 864	4 965 696	2 971	8 520 828	9 111	2 951 640	1 187	4 102 272	936	3 436 992	4 174	13 863 744
5	345	968 760	795	2 404 080	704	2 399 232	828	3 010 608	683	2 639 112	2 963	10 988 604
6	171	504 792	577	1 834 860	861	3 078 336	1 009	3 850 344	1 018	4 129 008	3 949	14 519 544
7	326	1 009 296	735	2 451 960	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	—	102 600	204	751 536	354	1 397 592	480	2 021 760	338	1 512 888	1 406	5 786 376
10	—	75 600	156	604 656	187	776 424	245	1 084 860	591	2 780 064	1 200	5 321 604
11	—	852 480	410	1 632 480	590	2 605 440	717	3 372 768	313	1 562 496	2 252	10 085 664
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	70	327 600	287	1 439 592	299	1 600 248	467	2 656 296	547	3 295 128	1 670	9 318 864
16	98	493 920	86	464 400	155	892 800	197	1 205 640	174	1 127 520	710	4 184 280
17	11	59 400	82	474 288	86	530 448	143	936 936	185	1 283 160	507	3 284 232
18	—	293 760	57	351 576	19	124 944	46	321 264	45	332 640	218	1 424 134
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	28	181 440	73	506 328	63	465 696	110	863 280	126	1 046 304	400	3 063 048
21	1	6 900	10	73 800	38	298 680	80	667 200	118	1 040 760	247	2 087 340
22	6	44 280	48	378 432	41	343 908	55	489 060	49	460 404	199	1 716 084
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	—	—	20	178 800	40	379 200	35	350 700	50	528 000	145	1 486 700
25	—	—	2	18 984	4	40 176	4	42 384	3	33 444	13	134 988
26	—	—	5	50 220	22	233 576	33	368 676	47	551 592	107	1 203 864
27	—	—	5	52 980	11	122 892	23	270 204	55	677 820	94	1 123 896
28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	—	—	—	—	1	12 300	16	206 400	2	27 000	19	245 700
30	—	—	—	—	2	25 848	14	189 504	34	481 032	50	696 384
S:a	3 248	9 896 604	6 538	22 290 480	7 007	26 318 292	8 221	34 289 508	7 495	34 485 260	32 449	127 230 144

Anm. Enligt kommitténs förslag skulle ortsggrupperna omfattas: ortsgrupp I: A- och B-orter, med undantag av B-orter mellan index-talen 971—990; ortsgrupp II: övriga B-orter, C-orter samt D-orter mellan index-talen 1 051—1 070; ortsgrupp III: D-orter, med undantag av förut under II nämnda, samt E-orter; ortsgrupp IV: F-orter samt G-orter mellan index-talen 1 231—1 270; ortsgrupp V: G-orter, med undantag av förut under IV nämnda.

Tablå 3 a.

Fördelning & lönegrupper av ordinarie tjänstemän vid domänverket jämte kostnaderna för deras avlöande enligt nuvarande löneplan, inberäknat 15 % dyrtidstillägg.

Löne- grad ¹	L ö n e g r u p p												S u m m a			
	A		B		C		D		E		F		G		löne- kostnad	tjänste- män
	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad	antal tjänste- män	löne- kostnad		
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4 (2)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5 (3)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7 (4)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9 (5)	81	254 178	178	583 128	101	346 026	110	392 040	84	311 976	—	123 648	3	12 006	589	2 023 002
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11 (6)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 (7)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20 (8)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21 (9)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24 (10)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25 (11)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26 (12)	5	46 560	17	162 996	34	335 376	22	223 080	27	281 232	19	203 148	4	43 872	128	1 236 264
27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28 (13)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29 (14)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30 (15)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
S:a	86	300 738	205	810 744	135	651 402	146	739 152	117	647 304	60	410 190	59	419 514	808	4 009 044

¹ För att underlätta en jämförelse med den av kommittén föreslagna löneplanen har använts samma sifferbeteckning & lönegraderna som i nämnda löneplan. Siffrorna inom parentes angiva lönegradens nummer enligt domänverkets löneplan.

VI. Kommitténs hemställan.

Under åberopande av vad förut i detta betänkande anförts hemställer 1928 års lönekommitté, att Kungl. Maj:t måtte

d e l s föreslå riksdagen godkänna det bifogade förslaget till allmänt avlöningsreglemente, jämte tilläggsbestämmelser, för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen;

d e l s besluta, att nu gällande föreskrifter angående sättet för tjänsters tillsättande och bestämmande av deras antal skola oförändrade gälla och, i den mån så ej redan skett, införas i vederbörande verks instruktioner eller stadgar;

d e l s besluta, att för erhållande av enhetliga bestämmelser och grunder för ordinarie tjänsters tillsättande i olika fall genom fullmakt eller konstitutorial skall verkställas en utredning, innefattande även frågan om vilken myndighet rätten att utfärda fullmakt eller konstitutorial i olika fall bör tillkomma;

d e l s besluta, att i vederbörande verks instruktioner eller stadgar skola införas ej mindre förbud mot innehav av vissa uppdrag eller utövande av viss verksamhet vid sidan av den ordinarie statstjänsten, än även erforderliga bestämmelser angående skyldighet för tjänsteman att bestrida vikariat å annan befattning m. m.;

d e l s föranstalta om utredning angående Övre Norrlands indelning i kallortszoner och på grundval därav fastställa en zonkarta;

d e l s utfärda instruktion för verksläkare samt meddela närmare bestämmelser angående verksläkares anställande;

d e l s utfärda kungörelse angående villkor med avseende å hälsotillstånd för anställande i statens tjänst;

d e l s o c k vidtagna åtgärder för allmänna civilförvaltningens och kommunikationsverkens lönenämnders ersättande av en statens civila lönenämnd, med de uppgifter kommittén i det föregående skisserat.

B I L A G O R

B I L L A G O R

Levnadskostnadsstatistik som grundval för lönesättning.

Av sekreteraren *Hugo Heyman*.

Ett av de områden, där friktionen mellan statistiskt och administrativt intresse under de senaste åren varit allra livligast — i Sverige liksom i de flesta andra länder — är levnadskostnads- och prisstatistiken och dess tillämpning som grundval för lönesättning.

Syftemålet med samarbetet mellan levnadskostnadsstatistiken och lönepolitiken har givetvis varit, att den senare skulle kunna föras mindre på en slump och att vid inträffande prisfluktuationer en skälig avvägning skulle kunna komma till stånd mellan löngivarens och löntagarens intressen.

Det var denna tankegång, som låg till grund redan för vår gamla svenska markegångssättning, som kan dateras tillbaka ända till 1620-talet. I stället för enbart naturalön åt befattningshavarna i offentlig tjänst fingo de värdet av vissa varor eller prestationer uträknat i kontanter; för varje år måste därför detta värde fastställas. Även för andra ursprungligen i varor utgående avgälder användes markegången och, fastän den numera förlorat det väsentliga av sin ursprungliga betydelse, fortsätter dess sättande alltjämt och den erbjuder den säregna företeelsen av ett i grundlagen fastställt skydd.

Lönesättningen efter markegång var åtminstone inom vissa förvaltningsområden gängse under ett par hundra år. Att systemet avskaffades, sammanhängande med övergången till penninghushållning och den allt skarpare differentieringen av levnadsförhållandena på landsbygden och i städerna. I själva verket torde känslan av markegångens med en ny tids villkor följande bristande lämplighet som grund för lönesättningen väsentligen ha sin rot däri, att denna löneform icke kunde i önskvärd grad tillgodose befattningshavarnas krav på att under samhällets under 1800-talets lopp alltmer ökade välbstånd få följa med och även få sin standard förbättrad.

Övergången till fasta penninglöner medförde dock icke endast fördelar, utan jämväl en nackdel framträdde däri att lönerna då och då måste underkastas reglering för att anpassas till en ny tids krav. Inom Sveriges offentliga förvaltning blev denna svårighet relativt litet känd under den långvariga tid av i det hela sjunkande prisnivå, som utmärkte perioden 1865—1895. I det följande skall dock visas, att ej ens under denna för befattningshavarna gynnsamma tid löneruleringsbekymmer helt och hållet saknades. Verkligt aktuella blevo dessa emellertid först sedan prisfallsperioden vid mitten av 1890-talet efterträts av den prisstegring, som sedan varade fram till världskriget.

Under denna tid tillkom kommerskollegii — numera socialstyrelsens — detaljpris- och levnadskostnadsstatistik. Genom en av Stockholms stads statistiska kontor åren 1907—08 utförd budgetundersökning fick man för första gången tillgång till en vederhäftig hushållsbudget, och redan före kriget hade utförts såväl beräkningar av årsindextal (för åren fr. o. m. 1905) som dyrtidsgrupperingar. I mångt och mycket hade dessa tidigaste försök framkal-

lats av arbetsgivar- och arbetarorganisationernas intresse att ha tillgång till tillförlitliga och framför allt opartiska beräkningar på ifrågavarande området. De officiella siffrorna kommo också efterhand att i de flesta fall ersätta de nyssnämnda organisationernas egna kalkyler. Tanken att lönereglerna med hänsyn till levnadskostnadernas fluktuationer i tid och ort var sålunda redan före kriget åter aktuell både i det offentliga livet och hos privata företag i vårt land.

Krigsårens exempellösa prisstegringar bragte statens mera långsamt verkande lönereglernas maskineri alldeles ur gängorna — i Sverige liksom i andra länder. Den enda möjligheten att åstadkomma en lönesättning, som gav befattningshavarna rimlig kompensation för dyrtiden, blev en glidande löneskala, byggd på de av socialstyrelsen utförda levnadskostnadsindexberäkningarna. Statens exempel följdes i allmänhet av kommunerna — särskilt var chefen för Stockholms stads statistiska kontor, dr. Guinchard, med hänsyn till de då rådande förhållandena en varm förespråkare för detta system. Även i en del halvoffentlig förvaltning infördes glidande löneskala. I allmänhet äro dessa skalar fortfarande i tillämpning, ehuru under de senaste åren en tendens förmärkts till återgång till fasta löner, allteftersom prisnivån alltmer stabiliserats.

I det privata näringslivet åter har den glidande löneskalan icke vunnit fast fot i Sverige. Vissa experiment gjordes väl under krisåren, men det visade sig snart, att såväl löngivare som löntagare funno den därmed följande bundenheten hinderlig för sin rörelsefrihet. Särskilt under de senare krisårens extraordinära högkonjunktur inom vissa yrken nöjde sig förklarligt nog icke arbetarna med *oförändrad* standard, varigenom hela konjunkturvinsten skulle lämnats åt arbetsgivarna. Huvudorganisationerna för bägge parterna proklamerade också tidigt nog som sin ståndpunkt, att glidande löneskala vore oförenlig med den enskilda företagsamhetens och dess arbetares intressen. Utom till levnadskostnadernas förändringar måste hänsyn också tagas till konjunkturerna och andra omständigheter av speciell betydelse för de förhandlande parterna. Från de bekymmer, som särskilt i Norge blivit en följd av att näringarna tillämpat glidande löneskala, ha vi i Sverige sålunda varit fria.

Såväl med hänsyn till levnadskostnadernas förändringar från den ena tidpunkten till den andra som till de särskilda orternas dyrhet beaktas dock i stor utsträckning vid avtalsförhandlingarna den officiella statistikens resultat, även om man icke utan vidare accepterar dem som rättesnöre.

För en mycket väsentlig del av den samhälleligt betydelsefulla lönesättningen i Sverige spelar alltså för närvarande den officiella levnadskostnadsstatistiken med därpå fotade indexberäkningar och dyrortsgrupperingar en avgörande eller åtminstone viktig roll. Och förhållandet är likartat i våra grannländer. Vare sig den glidande löneskalan vinner eller förlorar terräng, torde jämväl för framtiden denna statistik komma att bibehålla en avsevärd betydelse som ett värdefullt hjälpmedel vid lönerns avvägande.

Den statistiska grunden för levnadskostnadsindexen är tvåfaldig: budgetstatistik och prisstatistik. Bägge dessa statistikgrenar ha inom de nordiska länderna nått en, vid jämförelse med andra länder, mycket hög grad av utveckling. Vår nuvarande vid indexberäkningarna tillämpade budget grundar sig på ej mindre än 1 355 under ett helt år förda hushållsböcker, och prisstatistik insamlas från 49 viktigare orter.

Vid indexberäkningarna utgår man hos oss liksom i alla andra länder från förutsättningen av oförändrad levnadsstandard. Den standard, som normalbudgeten representerar, är härvid en något över den typiska arbetarklassen men under medelklassen liggande, utmärkt av en samlad utgiftsstat åren 1913 och 1914 av vid pass 2 000 kr. Grunden för beräkningarna i de andra nordiska

länderna är ungefär enahanda. Eftersom såväl budget- som prismaterial härstammar från stads- och industrisamhällen, är det påtagligt, att det i främsta rummet är levnadskostnaderna för den i dylika samhällen levande befolkningen, som återspeglas genom indexen. Sistnämnda inskränkning är dock icke av så stor betydelse, eftersom det är för grupper inom denna befolkning, som indexens praktiska tillämpning mest kommer i fråga. Däremot är det givetvis ur tillämpningssynpunkt av särskild betydelse, om en indexserie, som utgår från en viss samhällsklass levnadsförhållanden och som vidare bygger på de genomsnittliga konsumtions- och prisförhållandena inom ett helt rike, kan anses utan vidare användbar för andra samhällsklasser samt om utvecklingen i vissa landsdelar och orter så pass starkt avvikit från de genomsnittliga, att indexen å dem skulle kunna anses missvisande.

Vad den förra frågan beträffar, ger en blick på diagram 1 tydligt svar. Diagrammet visar fluktuationerna av indexen och de i densamma ingående huvudposterna alltsedan juli 1914. Den utomordentligt starka spridningen av kurvorna för dessa huvudposter under de egentliga krisåren gör det klart, att en annan sammansättning av hushållsbudgeten än som antagits vid indexberäkningarna, under dessa år måste giva andra resultat åt dessa beräkningar. Den senare, mycket markanta utjämningen av prisläget för olika förnödenheter har givetvis också gjort indexräkningarna mera allmängiltiga.

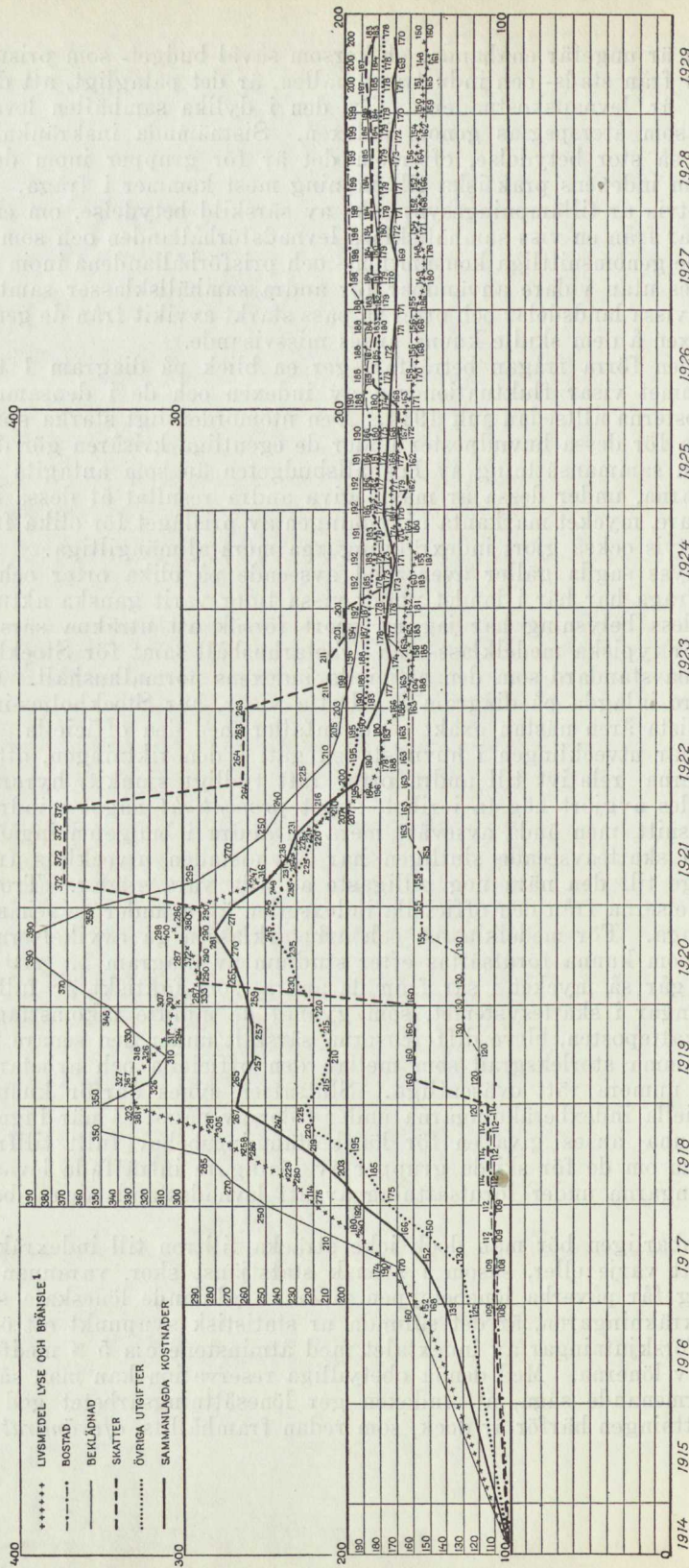
Det nyss sagda gäller även med avseende på olika orter och landsdelar. Denna fråga har här i landet under vissa tider varit ganska aktuell.

Till dess belysning har jag nu gjort försök att uträkna särskilda indexserier för typiska medelklass- och arbetarhushåll samt för Stockholms-hushåll på samma standard som den officiella indexens normalhushåll. Dessa indexserier äro inlagda på diagram 2. Detta visar, hur Stockholms-indexen ända till de sista åren nästan exakt sammanfaller med den officiella. Sedan 1914 till nu har utvecklingen i huvudstaden gått i den riktningen, att livsmedelskostnaderna relativt till andra orter rätt tydligt sjunkit, hyrorna, som äro de alldeles avgjort högsta i riket, stigit *procentiskt* något mindre än i riket i genomsnitt, men ändå avsevärt mera än andra i budgeten ingående utgiftsposter; i skatteavseende slutligen har huvudstaden utvecklats från en ort i medelläge till den nära nog billigaste av alla våra städer. Trots detta äro ju avvikelserna från den officiella indexserien även under de senaste åren skäpligen ringa. För medelklassen och arbetarklassen gå avvikelserna i de riktningar, som kunna förutsättas efter studium av diagram 1. Att medelklass-indexen går så mycket i sär från de andra, som faktiskt är fallet, beror på förändringar i skattesystemet, som gynnat de mindre inkomsttagarna. Uteslötes skatteposten, bleve differenserna särskilt under den senare tiden av ungefär samma storleksgrad som mellan den officiella och arbetarindexen och sålunda numera rätt oväsentliga. Slutsatsen synes därför kunna bliva, att de officiella indexberäkningarna under tider av något så när lugn prisutveckling kunna anses giva en för lönebestämningsbehov fullt tillfredsställande kännedom om de för skilda grupper av löntagare inträffade levnadskostnadsförändringarna under förutsättning av att levnadsstandarden bibehålles oförändrad.

Uppenbarligen bör man dock icke sträcka tilltron till indexräkningarna så långt, att varje eller, såsom i svensk statstjänst sker, varannan enhets förskjutning får påverka lönebeloppen. Om en glidande löneskala skall byggas på indexräkningarna, är det sålunda ur statistisk synpunkt ett önskemål, att endast förskjutningar av indextalet med åtminstone c:a 5 % medföra omjusteringar av lönerna. Med denna obetydliga reservation kan man sålunda enligt mitt förmenande säga, att indexen ger lönesättningsarbetet god vägledning. Förutsättningen härför är dock, som redan framhållits, *oförändrat levnadssätt*.

Diagram I.

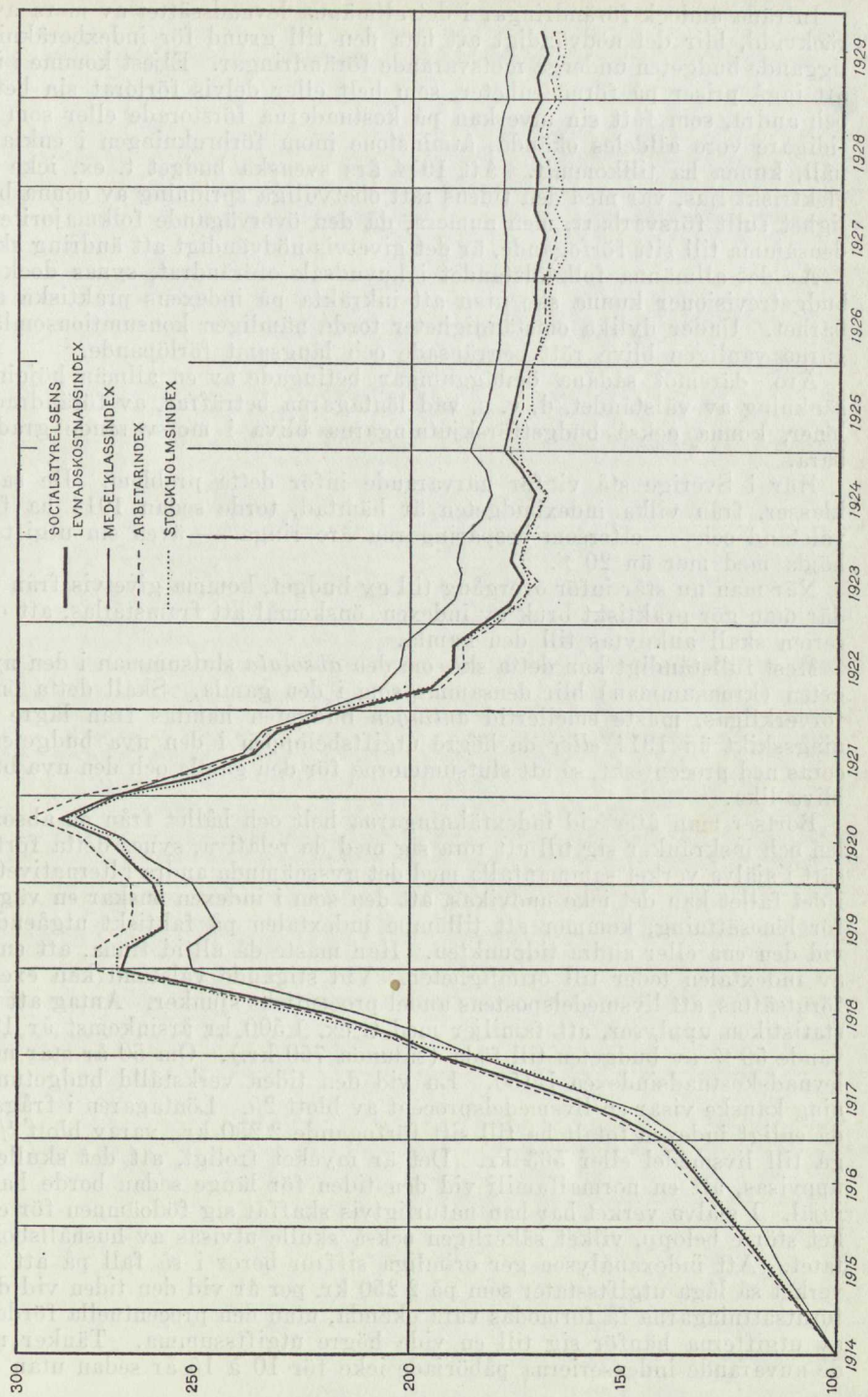
LEVNADSKOSTNADERNAS FÖRÄNDRINGAR I SVERIGE ÅREN 1914—1929.

1 Den övre siffran vid denna linje avser enbart livsmedel, den andra lyse och bränsle tillhopa.

Diagram II.

LEVNADSKOSTNADERNAS FÖRÄNDRINGAR I SVERIGE FÖR TYPISKA MEDELKASS- OCH ARBETARHUSHÅLL
SAMT STOCKHOLMSHUSHÅLL ÅREN 1914—1929.

Inträda ändock förändringar i det allmänna levnadssättet av mera avsevärd räckvidd, blir det nödvändigt att låta den till grund för indexberäkningarna liggande budgeten undergå motsvarande förändringar. Eljest komme i indexen att ingå priser på förnödenheter, som helt eller delvis förlorat sin betydelse, och andra, som fått sin inverkan på kostnaderna förstörade eller som kanske tidigare voro alldeles okända, åtminstone inom förbrukningen i enklare hushåll, kunna ha tillkommit. Att 1914 års svenska budget t. ex. icke upptog elektriskt ljus, var med den tidens rätt obetydliga spridning av denna bekvämlighet fullt försvarbart, men numera, då den övervägande folkmajoriteten har densamma till sitt förfogande, är det givetvis nödvändigt att ändring sker.

Är det allmänna folkvälståndet i huvudsak oförändrat, synas dock dylika budgetrevisioner kunna ske utan att inkräkta på indexens praktiska användbarhet. Under dylika omständigheter torde nämligen konsumtionsomläggningarna vanligen bliva rätt begränsade och långsamt förlöpande.

Äro däremot sådana omläggningar betingade av en allmän höjning eller sänkning av välståndet, d. v. s. vad löntagarna beträffar, av förändrade reallöner, kunna också budgetförskjutningarna bliva i motsvarande grad kända.

Här i Sverige stå vi för närvarande inför detta problem. De samhällsklasser, från vilka indexbudgeten är hämtad, torde sedan 1914 ha fått sitt välstånd och — eftersom besparingarna äro ringa — även sin utgiftsbudget höjda med mer än 20 %.

När man nu står inför övergång till ny budget, komma givetvis från de håll, där man gör praktiskt bruk av indexen, önskemål att framställas, att den nya serien skall anknytas till den gamla.

Mest fullständigt kan detta ske, om den *absoluta* slutsumman i den nya budgeten (kronsumman) blir densamma som i den gamla. Skall detta önskemål förverkligas, måste emellertid *antingen* budgeten hämtas från lägre befolkningsskikt än 1914 *eller* de högre utgiftsbeloppen i den nya budgeten reduceras ned procentiskt, så att slutsummorna för den gamla och den nya budgeten bliva lika.

Bortser man åter vid indexräkningarna helt och hållet från de absoluta talen och inskränker sig till att röra sig med de relativa, synes detta förfaringsätt i själva verket sammanfalla med det nyssnämnda andra alternativet. Även i det fallet kan det icke undvikas, att den som i indexen önskar en vägledning för lönesättning, kommer att tillämpa indextalen på faktiskt utgående löner vid den ena eller andra tidpunkten. Han måste då alltid finna, att en analys av indextalen leder till orimligheter. Vid stigande välstånd kan exempelvis förutsättas, att livsmedelspostens andel procentiskt sjunker. Antag att budgetstatistiken upplyser, att familjer med t. ex. 1 500 kr årsinkomst år 1914 använde 50 % av budgeten till föda (sålunda 750 kr.). Om 50 år står måhända levnadskostnadsindexen i 150. En vid den tiden verkställd budgetundersökning kanske visar en livsmedelsprocent av blott 25. Löntagaren i fråga skulle då enligt indexen totalt ha till sitt förfogande 2 250 kr., varav blott $\frac{1}{4}$ skulle gå till livsmedel eller 563 kr. Det är mycket troligt, att det skulle kunna uppvisas, att en normalfamilj vid den tiden för länge sedan borde ha svultit ihjäl. I själva verket har han naturligtvis skaffat sig födoämnen för ett mycket större belopp, vilket säkerligen också skulle utvisas av hushållsboksresultatet. Att indexanalysen ger orimliga siffror beror i så fall på att i själva verket så låga utgiftsstater som på 2 250 kr. per år vid den tiden vid de givna förutsättningarna få förmodas vara okända, utan den procentuella fördelningen av utgifterna hänför sig till en vida högre utgiftssumma. Tänker man sig de nuvarande indexserierna påbörjade icke för 10 à 15 år sedan utan 50 eller

100 år tidigare, skulle likartade förhållanden som dem jag här ovan skisserat, säkerligen icke en utan många gånger gjort sig i praktiken gällande.

Indexen måste därför enligt min uppfattning, när det gäller längre tidsperioder och i allmänhet tidpunkter, mellan vilka en starkare förskjutning av levnadsstandarden inträtt, allenast tillmätas den mera blygsamma rollen att utvisa den *teoretiska* kostnadsförskjutningen, om någon skulle ha kunnat bibehålla oförändrad levnadsstandard. Det torde vara uppenbart att upprätthållandet av en *obruten* glidande löneskala under dylika förutsättningar bleve omöjligt.

Icke ens en fullt tillförlitlig bild av kostnaderna (alldes bortsett från lönesättningen) under den osannolika förutsättningen av en under längre tidsperioder bibehållen *fullt oförändrad* levnadsstandard vore emellertid möjlig att uppnå. Varje med insamlande av prisnoteringar sysselsatt person har helt visst gjort den erfarenheten, att exakt samma kvaliteter icke gå att få prisatta varken på varor eller andra förnödenheter under årens lopp. Åtminstone i Sverige ha hittills de största dylika förskjutningar, som icke vid indexräkningarna kunnat elimineras, inträtt i bostadsstandarden, men de äro långt ifrån de enda, som vid en närmare analys framträda, och detta redan på den korta (men visserligen skickelsedigra) tiden sedan 1914.

De svårigheter, som yppa sig vid den successiva övergången till nya indexbudgeter, utgöra sålunda i själva verket svaret på de av mig uppställda frågorna om användbarheten av glidande löneskalor.

Ytterligare belysning härav erhålles ur diagram 3, som giver några stickprov på den faktiska pris- och löneutvecklingen i Sverige ända tillbaka till 1860-talet. Samtliga siffror för femårsperioden 1866—70 äro på detta diagram betecknade med 100 och relativa tal för tidpunkterna 1891—95, 1913, samt 1926 uträknade och införda.

Beträffande partipriserna finna vi en sänkning under periodens förra del ned till åren 1891—95 (den lägsta siffran) med 79 och därefter successiv höjning fram till världskrigets utbrott, då utgångssiffran var obetydligt distanserad. Medeltalet för året 1926 är 149 eller c:a $1\frac{1}{2}$ gång prisnivån 1866—70.

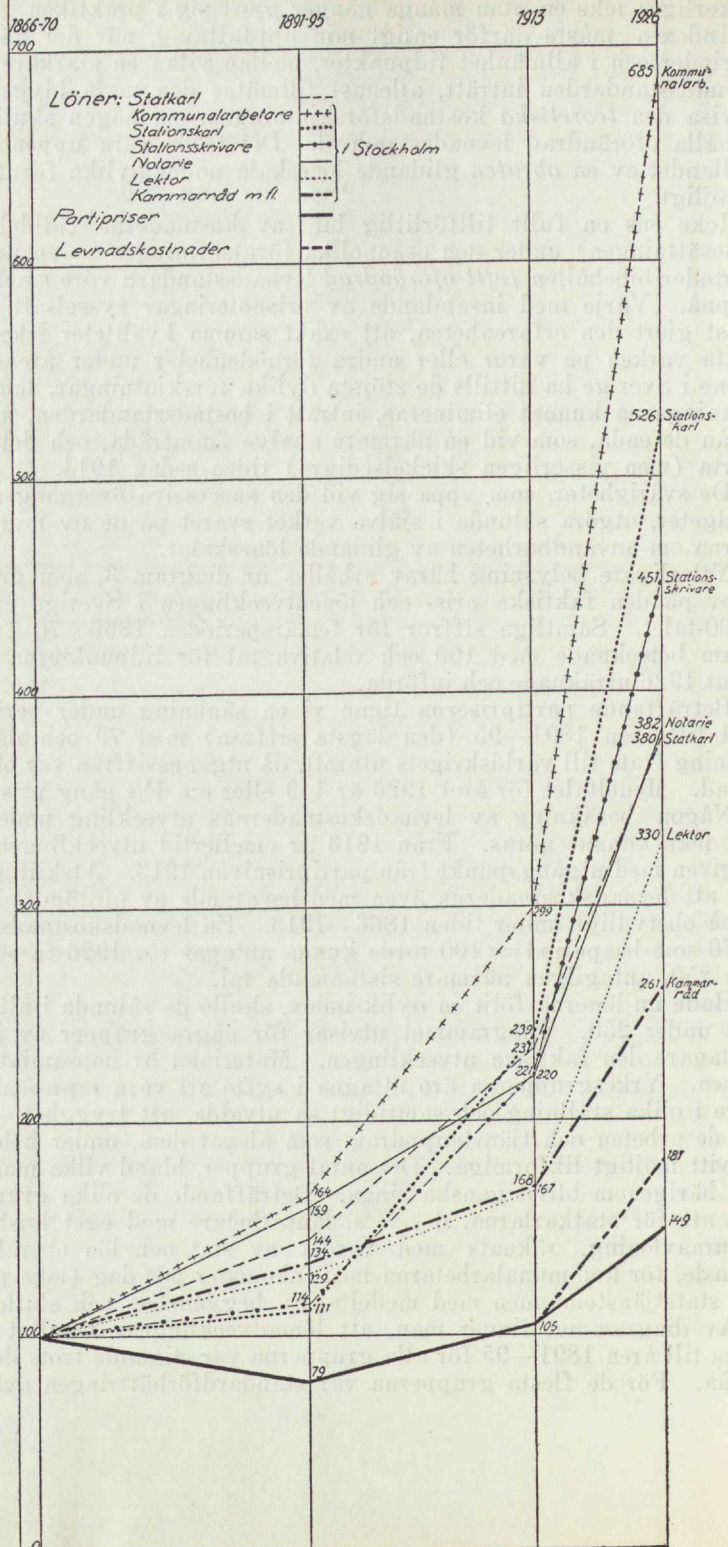
Någon beräkning av levnadskostnadernas utveckling under hela perioden har icke kunnat göras. Från 1913 är emellertid utvecklingen fram till 1926 angiven med utgångspunkt från partiprisnivån 1913. Åtskilliga skäl tala dock för att levnadskostnaderna även med bevarande av oförändrad standard stigit ej så obetydligt under tiden 1866—1913. En levnadskostnadsindex med 1866—70 som basperiod = 100 torde kunna antagas för 1926 få sättas mellan 200 och 250, antagligen närmare sistnämnda tal.

Hade nu lönerna följt en dylik index, skulle de sålunda i allmänhet ha stannat under 250. Diagrammet utvisar för några grupper av högre och lägre löntagare den faktiska utvecklingen. Materialet är hopsamlat inom socialstyrelsen. Yrkesgrupperna äro uttagna i syfte att vara representativa för löntagare i olika ställning och samtidigt så utvalda, att trygghet skulle vinnas för att de arbeten och tjänsteuppdrag, som ålegat dem, under hela perioden varit så vitt möjligt likformiga. Det antal grupper, bland vilka man haft att välja, har härigenom blivit ganska ringa. Beträffande de olika grupperna bör nämnas att för statkarlarna, d. v. s. lantarbetare med eget hushåll och partiell naturaavlöning, räknats med värdet av stat och lön oberäknat bostad och bränsle, för kommunalarbetarna med inkomster per dag (icke per timme) samt för statstjänstemännen med medeltal av begynnelse- och slutlön.

Av diagrammet finner man, att löneutvecklingens resultat från 1860-talet fram till åren 1891—95 för alla grupperna var stigande trots den fallande prisnivån. För de flesta grupperna var standardförbättringen avsevärd.

Diagram III.

PRIS- och LÖNEUTVECKLING 1866-1926

Nästa etapp, fram till krigsutbrottet, visar att jämsides med prisnivåns långsamma stegring gick för de lägre avlönade grupperna en mycket betydande löneförhöjning. Nominellt uppgick den till minst $\frac{2}{3}$ av periodens begynnelseinkomst och även reallönen steg otvivelaktigt starkt. För de högre avlönade statstjänstemännen innebär denna periods löneförskjutningar, att lönen jämnt och nått höll jämna steg med prisstegringen.

För hela tiden 1866—1913 gäller, att den reella löneförbättringen var allmän och betydlig, ehuru i mycket olika grad. Det har emellertid ändock beräknats, att jämväl för de arbetarekategorier, som fått sin standard mest höjd, detta endast innebär en framryckning i jämbredd med nationalinkomstens förkovran.

Under det sista skedet, 1913—26, har utvecklingen för de olika grupperna som bekant varit synnerligen olikformig. Diagrammet torde här vara tillräckligt talande.

Slutresultatet för hela 60-årsperioden blir, att för den mest gynnade av de redovisade grupperna, Stockholms kommunalarbetare, dagsinkomsten i det närmaste sjudubblats; stationskarlarna ha fått sin nominalinkomst mer än femdubblad, under det att statkarlarna icke fullt nått fyrdubbling. Av de yrken, som kräva något högre utbildning, ha stationsskrivarna nått till $4\frac{1}{2}$ gånger 1860-talets lön, notarierna (t. ex. i generalpoststyrelsen) till ej fullt fyrdubbling, lektorerna till något mer än tredubbling och kammarråden till en löneindex av strax över 250. Ställas nu dessa lönestegringar bredvid den såsom sannolik angivna stigningen av levnadskostnaderna till det dubbla eller högst $2\frac{1}{2}$ gånger utgångsläget, synes det alldeles uppenbart, att ett försök att under denna tid binda den djupt i samhällets hela utveckling bottande löneförbättringen genom någon formel om »oförändrad levnadsstandard» varit utan vidare dömd att misslyckas. Kurvornas olikformiga utveckling under periodens lopp visar också en annan sak, nämligen att en enhetlig formel för löneutvecklingen på samhällets skilda arbetsfält — denna må sedan vara grundad på förutsättningen om oförändrad standard eller framkonstruerad på annat sätt, har alla utsikter att komma i strid mot samhällsutvecklingen. Den matematiska rättvisan och den sociala utvecklingen följa för det mesta olika lagar. Tillämpas matematikens stela formler på samhällslivet, blir resultatet ej sällan, att ett tvångsläge uppstår med helt opåräknade följder.

Så kan uppenbarligen lätt bli fallet, om en indexmässig lönesättning tillämpas för vissa grupper av löntagare, t. ex. de i allmän tjänst, men den fria löneutvecklingen får göra sig gällande i övrigt. Stiger den allmänna lönenivån så, som skedde t. ex. under senare hälften av 1800-talet och 1900-talets första fjärdedel, måste det efter hand komma att medföra en avfolkning och en personlig standardförsämring på det allmännas arbetsområden.

I längden lärer under dessa förutsättningar den glidande löneskalan komma att förbjuda sig själv och de gamla löneregleringstvisterna inställa sig åter, måhända till en tid tillbakahållna, men därför sannolikt så mycket mer svårartade, när förhållandena skärpts därhän, att de icke längre kunna undvikas.

Man måste därför synes det, när man vill bedöma skäligheten av utgående löner, göra noggrann skillnad mellan begreppen »oförändrad ekonomisk standard», vilken förutsätter möjlighet till oförändrad hushållsförbrukning oavsett prisnivåns växlingar (alltså det standardbegrepp, varom har varit fråga), och »oförändrad social standard» eller upprätthållande av en grupps löneinkomst i orubbad proportion till den, som tillfaller andra inkomsttagare i samhället.

Endast när fråga är om kortvariga tidsperioder utan starkare rubbningar inom samhället, torde det kunna förväntas, att dessa bägge begrepp skola sammanfalla. Gäller det däremot att bedöma skäligheten av ett visst inkomstbelopp, som fastställts vid en tidigare tidpunkt, ger det i allmänhet efter någon

tids förlopp icke tillräcklig vägledning att pröva dess utveckling med endast levnadskostnadsindexen som norm, utan man måste bland annat se även på lörnernas allmänna utveckling och nationalinkomstens förändringar.

Indexstatistikern måste därför, synes det mig, begränsa sina praktiska uppgifter till att giva viss vägledning för lönesättningen under kortare perioder. När levnadsstandarden undergått påtagliga förskjutningar, förlorar levnadskostnadsindexen starkt i värde som instrument för lönesättningen. I allmänhet är fri lönesättning, som kan taga hänsyn till jämväl andra faktorer än levnadskostnadernas förändringar, att föredraga framför glidande löneskalor, som synas ha sin förnämsta, men då också synnerligen betydelsefulla uppgift att fylla under tider av kortvarig krisartad prisutveckling.

Särskilda yttranden.

Från betänkandet delvis avvikande meningar hava anförts av följande ordinarie och tillfälliga ledamöter av kommittén.

A. Ordinarie ledamöter.

Ordföranden, greve Hamilton, samt herrar **Lindblad** och **Sjöwall** hava anfört:

Ehuru vi principiellt dela den i kommitténs betänkande framförda meningen, att oavkortad lön icke bör utgå vid tjänstledighet för sjukdom, och sålunda finna önskligt, att den vissa grupper av befattningshavare nu tillkommande förmånen i detta hänseende borttages, anse vi dock billighetsskäl tala för att förmånen i fråga, åtminstone såsom en övergångsanordning, bibehållas i viss utsträckning. Det är nämligen påtagligt, att den, som hittills varit berättigad att icke blott erhålla viss tids kostnadsfri sjukledighet utan även helt kostnadsfri sjukvård, skulle drabbas tämligen hårt, om han på en gång skulle helt mista den förstnämnda förmånen och, i enlighet med kommitténs, av oss biträdda förslag, få den senare förmånen begränsad. Det är också endast för dem, som skulle komma att lida denna dubbla rättsförlust som vi, med vissa inskränkningar, önska förorda bibehållandet av rätten till kostnadsfri sjukledighet.

Rätten att vid sjukdom åtnjuta oavkortad lön är nu satt i relation till antalet semesterdagar, på det sätt att vid sjukdom lönen må utgå oavkortad under så lång tid, att denna tid tillika med semester icke överstiger 45 dagar. Följaktligen kan rätten till kostnadsfri sjukledighet sägas omfatta följande antal dagar:

	före fyllda 40 år	efter fyllda 40 år
för tjänsteman i 1—10 lönegr., antal dagar	25	15
» » » 11—23 » » »	20	10
» » » 24—28 » » »	0	10
» » » högre » » »	0	0

Då vi önska bibehålla förmånen av kostnadsfri sjukledighet allenast såsom en övergångsanordning, finna vi det befogat att vidtaga viss begränsning i avseende å antalet dagar och föreslå, att förmånen må omfatta högst 10 dagar årligen samt tillkomma av oss avsedda befattningshavare inom 1—23 lönegraderna.

Vissa nu till kostnadsfri sjukvård berättigade tjänstemän inom nämnda lönegrader anse vi emellertid böra omedelbart frånhända rätten till sjukledighet med oavkortad lön. Detta gäller personalen vid statens sinnessjukhus, vid domänverket samt vid lots- och fyrstaten. Det torde ligga i sakens natur,

att, oavsett vad i avlöningsreglementet stadgas om att befattningshavarna skola bidraga till kostnaderna för vård under sjukdom, personalen vid sjuksjukhusen kommer i ett gynnsammare läge än övriga befattningshavare och att denna personal därför icke bör inbegripas bland dem, som på av oss angivna skäl böra fortsättningsvis åtnjuta förmånen av kostnadsfri sjukledighet. Att domänverkets personal bör avstå förmånen i fråga, härrör därav, att huvudparten av detta verks tjänstemän skulle genom kommitténs förslag bliva i annan form kompenserad, nämligen genom att erhålla rätt till ökat antal semesterdagar, och att det skulle medföra icke önskvärda komplikationer vid avlöningsbestämmelsernas tillämpande, om de övriga befattningshavarna inom ifrågavarande lönegrader skulle bibehållas vid rätten till viss tids kostnadsfri sjukledighet. Enahanda skäl föreligga för ifrågavarande förmåns borttagande beträffande lots- och fyrstatens personal, vilken för övrigt endast i begränsad omfattning ägt rätt till kostnadsfri sjukvård.

Vad slutligen beträffar tullverkets tjänstemän, utgår förmånen av kostnadsfri sjukvård endast såsom en personlig rätt för vissa befattningshavare inom 1—15 lönegraderna. Av nyss nämnd anledning anse vi likväl skäligt, att samtliga tullverkets tjänstemän inom nämnda lönegrader erhålla den kostnadsfria sjukledigheten.

På grund av vad vi sålunda anført, hava vi ansett, att i tilläggsbestämmelserna till allmänna avlöningsreglementet bort föreslås följande bestämmelser:

Fångvårdsstaten.

- 15 §. Tjänsteman, tillhörande 1—10 lönegraderna, äger vid behörigen styrkt sjukdom åtnjuta oavkortad lön under högst 10 dagar av ett och samma kalenderår.

Statens uppfostringsanstalt å Bona.

Samma stadgande som för fångvårdsstaten.

Statens tvångsarbetsanstalter.

- 15 §. Tjänsteman, tillhörande 1—12 lönegraderna, äger vid behörigen styrkt sjukdom åtnjuta oavkortad lön under högst 10 dagar av ett och samma kalenderår.

Statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister.

Samma stadgande som för fångvårdsstaten.

Postverket.

- 15 §. Tjänsteman, tillhörande 1—23 lönegraderna, äger vid behörigen styrkt sjukdom åtnjuta oavkortad lön under högst 10 dagar av ett och samma kalenderår.

Telegrafverket.

Samma stadgande som för postverket.

Statens järnvägar.

Samma stadgande som för postverket.

Statens vattenfallsverk.

Samma stadgande som för postverket.

Tullverket.

Tjänsteman, tillhörande 1—15 lönegraderna, äger vid behörigen styrkt sjukdom åtnjuta oavkortad lön under högst 10 dagar av ett och samma kalenderår.

15 §.

Herr Carlström har anfört:

Bland de uppgifter, som i direktiven för kommitténs arbete ålagts densamma, torde frågan om dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta lönebeloppen vara den mest svårlösta, enär denna uppgift på visst sätt får karaktär av lönereglering över hela det statliga och statskommunala gebitet — och en lönereglering är alltid en »brännande» fråga. Under arbetets gång och särskilt under senaste tiden har också med allt starkare eftertryck från vissa tjänstemannorganisationers sida hävdats den upfattningen, att nu ej blott ett inarbetande av dyrtidstilläggen borde ske, utan en lönereglering efter andra grunder borde i sammanhang därmed jämväl vidtagas för redan reglerade verk. Fastän denna mening står i uttrycklig strid mot de givna direktiven, kan det dock icke hjälpas, att den löneaktion, som satts i gång från tjänstemannahåll, i någon mån kastat sin skugga över kommitténs arbete. Då det blivit min föga avundsvärda lott att, på sistone nästan ensam, företräda det allmännas intresse, i vad därmed avses landsbygdens befolkning, finner jag mig nödsakad att något utförligare motivera min ståndpunkt inom kommittén. Om jag sålunda har att söka bedöma dessa frågor ur det allmännas — hela folkhushållets — synpunkt blir första utgångspunkten den: hur ställa sig här föreslagna lönebelopp till medelinkomstbeloppen för respektive jämförbara arbetsuppgifter för folket i dess helhet, och vad inverkan kommer en eventuell höjning eller sänkning av befattningshavarnas löner att få för andra inkomstagare i landet? Det är nämligen uppenbart, att det icke i denna tid går för sig att betrakta skilda spörsmål helt isolerade, utan frågorna böra ses i ett större sammanhang. Då t. ex. under detta år frågan om hjälpen åt jordbruket så livligt debatterats och därvid vissa åtgärder till höjande av priset på jordbrukets produkter föreslagits, så har jämt och ständigt från olika håll framkastats den frågan: hur kommer detta att verka för konsumenterna, som ha att betala det höjda priset? Och från dessa håll har man alltid varit angelägen om att rekommendera rationalisering, omläggning av produktionen, Kooperation eller andra åtgärder, som inte kunnat påverka prisbildningen, ty det dagliga brödet bör inte med några statliga åtgärder fördyras. Däremot har man från den sidan sällan några betänkligheter, då det gäller att genom ökade lönekrav riskera varufördyring; eljest borde ju även i det fallet samma fråga uppstålla sig, ty det är uppenbart, att en varufördyring realiter är lika tryckande för förbrukaren, från vilket håll den än kommer. Vad nu först angår frågan om arbetsinkomsterna för jämförbara arbetsprestationer, så vill det synas, som om statens befattningshavare, jämställda med den fria marknadens, icke för närvarande äro missgynnade. Den »fria marknaden» företer visserligen en ganska brokig bild, därför att den på vissa områden egentligen icke längre är fri. Ett visst skräväsens behärskar hemmamarknadsproduktionen och särskilt på livsmedels- och byggnadsområdet är detta orsaken till att den s. k. dyrtiden fortfarande håller sig kvar. Men även på andra områden söker man med konstlade åtgärder hämma den fria prisbildningen på såväl produkter som arbetskraft. Därför ligga också vissa grupper av anställda inom de privata företagen högre än jämförbara statstjänstemän i lönehänseende. Tager man däremot till jämförelse de grupper inom industrien, som ej kunnat hämma den fria prisbildningen eller särskilt den stora kategori av befolkningen, som har sin utkomst vid jordbruket, så finner man, såsom nedan-

stående tablå visar, att statstjänarna befinna sig betydligt i överkant. Dessutom kan man ej bortse ifrån att även om statens kaka ej är den största bland alla, så är den ändock den säkraste; och dessutom är det bättre sörjt för statstjänare i fråga om arbetstidens begränsning, semester, sjukhjälp, pension m. m. än för de flesta andra kategorier. Visserligen är det sant, att den statsanställdes lön i penningvärde sjunkit starkare efter krigsåren än industriarbetarnas — dock ej procentuellt i samma grad som småbrukarens — men detta beror på, såsom siffrorna visa, att den statsanställda 1920 lyckades erhålla en avsevärt större kompensation för dyrtiden än övriga grupper. Under åren 1920—1923 var i själva verket statstjänstemannen bättre ersatt för dyrtiden än någon annan löntagargrupp i landet, i stort sett, vadan talet om »utebliven kompensation» under dyrtiden synes föga berättigat.

Den genomsnittliga arbetsinkomsten pr år för nedanstående grupper har under åren 1920 och 1928 varit:¹

för manlig arbetare i exportindustrien . . .	1920	3 504 kr.	1928	2 372 kr.
» » » » blandad industri . . .	»	3 469 »	»	2 495 »
» » » » hemmaindustri . . .	»	3 752 »	»	3 096 »
» » » » jordbruk (statkarl) . .	»	1 784 »	»	1 143 »
» småbrukare upp till 10 har odlad jord . .	»	2 742 »	»	1 212 »
» statsanställd 5 lg. (stationskarl, banvakt, brevbärare)	»	4 936 »	»	2 996 »

Den sistnämnde har begränsad arbetstid, 20 à 25 dagars semester, fri sjuk- och läkarvård, vid sjukdomsfall ringa avdrag å lönen, och efter 30 tjänstår eller vid 63 à 65 års ålder en årlig pension på omkring 2 000 kronor, till vilken han bidragit med endast 75 kronors årlig premie.

Arbetarna inom de tre förstnämnda grupperna ha också begränsad arbetstid och semester i vissa fall 5 à 10 dagar, sjukvård hava de mera sällan och vid längre sjukledighet ej heller bidrag av arbetsgivaren; vid 67 års ålder få de folkpension, som, om de erlagt avgifter under 50 år, varierar mellan 114 och 115 kronor årligen, allt efter deras arbetsinkomster under avgiftsåren. De två övriga grupperna ha »obegränsad» arbetstid — som för småbrukaren ofta kan bli 12 timmar om dagen — semester kan man knappast tala om, sjukvård och sjukledighet på egen bekostnad, vid 67 års ålder samma pensionsförmåner som ovannämnda eller också tilläggspension och för statkarlen ej sällan fattigvård.

Går man så över till andra delen av frågan: vad inverkan en höjning eller sänkning av statstjänarnas löner för med sig för andra inkomsttagare i landet, så är givetvis den delen av frågan svårare att besvara. För de här ovan angivna grupperna, som ha i sin makt att »ligga före eller följa med», har givetvis en höjning alltid en befruktande verkan och är sålunda välkommen. För dem åter, som ej ha denna makt, utan nödgas hålla sig på den fria marknadens område där — utan konstlade ingrepp — tillgång och efterfrågan bestämma priset å såväl varan som arbetskraften, blir en höjning ovälkommen i dubbel bemärkelse. För det första bidrager den till ett för dem försämrat ekonomiskt läge, ty en lönehöjning måste alltid medföra antingen fördyrade tjänstbarheter eller höjda skatter; och för det andra måste en ytterligare breddning av marginalen mellan inkomstgränserna för den sämst ställda verka ökad olust och mera missnöje över samhällets oförmåga att skipa rättvisa. Det på vissa håll i det-

¹ Siffrorna för de första tre grupperna äro hämtade ur Sociala meddelanden 1929 sid. 868 tab. 7. För statkarlen och småbrukaren ur Särskilda utskottets utlåtande nr 2 detta år (jordbrukshjälp) sid. 314 och 176. För statkarlen ligga dock bostad och bränsle utanför lönen, vilket ej synes vara förhållandet för småbrukarens vldkommande. Dock får väl antagas att båda grupperna kunna sägas ha ett par hundra kronor in natura. Statstjänstemannens siffror äro tagna ur 5:e lönegradens 3:e löneklass på D-ort, inklusive dyrtidstillägg.

ta sammanhang gängse talet om avundsjuka gör sig illa i vår demokratiska tid.

En sänkning av lönerna — om man nu vågar tala om en sådan — skulle ur det helas synpunkt, sådant som konjunkturläget nu är i vårt land och hela världen för övrigt, vara den hälsosammaste vägen. Genom indextalens fall ha ju också lönerna för befattningshavare med dyrtidstillägg även under den senare s. k. stabiliseringstiden sjunkit något. Men det är att märka, att reallönen icke härigenom sänkts. Sänkningen är ju endast en följd av priset i levnadskostnaden.

Då det nu gäller att inarbeta dyrtidstillägget i den fasta lönen och denna sålunda göres stabil, blir frågan: är den nuvarande reallönen otillräcklig som normallön med hänsyn till läget för närvarande och med anledning av vad som kan väntas ske under de närmaste åren på konjunkturområdet? Kommitténs majoritet har ansett den nu gällande lönen väl låg och därför i sammanhang med förändringarna i löneplanens struktur inarbetat dyrtidstillägget efter ett procenttal, som kan sägas vara i stort sett tre enheter högre än det, som för närvarande gäller. Alltså en höjning. Det behöver knappast sägas, att stora delar av landets folk, helst landsbygdens, under trycket av de år efter år där ute fallande konjunkturerna väntat sig motsatsen. Man har svårt att förstå, att då arbetsinkomsten för dem nu börjar dala ned mot förkrigstidens nivå, vad företagarna beträffar, det skall vara nödvändigt att höja löner, som i förhållande till dem år 1914 ställa sig omkring 100 procent högre. Penningvärdets fall har detta folk likaledes svårt att förstå, då de skola sälja sin produkt, ty för vete, råg, smör och en del andra varor gälla nu i det närmaste 1914 års priser. Detta folk förstår visserligen, att detaljpriserna, som konsumenten har att betala, inte alls stå i nivå med partipriset. Men det förstår också, att om det över huvud taget skall bli möjligt för hela folket att existera, så måste en sänkning av detaljpriset till normal nivå med partipriserna så småningom inträda och därav följa en allmän sänkning av levnadskostnaderna. Den nu ständigt sjunkande partipris- och råvaruprisnivån på även icke-jordbruksprodukter jämte de fallande konjunkturerna i allmänhet även på industriens område tala sitt tydliga språk om vad som måste komma. Det bliver måhända en tung väg att vandra för alla parterna under år framåt, men nöden har ingen lag.

Jag skulle vara en ovärdig representant för den del av folket jag företräder om jag förtege dessa synpunkter och endast såge frågan isolerad. Och då vi efter allt att döma synas gå mot en period av allmänt sjunkande konjunkturer, finner jag det ej rådligt att nu gå med på en lönehöjning, enär reallönen i alla fall så småningom kommer att stegras genom den fallande prisnivån.

Den utgångspunkt för statstjänstemännens löneställning, som 1907 knäsatte och efter vilken senare löneregleringar arbetat, nämligen ständigt stigande levnadskostnader eller ett ständigt fallande penningvärde, kullkastades i själva verket fullständigt genom krigsåren och den därefter följande krisen. Penningvärdet raserades först genom den allmänna varubristen och en ohejdad sedelutgivning men något år därefter »återställdes» det plötsligen för vårt lands vidkommande genom ett riksdagsbeslut. Genom sistnämnda åtgärd hämtade sig visserligen penningvärdet men ingalunda prisläget. Den ökning av välståndet, som alla landets inbyggare bör beskäras, fördelas givetvis ojämnt under hastiga stegringar uppåt, och under krigsårens uppgångstid kommo väl vissa grupper efter. Men om man överblickar läget, såsom det nu ter sig, skall man finna, att sedan nedgången börjat, denna har pressat andra grupper i ännu högre grad. Kriget var en dålig affär för mänskligheten, och det är bara underligt, att alla tyckas anse sig ha rätt till ökat välstånd efter en sådan katastrof.

Då kommittén i den skrivelse, med vilken betänkandet överlämnats, säger sig, »såvitt angår redan nyreglerade verk, icke hava erhållit uppdrag att ingå på vad man kallat en realprövning av tjänstemännens löner», så är det visserligen sant, så till vida att någon generell höjning eller sänkning icke anbefalles; men då det i direktiven i avseende å dyrtidstilläggens inarbetande heter: »Uppenbart är vidare, att vederbörlig uppmärksamhet bör fästas vid prisnivåns utveckling under utredningsarbetets fortgång och en eventuell tendens till sjunkande levnadskostnader», har jag ej kunnat undgå att göra dessa reflexioner. Ty vad som i detta betänkande föreslås, är dock ett fastlåsande av högre löner, än som för närvarande utgå, för oberäkneligt antal år framåt, huru än levnadskostnaderna sjunka; skulle däremot dessa senare avsevärt stiga, får alltid staten vara beredd på höjningar efter något år. På dessa grunder måste jag fasthålla vid nu utgående dyrtidstilläggs procenttal för inarbetning i lönerna.

I fråga om den del av kommitténs uppdrag, som gäller omarbetandet av allmänna avlöningsreglementet, har jag i stort sett inga erinringar att göra i avseende på reglementets utökade omfattning till de statliga grenar av förvaltningen, som nu föreslås skola ompännas av detsamma. Visserligen kan uniformiteten i en del fall kännas tryckande för de skilda verkens ledning och personal, men å andra sidan har under senare åren en allt starkare fordran på kollektivitet i fråga om löner och förmåner — och måhända även i fråga om utblivna förmåner — gjort sig gällande från respektive organisationers sida. Det år 1919 genomförda, nu för flertalet verk gällande lönesystemet med dess lätt jämförbara och till klättring inbjudande löneklasser kräver också en viss sammanhållning över hela statens verksamhetsområde, för att ej partiella, enerverande ryckningar allt emellan skola förekomma. Åtgärden att i avlöningsreglementet inrycka även en del av nuvarande tilläggsbestämmelser anser jag också bidra till större överskådlighet och reda i systemet.

Löneplanens omläggning i avseende på ortsgrupperingen har jag även kunnat biträda, så mycket hellre som jag alltid ansett den finsiktning av ortsgrupper, som det nuvarande sjugruppssystemet söker åstadkomma, föga tillfredsställande. De beräkningsgrunder, på vilka systemet bygger, kunna aldrig ge full rättvisa åt befattningshavaren, enär det alltid finnes en del omätbara faktorer, som spela in i dennes livsföring och ekonomi på skilda bostadsorter. För storstäder och högre dyrorter kan det visserligen med en viss bestämdhet fastslås mera exakta normer, men så snart det gäller de lägre dyrorterna, bli konturerna allt obestämdare. Sålunda händer det nu ofta, att t. ex. en befattningshavare å A-ort — landsbygden utanför ett samhälle — har att göra sina flesta inköp i affärerna i samhället, som är B-ort. Utom det besvär, som det längre avståndet till inköpsorten medför, har han även ökade utgifter för barnens skolgång och dessutom större olägenheter vid sjukdomsfall m. m., varjämte avskildheten från samhället i flera andra avseenden kan kännas tryckande, fastän detta ej kan mätas i penningar. Den kompensation han får i form av billigare bostad är ej sällan illusorisk, ty kostnaderna för uppförandet av en bostad äro i regel icke mindre en mil bort ifrån ett B-ortssamhälle än därstädes utan snarare tvärtom. Och om vissa produkter skulle vara något billigare på den rena landsbygden, så äro de i regel — så underligt det än låter — svåråtkomligare därstädes, ty lantbrukarna ha ingen synnerlig lust att i småposter plöttra med försäljning av sina produkter, då de ändå skola till samhället med huvudparten av dem. Allt detta gör, att de gränser, som ortgrupperingen uppdrager, bli mer eller mindre teoretiska utan praktisk innebörd, och ju flera dessa gränser äro, ju mera problematiska bliva de. Det synes därför angeläget att i någon mån förenkla det system, som nu råder och begränsa orterna till fem. Den något ökade spännvidd mellan billigaste

och dyraste ort, som i och med omläggningen åstadkommits, kan med hänsyn till bostadskostnaderna anses berättigad i synnerhet beträffande de lägre lönegraderna, ty det är i huvudsak hyrorna, som utgöra den mest gripbara faktorn i hela systemet. För tjänstemän i de högre lönegraderna blir emellertid hyresposten icke kännbar i samma grad, enär, då denna avdragits, ändock återstår av lönen ett ojämförligt större belopp för övriga behov; vadan jag anser, att för dessa grupper den ytterligare höjningen av dyrortsprocenten ej är påkallad.

Vad sedan angår de ändringar av mera ingripande betydelse, som föreslagits i reglementet, har jag i fråga om borttagandet av nu gällande begränsning i rätt till löneuppflyttning för kvinnliga tjänstemän från början varit betänksam mot denna åtgärd, och skulle den nu föreslagna ändringen uppfattas som ett principiellt godkännande av likalönsprincipen för män och kvinnor på alla områden inom det statliga och statskommunala gebitet, hade jag ej kunnat gå med på densamma. Då emellertid kommittén i det förslag till lönerreglering för tjänstemän vid såväl de statliga som de kommunala läroanstalterna m. fl. genom placering av de kvinnliga tjänstemännen i lägre lönegrader än jämförbara manliga ej följt nämnda princip, har jag ej velat fasthålla vid nuvarande begränsning, enär därigenom löneskillnaden mellan manliga och kvinnliga befattningshavare vid de senares inplacering i lönesystemet skulle blivit än större.

Genom förslaget att avveckla de barntillägg, vilka nu utgå till tjänsteman, som har barn under sexton år att underhålla, har den s. k. behovsprincipen i vad angår försörjningsplikten upphävts. Dessutom har nu tillämpade beskärning av yngre tjänstemäns löner — i form av minskning i dyrtidstilläggen — borttagits. Ehuru jag finner nuvarande bestämmelser i dessa avseenden väl försvarbara, måste jag likväl med hänsyn till de principer, som härutinnan följas av de enskilda företagen gå med på de föreslagna ändringarna. Ty staten kan icke utan allvariga konsekvenser för hela näringslivet slå in på vägar, som ej vunnit hävd å den allmänna löne marknaden.

Vidare har jag ställt mig tveksam till förslaget om maximeringens borttagande å de högre löntagarnas dyrtidstillägg. I det sammanhang, vari detta nu föreslås, blir det en indirekt lönehöjning av annan karaktär än den i övrigt av kommittén föreslagna. Farhågan för att staten ej skall kunna få dugligt folk på de högre befattningarna med nuvarande löneförhållanden torde vara överdriven. Det finns alltför mycket dugligt folk i vårt land för de överbetalda privata posterna. Och med vissa privata företag kan staten ej konkurrera om arbetskraft. Ty staten har ej samma möjlighet till urval och anpassning.

Nuvarande bestämmelse om skyldighet att utan ersättning uppehålla vikariat inom högre lönegrad under kortare tid och intill 7 dagar i oavbruten följd har borttagits ur förslaget. Ersättning föreslås utgå redan från första dagen. Det synes emellertid föga motiverat, att en tjänsteman, som en eller annan dag uppehåller en högre tjänst och därmed kan sägas vinna erfarenhet och meriter för uppflyttning i densamma, skall ha extra ersättning härför. Inom de privata företagen anses säkerligen en sådan kortare tjänstgöring på högre post ej sällan som en eftersträfvansvärd omväxling. För att emellertid förhindra, att en tjänsteman alltför ofta tages i anspråk för vikariatstjänstgöring utan ersättning, bör lämpligen kunna stadgas som ett andra moment till 21 §: »Tjänsteman vare dock skyldig att under kortare perioder än en vecka utan ersättning uppehålla vikariat inom högre befattning, dock att vikariats-tjänstgöring utan ersättning ej må ifrågakomma mer än högst 7 dagar under en och samma kalendermånad.»

Den nu föreslagna åtgärden att även till civilförvaltningens område utsträc-

ka den fria sjukvården har jag i konsekvensens namn funnit mig böra biträda. Principiellt har jag eljest den uppfattningen, att hela systemet med sjukledighet och sjukvård borde lyftas ut ur avlöningsreglementet och inordnas under en statstjänstemännens sjukförsäkring med bidrag från staten. Tjänstemannen erhöle då lön enligt reglementet för sitt arbete; för ersättning under tid, då han vore på grund av sjukdom tjänstoduglig, ävensom för sjukvård med vad därtill hörer sörjde sjukkassan. På så sätt åvägabringades säkerligen en hälsosam boskillnad mellan ledighet för sjukdom och hälsans vårdande och annan ledighet. Som emellertid detta problem är alltför omfattande för att kunna upptagas i samband med nu föreliggande arbete, har jag ej kunnat göra något yrkande i detta avseende. Borttagandet av den kostnadsfria sjukledigheten och den i någon mån skärpta kontrollen över sjukdomsfallen kunna måhända minska det missbruk, som det nuvarande systemet, icke utan skäl, anses inbjuda till.

I motiveringen till 35—38 §§, som innehålla bestämmelser om tjänstebostad m. m., har kommittén funnit angeläget att söka mildra det missnöje, som nu råder bland vissa affärsverks personal över skyldigheten att bebo anvisad bostad, genom att i ordet *tjänstebostad* inlägga den betydelsen, att som sådan endast skall anses den som i *tjänstens intresse* tillhandahålles tjänstemannen; för övriga bostäder skulle tillämpas samma regler för uthyrning som gälla å den allmänna bostadsmarknaden. Ehuru jag icke anser det nödvändigt, att staten *alltid* uthyr sina lägenheter till egna tjänstemän, kan jag dock icke så starkt som kommitténs majoritet understryka tjänstemannens rätt till valfrihet, lika litet som jag delar dess uppfattning angående olägenheten av skyldigheten i fråga. Staten har väl ändock i regel anskaffat bostäder inte blott i sitt eget utan också i tjänstemannens intresse, och oftast torde den sistnämnde ha fördel i stället för olägenhet av bostadsinnehavet. Det lär för övrigt bliva rätt svårt att draga upp gränsen för »tjänsteintresset», om det åberopade »allmänt utbredda missnöjet» får ytterligare näring. Genom ett rimligt tillmötesgående i fråga om hyresersättningen bör detta missnöje i stället kunna dämpas; men staten kan givetvis inte uppföra bostäder avsedda för att användas eller icke användas av befattningshavarna allt efter dessas gottfinnande.

Slutligen har jag i avseende på kommitténs skisserade förslag till lönenämnd den uppfattningen, att sammansättningen av densamma givits en alltför tjänstemannabetonad karaktär. Ty även om nämndens uppgift i första hand skall vara att syssla med utredningar i ärenden av löneteknisk natur, kan det dock icke undgås, att därjämte spörsmål av annan innebörd ofta uppkomma, helst som de sakkunniga delegationer från förvaltningens och personalens sida, som kommittén föreslår skola kunna tillkallas, ej torde begränsa sina framställningar enbart till lönetekniska frågor. Det synes därför angeläget, att minst *två* av nämndens fem ledamöter böra vara förtrogna med statens och det allmännas synpunkter.

Herr Eriksson har anfört:

Det förslag till löne reglering, som kommer att framgå såsom resultat av 1928 års lönekommittés arbete, emotses med spänd förväntan från de talrika grupperna av statsanställd personal. Särskilt bland de grupper av personal, vars synpunkter jag inom kommittén anses representera, gör sig just nu gällande stor oro inför den slutliga behandlingen av lönefrågan. Den allmänna löneställningen för statens lägre löntagare har alltid varit låg, och de av världskriget framskapade förhållandena ställde dessa löntagare i en särdeles svår ställning, särskilt på dyrörterna. Den under senare åren inträdande

återhämtningen i prisläget, som statistiskt markerats av fallande levnadskostnadsindex, har icke medfört någon lättnad i den lägre personalens ekonomiska villkor. Den samtidigt pågående ständiga ökningen av bostadshyrorna i de tätbebyggda samhällena har tvärtom gjort ställningen för det stora flertalet av personalen än mera bekymmersam än förut. Då härtill kommer att inom de arbetsråden, där arbetsvillkoren regleras genom kollektivavtal, under de senare åren nya avtal träffats med förbättrade villkor för de anställda, är det självfallet, att det föreligger grund för missnöje bland de lägre statstjänarna.

Det är med beklagande jag måste konstatera, att kommitténs förslag beträffande de lägre grupperna av personal icke är sådant som personalen förväntar. I stället för en väntad förbättring i reallönen föreslår kommittén i stort sett status quo. Därjämte föreslår kommittén för de stora personalgrupperna vid kommunikationsverken borttagande eller minskning i en del hittills utgående förmåner, varigenom personalens ekonomiska ställning försvagas. Kommittén har såsom grund för sitt förslag beträffande lönebeloppen åberopat de till kommittén vid dess tillsättande givna direktiven. För min del har jag icke kunnat böja mig för innehållet i dessa direktiv utan framlägger ett förslag, som jag anser vara skäligt, och som beträffande de lägre personalgrupperna i stort sett sammanfaller med den uppfattning, som är rådande bland personalen och framförts av dess organisationer.

Det är givet, att i det komplex av frågor, som innefattas i avlöningsreglementet, jag haft en från kommitténs flertal avvikande mening i många detaljer och även önskat erhålla en annan formulering i många avseenden beträffande kommitténs motivering. På grund av flera skäl har jag emellertid ansett mig böra avstå från att framställa yrkanden rörande alla dessa detaljer och begränsat mig till att göra yrkanden allenast i mera väsentliga punkter. För att icke mitt särskilda yttrande skulle bliva alltför omfattande, har jag dessutom avstått från att polemisera mot kommitténs motivering.

Efter denna korta inledning övergår jag till att redogöra för de avvikande meningar, som under avlöningsreglementets olika avdelningar eller paragrafer antecknats av mig eller där jag förenat mig med andra av kommitténs ledamöter.

Momentet innehåller stadgande därom, att avlöning skall utbetalas månadsvis i efterskott. Det synes mig emellertid böra fixeras, att utbetalning av avlöningen skall ske före månadens utgång d. v. s. på månadens sista helgfria dag. Jag har därför ansett, att momentet bort hava följande lydelse: 2 § 3 mom.

»Utbetalning av avlöning sker månadsvis i efterskott på sista helgfria dagen i månaden, såframt icke beträffande särskild ersättning utbetalning i annan ordning finnes lämpligen böra ske.»

Instämmer med vad herr Reinwall anført.

3 § 3 mom.

Löneplanen är den del av avlöningsreglementet, kring vilken det största intresset samlar sig. Tillsammans med tjänsteförteckningen är det löneplanen, som bestämmer löneställningen för de olika tjänstemännen, och som en följd härav bestämmas även statens kostnader för löne regleringen av löneplanens och tjänsteförteckningens innehåll. Från alla håll är man sålunda intresserad av innehållet i dessa bestämmelser, och det torde vara lämpligast att här i ett sammanhang behandla dessa båda spörsmål.

4 §.

Lönplanens konstruktion konstituerar icke blott den absoluta löneställningen för en viss tjänstemannagrupp utan även den relativa, såväl beträffande olika tjänstemannagrupper inbördes som ock i fråga om å olika dyrorter statio-

nerade tjänstemän. Man måste därför beakta alla dessa förhållanden vid löneplanens upprättande.

Vad beträffar relationen mellan avlöningsarna å de olika ortsgrupperna, så är det ett obestriddigt faktum, att skillnaden mellan totalavlönningen å billigaste ortsgrupp och å den högsta i nu gällande lönesystem är för liten. En ökning av denna skillnad är således av behovet påkallad. Å andra sidan måste därvid ihågkommas, att ortstilläggen icke kunna göras så stora, att de fullt täcka den statistiskt påvisbara skillnaden i levnadskostnaderna. De större orterna bereda nämligen sina invånare en del fördelar, som icke påverka statistiken angående levnadskostnaderna, men som dock icke äro utan sin betydelse. För de i löneplanen ingående högsta löneklasserna är emellertid »spännvidden» helt och hållet fiktiv, enär det å de billigaste ortsgrupperna icke finnes några befattningshavare placerade i dessa löneklasser. Man kan ju beträffande dessa löneklasser säga, att lönesiffrorna på dyraste ort äro tillmätta med hänsyn till vad som kan anses vara skälig lön på orten i fråga för befattningshavare i dessa löneklasser och att lönesiffrorna å billigaste ort på grund därav blott hava teoretisk betydelse.

Beträffande relationen mellan avlöningsbeloppen i lägre och högre lönegrader är det min uppfattning, att lönesiffrorna i de lägre lönegraderna böra förhöjas utan att samtidigt en motsvarande förhöjning för de högre lönegraderna behöver vidtagas. Det är många omständigheter, som motivera en sådan förändring av löneskalan. Främst står härvid den intensifiering av arbetet, som ägt rum och som i särskilt hög grad gjort sig gällande vid trafikverken. Denna intensifiering har medfört, att arbetet numera utföres med proportionsvis mindre personal än förr, och att sålunda mot varje trafikenhet nu svarar mindre levande arbetskraft än förut varit förhållandet. Givetvis har detta faktum i viss mån sin motsvarighet även beträffande de högre tjänsterna, men för dessa hava lönerna redan tidigare varit mera rikligt tillmätta.

Ett andra och icke mindre viktigt skäl för en förhöjning av lönebeloppen i de lägre lönegraderna är den allttjämt fortgående nedflyttningen av arbetsuppgifter från befattningshavare i högre till befattningshavare i lägre lönegrad. Även om detta är en given följd av utvecklingen och i många fall allenast innebär, att staten för sina arbetsuppgifter tillgodogör sig frukterna av den stigande folkupplysningen, så måste det dock anses vara en ofrånkomlig konsekvens, att de befattningshavare i lägre lönegrad, som fått på sig överflyttade arbetsuppgifter, som tidigare utförts av betydligt högre avlönade befattningshavare, också böra erhålla någon del av den besparing, staten såsom företagare därmed gör, och på grund därav tilldelas en förbättrad ställning i lönehänseende.

Slutligen måste man taga tillbörlig hänsyn till den demokratisering, som vårt samhälle under det sista halvsekle undergått. Arbetarens ställning i samhället är numera en annan än förut, och medbestämmanderätten i de samhällseliga angelägenheterna är numera allas egendom, och icke något som är förbehållet åt ett fåtal. Samtidigt har — främst genom påverkan från arbetarnas organisationer — arbetarklassens ekonomiska ställning i hög grad förändrats. Lönearbetaren erhåller nu en större del av produktionens avkastning än förr. Detta måste också i sin tur påverka lönesättningen för de lägre avlönade befattningshavarna i statens tjänst.

Rätt ofta göres det påståendet, att de lägre avlönade befattningshavarna i statens tjänst redan nu hava erhållit mer än full kompensation för ökningen i levnadskostnader under den senaste 25-årsperioden, medan de högre avlönade tjänstemännen ingalunda erhållit full kompensation. Det resonemang, som föres från denna utgångspunkt, bortser emellertid fullständigt från de förhål-

landen, som jag här ovan berört. För min del kan jag icke — och jag är viss därom, att jag i dessa mina synpunkter har bakom mig icke allenast den lägst avlönade personalen i statens tjänst utan även hela arbetarklassen — godkänna, att den relation i lönehänseende, som för flera decennier sedan existerade mellan å ena sidan de lägre befattningshavarna och å den andra de högre tjänstemännen, skall godtagas såsom någonting så utomordentligt rättvist, att en motsvarande proportion i löneställningen skall existera allt framgent. Jag anser sålunda, att löneplanen i det nya avlöningsreglementet bör så utformas, att en avsevärd löneökning tillmätas åt de lägre lönegradernas befattningshavare. För de högre lönegraderna anser jag, att löneplanens siffror allenast böra anpassas till nu utgående avlöningsbelopp — dyrtidstillägg härvid beräknade efter 17 % — med de förändringar, som bliva ofrånkomliga på grund av den tekniska utformningen av löneplanen. Jag har därvid ingalunda förbisett, att även de högre tjänstemännen, vid tagen hänsyn till de avlöningar, som utgå till inom handel och industri anställda personer med i stort sett samma utbildning, kunna göra anspråk på förbättrade lönevillkor. Då det emellertid här måste bliva fråga om en fördelning av begränsade tillgångar, har jag ansett, att de lägre avlönade grupperna först och främst böra tillgodoses. Det kan dessutom på goda grunder dragas i tvivelsmål, huruvida den i nuvarande samhälle inom enskild förvärvsverksamhet rådande inkomstfördelningen motsvarar vår tids kulturella ståndpunkt och demokratiska samhällsskick.

Jag har varit rätt tveksam inför frågan om utbyggande av löneplanen upp till 40:e löneklassen. Ett dylikt utbyggande av löneplanen kommer säkerligen att öka lusten — och möjligheterna — för de högre tjänstemännen att klättra uppåt i lönegraderna. Jag hade därför tänkt mig den lösningen att behålla det förut i viss utsträckning använda systemet med fixa lönebelopp för i avlöningsreglementet uppräknade högre befattningshavare, lönebeloppen därvid ökade med i varje fall 2,000 kronor, vilket skulle medföra en enligt min mening fullt tillräcklig löneökning för tjänstemännen i fråga. Då emellertid en dylik lösning skulle nödvändiggöra en delvis annan uppställning av avlöningsreglementet än kommitténs majoritet tillämpat, har jag utarbetat en löneplan upp till 40 löneklasser, trots de härmed följande vanskligheterna. Detta underlättar en jämförelse mellan mitt och majoritetens förslag — och underlättar säkerligen också kritiken mot mitt förslag, som jag förutser kommer att bliva både hård och nedgörande.

Den utformning av löneplanen i löneklasserna 34—40, som ingår i mitt förslag, nödvändiggör dock en viss ändring av lönegradsplaceringen för vissa befattningar för att den nyss angivna förutsättningen angående lönesättning skall uppfyllas. Jag anser sålunda, att befattningen vid telegrafverket 'Telefondirektör i Stockholm' bör uppflyttas till 35:e lönegraden. I anslutning härtill torde även befattningarna vid statens vattenfallsverk 'Kraftverksdirektör vid Trollhättan och Älvkarleby' samt 'Kraftverksdirektör vid Motala och Norrländska kraftverken' böra uppflyttas en lönegrad, eller till respektive 35:e och 33:e lönegraderna.

En särställning i lönehänseende intages för närvarande av 'Landssekreterare' och 'Landskamrerare'. Dessa befattningshavare åtnjuta avlöning enligt 30 lönegraden, men åtnjuta därutöver avlöningsförstärkning, som graderats till tre olika belopp, respektive 3 500, 2 500 och 1 500 kronor per år. I realiteten är alltså fastställd en löneskillnad mellan dessa tre grupper av befattningshavare av 1 000 kronor per år, fastän de inplaceras i samma lönegrad.

Med bibehållande av den placering i lönegrad, som kommittén föreslagit för de förenämnda befattningshavarna, skulle, vid tillämpning av den av mig

uppgjorda löneplanen, för de av dem, som äga uppbära avlöningsförstärkning med respektive 3 500 och 2 500 kronor per år, uppstå avlöningsminskning. För undvikande av denna minskning och för att bibehålla den nuvarande skillnaden i löneställning av 1 000 kronor per år, torde för dessa båda grupper av befattningshavare utöver avlöningen enligt löneplanen fortfarande böra utgå en *avlöningsförstärkning* av cirka 500 kronor per år. Denna avlöningsförstärkning torde lämpligast böra fastställas genom ett stadgande i tilläggsbestämmelserna, på sätt skett beträffande 'Överdirektör och souschef' under de för statens järnvägar föreslagna tilläggsbestämmelserna.

Vad beträffar antalet ortsgrupper har jag icke kunnat biträda förslaget om en minskning av antalet från nuvarande 7 till 5 ortsgrupper. Det har under det decennium det nuvarande lönesystemet varit gällande visat sig, att skillnaden i levnadskostnader mellan å ena sidan billigaste ort och å andra sidan dyraste ort i landet ständigt ökats. Man har sålunda behov av en ökad spännvidd för ortstilläggen. Under sådana förhållanden synes det mig naturligt, att man genom att öka antalet ortsgrupper bereder utrymme för denna ökade spännvidd. En minskning i antalet ortsgrupper synes mig komma att medföra stora olägenheter för tjänstemännen med ett därav orsakat missnöje. Efter många överväganden har jag därför kommit till den ståndpunkten, att jag förordar en löneplan med 8 ortsgrupper, betecknade med bokstäverna A—H.

En grundläggande faktor vid ortsgrupperingen är principerna för uppdragning av gränserna mellan de olika ortsgrupperna. Jag delar kommitténs uppfattning däruti, att en generell omgruppering av orterna inom de olika ortsgrupperna bör äga rum allenast i samband med reglering av lönerna. Beträffande uträkningen av »riksmedeltalet» och orternas uppdelning omkring detta medeltal i en dyrhetsindexskala har jag icke något att erinra. I det system med 8 ortsgrupper, som jag tänker mig genomfört, anser jag att riksmedeltalet, i likhet med vad som var förhållandet vid ortsgrupperingen år 1920, skall bilda gräns mellan ortsgrupperna B och C. Under riksmedeltalet skulle sålunda vara två ortsgrupper, A och B, samt över riksmedeltalet sex ortsgrupper, C—H. Från denna medelpunkt, som siffermässigt betecknas med talet 1 000, anser jag att gränserna böra dragas med jämna mellanrum av 60 enheter. Till billigaste ortsgrupp, grupp A, skulle sålunda hänföras orter med indexskala av 940 och därunder, och till högsta ortsgrupp, grupp H, orter vars indexskala överstiger 1 300. Den fullständiga skalan skulle alltså erhålla följande utseende: Ort A till och med 940, ort B 941—1 000, ort C 1 001—1 060, ort D 1 061—1 120, ort E 1 121—1 180, ort F 1 181—1 240, ort G 1 241—1 300 samt ort H 1 301 och däröver. Då jag, utan att äga full kännedom här om, enär fullständiga siffror därutinnan icke publicerats, förutsätter, att den inom socialstyrelsen för en placerad dyrortsgruppering år 1930 uträknade indexskalan omfattar talen 800—1 350, skulle sålunda uppdelningen i de olika ortsgrupperna enligt mitt förslag vara ganska proportionerlig, med det undantag att till ortsgrupp A hänförts ett större avsnitt av indexskalan än vad som skett i fråga om de övriga ortsgrupperna. Detta har jag ansett vara motiverat på grund av den osäkerhet beträffande materialet, som påstås vidlåda det från de smärre och billigare orterna insamlade primärmaterialet.

Mitt förslag till löneplan innebär emellertid, av skäl som ovan antytts, icke någon större utökning av »spännvidden» mellan billigaste och dyraste ort. Jag har nämligen för de lägre lönegraderna ansett mig bunden av det förslag till löneplan, som från personalorganisationerna till kommittén inlämnats. Av lönetekniska skäl har dock en mindre utökning av spännvidden och en avjämning av ortstilläggen i vissa löneklasser av mig vidtagits.

Jag anser sålunda, att den i 4 § intagna löneplanen bort hava följande innehåll:

Allmän löneplan.

Lönegrad		Löne- klass N:r	O r t s g r u p p							
N:r	omfattar löneklasserna N:r		A	B	C	D	E	F	G	H
1	1—5	1	2 070	2 160	2 250	2 340	2 430	2 520	2 610	2 700
2	2—6	2	2 208	2 304	2 400	2 496	2 592	2 688	2 784	2 880
3	3—7	3	2 346	2 448	2 550	2 652	2 754	2 856	2 958	3 060
4	4—8	4	2 484	2 592	2 700	2 808	2 916	3 024	3 132	3 240
5	5—9	5	2 622	2 736	2 850	2 964	3 078	3 192	3 306	3 420
6	6—10	6	2 760	2 880	3 000	3 120	3 240	3 360	3 480	3 600
7	7—11	7	2 898	3 024	3 150	3 276	3 402	3 528	3 654	3 780
8	8—12	8	3 036	3 168	3 300	3 432	3 564	3 696	3 828	3 960
9	9—13	9	3 174	3 312	3 450	3 588	3 726	3 864	4 002	4 140
10	10—14	10	3 312	3 456	3 600	3 744	3 888	4 032	4 176	4 320
11	11—15	11	3 450	3 600	3 750	3 900	4 050	4 200	4 350	4 500
12	12—16	12	3 588	3 744	3 900	4 056	4 212	4 368	4 524	4 680
13	13—17	13	3 786	3 948	4 110	4 272	4 434	4 596	4 758	4 920
14	14—18	14	3 984	4 152	4 320	4 488	4 656	4 824	4 992	5 160
15	15—19	15	4 182	4 356	4 530	4 704	4 878	5 052	5 226	5 400
16	16—20	16	4 380	4 560	4 740	4 920	5 100	5 280	5 460	5 640
17	17—21	17	4 698	4 884	5 070	5 256	5 442	5 628	5 814	6 000
18	18—22	18	5 016	5 208	5 400	5 592	5 784	5 976	6 168	6 360
19	19—23	19	5 334	5 532	5 730	5 928	6 126	6 324	6 522	6 720
20	20—23	20	5 712	5 916	6 120	6 324	6 528	6 732	6 936	7 140
21	21—24	21	6 090	6 300	6 510	6 720	6 930	7 140	7 350	7 560
22	22—25	22	6 528	6 744	6 960	7 176	7 392	7 608	7 824	8 040
23	23—26	23	6 966	7 188	7 410	7 632	7 854	8 076	8 298	8 520
24	24—27	24	7 404	7 632	7 860	8 088	8 316	8 544	8 772	9 000
25	25—28	25	7 902	8 136	8 370	8 604	8 838	9 072	9 306	9 540
26	26—29	26	8 400	8 640	8 880	9 120	9 360	9 600	9 840	10 080
27	27—30	27	8 898	9 144	9 390	9 636	9 882	10 128	10 374	10 620
28	28—31	28	9 396	9 648	9 900	10 152	10 404	10 656	10 908	11 160
29	29—32	29	9 894	10 152	10 410	10 668	10 926	11 184	11 442	11 700
30	30—33	30	10 392	10 656	10 920	11 184	11 448	11 712	11 976	12 240
31	31—33	31	10 890	11 160	11 430	11 700	11 970	12 240	12 510	12 780
32	32—34	32	11 388	11 664	11 940	12 216	12 492	12 768	13 044	13 320
33	33—35	33	11 886	12 168	12 450	12 732	13 014	13 296	13 578	13 860
34	34—36	34	12 384	12 672	12 960	13 248	13 536	13 824	14 112	14 400
35	35—37	35	12 882	13 176	13 470	13 764	14 058	14 352	14 646	14 940
36	36—38	36	13 380	13 680	13 980	14 280	14 580	14 880	15 180	15 480
37	37—39	37	13 878	14 184	14 490	14 796	15 102	15 408	15 714	16 020
38	38—40	38	14 712	15 036	15 360	15 684	16 008	16 332	16 656	16 980
		39	15 564	15 912	16 260	16 608	16 956	17 304	17 652	18 000
		40	16 416	16 788	17 160	17 532	17 904	18 276	18 648	19 020

Jag har icke kunnat biträda den formulering av denna §, som innefattas i kommitténs förslag. I det för kommunikationsverken gällande avlöningsreglementet finnes en bestämmelse av motsvarande innehåll, dock med den begränsningen, att en tjänsteman, som sålunda uppflyttats, icke kan erhålla högre lön än den för befattningen fastställda högsta löneklassen. Jag anser den förmån, som enligt nyssnämnda bestämmelse kan beredas åt särskilt kvalificerade personer, vara för sitt ändamål tillräcklig. Den av kommittén föreslagna formuleringen medger, att en person kan beredas icke blott en snabbare uppflyttning i löneklass, än som svarar mot hans tjänsteålder, utan till och med en löneställning som med 2 à 3 lönegrader överstiger den slutlön, som är för befattningen fastställd. En så förmånlig placering i löneställning anser jag icke vara av behovet påkallad, utan tvärtom vara ägnad att sönderbryta lönesystemet. Jag anser sålunda, att § bör erhålla följande lydelse:

9 §.

»Undantagsvis och så framt för främjande av statens intressen sådant kräves, må Kungl. Maj:t, för förvärvande av särskilt kvalificerad person till viss befattnings eller för sådan persons bibehållande i tjänst, kunna tilldela honom högre lön, än han med tillämpning av de i 6—8 §§ angivna grunderna skolat uppbära; dock må lönen icke i något fall utgå enligt högre löneklass än den högsta för tjänsten fastställda.»

10 § 2 mom. Instämmer med vad herr Reinwall anfört.

14 §. Instämmer med vad herr Reinwall anfört.

15 §. Instämmer med vad herr Reinwall anfört.

19 §. Instämmer med vad herr Reinwall anfört.

21 § 3 mom. Avfattningen av detta moment synes mig komma att giva anledning till tvister. Under den tid, som nu gällande avlöningsreglemente varit gällande, har vid statens järnvägar uppstått ett stort antal fall av meningsskiljaktighet mellan befäl och personal angående rätten till ersättning för tjänstgöring i högre befattning. Då det vore önskvärt, att dylika meningsskiljaktigheter kunde undvikas, synes det mig att kommittén bort formulera bestämmelserna i överensstämmelse med det förslag som till kommittén inlämnats av Svenska Järnvägsmannaförbundet. Då så ej skett, bör åtminstone förevarande moment givas en klarare avfattning. Jag har därför ansett att momentet bort erhålla följande lydelse:

»Tjänsteman, som erhållit uppdrag att bestrida göromål, vilka eljest ankomma på tjänsteman inom högre lönegrad, erhåller vikariatsersättning enligt i 1 mom. angivna grunder. Vad sålunda stadgats gäller även i fråga om ersättning till vikarie i fall, som avses i 17 §, där ej ersättningen, med hänsyn till göromålens omfattning, finnes böra utgå med det lägre belopp, som prövas skäligt.»

23 § 1 mom. Instämmer med vad herr Reinwall anfört.

26 § 2 mom. Kommitténs förslag angående övertidsersättningens belopp ansluter sig till nu gällande bestämmelser i ämnet. Jag delar kommitténs uppfattning därom, att övertidsarbete allenast i undantagsfall bör förekomma, samt att kontant övertidsersättning bör utgå endast då enligt överenskommelse en mot den *fullgjorda övertidstjänstgöringen svarande ledighet* icke kan erhållas. Däremot kan jag icke dela kommitténs mening därom, att i de fall övertidsersättning kontant utbetalas, densamma skall bestämmas till belopp, som i det stora flertalet fall medför, att vederbörande tjänsteman erhåller lägre ersättning för arbetstimme fullgjord på övertid, än den ersättning han erhåller för sitt normala arbete. Tvärtom synes det mig riktigt, att övertidsersättningens belopp direkt anknyter till vederbörande tjänstemans avlöning och sålunda blir till beloppet olika för olika ortsgrupper och löneklasser. Ett dylikt system har under en lång följd av år tillämpats vid vårt lands enskilda järnvägar, utan att det ansetts medföra större administrativa svårigheter. Enligt nyssnämnda bestämmelser utgår övertidsersättningen per timme med $\frac{1}{208}$ av vederbörande järnvägsmans månadslön, inklusive dyrtidstillägg, jämte en förhöjning av 20 %. Bestämelsen synes mig dock kunna förenklas så att man i en räkneoperation kan få fram övertidsersättningens belopp innefattande jämväl den procentuella förhöjningen av den »normala» timlönen. Jag har därför ansett att övertidsersättningens belopp bör utgöra $\frac{1}{170}$ av vederbörande tjänstemans månadslön, för

enkelhetens skull dock alltid avrundad till närmaste med 10 delbara öretal. Då den förhöjning av ersättningen för övertidsarbete, fullgjort under natt eller under sön- och helgdag, som nu är stadgad, givetvis bör bibehållas, anser jag att detta bör regleras på så sätt, att vid dylik övertidstjänstgöring varje timme beräknas såsom 1 $\frac{1}{2}$ timme. Jag har därför ansett att momentet bort erhålla följande lydelse:

»Övertidsersättning utgår med ett belopp per timme, som motsvarar $\frac{1}{170}$ av vederbörande tjänstemans månadslön, inklusive kallortstillägg, vilket belopp i förekommande fall avrundas till närmaste med 10 delbara öretal.

Vid arbete å övertid under sön- eller helgdag eller under natt mellan klockan 22 och 6 räknas varje timme såsom en och en halv timme.»

Instämmer med vad herr Reinwall anfört.

29—34 §§.

I anslutning till den motivering, som jag anfört vid 4 § (den allmänna löneplanen), har jag ansett att 1 mom. bort erhålla följande lydelse:

»För justitieråd, regeringsråd och landshövding utgår lön för år räknat med 23,000 kronor; dock att för vardera av landshövdingarna i Malmöhus län samt Göteborgs och Bohus län lönen skall utgöra 25,500 kronor.»

I anslutning till vad jag anfört under 42 § har jag ansett att 1 mom. bort hava följande lydelse:

»För följande befattningar utgår lön, för år räknat, med nedan angivna belopp:

	Kronor	
Chef för stuteriöverstyrelsen	9 600	
Generaldirektör och chef för socialstyrelsen	} 21 000	
» » » » riksförsäkringsanstalten		
» » » » pensionsstyrelsen		
» » » » medicinalstyrelsen		
» » » » byggnadsstyrelsen		
» » » » tullverket		
» » » » kommerskollegium		
» » » » postverket		22 000
» » » » telegrafverket		27 000
» » » » statens vattenfallsverk		} 32 000
» » » » domänverket		
» » » » statens järnvägar	37 000»	

Kommittén har ur förslaget till avlöningsreglemente uteslutit bestämmelserna om lönenämnd. I samband härmed har kommittén föreslagit en genomgripande förändring av lönenämndsinstitutionen, såväl beträffande organisation som arbetsuppgifter. Lönenämnd.

Jag kan icke dela kommittémajoritetens uppfattning i detta avseende. Det må vara sant, att lönenämnderna ingalunda lyckats tillvinna sig sig personalens eller verkstyrelsernas förtroende. I viss utsträckning beror nog detta på att man icke ansett sina intressen i lönenämnderna vara tillräckligt representerade. I stort sett representerar dock lönenämndsinstitutionen ett framsteg, nämligen en strävan att låta för personalen viktiga frågor bliva prövade av personer, som kunna vara fria från administrativt-byråkratiska synpunkter. Det bör också ihågkommas, dels att lönenämnderna icke varit beslutande organ utan endast rådgivande och utredande, dels ock att nämnderna haft till uppgift icke blott att yttra sig beträffande tolkning och tillämpning

av gällande avlöningsförfattningar utan även att utarbeta nya bestämmelser, ofta av mycket genomgripande art.

Kommittén vill nu sammanslå två eller flera av de nuvarande lönenämnderna, och i samband därmed förändra arbetsuppgifterna för och sammansättningen av den föreslagna nya nämnden. Jag måste beteckna förslaget såsom en tillbakagång, samtidigt som jag starkt betvivlar ändamålsenligheten av majoritetens förslag.

Jag vill tillägga, att jag i lönenämndsinstitutionen icke ser ett slutmål, utan betraktar lönenämnden såsom en genomgångsform. Slutmålet måste vara »förhandlingsordningen» som för fram till dess naturliga konsekvens »kollektivavtalet». Endast därigenom kunna de anställda genom sina organisationer öva det direkta och omedelbara inflytande över sina löne- och tjänsteförhållanden, som enligt min mening oskiljaktigt hör samman med ett demokratiskt samhällsskick. Intill dess att förhållandena så utvecklats att en sådan ordning kan genomföras, synes mig dock en på demokratisk basis organiserad lönenämnd vara nödvändig, och jag betraktar kommitténs förslag såsom en utveckling i motsatt riktning mot den, som jag finner önskvärd.

Även om de lägre tjänstemännens intressen, vilka jag företräder, i förhållande till deras stora antal och skiftande arbetsförhållanden, måste anses hava varit mycket sparsamt företrädade inom de nuvarande lönenämnderna, finner jag dock otvetydigt, att dessa intressen där varit bättre tillgodosedda, än de skulle bliva i den av majoriteten föreslagna lönenämnden. En blott tillfällig medverkan i nämndens arbete, utan rätt att deltaga i beslut, kan nämligen icke hos de skilda personalgrupperna ingiva samma trygghetskänsla som att bland nämndens ordinarie ledamöter hava representanter, till vilka man kan lita. Den möjlighet att kontinuerligt följa ärendenas behandling i nämnden och på grund därav bilda sig en uppfattning om objektiviteten och enhetligheten i lönenämndsverksamheten, som hittills stått personalrepresentanterna till buds, skulle också vid genomförande av majoritetens förslag vara så gott som fullständigt uteslutet. Visserligen förutsätter kommittén, att till ordinarie ledamöter i den föreslagna nämnden skulle kunna utses tjänstemän ur skilda grupper, men dessa skulle väl dock knappast kunna anses såsom personalrepresentanter eller ens själva äga rätt att betrakta sig såsom sådana. Skulle emellertid kommittén även bland de tilltänkta ordinarie ledamöterna vilja se en viss personalrepresentation, måste här anmärkas, att denna bleve otillbörligt gynnsam för de högre tjänstemännen. Någon naturlig indelning av tjänstemannaintressena i tre grupper enligt i förslaget angivna gränslinjer föreligger nämligen icke, emedan mellangrads- och högre tjänstemäns intressen i allt väsentligt sammanfalla. Den naturliga gränsen går otvivelaktigt mellan å ena sidan högre och å andra sidan lägre tjänstemäns intressen. Något egentligt särintresse för kvinnliga tjänstemän skulle vid ett genomförande av lönekommitténs nu föreliggande förslag knappast heller komma att kvarstå, om ej möjligen i fråga om undervisningsväsendets befattningshavare. Då kommittén föreslår, att såsom ordinarie ledamöter i den föreslagna nämnden insättes — förutom en företrädare för statens och det allmännas synpunkter samt en förvaltningsman — trenne tjänstemän, varav *en* skulle utses inom de högre lönegraderna, *en* inom mellangraderna och *en* inom de lägre lönegraderna, ligger otvivelaktigt däri en dubbelrepresentation för de högre tjänstemännen — bortsett från att också förvaltningsmannen kan tänkas i många fall representera det högre tjänstemannaintresset.

Frånsett frågan om personalintressets tillbörliga tillgodoseende, hyser jag emellertid betänkligheter mot kommittémajoritetens förslag även ur andra synpunkter; främst med hänsyn till att en alltför stor arbetsbörda komme att läggas på den föreslagna gemensamma lönenämnden, vilken därigenom komme att

i viss mån antaga karaktären av ett ämbetsverk och sannolikt skulle rätt snart stelna i formerna och bliva mindre ändamålsenlig för sin uppgift. Med hänsyn till att de ordinarie ledamöterna, åtminstone i det närmaste, skulle bliva helt sysselsatta med lönenämndsarbetet, lär man knappast heller kunna förvänta, att den av kommittén föreslagna lönenämndsinstitutionen skulle bliva för staten billigare än den nuvarande, utan torde väl snarare motsatsen kunna förutsättas.

Jag anser sålunda, att kommittén borde hava föreslagit bibehållande av de nuvarande lönenämnderna — eventuellt utökade med en särskild nämnd för undervisningsväsendet.

Såsom förut under 4 § anförts, nödvändiggör den omarbetning av löneplanen, som innefattas i mitt förslag, en uppflyttning av befattningarna 'Telefondirektör i Stockholm' (Telegrafverket) och 'Kraftverksdirektör i Trollhättan och Älvkarleby' (Statens Vattenfallsverk) från 34 till 35 lönegraden, samt befattningarna 'Kraftverksdirektör i Motala och vid de Norrländska kraftverken' (Statens Vattenfallsverk) från 32 till 33 lönegraden.

Tjänsteförteckningen.

Av skäl, som anförts i Svenska Järnvägsmannaförbundets framställning till kommittén, har jag vidare ansett, att den uti tjänsteförteckningen för statens järnvägar i 10:e lönegraden upptagna befattningen 'ledningsförförman' och den i 5:e lönegraden upptagna befattningen 'ledningsvakt' kunna uteslutas, ävensom att kommittén bort såsom nya ordinarie befattningar i 1:a lönegraden uppföra befattningarna 'Effektvårdare, Tågstäderska och Vagnstäderska'.

Jag har icke kunnat undgå att hysa betänkligheter mot den utvidgade skyldighet för de tjänstemän, som övergå på det nya avlöningsreglementets bestämmelser, att underkasta sig beslut om minskning i eller upphörande av förförman eller ersättning, som kommitténs förslag innebär. Förändringar i statstjänstemännens villkor kunna fastställas genom parlamentsbeslut emot tjänstemännens vilja, och det är därför man måste hysa största tvekan inför bestämmelser, som i vissa fall faktiskt kunna utlämna tjänstemännen på nåd och onåd till en riksdagsmajoritets gottfinnande.

Tilläggsbestämmelserna.

2 §.

Med hänvisning till den framställning till kommittén, som ingivits av Svenska Järnvägsmannaförbundet angående särskild ersättning till personal sysselsatt i växlingstjänst (växlingspengar), har jag ansett att här förevarande bestämmelse bort erhålla följande lydelse:

Statens järnvägar. Särskilda förförmaner.

»Under tjänstgöring å lokomotiv, ångfärja eller ångfartyg eller vid växlingstjänst, må tjänsteman åtnjuta särskild ersättning eller annan förförman enligt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.»

Fröken **Köersner** har anfört:

Ehuru jag delar kommitténs mening, att dess uppgift ej är att lönereglera för befattningshavare, som erhålla lön efter förnyreglerade verk fastställda grunder, har jag likväl önskat, att en ändring skulle göras i löneplanen, som måhända tangerar begreppet löne reglering för en del befattningshavare.

4 §.

Vid kommitténs arbete med löne reglering för personalen vid undervisningsväsendet ha betydliga svårigheter uppstått därigenom, att lönegraderna 19 och 20 hava samma slutlön. Kommittén kommer att föreslå till inplacering i dessa båda lönegrader lärare, som tidigare haft skilda löner och vilka allt fortfarande av organisatoriska skäl och med hänsyn till utbildning och arbetsuppgifter, rättvist sett, böra tillmätas olika löne förförmaner. Dessa lärare komma nu på grund av löneplanens uppställning att under större delen av sin lärar-

gärning erhålla lika stor lön. I reservationen till kommitténs förslag till löne-reglering för undervisningsväsendet utvecklas dessa förhållanden dels av en del tillfälliga ledamöter dels av undertecknad och ber jag få hänvisa till de-samma.

Om man flyttade gränsen mellan lönegrader med 4 eller 5 löneklasser ett steg och låte lönegraden 20 omfatta löneklasserna 20—24, skulle dessa svå-righeter i stort sett avhjälpas. Beträffande de lärargrupper, som föreslagits till inplacering i lönegraderna 20 och 21, skulle samma slutlön ej medföra någ-ra organisatoriska olägenheter av betydelse.

Detta förslag kan ju i viss mån sägas innebära en löneroglering för de be-fattningshavare, som nu äro inplacerade i 20:de lönegraden, men det torde i realiteten ej komma att betyda något vare sig för dem eller statsverket. Det rör sig om ett jämförelsevis litet antal befattningshavare, för vilka befattnin-gen i denna lönegrad i allmänhet ej är sluttjänst utan en övergångstjänst. På grund härav komma dessa tjänstemän kanske aldrig eller ock endast under en kortare tid att åtnjuta lön enligt 24 löneklassen.

Jag får därför hemställa, att lönegrad 20 måtte omfatta lönegraderna 20—24.

11 § 1 mom. Den kortare semesterrätt, som genom 1925 års inplacering å gemen-sam löneplan drabbade de kvinnliga tjänstemännen i nuvarande lönegra-derna 1—10, har enligt min åsikt mera skadat än ekonomiskt gagnat stats-verket. De kontorsanställdas stillasittande, oftast jäktande arbete kräver en längre rekreation än mera rörligt arbete. Tidigare har, då semester bestäm-des för de manliga tjänstemännen, alltid hänsyn tagits därtill. Så har för tjänstemän i högre grader med deras bundenhet vid skrivbord och tankearbete utmätts längre semaster än för andra befattningshavare, likaså har skillnad i semesterhänseende gjorts för tjänstemännen vid domänverket, där de som tjänstgöra ute i reviren hava kortare semester än de, som placerats i styrelsen. När ordinarie tjänster år 1910 infördes för den kvinnliga personalen inom all-männa civilförvaltningen jämställdes dessa i semesterhänseende med tjänste-männen i 1:sta normalgraden och ej med vaktmästarna. Semestern bestämdes då till 30 dagar årligen. Sedan dess har det arbete, som åvilar befattnings-havare med kontorsarbete såväl kvantitativt som kvalitativt ökats. Arbets-tiden har förlängts till 7 effektiva timmar. Genom maskinteknikens utveck-ling och användning inom statsförvaltningen samt genom indragning av tjäns-ter i besparingssyfte, med överflyttande av arbetsuppgifter från tjänstemän i högre grader till sådana i lägre, hava de krav, som ställas på detta slag av befattningshavare i lönegraderna 1—10, blivit betydligt ökade, och måste därt-ill arbetet i allmänhet utföras i mycket forcerad takt. Även rationalise-ringssträvandena hava inverkat på dessa tjänstemäns arbetsförhållanden, så att arbetet blivit mera enformigt och därför än mer tröttande än vad det ti-digare varit.

I kommitténs motivering sid. 156 redogöres för en av statsrevisorerna år 1928 gjord utredning angående semester och tjänstledighet. Beträffande den kost-nadsfria sjukledighetens utnyttjande i större utsträckning av kvinnor än av män hava statsrevisorerna anført följande: »De lägre siffrorna för de man-liga tjänstemännen torde endast i viss mån kunna förklaras därav, att dessa i regel komma i åtnjutande av längre semester än de kvinnliga och därför äga större möjlighet till erforderlig fysisk omvårdnad utan anlitande av sjukledig-het.» Denna förklaring torde vara riktig. Ur hälsosynpunkt bör man ej under-skatta nyttan av att genom en något längre semester bereda tillfälle till sådan rekreation, att tjänstemannen är fullt utvilad, när han åter inträder i tjänstgö-ring. Härigenom skulle motståndskraften stärkas mot den sjukdomsrisk, som dessa befattningshavare i hög grad äro utsatta för genom anhopning i samma

tjänsterum, där bakteriesjukdomar lätt gripa omkring sig, i synnerhet då, som ofta är fallet i statens gamla hus, lokalerna äro mörka och sollösa.

Den längre semesterrätt, som tillkommer den kvinnliga sjukvårdspersonalen vid sinnessjukhusen, bör även tillkomma annan kvinnlig sjukvårdspersonal. Genom avlöningsreglementets tillämpning på nya förvaltningsområden skulle sjuksköterskor t. ex. vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte få kortare semester än de, som äro anställda vid sinnessjukhusen. Då allt arbete vid sjukvården är både tungt och riskfullt samt arbetstiden mycket lång, synes det mig riktigt, att även den manliga sjukvårdspersonalen tillerkännes samma semesterrätt, som hittills kommit den kvinnliga personalen till del.

Vad slutligen rikstelefonisterna beträffar torde deras nervslitande och synnerligen forcerade arbete utgöra tillräcklig motivering för att de åter skola erhålla samma semesterrätt, som före den 1 juli 1925 tillkom dem.

På grund härav får jag anhålla, att i tabellen i 11 § 1 mom. efter 'tjänsteman tillhörande lönegraderna 11—23' inskjutes 'samt tjänstemän i lönegraderna 1—10 med kontors- eller sjukvårdsarbete ävensom rikstelefonister'.

Vad den kostnadsfria sjukledigheten beträffar kan jag ej tillstyrka ett fullständigt borttagande av densamma, synnerligast som gängse praxis inom såväl kommunal som enskild tjänst är, att befattningshavare under någon tid erhåller tjänstledighet utan avstående av löneförmåner. Så hava t. ex. Stockholms stads tjänstemän rätt till kostnadsfri sjukledighet under en månad årligen. 15 § 1 mom.

Den nuvarande kombinationen av semester och sjukledighet önskar jag dock ej bibehålla, enär den för till sådan oformlighet som att de äldre befattningshavarna, vilka äro mera i behov av sjukledighet, erhålla oavkortad lön under kortare tid än de yngre, som i allmänhet äro motståndskraftiga mot sjukdom.

Jag vill därför föreslå en för alla lika lång kostnadsfri ledighet om 15 dagar. För att begränsa kostnaderna för statsverket har jag tänkt mig, att oavkortad lön ej skulle utgå under de 3 första dagarna vid varje sjukdomsfall, enär alla statistiska utredningar angående sjukledighet visa att största antalet sjukdagar komma på kortvariga sjukdomsfall. Vid en kort sjukdom läser det ej vara av någon större betydelse för en tjänsteman att avstå A-avdraget, medan det vid en längre sjukdom skulle vara till stor nytta för den sjuke, om han under någon tid finge erhålla sin lön oavkortad.

På grund härav får jag föreslå att till 15 § 1 mom. fogas följande tillägg:
»Dock att vid sjukdom av längre varaktighet än 3 dagar oavkortad lön skall utgå fr. o. m. 4:de sjukdomsdagen under sammanlagt högst 15 dagar per kalenderår.»

Bland de nya tjänstemannagrupper, skogstjänstemän, läkare och lärare, som nu skola erhålla kallortstillägg, äro många boende å särskilt ensliga platser med ödemarksnatur, långt bort från trafikled. För dessa befattningshavare torde det vara av stor betydelse, att vid fördelning av tjänstgöringsorterna i kallortsklasser hänsyn kommer att tagas även till dessa faktorer, så att rättvisa vederfares dem, som leva under svårare och på grund av transportkostnader dyrare förhållanden än andra tjänstemän. 20 §.

När av kommunikationsverkens lönenämnd förslag uppgjordes till nu gällande kallortsgruppering togs hänsyn till följande sex faktorer: 1) vinterkylans intensitet, 2) längden av vinter och sommar, 3) enslig belägenhet, 4) vintermörkrets omfattning, 5) avståndet från Sveriges huvudorter samt 6) ödemarksnatur, varvid sistnämnda faktor ingick med dubbelt högre poängtal än övriga faktorer. Av referatet av kommunikationsverkens lönenämnds utred-

ning av den s. k. norrlandsfrågan framgår, att nämnden anser det obehövt med en allmän revision av nuvarande kallortsklassificering, enär de faktorer som den är byggd på i stort sett äro oföränderliga och föga variabla. Så tror ock jag förhållandet är för det stora flertalet av redan i kallortssystemet inplacerade orter och att det är i ytterst få fall som sådana förhållanden tillkommit, vilka förändrat ortens karaktär så att jämkningar behöva företagas. Däremot anser jag lönenämndens förslag förkastligt att göra inrangeringen av nytillkomna tjänstgöringsorter, utan undersökning med hänsyn till ovannämnda faktorer, medelst att å en karta uppdraga gränslinjer för en zonindelning. Skulle detta förslag genomföras skulle personer boende i ödemarken med flera mil till närmaste handelsbod och kanske därtill särskilt utsatta för kyla och lång vinter på grund av belägenheten komma att höra till samma kallortsklass som dem, som bo i ett för fjällvinden relativt skyddat större samhälle utefter järnväg eller annan trafikled. Jag tänker här närmast på skogstjänstemän, lärare och tulltjänstemän vid gränsbevakningen i förhållande till de efter järnvägslinjen boende trafiktjänstemännen.

Ej heller kan jag gilla kommitténs förslag att endast grunda kallortsindelningen på vetenskapliga beräkningar rörande medeltemperaturen, varigenom kallortszonernas gränslinjer skulle komma att förete bilden av isotermer. De praktiska svårigheter, som skulle vara förenade med en kallortsfördelning efter såväl klimatiska som fysiologiska förhållanden äro ej större, än att de med god vilja kunna övervinnas, och rättvisa således skapas mellan tjänstemännen å olika »kallorter». Därigenom skulle ock kraven om enslighetstillägg försvinna.

Jag får därför hemställa, att vid klassificering av tjänstemännens tjänstgöringsorter i kallortsklasser hänsyn må tagas till ovannämnda 6 faktorer.

23 § 1 mom. Vid längre tids tjänstgöring än 15 dagar å annan ort än stationeringsorten utgår tjänstgöringstraktamente efter olika grunder för »familjeförsörjare» och »annan tjänsteman». När dessa bestämmelser utformades, torde det hava hört till ovanligheterna, att ogifta personer hyrde bostad per år och hade eget hushåll, utan vanligen hyrdes möblerad bostad per månad med eller utan inackordering. Numera torde den förra formen att ordna sina levnadsomkostnader blivit alltmerta bruklig även för »icke-familjeförsörjare». För dessa ställer det sig ekonomiskt svårt att kunna taga förordnande å annan ort med den låga traktamentsersättning, som tillkommer »annan tjänsteman». De äro bundna av sådana ofrånkomliga utgifter, som måste utgå vare sig de vistas å hemorten eller ej, som hyra, telefon, trappstädning etc. och nödgas samtidigt betala sina levnadsomkostnader å främmande ort efter högre pris på grund av vistelsens mera tillfälliga art. Att under sådana omständigheter få sina inkomster att täcka utgifterna ställer sig synnerligen problematiskt, åtminstone för den kategori befattningshavare, som jag närmast företräder.

Jag får därför hemställa, att i tabellen i 23 § 1 mom. orden 'som är familjeförsörjare' utbytes mot 'som har fast hushåll'.

26 § 2 mom. Att övertidsarbete bör honoreras högre än tjänstgöring under ordinarie arbetstid är ett allmänt vedertaget bruk utom i statstjänst. Den här föreslagna ersättningen, som är lika för varje ortsgrupp och samtliga löneklasser inom varje lönegrad, är genomgående för låg och verkar än mer otillfredsställande på de högre dyrorterna. Herr Eriksson har i sin reservation framkommit med ett lätt tillämpligt och tillfredsställande förslag, som jag ber att få biträda.

Därjämte vill jag i anslutning till herr N. Aug. Nilssons i Kabbarp re-

ervation göra det uttalandet, att principen i hans system att tillgodose befattningshavare med barn med ett lönetillskott genom att låta dem åtnjuta lön efter en högre löneklass, än som eljest skulle tillkomma dem på grund av deras placering i lönegrad, förefaller mig sympatisk.

Herr N. Aug. Nilsson har anfört:

I det avlöningssystem, som nu gäller för statens verk och inrättningar, har lönesättningen i allmänhet bestämts med hänsyn till arten och måttet av det arbete och ansvar, som anses åligga statens befattningshavare eller olika grupper av dessa. Denna grundregel måste bli gällande jämväl för framtiden. Men vid sidan av grundregeln om lika lön för lika arbete och ansvar har viss hänsyn tagits även till variationen i levnadsbehov mellan tjänstemän i samma tjänsteställning eller med avlöning utöver eller under en viss gräns. Beträffande den egentliga lönen har detta skett generellt på det viset, att ersättningen för kvinnligt arbete satts något lägre än för motsvarande manligt arbete, i det att de kvinnliga tjänstemännen icke kommit i åtnjutande av högsta löneklassen i innehavande lönegrad. Man har nämligen ansett, att kvinnan såsom i regel ensamförsörjare men även eljest lever billigare än mannen; hon har mindre levnadsbehov och därför kan hon nöja sig med mindre lön. Beträffande den del av avlöningen, som utgöres av dyrtidstillägg, har behovsprincipen kommit till uttryck *dels* genom bestämmelsen om minskat dyrtidstillägg för yngre statsanställda — för tjänstemän, som ej fyllt 25 år, minskas eljest utgående dyrtidstillägg med en tiondel — *dels* genom bestämmelsen om dyrtidstilläggens maximering — sådant tillägg utgår icke å den del av månadsavlöningen, som överstiger 800 kronor för nyreglerad och 650 kronor för oreglerad avlöning — och *dels* genom bestämmelsen om särskilda barntillägg åt befattningshavare med försörjningsplikt — i nyreglerad tjänst 4 kronor per månad för vart barn under 16 år och i oreglerad tjänst 5 kronor.

I det förslag till nytt — och väsentligen förbättrat — avlöningsreglemente, som kommittén nu går att avgiva, hava dessa bestämmelser, som i fyra olika avseenden låtit behovsprincipen komma till en av reala omständigheter påkallad tillämpning, uteslutits eller vid dyrtidstilläggens inräkning i lönen icke medtagits. Härutinnan kan även jag biträda kommitténs förslag, delvis obetingat men delvis endast under den förutsättningen, att behovsprincipen på ett annat och bättre sätt göres gällande i det nya lönesystemet.

Att låta dyrtidstilläggens minskning eller maximering för de yngre resp. de högst avlönade befattningshavarna influera på uppbyggandet av den nya löneplanen skulle göra denna irrationell eller eljest vålla vissa olägenheter.

Att betala kvinnan lägre än mannen för samma arbete kan visserligen gå för sig, nu som förr och framgent, i statens tjänst lika väl som i det privata näringslivet, där denna form för ett skäligt tillämpande av behovsprincipen är den allmänt vedertagna. Detta sätt att avlöna uppfattas emellertid av kvinnorna i allt vidare kretsar som en grym orättvisa, det röner från deras sida ett bestämt motstånd och torde snart nog komma att betraktas som fullkomligt otidsenligt.

Som en sista utväg återstår då möjligheten att låta lönen utgå med högre belopp för familjeförsörjare än för icke-familjeförsörjare.

Spörsmålet om differentiering av lönerna för familjeförsörjare och ensamförsörjare har gång efter annan gjort sig påmint, dels i riksdagsmotioner, dels i överläggningar och beslut å korporativa tjänstemannakonferenser, dels i utredningar av kungl. kommittéer samt i myndigheters utlåtanden över olika kommittéförslag.

I sitt betänkande angående folkskoleseminarierna den 20 december 1911 förordade *folkundervisningskommittén*, att vid lönebeloppens avvägande en viss hänsyn borde tagas till de olika levnadsbehoven och i synnerhet till den försörjningsplikt, som kunde åligga löntagarna. En indelning av löntagarna i de två grupperna manliga och kvinnliga lärare skulle, enligt kommitténs mening, kränka hänsynen till levnadsbehoven, under det att en löneprincip, som skilde mellan familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare, vore för staten såsom arbetsgivare av största intresse. Dock kunde man icke heller bygga lönesystemet på principen »lika behov — lika lön». Och något dylikt hade heller aldrig blivit ifrågasatt. Rättvisan skulle eljest bliva lika överklig som vid en uteslutande tillämpning av principen »lika arbete — lika lön». Med åberopande av ett statsrådsuttalande till 1906 års riksdag hävdade kommittén, att grundsatsen för lönerogleringar borde vara, att de, som utförde lika arbete, väl icke alltid borde avlönas med lika lönebelopp, men däremot borde, såvitt möjligt, med hänsyn till sina levnadsvillkor bliva lika förmånligt ställda. Ett fullständigt genomförande av denna grundsats läte sig dock icke göra, enär levnadsvillkoren växlade för olika individer. Dessa måste därför sammanföras i ett fåtal grupper, för vilka avlöningarna kunde bestämmas efter genomsnittsförhållanden. Kommitténs förslag innefattade ett lönesystem i tre olika löneplan, ett för manlig gift, ett för manlig ogift samt ett för kvinnlig tjänst innehavare. Mellan de två förstnämnda löneplanerna gjordes skillnaden proportionsvis större än mellan de två senare. Till kvinnlig befattningshavare, som vore änka med ett eller flera oförsörjda barn, skulle utgå ett särskilt lönetillägg.

I sitt huvudbetänkande den 31 oktober 1914 upptog *lärarlönenämnden* till diskussion de allmänna avlöningsprinciperna. Emot påståendet, att principen lika lön för lika arbete låge till grund för det rådande avlöningssystemet, invände nämnden, att ett flertal löneförmåner — bl. a. ålderstillägg, statens bidrag till befattningshavarens pensionering och till reliktpension ävensom avlöning under sjukdom — vore uttryck för den s. k. behovsprincipen, vilken i fråga om avlöningen till statliga befattningshavare vunnit beaktande genom en jämnare fördelning av avlöningen över tjänstemannens livstid och eventuellt även efter hans död. Såsom ett moment vid denna lönefördelning ville nämnden även införa särskilda avlöningstillägg till lärare, som vore familjeförsörjare, en anordning, som dock — med hänsyn till sambandet mellan det allmänna statliga avlöningssystemet och de statsanställda lärarnas avlöning — tillvidare borde begränsas till de kommunalt anställda lärarna. Familjetillägg skulle utgå till ordinarie manliga befattningshavare ävensom till kvinnlig befattningshavare, som vore änka, därest befattningshavaren hade eget äkta barn, som vore ogift och ej uppnått 21 års ålder. Antalet familjetillägg, som befattningshavaren ägde uppbära, skulle vara begränsat till tre och skulle utgå, ett, därest han hade ett barn, två, därest han hade minst tre barn, och tre, därest antalet barn uppgick till minst fem. Familjetilläggens belopp satte nämnden förslagsvis vart och ett för småskollärare m. fl. till 150 kronor och för folkskollärare m. fl. till 200 kronor. På Kungl. Maj:ts prövning skulle ankomma, huruvida familjetillägg skulle utgå till befattningshavare, vars äktenskap upplösts genom skilsmässa.

I sitt den 21 februari 1918 avgivna utlåtande över *lärarlönenämndens* förslag yttrade *1902 års lönerogleringskommitté* angående behovsprincipen, att därest det över huvud skulle befinnas, från statens sida sett, ändamålsenligt att för lärarna tillämpa principen om särskilda avlöningstillägg åt familjeförsörjare, borde detta spörsmål underkastas en ingående utredning och att, därest denna löneprincip eventuellt skulle visa sig förtjänt av beaktande, borde den genomföras på en gång inom statsförvaltningen i dess helhet eller åtminstone inom

väsentliga delar därav och ej mera försöksvis allenast inom vissa grenar av stats-tjänsten. En dylik allmän utredning fann kommittén så mycket nödvändigare, som ifrågavarande princip utformande i detalj visat sig vara föremål för delade meningar beträffande ett flertal frågor — bl. a. om giftermålstillägg i stället för ett av barnstilläggen, om den av barnen uppnådda ålder, vid vilken tilläggen skulle upphöra att utgå, om tilläggens utgående efter lärarnas pensionering samt om deras förhållande till ålderstilläggen och avlöningen i övrigt. Kommittén yrkade därför, att lärarnas avlöning måtte bestämmas med tillämpning av dittills vanliga avlöningsprinciper.

I överensstämmelse med löneregleringskommitténs förslag avfattades den kungl. propositionen, som i denna del vann riksdagens gillande.

Den mera ingående utredning, som 1902 års löneregleringskommitté förut-satte, kom till synes i 1921 års *lönekommittés* betänkande den 12 oktober 1923 angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensions-förhållanden i sammanhang med den s. k. behörighetslagen. Dittills hade frågan om särskilda familjetillägg vunnit blott partiell aktualitet. Avlöningen till de manliga befattningshavarna hade nästan undantagslöst reglerats med hänsyn till en familjeförsörjares behov. Sedan den kvinnliga arbetskraften i större omfattning vunnit användning inom vissa statliga verksamhetsområden, hade givetvis den frågan uppkommit, huruvida med hänsyn till att kvinnorna i allmänhet icke vore familjeförsörjare i samma bemärkelse som männen, kvinnliga befattningshavare över huvud taget borde sättas i en lägre löneställning än männen eller om icke i stället alla familjeförsörjare oberoende av kön borde sättas i ett förmånligare avlöningssläge än icke-familjeförsörjare. Men frågan hade praktiskt begränsats till vissa grupper av tjänster, där kvinnor i större antal vunnit tillträde. Nu åter gällde det att utreda och lösa detta spörsmål mera generellt, med syftning på hela den civila statsförvaltningen. 1921 års lönekommitté accepterade familjetilläggsprincipen och motiverade den utförligt. I dess förslag, som överförde de kvinnliga befattningshavarna på de manligas löneplan, stadgades det bl. a. att tjänsteman, som helt eller till avsevärd del underhåller eget barn av äktenskaplig börd, skulle äga uppbära familjetillägg med belopp, växlande mellan lägst 240 kronor för 1 barn i de 3 lägsta lönegraderna till högst 1,200 kronor för 4 eller flera barn i de 6 högsta lönegraderna samt att familjetillägg skulle utgå från och med månaden näst efter den, under vilken barnet fötts eller genom föräldrarnas äktenskap legitimerats, till och med den månad, under vilken förutsättningarna för familjetilläggets åtnjutande bortfallit, dock i varje fall ej längre än till och med den månad, under vilken barnet fyllt, för befattningshavare tillhörande 1—4 lönegraderna 16 år, 5—7 lönegraderna 17 år, 8—11 lönegraderna 18 år, 12—16 lönegraderna 19 år och 17—20 lönegraderna 20 år. Detta förslag om familjetillägg hade kombinerats med en omändring av löneplanen, varigenom löneklassernas antal i varje lönegrad reducerades till tre — de tre lägsta — och tidsintervallerna för löneklass-uppflyttning ökades från tre till fem år, samt med en bestämmelse att för kvinnorna i de 14 lägsta lönegraderna skulle avdrag göras å de i löneplanen för varje lönegrad upptagna lönebeloppen med 8—14 procent, mera i de lägre och mindre i de högre lönegraderna.

Ej heller detta förslag ledde till något praktiskt resultat. Det rönt starkt motstånd från alla håll: kvinnorna kände sig kränkta i sitt jämlikhetskrav, männen förbittrades av försämringarna på löneplanen, och motståndarna till behovs- eller familjetilläggsprincipen ansågo sig nu kunna konstatera omöjligheten att inpassa den principen i ett praktiskt användbart lönesystem. Vid 1925 års riksdag löstes kvinnornas lönefråga efter gammalt och välkänt mönster. De stora flockarna av kvinnliga befattningshavare: skrivbiträden, kontorsbiträden och postexpeditörer, stuvades in i resp. 2, 4 och 11 lönegraderna, medan expeditiöns-

vakterna, maskinskrivande och andra, placerades i 5 lönegraden, och de manliga postexpeditörerna, under benämningen postassistenter, placerades i den 15 o. s. v., varjämte kvinnorna överlag betogos möjligheten att komma i åtnjutande av högsta löneklassen i innehavande lönegrad.

Uppmärksammas bör emellertid detta uttalande, som statsutskottet gjorde i sitt utlåtande över Kungl. Maj:ts proposition:

»Som av propositionen framgår, har departementschefen förklarat sig visserligen böra giva ett visst erkännande åt de synpunkter, som åberopats till stöd för behovsprincipen, men finner han på grund av vissa angivna skäl denna fråga ej behöva i detta sammanhang upptagas till närmare prövning utan lämpligen kunna uppskjutas till dess andra omständigheter — exempelvis då dyrtidstilläggen en gång skola inarbetas i lönerna — nödvändiggöra en omreglering av löner och löneplaner. Departementschefen förordar därför, att frågan om de kvinnliga befattningshavarnas avlönings- och pensionsförhållanden löses, utan att rubbning sker i de manliga befattningshavarnas löner.

Utskottet har visserligen icke känt sig övertygat om vare sig det formellt eller reellt riktiga i detta betraktelsesätt. Enligt utskottets mening kunna tvärtom goda skäl anföras för att just i detta skede behovsprincipens tillämplighet underkastas slutgiltig prövning. Då emellertid frågan om kvinnornas löneställning måste, med hänsyn till att hela budgetbehandlingen vid årets riksdag är beroende av detta spørsmåls skyndsamma handläggning, erhålla ett snabbt avgörande och då givetvis behovsprincipen kan, åtminstone under nedan angivna förutsättning, jämväl senare — och särskilt i det av departementschefen antydda sambandet — utan större olägenhet upptagas till slutlig prövning, har utskottet funnit sig med avseende på tidpunkten kunna biträda departementschefens mening.

En förutsättning är därvid dock, att den lönekonstruktion, som nu godkännes för de kvinnliga befattningshavarna, icke föregriper den senare prövningen av behovsprincipen och därigenom försvårar eller omöjliggör en framtida utveckling av denna löneform» — — —. Så följer utskottets motivering för indragningen av sista löneklassen i samtliga lönegrader för de kvinnliga befattningshavarna.

Av ordalagen i detta uttalande framskymtar det tydligt, att inom 1925 års statsutskott förefunnits starka sympatier för den nya men då av departementschefen åsidosatta löneformen.

För egen del finner jag den här avhandlade löneprincipen med differentiering av lönerna mellan familjeförsörjare och ensamförsörjare rättvis och god, och de argument, som 1928 års lönekommitté här ovan anfört *emot* denna princip, hava icke kunnat omvända mig från en övertygelse, som jag hyst under en lång följd av år. Den närvarande stunden, då vi skrida till en revision av statens hela avlöningsväsen, syftande till nya enhetliga lönerglementen med dyrtidstilläggen inräknade i de fasta lönerna och med genomgående omformning av våra tjänstemäns kontanta och övriga förmåner, i själva verket en total löne reglering av största mått, torde ock i synnerligen hög grad vara lämpad för en reform av denna art, som icke gäller någon viss grupp av löntagare utan spelar över hela förvaltningen och som får sin levande betydelse icke, såsom t. ex. förmånen av fri sjukvård, i vissa undantagsfall utan ständigt, dag för dag. Men även i ett annat viktigt avseende torde tiden kunna betecknas som den aktuellt lämpliga. Nu reses från alla håll starka krav på betydande löneförbättringar. De högre tjänstemännen anse sig underbetalda i jämförelse med de privatanställda av samma valör. De lägre tjänstemännen klaga över löner, som hålla dem fjätttrade vid svältgränsen. Dessa krav betyda en kolossal ökning av statens budget. Ett tillfredsställande av dessa krav i deras fulla utsträckning skulle säkerligen,

bortsett från den dyra lärarlöneregleringen, ådraga statskassan en årlig merutgift, långt överskridande det halva hundratalet miljoner kronor. Ha vi råd till detta? Och är det rätt att med modernäringens nödtillstånd för ögonen och med vikande konjunkturen även för industrien tillgodose anspråk på löneförbättringar, som icke i allo äro sakligt motiverade? Ty vi behöva ej länge lyssna till de statsanställdas klagorop, förrän vi kunna konstatera, att det är familjeförsörjarens bekymmer och trångmål, som tagas till motiv för kravet på löneförhöjning åt alla. Helt visst kan den tjänsteman, som endast har sig själv att sörja för, leva och stå sig gott på den lön, som staten nu beskär honom. Annorlunda ställer det sig för familjeförsörjaren. För hans vidkommande tror jag, att klagoropen ha fog för sig. Och jag såge gärna, att statsmakterna här kunde gå till mötes. Blir det för dyrbart att tillfredsställa samtliga lönekrav, både skäligen och oskäligen, kan staten måhända orka att tillfredsställa de skäligen, fastän även dessa, starkt renodlade, torde kännas ganska prövande för statens ekonomi.

Här föreligger nu ett problem att lösa. Det gäller att finna en metod, ett praktiskt tillvägagångssätt, som låter skälig hänsyn till det särskilda levnadsbehov, varom här talas, komma till sin rätt, då staten avlönar sina tjänare, vid sidan av andra berättigade synpunkter. Med förutvarande lönesystem — t. ex. med det system, som ännu gäller för befattningshavare inom undervisningsväsendet — kunde det vara ganska tveksamt, hur detta problem borde lösas. Med den allmänna löneplan, som antogs vid 1925 års riksdag, och än mera den av denna kommitté genomarbetade nya löneplanen med dess jämnt stigande sifferserie, från lägsta lön å billigaste ort till högsta lön å dyraste ort, synes problemet väsentligen förenklat. Själva löneplanen anvisar den enligt min mening lämpliga lösningen, en metod, som utan att förlora sig i onödiga detaljer, smidigt ansluter sig till systemet i övrigt.

Mitt förslag är nu detta: att tjänsteman, tillhörande någon av de 22 lägsta lönegraderna, skall, därest han är familjeförsörjare, avlönas enligt den lönegrad, som är närmast högre än den, vartill hans tjänst i tjänsteförteckningen blivit hänförd.

Detta betyder ett lönetillskott, växlande mellan 144 kronor för lägsta löneklassen å billigaste ort och 588 kronor för högsta löneklassen (den 25:e) å dyraste ort.

Givetvis kan den övre gränsen sättas annorstädes än vid 22 lönegraden. Lönetekniskt går det för sig att sätta den både lägre och högre: vid den 18, den 28 eller den 30. Man kan välja efter råd och lägenhet.

Från den angivna regeln torde emellertid vissa undantag böra göras. Detta gäller tjänstemän med inkomst enligt taxa: lantbruksingenjör, länsveterinär och lotspersonal med lotslott. Vidare torde vissa befattningshavare å övergångsstat och vissa andra, vilkas tjänster äro avsedda att sänkas i grad, böra undantagas.

Den löneförmån, som här föreslås, torde icke böra influera på pensionen. I pensionshänseende skulle både familje- och ensamförsörjare hänföras till samma lönegrad, den lägre.

Det återstår mig nu att angiva vad som i detta sammanhang bör förstås med *familjeförsörjare*. Härom kan det givetvis råda åtskillig tvekan och det gäller stundom att träffa ett val mellan ungefär lika goda möjligheter. Lämpligast synes det mig vara, om man såsom familjeförsörjare i avlöningshänseende betraktade envar manlig befattningshavare, som är eller varit gift och har eller haft barn att försörja, samt likaledes envar kvinnlig befattningshavare, som är änka med angiven försörjningsplikt.

Det framgår härav, att man efter min mening bör följa en liberal och summarisk tolkning, att man icke bör komma med tillägg för vart eller vartannat barn — det räcker att vederbörande bildat familj och att det finns barn i familjen —

att förmånen, uppflyttning i närmast högre lönegrad, är en och odelad, och att förmånen icke bör frångå bemyndiganden, om förutsättningarna för dess förvärvande bortfallit. Givetvis framträda här vissa spörsmål, som kunna vålla någon tvekan, t. ex. hur det bör förfaras vid giftermål mellan statliga bemyndigande, vid skilsmässa o. s. v. Jag finner det dock ej påkallat att här uppehålla mig vid dessa detaljer.

Den sårmening, som jag härmed tillåtit mig att framställa, betyder, därest den skulle nå fram till förverkligande, en åtgärd av stor principiell såväl som ekonomisk betydelse.

De invändningar, som under diskussionens gång riktats mot mitt förslag: för det första att statstjänarna icke begärt löneförhöjning i denna form och för det andra att behovsprincipen i ovan angiven mening icke vunnit tillämpning i det privata näringslivet, dessa invändningar synas mig vara utan större vikt. Det vore onaturligt, om en förhöjning av inkomsten på föreslaget sätt väckte protester bland familjeförsörjarna; det skulle vittna om dåligt kamratskap, i fall den såges med ovilja bland ungarlarna. Och vad den andra invändningen beträffar, att staten i sin lönepolitik icke bör avvika från de grundsatser, som tillämpas på den allmänna arbetsmarknaden, torde det vara allom bekant, att staten här alltid gått sin egen väg och fullkomligt negligerat de grundsatser, som ansetts lämpliga för den arbetsmarknad, där arbetsgivare och arbetare slåss med strejkens och lockoutens vapen. Statens förvaltning i alla dess olika förgreningar utgör ett område för sig, där staten kan och bör avlöna sina tjänare såsom det ur olika synpunkter befinnes rättvist och lämpligt, även om samma stat utanför detta område, då den uppträder som t. ex. byggherre eller eljest, som om den vore en privat arbetsgivare, måste avlöna på det sätt, som den privata arbetsmarknadens grundsatser föreskriva. Skulle det nu behåga staten att göra ännu en avvikelse från dessa »grundsatser», såsom mitt förslag anvisar, torde detta endast lända staten och dess tjänstemän till godo. Ty behovsprincipens tillämpning i det statliga lönesystemet är först och sist en handling av rättvisa och humanitet, och detta i så eminent grad, att vi icke behöva taga vår tillflykt till funderingar om äktenskapsfrekvensen och folknativiteten för att motivera den. Övriga invändningar, som tidigare framkastats mot liknande förslag, hava mindre gällt sakens principiella innebörd än förslagets positiva utformning. Den kritiken, som närmast tagit sikte på vissa lönetekniska olägenheter hos de gamla förslagen, synes mig icke träffa det av mig skisserade förslaget. Och då kommittén i sin motivering här ovan till sist och allra främst grundar sin förkastelse om behovsprincipen på »omöjligheten att giva ett korrekt och allmängiltigt matematiskt uttryck för skilda människors olika behov», så måste man baxna inför en så högspänd pretention på en av våra stäckars löneprinciper. På de löneprinciper, som kommittén gillar och själv anlitar, ställer den, förståndigt nog, vida blygsammare anspråk. En dom, som grundar sig på ett sådant argument, är obefogad, liksom ock kommitténs farhåga, att släpper man in behovsprincipen i statens löneordningar, så kan man icke stanna vid försörjningsplikten mot de egna barnen utan måste även räkna med försörjningsåtaganden mot släkt och anförvanter. Hänsyn till åtaganden eller plikter av det senare slaget tror jag vi kunna lämna lugnt å sido. De förekomma nämligen bland de egentliga familjeförsörjarna lika väl som bland icke-familjeförsörjarna. Även bland statens tjänstemän känner jag sådana, som jämte försörjningen av egna barn på ett aktningvärt sätt bisträcka sin gamla mamma eller sina fattiga anförvanter. Vålgörenheten är en god sak, och den behöver icke vålla oss några bekymmer i löneordningsarbetet.

Vad slutligen beträffar den statsekonomiska sidan av saken, är det mig naturligtvis icke möjligt att ens tillnärmelsevis antyda den kostnad, som förslagets genomförande skulle ådraga statskassan. Jag anser emellertid, att den

här föreslagna reformen är påkallad av så starka sakliga skäl, att den borde komma till förverkligande, även om den kostar staten ganska mycket och även om den skulle kosta var och en av statens befattningshavare något litet.

Vid sidan av den huvudanmärkning mot kommitténs reviderade avlöningsreglemente, som jag härmed framställt, ber jag att även i några andra hänseenden få uttala en från kommittén avvikande mening.

För det *första* finner jag det önskvärt, att den tid, som erfordras för ålders-tilläggs intjänande eller uppflyttning i löneklass, måtte ökas från tre till fyra år. Det är efter min mening en olycka att vi kommit in på dessa korta intervaller av tre år, som till på köpet kunna överhoppas eller förkortas genom tillgodoräkning och s. k. snedning. Slutlönen intjänas för snart, men levnadsbehoven fortsätta att växa, arbetet i annans tjänst torde mera sällan skänka någon livsglädje, och den stackars slutavlönade statstjänaren tycker sig icke ha något vidare att leva för — om icke för en ny lönerörelse, en ny löneroglering. I den gamla goda tiden ansågs en statens löneroglering böra stå sig i trettio år. Nu räcker den icke i tio. Med den goda reform baklänges, som jag här förordar, kunde den hålla ett lustrum till.

För det *andra* finner jag det orimligt, att tjänstemannen kan intjäna vart och ett av de tre eller fyra ålderstilläggen icke blott genom 4.5 månaders semester utan även genom 7.2 månaders tjänstledighet för sjukdom eller enskilda angelägenheter. Tack vare bestämmelsen i par. 6 i avlöningsreglementet, att för tjänstemans uppflyttning till högre löneklass räcker det med effektiv tjänstgöring under fyra femtedelar av den normalt erforderliga tiden, varvid som tjänstetid räknas jämväl semester, ferier och viss annan tjänstledighet, kan ett par års tjänstgöring förslå för ålderstilläggets intjänande. Häre synes en ändring böra ske. Att helt slopa bestämmelsen om de fyra femtedelarna vore kanske att gå för långt, då därigenom en enda dags sjukledighet kunde försena ålderstillägget ett helt kvartal. Däremot synes det mig lämpligt, att föreskriften om de fyra femtedelarna ändras till elva tolftedelar. Därigenom efterskänkas tre månader av den effektiva tjänstgöringen, om tidsintervallerna även framdeles fasthållas vid tre år, men fyra månader, om dessa tidsintervaller, såsom jag ovan föreslagit, fastställas till fyra år.

För det *tredje* instämmer jag i herr Söderlunds särskilda yttrande till par. 10 i avlöningsreglementet.

För det *fjärde* finner jag det olämpligt att medgiva särskild ersättning även för de obetydligaste småvikariat. Nu gällande bestämmelse, att vikariat om högst sju dagar icke ersättes, bör efter min mening bibehållas, jämte föreskriften om visst vikariatstväng.

För det *femte* anser jag, att staten redan gått väl långt i generositet, då det gällt att ersätta tjänstemans flyttningkostnader. Och dock har kommittén i sitt förslag ytterligare i någon mån vidgat tjänstemans förmåner i berörda hänseende. Jag hemställer, att ersättning av statsmedel för flytt-sakers in- och uppackning samt för emballage icke måtte förekomma vid befordran utan endast vid tvångsflyttning. Föreskriften i par. 24 mom. 2 c) i avlöningsreglementet bör alltså enligt min mening slopas och anses inkluderad i sista stycket av samma paragrafs mom. 2, utan att detta torde behöva föranleda höjning av där förekommande belopp.

För det *sjätte* kan jag icke biträda kommitténs förslag angående begravningshjälp. Jag föreslår, att denna hjälp måtte utgå med 500 kronor för familjeförsörjare och 300 kronor för ensamförsörjare, dessa termer här tagna i samma betydelse som i lönehänseende.

För det *sjunde* ser jag mig föranlåten att göra särskilda uttalanden beträffande vissa placeringar i den av kommittén föreslagna tjänsteförteckningen.

Ledamoten å justitiedepartementets lagavdelning samt byråcheferna för lag-

ärenden i social- och finansdepartementen, vilka för närvarande avlönas med ett bestämt arvode av 12,000 kronor, närmast sammanfallande med ordinarie byråchefs slutlön i 30 lönegraden, hava av kommittén inrangerats i 31 lönegraden, där slutlönen omedelbart kommer dem till godo. Denna lilla löne reglering kostar visserligen ingenting, enär slutlönen i de två lönegraderna är densamma, men den anteciperar formellt den differentiering av byråcheferna i olika lönegrader, varom framställning gjorts hos Kungl. Maj:t. Lämpligare vore det att åtminstone tills vidare hålla dessa tre tjänstemän kvar bland de övriga byråcheferna med placering i 30 lönegradens slutklass.

Vid den löne reglering, som företogs vid 1925 års riksdag för universiteten och karolinska institutet, bestämdes professors avlöning, utan skillnad i dyrtid, till 12,000 kronor med ett ålderstillägg efter fem år om 1,000 kronor, d. v. s. begynnelselönen sattes 60 kronor högre än byråchefs slutlön — dess förinnan hade professor avlönats lägre än byråchef — och slutlönen sattes 20 kronor lägre än den lön, som tillkommer vissa överdirektörer och chefer för vetenskapliga institutioner (riksbiblioteket, statens historiska museum, geologiska undersökningen och meteorologisk-hydrografiska anstalten) m. fl. Följden av denna reglering, där hänsyn ej togs till eljest följda löneprinciper, visar sig nu, då kommittén sett sig nödsakad att inränga ifrågavarande professorer i 34 lönegraden, medan nämnda överdirektörer och verkschefer fått stanna i 33 lönegraden. Mest gynnade härvidlag bliva karolinska institutets professorer, som skulle erhålla en opåräknad löneförhöjning av 2 504 kronor — om alla slagen av kommitténs löneförhöjningar hopsummeras — eller 756 kronor, om man endast tar skillnaden mellan 33 och 34 lönegradernas slutbelopp, i båda fallen så mycket onödigare som dessa professorer ha tillfälle att göra sig utomordentliga extra inkomster. Denna icke åsyftade löne reglering är så mycket betänkligare, som det ej torde dröja länge, innan en lång rad andra professorer följer efter med icke oberättigade anspråk på liknande lönegrads placering. I längden går det näppeligen för sig att hålla de både vetenskapligt och praktiskt betydelsefulla professorerna vid t. ex. tekniska högskolan kvar i 30 lönegraden, om professorer i dogmatik eller estetik, i hebreiska eller sanskrit — ofta med få eller inga lärjungar — m. fl. skruvas upp i den 34. Jag hemställer därför, att professorerna vid universiteten och karolinska institutet måtte hänföras till den 33 lönegraden.

Den nu framställda anmärkningen äger viss tillämpning jämväl på den löne reglering, som kommittén företagit beträffande vissa andra akademiska lärare, nämligen laborator, prosektor, lärare i medicinsk radiologi, observator och föreståndare för den zoologiska institutionens entomologiska avdelning, inalles 15 tjänstemän, därav 7 i Uppsala, 3 i Lund och 5 i Stockholm. Dessa tjänster löne reglerades samtidigt som professurerna och med samma brist på hänsyn till löne regleringsarbetet i övrigt. Avlöningen bestämdes, utan skillnad i dyrtidshänseende, till 9,000 kronor med två ålderstillägg om 500 kronor vardera efter fem och tio år, d. v. s. begynnelselönen sattes 60 kronor lägre än 26 lönegradens andra löneklass, medan slutavlöningen med 20 kronor understiger samma lönegrads slutklass. Närmast motsvarande ordinarie befattningshavare — överassistent och laborator vid jordbruksförsöksanstalten, laborator vid veterinärbakteriologiska anstalten, lektor vid skoghögskolan m. fl. — äro utan vidare hänförda till 26 lönegraden och likaså den stora skaran av vetenskapsmän vid våra akademier, museer, bibliotek o. s. v. Nu föreslår kommittén en placering av de förstnämnda i 28 lönegraden, vilket skänker dem i Stockholm en merinkomst av 2,156 kronor — om alla slag av kommitténs löneförbättringar hopsummeras — eller en merinkomst av 1,176 kronor, om man endast tar skillnaden mellan 26 och 28 lönegradernas slutbelopp. Det är otvivelaktigt, att en placering i överensstämmelse med kommitténs förslag kom-

mer att medföra vittgående konsekvenser, och det ej blott för högskolornas och andra vetenskapliga institutioners del — även på läroverkslärarna och deras varmt åtrådda lönereglering kastar den en ljuvligt svalkande skugga. För min del finner jag det önskvärt, att de biträdande lärarna vid universitetet och karolinska institutet måtte anvisas en något blygsammare plats på löneskalan än den kommittén föreslagit.

Slutligen finner jag mig böra rikta en anmärkning mot de rader i motiveringen, där kommittén angiver, hur den tänker sig en blivande reformerad lönenämnd lämpligen sammansatt. Med där angiven sammansättning: en utanför förvaltningen stående person som det allmännas företrädare, en förvaltningsman och tre tjänstemän, en från de högre lönegraderna, en från mellangraderna och en från de lägre lönegraderna, skulle nämnden sjunka ner till ett tjänstemannautskott för bevakande av den högre och lägre byråkratiens klassintressen. Enligt min mening böra av nämndens fem fasta ledamöter två eller tre, allt efter tillgång på lämpliga personer, företräda det allmänna eller riksdagen och tre eller två företräda förvaltningen. Personalintressena komma till sin rätt genom de särskilda representanterna, som, utrustade med de befogenheter kommittén angiver, böra tillkallas i alla frågor av någon betydelse.

Herr **Reinwall** har anfört:

I fråga om det egentliga *förslaget till avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän* kan jag icke biträda kommittémajoritetens mening i följande punkter.

Beträffande avlöningens utbetalande anser jag det icke vara tillfyllest, att blott föreskriva att densamma skall utbetalas månadsvis i efterskott, utan bör det enligt min mening även närmare angivas vid vilken tidpunkt utbetalningen skall ske. Densamma synes mig böra äga rum under månadens sista helgfria dag. 2 § 3 mom.

Särskilt bland de lägst avlönade tjänstemännen har avlöningens utbetalande blott en gång i månaden ansetts mindre tillfredsställande. Det har nämligen visat sig medföra svårigheter — även för de mest sparsamma — att kunna hushålla med den bekomna månadslönen så att densamma kunde räcka till påföljande månads slut. Följden härav har blivit, att ett stort antal tjänstemän nödgats skaffa sig förskott å månadslönen. Vid vissa verk lärers också förskottsutbetalning — särskilt i ömmande fall — hava medgivits i viss omfattning, men i övrigt ha tjänstemännen måst anlita intressekontor och låneföreningar, varvid de ej sällan betungats med avsevärda räntekostnader.

Inom den allmänna arbetsmarknaden torde förhållandena hava utvecklats i den riktningen, att, då det är fråga om med de lägre statstjänstemännens jämförliga avlöningar, utbetalningarna ske oftare än en gång i månaden — i flertalet fall per vecka. Då väl utvecklingen där icke utan anledning gått i sådan riktning, synes därav kunna hämtas stöd för den uppfattningen, att det för en lågt avlönad tjänsteman innebär en förmån eller måhända snarare en nödvändig betingelse att icke behöva vänta till månadens slut för att komma i åtnjutande av någon del av sin intjänade avlöning.

Ett ordnat förskotts-förfarande synes mig därför böra införas vid samtliga statens verk på sådant sätt, att tjänstemännen bliva berättigade att den femtonde dagen i månaden eller, om denna är helgdag, närmast föregående helgfria dag bekomma förskott å avlöningen upp till intjänat belopp. Medgivandet av förskott synes icke böra vara beroende av huruvida ömmande om-

ständigheter föreligga utan synes varje tjänsteman, som inom av verksmyndigheten föreskriven tid gör framställning om förskotts erhållande, böra bliva berättigad att erhålla dylikt.

På grund av det anförda anser jag att kommitténs förslag bort erhålla följande formulering i tredje momentet av andra paragrafen.

Utbetalning av avlöning sker månadsvis i efterskott under månadens sista helgfria dag, så framt icke beträffande särskild ersättning utbetalning i annan ordning finnes lämpligen böra ske.

Till tjänsteman, som inom föreskriven tid därom gör framställning, må förskott å avlöningen upp till intjänat belopp utbetalas den femtonde dagen i månaden eller, om denna dag är helgdag, närmast föregående helgfria dag.

3 § 3 mom.

Det förefaller mig utgöra allt för stort intrång i en tjänstemans privata förhållanden, om han skall nödgas till verksmyndigheten anmäla varje varaktigt uppdrag, som kan bliva honom ålagt i hans egenskap av medlem i en facklig eller politisk förening, i ett nykterhets- eller ordenssällskap o. s. v. De flesta dylika uppdrag äro ju endast föga arbetskrävande och ofta oavlönade. Det skulle ju för övrigt även bliva förenat med betydande svårigheter, att kontrollera dylik anmälningsplikts fullgörande, därest den infördes.

Visserligen torde det icke vara kommitténs mening, att alla uppdrag av ovan nämnd art skulle behöva anmälas, men ordalagen i författningstexten medgiva dock knappast någon urskillning.

Enligt min mening borde därför kommitténs förslag hava kompletterats med följande undantagsbestämmelse till tredje momentet i tredje paragrafen.

Från anmälningsplikt äro dock undantagna uppdrag, vilka tjänsteman kan bliva ålagd i egenskap av medlem i facklig, politisk eller ideell sammanslutning.

4 §.

Genom de ändrade grunder för dyrtidstilläggens utgående, som vid 1923 års riksdag under trycket av ett ogynnsamt statsfinansiellt läge fastställdes och allt sedan dess varit gällande, ha de lägre statstjänstemännens avlöningsförhållanden nedbringats till en oskäligt låg nivå. Särskilt i de större städerna, där bostadshyrorna varit i oavbrutet stigande och där dyrtidstilläggen icke på långt när täcka de ökade levnadskostnaderna, ha förhållandena nu utvecklats därhän, att dessa lägre tjänstemän icke längre kunna finna möjlighet att på ett nödortfigt sätt försörja sig och de sina med till dem utgående avlöningar. Med missmod eller förtvivlan iakttaga de den genom den officiella levnadskostnadsindexens fall alltjämt fortgående reduceringen av deras avlöning, under det avlöningarna inom den privata arbetsmarknaden äro i sakta men märkbart stigande. En ändring i dessa förhållanden måste enligt min mening snarast komma till stånd, om den vikande arbetsglädjen och livsmodet hos statens lägre befattningshavare skola kunna till gagn för den statliga verksamheten återupprättas. Jag kan därför icke dela kommittémajoritetens uppfattning, att den nu förestående löneregleringen bör hållas inom nuvarande kostnadsram eller den kostnadsram, inom vilken avlöningarna till statens tjänstemän utgingo år 1928. En skälig höjning av beloppen i de lägre löneklasserna synes mig oavvisligen påkallad i samband med dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta lönerna, därest icke omedelbart därefter en ny och effektiv lönereglering skall behöva företagas.

Jag biträder kommittémajoritetens uppfattning om att barntilläggen samt begränsningen av avlöningen för vissa befattningshavare under tjugufem år böra avvecklas, men vill samtidigt framhålla vikten av att barntilläggens avveckling sker på sådant sätt, att icke barnrika familjeförsörjare lida avlöningsminskning.

Däremot kan jag icke biträda kommittémajoritetens mening, att vid dyrtids-tilläggens inarbetande helt bör bortses från den maximering, desamma hittills varit underkastade. Snarare synes mig en sammanpressning av löneskalan på ett eller annat sätt vara befogad. Den utbyggnad av löneskalan till 40 löneklasser, som av kommittémajoriteten föreslås, kan jag sålunda icke ansluta mig till utan håller före, att det är lämpligare att för vissa tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning — liksom hittills i allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente — hava en särskild löneplan med endast en löneklass i varje lönegrad.

Beträffande antalet ortsgupper i löneplanen kan jag icke finna några skäl, som tala för en reducering av det nuvarande. I stället synes mig den av Kungl. Socialstyrelsen konstaterade allttjämt fortgående spridningen i orternas inbördes dyrhetsförhållande motivera inrättandet av ytterligare en dyrtidsortsgupp. Den konstaterade skillnaden i levnadskostnader mellan å ena sidan billigaste och å andra sidan dyraste ort är ju för närvarande mycket större än spännvidden mellan lönebeloppen i A-ort och G-ort i nu gällande löneplan. En något större ökning av lönen å de dyrare än å de billigare orterna synes mig därför berättigad, ehuru jag med hänsyn bland annat till den ofta framhållna otillförlitligheten i siffermaterialet, som legat till grund för levnadskostnadsundersökningarna, funnit mig böra i detta avseende iakttaga stor försiktighet. Jag förutsätter emellertid, att, vid en blivande realprövning av lönebeloppens storlek, uppmärksamheten även skall inriktas på att söka åstadkomma en i möjligaste mån riktig avvägning av dyrtidsstilläggen i förhållande till grundlönen inom varje löneklass.

Grunderna för fördelningen av de orter, där tjänstemännen äro stationerade, synas mig böra fastställas i samband med lönerogleringen och sålunda icke överlämnas till Kungl. Maj:ts prövning och fastställande för varje gång ny undersökning av orternas dyrhetsförhållande företages.

Vad jag sålunda förordat i fråga om den nu förestående lönerogleringen har jag beträffande 1—16 löneklasserna sökt sammanfatta i nedan upptagna förslag till löneplan. I vidare mån har jag icke ansett mig böra ingå på något utformande i detalj av förslaget till löneplan.

Löneplan.

Lönegrad		N:r	L ö n e k l a s s							
N:r	omfattar löneklasserna N:r		O r t s g r u p p							
			A	B	C	D	E	F	G	H
1	1—5	1	2 136	2 232	2 328	2 424	2 520	2 616	2 712	2 808
2	2—6	2	2 280	2 382	2 484	2 586	2 688	2 790	2 892	2 994
3	3—7	3	2 424	2 532	2 640	2 748	2 856	2 964	3 072	3 180
4	4—8	4	2 568	2 682	2 796	2 910	3 024	3 138	3 252	3 366
5	5—9	5	2 712	2 832	2 952	3 072	3 192	3 312	3 432	3 552
6	6—10	6	2 856	2 982	3 108	3 234	3 360	3 486	3 612	3 738
7	7—11	7	3 000	3 132	3 264	3 396	3 528	3 660	3 792	3 924
8	8—12	8	3 144	3 282	3 420	3 558	3 696	3 834	3 972	4 110
9	9—13	9	3 288	3 432	3 576	3 720	3 864	4 008	4 152	4 296
10	10—14	10	3 432	3 582	3 732	3 882	4 032	4 182	4 332	4 482
11	11—15	11	3 576	3 732	3 888	4 044	4 200	4 356	4 512	4 668
12	12—16	12	3 732	3 894	4 056	4 218	4 380	4 542	4 704	4 866
		13	3 912	4 080	4 248	4 416	4 584	4 752	4 920	5 088
		14	4 104	4 278	4 452	4 626	4 800	4 974	5 148	5 322
		15	4 308	4 488	4 668	4 848	5 028	5 208	5 388	5 568
		16	4 524	4 710	4 896	5 082	5 268	5 454	5 640	5 826

6 §.
3 och 4 mom. Det finnes enligt min mening ingen reell anledning att låta en tjänsteman vänta till nästpåföljande kvartalsskifte, innan han kan få komma i åtnjutande av intjänad avlöningsförhöjning. Visserligen har anförts, att ett visst merarbete skulle bliva följden om rätten till uppflyttning i löneklass skulle prövas för varje månad i stället för en gång under kvartalet, men detta merarbete skulle dock tydligen ej bliva av nämnvärd betydelse, därest den på grund av den föreslagna punkten 3 b) föranledda prövningen, såsom här nedan föreslås, kunde bortfalla.

Jag anser därför att första stycket i det av kommittén föreslagna tredje momentet i sjätte paragrafen bort formuleras sålunda.

Uppflyttning till högre löneklass sker vid ingången av kalendermånaden näst efter den, under vilken den för sådan uppflyttning stadgade tjänstetiden i den lägre löneklassen tilländagått.

Den under punkten 3 b) i kommitténs förslag intagna bestämmelsen om uppskov med uppflyttning i löneklass har hittills under den tid den varit gällande icke lyckats tillvinna sig de lägre tjänstemännens erkännande såsom lämpligt korrektiv mot bristande skötsamhet — icke därför att man velat taga parti för den, som misskött sin tjänst, utan emedan bestämmelsens tillämpande synes hava varit tämligen godtyckligt. Det torde nämligen enligt en ganska allmän uppfattning bland de lägre tjänstemännen kunna framdragas flera fall, då bestämmelsen borde ha blivit tillämpad men icke tagits i användning, än det fåtal fall, då den verkligen blivit tillämpad.

Av den anledningen anser jag, att första stycket av punkten 3 c) i förslaget bort uppflyttas såsom punkten 3 b) samt att den av kommittén föreslagna punkten 3 b), återstoden av punkten 3 c) samt momentet 4 bort utgå.

10 § 2 mom. Då det för tjänstemännen måste vara av vikt att erhålla någon slags garanti för att icke vid eventuellt förekommande arbetskonflikt bliva ofrivilligt inblandade, har jag inom kommittén tillåtit mig påyrka följande omformulering av första stycket i andra momentet av förevarande paragraf.

Tjänsteman, som tillsättes — — — — beslutad. Dock må under konflikt tjänsteman icke beordras utföra arbete, som eljest utföres av i konflikten deltagande.

Tjänsteman är pliktig att låta sig förflyttas till annan stationeringsort ävensom till annan befattning inom samma lönegrad vid det verk han tillhör.

14 § 1 mom. Då det synes mig rimligt, att en tjänsteman, som skadats till följd av olycksfall i tjänsten och därigenom blivit hindrad att tjänstgöra, må komma i åtnjutande av oavkortad lön, intill dess han kan återinträda i tjänstgöring eller eventuellt pensioneras såsom oförmögen till vidare tjänstgöring, anser jag att kommittén bort föreslå följande formulering av första momentet i fjortonde paragrafen.

Har tjänsteman skadats till följd av olycksfall i tjänsten och därigenom blivit hindrad att tjänstgöra å egen eller annan befattning, skall han under tiden åtnjuta oavkortad lön.

15 § 1 mom. Den nu gällande bestämmelsen, att en tjänsteman vid sjukdom, som avses i detta moment, äger åtnjuta oavkortad lön under så lång tid av ett och samma kalenderår, att sjukdomstiden tillika med semestern uppgår till högst 45 dagar, synes mig innebära en gärd av rättvisa åt de tjänstemän, som icke blivit gynnade med den längsta semestertiden. Jag har därför icke kunnat biträda kommittémajoritetens mening i fråga om att de avdragsfria sjukledighetsdagarna böra bortfalla.

Ett visst samband mellan semester och sjukledighet kan ej undvikas, då det

väl knappast lärer kunna vägras en sjukledig tjänsteman, vilken ej utnyttjat honom tillkommande semesterledighet, att utbyta någon del av sjukledigheten mot semester. Den ekonomiskt svagare skulle vid sådant utbyte bliva ogynnsammare ställd än den i sådant avseende starkare, därest de avdragsfria sjukledighetsdagarna nu avskaffades. Mot detta vore ju mindre att invända, därest semesterledigheten vore tillmätt med hänsyn till de krav de olika befattningarna var för sig ställa på sina innehavare. I stället är det ju emellertid så, att semesterledighetens längd gjorts beroende av den lönegrad, i vilken befattningen placerats, utan hänsyn tagen till huruvida befattningen är mer eller mindre fysiskt eller psykiskt ansträngande, om med densamma är förenad längre eller kortare daglig arbetstid, natt- eller söndagstjänstgöring eller annan omständighet, som kunde tänkas böra inverka på semestertidens längd.

Om också av kostnadsskal semestrarna för de lägre tjänstemännen ansetts böra tillmätas mera snävt än för befattningshavare i högre lönegrader, synes det dock vara ett rimligt krav, att de lägre befattningshavarna vid sjukdom skola kunna utan löneavdrag beredas ledighet från tjänsten under lika lång tid som de i semesterhänseende mera gynnade högre tjänstemännen.

På grund av det anförda anser jag, att första momentet i den av kommittén föreslagna femtonde paragrafen bort erhålla följande lydelse.

Därest tjänsteman av behörigen styrkt sjukdom i andra fall, än som avses i 14 §, hindras att tjänstgöra, äger han åtnjuta oavkortad lön under högst så lång tid av ett och samma kalenderår, att ledigheten för sjukdom tillika med semester icke överstiger 45 dagar, men skall han för tid därutöver vidkännas A-avdrag.

Rätten för till sön- och helgdagstjänstgöring indelad personal att erhålla tjänstfrihet minst varannan sådan dag, bör enligt min mening icke inskränkas i andra fall, än då oförutsedda omständigheter lägga hinder i vägen. 19 § 1 mom.

Jag har därför inom kommittén påyrkat följande formulering av första momentet i den föreslagna nittonde paragrafen.

Där arbetets behöriga gång kräver tjänstgöring jämväl under sön- och helgdagar, skall tjänsteman, så framt icke oförutsedda omständigheter lägga hinder i vägen därför, beredas tjänstfrihet minst varannan sådan dag.

De belopp, varmed tjänstgöringstraktamente enligt denna paragraf skulle kunna utgå till tjänsteman under tjänstgöring å annan ort från och med sextonde dygnet till och med sjätte månadens utgång, äro enligt min mening så knapphändigt tillmätta, att någon ytterligare reducering av desamma före sjätte månadens utgång under inga omständigheter borde kunna anses påkallad. 23 §.

Jag har därför inom kommittén påyrkat följande omformulering av texten före tabellen i det föreslagna första momentet av tjugutredje paragrafen.

Under tjänstgöring — — — — traktamentsersättningen. Fortgår tjänstgöringen å samma ort under mer än femton dygn i följd, skall tjänstgörings-traktamentet från och med sextonde dygnet till och med sjätte månadens utgång utgå med nedan angivna belopp:

Såsom allmän regel inom den privata verksamheten torde beträffande övertidsarbete gälla, att detta betalas avsevärt högre än arbete under den normala arbetstiden. Mervärderingen av övertidsarbetet torde väl där oftast uppgå till 50 à 100 procent. 26 §.

Det synes mig därför rimligt, att övertidsarbete inom den statliga verksamheten, när sådant undantagsvis måste förekomma, betalas enligt liknande grunder.

Jag har därför inom kommittén framställt yrkande, att andra momentet i den föreslagna tjugusjätte paragrafen måtte erhålla följande lydelse.

Övertidsersättning utgår med ett belopp per timme, motsvarande en tvåhundredel av tjänstemannens månadslön, förhöjd i vanliga fall med femtio procent och vid övertidsarbete under sön- eller helgdag eller mellan klockan 10 eftermiddagen och 7 förmiddagen med etthundra procent.

29 §.

Då fråga nu är om införande eller återinförande av fri läkarvård vid de statens verk, där sådan läkarvård för närvarande icke förekommer, anser jag detta böra ske i minst samma omfattning och på samma grund, som nu är gällande vid kommunikationsverken. Någon inskränkning i de vid sistnämnda verk utgående förmåner, med anledning av att fri läkarvård skulle införas även vid övriga verk, kan jag icke finna påkallad eller berättigad.

Visserligen utgör den fria läkarvården för personalen i lägre lönegrader en avsevärd förmån, men denna förmån bör dock icke överskattas, emedan densamma, åtminstone i större samhällen, kan åstadkommas för en ganska ringa kostnad genom avtal mellan personalorganisationer och läkare. För staten torde emellertid värdet av den kontroll, som vinnes genom den fria läkarvårdens utsträckande även till andra verk än kommunikationsverken, kunna sägas väl uppväga den därmed förenade ökade kostnaden. Vikten av att en befattningshavare icke av kostnadsskäl drager sig för att i tid besöka läkare och måhända därigenom onödigt förlänger den tid han genom ådragen sjukdom blir hindrad att fullgöra sin tjänst, synes mig i detta sammanhang också förtjäna påpekas.

Icke blott genom olycksfall i tjänsten utan även genom annat olycksfall eller på grund av sjukdom torde sådan nedsättning i arbetsförmågan kunna uppkomma, som ej blott i befattningshavarens utan kanske än mer i statens intresse skulle kunna avhjälpas genom anskaffande av konstgjord lem, kirurgiskt bandage eller dylikt. Det förefaller mig rimligt, att staten även i sådant fall kunde bekosta erforderligt hjälpmedel.

Jag anser på angivna grunder, att första momentet i den av kommittén föreslagna tjugunionde paragrafen bort erhålla följande lydelse.

Vid sjukdom erhåller tjänsteman på statens bekostnad läkarvård jämte läkemedel samt vid skada till följd av olycksfall eller sjukdom, som medfört bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, jämväl andra till arbetsförmågans höjande eller eljest till lindrande av menliga följder av den ådragna kroppsskadan nödiga hjälpmedel, allt i den omfattning och under de villkor, som i detta kapitel stadgas.

Till läkarvård hänföres icke tandvård i egentlig mening annat än vid olycksfall i tjänsten.

30 §.

I enlighet med vad jag anfört i fråga om tjugunionde paragrafen anser jag, att kostnaderna för läkemedel jämte eventuellt erforderlig transport av dylika böra helt bekostas av staten, och har därför inom kommittén påyrkat följande formulering av tredje momentet i den föreslagna trettionde paragrafen.

Kostnaderna för läkemedel och för transport av dylika bekostas av statsmedel.

32 §.

I fråga om kostnaden för specialistvård i andra fall än vid olycksfall i tjänsten torde hittills vid de verk, där dylik vård varit medgiven, staten vanligen ha till fullo bestritt densamma i de fall, då den icke överstigit etthundra kronor. Så synes mig även framdeles böra ske.

Till kostnad för specialistvård synes mig också böra hänföras kostnad för

resa, som den sjuke kan nödgas företaga för att komma i åtnjutande av sådan vård. Tjänstemän, som äro stationerade å ort, där dylik vård ej kan erhållas, skulle eljest, i den mån de icke äro berättigade till fria resor, bliva missgynnade beträffande ifrågakvarande förmån.

Jag anser därför, att förevarande paragraf i kommitténs förslag bort erhålla följande lydelse.

Kostnad för hänvändelse till läkare, som specialiserat sig på behandling av vissa sjukdomsformer, bestrides, i den mån densamma icke överstiger ett belopp av etthundra kronor, vid olycksfall i tjänsten helt och eljest till hälften av statsmedel under förutsättning, att verksläkaren eller annan läkare, som tjänstemannen enligt bestämmelserna i 30 § 1 mom. ägt anlita, förklarar sådan specialistvård nödvändig samt verksläkaren antingen själv lämnat anvisning på eller ock godkänt valet av den läkare, till vilken hänvändelse skett.

Till kostnad för specialistvård må även hänföras resekostnad, som tjänsteman nödgats vidkännas för att komma i åtnjutande av dylik vård.

I anslutning till vad jag anfört i fråga om tjugunionde paragrafen har jag inom kommittén påyrkat följande formulering av den föreslagna trettiotredje paragrafen.

33 §.

1. *Behandling med bad, massage, elektricitet, hetluft m. m., som av verksläkaren ordinerats såsom nödvändig för botande av viss angiven sjukdom, bekostas av statsmedel.*

2. *Konstgjorda lemmar, kirurgiskt bandage och andra dylika hjälpmedel, som tjänsteman nödgas begagna till följd av olycksfall eller sjukdom, bekostas likaså av statsmedel.*

3. *I de fall, då vederbörande myndighet finner skäl anordna vaccination mot epidemisk sjukdom, gäldas kostnaderna härför av statsmedel.*

Om med begravningshjälpen avses bland annat ett förebyggande av att den kommunala fattigvården skall behöva tagas i anspråk för en statens tjänstemans begravning, så torde det ju kunna antagas vara de lägst avlönade tjänstemännens efterlevande, som i främsta rummet kunna vara i behov av dylik hjälp. Begravningshjälpen synes då också böra så tillmätas, att den nödortfigt kan täcka kostnaderna för en enkel begravning. Att låta begravningshjälpen — inom angivna minimi- och maximigränser — utgå med viss procent av den avlidne tjänstemannens lön, såsom av kommittén föreslagits, kan jag däremot icke finna motiverat. Skulle en differentiering av denna förmån förekomma, synes mig att densamma snarast borde vara grundad på dyrortsgrupperingen. Det torde nämligen kunna anses obestriddigt, att begravningskostnaderna äro större å de egentliga dyrorterna än å rena landsbygden.

34 §.

Om också sålunda skäl för en differentiering av begravningshjälpen på annan grund, än den av kommittén föreslagna, kunna anses föreligga, anser jag dock mycket tala för att hjälpen bör utgå med ett enhetligt belopp till alla tjänstemäns dödsbon.

Inom kommittén har jag därför framfört yrkande om att den föreslagna trettiotfjärde paragrafen måtte formuleras på följande sätt.

Avlider tjänsteman, skall till hans dödsbo såsom begravningshjälp utbetalas ett belopp av 500 kronor. I nämnda belopp skall den vid dödsfall till följd av olycksfall i arbete enligt lag och särskild författning utgående begravningshjälpen anses inbegripen.

I fråga om lönenämnd och förhandlingsordning instämmer jag med vad herr Eriksson har anfört.

Herr **Söderlund** har anfört:

10 §. Ingen anledning förefinnes enligt min mening att begränsa de nuvarande möjligheterna att på lämpligaste sätt och inom skäligen gränser nyttiggöra den ordinarie arbetskraften. Jag kan alltså icke biträda förslaget till ändrad avfattning av denna paragraf. Anses den nuvarande lydelsen stå i någon motsättning till grundlagen, bör denna senare såsom föråldrad och opraktisk undergå erforderlig ändring.

Herr **Wagnsson** har anfört:

3 § 3 mom. Den av kommittémajoriteten förordade bestämmelsen angående anmälnings-skyldighet för »varaktigt eller mera tidskrävande tillfälligt uppdrag» synes mig alltför rigorös. Från anmälningsplikt bör enligt mitt förmenande undantagas dels icke avlönade föreningsuppdrag, dels offentliga uppdrag, för vars fullgörande icke utgår någon särskild ersättning. Jag har därför önskat få paragrafens 3 mom. kompletterat med följande tillägg:

Från anmälningsplikt äro dock undantagna alla icke avlönade förtroendeuppdrag inom personalsammanslutningar, ideella och politiska föreningar samt sådana offentliga uppdrag, för vars fullgörande icke utgår särskild ersättning.

4 §. Jag har icke kunnat ansluta mig till det föreliggande förslaget till ny löneplan. Kommittémajoriteten har vid utarbetandet av detsamma icke tagit hänsyn till nu gällande maximering av dyrtidstilläggen. Lönerna i toppen av löneskalan ha därigenom och genom verkningarna av den ökade spännvidden mellan dyrortsgrupperna icke oväsentligt höjts. Härtill har jag icke ansett mig kunna medverka, då lönerna i botten i stort sett bibehållits vid status quo och endast å de högsta dyrortsgrupperna undergått någon mera nämnvärd höjning. Den syn på statens lönepolitik, som utvecklats av herr Eriksson i det särskilda yttrande han vid denna § haft, sammanfaller i stort sett med min egen. I motsats till honom anser jag dock, att antalet dyrortsgrupper lämpligen bör kunna sättas till fem i stället för de av honom föreslagna åtta.

I fråga om den föreslagna lydelsen av 10 § 2 mom., 15 § 1 mom. och 19 § 1 mom. instämmer jag i det särskilda yttrande, som avgivits av herr Reinwall. Beträffande 26 § ansluter jag mig till herr Erikssons yttrande.

B. Tillfälliga ledamöter.

Herrar **Andersson**, **C. Lundkvist**, **Mattelin**, **Nygren** och **Svensson** hava förklarats sig till alla delar instämma i det särskilda yttrande, som avgivits av herr Reinwall.

Herr **Bent**,¹ fröken **Cederborg**, fru **Daelander**, herrar **Gavelin**,² **Hagstrand**,³ **Hagström**,¹ **Heyman**, **Iselau**,¹ **Johnsson**, **Linnäs**, **Lundevall**, **R. Lundquist**, **Marcus**, **Nordsjö**, **Persson** och **Sandquist** samt fröknar **Waller** och **Wifstrand** hava anfört:

För statens befattningshavare vid den allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken har behandlingen av deras lönefrågor under senare åren med-

¹ Med undantag för uttalandet angående kallortstillägg.

² , , , , , lönenämnden.

³ Biträder reservationen i vad den berör förhållanden, som äga tillämpning å provinsialläkarkåren, med undantag dock för uttalandet angående sjukvård.

fört svåra besvikelser. Den lönerreglering, på vilken dessa statstjänstemän med fog kunna göra anspråk, har nämligen under lång tid fördröjts.

När 1928 års lönekommitté tillsattes fann man visserligen å tjänstemannahåll, att de meddelade direktiven icke ålade kommittén att i vad anginge nämnda befattningshavargrupper upptaga lönefrågan till utredning i hela dess vidd. Man reste emellertid icke någon mera allmän opposition mot att lönefrågans behandling på sådant sätt för tillfället begränsades. Detta berodde dels på att man trodde, att kommittén på relativt kort tid skulle bliva färdig med sitt arbete i vad det rörde dyrtidstilläggens inarbetande och lönerglementenas revision, och att en realprövning av lönerna därefter skulle komma till stånd, *dels ock* därpå, att direktiven i allmänhet gäves en vidare tolkning än som av kommittén sedermera gjorts gällande. I sistnämnda hänseende må erinras om att rena lönerregleringspörsmål av Kungl. Maj:t i avsevärd utsträckning remitterades till kommittén för att tagas i övervägande vid fullgörande av densamma meddelade uppdrag. Utvecklingen gick emellertid tjänstemännen emot. Direktiven tolkades snävt och likväl drog kommitténs arbete längre ut på tiden än som från början beräknats, varigenom lönefrågornas kärnpunkter icke kunnat komma fram till aktualitet inför statsmakterna förrän väsentligt senare än vad tjänstemännen allmänt räknade med.

Den realprövning av lönerna, som enligt den allmänna uppfattningen bland tjänstemännen är i högsta grad påkallad, har sålunda blivit undanskjuten till framtiden, och kommitténs åtgärder med avseende på löneplanen ha begränsats till den tekniska översyn och bearbetning, som varit nödvändiga för dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta lönerna. Behandlingen av frågan om dyrtidstillägg åt statens befattningshavare vid 1930 års riksdag och de uttalanden, som därunder och sedermera gjorts från regeringshåll, giva oss emellertid anledning draga den slutsatsen, att tjänstemännens krav härutinnan komma att tillgodoses på sådant sätt, att såväl det framlagda förslaget till löneplan som den till avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen omedelbart efter det nu förevarande betänkande avgivits komma att bliva föremål för överarbetning av ett särskilt av Kungl. Maj:t tillsatt organ. Den i förslaget till avlöningsreglemente intagna löneplanen torde sålunda icke komma att tillämpas annat än möjligen såsom ett provisorium, därest mot förväntan överarbetningen icke skulle kunna slutföras i så god tid, att ett fullständigt löneregleringsförslag kan föreläggas 1931 års riksdag.

Med hänsyn härtill anse vi oss sakna anledning att i detta sammanhang ingå på frågan om lönebeloppens skälighet och rättvisa avvägning. Vi nödgas överlåta åt personalorganisationerna att hävda tjänstemännens synpunkter i dessa hänseenden inför det utredningsorgan, vilket såsom ovan nämnts, förutsättes inom kort bliva tillsatt.

Vid inarbetningen av dyrtidstilläggen är det framförallt tre frågor, som varit föremål för lönekommitténs övervägande, nämligen 1:o) huruvida den nu vid dyrtidstilläggens utmätande tillämpade behovsprincipen jämväl i fortsättningen borde komma till användning, 2:o) med vilka belopp dyrtidstilläggen borde inarbetas samt 3:o) grunderna för ortstilläggens utgående.

Med avseende på behovsprincipen i den mening den här tagits eller hänsynen till befattningshavarnas försörjningsplikt, vilja vi endast understryka, att opinionen mot densamma är mycket allmän och utpräglad bland tjänstemännen.

Såsom grundval för dyrtidstilläggens inarbetande har kommittén angivit 17 % av lönen. Då dyrtidstillägget för närvarande i reglerade verk endast utgår med 14 %, kan det av kommittén valda procentalet vid första påseende förefalla gynnsamt. Det synes emellertid vara anledning framhålla några moment, som rätt avsevärt förminska detta intryck. Kommittén har redan själv erinrat om

den inverkan en omarbetning av pensionsavgifterna kan väntas få. Bortfallandet av barnbidragen — även om vissa övergångsbestämmelser komma i fråga — vållar ju en i allmänhet visserligen icke betydande, men dock kännbar löne-reduktion för befattningshavare med försörjningsplikt mot barn; särskilt gäller detta för befattningshavare inom de lägre lönegraderna. Slutligen synes det vara en ovanligt ogynnsam tidpunkt, vid vilken förslaget framkommit. Pristvecklingen går i allmänhet i kurvor. Senare tidens prisfall kan därför förväntas snart komma att avlösas av prisstegring. I syfte att medverka till avhjälpandet av rådande ekonomiska svårigheter för vissa samhällsklasser ha ju dessutom statsmakterna vidtagit åtgärder för att hämma prisfallet och till och med åstadkomma någon höjning av priserna å en del viktiga förnödenheter. Man synes därför med goda skäl kunna förutsätta, att den av kommittén antagna medelsiffran för dyrtidstilläggen enligt nu rådande bestämmelser, 15 %, skall visa sig vara tilltagen i lägsta laget. Det är av dessa skäl vår övertygelse, att kommitténs förslag om inarbetande av dyrtidstilläggen efter 17 % i praktiken icke kommer att visa sig gynnsamt för tjänstemännen.

Vad beträffar förändringarna i grunderna för ortstilläggens utgående finna vi det, på skäl som av kommittén anförts, riktigt, att åt löneplanen gives en ökad spännvidd i förhållandet mellan lönerna å dyraste och billigaste orter. Ehuru vi ej kunnat undgå att finna, att åtskilliga starka skäl tala för den begränsning av antalet ortsgrupper till fem, som av kommittén föreslagits, hava vi ej kunnat utan vidare ansluta oss till detta förslag i den utformning det av kommittén erhållit. Lönebeloppen synas nämligen å ett stort antal orter bliva alltför låga i jämförelse med de löner, som utgå vid nuvarande ortsgruppering. Åtminstone delvis skulle en förbättring härutinnan med fördel kunna ske, om andra gränser (i förhållandet till riksmedeltalet) än de av kommittén föreslagna valdes. Dessa innebära nämligen över hela linjen en ganska kraftig förskjutning i för tjänstemännen ogynnsam riktning. Skall gränsen mellan de bägge lägsta grupperna flyttas uppåt såsom i förslaget skett, anse vi det vara en nödvändig konsekvens, att lönerna i den lägsta ortsgruppen bestämmas icke blott eller ens företrädesvis med hänsyn till nuvarande löner i grupp A. Snarast synas nuvarande löneformåner å B-ort böra tagas till utgångspunkt vid beräkandet av lönerna i den blivande lägsta ortsgruppen.

Det torde i detta sammanhang förtjäna påpekas, att för ett betydande antal tjänstemän å A-orter den sammanlagda löneinkomsten enligt de för nyreglerade verk gällande löne- och dyrtidstilläggsbestämmelser (oavsett personliga dyrtidstillägg) för närvarande är väsentligt lägre än därest de kvarstått på gammal stat.

Kommitténs uttalanden rörande sättet för revision av dyrortsgrupperingen förefalla inbördes motsägande. Å ena sidan säges nämligen, att en generell omgruppering av orterna inom de olika ortsgrupperna bör äga rum allenast i samband med reglering av lönerna. Å andra sidan förklaras, att det endast kan bero på bristande kännedom om hithörande förhållanden då personalrepresentanterna uttalat önskemål om fixerande av ortsgruppernas gränser i förhållande till riksmedeltalet, varigenom Kungl. Maj:t skulle betagas nuvarande möjlighet att å administrativ väg genom förändringar i detta avseende faktiskt vidtaga en partiell löner reglering. När nu kommittén vill betaga Kungl. Maj:t all möjlighet att verkställa omgrupperingar av orterna annat än i sällsynta undantagsfall, utan att samtidigt en omprövning sker, »huruvida löneplanen i sin helhet motsvarar tidslägets krav» — vilket givetvis endast kan äga rum under riksdagens medverkan — synes personalrepresentanternas önskemål i denna punkt tillgodosedda i betydligt högre grad än de själva avsett. Kommitténs ovannämnda förslag om allmän ortsgruppering endast i samband med översyn av hela löner eglementet giva vi vår anslutning, dock en-

dast under förutsättning, att garantier kunna vinnas för att lönerrevision verkligen blir företagen utan oskäligen tidsutdräkt.

Beträffande avlöningsreglementet i övrigt hava vi ansett oss böra i huvudsak inskränka oss till vissa principiella uttalanden. Med en mera ingående detaljgranskning av förslaget hava vi nämligen för vårt vidkommande ansett böra anstå, till dess våra organisationer blivit satta i tillfälle att taga del av betänkandet. Som tillfälliga ledamöter av kommittén hava vi icke haft möjlighet att så nära följa utredningsarbetet inom kommittén, att vi kunnat taga definitiv ställning beträffande varje särskild punkt. Den sekretess, vilken ålagts oss, har dessutom omöjliggjort ett dryftande med våra kommittenter av lönerreglementets bestämmelser i deras slutliga avfattning.

Ehuru den utformning, som av lönekommittén givits reglementsförslagets olika bestämmelser, i huvudsak synes oss mycket förtjänstfull och enligt vårt förmenande i många fall innebära ökad klarhet, har tydligen det förhållandet, att reglementet är avsett att tillämpas på stora och sinsemellan vitt skilda verksamhetsområden medfört, att vissa bestämmelser måst givas en enligt vår åsikt alltför allmän avfattning.

Förtjänstfullt synes oss vara, att kommittén modifierat den ofta nog godtyckliga graderingen av nuvarande tjänstledighetsavdrag. Vi hålla emellertid före, att progressionen beträffande dessa avdrag bör fullständigt upphöra.

Sjukavlöning och sjukvård.

Vad beträffar de förmåner, som skulle tillkomma tjänstemännen vid sjukdom, så hava desamma beträffande de befattningshavare, som förut varit tillförsäkrade fri sjukvård, icke oväsentligt försämrats. Denna försämring synes desto mera beklaglig, som den drabbar tjänstemännen vid sådana tillfällen, då de befinna sig i mera än vanligt bekymmersamma förhållanden. En minskning av tjänstemännen redan tillkommande förmåner vid inträffad sjukdom måste enligt vårt förmenande grundas på synnerligen starka skäl. Några dylika hava icke av lönekommittén anförts.

De yttranden, som av vissa verksamheter avgivits i anledning av en av lönekommittén i ärendet gjord förfrågan, giva vid handen, att personalens fria läkarvård betraktas såsom ett statsintresse av största vikt av de verksamhetsstyrelser, som hava större praktisk erfarenhet i frågan och att utgifterna för ifrågavarande ändamål anses mer än väl uppvägda av fördelar i olika hänseenden för staten. Så gott som enstämmigt hava också dessa verksamhetsstyrelser yrkat på nuvarande bestämmelsers bibehållande. Vi tillåta oss även erinra därom, att kommunikationsverkens lönekommitté i sitt betänkande angående gemensamt lönesystem och lönerreglering för kommunikationsverken beräknat, att avskaffandet av den fria läkarvården skulle medföra, att varje tjänstemans avlöning måste höjas med åtskilligt större belopp än medelkostnaden per befattningshavare för sagda läkarvård. Även om den fria läkarvården innebär en fördel för den enskilde tjänstemannen, något som vi icke vilja bestrida, så måste jämväl staten genom densamma anses bliva tillförsäkrad så betydande fördelar, att de mer än väl svara mot de uppkommande kostnaderna. Det förhållandet, att den fria sjukvården utsträckts till att omfatta även tjänstemannagrupper, vilka icke tidigare åtnjutit sådan, kan icke rimligtvis tagas till intäkt för en försämring för dem, som redan äro tillförsäkrade en dylik förmån. Den fria sjukvården synes vara det område, som minst av allt är ägnat för bedrivande av sparsamhetspolitik.

I anslutning till denna vår principiella uppfattning få vi därför såsom vår åsikt uttala, att kostnader för medicin böra helt gäldas av statsmedel samt kostnader för specialistvård, bad och massage med minst två tredjedelar.

Därjämte finna vi starka skäl tala för att tjänstemännen fortfarande medgivas rätt, att under begränsad tid erhålla kostnadsfri ledighet på grund av sjukdom. Det förhållandet, att nu gällande bestämmelser i sällsynta undantagsfall missbrukats, synes oss icke böra föranleda förmånens borttagande, då vederbörande verksstyrelser säkerligen hava möjlighet att förhindra ett obehörigt utnyttjande av densamma. Enstaka tjänstemäns missbruk och tillämpande myndigheters efterlåtenhet böra ej medföra en inskränkning för den stora mängden av lojala tjänstemän. Vi tillåta oss även framhålla, att i förevarande hänseende stora grupper av enskilda anställningshavare äro väsentligt förmånligare ställda än statens tjänstemän.

Slutligen anse vi, att vad som stadgas beträffande ledighet och sjukvård åt tjänsteman, som drabbats av olycksfall i tjänsten, bör äga tillämpning jämväl då fråga är om sjukdom, som tjänsteman bevisligen ådragit sig genom tjänstgöring.

Övertidsersättning.

I fråga om ersättning för övertidstjänstgöring har lönekommittén givit sin anslutning åt principer, vilka vi för vår del icke kunna gilla. Vi dela visserligen kommitténs uppfattning, att arbete å övertid om möjligt bör undvikas. Fullständigt kan detta dock näppeligen bliva förhållandet. I synnerhet vid kommunikationsverken måste dylikt arbete i icke obetydlig omfattning åläggas personalen under vissa perioder, särskilt vid de stora helgerna. Åläggandet för en tjänsteman att utföra arbete å tid, då han planenligt skulle vara ledig, medför helt naturligt ofta olägenheter av skilda slag för tjänstemannen i fråga och förorsakar honom som regel även vissa, ej obetydliga utgifter. Den extra arbetstiden är nämligen i flertalet fall förlagd till för tjänstemannen olägliga tider. Det synes därför riktigt, att dylikt arbete ersättes efter något fördelaktigare grunder än arbete på normal arbetstid. Att detta sker inom bl. a. privatindustrien kan under inga förhållanden vara något skäl mot att icke göra detsamma inom statsverksamheten. Farhågorna för att tjänstemännen skulle bliva alltför intresserade att få utföra sitt arbete å övertid torde vara betydligt överdrivna, särskilt med hänsyn därtill, att övertidsersättningen icke skulle utgå i andra fall, än då en tillfredsställande kontroll bör kunna vinnas. I de fall då kontroll över övertidstjänstgöringen kan ernås, kan säkerligen även utnyttjandet av den ordinarie arbetstiden kontrolleras. Ej heller kan det förhållandet, att övertidsersättning i vissa fall icke utgår, vara ett skäl för nedprutning av ersättningen, när den utgår. En ersättning enligt kommitténs förslag kan på sin höjd kallas måttlig, men knappast skälig. I ett synnerligen stort antal fall är den väsentligt *lägre* än motsvarande ersättning för arbete, utfört under ordinarie arbetstid. Kommittén har nämligen beräknat ersättningen med utgångspunkt från 8 timmars arbetsdag. För icke obetydliga tjänstemannagrupper är emellertid lägre arbetstid fastställd. Så är exempelvis den fastställda tjänstgöringstiden i de centrala ämbetsverken 7 timmar dagligen och för befattningshavare med ansträngande nattjänst vid kommunikationsverken gäller jämväl kortare arbetstid.

Ehuru, såsom ovan visats, all övertidstjänstgöring i regel är förenad med utgifter för den tjänstgörande och således kontant ersättning för densamma alltid synes vara befogad, hava vi ej ansett oss böra göra invändning emot att ersättning för övertidsarbete i vissa fall lämnas genom *motsvarande* kompensationsledighet. Dylik ledighet bör emellertid beviljas å sådan tid, att vederbörande kan hava verklig nytta av densamma. Med motsvarande ledighet måste vi förstå, att helgdags- och nattarbete kompenseras medelst ledighet å helgdag eller under natt. I den mån så icke kan ske, bör kontant ersättning utgå eller ock kompensationsledigheten förlängas med 50 %.

Kallortstillägg.

I fråga om kallortstilläggen hava från såväl vissa personalorganisationer som kommunikationsverkens lönenämnd och åtskilliga verksstyrelser framförts förslag, att desamma skulle graderas efter lönegrader. De skäl, som anförts för vidtagande av en dylik åtgärd, hava vi funnit bärande. Därest åsyftad verkan skall kunna åstadkommas, måste dock enligt vår åsikt skalan göras åtskilligt mera progressiv än vad kommunikationsverkens lönenämnd föreslagit. Vi anse, att en lämplig avvägning erhålles, om de i föreliggande förslag angivna beloppen i de olika kallortsklasserna höjas med 50 % för lönegraderna 11—20 och med 100 % för 21 och högre lönegrader.

Särskilda föreskrifter för kvinnlig tjänsteman, som har vård om barn under 15 år.

Det stadgande, som ger ämbetsverk rätt att från tjänsten helt eller delvis avstänga kvinnlig tjänsteman, som har vård om barn under 15 år, anse vi böra utgå. Över tillämpningen av denna bestämmelse kan lätt komma att vila ett drag av godtycklighet, som bör undvikas. En utsträckning av den meddelade befogenheten jämväl till att avse andra tjänstemäns enskilda angelägenheter kan komma att undergräva tjänstemännens självständiga ställning.

Vikariatsersättning å e. o. befattning.

Den rätt till vikariatslön, som enligt 21 § 2 mom. medgives vikarie å ordinarie tjänst synes oss hava bort tillerkännas jämväl vid vikariat å extra ordinarie befattning.

Lönenämnd.

Då lönenämndsinstitutionen infördes genom antagandet av 1919 års avlöningsreglemente för kommunikationsverken, motsågs den med stora förväntningar från personalhåll. Man hoppades nämligen, att lönenämnden skulle bliva ett smidigt organ för behandling av lönetekniska spörsmål och övriga lönefrågor och att den på sitt speciella område i viss mån skulle ersätta en förhandlingsordning. Tyvärr har det visat sig, att de förhoppningar, som från tjänstemännens sida hystes beträffande nämnden, icke infriats. Lönenämndsinstitutionen har ingalunda medfört en smidigare behandling av lönefrågorna. Snarare har densamma enligt vår åsikt förtyngt dessa frågors behandling och försenat lösningen av viktiga spörsmål. Uppgifterna »att följa verkens utveckling, såvitt den kan öva inverkan på löneförhållandena, samt föreslå därav påkallade ändringar i gällande bestämmelser, ävensom att bereda kommande löneregleringar» hava de nuvarande lönenämnderna i stort sett försummat. Någon ersättning för en lagstadgad förhandlingsordning har lönenämndsinstitutionen minst av allt blivit, ehuru man understundom velat göra gällande, att detta varit avsikten. Över huvud taget har institutionen icke lyckats tillvinna sig personalens förtroende.

Den organisationsform, som i föreliggande betänkande givits lönenämnden synes oss lämplig om hänsyn endast toges till nödvändigheten att skapa en löneteknisk institution, avsedd att i praktiken åstadkomma den enhetlighet i tillämpningen av de gemensamma avlöningsbestämmelser, vilken kommittén icke tror kunna åstadkommas allenast genom ett gemensamt avlöningsreglemente.

De sakkunniga, som avsetts skola representera personalen, synas emellertid böra utses direkt av vederbörande organisationer.

Kommitténs uttalande synes giva vid handen, att densamma icke anser den nya lönenämnden komma att hava större förutsättningar att kunna fullgöra de viktiga uppgifterna att taga initiativ till ändringar i gällande lönebestäm-
melser samt att vid behov verkställa förarbetet till blivande lönerogleringar. De mindre goda erfarenheterna från nuvarande lönenämnder synes icke böra medföra, att ovannämnda viktiga frågor skjutas i bakgrunden. Därest den nya lönenämnden icke erhåller till direkt uppgift att befatta sig med dessa problem, synes det oriktigt att genom ett allmänt uttalande stöd gives åt den uppfattningen, att staten genom ett särskilt organ noga följer statstjänstemännens lönefrågor.

Gentemot uppfattningen, att lönenämnden skulle bliva en institution, som onödiggör utvidgning av förhandlingsmöjligheterna mellan staten och dess tjänstemän inlägga vi vår bestämda gensaga. De nuvarande lönenämnderna hava, såsom ovan framhållits, ingalunda verkat utjämnande mellan staten-
arbetsgivaren och de anställda. Det förhållandet, att vid lönenämndens sida ställes en sakkunniginstitution kan enligt vår åsikt icke heller göra den blivande lönenämnden till ett funktionsdugligt förhandlingsorgan. Den viktiga frågan om lagstadgad förhandlingsordning mellan staten och dess tjänstemän tränger enligt vårt förmenande till en snar lösning, och bibehållandet av löne-
nämndsinstitutionen bör icke få ytterligare fördröja en sådan.

Beträffande stadgandet i tilläggsbestämmelsernas andra paragraf vilja vi anmäla vår reservation mot den utvidgning i statsmakternas nuvarande rätt att utan tjänstemännens medgivande förordna om minskning i eller upphörande av genom avlöningsreglementet tillförsäkrade förmåner och ersättningar, som stadgandet innebär.

Herr **Borgstedt**, med vilken herr **Iselau** förklarar sig instämma, har an-
fört:

4 §

I framställningar till 1928 års lönekommitté den 9 respektive 12 februari 1929 har Sveriges Lokomotivmannaförbund och Lokomotivmästareföreningen — jag har tidigare till kommittén anmält att jag jämväl företräder denna sammanslutning — anhållit, att en blivande löneroglering måtte avse att giva full kompensation dels på de löner, som fastställdes 1907, och dels på den ytterligare fördyring i levnadskostnaderna, som inträtt särskilt å de förut dyrare orterna. I kommitténs nu föreliggande förslag tillmötesgås icke dessa rimliga krav. Med tillämpning av kommitténs förslag exempelvis å de billigare orterna jämfört med lönesättningen 1907 och levnadskostnadsstegringen sedan dess råder alltfört en betydande underkompensation i slutlön för en stor del befattningshavare i mellangraderna. När det därutöver är så, att skillnaden i levnadskostnader mellan billigaste och dyraste ort utgör ej mindre än 50 procent under det skillnaden i lönen för motsvarande orter ej är mer än 27 procent i de lägre och 11 procent i de högsta löneklasserna, så synes mig anspråken på en förbättring i lönebeloppen vara så pass klara, att ytterligare motiv därför äro överflödiga. Då nu en sådan förbättring icke kunnat företagas av kommittén har jag icke kunnat biträda dess förslag i vad det avser själva lönebeloppen.

Ej heller kan jag godkänna förslaget i vad det avser övergång från 7 till 5 dyrortsklasser. Visserligen föreligger, såsom jag redan påpekat, ett trängande behov av förbättring särskilt för de dyrare orterna, men att låta en sådan förbättring ske genom en minskning i orternas antal borde, enligt min

mening, varit uteslutet annat än i samband med ett så pass effektivt förslag till genomgående löneökning, att direkta löneminskningar för befattningshavare å en del orter kunnat undvikas.

Enligt uppgift avser kommittén att öka spännvidden mellan respektive dyrorter till 100 enheter med toppsiffran för de billigaste orterna utgörande 970. Detta innebär, att en del av nuvarande B-orter bli placerade i kommitténs ortsklass I, och redan genom denna nedplacering erhålles i en del fall löneminskningar (minskningen genom barntilläggens borttagande oberäknat). Ännu kraftigare bli minskningarna för befattningshavare placerade å nuvarande D-ort vid nedflyttning i kommitténs ortsklass II. Och sådan nedflyttning torde bli verklighet i ett stort antal fall för de orter, som i dyrhetskänseende och med hänsyn till det nya riksmedeltalet bibehållit sin ungefärliga ställning sedan ortsgrupperingen år 1925. För nuvarande D-orten gäller ju nämligen indexsiffrorna 1051—1110 och motsvarande siffror skulle enligt kommitténs förslag bli för ortsklass II 971—1070, vilket betyder, att alla D-orter med indextalet 1051—1070 erhålla löneminskning, och huru behjärtansvärd en förbättring kan synas vara exemplevis för Stockholms vidkommande, så borde det dock varit uteslutet, att denna förbättring skall ske direkt på bekostnad av andra orters tjänstemän. Som ett nödoffer i sådan riktning kommer det otvivelaktigt att betraktas och detta särskilt av de tjänstemän, vilka nu uppbära barntillägg och äro placerade på sådana B- och D-orter, som vid tillämpning av kommitténs förslag dels bli nedflyttade till dyrortsklasserna I och II respektive och dels få avstå från barntilläggen.

En effektivare allmän förbättring av lönebeloppen måste sålunda även ur denna synpunkt vara nödvändig, men kan icke så ske, då bör en förbättring för de dyrare orterna komma till stånd genom en påbyggnad av den nuvarande dyrortsskalan med ytterligare en eller två dyrortsgupper ovanför nuvarande G-orten.

Jag har icke kunnat biträda dessa kommitténs förslag, emedan de utesluta möjlighet för tjänstemännen att i nuvarande utsträckning för kommande löneuppflyttning tillgodoräkna sig tjänstetid i just den befattning, vilken tjänstemannen på förordnande bestrider. 7 § mom. 2
jämfört med
21 § mom. 2.

Enligt förslaget skulle först 6 månaders vikarietjänst borträknas, då vikariatslön erhålles först efter så lång tids oavbrutet vikariat och då endast tid, för vilken vikariatslön uppbäres, får räknas tillgodo för löneuppflyttning i högre befattning. Detta är en direkt försämring mot vad som nu gäller, i det att perioder om sex månader i en följd nu få tillgodoräknas, varjämte dessa perioder få börja räknas redan fr. o. m. första dagen vikarietjänsten tager vid. Från Sveriges Lokomotivmannaförbunds sida har yrkande ställts till kommittén, att ifrågavarande 6 månader borde minskas till 3, under motivering, att vid den numera tillämpade ytterligt minutiösa anpassningen av personalstocken det likväl går åtskilligt för att inte säga den mesta vikariatstiden förlorad genom nuvarande beräkningsrätt. Jag hävdar därför, att en dylik nedsättning av tiden från 6 till 3 månader är fullt berättigad samt att all vikarietjänst om 3 månader i en följd bör få tillgodoräknas för löneuppflyttning omedelbart eller sedermera vid befordran till den befattning, i vilken vikarietjänsten bestrides. Och för att enklast möjliggöra detta bör dylikt tillgodoräknande få ske även för tid under vilken vanlig vikariatsersättning (dagsersättning) utgår. Detta skulle förvisso tillika bättre överensstämma med den praktiska tillämpningen av kommitténs förslag för de större verkens personal, ty därigenom bortelimineras med säkerhet en stor del praktiska svårigheter för ett flertal befäls-expeditioner genom befrielsen att för underlydande personalgrupper avpassa övergången från vikariatsersättning till vikariatslön, d. v. s., dessa expeditio-

ner komma därigenom i praktiken att i stor utsträckning befrias från handhavandet av tvenne slag av ersättningar till vederbörande vikariepersonal.

11 § mom. 4. Med kommitténs förslag på denna punkt har jag icke kunnat förena mig, emedan jag anser, att frånvaro från tjänsten på grund av vederbörligen styrkt sjukdom borde, när det gäller konstituerande av rätt att tillgodonjuta semester, likställas med »annan statens tjänst eller fullgjort uppdrag för statens räkning», ty därigenom kan tjänsteman någon gång beredas en behöflig konvalescenstid tillsammans med rekreation, som han kanske eljest på grund av ekonomiska skäl nödgas avstå ifrån till förfång ej blott för sig själv utan i lika hög grad för verket.

15 § mom. 1. Genom den lydelse detta mom. erhållit komma bl. a. järnvägsmännen att berövas rätten till visst antal avdragsfria sjukdagar per år, som enligt nu gällande bestämmelser erhållas, och då detta måste räknas som en betydlig försämring i betraktande av att järnvägstjänstens natur, åtminstone så långt det gäller själva trafikarbetet, som ju på grund av att det skall fullgöras i det fria under skiftande väderleksförhållanden året runt i särskilt hög grad medför benägenhet för vissa sjukdomar, har jag icke kunnat biträda kommitténs förenämnda förslag. Dess form synes dessutom även utesluta den nuvarande rätten att få utbyta de i 11 § förut anslagna semesterdagarna mot sjukdagar, vilket jag anser så pass betänkligt ur ekonomisk synpunkt för tjänstemännen, att en ändring av förslaget också ur den synpunkten varit berättigad.

23 § mom. 1 och 2. Kommitténs förslag angående mom. 1 företer ingen ändring i sak jämfört med vad som nu gäller, men mot detta har vid sammanträde inför kommittén bl. a. av undertecknad anförts, att då det i särskild tabell angivits betydliga nedsättningar i de eljest utgående dagtraktamentena, så borde dessa nedsatta traktamenten gälla utan att det ytterligare skall prövas »med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall» om ytterligare nedsättning skall företagas, emedan denna prövning icke alltid hålles inom rimliga gränser. Har man nämligen vidtagit en nedsättning och anpassning av traktamentsbeloppet med hänsyn till vad ett längre uppehåll på en plats kan medgiva, då bör också, enligt min mening, detta belopp oavkortat kunna få utgå, utan att ett sektions- eller platsbefäl skall besväras med och ansvara för att alla eventualiteter för en ytterligare nedsättning äro undersökta och utan att tjänstehavaren skall underkastas uppsikt och övervakande att han anpassat sina kostnader för förläggningen å den främmande orten till det lägsta, som överhuvud går att uppbringa. Ifrågavarande prövningsåliggande borde därför enligt min uppfattning varit utesluten ur bestämmelsen. Detta borde varit fallet även med mom. 2, som ju utan vidare avser, att traktamentsersättningen helt kan upphöra, och därmed inbjudande till förflyttning av personal från en ort till en annan utan särskild order därom och utan följande av med flyttning förbundna föreskrifter. I andra bestämmelser är tillräckligt klar rätt lämnad verkstyrelserna och dem underlydande myndigheter för personaldisponeringen och något särskilt behov av en speciell genväg därför, där tillika föreskrivna flyttningersättningar o. dyl. kunna innehållas, föreligger sålunda enligt min mening icke, varför jag vidhåller mitt yrkande även här.

26 §. Rörande denna § anhåller jag få instämma i den reservation, som avgivits av kommitténs ordinarie ledamot riksdagsman Ernst Eriksson.

29 § mom. 1 och 30 § mom. 3. Kommitténs förslag att tjänsteman vid vanlig sjukdom skall bestrida halva kostnaden för läkemedel, har jag icke kunnat biträda, emedan jag anser det vara statsverkets skyldighet att, lika väl som det bekostar underhållet av den

döda materialen, jämväl bestrida kostnaderna för underhållandet av den levande. För tjänstemännen själva kunde det möjligen vara ägnat att reflektera på ett sådant av kommittén föreslaget hälftenssystem, enär det därigenom otvivelaktigt lämnades mera öppet att vid verkligt behov erhålla bättre och verkningfullare mediciner än nu mången gång är fallet, men med hänsyn till de mångskiftande förhållanden, varunder de olika grupper statstjänstemän få fullgöra sin tjänst — den ena eller ett flertal grupper alltid mera utsatta för sjukdom och åkommor än andra — kan icke det föreslagna förfarandet vara rättvist. För personalen vid statens järnvägar förefanns intill den $\frac{1}{7}$ 1920 fri läkare och fri medicin både för befattningshavaren själv och hans familj, men detta bortföll i och med gemensamt lönereglementet med övriga kommunikationsverk. Ehuru detta utan vidare var en känbar inskränkning för personalen, föranledde den dock inga vidare protester, enär uppdelningen ansågs vara principiellt oantastlig. Nu däremot, när det gäller att införa betalnings-skyldighet för tjänstemannens egna läkemedel, som erfordras för att göra honom tjänsteduglig, då är detta både att slå in på en helt ny princip och att begå en orättvisa mot de personalgrupper, som i högre grad än andra under utövandet av sin tjänst äro utsatta för väder och vind och på grund därav bliva mera disponerade för sjukdomar. Enligt vad som kommit till min kännedom, har Kungl. Järnvägsstyrelsen avstyrkt kommitténs förevarande förslag och jag tillåter mig på det livligaste instämma i detta avstyrkande.

Vid behandling av förslag till denna bestämmelse har från olika tjänste- 29 § mom. 2. mannagrupperns representanter påyrkats, att tjänstemännen skulle äga valfrihet vid anlitaandet av läkare, vilket dock kommittén, understödd av samtliga verksamhetsstyrelser, bestämt avvisat. Undertecknad har då för sin del föreslagit en anordning i överensstämmelse med ett förslag, för någon tid sedan utarbetat av trenne verksläkare i Stockholm och gående ut på, att å orter, där flera än en verksläkare finnas, skall tjänstemannen äga rätt att vid viss tidpunkt årligen till vederbörande myndighet anmäla, vilken verksläkare han under det närmast följande året vid sjukdomstillfällen önskar anlita, och jag anser, att kommittén borde i sitt förslag tillmötesgått detta mitt yrkande.

Ett tillmötesgående av valfriheten så långt skulle utan tvivel vara till betydande gagn även för statsverken själva, ty förutom att det därigenom undanröjdes en mycket stor del av det missnöje, som icke sällan kommer till uttryck gent emot det tvång den fria läkarvården medför, så vunnes därmed även andra fördelar. En synnerligen verkningsfull faktor i fråga om möjligheterna hos en patient att återvinna hälsan är det psykiska välbefinnandet eller i vart fall det psykiska tillståndets påverkan av förtroende till den vårdande läkaren. Åtskilliga sjukdomar äro ju t. o. m. i det närmaste helt beroende av det psykiska tillståndet och dess inställning hos patienten, och jag tvekar därför icke att säga, att en anordning som den av mig föreslagna i mycket stor grad skulle vara ägnad att tjäna även verksintresset.

I förevarande § har kommittén förutsatt, att ej blott personal, som under tjänsteutövning är pliktig vara iförd tjänstedräkt, skall mot äganderätt av uniformen betala densamma, utan även att personal, vars tjänst påkallar nyttjandet av särskild skyddsbeklädnad, skall, där så prövas lämpligt, kunna åläggas betala denna beklädnad. Då emellertid nyttjandet av särskild skyddsbeklädnad innebär ett undantag från den allmänna regeln eller med andra ord, nödvändiggöras på grund av särskilt förorenande arbete eller vistelse ute i väderlek, mot vilken särskilt skydd är av nöden, så vidhåller jag det tidigare till kommittén framställda yrkandet, att erforderlig skyddsbeklädnad alltid skall tilldelas som lån från statsverket.

Herr **Bragée** har beträffande förslaget till avlöningsbestämmelser för domänverket anfört:

Befattningshavarnas placering i löneavseende: Kommitténs förslag att uppdelade jägmästarebefattningarna i tre klasser, varvid nuvarande jägmästaregradens placering lagts till grund för jägmästare av klass 3, innebär en betydande lönerreglering för jägmästare av klass 1 och klass 2. Kommittén anför i sitt betänkande, att denna lönerreglering är betingad av de ändringar med avseende å befattningshavarnas gruppering, vilka äro en direkt följd av domäntjänsternas inordnande under allmänna löneplanen. Uppflyttningen av jägmästaretjänster till klass 2 och klass 1 avser att ersätta dessa tjänsters nuvarande tillägg för svårskötthet. Då enligt kommitténs förslag endast den *kvalitativa* svårsköttheten skall tagas i beaktande vid denna uppflyttning, innebär förslaget en mångdubbling av hittillsvarande ersättning för detta särskilda krav på tjänstemännen. Kommittén har således i detta fall inlåtit sig på en faktisk omvärdering av omförmälda tjänstemäns lönegradsplacering. Jag har ansett, att kommittén bort framlägga förslag om enahanda klassificering även av kronojägarebefattningarna. Kommittén har dock avböjt detta under motivering, att svårskötthetsfaktorn icke för närvarande påverkar kronojägarnas gruppering i löneavseende. Jag vill emot denna motivering anföra, att den art av svårskötthet, som kommittén nu lägger till grund för sitt förslag beträffande jägmästarna, till stor del är en ny faktor vid lönebestämningen. Vid lönegrupperingen år 1920 tillmättes nämligen den kvantitativa svårsköttheten i allmänhet större betydelse än den kvalitativa. Hänsyn till kravet på kännedom och erfarenhet i frågor av teknisk-ekonomisk art togs då vid grundlönernas bestämmande som en allmän fordran på innehavare av jägmästaretjänster. Om kommittén verkställt undersökning rörande utvecklingen under de sista tio åren i fråga om kronojägarnas insats i revirens affärsdrift skulle den säkert ha funnit, att det pressande, ansvarsfulla och nervslitande arbetet ej endast i fråga om de skogliga arbetena utan ock beträffande skogsprodukternas förädling, försäljning och utfraktning m. m. är gemensamt för jägmästaren och kronojägarna. Äro ansträngningarna därvidlag icke samfällade, så äventyras resultatet.

Att under sådant förhållande medgiva avlöningsförbättring åt endast den högre befattningshavaren synes mig icke rättvist.

I detta sammanhang vill jag påminna, att kronojägarnas nuvarande placering i löneavseende ligger en löneklass lägre än motsvarande tjänstemän vid statens övriga affärsverk. Detta förhållande påvisades i den av mig avgivna reservationen till kommunikationsverkens lönekommittés betänkande den 18 december 1919. Den därvid gjorda jämförelsen till stöd för kronojägarnas jämställande i avlöningshänseende med banmästare vid statens järnvägar vitsordades från auktoritativt håll vara riktig, då domänverkets lönefråga behandlades vid 1920 års riksdag. Till denna jämförelse har också Kungl. Domänstyrelsen i en underdånig framställning den 23 januari 1924 anslutit sig.

Med hänsyn till att kronojägarnas befogenhet och ansvar, som ovan antyttts, under de sista tio åren i väsentlig grad ökats vågar jag därför förmoda, att 1928 års lönekommittés uttalande, »att en översyn av tjänsteförteckningen även för domänverkets vidkommande torde vara behöfvlig», närmast syftar på kronojägarnas ogynnsamma ställning i avlöningshänseende.

Ortsgrupperingen: Kommitténs förslag om gruppering av domänverkets befattningshavare efter enbart dyrort leder till att c:a 42 % av kronojägarna enligt nuvarande dyrortsgruppering få vidkännas löneminskning. Kronojägarna äro nämligen i större omfattning än någon annan tjänstemannakår i detta landet hänvisade att bo å ensliga bostadsorter. För i övre Norrland bosatta befattningshavare kommer dock denna löneminskning att kompenseras

genom de särskilda kallortstilläggen. Ett betydande antal kronojägare i mellersta och södra delarna av landet, vilka nu äro placerade i högre lönegrupp på grund av bostadsortens belägenhet i ödslighetsavseende, få dock, om kommitténs förslag oförändrat genomföres, vidkännas en verklig lönedesättning. Detta förhållande har också av kommittén bekräftats. För att skydda nu i tjänst varande kronojägare från denna, med hänsyn till allmänna läget högst oberättigade löneminskning har jag yrkat, att kommittén skulle föreslå beviljandet av ett särskilt anslag, ställt till Kungl. Domänstyrelsens förfogande, att såsom lönefyllnad tilldelas de kronojägare, som av denna orsak eljest erhålla minskning å sin lön. Kommittén har uttalat sig för lämpligheten av ett sådant anslag endast om »rekryteringssvårigheter eller andra särskilda skäl undantagsvis påkalla extra ersättning åt befattningshavare i revir eller distrikt, vilkas ensliga och ödsliga belägenhet medföra påtagliga olägenheter utöver de med tjänstgöringen i skogarna vanligen förenade». Av kommitténs motivering härom vill framgå, att kommittén har en annan uppfattning om ödslighetstilläggets ändamål vid domänverket än den befattningshavarna själva hava.

Enligt vår uppfattning är det nämligen icke ensligheten i och för sig, som nämnda tillägg avser att ersätta; det avser mera att ersätta tjänstemännens ökade utgifter på grund av bostadsortens ensliga belägenhet. Dylika utgifter uppstå genom inackordering av barn vid skolgång, kostnad för anskaffning och transport av förnödenheter, postgång, särskild väghållning m. m. Dessa kostnader, som icke ingå i dyrortsberäkningen, taga sin dryga andel av den enligt boende tjänstemännens lön.

Mitt yrkande att nu i tjänst varande kronojägare, som genom ödslighetstilläggets borttagande få vidkännas löneminskning, skola ersättas denna genom särskild lönefyllnad vidhållas därför såsom varande med billighet och rättvisa överensstämmande.

Sjukvård: Kommitténs förslag att befattningshavarna själva skola vid andra sjukdomar än olycksfall bestrida halva kostnaden för läkemedel har jag icke kunnat instämma uti. Jag vill dessutom påvisa, att förmånen av en till halva kostnaden begränsad ersättning för specialistvård, bad, massage och dylikt för större delen av den lägre domänverkspersonalen blir illusorisk. Bostadsorternas avlägsna läge för denna personals flertal och därav följande dyra resekostnader göra, att dessa former av sjukvård endast i undantagsfall för dem få komma till användning. För att dock möjliggöra även här att vid behov få anlita specialistvård eller behandling med bad och massage m. m. har jag ansett, att kostnaden därför helt bort åvila statsverket.

Fröken **Cederborg**, fru **Daelander** samt fröknar **Waller** och **Wifstrand** hava förklarat sig instämma i den av fröken **Köersner** anmälda avvikande meningen i fråga om semesterbestämmelser för tjänstemän, tillhörande lönegraderna 1—10, med kontors- eller sjukvårdsarbete ävensom för rikstelefonister.

Herrar **Gundby**, **Johansson** och **Löfgren** hava anført:

I de av Svenska Järnvägsmannaförbundet den 19 nov. 1928 och den 29 dec. 1928 till 1928 års lönekommitté ingivna förslagen beträffande såväl avlöningsreglementets allmänna bestämmelser som ock i fråga om löneplan och tjänsteförteckning, har förbundet, som representerar omkring 20 000 järnvägsmän vid statens järnvägar, givit uttryck åt den uppfattning, som gör sig gällande bland de lägre järnvägsmännen, dels rörande behovet av en verklig förhöjning av nu utgående lönebelopp och dels den revision av avlöningsreglementets allmänna bestämmelser, som vunnit erfarenhet ådagalagt vara en nödvändighet.

I fråga om den av kommittén framlagda löneplanen inskränka vi oss till att konstatera, hurusom de däri föreslagna lönebeloppen för de tjänstemän vårt förbund representerar äro allt för otillräckliga, samt att sammanpressningen av dyrortsgruppernas antal icke kan anses sakligt motiverad. I berörda hänseende ansluta vi oss helt till den av herr Eriksson reservationsvis uppgjorda löneplanen och förbehålla oss rätt för den organisation vi representera att, då lönekommitténs betänkande blivit offentliggjort, närmare motivera den lägre statsbanepersonalens ställning till densamma.

Vidkommande avlöningsreglementets allmänna bestämmelser anse vi oss till en början böra framhålla, att den av kommittén föreslagna skyldigheten för tjänsteman att anmäla uppdrag inom facklig, politisk eller ideell sammanslutning bör bortfalla, liksom också kommitténs förslag, att för tid, varunder tjänsteman av bisyssla helt eller delvis hindras att bestrida sin tjänst, framställning om tjänstledighet härför skall begäras. Det bör nämligen framhållas, att det för närvarande i mycket stor utsträckning torde förhålla sig så vid statens järnvägar, att ledighet för fullgörande av föreningsuppdrag ävensom mindre kommunala och statliga uppdrag utan avdrag av lönen beviljas av vederbörande platsbefäl på det villkoret, att den tjänstledige förbinder sig att utföra den för verket förlorade arbetsprestationen å annan tidpunkt. Ett dylikt tillvägagångssätt synes oss med fördel även för framtiden kunna och böra tillämpas.

I 7 § 3 mom. förutsättes, att om tjänsteman i statens eller det allmännas tjänst utfört arbete eller fullgjort uppdrag, som finnes vara av beskaffenhet att skäligen böra tillgodoräknas honom vid bestämmande av hans löneklass i den erhållna ordinarie befattningen, det skall vara beroende på Kungl. Maj:ts prövning, om och i vad mån dylikt tillgodoräknande må äga rum. I berörda hänseende förtjänar påpekas, hurusom i nuvarande avlöningsreglementes 11 § givits anledning till en tolkning, som icke kan anses vara med billighet och rättvisa överensstämmande. Sålunda har anställningen vid försvarsväsendet under alla förhållanden ansetts predestinera för sådant tillgodoräknande, varom här är fråga, under det att anställning i icke-ordinarie tjänst vid det egna verket diskvalificerat en hel grupp från rätten att få för placering i löneklass tillgodoräkna den icke-ordinarie anställningstiden. Det har nämligen hittills icke varit möjligt att få kungl. järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t att gå in för den enligt vårt förmenande med rättvisa och billighet överensstämmande principen att tillgodoräkna ordinarie banvakt den tid han varit anställd såsom banarbetare. Det synes oss emellertd vara desto mera nödvändigt att åstadkomma för berörda grupp klara och betryggande bestämmelser i berörda hänseende, som rekryteringen av ordinarie banvakter numera går från banarbetaregruppen. Några aspiranter eller extra banvakter äro nämligen numera icke anställda såsom rekryteringspersonal för banvaktsbefattningen, och vi hålla också före, att det ur såväl verkets som personalens synpunkt är lämpligt och ändamålsenligt, att härför kvalificerade banarbetare befordras till extra ordinarie och ordinarie banvakter. Om så är förhållandet, synes oss också härav rättvisligen böra följa, att denna personalgrupp med fog bör kunna göra anspråk på att i högre grad än f. d. militärer få tillgodoräkna viss del av sin banarbetaretid.

De restriktiva bestämmelser kommittén föreslår i 11 § i avlöningsreglementet för att tjänstemannen skall komma i åtnjutande av i samma § angivna antal semesterdagar äro av den art, att de icke kunna ur vår synpunkt godkännas. Någon olägenhet med nuvarande bestämmelser i detta avseende torde icke kunna, åtminstone beträffande statens järnvägar, påvisas, och då så icke är förhållandet, kunna vi icke finna någon anledning, varför rätten till semester

skall omgärdas med bestämmelser, vilka till sin innebörd komma att helt gå ut över tjänstemännen, utan att någon motsvarande förmån kan konstateras.

I fråga om 12 § förtjänar påpekas, vad som för övrigt på ett flertal andra ställen i avlöningsförslaget är betecknande för kommittémajoritetens ställning till det spörsmål kommittén haft sig förelagt att behandla, nämligen, att de lägre tjänstemännen icke fått sina intressen tillgodosedda på samma sätt och i samma utsträckning som de högre lönegradernas befattningshavare. Under det att tjänstledighetsavdraget i löneklass 5 för närvarande utgör 1 krona, föreslår kommittén, att samma avdrag skall utgöra kr. 1:20, under det att beträffande 29 löneklassen avdraget nu är kr. 7:50 och av kommittén föreslås till kronor 6:20.

Den hävdvunna rätt, som personalen vid statens järnvägar haft så gott som ända från järnvägarnas tillkomst, nämligen att åtnjuta oavkortad lön under viss tids sjukdom, skulle enligt kommittémajoritetens förslag i 15 § i avlöningsreglementet komma att upphöra. För oss, som representera de befattningshavaregrupper, vars avlöning utmätts så, att den nått och jämnt täcker de mest anspråkslösa behov, framstår ifrågavarande förslag såsom mindre välbetänt. Den förmån, som i berörda hänseende hittills varit tillfinnandes, har icke allenast fått hävd vid statens järnvägar, utan densamma har utan tvekan föranlett den lägre ordinarie statsbanepersonalen att i mycket stor utsträckning uraktlåta sjukförsäkra sig, vilket tydligt framgår av en inom Svenska Järnvägsmannaförbundet gjord undersökning i berörda hänseende. Den ordinarie tjänstemannen inom de lägre lönegraderna har på grund av den knappt tillmätta avlöningen ansett sig kunna undvara sjukförsäkringen och därmed inbespara försäkringsavgifterna, i medvetande om att han vore tillförsäkrad full lön under viss tid och därefter avdrag av densamma med visst belopp. Skall nu förstberörda förmån berövas befattningshavarna, bliva många ställda i den situationen, att de på grund av för hög levnadsålder icke kunna vinna inträde i någon sjukkasse. Dessutom kan den föreslagna bestämmelsen, att avdrag för sjukdom, som icke är föranledd av kroppsskada ådragen i tjänsteutövning, skall vidkännas redan från första sjukdomsdagen, föranleda, att tjänstemannen i det längsta söker att fullgöra sin tjänst fastän han känner sig sjuk, och följden av ett dylikt förfarande läser icke bli till gagn vare sig för verket eller tjänstemannen. Slutligen anse vi oss böra påpeka den uppenbara orättvisa, som måste ligga däruti, att jämställighet på detta område införes vid verk med så skilda arbetsuppgifter. Vid statens järnvägar måste som bekant tjänstgöringen för det stora flertalet av tjänstemän utföras under högst ogynnsamma yttre betingelser, och denna omständighet nödvändiggör enligt vårt förmenande, att verket håller sin personal ekonomiskt skadeslös under viss tid, då sjukdomen, även om det icke alltid kan bevisas, är en följd av en ogynnsam tjänstgöring i regn, snö och storm. Vi tillåta oss fördenskull bestämt och allvarligt anhålla, att nu gällande bestämmelser angående avlöning vid sjukdom måtte förbli oförändrade.

Genom det innehåll kommittén givit åt 14 § i det föreliggande förslaget till avlöningsreglemente förutsattes, att tjänsteman, som skadats till följd av olycksfall i tjänsten och därigenom blivit hindrad att tjänstgöra, skall åtnjuta oavkortad lön intill dess 6 månader förflutit från dagen för olycksfallet, samt därefter vidkännas avdrag. Här liksom i fråga om sjukdom måste det föreligga en grundväsentlig skillnad de olika verkens personal emellan. Vilka risker till liv och lem löpa icke de tjänstemän, som uteslutande äro sysselsatta i växlingstjänst å de stora bangårdarna, där arbetet även under de mest ogynnsamma väderleks- eller andra förhållanden måste forceras, mot de tjänstemän, som ha en lugn inomhustjänstgöring. Det är därför enligt vårt förmenande

orimligt som kommittén föreslår i och med ordalydelsen i nu omhandlade §. att en tjänsteman, som på grund av denna livsfarliga tjänst blir lemlästad, skall redan efter sex månader från dagen, då olycksfallet ägde rum, nödgas vidkännas avdrag. Den föreslagna bestämmelsen, som ju i huvudsak överensstämmer med nu gällande, förutsätter visserligen, att där särskilda skäl där- till föranleda, lönen kan oavkortad få bibehållas jämväl för längre tid än 6 månader, men med de till ytterlighet gående sparsamhetstendenser, som nu äro tillfinnandes, är det att befara, att hela lönen icke får behållas längre tid än 6 månader. Ur principiell synpunkt är detta enligt vårt förmenande oriktigt, och vi tillåta oss framhålla, att det förbund, vi representera, i sitt till löne- kommittén ingivna förslag i detta avseende krävt, att tjänsteman under sådan tid skall åtnjuta oavkortad lön. Vi få i anslutning härtill helt instämma i den av herr Eriksson i detta avseende avgivna reservationen.

Ehuru de nuvarande bestämmelserna rörande vikariatsersättning äro fullt tydliga och klara samt fördens skull icke borde kunna föranleda några tvister rörande bestämmelsernas tillämpning, förefinnes knappast något stadgande i av- löningsreglementet, som föranlett så många klagomål och besvär som 20 § i nu- varande avlöningsreglementet. Kommitténs förslag, som innebär, att tjänste- man, vilken förordnats att såsom vikarie bestrida befattning inom högre löne- grad, skall äga rätt uppbära särskild vikariatsersättning med i § närmare angivna belopp, kommer säkerligen att föranleda samma svårigheter, som för närvarande äro rådande vid statens järnvägar. I tillägg till arbetsordningen för linjeförvaltningarna finnes redan nu en bestämmelse, som möjliggör för vederbörande järnvägsmyndigheter att sätta ovan berörda vikariatsbestäm- melser ur funktion. Det heter nämligen i berörda bestämmelse, att »förordnande att upprätthålla vederbörande högre befattning bör i övrigt i regel meddelas endast då till befattningen höra arbetsledareskap eller göromål, som kräva speciella insikter inom vederbörande tjänstegren». Genom uraktlåtenhet att meddela förordnande upphör också rätten till vikariatsersättning, och varje försök att genom besvär till högre instans ernå rättelse i berörda hänseende måste följaktligen bli resultatöst. Vi vidhålla sålunda vårt förbunds yrkan- de till 1928 års lönekommitté och anse som i hög grad nödvändigt, om icke annat så genom en särbestämmelse för statens järnvägar, att till den föreslagna 21 § i det nu föreliggande förslaget till avlöningsreglemente för ordinarie tjän- stemän göres ett tillägg av följande lydelse: »För varje tjänstgöringsområde och tjänstgöringsplats skall fastställas det antal befattningshavare i olika lö- negrader, som skola finnas, och skall samtidigt genom särskild arbetsordning angivas de arbetsuppgifter, som åligga envar av dem.» Dessutom torde i stäl- let för ordet »förordnas» böra inflikas »beordras», enär personalens rätt till den ersättning varom här är fråga då kan på ett helt annat sätt, än vad hit- tills varit förhållandet, utkrävas.

I fråga om vikariatsersättningen ävensom övertidsersättningens belopp på- yrka vi bifall till den av herr Eriksson avgivna reservationen.

Beträffande §§ 29—33 påyrka vi nuvarande bestämmelser oförändrade och kunna för vår del icke finna, varför kostnaderna för läkemedel vid van- lig sjukdom skola till hälften gäldas av tjänstemännen själva. Vi anse oss i detta sammanhang böra framhålla, att redan år 1866 dåvarande trafikstyrelse för statens järnvägar bestämde, att medikamenter på järnvägens bekostnad skulle erhållas av ordinarie tjänstemän, ordinarie betjante, jämte deras hos dem boende familjemedlemmar, och denna förmån bibehölls för betjante och deras familjemedlemmar oförändrad ända fram till 1919 års löne reglering, då som bekant rätten till läkarevård och medicin för familjemedlemmar indrogs. Därest tjänstemännen själva nu skulle, såsom kommittén förutsätter, berö- vas rätten till kostnadsfri medicin och i stället kostnaderna för läkemedel

skola till hälften gäldas av desamma, inträder härmed ytterligare försämring i de allmänna anställningsvillkoren, som icke torde hava ifrågasatts, därest icke den nu pågående löneregleringen kommit att omspanna nära nog hela statsförvaltningen. Här som i så många andra fall torde emellertid gälla, att vad som med fördel kan tillämpas inom en del av statens verksamhetsfält icke är, om rättvisa i görligaste mån skall skipas, genomförbart vid ett annat verk. De tjänstemän, vilka på grund av sin tjänst äro utsatta för förkylnings- och andra av arbetsförhållandena föranledda sjukdomar, borde väl också i större utsträckning än andra vara berättigade till fri medicin. Vi påyrka sålunda, att verket bekostar läkemedel, som av verkets tjänsteläkare föreskrivas såsom nödvändiga för botande eller lindrande av sjukdom, oavsett om denna är förorsakad av olycksfall i tjänsten eller icke.

Under §§ 35, 36 och 37 i kommitténs förslag återfinnas i huvudsak samma bestämmelser som i nuvarande 23 § i kommunikationsverkens avlöningsreglemente beträffande skyldigheten för tjänsteman att bebo honom anvisad bostad, som disponeras av statsverket. De nuvarande bestämmelserna på detta område hava, vad statens järnvägar beträffar, föranlett många och enligt vårt förmenande berättigade klagomål. Vi bortse därvid helt från de tvister, som förelegat rörande hyresersättningens belopp. Däremot måste vi tillmäta de klagomål betydelse, som framförts rörande det fullständigt genomförda tvånget att taga i besittning en anvisad bostad, som disponeras av statens järnvägar, eller den vägran, som allt för ofta förekommit, att bevilja tjänstebostadsinnehavare rätt att avflytta från dylik bostad. Det är nämligen att bemärka, att vederbörande ofta icke tagit hänsyn till de mest legitima skäl, då det gällt framställningar om befrielse från skyldigheten att taga tjänstebostäderna i besittning eller begäran att från desamma få avflytta. Det är också vidare att bemärka, att man vid statens järnvägar gjort hela bostadsinnehavet till tjänstebostäder. Uti nyuppförda bostadshus med av kristidens förhållanden betingade hyror hava bostadsinnehavare, som förhyrt lägenhet av 2 rum och kök, förvägrats rätt att uthyra någon del av lägenheten eller att hos sig över huvud taget hava inneboende, även släktingar och nära anhöriga. Det är påtagligt, att ett så rigoröst förfaringsätt varit ägnat att framkalla ett icke oberättigat missnöje från tjänstemännens sida, och yrkande har också framställts, avseende att en blivande bestämmelse i berörda hänseende helt skulle ansluta sig till vad nyttjanderättslagens 3 kap. föreskriver. Med hänsyn till de stora kostnader, vilka för staten varit förbundna med bostädernas uppförande, anse vi oss emellertid kunna stanna vid att åt 35 § i det föreliggande kommittéförslaget gives följande lydelse: »Därest åt tjänsteman såsom bostad anvisas lägenhet, som disponeras av statsverket, skall han, då särskilda omständigheter icke föranleda undantag, vara skyldig bebo densamma. För prövning av uppkomna invändningar att bebo anvisad tjänstebostad skall inom varje sektion utses ett personalombud, som har att tillsammans med sektionsföreståndaren avgöra, huruvida sådana ekonomiska eller andra olägenheter äro för handen, att tjänstemannen kan befrias från att taga tjänstebostaden i besittning eller från skyldigheten att bebo redan innehavd sådan.»

Kommittén, som förutsätter, att lönenämnd allt fortfarande skall finnas inrättad, har i fråga om en sådan nämnds sammansättning något delade uppfattningar, i det att tvenne av kommitténs medlemmar genom till betänkandet fogade reservationer icke anse sig kunna biträda förslaget om sammanslagning av de båda nu förefintliga lönenämnderna. Kommittémajoriteten förutsätter att endast en lönenämnd skall finnas, och att densamma skall utgöras av ett ringa antal, förslagsvis högst 5 av Kungl. Maj:t utsedda, med lönespörsmål i allmänhet förtrogna personer jämte suppleanter för dem, och att till deras förfogande skulle såsom sakkunniga finnas att tillgå personer, företrädande så-

väl förvaltningarna som personalsammanslutningarna, på förhand utsedda av Kungl. Maj:t enligt därom ingivna förslag. Även dessa sakkunniga skulle äga rätt att få sina meningar antecknade till nämndens protokoll och i nämndens utlåtanden. Utan att ingå på frågan, huruvida och i vad mån det kan vara lämpligt med en sammanslagning av de nuvarande lönenämnderna och utan att förneka betydelsen av en sakkunnig representation i en lönenämnd, förmena vi, att detta icke kan få bli huvudändamål. Fast mera måste frågan om och på vad sätt härvid framförda frågor få sin lösning vara det spörsmål, som nu tilldrager sig den största uppmärksamheten. Hitintills torde det arbete, som av lönenämnderna utförts, icke kunna betecknas såsom något framsteg. Att så icke blivit förhållandet, måste enligt vårt förmenande tillskrivas två betydelsefulla omständigheter. Den första möter redan i föreskrifterna rörande en lönenämnds sammansättning, och den andra ofördelaktiga omständigheten synes oss vara tillfinnandes däruti, att de av Kungl. Maj:t utsedda personerna lätteligen kunna erhålla uppdraget mera ur politisk än saklig synpunkt. Dessa omständigheter tillsammansantagna gör kravet om förhandlingsordning allt mera aktuellt, men för att en sådan skall få betydelse, måste först klara och av båda parterna godkända förhandlingsregler komma till stånd. Spörsmålet om förhandlingsrätt för de statsanställda tjänstemännen hänger också så intimt samman med de konstitutionella formerna för statsanställningen, att det möjligen kan stöta på vissa svårigheter att få den nuvarande ordningen avlöst i samband med den nu förestående löneregleringen och ersatt med en öppen och legaliserad förhandlingsrätt. Om så är förhållandet, gäller det följaktligen att av en lönenämnd och dess sammansättning nå bästa möjliga resultat. För vår del anse vi det vara ett huvudvillkor, att den föreslagna sammansättningen av lönenämnden blir sådan, att endast två intressen — staten lika med arbetsgivaren, och tjänstemännen — bli representerade i nämnden och då av sådana personer från bägge sidor, som äro väl insatta och förfarna i de frågor, som nämnden får förelagt att yttra sig över. Nämnden bör därför enligt vårt förmenande bestå av 4 eller 6 arbetsgivarerepresentanter och lika antal personalrepresentanter samt en av parterna gemensamt utsedd ordförande, vilken i händelse enighet om valet icke kan ernås, efter förslag av socialstyrelsen, utses av Kungl. Maj:t. Såsom allmänt villkor för beklädande av ordförandeposten inom lönenämnden bör förutsättas, att den som utses innehar eller innehaft förlikningsmannauppdrag. Vidare synes oss böra förutsättas som en allmän strävan från nämndens sida att i möjligaste mån söka åstadkomma enighet mellan parterna, och bör fördenskull, då någon det yrkar, representanter för såväl vederbörande verk som av ärendet berörd personal som dess organisation inkallas för att deltaga i ärendets behandling utan att tillerkännas beslutanderätt. Härigenom lär ej heller med fog något klander kunna riktas mot att det eller det verk eller den eller den tjänstemannagrupperna icke blivit inom lönekommittén representerad.

I sitt till 1928 års lönekommitté avgivna förslag till lönereglemente har det förbund, som vi representera, föreslagit utgående av särskild ersättning, benämnd växlingspengar, till personal, vilken huvudsakligen sysselsättes i växlingstjänst. Detta yrkande har icke av kommittémajoriteten biträttts. Vi anse det vara ett synnerligen rimligt krav, som sålunda framställts, vilket med hänsyn till det krävande och till liv och lem riskabla arbete, som denna grupp av befattningshavare har att utföra, bort av kommittén uppmärksammas och föranleda förslag från densamma. Då så likväl icke skett, få vi, under vidhållande av vår uppfattning, att nämnda ersättning bör till berörda personal utgå, ansluta oss till den av herr Eriksson härutinnan avgivna reservationen.

Herr **Hagström** har beträffande förslaget till avlöningsbestämmelser för lots- och fyrstaten anfört:

Häri är fyrpersonalen undantagen från åtnjutandet av kallortstillägg. Motiveringen härför synes mig icke vara bärande. Att fyrarna i övre Norrland äro släckta viss tid under vintern, då sjöfarten genom isförhållanden är stängd, tyckes mig icke böra inverka på denna sak, ty personalen måste ju ändå uppehålla sig å sina resp. platser och vara i beredskapstjänst, hålla vägarna framkomliga för snö och ha att vårda sig om statens tillhörigheter. Kostnader för bränsle och lyse samt särskild vinterekipering äro ju alltid högre i de kalla regionerna. Det hårdare arbete, som andra statens befattningshavare få utföra vintertid i övre Norrland, vilket skulle motivera kallortstillägget och som icke anses kunna gälla fyrpersonalen, synes mig ej heller vara något verkligt motiv för avstyrkande, enär det icke blott är linjepersonal m. fl., vilka ha sin tjänstgöring förlagd utomhus, som åtnjuta detta, utan även kontorspersonal. Därför kan jag icke anse det rättvist att fyrpersonalen undantagits härifrån, synnerligast som enslighetstillägg, vilket säges skulle vara en ersättning härför, endast utgår till en del fyrplatser i Övre Norrland. Något yrkande rörande denna sak avstår jag f. n. ifrån, i förhoppning om att fyrpersonalföreningens framställning rörande utökning av enslighetsklasserna och inordnandet av flera fyrar i desamma skall vinna bifall.

I enslighetsklassernas belopp har kommittén beslutat föreslå en förhöjning med 50 % för den I:a, 25 % för den II:a, 17 % för den III:e och 12,5 % för den IV:e på grund av dyrtidstilläggets bortfallande, men icke upptagit personalföreningens framställning rörande utökandet av klasserna med en V:e å 300 kr. i och för inordnandet av flera fyrplatser i desamma. Detta är dock en billig och rättvis begäran från personalens sida, ty alla fyrar — med få undantag — äro mer eller mindre enligt belägna, och det finnes ju i övrigt så mycket som motiverar ett särskilt lönetillskott för fyrpersonalen, vilket upprepade gånger framhållits. Främst av detta är de ökade transportkostnader, som det avskilda läget förorsakar, vilket fördyrar levnadskostnaderna väsentligt. I dyrortsgrupperingen kan ingen hänsyn tagas till detta, det har socialstyrelsen uttryckligen förklarat vid mångfaldiga klagomål, som gjorts hos nämnda styrelse, samt därvid hänvisat till att det bör kompenseras genom tilldelande av enslighetstillägg. Allt vad som erfordras blir fördyrat för dem som ha sin tillvaro på en fyrplats. Behöves läkare, sjukvård och därmed sammanhängande blir det något helt annat än för dem, som vistas i ordnade samhällen. Behöver en fyrman någon privat arbetshjälp, t. ex. av en fackman, så beräknas den förlorade arbetstid, som en mer eller mindre lång resa till och från platsen förorsakar, utom den direkta resekostnaden.

Således borde ett tillmötesgående av denna rimliga begäran från fyrpersonalen av statsmakterna kunna bifallas, enär det också rör sig om relativt ringa belopp, och dymedelst skapa en smula mera glädje i fyrmännens i allmänhet så glädjefattiga liv. Jag tillåter mig vördsamt yrka detsamma och framdeles hos Kungl. Maj:t förete förslag till fyrplatsernas placering i de av föreningen föreslagna fem enslighetsklasserna.

Herr **Iselau** har anfört:

I nu vid kommunikationsverken gällande bestämmelser angående tjänstle-13 § mom. 2. dighetsavdrag finnes ett stadgande, att C-avdrag skall tillämpas vid tjänstledighet för uppdrag inom personalorganisation. Detta stadgande återfinnes under avdelning B, punkt C 2 i kungl. kungörelsen den 30 juni 1920 (tilläggsbestämmelserna till avlöningsreglementet), vilken punkt har följande lydelse:

- 1) — — — — —
 2) vid kortare ledighet för vårdande av angelägenheter inom sådan personalsammanslutning, som avser att tillvarataga befattningshavarnas intressen i tjänsten eller att främja med verkets utveckling förbunden yrkesutbildning;
 3) — — — — —

Någon motsvarande bestämmelse finnes ej införd i kommitténs förslag. Jag anser, att så borde hava skett och att den bort införas i § 13 mom. 2, näst efter där införd bestämmelse om A-avdrag vid *offentligt, icke-statligt uppdrag*, varmed här åsyftade uppdrag enligt min mening är närmast jämförbart.

Visserligen finnes i § 16 mom. 1 i kommittéförslaget en bestämmelse, som medgiver tjänstledighet under högst 15 dagar av ett och samma kalenderår för enskilda angelägenheter, varvid B-avdrag skall tillämpas, men här åsyftade uppdrag torde näppeligen kunna anses såsom enskild angelägenhet, varför frånvaron av nu gällande bestämmelse kan befaras bliva så tolkad, att rätt till tjänstledighet för uppdrag inom personalorganisation ej vidare skulle förefinnas. En sådan tolkning skulle för mindre personalorganisationer kunna medföra verkningar, som vore att hänföra till ingrepp i personalens föreningsrätt.

19 § mom. 1. Kommitténs förslag innebär, att § 22 mom. 2 i kommunikationsverkens avlöningsreglemente skall (efter en mindre redaktionell ändring), i sin nuvarande form införas i det nya avlöningsreglementet.

Kommitténs förslag i detta hänseende kan jag ej biträda.

Kommunikationsverkens lönekommitté anförde i sin motivering för nuvarande stadgande bl. a. följande: — — — — »Kommittén, som finner ett stadgande i dylik riktning böra inflyta i avlöningsreglementet och bliva gällande även för vattenfallsverket, där förut viss personal med 3-skiftsarbete icke åtnjutit sabbatsvila, har ansett detsamma böra givas den ur personalens synpunkt gynnsammare avfattningen att, där driftens behöriga skötsel kräver tjänstgöring jämväl under sön- och helgdag, tjänsteman skall, i den mån så utan avsevärda svårigheter kan ske, beredas tjänstfrihet minst varannan sådan dag.»

Sålunda synes det hava varit kommunikationsverkens lönekommittés mening att genom införande i avlöningsreglementet av nuvarande stadgande, skulle den återopade personalen vid Statens Vattenfallsverk komma att erhålla tjänstfrihet varannan söndag, varav den dessförinnan ej kommit i åtnjutande. Så har emellertid ej blivit fallet. Ifrågavarande stadgande har för stora delar av vattenfallsverkens driftspersonal (bl. a. för vaktpersonalen vid kanalverken) ej föranlett någon ändring av de förhållanden med avseende å söndagsfrihet, vilka rådde före år 1919, och torde orsaken härtill vara den vaga avfattning stadgandet erhöi. Begreppet »avsevärda svårigheter» är synnerligen tånjbart, och har detta, åtminstone vid Statens Vattenfallsverk, utnyttjats på ett sätt som gjort det nuvarande stadgandet för den berörda personalen skäligen värdelöst.

Det torde även hava varit kännedomen härom, som föranlett kommittén att, i ett den 25 november 1929 till de tillfälliga ledamöterna utsänt preliminärt förslag till avlöningsreglemente, giva motsvarande moment följande lydelse:

»Där arbetets behöriga gång kräver tjänstgöring jämväl under sön- och helgdagar, skall tjänsteman, så framt icke oförutsedda omständigheter lägga hinder i vägen därför, beredas tjänstfrihet minst varannan sådan dag.»

Denna formulering anser jag kommittén hade bort vidhålla i sitt definitiva förslag.

Herr **Lindahl** har anfört:

Förslaget till löneplan avser i huvudsak ett inarbetande av dyrtidstilläggen i de fasta lönebeloppen. För tjänstemän med barn i åldern under 15 år innebär förslaget emellertid en försämring därigenom, att hänsyn icke tagits till de tidigare utgående barntilläggen å dyrtidstilläggen. Då de skäl, som motiverat dessa särskilda barntillägg, fortfarande med all rätt göra sig gällande, synes det mig rättvist att dylika tillägg i någon form fortfarande må utgå vid sidan av lönen.

4 §.

Vid inarbetandet av dyrtidstilläggen synes mig även hänsyn böra tagas till den omständigheten, att tjänstemännen genom dyrtidstilläggen icke erhållit full kompensation för penningens minskade köpkraft. Då de statsfinansiella skäl, som på sin tid nödvändiggjorde denna inskränkning, icke längre föreligga, anser jag, att levnadskostnadernas verkliga stegring bör ligga till grund för lönerna slutliga fastställande genom dyrtidstilläggens inarbetande i dessa.

Därest kommitténs uppdrag utvidgas att omfatta jämväl en realprövning av lönerna, yrkas att i enlighet med av personalförbunden tidigare till kommittén avgivna förslag vissa befattningshavare inom domänverket uppflyttas vid placering i lönegrader, eller byråjägmästare och skogsskoleföreståndare till lönegrad 26 och överjägmästareassistent till lönegrad 21, samt att vissa assistent-tjänster uppföras å ordinarie stat med placering i lönegrad 20.

De tjänstgöringsförhållanden, varunder domänverkets linjepersonal fullgör 14 o. 15 §§. sina tjänstegöromål, äro ofta synnerligen hälsokrävande, och det kan icke förnekas, att dessa tjänstemän i följd därav äro predisponerade för en del åkommor och angripas i särskilt stor utsträckning av magsjukdomar och reumatism. På grund därav är det motiverat, att viss hänsyn tages därtill så till vida, att sådana sjukdomar, som enligt läkarintyg uppenbarligen ådragits i tjänsten, i viss mån jämställas med olycksfall i tjänsten såväl vid övervägandet av löneavdragen vid av sådan sjukdom betingad ledighet som ock i fråga om ersättning för specialistvård och sjukhusvistelse.

Kallortstilläggen ha föreslagits utgå med samma belopp inom alla lönegrader. Detta innebär givetvis ett gynnande av tjänstemännen i lägre lönegrader i förhållande till dem inom högre lönegrader, då samma kallortstillägg måste anses representera ett avsevärt större värde för tjänstemannen i den lägre lönegraden. Beträffande skogsstatstjänstemännen har ock kommittén medgivit, att tjänstgöringsförhållandena mellan högre och lägre avlönad personal förete mindre olikheter än vad som gäller beträffande övriga kategorier av befattningshavare. Den omständigheten, att skogsstatspersonalen för närvarande icke åtnjuter några kallortstillägg, synes mig icke heller böra utgöra hinder för en gradering av dessa tillägg. Om en differentiering av kallortstilläggen inom alla lönegrader t. ex. genom deras fastställande till viss procent av lönen, anses vålla lönetekniska svårigheter, bör dock hinder icke möta för en uppdelning i två grupper med skilda kallortstillägg för tjänstemän av högre och lägre grad. För att dessa tillägg må kunna bereda därmed avsedd verklig kompensation föreslås, att de för tjänstemännen av högre grad må få utgå med de nu föreslagna beloppen fördubblade.

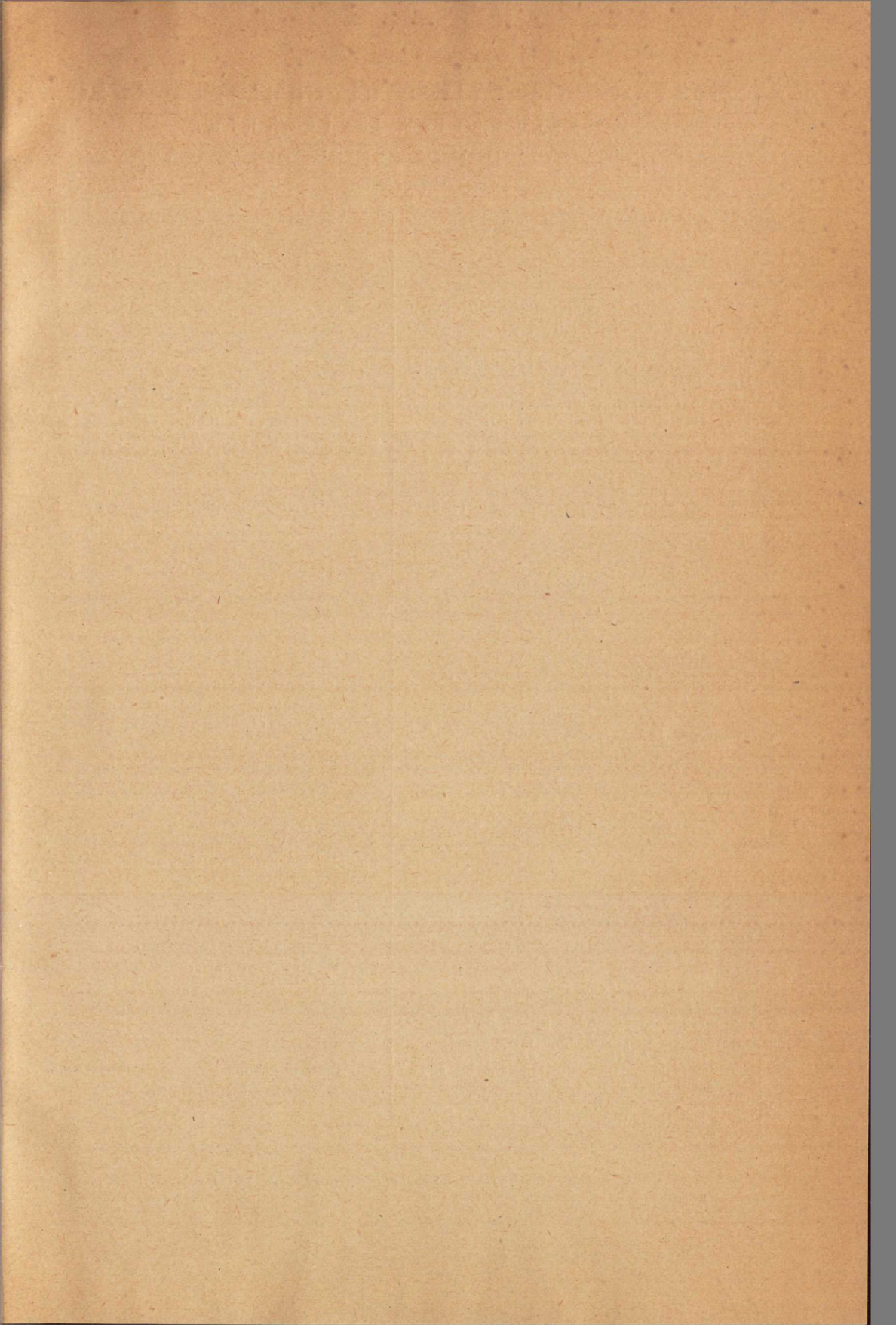
20 §.

De allmänna skogarna belägenhet nödvändiggör, att domänverkspersonalen inom vissa delar av landet måste stationeras å avsides belägna och ofta helt isolerade bostadsorter. Tjänstgöringen blir härigenom psykiskt påfrestande, varjämte den isolerade bostadsorten medför ökade kostnader. På grund av dessa säregna tjänstgöringsförhållanden synas mig fullgiltiga skäl finnas för att särskilda enlighetstillägg böra utgå inom domänverket.

29 §. Enligt nu för domänverket gällande bestämmelser erhåller tjänsteman på verkets bekostnad läkarvård jämte läkemedel, under det att enligt kommitténs förslag läkemedel förutom vid olycksfall i tjänsten skola gäldas endast till hälften av statsmedel.

Det synes mig dock motiverat, att staten på allt sätt söker mildra de för tjänstemannen och särskilt för hans ekonomi svåra följderna av ett sjukdomsfall. På grund därav anser jag, att läkemedel böra få gäldas helt och hållet med statsmedel. Detta bör gälla även kostnad för av läkare föreskriven vård å allmänt sjukhus. Skulle detta senare icke kunna medgivas, synes det dock skäligt, att ersättning för vård å allmänt sjukhus må få utgå efter den plats, vartill vederbörande varit berättigad, även om denne av ekonomiska hänsyn låtit sig nöjas med billigare plats.

34 §. Minimibeloppet för begravningshjälpen föreslås höjt från 800 kr. till 1 200 kr.

Statens offentliga utredningar 1930

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Förslag till vissa ändringar i vallagen för skyddande av partibeteckningar. [5]

Betänkanden med förslag ang. skärpta kontrollföreskrifter rörande landsfiskalers och med dem jämställda befattningshavares medelsförvaltning m. m. [16]

1928 års lönekommitté. Betänkande med förslag till allmänt avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen. [17]

Kommunalförvaltning.

Utredning ang. kommunalförvaltningens ordnande i städerna efter processreformens genomförande. [18]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Socialpolitik.

Domänverkets omfattning, uppgifter och organisation. [8]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Jordbruksutredningens betänkanden. 1. Betänkande ang. åtgärder för vete- och rågmärknadens stödjande. [1] 2. Betänkande ang. jordbrukets kreditförhållanden. [2] 3. Betänkande ang. vissa åtgärder för mejerihanteringen och smörexportens befrämjande. [4]

Utredning och förslag beträffande åtgärder för ökad användning av svenska lantbruksprodukter vid allmänna inrättningar m. m. [10]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Betänkande med förslag till lotsförordning samt andra för fattningar och föreskrifter rörande lotsverket. [7]
Utkast till lagbestämmelser om befraktning. [11]

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

1928 års pensionsförsäkringskommitté och organisationsakkunniga. Statistiska undersökningar samt kostnadsberäkningar. [15]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Skydd för äldre kulturföremål. [8]

Betänkande med förslag ang. ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen. [9]

Utredning och förslag rörande praktiska bildningslinjer på realskolans åldersstadium. [14]

Försvarsväsen.

Utredning rörande Sveriges försvarspolitiska läge samt behov av försvarskrafter. [12]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Gränsen för Sveriges territorialvatten. [6]